

**Güç
Sahibi
Olmanın
48
Yasası**

**İ
K
T
İ
D
A
R**

ROBERT GREENE
JOOST ELFFERS

6. BASIM

ALTIN KİTAPLAR

KİTABIN ORJİNAL ADI

THE 48 LAWS OF POWER

YAYIN HAKLARI

ROBERT GREENE ©
AKCALI TELİF HAKLARI AJANSI
ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
VE TİCARET A.Ş. ©

KAPAK

SELÇUK ÖZDOĞAN

BASKI

6. BASIM / EYLÜL 2006
AKDENİZ YAYINCILIK A.Ş.
Matbaacılar Sitesi No: 83
Bağcılar - İstanbul

BU KİTABIN HER TÜRLÜ YAYIN HAKLARI
FİKİR VE SANAT ESERLERİ YASASI GEREĞİNCE
ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ VE TİCARET A.Ş.'YE AİTTİR.

ISBN 975 - 21 - 0083 - X

ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
Celâl Ferdi Gökçay Sk. Nebioğlu İşhanı
Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 0.212.513 63 65 / 526 80 12
0.212.520 62 46 / 513 65 18

Faks: 0.212.526 80 11

<http://www.altinkitaplar.com.tr>
info@altinkitaplar.com.tr

ROBERT GREENE

İKTİDAR

**Güç Sahibi Olmanın
48 Yasası**

Alfaloji Forum

**Daha fazlası için
ziyaret edebilirsiniz.**

TÜRKÇESİ

ZELİHA İYİDOĞAN BABAYİĞİT

Alfaloji Forum'a kayıt olarak daha fazlasına ulaşabilirsiniz.

Kişisel gelişim, kadın-erkek ilişkileri, özgüven, motivasyon, genel kültür ve insana yarar sağlayan her türlü konuda bilgi paylaşımı yapabileceğiniz forum.

Hep daha fazlasını isteyenlerin forumu...

İçindekiler

ÖNSÖZ	7
YASA 1: Efendinizi Asla Gölgede Bırakmayın	19
YASA 2: Arkadaşlarınıza Asla Fazla Güvenmeyin, Düşmanlarınızı Kullanmayı Öğrenin	27
YASA 3: Niyetinizi Gizleyin	39
YASA 4: Her Zaman Gerekenden Daha Azını Söyleyin	59
YASA 5: Öyle Çok Şey Şöhrete Dayanır ki... Onu Canınız Pahasına Korumayın	68
YASA 6: Ne Pahasına Olursa Olsun Dikkat Çekin	78
YASA 7: İşi Başkalarına Yaptırın, Ama Övgüleri Hep Siz Toplayın	94
YASA 8: İnsanların Size Gelmelerini Sağlayın, Gerekirse Yem Kullanın	102
YASA 9: Eylemlerinizle Kazanın, Asla Tartışmayla Değil	110
YASA 10: Bulaşıcı Hastalık: Mutsuz ve Şanssız Olanlardan Kaçın	120
YASA 11: İnsanları Kendinize Bağımlı Kılmayı Öğrenin	129
YASA 12: Kurbanınızı Savunmasız Bırakmak İçin Seçici Dürüstlük ve Cömertliği Kullanın	138
YASA 13: Yardım İsteddiğinizde İnsanların Çıkarlarına Hitap Edin, Merhamet ya da Minnettarlıklarına Değil	146
YASA 14: Bir Dost Gibi Görünün, Casus Gibi Çalışın	154
YASA 15: Düşmanınızı Tamamen Ezin	161
YASA 16: Saygı ve Şerefınızı Arttırmak İçin Yokluğu Kullanın	172
YASA 17: Önceden Kestirilemezlik Havası Yaratarak Çevrenize Korku Salın ..	182
YASA 18: Korunmak İçin Kaleler Yapmayın, Kendinizi Toplumdan Ayırmak Tehlikelidir	191
YASA 19: Kiminle Dans Ettiğinizi İyi Bilin, Asla Yanlış Kişinin Ayağına Basmayın	200
YASA 20: Kimseye Bağlanmayın	211
YASA 21: Enayi Avlamak İçin Enayi Rolü Yapın, Avınızdan Daha Aptal Görünün	227
YASA 22: Teslim Olma Taktiğini Kullanın, Zayıflığı Güce Dönüştürün	236

YASA 23: Güçlerinizi Yoğunlaştırın	246
YASA 24: Mükemmel Saray Mensubunu Oynayın	255
YASA 25: Kendinizi Yeniden Yaratın	273
YASA 26: Ellerinizi Kirletmeyin	284
YASA 27: Kendinize Takipçiler Yaratmak İçin İnsanların İnanma İhtiyacını Kullanın	306
YASA 28: Cesaretle Eyleme Geçin	323
YASA 29: Her Şeyi Sonuna Kadar Planlayın	336
YASA 30: Başarılarınızı Fazla Çaba Harcanmamış Gibi Gösterin	348
YASA 31: Seçenekleri Kontrol Edin: Diğerlerinin Sizin Dağıttığınız Kartlarla Oynamalarını Sağlayın	360
YASA 32: İnsanların Fantezileriyle Oynayın	372
YASA 33: Herkesin Zayıf Noktasını Keşfedin	383
YASA 34: Kral Muamelesi Görmek İçin Krallar Gibi Davranın	400
YASA 35: Zamanlama Sanatında Ustalaşın	412
YASA 36: Sahip Olamadıklarınızı Küçümseyin: Onlara Aldırmamak En İyi İntikamdır	424
YASA 37: İlgi Uyandıran Görünümler Yaratın	438
YASA 38: İsteddiğiniz Gibi Düşünün, Ama Başkaları Gibi Davranın	449
YASA 39: Balık Yakalamak İçin Suları Karıştırın	461
YASA 40: Bedava Yemeğe Değer Vermeyin	472
YASA 41: Büyük Adamın Ayakkabılarını Giymekten Kaçının	494
YASA 42: Çobanı Vurun, Koyunlar Dağılacaktır	510
YASA 43: Diğerlerinin Kalpleri ve Zihinleri Üzerinde Çalışın	522
YASA 44: Ayna Etkisiyle Ellerini Kollarını Bağlayıp Çileden Çıkarın	535
YASA 45: Değişimin Gerekli Olduğunu Öğütleyin Ama Ani ve Büyük Değişimlerden Kaçının	559
YASA 46: Asla Çok Mükemmel Görünmeyin	571
YASA 47: Amaçladığınız Hedefi Aşmayın; Zafere Ulaştığınızda Ne Zaman Duracağınızı Bilin	589
YASA 48: Şekilsizliğe Bürünün	602

Manipülasyon ve güç sahibi olmayla ilgili daha fazla bilgi için alfaloji.net

ÖNSÖZ

İnsanlar ve olaylar üzerinde hiçbir gücümüzün olmaması dayanılmaz bir duygudur; çaresiz kaldığımızda kendimizi çok kötü hissederiz. Kimse daha az güç istemez; herkes fazlasını ister. Bununla birlikte, bugünün dünyasında güce aç görünmek, gücü ele geçirmede açıkça davranmak tehlikelidir. Adil ve namuslu görünmemiz gerekir. Dolayısıyla ustalıklı davranmalı, doğal ve demokratik ama kurnaz ve çapraşık olmalıyız.

Bu sürekli ikiyüzlülük oyunu eski saray aristokrasisinin entrikalı dünyasında varolan güç dinamiğine çok benzer. Tarih boyunca saray kral, kraliçe, imparator, lider gibi gücü elinde tutan kişilerin çevresinde oluşmuştur. Saray mensupları özellikle hassas bir konumdaydılar: Efendilerine hizmet etmek zorundaydılar, fakat yaltaklanıyor görünsele ve çok açık bir biçimde yaranmaya çalışsalar etraflarındaki diğer saray mensupları bunu farkedip onlara karşı harekete geçebilirdi. O halde efendinin gözüne girmek gizlice olmalıydı. Ve böylesi bir gizliliği başarabilen becerikli saray mensupları bile, her an için onları altetmeye çalışan diğer saray mensuplarına karşı kendilerini korumak zorundaydılar.

Bu arada saray uygarlığın ve zarafetin en yüksek noktasını temsil etmeliydi. Şiddet ve açık güç mücadeleleri uygun görülmezdi; saray halkı gücü kullananlara karşı sessizce ve gizlice çalışırdı. Bu sarayın ikilemiydi: Bir yandan kusursuz bir zarafet örneği sergilerken bir yandan da rakiplerini en gizli şekillerde altetmek ve onlara engel olmak zorundaydılar. Başarılı bir saray mensubu zaman içinde bütün hamle-

lerini dolaylı yollardan yapmayı öğrenirdi; eğer rakibini sırtından bıçaklarsa bu elinde kadife bir eldiven ve yüzünde gülümsemeyle olurdu. Mükemmel bir saray mensubu, baskı veya kuşku götürmez bir kalleslik yerine, ayartma, cazibe, aldatma gibi kurnaz stratejiler kullanarak ve her zaman birkaç hamleyi öncesinden planlayarak istediğini elde ederdi. Saraydaki hayat sürekli uyanıklık ve taktiğe yönelik düşünme gerektiren sonu gelmeyen bir oyundu. Uygar savaşı bu.

Bugün de saray mensubunununkiye benzer garip bir ikileme karşı karşıyayız: Her şey uygar, görgülü, demokratik ve adil görünmeli. Ama eğer bu kurallara çok sıkı bağlı kalarak oynarsak, kurallara harfiyen uysak bu kadar aptal olmayanlar bizi ezer geçer. Büyük Rönesans diplomati ve saray adamı Niccolo Machiavelli'nin yazdığı gibi: "Her zaman iyi olmaya çalışan biri, iyi olmayan çok sayıda insanın arasında bir yıkıntı olmaya mahkûmdur." Saray kendini zarafetin en yüksek noktası olarak hayal etmiştir, ama parlak yüzeyinin altında kaynayıp dumanı tüten karanlık duygular kazanı bulunmaktadır: açgözlülük, kıskançlık, şehvet, nefret. Günümüz dünyası kendini dürüstlüğü zirvesi olarak düşünmekteyse de, aynı çirkin duygular her zaman olduğu gibi içimizde kaynamaktadır. Oyun aynıdır. Dışardan güzelliklere saygı gösterir gibi görünmelisiniz, ama içerden, eğer aptal değilseniz, açık gözlü davranmayı ve Napoleon'un tavsiye ettiği gibi hareket etmeyi çabucak öğrenirsiniz: Demirden elinize kadife eldiven giyin. Eğer eski zamanlardaki saray halkı gibi, baştan çıkarmayı, cazibeyi kullanmayı, aldatmayı ve hasımlarınızı kurnaz bir şekilde atlatmayı öğrenecek dolaylı yollardan davranma sanatında usta olabilirsiniz gücün doruklarına ulaşırsınız. Ne yapmış olduğunuzu farketmemiş olan insanları iradenize boyun eğdirebilirsiniz. Eğer ne yaptığınızı farketmemişlerse size ne kızarlar, ne de direnirler.

Saraylar hiç kuşkusuz nezaket ve terbiyenin egemen olduğu yerlerdir; böyle olmasaydı adam öldürülen harabeler olurlardı. Şimdi gülümseyip birbirlerini kucaklayanlar, eğer terbiyeleri araya girmeseydi, birbirlerine hakaret edip bıçaklardı.

Lord Chesterfield, 1694-1773

Bilinçli olarak oynanan güç oyunları kavramı, ne kadar dolaylı olursa olsun, bazı insanlar tarafından kötü, toplumdışı, geçmişin bir kalıntısı olarak görülür. Güçle ilgisi olmayan davranışlarda bulunarak oyuna karışmayabileceklerine inanırlar. Böyle insanlara dikkat etmelisiniz, çünkü dışarıya bu tür görüşler dile getirirlerken çoğu kez güç konusundaki en becerikli oyuncular onlardır. İşin içindeki dalaverayı zekice gizleyecek stratejiler kullanırlar. Bu tipler, örneğin, zayıflıklarını ve güç eksikliklerini bir tür ahlaki erdem olarak gösterirler. Ama gerçek güçsüzlük, herhangi bir kişisel çıkar sözkonusu değilse, anlayış veya saygı elde etmek için zayıflığını ortaya dökmez. İnsanın güçsüzlüğüyle gösteriş yapması, aslında güç oyununda çok etkin bir strateji, ustaca bir aldatmacadır (bkz. Yasa 22, Teslim Olma Taktiği).

Sözde oyuncu olmayanın kullandığı bir diğer strateji hayatın her alanında eşitlik talep etmesidir. Konum ve güçleri ne olursa olsun herkese eşit davranılmalıdır. Ancak gücün kötü etkisinden kaçınmak için herkese eşit ve adil davranmaya kalkarsanız, bazı insanların bazı şeyleri diğerlerinden daha iyi yapmaları sorunuyla karşılaşsınız. Herkese eşit davranmak farklara aldırmmamak, daha az becerikliyi yükseltmek ve üstün olanları bastırmak anlamına gelir. Bu şekilde davrananların çoğu gerçekte başka bir güç stratejisini uygulamakta, insanların ödülleri kendi karar verdikleri şekillerde yeniden dağıtmaktadırlar.

Kuzuların yırtıcı kuşlardan hoşlanmamalarının garip bir yanı yoktur; ne var ki, bu, kuzuları kaçırın büyük yırtıcı kuşlara karşı olmak için bir neden oluşturmaz. Ve kuzular kendi aralarında fısıldaştıklarında, "Bu yırtıcı kuşlar kötü, o halde bu bize yırtıcı kuşların zıttı olan her şeyin iyi olduğunu söyleme hakkını vermez mi?" derler. Böyle bir iddiada yapısal olarak yanlış bir şey yoktur, ama yırtıcı kuşlar biraz şaşkın bir şekilde bakarak şunları söyleyeceklerdir: "Bizim bu iyi kuzulara karşı söyleyecek bir sözümüz yok; aslında onları seviyoruz, hiçbir şeyin tadı yumuşak bir kuzununkine benzemez."

Friedrich Nietzsche, 1844-1900

Oyundan kaçınmanın bir diğer yolu da tam bir dürüstlük ve açıklık olabilir, çünkü güç arayanların kullandığı ana tekniklerden biri dü-

zenbazlık ve gizlilik. Ne var ki, dobra dobra olmak kaçınılmaz biçimde birçok insanı incitecek ve aşağılayacaktır; bu insanların bir bölümü karşılık olarak sizi yaralamayı seçecektir. Hiç kimse sizin dürüst ifadenizi tümüyle tarafsız ve kişisel çıkarlardan arınmış olarak görmeyecektir. Ve bunda haklıdır da. Aslında dürüstlüğün kullanımı gerçekte bir güç stratejisidir, insanları o kişinin soylu, iyi kalpli, bencil olmayan karakterine inandırmayı amaçlamaktadır. Bu bir tür ikna etme yöntemidir, hatta baskının gizli bir şeklidir.

Son olarak şunu söyleyebiliriz: Oyuncu olmadığını iddia edenler gücün peşinde oldukları suçlamasından kendilerini korumak için deneyimsiz, toy biriymiş gibi bir hava yaratabilirler. Yine dikkatli olun, çünkü safmış gibi görünmek etkili bir aldatma aracı olabilir (bkz. Yasa 21, Olduğunuzdan Daha Aptal Görünün). Gerçekten deneyimsiz biri bile gücün tuzağından kaçamaz. Çocuklar birçok açıdan saf olabilirler, ama çoğu kez etraflarındakiler üzerinde kontrol elde etmek için duydukları temel gereksinimle hareket ederler. Çocuklar yetişkinlerin dünyasında kendilerini güçsüz hissetmekten dolayı büyük ölçüde acı çekerler ve isteklerini yaptırmak için her türlü aracı kullanırlar. Gerçekten masum olan kişiler de güç için oynayabilirler ve çoğu kez bu oyunda son derece başarılıdır, çünkü ayplanarak engellenmezler. Tekrar ediyoruz, masum görüntüsü verenler en az masum olanlardır.

Kişinin insanlarla ilgili amacını elde etmesinin tek yolu zor kullanma ve kurnazlıktır. Sevginin de işe yaradığını söylerler; ama bu, gün ışığını beklemek gibidir, oysa hayatın her ana ihtiyacı vardır.

Johann von Goethe, 1749-1832

Bu sözümona oyuncu olmayanları, ahlaki özelliklerini, dindarlıklarını, mükemmel adalet duygularını sergilemelerinden anlayabilirsiniz. Ama hepimiz güce açlık duyduğumuz ve hemen hemen her hareketimiz güç kazanmaya yönelik olduğu için oyun oynamayanlar yalnızca gözümüze kum atmakta, ahlaki üstünlükleriyle dikkatimizi güç oyunlarından uzaklaştırmaktadırlar. Eğer onları yakından incellerseniz gerçekte dolaylı manevralarda en becerikli kişiler olduklarını görürsünüz.

Ve bu kişiler her gün kullandıkları taktiklerin ortaya dökülmesine çok kızarlar.

Eğer dünya dev bir entrika sarayı ise ve biz de onun içinde kısılp kalmışsak, oyundan vazgeçmenin bir yararı yoktur. Bu ancak sizi güçsüz kılar ve güçsüzlük sizi perişan eder. Kaçınılmaza karşı mücadele etmek, tartışmak, sızlanmak ve suçluluk hissetmek yerine güçte üstün olmak çok daha iyidir. Aslında güçle ne kadar iyi başederseniz o kadar iyi bir arkadaş, sevgili, eş ve insan olursunuz. Mükemmel bir saray mensubunun rotasını izleyerek (bkz. Yasa 24) diğerlerinin kendileri hakkında daha iyi şeyler hissetmelerini sağlamayı, onlar için bir zevk kaynağı haline gelmeyi öğrenirsiniz. Sizin yeteneklerinize bağımlı hale gelir ve sizin varlığınızı arzu ederler. Bu kitaptaki 48 yasayı iyice öğrenerek başkalarını güçlü buceriksizce uğraşmaktan, özelliklerini bilmeksizin ateşle oynamaktan doğan acıdan kurtarabilirsiniz. Eğer güç oyunundan kaçılmıyorsa sanatkâr bir oyuncu olmak, inkârcı ve beceriksiz olmaktan daha iyidir.

Okçunun attığı bir ok tok bir kişiyi öldürebilir ya da öldürmeyebilir.

Oysa zeki bir insan tarafından tasarlanan bir plan ana rahmindeki

bebekleri bile öldürebilir.

Kautilya, Hintli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl

Güç oyununu öğrenmek dünyaya belirli tarzda bakmayı, bakış açısını değiştirmeyi gerektirir. Çaba ve yılların pratiğini gerektirir, çünkü oyunun çoğu doğal olarak gelmez. Belirli beceriler gerekir ve bu becerileri iyice öğrendikten sonra güç yasalarını daha kolay uygular hale gelirsiniz.

Bu beceriler içinde en önemlisi ve gücün yaşamsal temeli, duygularınıza hâkim olma yeteneğidir. Bir duruma karşı gösterilen duygusal tepki gücün karşısındaki en büyük tek engeldir, duygularınızı ifade ederek geçici olarak sağlayabileceğiniz tatminden çok daha fazlasına malolacak bir hatadır bu. Duygular mantığı gölgeler; eğer durumu açıkça göremezseniz o durum için hazırlanamaz ve kontrollü tepki veremezsiniz.

Öfke duygusal tepkiler içinde en yıkıcı olanıdır, çünkü görüşü en çok bu duygu kapatır. Ayrıca durumu kaçınılmaz olarak daha az kontrol edilebilir hale getiren ve düşmanınızın azmini güçlendiren bir etkisi vardır. Eğer sizi inciten bir düşmana zarar vermeye çalışıyorsanız, öfkenizi göstermek yerine dostluk gösterir gibi yaparak onu hazırlıksız yakalamak çok daha iyidir.

Sevgi ve şefkat de aynı ölçüde yıkıcıdır; öyle ki, güç oyunu oynadığından en az şüphelenöceğiniz kişilere hizmet eden çıkarlara karşı kör eder sizi. Öfke ya da sevgiyi bastıramazsınız ve bunları hissetmekten kaçamazsınız, zaten bunu yapmaya da çalışmamalısınız. Fakat bunları nasıl ifade edeceğinizi konusunda dikkatli olmalısınız ve daha da önemlisi, plan ya da stratejilerinizin hiçbir şekilde bu duygulardan etkilenmesine izin vermemelisiniz.

İnsanın bir diğerini kandırmak için zekasını hangi araçlarla, hangi hilelerle, kaç çeşit sanatla, hangi endüstriyle keskinleştirebileceğini ve bu çeşitlemelerle dünyanın nasıl daha güzel bir hale gelebileceğini düşündüm.

***Francesco Vettori, Machiavelli'nin Yaşatı ve Arkadaşı,
XVI. Yüzyılın Başları***

Duygularınıza hâkim olma ustalığı, şimdiki zamandan çıkıp geçmiş ve gelecek hakkında nesnel bir biçimde düşünme yeteneği gerektirir. Bütün kapıların ve girişlerin bekçisi olan iki suratlı Romalı Tanrı Janus gibi, bir kerede iki yöne de bakabilmelisiniz, nereden gelirse gelsin tehlikeyle en iyi başatmenin yolu budur. Kendiniz için böyle yüzler yaratmalısınız; biri sürekli olarak geleceğe, diğeri de geçmişe bakan iki yüz.

Geleceğin parolası, "Tetikte olunmayan gün yok," şeklindedir. Sorunları ortaya çıkmadan önce sürekli olarak hayal ettiğiniz için hiçbir şey sizi hazırlıksız yakalamayacaktır. Zamanınızı planlarınızın mutlu sonunu hayal etmekle geçirmek yerine, ortaya çıkabilecek her türlü olasılık ve tuzakları hesaplamayla uğraşmalısınız. Ne kadar uzağı görürseniz, o kadar güçlü hale gelirsiniz.

Janus'un diğer yüzü geçmişe bakar, ama geçmişin acılarını hatırlamak veya kin beslemek için değil. Böylesi yalnızca gücünüzü engeller. Oyunun yarısı, sizi yiyip bitiren ve mantığınızı örten bu olayları nasıl unutacağınızı öğrenmektir. Geriye doğru bakmanın gerçek amacı kendinizi sürekli olarak eğitmektir; geçmişe, sizden önce gelenlerden bir şeyler öğrenmek için bakarsınız. (Bu kitaptaki birçok örneğin bu süreçte büyük yardımı olacaktır.) Sonra, geçmişe dönerek kendi hareketlerinize ve arkadaşlarınızınkine daha yakından bakabilirsiniz. Bu sizin bir şeyler öğrenebileceğiniz en önemli okuldur, çünkü kişisel deneyimden kaynaklanmaktadır.

Prensipler yoktur; yalnızca olaylar vardır. İyi ve kötü yoktur, yalnızca şartlar vardır. Üstün insan onlara rehberlik etmek için olayları ve şartları benimser. Eğer prensipler ve sabit yasalar olsaydı, ülkeler onları bizim gömlek değiştirdiğimiz gibi değiştirmezlerdi ve bir insanın bütün bir ulustan daha akıllı olması beklenemez.

Honore de Balzac, 1799-1850

Geçmişte yaptığınız hataları incelemekle işe başlayın; sizi en ciddi biçimde geriletken hataları 48 güç yasası bağlamında analiz edin ve onlardan bir ders çıkarıp kendi kendinize şöyle söz verin: "Bu hataları bir daha asla tekrarlamayacağım; bir daha asla böyle bir tuzağa düşmeyeceğim." Eğer kendinizi bu şekilde değerlendirip gözlemleyebilirsiniz, geçmişin kalıplarını yıkmayı başarabilir, böylece son derece değerli bir beceri edirsiniz.

Güç görünüşlerle oynama yeteneği gerektirir. Bu amaçla birçok maske takmayı ve bir çanta dolusu aldatmaca taşımayı öğrenmelisiniz. Aldatma ve sahte davranış çirkin ya da ahlaksızca görülmemelidir. Bütün insan etkileşimi birçok düzeylerde aldatmayı gerektirir ve bir bakıma bizi hayvanlardan ayıran şey yalan söyleme ve aldatma yeteneğimizdir. Yunan mitolojisinde ve Hintlilerin Mahabharata döngüsünde, Ortadoğu'da Gilgamiş destanında aldatma sanatını kullanmak tanrıların bir ayrıcalığıdır; örneğin, Odysseus'u kahraman yapan, tanrılarla eşit zekâ düzeyine ve aldatma sanatına sahip olması ve onlardan tanrısal güçlerinin bir kısmını çalarak tanrıların zanaatına rakip olabile-

ceğini gösteren yeteneğidir. Aldatma uygarlığın geliştirilmiş bir sanatıdır ve güç oyunundaki en güçlü silahtır.

Kendinize biraz uzaktan bakmazsanız, o günün ve o anın gerektirdiği maskeyi takarak birçok farklı insan gibi davranamazsanız, aldatmada başarılı olamazsınız. Bütün görünüşlere böyle esnek bir yaklaşımla, diğer insanlar gibi sizi de aşağı doğru çeken içsel ağırlığın büyük bölümünden kurtulursunuz. Yüzünüzü bir aktörünkü gibi şekillendirilebilir hale getirin, niyetlerinizi başkalarından gizlemek üzere çalışın, insanları tuzaklara çekme pratiği yapın. Görünüşle oynamak ve aldatma sanatında ustalaşmak hayatın estetik zevkleri arasındadır. Ayrıca gücün kazanılmasında da anahtarlardır.

Eğer aldatma sizin silah deponuzdaki en güçlü silahsa, bütün işlerdeki sabır da en önemli kalkanınızdır. Sabır sizin aptalca hatalar yapmanıza engel olacaktır. Duygularınıza hâkim olmanız gibi sabır da bir beceridir, doğal olarak gelmez. Ama zaten güç hakkındaki hiçbir şey doğal değildir; güç doğal dünyadaki her şeyden daha tanrısaldir. Ve sabır her şeyden bol zamanları olan tanrıların en üstün erdemidir. İyi şeyler olacaktır; çimenler yeniden büyüyecektir, tabii eğer yeterli zamanı verir ve geleceğe doğru birkaç adımı önceden görürseniz. Öte yandan sabırsızlık yalnızca zayıf görünmenize neden olur. Güce giden yoldaki en büyük engeldir.

Güçte esas olarak doğru ya da yanlış kavramı yoktur ve onu kazanmadaki en önemli becerilerden biri, iyi ya da kötüden çok, şartları görebilme yeteneğidir. Güç bir oyundur ve oyunlarda rakiplerinizi niyetlerine göre değil, eylemlerinin etkilerine göre değerlendirirsiniz. Görebildiğiniz ve hissedebildiklerinizle stratejilerini ve güçlerini ölçersiniz. İnsanın niyetleri ne kadar sık olarak görüşü bulandırır ve aldatıcı olur! Eğer arkadaşınız ya da rakibiniz olan öteki oyuncunun hareketlerinin etkileri karışıklığa ve yıkıma yol açıyorsa, onun iyi niyetli olması ve kalbinde yalnızca sizin çıkarlarınızı taşıması ne fark eder? İnsanların hareketlerini her türlü haklı çıkarmalarla örtmeleri, her zaman iyilikle hareket ettiklerini varsaymaları son derece doğaldır. Bunu her duyduğunuzda içinizden gülmeyi; birisinin niyetlerini ve hareketlerini yalnız-

ca gücün kazanımı için bir bahane olan ahlaki yargılarla ölçmeye kendinizi kaptırmamayı öğrenmelisiniz.

Bu bir oyun. Rakibiniz karşınızda oturuyor. Her ikiniz de oyunun kurallarına uyuyor ve hiçbir şeyi kişisel olarak almıyor, centilmen gibi davranıyorsunuz. Bir stratejiye göre oynuyorsunuz ve rakibinizin hareketlerini elinizden geldiğince sakın bir şekilde izliyorsunuz. Sonunda birlikte oynadığınız kişilerin nezaketlerini iyi ve hoş niyetlerinden daha çok takdir edeceksiniz. Gözlerinizi öteki oyuncuların hareketlerinin sonuçlarını, dış şartları takip etmek için eğitin ve başka hiçbir şeyin dikkatinizi dağıtmasına izin vermeyin.

Güç hâkimiyetinin yarısı yapmadığınız, kendinize kapılıp gitme izni vermediğiniz şeylerden gelir. Bu beceri için her şeyi size olan maliyetleriyle değerlendirmeyi öğrenmelisiniz. Nietzsche'nin yazdığı gibi: "Bir şeyin değeri bazen kişinin elde ettiği değil, onun için ödediği şeyde, yani maliyetinde yatmaktadır." Belki amacınıza ulaştınız ve bu değerli bir amaç, peki ya *bedeli*? Bu standardı her şeye uygulayın, diğer insanlarla birlikte çalışmak veya onların yardımına koşmak dahil. Sonuç olarak hayat çok kısa, fırsatlar çok az ve yararlanabileceğiniz kadar enerjiniz var ancak. Bu anlamda zaman da diğerleri kadar düşünülmesi gereken önemli bir kavram. Değerli zamanınızı ya da zihinsel huzurunuzu başkalarının işleriyle asla zıyan etmeyin; bu ödenmesi gereken çok yüksek bir bedeldir.

Güç toplumsal bir oyundur. Onu öğrenmek ve ustalaşmak için insanları inceleme ve anlama yeteneğini geliştirmelisiniz. On yedinci yüzyıl büyük düşünürü ve saray mensubu Baltasar Gracián'ın yazdığı gibi: "Birçok insan hayvanların ya da bitkilerin özelliklerini incelemek için zaman harcıyor; oysa birlikte yaşamak zorunda olduğumuz insanlarınkini incelemek ne kadar önemli olurdu!" Usta bir oyuncu olmak için usta bir psikolog olmanız da gerekir. İnsanları harekete geçiren güdülerini tanımalı ve davranışlarını kuşattıkları toz bulutunun arasından görebilmelisiniz. İnsanların gizli güdülerini anlamak gücün kazanımında sahip olabileceğiniz en önemli bilgidir. Aldatma, ayartma ve kullanmanın sonsuz olasılıklarını ortaya döker.

İnsanlar sınırsız karmaşıklığa sahiptir ve siz onları tam olarak anlayamadan seyrederek bir ömür geçirebilirsiniz. O halde eğitiminize

şimdi başlamak çok daha önemlidir. Bunu yaparken bir ilkeyi de aklınızdan çıkarmamalısınız: İnsanlar arasında asla kimi incelediğinize ve kime güvendiğinize göre ayırım yapmayın. Kimseye tamamen güvenmeyin ve herkesi inceleyin, arkadaşlarınız ve sevdikleriniz dahil.

Son olarak, her zaman güce giden dolaylı rotayı seçmeyi de öğrenmelisiniz. Kurnazlığınızı gizleyin. Hedefine ulaşmadan önce birkaç vuruş yapıp puan kazandıran bardo topu gibi sizin hareketleriniz de planlı olmalı ve en az belirgin olan şekilde geliştirilmelidir. Kendinizi dolaylı davranmak üzere eğiterseniz modern sarayda başarılı olabilir, insanları harika bir biçimde parmağınızın ucunda oynatırken, kusursuz bir nezaket örneği oluşturabilirsiniz.

Dolaylı davranma sanatında bir kılavuz kitap olan *İktidar, Güç Sahibi Olmanın 48 Yasası*'ni okuyun. Buradaki yasalar güç oyununu inceleyip bunda ustalaşan kadın ve erkeklerin yazılarına dayanmaktadır. Bu yazılar üç bin yıllık bir süreye yayılmıştır; eski Çin ve Rönesans İtalyası gibi birbirine hiç benzemeyen uygarlıklarda yazılmasına karşın, ortak fikir ve görüşleri içermektedir. Gücün 48 yasası, tarihteki en ünlü stratejistleri (Sun-tzu, Clausewitz), devlet adamları (Bismarck, Talleyrand), saray mensupları (Castiglione, Gracián), baştan çıkarıcılar (Ninon de Lenclos, Kazanova) ve üçkâğıtçıların ("Yellow Kid" Weil) yazılarından toplanan birikmiş bilgeliğin damıtımıdır.

Yasaların basit bir önermesi vardır: Belirli hareketler her zaman insanın gücünü arttırırken (yasaya uyma) diğerleri gücü azaltır, hatta bizi mahveder (yasayı çiğneme). Yasaya uymalar ve yasayı çiğnemeler tarihsel örneklerle açıklanmıştır. Bu yasalar kesindir ve zamanla sınırlı değildir.

Gücün 48 yasası çeşitli şekillerde kullanılabilir. Bu kitabı baştan sona okuyarak güç hakkındaki genel şeyleri öğrenebilirsiniz. Sözkonusu yasalardan birkaçı hayatınızla doğrudan ilgili olmasa da zaman içinde hepsinin uygulanabilir ve aslında birbirleriyle ilişkili olduklarını göreceksiniz. Bütün konu hakkında bilgi edindiğinizde geçmiş hareketlerinizi en iyi biçimde değerlendirebilecek ve şimdiki işleriniz üzerinde daha büyük bir kontrole sahip olacaksınız. Kitabın baştan sona

okunması düşünmeyi ve kitabı bitirdikten uzun bir süre sonra bile yeniden değerlendirmeyi ilham edecektir.

Kitap ayrıca gözden geçirip şu anda sizinle en çok ilgili yasaları bulmanızı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Diyelim ki, patronunuzla bir sorunuz var ve çabalarınızın neden daha büyük bir minnettarlık ya da terfi getirmediğini anlayamıyorsunuz. Birkaç yasa özellikle ast-üst ilişkilerine yöneliktir ve siz kesinlikle bunlardan birini çığnıyorsunuz demektir. Bölüm başlarındaki yasaların özetlerini gözden geçirek ilgili yasayı bulabilirsiniz.

Son olarak, kitap eğlence amacıyla şöyle bir okunabilir ve iktidar-daki atalarımızın zaafı ve büyük işleri arasında eğlenceli bir yolculuk yapabilirsiniz. Ancak kitabı bu amaçla kullanacak olanlar için burada bir uyarı yapmamız gerekiyor: Güç kendi tarzı içinde bitmek bilmeksinin ayartıcı ve aldatıcıdır. Bir labirenttir; zihniniz onun sonsuz sayıdaki sorununu çözmekten yorgun düşer ve çok geçmeden ne kadar hoş bir şekilde kaybolduğunuzu farkedersiniz. Başka bir deyişle, ciddiye almakla en fazla eğlendirici hale gelir. Böylesine önemli bir konuyu hafife almayın. Güç tanrıları hafife almaya kızar; yalnızca inceleyen ve düşünenlere nihai tatmin verirken, iyi zaman geçirmek için yüzeyi tayanları cezalandırırlar.

Her zaman iyi olmaya çalışan bir insan iyi olmayan çok sayıda insanın arasında bir yıkıntı haline gelecektir. Bu nedenle otorite kurmak isteyen bir prens nasıl iyi olunmayacağını öğrenmeli ve ihtiyaca bağlı olarak bu bilgiyi ya kullanmalı ya da onu kullanmaktan kaçınmalıdır.

Prens, Niccolo Machiavelli, 1469-1527

YASA 1

EFENDİNİZİ ASLA GÖLGEDE BIRAKMAYIN

HÜKÜM

Sizin üstünüzde bulunanların kendilerini üstün hissetmelerini sağlayın. Onları memnun etme ve etkileme arzunuzla yeteneklerinizi göstermede çok fazla ileri gitmeyin, yoksa tam tersine neden olursunuz, yani korku ve güvensizlik uyandırabilirsiniz. Ustanızın olduğundan daha parlak görünmesini sağlayın ve gücün doruklarına turmanın.

YASAYI ÇİĞNEMEK

İktidarının birinci yılında XIV. Louis'nin maliye bakanı olan Nicholas Fouquet, gösterişli partileri, güzel kadınları ve şiiri seven cömert bir adamdı. Savurgan bir hayat sürdürdüğü için parayı da seviyordu. Fouquet zeki ve kralın vazgeçemeyeceği bir adamdı, bu yüzden Başbakan Jules Mazarin 1661'de öldüğünde maliye bakanı onun yerine gelmeyi bekliyordu. Kral bunun yerine bu makamı sona erdirmeye karar verdi. Bu ve başka işaretler Fouquet'nin gözden düştüğünden şüphelenmesine neden oldu ve dünyanın o ana kadar gördüğü en görkemli partiyi vererek yeniden kralın gözüne girmeye karar verdi. Partinin görünürdeki amacı Fouquet'nin şatosu Vaux-le-Vicomte'nin tamamlanmasıydı, fakat gerçek işlevi krala, yani onur konusuna minnettarlık bildirmektir.

Avrupa'nın en soyluları ve zamanın en büyük beyinleri La Fontaine, La Rochefoucauld, Madame de Sévigné partiye katıldı. Molière gecenin sonunda kendisinin oynayacağı bir oyun yazdı. Parti özellikle

o akşam için yaratılan yeni yemeklerin yanısıra Doğu'dan gelen ve Fransa'da daha önce hiç tadılmamış yemeklerin başrol oynadığı yedi çeşitten oluşan zengin bir şölenle başladı. Fouquet tarafından kralı onurlandırmak üzere görevlendirilen bir orkestra, müziğiyle yemeğe eşlik ediyordu.

Yemekten sonra şatonun bahçelerinde gezinti düzenlendi. Vaux-le-Vicomte'nin bahçe düzenlemesi ve fısıkiyeleri Versailles için ilham kaynağı olacaktı.

Fouquet geometrik olarak dizilmiş olan çalılar ve çiçek tarhları arasında genç krala şahsen eşlik etti. Bahçedeki kanallara vardıklarında Molière'in oyununu takip eden havai fişekleri seyrettiler. Parti geceye iyi uymuştu ve herkes bunun şimdiye kadar katıldıkları en muhteşem olay olduğunda hemfikirdi.

Ertesi gün Fouquet kralın başsilahşörü D'Artagnan tarafından tutuklandı. Üç ay sonra ülkenin hazinesinden para çalmakla yargılandı. (Aslında, çalmakla suçlandığı şeyin çoğu kralın yararına ve kralın izniyleydi.) Fouquet suçlu bulundu; Fransa'da Pireneler'in doruklarındaki en yalıtılmış hapisaneyeye gönderildi ve hayatının son yirmi yılını hücre hapsinde geçirdi.

Yorum

XIV. Louis, Güneş Kralı, daima tüm dikkatlerin merkezi olmayı isteyen gururlu ve ukala bir adamdı; eliaçıklıkta hiç kimse tarafından geçilmeyi kaldıramazdı, özellikle de maliye bakanı tarafından. Louis, Fouquet'nin yerine geçmek üzere pintiliği ve Paris'teki en sıkıcı partileri vermekle ünlü olan Jean-Baptiste Colbert'i seçti. Colbert hazineden çıkan her paranın doğrudan Louis'nin eline gitmesini sağladı. Bu parayla Louis, Fouquet'ninkinden bile daha görkemli bir saray olan ünlü Versailles Sarayı'nı yaptırdı. Aynı mimarları, dekoratörleri ve bahçe tasarımcılarını kullandı. Ve Versailles'da, Fouquet'nin özgürlüğüne malolandan daha gösterişli partiler verdi.

Durumu bir inceleyelim. Parti gecesi Fouquet, Louis'ye her biri birbirinden muhteşem olan gösteri ardına gösteri sunarken krala sadakat ve bağlılığını gösterdiğini sanıyordu. Partinin yalnızca yeniden kralın gözüne girmesini sağlamakla kalmayıp, iyi zevkini, bağlantılarını

ve başkaları tarafından çok sevildiğini sergileyerek kendisini kral için vazgeçilmez kılacağını ve mükemmel bir başbakan olacağını göstereceğini de düşünmüştü. Ancak bunun yerine her yeni gösteri, Fouquet'in konuklarının lütfettiği takdir dolu her gülümseme, Louis'ye kendi arkadaşlarının ve uyruklarının maliye bakanından kraldan daha fazla etkilendiklerini, Fouquet'in zenginliği ve gücüyle caka sattığını düşündürmüştü. Fouquet'in özenli partisi XIV. Louis'nin gururunu okşamak yerine gururunu kırmıştı. Kuşkusuz Louis bunu kimseye itiraf edemezdi, onun yerine kendini güvensiz hissetmesine istemeden neden olan adamdan kurtulmak için işe yarar bir bahane buldu.

Bu, efendisinin benlik duygusunun dengesini bozan, gururunda delikler açan veya üstünlüğünden şüphe etmesine neden olan herkesin o ya da bu şekilde yaşayacağı kaderdir.

Gece başladığında Fouquet dünyanın zirvesindeydi.

Sona erdiğindeyse en dibe batmıştı.

Voltaire, 1694-1778

YASAYA UYMAK

1600'ların başında İtalyan gökbilimci ve matematikçi Galileo kendini tehlikeli bir konumda bulmuştu. Araştırmalarını desteklemek için büyük hükümdarların cömertliğine bağımlıydı ve bütün Rönesans bilimcileri gibi zamanın ileri gelen destekleyicilerine icat ve keşiflerinden hediyeler sunardı zaman zaman. Örneğin, bir keresinde icat ettiği askeri pusulayı Gonzaga Dükü'ne sunmuştu. Sonra pusulanın kullanımını açıklayan kitabı Medici'lere ithaf etmişti. Her ikisi de müteşekkirdi ve Galileo onlar sayesinde öğretecek daha fazla öğrenci bulabiliyordu. Bununla birlikte keşif ne kadar büyük olursa olsun destekleyicileri ona nakit parayla değil, hediyelerle ödeme yapıyorlardı hep. Bu ise hayat boyu güvensizlik ve bağımlılık demektir. Bunun daha kolay bir yolu olması, diye düşündü.

Galileo 1610'da Jüpiter'in uydularını keşfettiğinde yeni bir strateji kullandı. Geçmişte yaptığı gibi bu keşfi destekçileri arasında bölüştürmekten çok, yani birine kullandığı teleskopu vermek, diğerine kitabını

ithaf etmek vb. gibi, tek başına Medici'ler üzerinde odaklanmaya karar verdi. Medici'leri seçmesinin bir nedeni vardı: I.Cosimo 1540'da Medici hanedanını kurduktan kısa bir süre sonra Jüpiter'i, yani tanrıların en yücesini, Medici sembolü yapmıştı; politika ve bankacılığın ötesine geçen gücün bir sembolüydü bu, eski Roma ve tanrılarına bağlayan bir sembol.

Galileo, Jüpiter'in uydularını keşfedişini Medici'lerin büyüklüğünü onurlandıran kozmik bir olay haline dönüştürdü. Keşiften kısa bir süre sonra "gökyüzündeki yıldızların (Jüpiter'in uyduları) kendilerini teleskopuna" II. Cosimo'nun tahta çıkışıyla aynı anda gösterdiklerini ilan etti. Uydu sayısının -dört- Medici'lerle uyum halinde olduğunu (II. Cosimo'nun üç erkek kardeşi vardı) ve bu dört uydunun Jüpiter'in etrafında, dört oğulun I.Comiso'nun, yani hanedanın kurucusunun etrafında döndüğü gibi döndüklerini söyledi. Bir rastlantıdan öte olan bu olay gösteriyordu ki, gökyüzünün kendisi Medici ailesinin yükselişini yansıtıyordu. Keşfini Medici'lere ithaf ettikten sonra Galileo, Jüpiter'in bir bulutun üzerinde oturduğunu ve dört yıldızın etrafında döndüğünü gösteren bir amblem yaptırıp bunu II. Cosimo'ya onun yıldızlarla bağlantısının bir sembolü olarak sundu.

1610'da II. Cosimo, Galileo'yu resmi saray filozofu ve matematikçisi yaptı, hem de tam maaşla. Bir bilim adamı için bu, hayatının başarisıydı. Artık destek için yalvarma günleri sona ermişti.

Yorum

Galileo yeni stratejisiyle tek vuruşta yıllarca yalvarma sonucu elde ettiğinden çok daha fazlasını kazandı. Nedeni çok basit: Bütün efendiler diğer insanlardan daha parlak görünmek isterler.

Bilim, deneysel gerçek ya da son icatlar onları ilgilendirmez; onlar isimleri ve şöhretleriyle ilgilenirler. Galileo, Medici'leri kozmik güçlerle bağdaştırarak onları yeni bir bilimsel aletin ya da keşfin destekçisi yaptığı zamankinden daha fazla şöhret kazandırdı Medici'lere.

Bilim adamları himaye edilmenin ve saray hayatının kaprislerinden korunmazlar. Onlar da para kesesinin dizginlerini tutan efendilere hizmet etmek zorundadırlar. Ve yüksek entelektüel güçleri efendilerinin kendilerini güvensiz, sanki yalnızca para sağlamak -çirkin, bayağı

bir iş- için oradaymış gibi hissetmelerine neden olabilir. Harika işin üreticisi yalnızca para sağlayan birinden daha fazlası olduğunu hissetmek ister. Yaratıcı ve güçlü, ayrıca kendi adıyla üretilen işten daha önemli görünmek ister. Onlara güvensizlik yerine şöhret vermelisiniz. Galileo keşifleriyle Medici'lerini entelektüel otoritesine meydan okumadı veya onların kendilerini herhangi bir şekilde aşağı hissetmelerine neden olmadı; onları kelimesinin tam anlamıyla yıldızlarla yan yana koyarak İtalyan sarayları içinde son derece canlı bir biçimde parlamalarını sağladı. Efendisini gölgede bırakmadı, efendisinin herkesi gölgede bırakmasını sağladı.

GÜCÜN ANAHTARLARI

Herkesin özgüvensizliği vardır. Kendinizi dünyaya gösterdiğinizde ve yeteneklerinizi sergilediğinizde doğal olarak kırgınlık, kıskançlık ve diğer özgüvensizlik belirtilerini üzerinize çekersiniz. Bu beklenir bir şeydir. Hayatınızı başkalarının önemsiz duyguları için endişelenerek geçiremezsiniz. Bununla birlikte, iş sizin üstünüzdekilere gelince farklı bir yaklaşımda bulunmalısınız. Sözkonusu güç olduğunda efendinizi gölgede bırakmak belki de yapılacak en büyük hatadır.

XIV. Louis ve Medici'ler döneminden beri dünyanın çok değiştiğini düşünüp kendinizi kandırmayın. Hayatta yüksek konum edinmiş kişiler kral ve kraliçeler gibidirler. Buldukları konumda güvende olmak ve çevrelerindeki zekâ, kurnazlık ve çekicilik açısından üstün olduklarını hissetmek isterler. Beceri ve yeteneklerinizi sergileyerek ve aşırı överek efendinizin sevgisini kazanacağınıza inanmak ölümcül ama yaygın rastlanan bir hatadır. Takdir eder gibi görünebilir, ama ilk fırsatta sizin yerinize daha az zeki, daha az çekici, daha az tehditkâr olan birisini getirecektir, tıpkı XIV. Louis'nin gözalıcı Fouquet'nin yerine sönük Colbert'i getirmesi gibi. Ve Louis'de olduğu gibi bunu itiraf etmeyecek fakat sizin varlığınızdaki kurtulmak için uygun bir bahane bulacaktır.

Bu yasa farketmeniz gereken iki kuralı içerir. Birincisi, yalnızca kendiniz olarak efendinizi istemeden gölgede bırakabilirsiniz. Başkalarından daha güvensiz olan efendiler vardır, korkunç derecede özgü-

vensizdirler; çekiciliğiniz ve zarafetinizle onları doğal olarak gölgede bırakabilirsiniz.

Hiç kimsenin Faenza prensi Astorre Manfredi'den daha fazla doğal yeteneği olamaz. İtalya'nın bütün genç prensleri içinde en yakışıklısıydı, uyruklarını cömertliği ve açık yürekliliğiyle büyülüyordu.

1500 yılında Cesare Borgia, Faenza'yı işgal etti. Şehir teslim olduğunda vatandaşlar zalim Borgia'dan en kötüsünü bekliyorlardı, ama o şehri bağışlamaya karar verdi. Yalnızca kaleleri fethederek hiçbir vatandaşını öldürmedi ve o zaman on sekizinde olan Prens Manfredi'nin tamamen özgür olarak sarayında kalmasına izin verdi.

Bununla birlikte, birkaç hafta sonra askerler Astorre Manfredi'yi Roma hapisanelerine götürdüler. Bir yıl sonra cesedi Tiber Nehri'nde boynunda bir taşla bulundu. Borgia bu korkunç cinayeti uydurma bir ihanet ve komplo suçlamasıyla haklı göstermeye çalıştı, ama asıl sorun onun adı çıkmış bir biçimde kibirli ve özgüvensiz oluşuydu. Genç adam hiç çaba harcamaksızın onu gölgede bırakmıştı. Manfredi'nin doğal yetenekleri düşünülünce, prensin yalnızca varlığı bile Borgia'nın daha az çekici ve karizmatik görünmesine neden olmuştu. Buradan alınacak ders çok basittir: Çekici ve üstün olmamak elinizde değilse, böylesi kibir canavarlarından kaçmayı öğrenmelisiniz. Ya böyle yaparsınız ya da Cesare Borgia'yla birlikten iyi özelliklerinizi susturmanın bir yolunu bulursunuz.

İkincisi, efendiniz sizi seviyor diye istediğiniz her şeyi yapabileceğinizi asla düşünmeyin. Konumlarının değerini bilemedikleri için gözden düşen, efendilerini gölgede bırakma cesareti gösteren kişiler hakkında kitaplar yazılabilir. On altıncı yüzyılın sonunda Japonya'da İmparator Hideyoshi'nin en sevdiği kişi Sen no Rikyu adında bir adamdı. Soyluların saplantısı haline gelen çay töreninin önde gelen sanatçısı olan adam Hideyoshi'nin en güvendiği danışmanıydı, sarayda bir odası vardı ve bütün Japonya'da saygı gösteriliyordu kendisine. Fakat 1591'de Hideyoshi onu tutuklattı ve ölüme mahkûm ettirdi. Rikyu onun yerine hayatına kendisi son verdi. Talihteki ani değişikliğin nedeni sonradan anlaşıldı. Eski çiftçi ve sonradan sarayın gözdesi olan Rikyu sandal giyerek (soyluluk göstergesi) mağrur bir şekilde poz ve-

ren tahtadan bir heykelini yaptırmıştı. Bu heykeli saray kapılarının içindeki en önemli tapınağa, sık sık oradan geçen kraliyet üyelerinin görebileceği bir yere koydurmuştu. Hideyoshi'ye göre bu, Rikyu'nun hadisini bilmediği anlamına geliyordu. En yüksek soyluluk derecesine sahip olanlarla aynı haklara sahip olduğunu varsayarak konumunun imparatora bağlı bulunduğunu unutmuş ve bu konumu kendi kendine elde ettiğine inanır olmuştu. Kendi önemini affedilemez bir şekilde yanlış hesaplamış ve bedelini hayatıyla ödemişti. Şunu unutmayın: Konumunuzun kıymetini bilin ve gördüğünüz iyiliklerin başınızı döndürmesine izin vermeyin.

Efendinizi gölgede bırakmanın tehlikelerini bilerek bu yasayı avantaja dönüştürebilirsiniz. Önce efendinize iltifat edip onu şişirmelisiniz. Açık iltifat etkili olabilir ama bir yere kadar; çok doğrudan ve belirgindir, diğerlerine de kötü görünür. Gizli iltifat çok daha güçlüdür. Örneğin, efendinizden daha zekiyseniz tersi gibi görünebilirsiniz. Onun sizden daha zeki görünmesini sağlayabilirsiniz. Acemi gibi görünün. Onun uzmanlığına ihtiyacınız varmış gibi gösterin. Uzun vadede size zarar vermeyecek fakat onun yardımını isteme fırsatı yaratacak küçük hatalar yapın. Efendiler bu tür ricalara bayılırlar. Deneyimlerini size bağışlayamayan bir efendi size kin ve nefret besleyecektir.

Eğer fikirleriniz efendinizinkilerden daha yaratıcıysa bunları olabildiğince açık bir tarzda ona atfedin. Sizin tavsiyenizin yalnızca onun tavsiyesinin bir yankısı olduğunu ortaya koyun.

Eğer nüktede onu geride bırakıyorsanız saray soytarısı rolü oynayın, ama size kıyasla efendinizin soğuk ve huysuz görünmesine izin vermeyin. Gerekirse esprilerinizi azaltın, topluluk içinde eğlence ve neşe kaynağının o olduğu izlenimini verin. Eğer doğal olarak efendinizden daha sosyal ve cömertseniz diğerlerinden ona yansıyan parlaklığını gölgelememeye dikkat edin. O her şeyin etrafında döndüğü, güç ve parlaklık yayan, dikkatin merkezi olan bir güneş gibi görünmelidir. Eğer onu eğlendirme konumundaysanız sınırlı hünelerinizin sergilenmesi sempatisini kazanmanızı sağlayabilir. Zarafetiniz ve cömertliğinizle onu etkilemeye yönelik her türlü çabanız ölümcül olabilir. Fouquet'den ders alın ya da bedelini ödeyin.

Bütün bu olaylar, eğer sonunda sizi güce götürüyorsa, gücünüzü gizlemeniz bir zayıflık değildir. Diğerlerinin sizi gölgede bırakmasını sağlayarak özgüvensizliklerinin kurbanı olmak yerine kontrolü elde tutmuş oluyorsunuz. Aşağı konumunuzdan çıkmaya karar verdiğinizde bütün bunların size yarar olacaktır. Eğer Galileo gibi, efendinizin başkalarının gözünde daha da parlamasını sağlarsanız çok şanslısınız demektir ve hemen terfi edersiniz.

İmaj: Gökyüzündeki Yıldızlar. Belirli bir zamanda yalnızca tek bir güneş olabilir. Güneşini asla engellemeyin ya da güneşin parlaklığıyla rekabet etmeyin; daha çok, gökyüzünde soluklaşın ve efendi yıldızın yoğunluğunu arttırmanın yollarını bulun.

Otorite: Efendiyi gölgede bırakmaktan kaçının. Tüm üstünlük nefret uyandırır, fakat bir uyruğun prensinden üstün olması yalnızca aptallık değil ölümcüldür de. Bu, gökyüzündeki yıldızların bize öğrettiği bir derstir; onlar güneşle ilişkili olabilirler, hatta o kadar parlak da olabilirler, ama hiçbir zaman onun yanında görünmezler (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Yolunuza çıkan her insanı üzme konusunda kaygılanmanız olanaksız, ama zalim olurken seçici davranmalısınız. Eğer üstünüzdeki kişi düşen bir yıldızsa onu gölgede bırakmaktan korkacak bir şey yoktur. İnsaf etmeyin, efendiniz soğukkanlı bir şekilde zirveye tırmanırken böyle bir ahlaki endişe taşıymıyordu. Gücünü ölçün. Eğer zayıfsa düşüşünü gizlice hızlandırın. Çok önemli anlarda onu yenin, geride bırakın, ondan akıllı davranın. Eğer çok zayıfsa, düşmeye hazırsa doğanın işi devralmasına izin verin. Güçsüz bir üstü gölgede bırakma riskine girmeyin, böylesi zalimlik veya kindarlık gibi görünebilir. Ama eğer efendiniz konumunda sağlamsa ve kendinizin daha yeterli olduğunuzu düşünüyorsanız uygun zamanı bekleyip sabırlı olun. Gücün sonunda zayıflayıp yok olması doğal bir seyirdir. Efendiniz bir gün düşecek ve eğer doğru oynarsanız siz ondan daha uzun yaşayacaksınız ve bir gün onu gölgede bırakacaksınız.

YASA 2

ARKADAŞLARINIZA ASLA FAZLA GÜVENMEYİN, DÜŞMANLARINIZI KULLANMAYI ÖĞRENİN

HÜKÜM

Arkadaşlarınıza karşı dikkatli olun; kıskançlığa daha kolay kapıldıkları için sizi daha çabuk aldatırlar. Ayrıca zamanla şımarır ve zorbalaşırlar. Ama eski bir düşmanınızı işe alırsanız o bir arkadaştan daha sadık olacaktır, çünkü kanıtlayacak çok şeyi vardır. Aslında arkadaşlarınızdan düşmanlarınıza göre daha fazla korkmalısınız. Eğer düşmanınız yoksa düşman edinmenin yollarını bulun.

YASAYI ÇİĞNEMEK

Milattan sonra dokuzuncu yüzyılın ortalarında III. Michael adındaki genç adam Bizans İmparatorluğu'nun tahtına çıktı. Annesi İmparatoriçe Thedora manastıra gönderilmiş ve sevgilisi Theoctistus öldürülmüştü; Thedora'yı görevden alıp Michael'ı tahta çıkarma komplosunun başında Michael'ın amcası, zeki ve hırslı bir adam olan Bardas bulunuyordu. Michael genç ve deneyimsiz bir hükümdardı; etrafı entrikacılar, katiller ve müsriflerle çevriliydi. Bu tehlikeli zamanda danışmanı olarak güvenebileceği birine ihtiyaç duyuyordu ve aklında en iyi arkadaşı Basilius vardı. Basilius'un hükümet ve politikada hiçbir deneyimi yoktu -aslında kraliyet ahırlarının başında bulunuyordu- fakat sevgisini ve minnettarlığını defalarca göstermişti.

İyi bir düşmana sahip olmak için bir arkadaşınızı seçin. O nereye vuracağını çok iyi bilir.

Diane de Poitiers, 1499-1566, II. Henry'nin Metresi

Birkaç yıl önce Michael ahırları ziyaret ederken vahşi bir atın kaçtığı sırada tanışmışlardı. Makedonyalı köylü bir aileden gelen genç seyyis Basilius, Michael'ın hayatını kurtarmıştı. Seyisin gücü ve cesareti Michael'ı etkilemiş ve onu at eğitimcisi gibi önemsiz bir görevden ahırların başı olma konumuna getirmişti. Arkadaşını hediye ve iyiliklere boğmuş, birbirlerinden ayrılmaz hale gelmişlerdi. Basilius, Bizans'taki en iyi okula gönderilmiş, böylece cahil köylü, kültürlü ve incelikli bir saray mensubu haline gelmişti.

Ne zaman boş olan bir makama atama yapsam, yüzlerce tatminsiz ve bir nankör insan meydana getirmiş olurum.

XIV. Louis, 1638-1715

Şimdi Michael imparatordu ve sadık birine ihtiyacı vardı. Mabeyinci ve başdanışman olarak kendisine her şeyi borçlu olan en iyi arkadaşından başka kime güvenebilirdi ki?

Basilius bu iş için eğitilebilirdi ve Michael onu kardeşi gibi seviyordu. Çok daha vasıflı Bardas'ı tavsiye edenlerin sözünü dinlemeyen Michael en iyi arkadaşını seçti.

Basilius çabuk öğrendi ve kısa sürede imparatora her konuda tavsiyelerde bulunmaya başladı. Tek sorun para gibi görünüyordu, Basilius hiçbir zaman tatmin olmuyordu. Bizans sarayının görkemiyle tanıştıktan sonra gücün sağlayacağı şeyler konusunda tamahkâr hale gelmişti. Michael maaşını önce ikiye, sonra üçe katladı, onu soylu yapıp kendi metresi Eudoxia Ingerina'yla evlendirdi. Böylesi güvenilir bir dost ve danışmanı tutmak her türlü bedele değerdi. Ama sorunlar artacaktı. Bardas artık ordunun başındaydı ve Basilius Michael'ı bu adamın ümitsiz derecede haris olduğuna ikna etmişti. Yeğenini kontrol edebileceğini düşünerek onu tahta çıkarmak için komplo kurmuştu ve yine bir komplo kurabilirdi, ama bu kez Michael'dan kurtulmak ve tacı kendi eline geçirmek için. Basilius, Michael'ın amcasını öldürtmeyi ka-

bul etmesini sağlayacak şekilde akıtmıştı zehrini. Büyük bir at yarışı sırasında Basilius, kalabalıkta Bardas'a iyice sokularak onu bıçaklayıp öldürdü. Kısa süre sonra Bardas'ın yerine ordunun başına geçmeyi talep etti, orada krallığı kontrol edebilir ve isyanları bastırabilirdi. Bu isteği yerine getirildi.

Ben kendi açımdan en sevdiğim ve sevgisinden herkesinkinden fazla emin olduğum kişi tarafından birden çok aldatıldım. Bu nedenle bir insanı değerine ve özelliklerine göre diğerlerinden daha fazla sevmenin ve ona hizmet etmenin doğru olabileceğine inanıyorum, ama daha sonra pişman olmamak için insana çekici görünen bu arkadaşlık tuzağına güvenmemek en iyisidir.

Baldassare Castiglione, 1478-1529

Artık Basilius'un gücü ve zenginliği gitgide artıyordu. Birkaç yıl sonra Michael kendi aşırı harcamaları yüzünden parasal sıkıntıya girerek Basilius'tan yıllar içinde ödünç aldığı paraları geri ödemesini istedi. Basilius'un ret cevabı Michael'ı şaşkınlığa uğrattı. Yüzündeki arsız ifade karşısında imparator kendi açmazının farkına varmıştı: Eski seyisin daha fazla parası, senatoda ve orduda daha fazla yandaşı ve sonuç olarak da imparatorun kendisinden daha fazla gücü vardı. Birkaç gece sonra çok fazla içki içtiği bir gecenin ardından uyandığında askerler tarafından kuşatıldığını gördü Michael. Onlar imparatoru bıçaklarken Basilius seyretti. Kendi imparatorluğunu ilan ettikten sonra Bizans sokaklarında atıyla dolaşırken eski hayırseverinin ve en iyi dostunun başını uzun bir sopanın ucunda sallandırıyordu.

YILAN, ÇİFTÇİ VE BALIKÇIL KUŞU

Avcıların kovaladığı yılan çiftçiden hayatını kurtarmasını ister. Onu kovalayanlardan kurtarmak için çiftçi diz çöküp yılanın karnına girmesine izin verir. Ama tehlike geçip yilandan dışarı çıkmasını istediğinde yılan çıkmayı reddeder. Bulunduğu yer sıcak ve güvenlidir. Adam eve dönerken gördüğü balıkçıl kuşuna fısıldayarak olanları anlatır. Balıkçıl ona çömelip yılanı dışarı çıkarmak için gerinmesini söyler. Yılanın başı dışarı çıkınca balıkçıl onu yakalayıp öldürür. Çiftçi yılanın zehrinin hâlâ içinde olmasından korkar. Balıkçıl,

yılan zehrinden kurtulmanın yolunun altı beyaz kuşu pişirip yemek olduğunu söyler. "Sen beyaz bir kuşsun," der çiftçi. "Sen ilki olacaksın." Balıkçılı yakalayıp torbasına koyar, eve gelir. Karısına olanları anlatırken torbayı kapıya asar. "Bu yaptığına çok şaşırdım," der karısı. "Kuş sana bir iyilik yapmış, karnındaki kötülükten kurtulmanı sağlamış, hatta hayatını kurtarmış, ama sen onu yakalamışsın ve öldürmekten söz ediyorsun." Adam hemen balıkçılı bırakır, o da uçarak gider. Ama giderken kadının gözlerini oyar. Kıssadan hisse: Suyun yukarıya doğru aktığını gördüğünüzde birisi bir iyiliğin karşılığını ödüyor demektir.

Afrika Halk Masalı

Yorum

III. Michael geleceğini Basilius'un onun için duyduğunu düşündüğü minnettarlığa bağlamıştı. Elbette kendisine en iyi Basilius hizmet ederdi; zenginliğini, eğitimini ve konumunu imparatora borçluydu. Sonra Basilius güç kazanınca ihtiyacı olan her şeyi ona vermek, ikisi arasındaki bağı güçlendirmek en iyisiydi. İmparator ancak Basilius'un yüzündeki arsız gülümsemeyi gördüğü tarihi günde ölümcül hatasını farketmişti.

Bir canavar yaratmıştı. Adamın gücü çok yakından görmesine izin vermişti, ondan sonra daha fazlasını isteyen, her şeyi isteyen ve elde eden, aldığı yardımın kendisine yük olduğunu hissederek o durumda çoğu kişinin yapacağı şeyi yapan adamın. Böyleleri gördükleri iyilikleri unutup başarılarını kendi becerileriyle elde ettiklerini hayal ederler.

Michael olanların farkına vardığı anda hayatını yine de kurtarabilirdi, fakat arkadaşlık ve sevgi her insanı çıkarlarına karşı kör eder. Hiç kimse arkadaşının kendisini aldatabileceğine inanamaz. Ve Michael da kafası bir çubuğun ucunda sallanana dek inanmamaya devam etti.

Tanrım, beni dostlarımdan koru; düşmanlarımdan icabına ben bakabilirim.

Voltaire, 1694-1778

YASAYA UYMAK

Han Hanedanı'nın çöküşünden (M.S. 222) sonraki birkaç yüzyıllık Çin tarihinde aynı şiddetli ve kanlı darbeler birbirini izledi. Askerler zayıf bir imparatoru öldürmek için komplo kurup Ejder Tahtı'na güçlü bir generali geçiriyorlardı. General yeni bir hanedan kurup imparator tacı giyiyor, hayatta kalmayı sağlamak için kendisine denk olan generalleri öldürtüyordu. Ne var ki, aynı durum birkaç yıl sonra tekrar etmekte, yeni generaller başkaldırıp onu ya da sıradaki oğullarını öldürmekteydiler. Çin imparatoru olmak yalnız kalmak ve etrafının düşmanlarla çevrili olması anlamına geliyordu, yani krallıktaki en güçsüz, en güvensiz konumdu.

Milattan sonra 959'da General Chao K'uang-yin İmparator Sung oldu. Bir ya da iki yıl içinde öldürülme olasılığının çok yüksek olduğunu biliyordu; bu kalıbı nasıl kırabilirdi? İmparator olduktan kısa bir süre sonra yeni hanedanı kutlamak için bir ziyafet verdi ve ordudaki en güçlü kumandanları davet etti. Hepsi bol miktarda şarap içtikten sonra imparator muhafızları ve generallerden başka herkesi gönderdi. Generaller imparatorun kendilerini bir çırpıda öldüreceğinden korkuyorlardı şimdi. Ama imparator bunun yerine onlara hitaben şöyle konuştu: "Bütün gün korku içinde geçiyor; hem masada, hem de yatağında mutsuzum. Hanginiz tahta çıkma hayalleri kurmuyor ki? Krala sadakatinizden kuşku yok, fakat zenginlik ve mevki arayışı içindeki bir astınız karşılık olarak imparatorun sarı kaftanını size zorla kabul ettirmeye çalışırsa nasıl reddedebilirsiniz?" Sarhoş olan ve hayatları için endişe eden generaller masumiyetlerini ve sadakatlerini dile getirdiler. Ama Sung'un başka fikirleri vardı. "İnsanın gününü geçirmesinin en iyi yolu zenginlik ve onurun tadını huzurlu bir şekilde çıkarmaktır. Eğer görevlerinizden vazgeçmeyi isterseniz, sizlere şarkıcılar ve güzel kızların eşlik edebileceği güzel evler ve iyi araziler vermeye hazırım."

Şaşkın generaller Sung'un kendilerine kaygı ve mücadele dolu bir hayat yerine zenginlik ve güvence önerdiğini farkettiler. Ertesi gün bütün generaller istifalarını sundular ve Sung'un kendilerine lütfettiği evlerde soylular olarak emekli oldular.

Sung bir atışta, kendisini aldatmaları olası olan "dostane" kurt grubunu güçten çok uzak, uysal kuzulara çevirmişti.

Aynı zamanda büyük bir okçu olan Veda uzmanı Brahma rahibi, şimdi kral olan iyi bir arkadaşına hizmetini teklif eder. Brahma rahibi kralı görünce, "Beni tanıdın mı, senin arkadaşınıym!" diye bağırır. Kral küçümsemeye karşılık verir ve sonra açıklar. "Evet, daha önce arkadaşlık, ama arkadaşlığımız sahip olduğumuz hangi güce dayanıyordu ki... Seninle arkadaşım, iyi brahma, çünkü amacıma hizmet ediyordu bu dostluk. Bir düşkün zengin, bir aptal akıllının ve korkak cesurun arkadaşı olamaz. Eski bir arkadaş... ona kimin ihtiyacı var ki? Arkadaşlık edenler ve evlenenler eşit zenginliğe sahip olanlar ve eşit doğanlardır, bir zenginle yoksul arkadaş olamaz... Eski bir arkadaş... ona kimin ihtiyacı var ki?.."

The Mahabharata, M.Ö. III. Yüzyıl

Sonraki birkaç yıl içinde Sung iktidarını güvence altına almak için girişimlerine devam etti. Milattan sonra 971'de Güney Han kralı Liu yıllar süren isyandan sonra nihayet teslim olmuştu. Sung'un kendisine imparatorluk sarayında bir mevki vermesi ve yeni kurulan arkadaşlıklarını şarapla kutlamak üzere saraya davet etmesi Liu'yu şaşkınlığa uğratmıştı. Kral Liu, Sung'un sunduğu kadehi alırken zehirli olmasından korkarak tereddüt etti. "Kullarınızın suçları kesinlikle ölümü gerektiriyor," diyerek ağladı. "Ama Majesteleri, bu kulunuzun hayatını başışlamanız için yalvıyorum. Bu şarabı içmeye cesaret edemiyorum." İmparator Sung güldü, kadehi Liu'dan alıp kendisi içti. Zehir yoktu. O zamandan sonra Liu en güvenilir ve sadık dostu haline geldi.

O sırada Çin pek çok küçük krallığa bölünmüştü. Bu krallıklardan birinin kralı Ch'ien Shu yenildiğinde, Sung'un bakanları imparatora bu asiye hapse atması önerisinde bulundular. Onun hâlâ Sung'u öldürme komploları kurduğuna dair belgeler gösterdiler. Buna karşın, Ch'ien Shu imparatoru ziyarete geldiğinde Sung ona saygı gösterdi. Ayrıca eski krala yolun yarısına geldiğinde açmasını söylediği bir paket de verdi. Ch'ien Shu yolculuğu sırasında paketi açarak hazırladığı komplolara dair belgeleri gördü. Sung'un cinayet planlarından haberdar olduğunu, ama yine de onu serbest bıraktığını anladı. Bu cömertlik karşısında dayanamadı ve o da Sung'un en sadık derebeylerinden biri oldu.

Yorum

Bir Çin atasözü dostları tehlikeli bir hayvanın çenelerine ve dişlerine benzetir. Eğer dikkatli olmazsanız sizi çiğnediklerini görürsünüz. İmparator Sung tahta çıktığında arasından geçtiği çenelerin farkındaydı. Ordu-daki "dostları" onu bir et parçası gibi çiğnerlerdi ve eğer bir şekilde hayatta kalmayı başırırsa hükümetteki "dostları" onu akşam yemeği olarak yerlerdi. İmparator Sung'un "dostlarıyla" bir alıp veremediği yoktu, genellere muhteşem evleri rüşvet olarak verip onları uzakta tuttu. Bu onları güçsüz kılmak için öldürmekten çok daha iyi bir yoldu, çünkü aksi halde öteki generalleri intikam almaya yöneltmiş olurdu. Ve Sung'un "dostane" bakanlarla da bir ilgisi olamazdı. Genellikle imparatorun ünlü zehirli şarap kadehinden içerek hayatları sona ererdi.

Bir arıyı kibarca elinize alın ve kibarlığın sınırlılığını öğrenin.

Sufi Atasözü

Sung arkadaşlarına güvenmek yerine düşmanlarını kullandı, onları birbiri ardına çok daha güvenilir kullar haline getirdi. Bir arkadaş git-tikçe daha çok iyilik bekleyip kıskançlıkla dolup taşarken bu eski düş-manlar hiçbir şey beklememiş ve her şeye sahip olmuşlardı. Birdenbi-re giyotinden kurtulan bir insan gerçekten müteşekkir olur ve kendisi-ni affeden insanla dünyanın diğer ucuna kadar gider. Zaman içinde bu eski düşmanlar Sung'un en güvenilir arkadaşları haline geldiler.

Ve Sung sonunda darbe, şiddet ve iç savaş kalıplarını kırabilmişti. Sung Hanedanı Çin'i üç yüz yıldan uzun bir süre boyunca yönetti.

Abraham Lincoln İç Savaş'ın dorukta olduğu sırada yaptığı bir konuşmada Güneylilerden yanılığ içinde olan insanlar olarak söz etmişti. Yaşlı bir kadın onlardan yok edilmeleri gereken uzlaşılamaz düşmanlar olarak söz etmediği için kendisini suçlayınca, "Neden, bayan," diye karşılık verdi. "Onları dostum yaparken düşmanlarımı yok etmiş olmuyor muyum?"

GÜCÜN ANAHTARLARI

İhtiyacınız olduğunda arkadaşlarınızı işe almak istemeniz çok do-ğaldır. Dünya acımasız bir yer ve arkadaşlarınız bu acımasızlığı yumu-

şadır. Üstelik onları tanırırsınız. Elinizde bir arkadaşınız varken neden bir yabancıya güvenesiniz?

Sorun şu ki, aslında arkadaşlarınızı sandığınız kadar iyi tanımazsınız. Arkadaşlar genellikle tartışmadan kaçınmak için bazı şeyleri onaylarlar. Birbirlerini kırmamak için hoş olmayan özelliklerini gizlerler. Birbirlerinin şakalarına daha fazla gülerler. Dürüstlük arkadaşlığı ender olarak güçlendirdiği için bir arkadaşın gerçekten neler hissettiğini hiçbir zaman bilmeyebilirsiniz. Arkadaşlarınız sizin şiiirlerinizi sevdiklerini, müziğinize hayran olduklarını, giyim zevkinize taptıklarını söylerler, belki içten olabilirler, ama çoğu kez değıillerdir.

Bir arkadaşınızı işe almaya karar verdiğiniz zaman yavaş yavaş sakladığı özelliklerini keşfedersiniz. Gariptir ki, her şeyi dengesizleştiren sizin iyilik gösterinizdir. İnsanlar iyi talihlerini hak ettiklerini düşünmeyi isterler. Bir iyilik görmek ezici hale gelebilir. Arkadaş olduğunuz için seçildiğiniz anlamına gelir, hak ettiğiniz için değil. Bir arkadaşın işe alınmasında onları gizlice rahatsız eden bir küçümseme vardır neredeyse. Hasar yavaş yavaş meydana gelir. Biraz daha fazla dürüstlük, arasına görünen öfke ve kıskançlık kıvılcımları ve derken siz farkına bile varmadan arkadaşlığınız bozular. Arkadaşlığınızı canlandırmak için ne kadar fazla iyilik yapar ve hediye verirseniz o denli az minnettarlık görürsünüz.

İnsanlar bir iyilikten çok, incinmenin karşılığını vermeye hazırdırlar, çünkü minnettarlık bir yükür, intikam ise zevk.

Tacitus, M.S. 55-120

Nankörlüğün uzun bir geçmişi vardır. Gücünü yüzlerce yıldır göstermiş olduğu halde insanların onu hâlâ küçümsemesi gerçekten şaşırtıcıdır. Dikkatli olsanız iyi olur. Eğer arkadaşınızdan hiçbir zaman minnettarlık beklemezseniz müteşekkird olduklarını gördüğünüzde bu sizin için hoş bir sürpriz olabilir.

Arkadaşları kullanmak ve işe almakla ilgili sorun, bunun kaçınılmaz olarak gücünüzü sınırlamasıdır. Bir arkadaş ender olarak size en fazla yardımcı olabilecek kişidir; sonuçta beceri ve yeterlilik arkadaşça duygulardan çok daha önemlidir. (III. Michael'ın hemen burnunun di-

binde kendisini doğruya yöneltecek ve hayatta tutacak bir adam vardı: Bardas.)

Bütün çalışma ortamları insanlar arasında bir mesafe bulunmasını gerektirir. Siz çalışmaya çalışıyorsunuz, arkadaş edinmeye değil; arkadaşlık (gerçek ya da sahte) yalnızca bu gerçeği belirsizleştirir. O halde gücün anahtarı her durumda sizin çıkarlarınıza kimin en iyi katkıda bulunabileceğine karar vermektir. Arkadaşlarınızla arkadaş olun, ama becerikli ve yeterli kişilerle çalışın.

DÜŞMANLARIMIZDAN YARARLANMAK

Kral Hiero bir gün düşmanlarıyla konuşurken ona aşağılayıcı bir tarzda ağzının koktuğunu söylerler. Bunun üzerine iyi kral biraz üzülür ve eve döner dönmez karısını azarlar. "Neden bu sorunu daha önce hiç söylemedin bana?" Sade, saf ve zararsız bir kadın olan karısı der ki: "Efendim, ben bütün erkeklerin ağzının böyle koktuğunu sanıyordum." Duyulara açık olan, bedensel ve iğrenç kusurlarımızı dostlarımızdan ve tanıdıklarımızdan değil, düşmanlarımızdan daha kısa sürede öğreniriz.

Plutarch, M.S. 46-120

Öte yandan düşmanlarınız kullanmayı öğrenmeniz gereken dokunulmamış altın madenidir. Napoleon'un dışişleri bakanı Talleyrand 1807'de patronunun Fransa'yı mahvolmaya doğru götürdüğüne ve ona sırtını çevirme zamanının geldiğine karar verdiğinde imparatora karşı komplo kurmanın tehlikelerinin farkındaydı. Bir ortağa ihtiyacı vardı, bir suç ortağına; böyle bir projede hangi arkadaşına güvenebilirdi? En çok nefret ettiği düşmanı, kendisine suikast düzenlemeye bile çalışmış olan gizli polis şefi Joseph Fouché'yi seçti. Eski nefretlerinin duygusal uzlaşma için bir fırsat yaratacağını biliyordu. Fouché'nin kendisinden bir şey beklemeyeceğini de biliyordu ve aslında Talleyrand'ın seçiminin doğru olduğunu kanıtlamak için çok çalışacaktı; kanıtlayacak bir şeyleri olan insanlar sizin için dağları bile yerinden oynatırlar. Son olarak, Fouché'yle ilişkisinin karşılıklı çıkarlara dayanacağını ve kişisel duygular tarafından bozulamayacağını biliyordu. Seçimin kusursuz olduğu kanıtlandı; komplocular Napoleon'u devirmeyi başaramasalar da, böylesi güçlü ama umulmadık ortaklık bu davaya

karşı büyük ilgi uyandırdı; imparatora muhalefet yavaş yavaş yayılma-ya başladı. Ve ondan sonra Talleyrand ve Fouché'nin verimli iş ilişkile-ri oldu. Mümkün olduğu zaman düşmanınızla olan dargınlığı unutup onu hizmetinizde kullanarak yarar sağlayın.

Lincoln'ün söylediği gibi, onu dostunuz yaparken bir düşmanınızı yok etmiş oluyorsunuz. 1971 yılında Vietnam Savaşı sırasında Henry Kissinger, başkalarının yanısıra savaş karşıtı ünlü eylemci rahipler Ber-rigan Kardeşler, dört Katolik rahip ve dört rahibenin katıldığı bir komp-lonun, başarısız bir kaçırma girişiminin hedefi olmuştu. Kissinger bir cumartesi sabahı Gizli Servis'i ya da Adalet Bakanlığı'nı haberdar et-meksizin bu kişilerin üçüyle gizli bir toplantı düzenledi. Konuklarına Vi-etnam'daki çoğu Amerikan askerini 1972 yılının ortasına kadar oradan çıkaracağını açıklayarak onları tamamen büyüledi. Kissinger'a "Kissin-ger'i Kaçır" rozetlerinden verdiler ve bir tanesi onunla yıllarca dost ka-lıp birkaç kez ziyaretine gitti. Bu bir kerelik bir numara değildi. Kissin-ger kendisiyle aynı fikirde olmayanlarla çalışma politikasına sahipti. Meslektaşları ona düşmanlarıyla dostlarından çok daha iyi çalıştığını söylerlerdi.

Etrafta düşmanlarımız olmazsa tembelleşiriz. Peşimizdeki düş-manlar zekâmızı keskinleştirir, bizi dikkatli ve uyanık tutar. Bazen düş-manları düşman olarak kullanmak dosta çevirmekten daha iyidir.

Mao Tse-tung çatışmayı gücün anahtarı olarak görüyordu. 1937'de Japonlar Çin'i işgal ederek Mao'nun Komünistleriyle onların düş-manları Milliyetçiler arasındaki iç savaşı böldüler.

Japonların kendilerini silip süpüreceğinden korkan bazı komünist liderler Japonlarla savaşmayı Milliyetçilere bırakmayı ve bu zamanı to-parlanmak için kullanmayı savundular. Mao itiraz etti; Japonya'nın Çin gibi geniş bir ülkeyi uzun süre boyunca işgal etmesinin olanaksız ol-duğunu söyledi. Ona göre, komünistler birkaç yıl boyunca çarpışma-dan uzak kalırlarsa Japonlar ülkeyi terkettikten sonra paslanmış ve Milliyetçilerle yeniden mücadele başlatmak için hazırlıksız olacaktı. Aslında Japonlar gibi güçlü bir düşmanla savaşmak sıradan komünist ordusu için mükemmel bir eğitim olacaktı. Mao'nun planı kabul edildi ve işe yaradı. Japonlar sonunda geri çekilene dek komünistler, Milli-yetçileri yenmelerine yardımcı olan deneyimi kazanmışlardı.

Yıllar sonra bir Japon ziyaretçi ülkesi Çin'i işgal ettiği için Mao'dan özür dilemeye çalıştı. Mao sözünü kesti. "Teşekkür etmesi gereken ben değil miyim?" Değerli bir rakip olmaksızın bir insan ya da grubun güçlenemeyeceğini açıkladı.

Mao'nun sürekli çatışma stratejisinin anahtar konumundaki birkaç öğesi var. Birincisi, uzun vadede başarılı olacağınızdan emin olun. Yeneneceğinizi düşündüğünüz biriyle asla mücadeleye girmeyin, tıpkı Mao'nun Japonya'nın bir gün yenileceğini bildiği gibi. İkincisi, eğer görünürde bir düşmanınız yoksa uygun bir hedef ayarlamalı, hatta bir arkadaşınızı düşmana çevirmelisiniz. Mao bu taktiği politikada defalarca kullanmıştı. Üçüncüsü, böylesi düşmanlarınızı davanızı başkalarına açıkça anlatmak üzere kullanın, hatta iyinin kötüye karşı mücadelesi gibi gösterin. Mao gerçekte Çin'in Sovyet Rusya'yla ve Amerika Birleşik Devletler'le anlaşmazlığını teşvik etmiştir; açık bir düşman olmaksızın insanların Çin komünizminin kastettiği anlamı yitireceklerine inanıyordu. Keskin hatlarla tanımlanan düşman, biraraya getirebileceğiniz bütün sözcüklerden daha etkili olan lehinizde bir savdır.

Düşmanlarınızın varlığının sizi üzmesine ya da sıkmasına asla izin vermeyin; açık bir ya da iki hasmınızın olması gerçek düşmanlarınızın nerede olduklarını bilmemenizden daha iyidir. Güce sahip kişi çatışmayı iyi karşılar, çünkü bu yolla düşmanlarını kullanarak, belirsizlik zamanlarında güvenilen ve doğru karar verebilen bir savaşçı olarak ününü güçlendirme fırsatı elde etmiş olur.

İmaj: Nankörlüğün Dişleri. Parmağınızı aslanın ağzına sokarsanız ne olacağını iyi bildiğiniz için bundan uzak durabilirsiniz. Arkadaşlarınızla birlikteyken böyle tedbirli davranmazsınız ve eğer onları işe alacak olursanız sizi nankörlükleriyle diri diri yiyceklerdir.

Otorite: Kendi iyiliğiniz için düşmanlarınızı nasıl kullanacağınızı öğrenin. Kılıcı elinizi kesecek olan keskin ucundan değil, kendinizi savunmanızı sağlayacak sapından tutmayı öğrenmelisiniz. Akıllı adam düşmanlarından, aptal bir adamın arkadaşlarından yararlanacağından daha fazla yararlanır (Baltasar Gracián, 1601-1658).

İşle arkadaşlığı karıştırmamak genelde en iyisi olsa da, bir arkadaşın düşmandan daha iyi kullanılabileceği durumlar da vardır. Örneğin, güç sahibi kişinin yapılması gereken kirli işleri olur her zaman, ama görüntü açısından bunu bir başkasının yapması tercih edilir; çoğu kez en iyi arkadaşlar yapar bunu, çünkü o kişi için duyulan sevgi arkadaşların riske girmeye istekli olmalarını sağlar. Ayrıca eğer planlarınız herhangi bir neden yüzünden ters giderse bir arkadaşınızı uygun bir günah keçisi olarak kullanabilirsiniz. Bu "gözden düşme" krallar ve hükümdarlar tarafından sık sık kullanılan bir hileydi. Saraydaki en yakın arkadaşlarının hata yapmalarına izin verirlerdi, çünkü halk böylesi bir amaç için arkadaşlarını bilerek feda edeceklerine inanmazdı. Kuşkusuz, siz elinizdeki kartı oynadıktan sonra arkadaşınızı sonsuza dek kaybedersiniz. O halde, günah keçisi rolünü size yakın olan, ama çok yakın olmayan biri için saklamanız daha iyidir.

Son olarak, arkadaşlarla birlikte çalışmayla ilgili sorun, çalışmanın gerektirdiği sınırların ve mesafelerin karışmasıdır. Ama eğer iki ortak da işin içindeki tehlikeleri anlarsa, bir arkadaş işe almanın yararı olabilir. Bununla birlikte böyle bir durumda asla hazırlıksız olmayın; her zaman kıskançlık ve nankörlük gibi duygusal rahatsızlık işaretleri için tetikte olun. Güç alanında hiçbir şey sabit değildir ve en yakın arkadaşlarınız bile en kötü düşmana dönüşebilirler.

YASA 3

NİYETİNİZİ GİZLEYİN

HÜKÜM

Eylemlerinizin ardındaki amacı asla açıklamayarak insanları dengesiz ve karanlıkta tutun. Eğer ne yaptığınız konusunda bir fikirleri olmazsa savunma hazırlayamazlar. Onları yanlış yola götürüp ortalığı toza bulayın, onlar sizin niyetinizi farkedene kadar çok geç olacaktır.

I. BÖLÜM: İNSANLARIN KOKU ALMALARINA ENGEL OLMAK İÇİN ARZU ETTİKLERİ YEMLERİ VE DİKKAT DAĞITICILARINI KULLANIN

Eğer uyguladığınız aldatmacanın herhangi bir noktasında insanlar sizin niyetinize dair en ufak bir şüphe duyarlarsa her şeyi kaybedersiniz. Onlara neyin peşinde olduğunuzu anlama şansı vermeyin. Yollara dikkat dağıtıcılar bırakarak kokuyu kaybetmelerini sağlayın. Sahte içtenlik gösterin, belirsiz işaretler gönderin, yanıltıcı arzu edilen nesnelere yerleştirin. Doğruyu yanlıştan ayıramayacakları için gerçek amacınızı anlayamayacaklardır.

YASAYI ÇİĞNEMEK

On yedinci yüzyıl Fransa'sının en ünlü sosyete fahişesi olan Ninon de Lenclos, Marki de Sevigné'nin güzel ama zorlu bir kontesi elde etmedeki sıkıntılarını açıkladığını sabırla dinledi. Ninon o dönemde

altmış ikisindeydi ve aşk konusunda son derece deneyimliydi; marki ise yirmi iki yaşında, yakışıklı ve gösterişli bir delikanlıydı, fakat romantizm konusunda son derece deneyimsizdi. Ninon başlangıçta markinin hatalarını dinlemekten hoşlanıyordu, ama sonunda sıkılmıştı. Hiç bir alanda, özellikle de kadınları baştan çıkarma konusundaki beceriksizliğe dayanmadığı için genç adamı kanatları altına almaya karar verdi. Öncelikle marki, her general gibi, bunun bir savaş ve güzel kontesin de dikkatle kuşatılması gereken bir kale olduğunu anlamalıydı. Her adım planlanmalı, ayrıntılara ve nüanslara aşırı dikkat edilerek uygulanmalıydı.

Ninon markiye harekete geçmesi talimatını vererek kontese biraz mesafeli, biraz da kayıtsız bir tavırla yaklaşmasını söyledi. İkisinin yalnız olduğu bir başka sefer kontese potansiyel bir sevgili gibi değil, bir arkadaş gibi sırlarını açmasını istedi. Bunun amacı kontesi yanıltmak, belki de yalnızca arkadaş olarak ilgileniyor benimle, diye düşündürmektir.

Ninon planlar yapmaya devam etti. Kontesin kafası bir kez karıştıktan sonra sıra onu kışkırtmaya gelecekti. Sonraki karşılaşmada Paris'teki büyük bir şölene yanında güzel, genç bir kadınla gelecekti marki. Bu genç kadının aynı derecede güzelliğe sahip genç arkadaşları olacaktı, böylece marki nereye dönerse dönsün etrafında Paris'in en çarpıcı genç kadınları bulunacaktı. Kontesin içi yalnızca kıskançlıkla kaynamakla kalmayacak, markiyi başkaları tarafından da arzulanan biri olarak görmeye başlayacaktı. Bunu markinin anlamasını sağlamak Ninon için çok zordu, ama bir erkekle ilgilenen kadının o erkekle başkalarının da ilgilendiğini görmek istediğini sabırla anlattı markiye. Böylesi markiye hemen değer kazandırmakla kalmayacak, onu başkalarının elinden kapmak daha da tatmin edici olacaktı.

Kontesin ilgi ve kıskançlığını uyandırdıktan sonra sıra onu ayartmaya geliyordu. Ninon'un talimatlarıyla marki kontesin kendisini görmeyi umduğu yerlere gitmeyecekti. Sonra birdenbire daha önce hiç gitmediği, ama kontesin çoğu kez katıldığı salonlarda ortaya çıkacaktı. Kontes markinin hareketlerini tahmin edemez olacaktı. Bütün bunlar başarılı bir baştan çıkarmanın ön şartı olan duygusal şaşkınlık durumuna itecekti onu.

Bu hareketlerin uygulanması birkaç hafta sürdü. Ninon markinin ilerleyişini izliyordu: Ajan ağı aracılığıyla kontesin markinin esprilerine daha fazla güldüğünü, hikâyelerini daha yakından dinlediğini öğreniyordu. Kontesin birdenbire marki hakkında sorular sormaya başladığını duyuyordu. Arkadaşları ona kontesin sosyal toplantılarda markiyi arayıp bulduğunu, onun adımlarını takip ettiğini söylüyorlardı. Ninon genç kadının markinin büyümesine kapıldığından emindi. Birkaç hafta ya da bir iki ay sözkonusuydu, ama her şey yolunda giderse kale düşecekti.

Birkaç hafta sonra marki kontesin evindeydi. Yalnızlardı. Marki tamamen farklı bir adam olmuştu, Ninon'un talimatlarını izlemek yerine kendi içgüdülerine göre hareket ediyordu. Kontesin elini ellerine alıp onu sevdiğini söyledi. Genç kadın şaşkın görünüyordu, markinin beklemediği bir durumdu. Kontes kibar bir şekilde özür dileyip yanından ayrıldı. Gece boyunca markiden gözlerini kaçırdı, markiyi iyi geceler dilemek için orada bulunmadı. Onu ziyarete gittiği sonraki birkaç seferde kontesin evde olmadığı söylendi kendisine. Kontes sonunda markiyi kabul ettiğinde birlikte olmaktan rahatsızlık duydular. Büyü bozulmuştu.

Yorum

Ninon de Lenclos aşk sanatı hakkında her şeyi biliyordu. Dönemin en büyük yazarları, düşünürleri ve politikacıları onun sevgilisi olmuştu: La Rochefoucauld, Molière ve Richelieu. Baştan çıkarma onun için bir oyundu, beceriyle uygulanması gereken bir oyun. Yaşlandıkça ve ünü arttıkça Fransa'nın en ünlü aileleri aşk konusunda eğitilmek üzere oğullarını ona gönderir olmuşlardı.

Ninon kadın ve erkeğin birbirinden çok farklı olduğunu biliyordu, ama iş baştan çıkmaya gelince ikisi de aynı şeyleri hissederdiler. Derinlerde çoğu kez baştan çıkarıldıklarını seziyor ama yine de teslim oluyorlar, çünkü yönetilme duygusu hoşlarına gidiyordu. Kendinizi serbest bırakıp bir başka insanın sizi yabancı bir ülkede gezdirmesine izin vermek bir zevktir. Ancak baştan çıkarmada her şey telkine bağlıdır. Niyetinizi duyuramaz ya da sözcüklerle doğrudan açıklayamazsınız. Bunun yerine hedefinizin yolunu şaşırtmalısınız. Sizin rehberliğini-

ze teslim olmak için yeterince şaşkın hale gelmiş olması gerekir. İşaretlerinizi karıştırmalısınız; başka bir kadın ya da erkekle (yem) ilgileniyor görünmelisiniz, sonra hedefle ilgilendiğinize dair ipucu vermeli-siniz, ardından kayıtsızmış gibi görünmelisiniz. Böylesi bir davranış biçimi yalnızca insanı şaşırtmakla kalmaz, heyecanlandırır da.

Bu hikâyeyi kontesin bakış açısından düşünün: Markinin birkaç hareketinden sonra onun bir tür oyun oynadığını sezdiyse de, oyun ona zevk verdi. Nereye doğru gittiğini bilmiyordu, ama ne kadar uzarsa o kadar iyiydi. Markinin davranışları onu meraklandırmış, her bir hareketi bir sonrakini beklemesine neden olmuştu; kıskançlık ve şaşkınlık bile hoşuna gidiyordu, çünkü bazen herhangi bir heyecan güvenliğinin verdiği sıkıntıdan iyidir. Belki markinin gizli bir sırrı vardı; çoğu adamın öyleydi. Ama bekleyip görmeyi istiyordu ve belki de eğer yeterince bekletilseydi markinin neyin peşinde olduğu o kadar önemli olmayacaktı.

Ancak markinin ölümcül "aşk" sözcüğünü kullanmasıyla bütün bunlar değişti. Bu artık hamlelerden oluşan bir oyun değil, basit bir ihtiras gösterisiydi. Niyeti ortaya çıkmıştı: Kendisini baştan çıkarıyordu. Bu durum markinin yaptığı her şeyi farklı bir şekilde aydınlattı. Daha önce çekici görünen her şey artık çirkin ve hileli görünüyordu; kontes utanmıştı ve kendini kullanılmış hissediyordu. Kapı bir daha hiç açılmamak üzere kapanmıştı.

Günümüzde öyle davranmamak imkânsız olsa bile insanları kandıran, aldatan biri gibi görünmeyin, öyle tanınmayın. En büyük kurnazlığınız, kurnazlık gibi görünenleri örtmesinde yatmalı.
Baltasar Gracián, 1601-1658

YASAYA UYMAK

1850'de Prusya parlamentosunda vekil olan otuz beşindeki genç Otto von Bismarck kariyerinde bir dönüm noktasına varmıştı. Günün konusu, Almanya'nın o dönemde bölünmüş olduğu birçok eyaletin (Prusya dahil), Almanları zayıf ve kavgalı tutmayı ümit eden, hatta birleşmeye kalkarlarsa müdahale etmekle tehdit eden güçlü güneyli

komşu Avusturya'ya karşı savaşta birleşmesiydi. Prusya'nın velihtı Prens William savaşa girme taraftarıydı; parlamento bu nedenle toplanmış ve herhangi bir seferberlik hareketini desteklemeye hazırlanıyordu. Savaşa tek karşı çıkan, güçlü Avusturya'yı yatıştırmayı tercih eden Kral IV. Frederick William ve bakanlarıydı.

Kariyeri boyunca Bismarck, Prusya'nın iktidarı ve gücünün sadık, hatta ateşli bir destekleyicisi olmuştu. Almanya'nın birleşmesi, Avusturya'ya karşı savaşması ve Almanya'yı bunca zamandır bölünmüş olarak tutan bu ülkeyi aşağılama hayallerini kuruyordu. Eski bir asker olarak savaşı görkemli bir iş olarak görmekteydi.

Sonuçta, yıllar sonra, "Zamanın büyük soruları söylevler ve kararlarla değil, demir ve kanla cevaplanacak," diyen adamdı bu.

Ateşli bir vatansever olan ve askeri görkemi seven Bismarck, yine de savaş ateşinin doruk noktasında parlamentoda dinleyen herkesi şaşırtan bir konuşma yaptı. "Savaş bittikten sonra da geçerli olarak kalacak bir nedenle savaş başlatan devlet adamlarına yazık! Savaştan sonra bu sorulara farklı olarak bakacaksınız hepiniz. O zaman çiftliğinin küllerini seyreden bir köylüye, sakat kalan adama, çocuklarını kaybeden bir babaya bakma cesaretiniz olacak mı?" Bismarck yalnızca bu savaşın çılgınlığından söz etmekle kalmadı, garip bir biçimde Avusturya'yı övüp eylemlerini savundu. Bu konuşması savunduğu her şeye ters düşüyordu. Sonuçları çabuk görüldü. Bismarck savaşa karşıydı, bu ne anlama gelebilirdi? Diğer vekiller şaşırmış ve birkaç tanesi oyunu değiştirmişti. Sonunda kralla bakanları kazandı ve savaş önlen-di.

Bismarck'ın ünlü konuşmasının ardından kral barışı temsil etmesinden memnun bir şekilde bakan yaptı onu. Birkaç yıl sonra başbakan oldu. Bu rolüyle en sonunda ülkeyi ve barışsever kralı Avusturya'ya karşı savaşa soktu ve eski imparatorluğu yıkıp başında Prusya'yla güçlü Alman devletini kurdu.

Yorum

1850'deki konuşması sırasında Bismarck birkaç hesaplama yapıyordu. Öncelikle, Avrupalı ordularla aynı düzeyde olmayan Prusya ordusunun savaşa hazır olmadığını sezmişti; Avusturya savaşı kolaylıkla

kazanabilir ve bu, gelecek için felaket getiren bir sonuç olurdu. İkinci- si, eğer Bismarck savaşı destekler ve savaş kaybedilirse kariyeri büyük tehlikeye girerdi. Kral ve muhafazakâr bakanlar barış istiyordu; Bismarck güç istiyordu. Çözüm, nefret ettiği bir davayı destekleyerek, başkasından duysa güleceği şeyler söyleyerek insanların dikkatini başka yöne çekmekte yatıyordu. Bütün ülke aldatılmıştı. Kral onu konuşması yüzünden bakan yapmıştı, o mevkiden de kolayca başbakanlığa tırmanmış, Prusya ordusunu güçlendireceği ve baştan beri istediği şeyi başaracağı gücü ele etmişti: Avusturya'yı aşağılamak ve Prusya'nın önderliğinde Almanya'yı birleştirmek.

Bismarck kesinlikle yaşamış olan en zeki devlet adamlarından biriydi, strateji ve aldatmada ustaydı. Bu olayda kimse onun ne yapmaya çalıştığını anlamamıştı. Gerçek niyetini açıklamış olsaydı, şimdi bekleyip daha sonra savaşmanın daha iyi olacağını iddia etseydi bu davayı kazanamazdı, çünkü çoğu Prusyalı o dönemde savaş istiyordu ve yanlış bir şekilde kendi ordularının Avusturya ordusundan üstün olduğunu düşünüyordu. Krala yaltaklansa ve barışı desteklemesi karşılığında başbakanlığı istese yine başarılı olamazdı. Kral onun hırsına güvenmez ve samimiyetinden şüphe ederdi.

Oysa o hiç de samimi davranmayarak ve yanıltıcı işaretler göndererek herkesi kandırdı, gerçek amacını gizledi ve istediği her şeyi elde etti. Bu, niyetinizi saklamanın gücüdür.

GÜCÜN ANAHTARLARI

Çoğu insan açık kitap gibidir. Ne hissettiklerini söylerler, fikirlerini her fırsatta ortaya dökerler, sürekli olarak planlarını ve niyetlerini açıklarlar. Bunu birkaç nedenle yaparlar. Birincisi, insanın duygularından ve gelecek planlarından söz etmesi son derece doğaldır. Dilinizi kontrol etmek ve neleri açığa çıkardığınızı izlemek çaba gerektirir. İkincisi, çoğu insan dürüst ve açık olmakla insanların kalplerini kazandıklarına ve iyi niyetlerini gösterdiklerine inanırlar. Oysa çok yanıltılmaktadırlar. Dürüstlük gerçekte kestiğinden daha çok kan akıtan kör bir alettir. Dürüstüğünüz büyük bir olasılıkla insanları incitir; sözcüklerinizi ayarlamaz, insanlara hissettiğiniz ya da düşündüğünüz acı ve çirkin ger-

çekler yerine duymak istediklerini söylemeniz daha akıllıcadır. Daha da önemlisi, kendinizi tamamen açmakla o kadar önceden tahmin edilebilir ve tanıdık gelirsiniz ki, size saygı duymak ya da sizden korkmak neredeyse olanaksız olur ve güç böylesi duyguları uyandıramayan insanlara gelmez.

Eğer güç için büyük bir arzu duyuyorsanız dürüstlüğü hemen bir kenara koyun ve kendinizi niyetlerinizi gizleme sanatında eğitin. Bu sanatta ustalaşırsanız her zaman üstün olursunuz. İnsanın niyetlerini gizleme yeteneğinde temel olan, insan doğası hakkındaki basit bir gerçektir: Bizim ilk içgüdümüz her zaman görünüşe güvenmektir. Gördüğümüz ve duyduğumuz şeylerden kuşkulananarak yaşayamayız, sürekli olarak görünüşün bir şeyler gizlediğini hayal etmek bizi yorar ve ürkütür. Bu gerçek, niyetimizi gizlememizi nispeten kolaylaştırır. Arzu eder gibi görüldüğünüz bir şeye ya da varmayı amaçladığınız bir hedefe dikkatlerini çekerseniz insanlar bu görünüşü gerçeklik olarak kabul edeceklerdir. Gözleri yem üzerinde odaklanacak, gerçekten neyin peşinde olduğunuzu farketmeyeceklerdir. Baştan çıkarmada birbiriyle çelişen sinyaller gönderin, arzu etmek ve kayıtsız davranmak gibi. Bu şekilde yalnızca onların dikkatini dağıtmış olmakla kalmayacak içlerinde size sahip olma ateşi yakacaksınız.

Dikkat dağıtıcı yerleştirmede çoğu kez etkili olan bir taktik, gerçekte sizin duygularınıza ters olan bir fikir ya da davayı destekler görünmektir. (Bismarck 1850'deki konuşmasında bu taktiği başarıyla kullanmıştır.) Çoğu insan duygularınızın değiştiğine inanacaktır, çünkü insanın fikirleri ve değerleri gibi duygusal konuları bu kadar hafife almak pek olağan değildir. Aynı şey yem olarak kullanılacak her türlü arzu nesnesi için de geçerlidir: Aslında hiç ilgilenmediğiniz bir şeyi istiyor gibi görüldüğünüzde düşmanlarınız yolunu şaşırarak, hesaplarında her tür hatayı yapacaklardır.

1711'deki İspanya Savaşı sırasında İngiliz ordusunun başı olan Marlborough Dükü anahtar konumdaki bir Fransız kalesini yıkmak istiyordu, çünkü Fransa'ya giden hayati önem taşıyan bir yolu koruyordu bu kale. Ama biliyordu ki, eğer bu kaleyi yıkarsa Fransızlar ne istediğini -yani o yoldan ilerleyeceğini- anlayacaklardı. Onun yerine yalnızca

kaleyi fethetti ve askerlerinin bir kısmıyla savunurken orayı bir amaç uğruna istiyormuş gibi göründü. Fransızlar kaleye saldırdılar ve dük ele geçirmelerine izin verdi. Ama kaleyi ele geçirdikten sonra dükün orayı önemli bir amaç yüzünden istediğini düşünerek kendileri yıktılar. Artık kale ortadan kalktığına göre yol korunmasız kalmıştı ve Marlborough kolayca Fransa'ya girebilirdi.

Bu taktiği şu şekilde kullanın: Niyetinizi yalnızca açığa vurmayaarak değil (ketum görünüp insanları şüphelendirmemek için), amaçlarınız ve arzularınız konusunda -ama gerçek olanlar değil- sürekli olarak konuşarak gizleyin. Bir taşla üç kuş vurmuş olacaksınız: Arkadaş gibi, açık ve güvenilir görüneceksiniz; niyetlerinizi gizleyeceksiniz ve rakiplerinizi zaman tüketici kaz avına göndereceksiniz.

İnsanların dikkatini dağıtmadaki bir başka güçlü hile sahte samimiyettir. İnsanlar samimiyetle dürüstlüğü kolayca birbirine karıştırırlar. Hatırlayın, insanların ilk içgüdüleri görünüşe güvenmektir; dürüstlüğü değer verdikleri ve etraflarındakilerin dürüstlüklerine inanmak istedikleri için sizden ender olarak şüphelenirler ya da hareketlerinizin asıl amacını görürler. Söylediklerinize inanır görünmek sözlerinize büyük ağırlık kazandırır. Iago, Othello'yu bu şekilde aldatmış ve mahvetmiştir. Iago'nun duygularının derinliği, Desdemona'nın sözde sadakatsizliği konusundaki kaygılarının gözle görünen içtenliği düşünülünce Othello ona nasıl güvenmezdi? Büyük üçkâğıtçı Yellow Kid Weil de enayileri bu şekilde kandırıyordu: Onlara gösterdiği yeme (sahte bir hisse senedi, tüyo alınan at yarışları) son derece inanır görünerek gerçekliğinden şüphe edilmesini zorlaştırıyordu. Kuşkusuz, önemli olan bu alanda çok fazla ileri gitmemektir. Samimiyet nazik bir hiledir, aşırı istekli görünürseniz şüphe uyandırırınız. Ölçülü ve inanılır olun, yoksa oyununuz yapmacık görünecektir.

Sahte samimiyetinizin niyetinizi gizlemede etkili bir silah olmasını sağlamak için dürüstlük ve açık sözlülüğün önemli toplumsal değerler olduğuna dair inancı destekleyin. Bunu olabildiğince açık bir şekilde yapın. Bu konudaki görüşünüzü, araya içten gelen bazı düşünceleri açıklayarak vurgulayın, yalnızca gerçekte anlamsız veya ilgisiz olanları tabii ki. Napoeleon'un bakanı Talleyrand açığı bazı sırları ifşa ederek

birisine güven duyduğunu göstermede ustaydı. Bu sahte güven, yani yem diğer insanın ona gerçekten güven duymasını sağlıyordu.

Unutmayın: En iyi sahtekârlar, hilekârlık özelliklerini gizlemek için ellerinden geleni yaparlar. Bir alandaki sahtekârlıklarını gizlemek için başka bir alanda dürüstlük havası geliştirirler. Dürüstlük yalnızca cep-hanelerindeki bir başka silahtır.

II. BÖLÜM: EYLEMLERİNİZİ GİZLEMEK İÇİN SİS PERDESİ KULLANIN

Aldatmaca her zaman en iyi stratejidir, fakat en iyi aldatmacalar insanların sizin gerçek niyetinizi öğrenmesine engel olmak için sis perdesi gerektirir. Duyguları göstermeyen bir dış görünüş -okunamaz bir pokerçi yüzü gibi- niyetinizi rahat ve tanıdık olan şeyin ardında gizleyen mükemmel bir sis perdesidir çoğu kez. Eğer bir enayiye bildik bir yoldan götürürseniz tuzağa düşürdüğünüzde bunu anlamayacaktır.

1. YASAYA UYMAK

1910 yılında Chicago'lu Bay Sam Geezil işletmesini yaklaşık 1 milyon dolara sattı. Yarı emekli olup çok sayıdaki emlakının idaresiyle uğraşmaya başladı, ama içinin derinliklerinde eski iş günlerine dönmeye can atıyordu. Bir gün Joseph Weil adındaki genç bir adam ofisini ziyaret etti, satışa çıkardığı bir daireyi almak istediğini söyledi. Geezil şartları açıkladı: Fiyat 8.000 dolardı, fakat o yalnızca 2.000 dolarlık bir peşinat istiyordu. Weil bunu düşünmediğini söyledi, ancak ertesi gün tekrar gelip üzerinde çalıştığı işin bitmesi için birkaç gün beklerse ona 8.000 doların tamamını ödeyeceğini söyledi. Yarı emekli olsa bile Geezil gibi zeki bir işadamı, Weil'in bu kadar büyük nakit parayı (bugünkü değeriyle kabaca 150.000 dolar) birkaç gün içinde nasıl bulabileceğini merak ederdi. Weil bunu söylemeye isteksiz görünüyordu ve hemen konuyu değiştirdi, ama Geezil ısrarcıydı. Sonunda gizli kalacağına dair güvence aldıktan sonra Weil, Geezil'e aşağıdaki hikâyeyi anlattı.

Weil'in amcası mültimilyoner yatırımcılar grubunun sekreteriydi. Bu varlıklı centilmenler on yıl önce Michigan'da ucuz fiyata bir avcı kulübesi almışlardı. Kulübeyi birkaç yıldır kullanmıyorlardı, bu yüzden satmaya karar vermiş ve Weil'in amcasından kaçta satabilirse satmasını istemişlerdi. Kişisel nedenler -ve bunlar iyi nedenlerdi- yüzünden amcası yıllardır bu milyonerlere kin besliyordu; bu onlara karşılık vermek için iyi bir fırsattı. Kulübeyi önceden ayarlanmış bir adama (ki bu adamı bulmak Weil'in işiydi) 35.000 dolara satacağı. Yatırımcılar bu ucuz fiyatı önemsemeyecek kadar zenginlerdi. Sonra sahtekâr alıcı kulübeyi gerçek bedeli olan 155.000 dolara satacağı. Amcası, Weil ve üçüncü adam ikinci satışın kârını paylaşacaklardı. Her şey yasaldı ve hem de iyi bir nedeni vardı, amcanın vereceği ceza olacaktı bu.

Geezil yeterince dinlemişti. Sahte alıcı olmak istiyordu. Weil onu işe karıştırmaya isteksizdi, ama Geezil geri çekilmiyordu; büyük kâr, üstelik biraz macera fikri yerinde duramamasına neden oluyordu. Weil, Geezil'e işi tamamlamak için 35.000 dolar nakit para koymasını gerektirdiğini açıkladı. Milyoner Geezil bu parayı bir çırpıda bulabileceğini söyledi. Weil sonunda yumuşadı; amca, Geezil ve yatırımcılarla Galesburg, Illinois'de bir toplantı düzenlemeye karar verdi.

Geezil trenle Galesburg'a giderken yolda amcayla tanıştı, Geezil'in hevesle iş konuştuğu etkileyici bir adamdı. Weil ayrıca George Gross adında biraz şişmanca bir adamı da yanında getirmişti. Weil, Geezil'e kendisinin aslında bir boks eğitmeni olduğunu, Gross'un eğitmekte olduğu ümit vaat eden bir boksör olduğunu ve onun formda kalmasını sağlamak için onu da yanında getirdiğini açıkladı. Gross ümit vaat eden bir boksör için etkileyici bir görünüşe sahip değildi, beyaz saçları ve bira göbeği vardı, ama Geezil anlaşma konusunda o kadar heyecanlıydı ki, adamın sarkık etleri üzerinde hiç düşünmedi.

Galesburg'a vardıklarında Weil ve amcası yatırımcıları getirmeye giderken Geezil'le Gross otel odasında beklediler. Gross hemen boksör şortunu üzerine geçirdi ve Geezil'in bakışları altında hayali rakibiyle dövüşmeye başladı. Çok dalgın olduğu için Geezil, stili yeterince gerçek görünse de birkaç dakikalık egzersizden sonra Gross'un nasıl hırlamaya başladığına aldırmadı. Weil ve amcası yatırımcılarla geldiler.

Etkileyici, insanın gözünü korkutan, iyi giyimli bir grup adam. Toplantı iyi gitti ve yatırımcılar kulübeyi Geezil'e satmayı kabul ettiler. Geezil 35.000 doları yerel bir bankaya havale ettirmişti bile.

Bu küçük iş halledildikten sonra yatırımcılar koltuklarında arkalarına yaslanıp yüksek finans konusunda şakalar yapmaya başladılar, sanki tanıyormuş gibi "J.P. Morgan" adını ortaya attılar. Sonunda bir tanesi köşedeki boksörü farkettiler. Weil orada ne yaptığını anlattı. Yatırımcı kendilerinin de bir boksörü desteklediklerini söyleyip adamın adını verdi. Weil arsız bir şekilde gülerken bu adamın onların boksörünü kolayca nakavt edeceğini söyledi. Sohbet bir tartışmaya dönüşüyordu. Duyduğu öfkenin ateşiyle Weil adamlara meydan okuyarak bahse girmeye davet etti. Yatırımcılar bahsi hevesle kabul ettiler ve ertesi günkü boks için adamlarını hazırlamaya gittiler.

Adamlar gider gitmez amcası Geezil'in önünde Weil'a bağırdı; bahse tutuşacak kadar paraları yoktu ve yatırımcılar bunu anlarsa kovulurdu. Weil onu bu pislığe soktuğu için özür diledi, ama bir planı vardı: Diğer boksörü çok iyi tanıyordu. Biraz rüşvet verip maçı ayarlayabilirlerdi. Ama bahis için parayı nereden bulacaklarını sordu amcası. O para olmazsa ölüden bir farkları kalmayacaktı. Sonunda Geezil yeterince dinlediğine karar verdi. Herhangi bir kötü niyetle anlaşmasını tehlikeye atmak istemeyerek bahsin bir kısmı için 35.000 doları nakit olarak vermeyi önerdi. Bunu kaybetse bile biraz daha para havale edebilir ve kulübenin satışından kâr edebilirdi. Amca ve yeğen ona teşekkür ettiler. Kendi 15.000 dolarları ve Geezil'in 35.000'yle bahsi halledebilirlerdi. O akşam, Geezil otel odasında iki boksörün şikeyi prova etmelerini seyredirken aklı hem boks maçından, hem de kulübenin satışından gelecek olan vurgundaydı.

Maç ertesi gün jimnastik salonunda yapıldı. Weil güvenlik için kitli kutuda duran nakit parayı taşıyordu. Her şey otel odasında planlandığı gibi gidiyordu. Yatırımcılar boksörlerinin durumunu üzüntüyle izliyorlardı. Geezil ise kazanmak üzere olduğu kolay parayı hayal ediyordu. Derken, birdenbire yatırımcıların boksörünün sert yumruğu Gross'un yüzüne inip onu yere yıktı. Zemine çarparken ağzından kan fışkırıyordu adamın. Önce öksürdü, sonra hareketsiz kaldı. Eski bir

doktor olan yatırımcılardan biri nabzına baktı, adam ölmüştü. Milyonerler paniğe kapıldılar. Polis gelmeden herkes kaçmalıydı; hepsi cinayetten tutuklanabilirdi.

Dehşete kapılan Geezil aceleyle jimnastik salonundan çıkıp Chicago'ya dönerken 35.000 doları yatırımcılar bırakmıştı. Ama bir suça karışmaktan kurtulmasının karşılığında çok ufak bir bedel gibi görüldüğü için bu parayı kolayca unutabilirdi. Weil ya da diğerlerini bir daha görmeyi hiç istemiyordu.

Geezil kaçtıktan sonra Gross ayağa kalktı. Ağzından fışkıran kan, yanağına saklanmış olan tavuk kanı ve sıcak suyla dolu balondan çıkmıştı. Bütün iş Weil, daha doğrusu tarihin en yaratıcı dolandırıcısı "Yellow Kid" tarafından zekice planlanmıştı. Weil 35.000 doları yatırımcılar ve boksörler (hepsi dolandırıcıydı) arasında paylaştırdı; birkaç günlük bir çalşıma için iyi kârda doğrusu.

İSRAİL KRALI YEHU, PUT BA'AL'E TAPAR GİBİ GÖRÜNÜR

Sonra Yehu bütün adamlarını toplayıp onlara şöyle dedi: "Ahab, Ba'al'e biraz hizmet etti, ama Yehu ona çok daha fazla hizmet edecek. Bu nedenle bana Ba'al'in bütün peygamberlerini ve bütün rahiplerini çağırın; hiçbirinin geride kalmasına izin vermeyin, çünkü Ba'al'e sunacak büyük bir kurbanım var; kim burada olmazsa hayatta kalmayacak." Ama bu, Ba'al'e tapan herkesi yok etmek için yaptığı büyük bir kurnazlıktı. Sonra Yehu emretti. "Ba'al için görkemli bir toplantı olacak." Adamları bunu halka duyurdular. Bütün İsrail haberdar edildi; Ba'al'e ibadet eden herkes geldi, böylece gelmeyen kimse kalmadı. Ba'al'in evine girdiler ve Ba'al'in evi bir baştan öbür başa kadar doldu... Sonra Yehu, Ba'al'in evine girdi... ve Ba'al'e tapanlara şöyle dedi: "Araştırın ve görün ki, burada sizlerin arasında TANRI'nın hiçbir hizmetkârı yok, yalnızca Ba'al'e tapanlar var." Sonra içeri girip kurbanlar ve yanmış adaklar sunmaya başladı. Yehu dışarıya seksen adamını yerleştirmiş ve onlara, "Size verdiklerimden birini bile kaçırın olursa hayatını yitirecek," demişti. Yanık adak sunmayı bitirir bitirmez nöbetçilerine ve subaylarına, "İçeri girip onları öldürün; bir kişinin bile kaçmasına izin vermeyin," dedi. Nöbetçiler ve subaylar onları kılıçtan geçirdikten sonra Ba'al'in evinin içteki

odasına geçip orayı yaktılar. Ba'al'in evinin dayanak noktası olan sütunu yıkıp Ba'al'in evini yerlebl ettiler ve bugüne kadar hela olarak kullandılar. Böylece Yehu, Ba'al'i İsrail'den sildi.

Eski Ahit, 2 Kral 10:18-28

Yorum

Yellow Kid çevirdiği dolabı hazırlamadan çok önce Geezil'i mü-kemmel bir enayi olarak seçmişti. Boks maçı tezgâhının Geezil'in pa-rasından çabucak ve kesin olarak ayrılması için harika bir dümen ol-duğunu biliyordu. Ama Geezil'in boks maçıyla ilgilenmesini sağlama-ya çalışsa kötü bir şekilde başarısızlığa uğrayacağını da biliyordu. Ni-yetini gizlemeli ve dikkati dağıtmalı, sis perdesi oluşturmalıydı; kulübe-nin satışını kullandı.

Tren yolculuğu sırasında ve otelde Geezil'in zihni tamamen alış-verişle, kazanacağı kolay parayla, varlıklı insanlarla sıkı fıkı olma fikri-yle meşguldü. Gross'un formsuz ve en az orta yaşta olduğunu farkedememişti. Bu, sis perdesinin dikkati dağıtıcı gücüydü. Geezil'in iş anlaş-masıyla meşgul olan akli kolayca boks maçına çelinmişti. Dikkati o ka-dar dağınıktı ki, Gross'u ele veren ayrıntıları farkedememişti bile. So-nuç olarak maç boksörün fiziksel durumundan çok rüşvete dayanıyor-du. Ve Geezil boksörün ölümüyle şaşkına dönmüş, parasını tamamen unutmuştu.

Yellow Kid'den ders alın: Bildik, dikkat çekmeyen bir paravan mü-kemmel bir sis perdesidir. Hedefinize yeterince sıradan görünen bir fi-kirle yaklaşın: iş anlaşması, parasal entrika gibi. Enayinin zihni dağılır, şüpheleri hafifler. O zaman onu ikinci yola, çaresizce tuzağınıza düş-tüğü kaygan yamaca sokarsınız.

2. YASAYA UYMAK

1920'lerin ortasında Etiyopya'nın güçlü diktatörleri, soylular sını-fından Ras Tafari olarak da bilinen Haile Selassie adındaki genç bir adamın kendileriyle rekabet ettiğini ve onların lideri olduğunu iddia edebileceğini, ülkeyi onlarca yıldır ilk defa birleştirebileceği bir nokta-ya yaklaştığını farketmeye başladılar. Rakiplerinin çoğu bu narin, ses-

siz, ılımlı adamın kontrolü nasıl eline alabildiğini anlayamıyorlardı. Fakat Selassie 1927'de diktatörleri kendisine sadakatlerini ve onu lider olarak kabul ettiklerini bildirmeleri için Addis Ababa'ya çağırıldı.

Bazıları telaşlandı, bazıları tereddüt etti, ancak yalnızca biri, Sida-mo'lu Dejazmach Balcha, Selassie'ye meydan okudu. Tehditkâr bir insan olan Balcha büyük bir savaşçıydı, yeni lideri zayıf ve değersiz olarak görüyordu. Kasıtlı bir şekilde başkentten uzak durdu. Sonunda Selassie yumuşak ama hoşgörüsüz tarzıyla Balcha'ya gelmesini emretti. Diktatör itaat etmeye karar verdi, fakat bunu yaparken Etiyopya tahtının sahibiy-miş gibi davranan bu kişiyi devirecekti. Addis Ababa'ya hızla ve kendini savunmaya yetecek, hatta iç savaş başlatabilecek 10.000 adamıyla gelecekti. Güçlerini başkentten üç mil ötedeki vadiye yerleştirerek bekledi, tıpkı bir kral gibi. Selassie ona gelecekti.

Selassie gerçekten elçiler gönderdi, Balcha'ya kendi şerefine verilen bir öğleden sonra ziyafetine katılmasını istedi. Gelgelelim Balcha aptal değildi ve tarihi biliyordu, daha önceki Etiyopya kral ve soylularının ziyafetleri bir tuzak olarak kullandıklarını biliyordu. Sarhoş olduktan sonra Selassie onu tutuklatacak ya da öldürtecekti. Durumu anladığını göstermek için ziyafete gitmeyi kabul etti, ama ancak özel muhafızlarını da getirebilirse, her biri silahlı olup onu ve kendilerini korumaya hazır en iyi 600 askerini. Selassie en kibar haliyle böylesi savaşçılara ev sahipliği yapmaktan onur duyacağını belirterek Balcha'yı şaşkınlığa uğrattı.

Balcha ziyafete giderken askerlerini sarhoş olmamaları ve tetikte bulunmaları için uyardı. Saraya vardıklarında Selassie en büyüleyici tavrını takınmıştı. Balcha'nın önerilerine başvurup onun onay ve işbirliğine ümitsizce ihtiyacı varmış gibi davranıyordu. Ama Balcha bu şekilde etkilenmeyi reddediyordu ve Selassie'yi eğer o gece kamp yerine dönmezse askerlerinin başkente saldırma emrini aldıkları konusunda uyardı. Selassie bu güvensizlik yüzünden incinmiş gibi davrandı. Yemek sırasında, Etiyopya liderleri için geleneksel şarkı söyleme sırası gelince yalnızca Sidamo liderini onurlandıran şarkılar söylenmesine izin vererek ne demek istediğini gösterdi. Balcha'ya göre Selassie ürkmüş, üstesinden gelinemeyecek askerlerinden gözü korkmuştu.

Balcha değişikliği sezerek gelecek günlerde kararları verenin kendisi olacağına inanmaya başladı.

Akşam saatlerinde Balcha'yla adamları sevinç çığlıkları ve tüfek atışlarının selamları arasında kamplarına doğru yola çıktılar. Balcha omzunun üzerinde başkente bakarak stratejisini planladı; askerleri birkaç hafta içinde başkentte zaferle dolaşacaklar ve Selassie hapse ya da ölüme gönderilecekti. Ne var ki, Balcha kamp yerine geldiğinde bir şeylerin son derece ters olduğunu farketti. Daha önce göz alabildiğine uzanan renkli çadırların bulunduğu yerde hiçbir şey yoktu, yalnızca sönmüş ateşten çıkan dumanlar vardı. Ne biçim bir sihirdi bu?

Bir tanık Balcha'ya neler olduğunu anlattı. Ziyafet sırasında Selassie'nin mütteliklerinden birinin komutasındaki büyük bir ordu Balcha'nın kamp yerine adamın görmediği gizli bir yoldan gelmişti. Ama bu ordu savaşmaya gelmemişti. Balcha'nın gürültülü bir çarpışmayı duyup 600 adamıyla geri geleceğini bildiği için Selassie kendi adamlarını altın ve para sepetleriyle donatmıştı. Balcha'nın ordusunu kuşatıp sahip oldukları her bir silah parçasını satın almışlardı. Karşı koyanlar kolayca korkutulmuştu. Birkaç saat içinde Balcha'nın bütün güçleri silahsız kalmış ve her yöne dağılmışlardı.

Tehlikeyi farkedenden Balcha yeniden toparlanmak üzere 600 askerle güneye inmeye karar verdi, fakat askerlerini silahsız bırakan aynı ordu yolunu kesmişti. Diğer yol başkente açılıyordu, ama Selassie başkenti savunmak için büyük bir ordu yerleştirmişti. Bir satranç oyuncusu gibi Balcha'nın hareketlerini tahmin etmiş ve onu mat etmişti. Balcha hayatında ilk kez teslim oldu. Gurur ve hırs günahlarından arınmak için manastıra girdi.

Yorum

Selassie'nin uzun süreli iktidarı boyunca kimse onu tam olarak anlayamadı. Etiyopyalılar liderlerinin ateşli savaşçılar olmalarını seviyorlardı, oysa yumuşak, barışsever bir adam izlenimi bırakan Selassie hepsinden uzun ömürlü oldu. Hiçbir zaman öfkeli ya da sabırsız davranmayarak, kurbanlarına saldırmadan önce tatlı gülümsemelerle onları ayarttı, cazibe ve yağcılıkla onları uyuttu. Balcha olayında Selassie adamın dikkatini, ziyafetin bir tuzak olduğuna dair şüphelerini kullana-

rak çeldi, ki gerçekten tuzak vardı, ama Balcha'nın beklediği biçimde değil. Selassie, Balcha'nın korkularını yatıştırdı; muhafızlarını ziyafete getirmesine izin verdi, ona başrolü vererek kontrolün elinde olduğunu düşünmesini sağladı, böylece üç mil ötedeki gerçek eylemini gizleyecek bir sis perdesi oluşturdu.

Hatırlayın: Paranoyak ve tetikte olanlar çoğu kez en kolay aldatılırlar. Bir alanda güvenlerini kazanın ve bir başka alanı görüşlerine engel olacak bir sis perdesi olarak kullanın, böylece gizlice sokulup yıkıcı bir darbeye onları yerlebir edebilirsiniz. Yardımsever veya açıkça dürüst bir hareket ya da diğerinin üstünlüğünü ima etmek... bunlar kursosuz ayartma yollarıdır.

Uygun bir şekilde yerleştirildiğinde sis perdesi çok güçlü bir silahtır. Nazik Selassie'nin tek bir kurşun bile atmadan düşmanını tamamen mahvetmesini sağlamıştır.

Tafari'nin gücünü küçümsemeyin. Bir fare gibi dolaşır, fakat bir aslan gibi çeneleri vardır.

Manastıra girmeden önce Sidamo'lu Balcha'nın söylediği son sözler

GÜCÜN ANAHTARLARI

Eğer düzenbazların insanları titizlikle hazırlanmış yalanlar ve palavralarla aldatan renkli tipler olduklarına inanıyorsanız büyük bir hata yapıyorsunuz. En iyi düzenbazlar hiç kimsenin dikkatini çekmeyen yumuşakbaşlı ve kolay farkedilmeyen paravanlar kullanırlar. Bol miktarda söz ve hareketin hemen şüphe uyandıracağını bilirler. Bunun yerine hedeflerini tanıdık, sıradan, zararsız şeylerle sarmalarlar. Yellow Kid'in, Sam Geezil'le yaptığı işte tanıdık olan şey iş pazarlığıydı. Etiyopya olayında ise Selassie'nin yanıltıcı yumuşakbaşlılığıydı, yani tam olarak Balcha'nın zayıf bir diktatörden beklediği şey.

Siz enayinin dikkatini tanıdık olan şeyle çeldikten sonra arkasında çevrilen aldatmacayı farketmeyecektir. Bu durum basit bir gerçekten kaynaklanmaktadır: İnsanlar bir kerede yalnızca tek bir şeye odaklanabilirler. Karşılarındaki yumuşakbaşlı ve zararsız insanın aynı anda başka bir şey ayarladığını hayal etmeleri çok zordur. Sis perdenizdeki

sis ne kadar griyse ve ne denli yoğunsa niyetlerinizi o ölçüde iyi gizler. Birinci Bölüm'de anlatılan yem ve saptırmacılarla insanların dikkatini dağıtıyorsunuz; sis perdesiyle onları uyutup ağınıza çekiyorsunuz. Bu yöntem hipnotize edici olduğu için genellikle niyetlerinizi gizlemenin en iyi yoludur.

Sis perdesinin en basit şekli yüz ifadesidir. Aşırı duygular göstermeyen, ifadesi okunamayan bir yüzün ardında her türlü hile farkedilmeden planlanabilir. Bu, tarihteki en güçlü insanların kusursuz hale getirmeyi öğrendikleri bir silahtır. Franklin D. Roosevelt'in yüzünü kimse okuyamadığı söylenir. Baron James Rothschild hayatı boyunca ifadesiz gülümsemeler ve donuk bakışlarla gerçek düşüncelerini saklamıştır. Stendhal, Talleyrand için, "Asla barometre olmayacak bir yüz," derdi. Henry Kissinger toplantı masasında tekdüze ses tonu, boş bakışları, ayrıntıları bitmek bilmez bir şekilde tekrarlamasıyla muhaliflerini sıkıntıdan ağlayacak hale getirir, sonra adamların gözleri bulanıklaşmaya başlayınca onları bir dizi cesur anlaşmalarla vururdu. Hazırlıksız yakalananlar kolayca korkutulabilir. Bir poker elkitabının açıkladığı gibi: "İyi bir pokerçi elini oynarken çok ender olarak bir aktördür. Okunabilir izleri en aza indiren, rakiplerini şaşırtan ve düşünceliğine uğratan, daha büyük dikkat yoğunlaşmasına izin veren ifadesiz davranışı uygular."

Uyarlanabilir bir kavram olan sis perdesi, hepsi dikkati dağıtma ve yanlış yönlendirmeye dayalı psikoloji ilkelerinden yararlanılarak birçok düzeyde uygulanabilir. En etkili sis perdelerinden biri soylu bir jesttir. İnsanlar açık bir şekilde soylu olan jestlerin samimi olduğuna inanmak isterler, çünkü bu inanç çok hoştur. Bu hareketlerin ne kadar aldatici olduğunu ender olarak farkedebilirler.

Sanat eseri satıcısı Joseph Duveen bir keresinde korkunç bir sorunla karşı karşıya kalmıştı. Duveen'in tabloları için çok yüksek meblağlar ödeyen milyonerleri duvarlarında yer kalmaması ve gittikçe artan veraset vergisi nedeniyle artık tablo almaya devam edemeyeceklerdi. Çözüm Duveen'in Andrew Mellon'ı koleksiyonunu oraya bağışlamaya ikna ederek 1937'de kurulmasına yardım ettiği Washington, D.C. Ulusal Sanat Galerisi'ydi. Tek bir hareketle müşterileri vergiden

kurtuluyor, yeni alımlar için duvarlarını boşaltıyor ve piyasadaki tablo sayısı azaldığından fiyatlar yükseliyordu. Bu arada bağış yapan bütün bu kişiler hayırsever olarak görünüyordular.

Etkili olan bir diğer sis perdesi ise bir kalıbın, yani kurbanın sizin aynı şekilde davranmaya devam edeceğinize inanmasını sağlayan bir dizi hareketin oluşumudur. Kalıp, beklenti psikolojisinden yararlanır: Davranışlarımız kalıplara uyar ya da biz öyle düşünmek isteriz.

1878'de Amerikalı hırsız baron Jay Gould, Western Union telgraf şirketinin tekeli tehdit etmeye başlayan bir şirket yarattı. Western Union'ın idarecileri Gould'un şirketini satın almaya karar verdi; önemli bir para harcamaları gerekmişti ama rahatsız edici bir rakipten kurtulmaları gerektiğini düşünüyorlardı. Birkaç ay sonra Gould yine aynı konu üzerindeydi, kendisine adil davranılmadığından şikâyet ediyordu. Western Union ve yeni kazanımıyla rekabet etmek üzere ikinci bir şirket kuruyordu. Yine aynı şey oldu, Western Union onu susturmak için şirketini satın aldı. Kalıp kısa süre içinde üçüncü kez tekrara başladı, ama bu kez Gould can alıcı noktaya saldırdı. Birdenbire şiddetli bir mücadeleye girerek Western Union'ın tam kontrolünü ele geçirmeyi başardı. Şirket yöneticilerinin onun amacının şirketini iyi bir fiyata satmak olduğunu düşünmelerini sağlayan bir davranış kalıbı oluşturmuştu. Ona parasını ödedikten sonra gevşemiş ve onun gerçekte daha yüksek bir hedefe oynadığını farketmemişlerdi. Diğer kişinin gerçekte yapmakta olduğunuz şeyin zıddını beklemesine yol açarak aldattığı için davranış kalıpları güçlü silahtır.

Sis perdesinin üzerine inşa edileceği bir diğer psikolojik zayıflık, görünüşü gerçek sanma eğilimidir; eğer biri sizin grubunuza ait gibi görünüyorsa bu aitliğin gerçek olması gerektiği duygusu gibi. Bu alışkanlık ek yeri görünmeyen karışımı çok etkili bir paravan kılar. Hile basittir: Yalnızca çevrenizdekilere karışın. Ne kadar iyi karışırsanız o kadar az şüphe çekersiniz. 1950 ve 60'ların Soğuk Savaşı sırasında çok sayıda İngiliz memur Sovyetler'e gizli sırlar verdiler. Yıllarca saptanıp ortaya çıkarılamadılar, çünkü görünüşte ahlaklı insanlardı, bütün iyi okullara gitmişlerdi ve eski öğrencilerin oluşturduğu gruplara kusursuz şekilde uyuyorlardı. Karışmak casusluk için mükemmel bir sis per-

desi oluşturur. Ne kadar iyi yaparsanız, niyetlerinizi o kadar iyi gizlersiniz.

Unutmayın: Parlak renklerinizi donuklaştırmak sabır ve alçakgönüllülük gerektirir. Böylesi ifadesiz bir maske taktığınız için üzülmeyin; insanları size çeken ve sizi güçlü bir kişi gibi gösteren şey çoğu kez okunamaz oluşunuzdur.

İmaj: Kuzu Postu. Bir kuzu asla çapulculuk etmez, bir kuzu asla aldatmaz, bir kuzu mükemmel biçimde uysal ve aptaldır. Üzerinde bir kuzu postuyla bir tilki kolayca bir tavuk kümesine girebilir.

Otorite: Bir kaleye ani bir saldırı düşünen becerikli bir generalin planlarını düşmanına anlattığını duyduunuz mu hiç? Amacınızı gizleyin ve ilerleyişinizi saklayın; karşı konulamayacak hale gelene, savaş sona erene dek tasarınızın büyüklüğünü açıklamayın. Savaş ilan etmeden zaferi kazanın. Bir anlamda geçtikleri ülkelerdeki yıkımlar dışında ne tasarladıkları bilinmeyen savaşçıları taklit edin (Ninon de Lenclos, 1623-1706).

Eğer aldatma konusunda yerleşmiş bir ününüz varsa hiçbir sis bulutu, saptırmaca, sahte samimiyet veya diğer dikkat dağıtıcı hile niyetlerinizi saklamada başarılı olamaz. Ayrıca yaşlandıkça ve başarıya ulaştıkça kurnazlığınızı gizlemeniz giderek zorlaşır. Herkes sizin düzenbazlık yaptığınızı bilir; saf rolü oynamada ısrar ederseniz, en yüksek rütbeli ikiyüzlü gibi görünme riskine girmiş olursunuz, ki bu da manevra alanınızı ciddi ölçüde daraltır. Böyle durumlarda sorumluluğu üstlenmek ve dürüst bir dalavereci ya da daha iyisi pişman bir dalavereci gibi görünmek daha akıllıcadır. Böylece yalnızca dürüstlüğüünüz için hayran olunmayacak, harika ve garip bir biçimde oyunlarınıza devam edebileceksiniz.

On dokuzuncu yüzyıl üçkâğıtçılar kralı P.T. Barnum yaşlandıkça büyük düzenbaz olarak ününe sahip çıkmayı öğrendi. Bir keresinde New Jersey'de kızılderililer ve birkaç ithal bufaloyla bir bufalo avı dü-

zenlemişti. Avı gerçek olarak halka duyurmuştu, fakat her yönüyle sahte olduğu ortaya çıktığında bile kalabalık öfkelenmek ve paralarını geri istemek yerine çok eğlenmişti. Barnum'un her zaman dolap çevirdiğini biliyorlardı; başarısının sırrı buydu ve onu bunun için seviyorlardı. Bu olaydan bir ders alan Barnum bütün hilelerini saklamayı bıraktı, hatta aldatmacalarını her şeyin anlatıldığı bir otobiyografide açıkladı. Kierkegaard'ın yazdığı gibi: "Dünya aldatılmayı istiyor."

Son olarak, ifadesiz, tanıdık bir çehreye bürünerek dikkatleri amacınızdan saptırmak akıllıca olsa da renkli, bariz bir jestin yerinde bir saptırma taktiği olduğu durumlar vardır. On yedinci ve on sekizinci yüzyıl Avrupa'sının şarlatanları seyircilerini aldatmak için mizah ve eğlenceyi kullanıyorlardı. Harika bir gösteriyle büyülenen halk şarlatanların gerçek niyetini farketmiyordu. Böylece şarlatan siyah atların çektiği kapkara arabasıyla kasabaya gelirdi. Palyaçolar, ipte yürüyenler ve yıldız şovmenler ona eşlik eder, insanları şarlatanın iksir ve sahte ilaç gösterilerine çekerlerdi. Şarlatan eğlencenin günün gösterisi gibi görünmesini sağlardı; aslında amaç iksir ve sahte ilaçların satışıydı.

Gösteri ve eğlence, niyetinizi gizlemede mükemmel hilelerdir, ama süresiz olarak kullanılamaz. Halk bıkar, şüphelenir ve sonunda hileyi yakalar. Gerçekten de şarlatanlar ilaçların işe yaramadığı ve eğlencenin bir hile olduğu söylentisi ortalığa yayılmadan kasabadan kasabaya hızla dolaşmak zorundalar. Öte yandan duygularını belli etmeyen çehreye sahip Talleyrand'lar, Rothschild'lar, Selassie'ler gibi güç sahibi kişiler aldatmacalarına aynı yerde bir ömür boyu devam edebilirler. Oyunları asla zayıflamaz ve ender olarak kuşku uyandırır. O halde renkli sis perdesi dikkatle ve ancak durum uygun olduğunda kullanılabilir.

YASA 4

HER ZAMAN GEREKENDEN DAHA AZINI SÖYLEYİN

HÜKÜM

İnsanları sözlerinizle etkilemeye çalıştığınızda ne kadar çok şey söylerseniz o kadar sıradan görünürsünüz ve o ölçüde az kontrol sahibi olursunuz. Sıradan bir şey bile söylüyor olsanız eğer onu be-lirsiz, açık uçlu ve gizemli hale getirirseniz o kadar orijinal görüne-cektir. Güçlü insanlar az şey söyleyerek etkiler ve korkuturlar. Ne kadar çok şey söylerseniz aptalca bir şey söyleme olasılığınız o denli büyük olur.

YASAYI ÇİĞNEMEK

Coriolanus olarak da bilinen Gnaeus Marcius eski Roma'nın muhte-şem bir askeri lideriydi. Milattan önce beşinci yüzyılın ilk yarısında birçok önemli savaşı kazandı, şehri tekrar tekrar felaketlerden kurtardı. Zamanı-nın çoğunu savaş alanlarında geçirdiği için çok az Romalı onu şahsen tanıyordu, bu yüzden efsanevi bir kişi olarak görünüyordu.

Milattan önce 454'te Coriolanus ününden yararlanıp politikaya girme zamanının geldiğine karar verdi. En yüksek düzey devlet baş-kanlığı için aday oldu. Bu mevki için aday olanlar daha önce halka hi-taben konuşma yapmışlardı. Coriolanus insanların karşısına çıktığında on yedi yıldır Roma için savaşırken aldığı yaralarını göstererek söze başladı. Kalabalığın içindeki çok az insan ardından gelen uzun konuş-mayı duydu; kahramanlığının ve vatanseverliğinin kanıtı olan o yaralar

herkesin gözlerini yaşartmıştı, Coriolanus'un seçilmesi kesin görünüyordu.

Ne var ki, oylama günü Coriolanus seçim meydanına bütün senato ve şehrin aristokrat kesiminin eşliğinde geldi. Bunu gören sıradan insanlar seçim gününde böylesi yüksekte atan özgüven karşısında rahatsız oldular.

Coriolanus tekrar konuştuğunda daha çok kendisine eşlik eden varlıklı gruba hitap ediyordu. Sözcükleri ukalaca ve küstahtı. Oylamadan kesin bir zaferle çıkacağını iddia ederek savaş alanlarındaki kahramanlıklarıyla övündü, yalnızca aristokratların hoşuna giden tatsız şakalar yaptı, rakiplerine karşı öfkeli suçlamalar yöneltti ve Roma'ya getireceği zenginlikler hakkında konuştu. Bu kez insanlar dinledi. Daha önce bu efsanevi askerin övünmeyi seven sıradan biri olduğunu fark etmemişlerdi.

Coriolanus'un ikinci konuşması Roma boyunca hızla yayıldı ve çok sayıda insan onun seçilmemesini garantileyecek şekilde oy verdi. Yenilgiye uğrayan Coriolanus savaş meydanlarına geri döndü. Buruktu ve kendisine oy vermeyen halka karşı intikam yeminleri ediyordu. Birkaç hafta sonra büyük bir tahıl gemisi Roma'ya geldi. Senato bu yiyecekleri ücretsiz olarak halka dağıtmaya hazırdı, fakat onlar tam bu konuyu oylamaya hazırken Coriolanus gelerek söz aldı. Dağıtımın bir bütün olarak şehir üzerinde olumsuz etkisi olacağını iddia etti. Birkaç senatör ikna olmuş gibiydi, bu nedenle oy dağılımı şüpheli hale geldi. Coriolanus orada durmadı. Demokrasi kavramına atıp tutmaya başladı. İnsanların halkın çıkarlarını savunsun diye halk tarafından seçilen tribünlerden kurtulmaları ve şehrin yönetiminin aristokratlara devredilmesi gerektiğini savunuyordu.

Coriolanus'un son konuşması insanlara ulaştığında öfkeleri sınır tanımadı. Tribünler Coriolanus'un karşısına çıkması için senatoya gönderildiler. Coriolanus reddetti. Şehrin her yerinde ayaklanmalar çıktı. Senato insanların öfkesinden korkarak tahılın dağıtılmasına karar verdi. Tribünler yatıştı, ama halk yine de Coriolanus'un kendileriyle konuşup özür dilemesi gerektiğini söylüyordu. Eğer pişmansa ve fikirlerini kendine saklamayı kabul ediyorsa savaş meydanlarına dönmesine izin verilecekti.

Coriolanus son bir kez insanların karşısına çıktı, halk kendisini büyük bir sessizlikle dinliyordu. Yavaş ve yumuşak bir şekilde başladı, fakat konuşması ilerledikçe daha pervasız hale geldi. Bir kez daha hakaretler savurdu. Ses tonu küstah, ifadesi aşağılayıcıydı. Konuştukça insanlar daha da öfkeleniyorlardı. Sonunda çılgınlıkla onu aşağı indirip susturdular.

Tribünler görüş alışverişinde bulunup Coriolanus'u ölüme mahkûm ettiler ve yargıçlara onu derhal Tarpeian kayalıklarının tepesine çıkarıp aşağı atmalarını emrettiler. Sevinçli kalabalık kararı destekledi. Bununla birlikte aristokratlar karara müdahale etmeyi başardılar ve ceza ömür boyu sürgüne çevrildi. İnsanlar Roma'nın büyük askeri kahramanının bir daha şehre dönemeyeceğini öğrenince bunu sokaklarda kutladılar. Aslında kimse daha önce böylesi bir kutlama görmemişti, yabancı bir düşmanın yenilgiye uğratılmasından sonra bile.

Şanssızlığı yüzünden morali bozuk olan senaryo yazarı Michael Arlen 1944 yılında New York'a gelir. Kederi içinde boğulmak üzereyken ünlü restoran "21"e gider. Lobide Sam Goldwyn'le karşılaşır ve Goldwyn kendisine biraz mantıksız olan yarış atı alması önerisinde bulunur. Arlen barda eski bir tanıdığı olan Louis B. Mayer'e rastlar. Mayer kendisine gelecek için planlarının neler olduğunu sorar. "Az önce Sam Goldwyn'le konuşuyordum..." diye söze başlar Arlen. "Ne kadar teklif etti?" diye sözünü keser Mayer. "Yeterince değil," diye cevap verir Arlen kaçamak bir şekilde. "Otuz hafta için on beş bini kabul eder misin?" diye sorar Mayer. Bu kez tereddüt yoktur. "Evet." Küçük, Kahverengi Anekdot Defteri, Clifton Fadiman, ed., 1985

Yorum

Coriolanus politikaya girmeden önce saygı uyandırıyor.

Savaş meydanı başarıları onu büyük bir kahraman olarak göstermişti. Vatandaşlar onun hakkında çok az şey bildikleri için her türlü efsane onun adına eklenmişti. Ancak Roma vatandaşlarının karşısına çıktığı an aklındakileri söyledi, bütün o görkem ve esrar ortadan kayboldu. Sıradan bir asker gibi övündü. Kendini tehdit edilmiş ve güvensiz hissedip insanlara hakaret etti ve iftiralarda bulundu. Birdenbire in-

sanların hayal ettiği kişi olmadığı ortaya çıkmıştı. Efsane ve gerçeklik arasındaki uyumsuzluk kahramanlarına inanmayı isteyen kişileri büyük bir düş kırıklığına uğratmıştı. Coriolanus ne kadar konuşursa o kadar güçsüz görünüyordu; sözlerini kontrol edemeyen insan kendini kontrol edemediğini ve saygıyı hak etmediğini gösterir.

Coriolanus daha az konuşsaydı insanlar ona kızacak bir neden bulamayacaklar, onun gerçek düşüncelerini hiç öğrenemeyeceklerdi. Güçlü havasına sahip olmaya devam edecekti, kesinlikle başkan olarak seçilecek ve demokrasi karşıtı amaçlarını gerçekleştirebilecekti. Ama insanın dili çok az kişinin egemen olabildiği bir canavardır. Durmadan kafesinden çıkmak için çırpırır ve eğer zaptedilmezse vahşileşip size acı çektirebilir. Güç kelime hazinelerini çarçur eden insanlara gelmez.

İstridyeler dolunayda tam olarak açılırlar; yengeç açık olduğunu görünce istridyenin içine bir taş ya da yosun atar, böylece istridye bir daha kapanamaz ve yengecin yemi olur. Bu, ağzını çok fazla açık kendisini dinleyicinin insafına bırakan kişinin kaderidir.

Leonardo da Vinci, 1452-1519

YASAYA UYMAK

XIV. Louis'nin sarayında soylular ve bakanlar devlet konularını tartışarak günler ve geceler geçirirlerdi. Müzakere eder, tartışır, ittifaklar oluşturur ve bozar, yine tartışırlardı, tâ ki önemli an gelene kadar. İşlemlerinden iki kişi durumun iki farklı yönünü ne yapılacağına karar verecek olan Louis'ye sunmak üzere seçilirdi. Bu insanlar seçildikten sonra biraz daha tartışırlardı: Konular nasıl söze dökülecekti? Neler Louis'nin hoşuna gider, neler onu kızdırdı? Temsilciler günün hangi saatinde ve Versailles Sarayı'nın hangi bölümünde ona yaklaşmalıydı? Yüzlerinde nasıl bir ifade olmalıydı?

Bunlara karar verildikten sonra tarihi önem taşıyan an gelirdi. İki adam Louis'ye yaklaşır, ki bu her zaman nazik bir konu olmuştu, sonunda onun dikkatini çektikten sonra konu hakkında konuşur, seçenekleri ayrıntılarıyla sunarlardı.

Louis sessizlik içinde ve yüzünde en esrarengiz ifadeyle onları dinlerdi. Sonunda her biri söyleyeceklerini bitirdikten ve kralın görüşünü sorduktan sonra ikisine bakıp, "Bakalım," derdi. Sonra da yürüyüp giderdi.

Bakanlar ve saray mensupları bu konu hakkında kraldan bir daha hiçbir şey duymazlardı, ancak haftalar sonra bir karara vardığında yalnızca sonucu görürlerdi. Bu konuyu bir daha onlarla görüşme zahmetine girmezdi.

Kral XIV. Louis devlet meseleleri konusunda büyük bir gizlilik gösterir. Bakanlar meclis toplantılarına katılırlar, ama kral planlarını ancak üzerlerinde uzun uzun düşündükten ve kesin bir karara vardktan sonra onlara açar. Keşke kralı görebilseydiniz. İfadesi anlaşılmalıdır; gözleri tilki gözleri gibidir. Devlet işlerini meclisteki bakanları dışında kimseyle görüşmez. Saray mensuplarıyla konuştuğunda yalnızca mevkilerine veya görevlerine atıfta bulunur. En saçma konuşmaları bile bir kâhinin açıklamaları kadar ciddidir.

Primi Visconti, XIV. Louis'den alıntı, Louis Bertrand, 1928

Yorum

XIV. Louis çok az konuşan bir insandı. En ünlü ifadesi, "*L'état, c'est moi*" ("Ben devletim") idi; hiçbir şey daha kısa ama etkili olamazdı. Ünlü, "Bakalım," ifadesi her türlü ricaya karşı verdiği son derece kısa birkaç yanıtından biriydi.

Louis her zaman böyle değildi; genç bir adamken uzun konuşmalar yaptığı, güzel konuşmasından zevk aldığı biliniyordu. Sonraki suskunluğunu kendisi seçmişti ve bu bir oyundu, kendinden aşağıdaki herkesi şaşırtmak için taktığı bir maskeydi. Kimse onun fikrini bilemez ya da tepkisini tahmin edemezdi. Kimse onun duymak istediğini sandığı şeyi söyleyerek onu aldatmaya çalışmazdı, kimse onun neyi duymak istediğini bilmiyordu. Çevresindekiler sessiz Louis'yle konuştuğu kendileri hakkında daha fazla şey açıklıyorlardı ve Louis bunları daha sonra onlara karşı kullanıyordu.

Sonuç olarak Louis'nin sessizliği etrafındakileri korkutuyor ve kontrolü altına girmelerini sağlıyordu. Gücünün dayanaklarından biri

buydu. Saint-Simon'ın yazdığı gibi: "Hiç kimse sözcüklerini, gülümsemesini, hatta bakışlarını satmayı onun kadar iyi bilemez. Onun içindeki her şey değerliydi, çünkü o farkları yaratmıştı ve majesteleri sözlerinin azlığıyla güçlenmişti."

***Bir bakanın aptalca bir şey söylemesi yapmasından daha zararlıdır.
Cardinal de Retz, 1613-1679***

GÜCÜN ANAHTARLARI

Güç birçok açıdan görüntü oyunudur; gerekenden azını söylediğinizde kaçınılmaz bir şekilde olduğunuzdan daha büyük ve güçlü görünürsünüz. Sessizliğiniz diğer insanları rahatsız eder. İnsanlar yorum ve açıklama makineleridir; ne düşündüğünüzü bilmek zorundadırlar. Ne açıkladığınızı dikkatli bir biçimde kontrol ettiğinizde niyetinizi ya da sözlerinizin anlamını kavrayamazlar.

Kısa yanıtlarınız ve sessizliğiniz onları savunmaya geçirir ve söze girip sessizliği kendileri ve zayıflıklarıyla ilgili her türlü bilgiyle doldurmaya çalışırlar. Sizinle yaptıkları görüşmeden soyulmuş gibi hissederek ayrılırlar ve eve gidip her sözünüz üzerinde kafa yorurlar. Kısa yorumlarınıza verilen bu fazladan dikkat yalnızca gücünüze güç katacaktır.

Kissinger hakkında sık sık anlatılan bir hikâye... Winston Lord üzerinde günlerdir çalıştığı bir raporu Kissinger'a verdikten sonra üzerinde, "Yapabileceğinin en iyisi bu mu?" yazısıyla geri gelir rapor. Lord raporu yeniden yazar, düzenlemeler yapar ve tekrar teslim eder; yine aynı kısa soruyla geri gelir rapor. Bir kez daha düzelttikten ve Kissinger'dan yine aynı soruyu aldıktan sonra Lord parlar. "Kahretsin, evet, yapabileceğimin en iyisi bu." Kissinger şöyle cevap verir: "Güzel, o halde artık okuyabilirim raporunu."

Kissinger, Walter Isaacson, 1992

Gerekenden daha az şey söylemek yalnızca krallar ve devlet adamları için geçerli değildir. Hayatın çoğu alanında ne kadar az şey söylerseniz o kadar derin ve esrarengiz görünürsünüz. Genç bir adamken sa-

natçı Andy Warhol, insanların yapmalarını istediğiniz şeyi yapmalarını yalnızca onlarla konuşarak sağlamanın genellikle olanaksız olduğunu açıklamıştır. Size karşı gelirler, arzularınızı yok etmeye çalışırlar, sırf terslik olsun diye size itaatsizlik ederler. Bir keresinde bir arkadaşına, "Aslında insanın sustuğu zaman daha güçlü olduğunu öğrendim," demiştir.

Warhol daha sonraki hayatında bu stratejiyi büyük başarıyla uygulamıştır. Görüşmeleri çok anlamlı konuşmalar üzerindeki egzersizlerdi. Belirsiz ve üstü örtülü bir şey söyler, görüşmeci ise genellikle anlamsız olan sözlerinin altında derin anlamlar olduğunu düşünerek ne dediğini anlamak için uğraşır dururdu. Warhol işi hakkında ender olarak konuşurdu; yorumu başkalarına bırakırdı. Bu tekniği gizem ustası Marcel Duchamp'dan öğrendiğini iddia etmektedir. Duchamp işi hakkında ne kadar az şey söylesen insanların bu konuda o kadar çok konuştuğunu farkedenden bir başka yirminci yüzyıl sanatçısıdır. Ve insanlar onun hakkında konuştuğunda çalışmaları o denli değer kazanmaktadır.

Bir uyruğun saygısız sözleri çoğu kez kötü işlerin anısından daha derinlere kök salar... Son Essex Kontu, Kraliçe Elizabeth'e şartlarının vücudu kadar berbat olduğunu söylemişti bir keresinde; ayaklanması değil, ama bu sözleri kellesine mal oldu.

Sir Walter Raleigh, 1554-1618

Gerekli olandan daha az şey söyleyerek anlam ve güç görüntüsü yaratırsınız. Ayrıca ne kadar az şey söylerseniz aptalca, hatta tehlikeli bir şey söyleme riskiniz o kadar azalır. 1825'te yeni Çar I. Nicholas Rusya'da tahta çıktı. Ülkenin modernleşmesini, sanayinin ve sivil yapıların Avrupa'yı yakalamasını talep eden liberallerin başlattığı bir ayaklanma çıktı hemen. Bu ayaklanmayı zalimce bastıran I. Nicholas liderlerinden birini, Kondraty Ryleyev'i ölüme mahkûm etti. Ryleyev idam edileceği gün boynunda ipe sehpa dikiliyordu. Alttaki kapak açıldı, ama Ryleyev asılırken ip koptu ve Ryleyev yere çakıldı. O zamanlar bu tür olaylar tanrısal bir istek olarak görülür ve idamdan bu şekilde kurtulan insanlar genellikle bağışlanırdı. Ryleyev yara bere ve kir pas içinde ama kellesinin kurtulduğundan emin olarak ayağa kalkıp, "Görü-

yorsunuz ya, Rusya'da hiçbir şeyi doğru dürüst yapmayı bilmiyorlar, bir ip yapmayı bile!" dedi.

Bir görevli asılmanın başarısızlıkla sonuçlandığı haberiyle Kış Sarayı'na ulaştı hemen. Bu haberle canı sıkılan Nicholas yine de af belgesini imzalamaya başladı. Ama sonra, "Ryleyev bu mucizeden sonra bir şey söyledi mi?" diye sordu haberciye. "Elbette," diye yanıt verdi haberci. "Rusya'da bir ipi yapmayı bile beceremediklerini söyledi."

"Bu durumda," dedi çar. "Aksini kanıtlayalım." Ve af belgesini yırttı. Ertesi gün Ryleyev tekrar asıldı. Bu kez ip kopmadı.

Alınması gereken ders: Sözcükler bir kez ağzınızdan çıktı mı geri alamazsınız. Onları kontrol edin. Alaycılık konusuna özellikle dikkat edin: Zehirli sözlerinizden aldığınız bir anlık zevk ödediğiniz bedel karşısında önemsiz kalacaktır.

İmaj: Delphi'deki Kâhin. Ziyaretçiler kâhine danıştığında anlamlı ve çok önemliymiş gibi görünen birkaç kelime söylerdi. Kimse kâhinin söylediklerine itaatsizlik etmezdi, oradaki kâhinler ölüm kalım meselelerinde gücü ellerinde bulunduruyorlardı.

Otorite: Önce astlarınız yapmadan asla dudaklarınızı ve dişlerinizi kıpırdatmayın. Ne kadar uzun süre sessiz kalırsam diğerleri o kadar kısa sürede dudaklarını kıpırdatmaya başlar. Dudaklarını ve dişlerini kıpırdatmaya başlayınca gerçek niyetlerini anlayabilirim... Eğer hükümdar esrarengiz değilse bakanlar almak ve tekrar almak fırsatını bulacaklardır (Han-fei-tzu, Çinli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl)

Sessiz kalmanın akıllıca olmadığı durumlar da vardır. Sessizlik şüphe, hatta güvensizlik uyandırabilir, özellikle üstlerinizde, belirsiz veya imalı bir ifade istemediğiniz yorumları doğurabilir. O halde, sessizlik ve gerekenden azını söylemek dikkatle ve doğru ortamlarda uygulanmalıdır. Aptalı oynayan, ama kraldan akıllı olduğunu bilen saray soytarısını taklit etmek arasına akıllıcadır. Konuşur, konuşur ve eğlen-

dirir; kimse de onun bir aptaldan başka bir şey olabileceğinden şüphelenmez.

Ayrıca sözcükler yapmaya çalıştığınız aldatmaca için iyi bir sis perdesi oluşturabilir. Konuşmayla dinleyicinizin dikkatini çekerken onları büyüleyebilirsiniz; aslında ne kadar çok konuşursanız o kadar az şüphelenirler sizden. Gereksiz şekilde çok konuşanlar, kurnaz ve manevracı olarak değil, çaresiz ve eğitimsiz olarak görülürler. Bu, güçlü-nün uyguladığı sessizlik politikasının tersidir: Daha fazla konuşarak hedefinizden daha az zeki ve zayıf görünmekle aldatmacayı daha büyük bir kolaylıkla gerçekleştirebilirsiniz.

YASA 5

ÖYLE ÇOK ŞEY ŞÖHRETE DAYANIR Kİ... ONU CANINIZ PAHASINA KORUYUN

HÜKÜM

Şöhret gücün temel taşıdır. Tek başına şöhretle diğerlerini yıldırabilir ve kazanabilirsiniz; ama şöhretiniz bir kez bozulursa savunmasız kalırsınız ve her yönden saldırıya uğrarsınız. Şöhretinizi saldıramaz kılın. Her zaman olası saldırılara karşı tetikte olun ve onlara gerçekleşmeden önce engel olun. Bu arada, düşmanlarınızın şöhretlerinde delikler açarak onları yok etmeyi öğrenin. Sonra bir kenarda durup kamuoyunun onları asmasına izin verin.

1. YASAYA UYMAK

Çin'in Üç Krallık Savaşı sırasında (M.S.207-265), Shu Krallığı'nı yöneten muhteşem General Chuko Liang bir avuç dolusu askeriyle küçük bir kasabada kalırken büyük ordusunu uzaktaki bir kampa gönderdi. Birdenbire haberciler Sima Yi idaresindeki yaklaşımakta olan 150.000 kişilik düşman ordusu haberiyle çıkageldiler. Kendisini savunacak yalnızca yüz kişiyle Chuko Liang'ın durumu umutsuzdu. Düşman sonunda ünlü lideri ele geçirecekti.

Kaderine sızlanmaksızın ya da nasıl yakalandığı üzerinde düşünerek vakit kaybetmeksizin Liang bölüğüne bayrakları indirmelerini, şehir kapılarını açmalarını ve saklanmalarını emretti. Sonra kendisi Tao'cu kaftanını giyerek kent duvarının en görünür yerine oturdu. Tütüsü yaktı, udunu tımbırdatmaya ve ilahi söylemeye başladı. Birkaç da-

kika sonra yaklaşan büyük orduyu ve upuzun asker dizisini gördü. Onları görmemiş gibi yaparak çalip söylemeye devam etti.

Ordu kısa süre içinde kapılara varmıştı. Başındaki Sima Yi duvardaki adamı hemen tanıdı.

Askerleri korunmasız şehre girmek için sabırsızlanmalarına rağmen Sima Yi tereddüt etti, askerlerini bekletti ve Liang'ı inceledi. Sonra adamlarına derhal ve hızla geri çekilme emri verdi.

Yorum

Chuko Liang yaygın bir şekilde "Uyuyan Ejderha" olarak bilinirdi. Üç Krallık Savaşı'ndaki kahramanlıkları efsaneviydi. Bir keresinde kendi tarafına bağlılığını yitirmiş bir düşman yüzbaşısı kampa gelip yardım ve bilgi teklif etmişti. Liang bunun bir tuzak olduğunu hemen anlamıştı; bu adam sahte bir kaçaktı ve kellesinin uçurulması gerekiyordu. Ama son dakikada giyotin tam inmek üzereyken idamı durdurup eğer ikili ajan olmayı kabul ederse hayatını bağışlayacağını söyledi. Dehşete kapılmış olan adam müteşekkirci bir şekilde teklifi kabul edip düşmana sahte bilgi taşımaya başladı. Liang birbiri ardına zaferler kazandı.

Bir başka seferinde Liang askeri bir mührü çalmış ve düşmanın askerlerini uzak yerlere gönderen sahte belgeler düzenlemişti. Askerler dağıldıktan sonra üç şehri ele geçirmiş, böylece düşman krallığın bütün koridorunu kontrol altına almıştı. Ayrıca bir keresinde düşmanı en iyi generallerinden birinin hain olduğuna inandırarak adamı kaçıp kendi güçlerine katılmaya zorlamıştı. Uyuyan Ejderha elinde her zaman bir koz bulunan, Çin'deki en zeki adam olarak şöhret kazanmıştı. Şöhreti güçlü bir silah gibi düşmanına korku salıyordu.

Sima Yi, Chuko Liang'a karşı defalarca savaşmıştı ve onu çok iyi tanıyordu. Boş şehre gelip Liang'ın duvarda ilahi söylediğini görünce şaşırılmıştı. Tao'cu kaftan, ilahi, tütsü; bu bir yıldırma oyunu olmalıydı. Adam açıkça alay ediyordu kendisiyle, tuzağa düşmesi için meydan okuyordu. Oyun o kadar açıktı ki, Yi'nin aklından bir an için Liang'ın gerçekten yalnız ve umutsuz olduğu geçti. Ama Liang korkusu o kadar büyüktü ki, bunu öğrenmeye cesaret edemedi. Bu, şöhretin gücüdür. Tek bir ok bile atılmaksızın büyük bir orduyu savunmaya geçirebilir, hatta geri çekilmeye zorlayabilir.

Cicero'nun söylediği gibi, şöhrete karşı çıkanlar bile bu konuda yazdıkları kitapların kendi adlarını taşımasını isterler ve şöhreti küçümsedikleri için ünlü olmayı umarlar. Her şey pazarlığa tabidir: Arkadaşlarımızın eşyalarımızı ve eğer gerekirse hayatlarımızı almalarına izin veririz; ama ünümüzü paylaşma ve şöhretimizi bir başkasına hediye etme durumuna hemen hemen hiç rastlanmaz.
Montaigne, 1533-1592

2. YASAYA UYMAK

1841'de Amerika'nın bir numaralı şovmeni olarak ün kazanmaya çalışan genç P.T. Barnum, Manhattan'daki Amerikan Müzesi'ni satın alıp şöhret olmasını garantileyecek ilginç eşya koleksiyonuna çevirmeye karar verdi. Sorun hiç parası olmamasıydı. Müzenin istediği para 15.000 dolardı, ama Barnum müze sahiplerine de çekici gelen bir teklif hazırladı, nakit yerine düzinelerce garanti ve referans gösterdi. Müze sahipleri Barnum'la sözlü bir anlaşmaya vardılar, fakat son dakikada müdür fikrini değiştirdi ve müze, koleksiyonuyla birlikte Peale Müzesi'nin yöneticilerine satıldı. Barnum öfkeden deliye dönmüştü, ama ortağı iş iştir, demişti, müze Peale'lere satılmıştı, çünkü Peale'lerin bir şöhreti vardı, Barnum'un ise yoktu.

Barnum hemen eğer kendisinin dayanabileceği bir şöhreti yoksa tek yolunun Peale'lerin şöhretini zedelemek olduğuna karar verdi. Buna uygun olarak gazetelere mektup yazma kampanyasına başladı. Müze sahiplerini bir müzeyi nasıl idare edeceklerinden ya da insanları nasıl eğlendireceklerinden haberleri olmayan bir grup "iflas etmiş banka yöneticisi" olarak adlandırdı. Halkı Peale'lerin hisse senetlerini almamaları için uyardı, çünkü bir başka müzenin satın alınması işi kaynaklarını kaçınılmaz olarak zayıflatmıştı. Kampanya etkili olmuştu. Hisseler başaşağı düştü ve Peale'lerin şöhretine güveni kalmayan Amerikan Müzesi sahipleri sözlerinden cayarak müzeyi Barnum'a sattılar.

Peale'lerin toparlanması yıllar sürdü, ama Barnum'un yaptığını hiç unutmadılar. Bay Peale'in kendisi müze programlarını bayağı gösteriler sunan rakibininkilerden daha bilimsel hale getirip "entelektüel eğlencesi" şöhreti kazanarak Barnum'a saldırmaya karar verdi. Hipnotiz-

ma Peale'lerin "bilimsel" gösterilerinden biriydi; bir süre için büyük ilgi gördü ve oldukça başarılı oldu. Barnum buna karşı mücadele etmek için yine Peale'lerin şöhretine saldırmaya karar verdi.

Barnum rekabet için kendisinin küçük bir kızı hipnotize ettiği gösteriler düzenledi. Kız derin uykuya daldıktan sonra izleyicileri uyutmaya çalışıyor, ama ne kadar denerse denesin seyirciler onun etkisi altına girmiyor ve birçoğu gülmeye başlıyordu. Düşkırıklığına uğrayan Barnum küçük kızın hipnotizmasının gerçek olduğunu göstermek için kız farketmeden parmaklarından birini keseceğini söylüyordu. Ama o bıçağı bilerken küçük kızın gözleri faltaşı gibi açılıyor ve oradan kaçıp gidiyordu; seyirci bundan büyük zevk alıyordu. Barnum bunu ve başka parodileri haftalarca tekrarladi. Kısa süre içinde kimse Peale'lerin gösterilerini ciddiye almamaya başladı ve seyirci sayısı düştü. Birkaç hafta içinde şov kapandı. Sonraki birkaç yıl içinde Barnum gözüpük ve usta bir şovmen olarak bütün hayatı boyunca süren bir şöhret kazandı. Buna karşılık Peale'ler aynı şöhreti bir daha yakalayamadı.

Yorum

Barnum, Peale'lerin şöhretini zedelemek için iki taktik kullandı. Müzenin güvenilirliği ve ödeme gücü konusunda şüphe tohumları ekti. Şüphe güçlü bir silahtır. Şüpheyi sinsi dedikodularla çantadan çıkardığınızda rakipleriniz korkunç bir ikileme karşı karşıya kalırlar. Bir yandan dedikoduları inkâr ederler, hatta onlara kara çaldığınızı kanıtlayabilirler. Ama bir şüphe tortusu yine de kalır. Neden kendilerini bu kadar umutsuzca savunmaktadırlar? Dedikoduların bir kısmı doğru olabilir mi? Öte yandan en kolay yolu seçer ve size aldırılmazlar reddedilmeyen şüpheler daha da güçlenecektir. Eğer doğru biçimde yapılırsa söylenti çıkarma rakiplerinizi o derece kızdıracak ve rahatsız edecektir ki, kendilerini savunurken çok sayıda hata yapacaklardır. Bu dayanacakları şöhretleri olmayanlar için mükemmel bir silahtır.

Barnum kendi şöhretini edindikten sonra daha yumuşak olan ikinci taktiği, yani sahte hipnotizma gösterisini kullandı: Rakibinin şöhretiyle alay etti. Bu da son derecede başarılıydı. Sağlam bir saygı tabanınız olduktan sonra rakibinizle alay etmek onu hem savunmaya sokar, hem de size daha fazla dikkat çeker ve şöhretinizi arttırır. Tü-

müyle iftira ve hakaret bu noktada çirkindir ve size yardımdan çok zarar dokunabilir. Ama yumuşak dokundurmalar ve alaycılık sizin rakibi-nize gülmenizi sağlayacak kadar özgüveniniz olduğunu gösterir. Mizah rakiplerinizin şöhretinde gedikler açarken sizi zararsız bir eğlendirici olarak gösterir.

Kötü bir vicdanla başa çıkmak kötü bir şöhretle başa çıkmaktan kolaydır.

Friedrich Nietzsche, 1844-1900

GÜCÜN ANAHTARLARI

Etrafımızdaki insanlar, hatta en yakın arkadaşlarımız bile bir dereceye kadar esrarengiz ve anlaşılabilir olarak kalırlar. Karakterlerinde hiç açıklamadıkları gizli boşluklar vardır. Diğer insanların bilinmezliği üzerinde yeterince uzun süre düşünürsek bizi rahatsız eder, çünkü bu insanları gerçekten yargılamamızı imkânsız hale getirir. Bu yüzden bu gerçeğe aldırmamayı ve insanları en belirgin halleriyle, yani görünüşleriyle, giyimleri, hareketleri, sözleri ve eylemleriyle değerlendirmeyi tercih ederiz. Toplumsal alanda görünüş neredeyse bütün yargılarımızın barometresidir ve hiçbir zaman bunun aksine inanmamalısınız. Tek bir hata, görünüşünüzdeki ani bir değişiklik bir felakete neden olabilir.

Bu nedenle kendi yaratımınız olan şöhreti oluşturmak ve sürdürmek son derece önemlidir.

Bu şöhret sizi tehlikeli görünüş oyununda koruyacak, diğerlerinin sizin gerçekten ne olduğunuzu keşfetmeye çalışan delici gözlerini uzaklaştıracak ve dünyanın sizi nasıl yargıladığı üzerinde kontrol sahibi olmanızı sağlayacaktır; bu da içinde bulunulacak güçlü bir konumdur. Şöhretin sihirli bir gücü vardır, değneğinin bir vuruşuyla gücünüzü ikiye katlayabilir. Ayrıca insanları sizden kaçırabilir. Aynı işin mü-kemmel ya da korkunç görünmesi tümüyle kişinin şöhretine bağlıdır.

Eski Çin'de Wei Krallığı'nın sarayında Mi Tzu-hsia adında, kibar ve nazik oluşuyla ünlü bir adam vardı. Hükümdarın en sevdiği kişi haline gelmişti. "Hükümdarın arabasında kim gizlice yolculuk yaparsa ayakları

kesilecektir," kuralını koymuştu hükümdar, fakat Mi Tzu-hsia annesi hastalanınca onu ziyaret etmek için kraliyet arabasını kullanıp hükümdarın izni varmış gibi davranmıştı. Hükümdar bunu öğrendiğinde, "Mi Tzu-hsia ne kadar saygılı! Annesinin uğruna ayaklarını kaybetmesine neden olacak bir yasayı çiğnediğini bile unuttu," demiştir.

Bir başka seferinde ikisi meyve bahçelerinde gezintiye çıkmışlardı. Mi Tzu-hsia yemeye başladığı bir şeftalini bitirememiş ve diğer yarısını hükümdara vermişti. Hükümdar buna karşılık şöyle demişti: "Beni o kadar seviyorsun ki, kendi salyanın tadını unutup şeftalinin yarısını bana veriyorsun!"

Bununla birlikte daha sonraları kiskanç saray mensupları Mi Tzu-hsia'nın gerçekte ukala ve sahtekâr olduğu söylentisini yaymış ve onun şöhretini zedelemeyi başarmışlardı; bu durumda hükümdar onu yeni bir ışık altında görmeye başlamıştı. "Bu adam bir keresinde benim iznim varmış gibi yapıp arabama binmişti," dedi saray mensuplarına öfkeyle. "Ve bir başka zaman yarısı yenmiş şeftalisini vermişti." Onun tarafından sevildiği zaman hükümdarı büyüleyen hareketler için Mi Tzu-hsia'nın şimdi ceza çekmesi gerekiyordu. Ayaklarının kaderi tamamen şöhretinin gücüne bağlıydı.

Başlangıçta ister cömertlik, ister dürüstlük, isterse kurnazlık konusunda olsun göze çarpan bir özellikle şöhret edinmeye çalışmalısınız. Bu nitelik sizi diğerlerinden ayırır ve insanların sizin hakkınızda konuşmalarını sağlar. Sonra şöhretinizin olabildiğince çok insan tarafından bilinmesini sağlarsınız (ama bunu gizlice yaparsınız; yavaşça ve sağlam bir temelle yapmaya dikkat edin) ve çılgın alevler gibi yayılmasını izlersiniz.

VEBAYLA CEZALANDIRILAN HAYVANLAR

Tanrı öfkesini günahkâr dünyaya belirtmek için korkunç bir salgın gönderdi. Cehennemde doldurulan küçük zehir şişeleri her hayvanın üzerine düştü. Hepsini ölmemişti, ama ölüme yakın bir şekilde yatıyorlardı ve hiçbiri sönmekte olan hayat ateşini yeniden canlandıracak yakıtı aramıyordu artık. Hiçbir yiyecek arzu uyandırmıyordu; kurtlarla tilkiler zararsız hayvanları avlamak için dolanıp durmuyorlardı: kumru kumruyla birleşmiyordu, çünkü aşk ve

neşe uçup gitmişti. Hayvanlar kralı aslan şunları söyledi: "Sevgili dostlarım, biz günahkârlara bu belayı vermenin Tanrı'nın yüksek amacı olduğundan kuşku duymuyorum. İçimizden en fazla günahkâr olanı seçip geri kalanları kurtarmasına izin verelim; çünkü tarih bize öğretmiştir ki, bu tür krizlerde kurbanlar vermeliyiz. Gözümüzü açarak acımasız bir şekilde vicdanlarımıza bakalım. Hatırladığım kadarıyla açgözlü iştahımı susturmak için bana hiçbir zararı olmayan kuzularla kendime ziyafet çektim, hatta çoban böreği yediğim de bilinir. O halde eğer gerekirse ben ölürüm. Ama diğerlerinin de kendi günahlarına sahip çıkmaları gerektiğini düşünüyorum. En günahkâr olanı bulmak için herkesin elinden geleni yapması en adil olanıdır."

"Efendimiz, siz çok iyi bir kralınız," diye söze başladı tilki. "Bu kuruntularınız çok nazik. Bence kuzuları, yani o saygısız ve kaba sürüyü yemek günah mı? Yoo, efendimiz, böyle bir grubun sizin tarafınızdan yenmesi iyi bir şey; çobanlar için, başlarına gelen her şeyin en kötüsünü hak ettiklerini söyleyebiliriz," diye konuştu ve yaltakçı alkışlar yükseldi. Bu arada kimse affedilmez suçları işleyen kaplan, ayı ve diğer göze çarpan hayvanlara bakmaya cesaret edemiyordu. Her biri bir azıdı. Sonra merkep çıkıp şunları söyledi: "Bir keresinde manastırın bahçesine girip, açgözlülükle hiç hakkım olmayan çimenlerden yediğimi hatırlıyorum."

Hepsi hemen merkep için ağlamaya başladı. Kitap bilgisine dayanan kurt hayvanların neden oldukları kötü durumların sonucuna katlanmaları gerektiğini söyledi. Merkebin darağacı için uygun olduğunu düşündüler. Bir başkasının çimenine el koymak ne büyük rezillikti! Ölüm ancak ölümü böylesine çirkin bir suçun cezası olabilirdi.

Mahkeme toplumsal konumunuzun iyi ya da kötü oluşuna göre sizi siyaha ya da beyaza boyayacaktır.

La Fontaine'in En İyi Masalları, Jean de La Fontaine, 1621-1695

Sağlam bir şöhret sizin mevcudiyetinizi artırır ve çok fazla enerji harcamadan gücünüzü abartır. Ayrıca saygı, hatta korku uyandıracak bir atmosfer yerleştirir etrafınıza. II. Dünya Savaşı sırasında Kuzey Afrika çölündeki bir çarpışmada Alman General Erwin Rommel kendisiyle karşılaşan herkesin içine korku salan kurnazlık ve aldatma manevralarıyla ün-

lüydü. Gücü tükenmişken ve İngiliz tankları onunkilerin beş katyken bile onun yaklaşıyor olması haberiyle bütün şehirler boşalıyordu.

Dedikleri gibi, şöhretiniz kaçınılmaz bir şekilde sizden önce gider ve eğer saygı uyandırırsa siz oraya varmadan veya tek bir kelime sarfetmeden önce pek çok iş bitmiş olur.

Başarınızın kaderi geçmiş zaferlerinize bağlı gibi görünmektedir. Henry Kissinger'ın mekik diplomasisinin başarısının büyük bir bölümü farkları ortadan kaldırmasına dayanıyordu; hiç kimse Kissinger'ın kendisini etkileyemeyeceği kadar mantıksız görünmek istemiyordu. Görüşmelerde Kissinger'ın adı geçer geçmez barış anlaşması olup bitmiş gibi görünüyordu.

Şöhretinizi basit kılın ve yüksek değere sahip tek bir özelliğe bağlayın. Bu tek özellik -sözgeşi, etkinlik ya da baştan çıkarıcılık- sizin varlığınızı bildiren ve diğerlerini büyü'nün etkisi altına alan bir işlev görecektir. Dürüstlikle ilgili bir şöhret sizin her türlü aldatmacayı yapmanıza izin verecektir. Kazanova sonraki fetihlerine giden yolu açmak için büyük baştan çıkarıcı şöhretini kullanmıştır; onun gücünü duyan kadınlar son derece meraklanmış ve onun aşk konusunda bu kadar başarılı olmasını sağlayan şeyi şahsen keşfetmek istemişlerdir.

Belki şöhretinizi lekelediniz, bu yüzden yeni bir şöhret edinmiyorsunuz. Bu durumda adınızı temizlemek ve yükseltmek için, imajı sizinkiyle ters düşen biriyle bağlantıya girmek akıllıca olacaktır. Örneğin, sahtekârlık şöhretini tek başına temizlemeniz zor olacaktır, ama bir dürüstlük örneğinin yardımı olur. P.T. Barnum bayağı gösteriler sunmasıyla ilgili şöhreti temizlemek istediğinde Avrupa'dan şarkıcı Jenny Lind'i getirdi. Jenny'nin üst düzey şöhreti vardı; Jenny'nin çıktığı ve Barnum'un paraca desteklediği Amerika turnesi Barnum'un imajını güçlendirmişti. Benzeri şekilde on sekizinci yüzyıl Amerika'sının büyük hırsız baronları uzun süre zalimlik ve kötü ruhluluk şöhretinden kurtulamamışlardı. Ancak sanat eseri toplamaya başladıklarında, Morgan ve Frick'in adları Vinci ve Rembrandt'inkiyle kalıcı bir şekilde bağdaştırılınca hoş olmayan imajlarını yumuşatabilmişlerdi.

Şöhret dikkatle edinilmesi gereken bir hazinedir. Özellikle ilk kez şöhret edindiğinizde her türlü saldırıyı bekleyerek onu sıkı bir şekilde

korumalısınız. Bir kez sağlam hale geldiğinde düşmanlarınızın iftiracı yorumları karşısında öfkeli veya savunmacı davranmayın, bu sizin şöhretinize güven değil güvensizlik oluşturur. Öte yandan bir başkasının şöhretine saldırmak güçlü bir silahtır, özellikle de ondan daha az gücünüz olduğunda. Böyle bir savaşta onun kaybedebileceği çok daha fazla şey vardır ve küçük olan şöhretiniz size ateş açmaya karar veren düşmanınız için küçük bir hedef oluşturacaktır. Barnum kendi kariyerinde bu tür kampanyaları büyük çapta kullanmıştır. Ama bu taktik beceriyle uygulanmalıdır, önemsiz bir intikam peşinde gibi görünmemelisiniz. Eğer düşmanınızın şöhretini zekice zedelemeszeniz kaçınılmaz şekilde kendinizinkini bozarsınız.

Thomas Edison çalışabilir elektrik sisteminin doğrudan akıma dayanması gerektiğine inanıyordu. Sırlı bilim adamı Nikola Tesla alternatif akıma dayalı bir sistem yaratmada başarılı olunca Edison çileden çıkmıştı. Alternatif akım sisteminin yapısı gereği güvensiz olduğuna ve bunu halka sunmakla Tesla'nın sorumsuzluk yaptığına halkın inancını sağlayarak Tesla'nın şöhretini mahvetmeye kararlıydı.

Bu amaçla her türlü evcil hayvanı öldürdü. Bu yeterli olmayınca 1890'da New York eyalet hapisanesi yetkililerinin dünyanın ilk elektrikli sandalyeyle idamını alternatif akım kullanarak gerçekleştirmesini sağladı. Ama Edison'un elektrik verme deneyleri hep küçük yaratıklarla olmuştu; akım çok zayıftı ve adam yalnızca yarı ölmüştü. Devletin onayıyla yapılan belki de en zalim idamda işlem tekrarlanmak zorunda kalmıştı. Korkunç bir manzaraydı.

Uzun vadede hayatta kalan isim Edison'unki olmasına rağmen o sırada kampanyası Edison'un şöhretine Tesla'ninkinden daha fazla zarar verdi. Buradan çıkarılacak ders çok basittir: Bu tür saldırılarda hiçbir zaman çok ileri gitmeyin, çünkü iftira ettiğiniz kişiden çok kendi kinciliğinize dikkat çekersiniz. Şöhretiniz sağlaştığında, kendiniz çekici biri gibi görünürken rakibinizi zayıflatan daha gizli taktikler kullanın, yergi ve alaycılık gibi. Güçlü aslan yoluna çıkan fareyle oynar, başka türlü bir tepki korkutucu şöhretini zedeler.

İmaj: Elmas ve Yakutla Dolu Bir Maden. Kazıyor ve onu buluyorsunuz; artık servetiniz güvence altında. Onu hayatınız pahasına koruyun. Hırsızlar ve soyguncular her taraftan ortaya çıkacaklardır. Hiçbir zaman servetinizi öylece kabullenmeyin ve sürekli olarak yenileyin. Zaman mücevherlerin parlaklığını azaltacak ve onları gözden uzaklaştıracaktır.

Otorite: Bu nedenle saray mensubumuzun doğuştan sahip olduğu değeri beceri ve kurnazlıkla desteklemesini ve ne zaman yabancı olduğu bir yere gitse iyi şöhretinin ondan önce gitmesini diliyorum... Çünkü birçoklarının görüşüne dayanan şöhret, insanın değerine olan sarsılmaz bir inancı besler, ki bu inanç zaten hazırlıklı ve eğilimli olan zihinlerde kolayca güçlendirilir (Baldassare Castiglione, 1478-1529).

Şöhret çok önemlidir; bu yasa da bir istisna ve tersinin yararlı olduğu bir durum yoktur. Belki başkalarının sizin hakkınızda düşündüklerine aldirmayarak küstah ve kendini beğenmiş olarak ün kazanabilirsiniz, ama bu kendi başına değerli bir imaj olabilir. Oscar Wilde bundan büyük ölçüde faydalanmıştır. Bir toplumda yaşadığımız ve diğerlerinin fikirlerine bağlı olduğumuz için şöhretimizi ihmal ederek kazanacağımız bir şey yoktur. Nasıl algılandığınıza aldirmayarak sizin adınıza başkalarının karar vermelerine izin vermiş olursunuz. Kaderinizin ve şöhretinizin efendisi olun.

YASA 6

NE PAHASINA OLURSA OLSUN DİKKAT ÇEKİN

HÜKÜM

Her şey görünüşe göre değerlendirilir; görünmeyen hiçbir anlam ifade etmez. Kendinizi hiçbir zaman kalabalıkta yok etmeyin ya da ilgisizliğe gömmeyin. Göze çarpın. Ne pahasına olursa olsun dikkat çekin. Yumuşakbaşlı ve çekingen insan yığınlarından daha büyük, daha renkli, daha esrarengiz görünerek dikkatin müknatısı olun.

I. BÖLÜM: ADINIZI SANSASYONLAR VE SKANDALLARLA KUŞATIN

Unutulmaz, hatta çelişkili bir imaj yaratarak dikkati kendinize çekin. Skandalı davet edin. Çevrenizdekilerden farklı, daha çarpıcı ve parlak görünmek için her şeyi yapın. Dikkat çeşitleri arasında bir ayırım yapmayın, her türlü şöhret size güç kazandıracaktır. İftiraya ve saldırıya uğramak aldırılmamaktan iyidir.

YASAYA UYMAK

On dokuzuncu yüzyıl Amerika'sının bir numaralı şovmeni P.T. Barnum kariyerine bir sirk sahibi Aaron Turner'ın asistanı olarak başlamıştı. Sirk 1836'da bir dizi gösteri için Annapolis, Maryland'de durdu. Açılış gününün sabahında Barnum yeni bir siyah takım elbise giyerek

kasabada yürüyüşe çıktı. İnsanlar onu takibe başladı. Toplanan kalabalıktan birisi onun cinayet suçlamasından beraat eden, ama çoğu Amerikalı tarafından suçlu olduğuna inanılan Peder Ephraim K. Avery olduğunu haykırdı. Öfkeli kalabalık Barnum'un elbisesini yırtarken onu linç etmeye hazırdı. Umutsuz yalvarmalardan sonra Barnum onları kimliğini ispatlayabileceği sirke gelmeye ikna edebildi.

Oraya vardıklarında Turner bunun bir şaka olduğunu söyledi, Barnum'un Avery olduğu söylentisini ortalığa o yaymıştı. Kalabalık dağıldı, ama neredeyse öldürülecek olan Barnum bu durumdan hiç hoşlanmamıştı. Patronunun böyle bir oyun yapmasının altındaki nedeni bilmek istiyordu. "Sevgili Barnum," diye karşılık verdi Turner. "Hepsi bizim iyiliğimiz içindi. Hatırlarsan, başarıya ulaşmak için ihtiyacımız olan tek şey şöhret." Ve gerçekten kasabadaki herkes bu şakadan söz ediyordu; sirk o gece ve Annapolis'te kaldığı her gece dolup taşı. Barnum hiçbir zaman unutmayaacağı bir ders almıştı.

ARI VE PRENS

İğne Kuyruk adında bir arı kendisini sonsuza dek ünlü yapacak bir işin peşindeydi. Böylece bir gün kralın sarayına girer ve yataktaki küçük prensi sokar. Prens çılgınlarla uyanır. Kral ve saray mensupları ne olduğunu görmek için içeri dalarlar. Arı durmadan kendisini sokarken prens çılgınlık atmaktadır. Saray mensupları arıyı yakalamaya çalışırlarken arı her birini sokar. Haberler kısa süre içinde yayılır ve insanlar saraya hücum ederler. Şehre bir kargaşa hâkim olur, bütün işler durur. Arı gösterdiği çaba yüzünden son nefesini vermeden önce kendi kendine şöyle der: "Şöhretsiz bir isim alevsiz bir yangın gibidir. Ne pahasına olursa olsun dikkat çekmek gibi bir şey yoktur."

Hint Masalı

Barnum'un kendi başına yaptığı ilk büyük işi Amerikan Müzesi'ydi, New York'ta bulunan antika koleksiyonu. Bir gün sokakta Barnum'un yanına bir dilenci gelir. Barnum ona para vermek yerine işe almaya karar verir. Onu müzeye götürerek beş tane tuğla verir ve birkaç sokağı içine alan bir tur atmasını ister. Belirli noktalarda kaldırır bir tuğla bırakacaktı ve elinde hep bir tuğla bulunacaktı. Geriye dönerken

yerdeki her bir tuğlayı elindekiyle değiştirecekti. Bu arada son derece ciddi bir tavır sergileyecek ve hiçbir soruya yanıt vermeyecekti. Müzeye geri döndüğünde içeri girecek, dolaşacak, sonra arka kapıdan çıkıp aynı hareketleri tekrarlayacaktı.

Adamın sokaklarda ilk yürüyüşünde yüzlerce insan bu esrarengiz hareketleri izledi. Çizdiği dördüncü halkada izleyiciler etrafında toplanıp ne yaptığını tartışmaya başladı. Müzeye her girişinde onu izleyebilmek için bilet alıp içeri giren insanlar tarafından takip ediliyordu. Müzenin koleksiyonu birçoğunun dikkatini çekiyor ve içerde kalıyorlardı. İlk günün sonuna dek tuğlacı adam müzeye binin üzerinde insan çekmişti. Birkaç gün sonra polis ona durmasını ve yürüyüşleri kesmesini emretti, kalabalık trafiği tıkıyordu. Tuğla yerleştirme işi bitti, fakat o zamana dek binlerce New York'lu müzeye girmişti ve çoğu Barnum'un takipçisi olmuştu.

Barnum caddeye bakan balkona bir orkestra yerleştirdi ve altına MİLYONLARA BEDAVA MÜZİK yazılı bir ilan astı. New York'lular ne büyük cömertlik diye düşünüp bedava konseri dinlemeye koştular. Ama Barnum büyük çaba harcayıp bulabildiği en kötü müzisyenleri tutmuştu. Kısa süre sonra orkestra çalmaya başlayınca insanlar orkestranın ve yuhalayan kalabalığın gürültüsünden kaçabilmek için müzeye hücum ettiler.

Bana küfredildiğinde bile şöhret kontenjanımı doldururum.

Pietro Aretino, 1492-1556

Barnum'un ülke çapında gezdirdiği garipliklerden ilki 161 yaşında olduğunu iddia eden kadındı, yani Joice Heth. Barnum'un bir zamanlar George Washington'ın hemşiresi olduğunu iddia ettiği Heth'in reklamını köle olarak yapıyordu. Birkaç hafta sonra kalabalık azalmaya başladı. O zaman Barnum gazetelere Heth'in zeki bir dolandırıcı olduğunu iddia eden isimsiz bir mektup gönderdi. "Joice Heth," diyordu. "Bir insan değil, balina kemiği, kauçuk ve sayısız yaydan yapılan bir robottur." Onu daha önce görmeye gitme zahmetine girmeyenler he-

men meraklandı ve zaten görmüş olanlar gerçekten robot olup olmadığını görmek için tekrar bilet aldılar.

Barnum 1842'de denizkızı olduğu ileri sürülen bir ceset satın aldı. Bu yaratık balık bedeni olan bir maymuna benziyordu, ama kafa ve gövde mükemmel şekilde birleştirilmişti, gerçekten harikaydı. Biraz araştırma yaptıktan sonra Barnum yaratığın Japonya'da mükemmel şekilde biraraya getirildiğini ve bu hilenin ortalığı oldukça karıştırdığını öğrendi.

O yine de ülke çapındaki gazetelere Fiji Adaları'nda ele geçirilen denizkızından söz eden haberler gönderdi. Gazetelere ayrıca denizkızını gösteren yağlıboya tablonun tahta kalıp baskılarını da yolladı. Hilkat garibesini müzesinde sergilerken böyle efsanevi bir yaratığın varlığına dair ulusal bir tartışma başladı. Barnum'un kampanyasından birkaç ay önce kimse denizkızlarına aldırıyor ya da onları bilmiyordu bile; ama şimdi herkes denizkızlarından gerçekmiş gibi söz ediyordu. Kalabalıklar Fiji denizkızını görmeye ve bu konudaki tartışmaları duymaya akın akın geliyordu.

Birkaç yıl sonra Barnum, birçok ilginç hareket yapmayı öğrettiği ve on bir yaşında İngiliz erkek çocuğu olduğunu iddia ettiği Connecticut'lı cüce General Tom Thumb'la Avrupa'ya açıldı. Bu turne sırasında Barnum'un adı o kadar dikkat çekti ki, aklıbaşındalığın en kusursuz örneği olan Kraliçe Victoria onu ve yetenekli cücesini özel bir gösteri için Buckingham Sarayı'na davet etti. İngiliz gazeteleri Barnum'la alay etmiş olabilir, ama Victoria onun tarafından kraliçelere layık bir şekilde eğlendirilmişti ve Barnum'a hep saygı duymuştu.

SARAY RESSAMI

Prese gönüllü olarak sunulan bir çalışma bir şekilde özel olmalıdır.

Sanatçının kendisi de davranışlarıyla sarayın dikkatini çekmeye çalışabilir. Vasari'nin yargısına göre Sodoma, "hem kişisel tuhaflığı, hem de iyi bir ressam oluşuyla tanınıyordu." Papa X. Leo "böylesi garip, kuşbeyinli kişilerden zevk aldığı için" Sodoma'yı şövalye yaparak sanatçının büsbütün aklını kaçırmasına neden oldu. Van Mander, Cornelis Ketel'in ağzı ve ayakla yaptığı deneylerine ait ürünlerinin "yalnızca garip oldukları için" önemli insanlar tarafından

satın alınmasını yadırıyordu. Ama Ketel, Boschini'ye göre "Üstün Yaratıcı tarafından kullanılan yöntemi taklit etmek istedikleri için" parmaklarıyla boya yapan Titian, Ugo da Carpi ve Palma Giovane'nin benzeri deneylerine çeşitlilik katıyordu. Van Mander, Gossaert'in fantastik bir kâğıt kostüm giyerek İmparator V. Charles'ın dikkatini çektiğini bildirmektedir. Böyle yaparak, Büyük İskender birisini yargılamak için çıplak Herkül kılığında ortaya çıkan Dinocrates tarafından kullanılan taktikleri benimsiyordu.

Saray Ressamı, Martin Warnke, 1993

Yorum

Barnum dikkat çekmeyle ilgili temel gerçeği anlamıştı: İnsanların gözü bir kez sizin üzerinizdeyken özel bir meşruluğunuz vardır. Barnum için ilgi yaratmak kalabalık yaratmak anlamına geliyordu; daha sonra yazdığı gibi: "Her kalabalığın gümüş bir astarı vardır." Ve kalabalıklar birlikte hareket etme eğilimindedir. Eğer bir kişi dilencinizin caddelere tuğla bırakma işini seyretmek için durursa birçoğları da aynı şeyi yapar. Hızla toplanırlar. Sonra yumuşak bir itişle müzenize ya da gösterinize girerler. Kalabalık yaratmak için farklı ve garip bir şey yapmalısınız. Merak uyandıracak herhangi bir şey amaca hizmet edecektir, çünkü kalabalıklar sıradışı ve açıklanamaz şeylere doğru mıknatıs gibi çekilirler. Ve bir kez dikkatlerini çektikten sonra hiç bırakmayın. Eğer dikkatleri başka insanlara doğru yönelirse bu sizin kesenizden olacaktır. Barnum bunun ne değerli bir mal olduğunu bilerek acımasızca dikkat çekerdi rakiplerinden.

Zirveye doğru yükselişinizde bütün enerjinizi dikkat çekmeye yöneltin. Bu çok önemlidir: Dikkatin *niteliği* önemli değil. Gösterileri ne kadar kötü eleştirilirse eleştirilsin ya da oyunlarına saldırılar ne kadar kişisel olursa olsun Barnum hiç şikâyet etmiyordu. Eğer bir gazete eleştirmeni onu çok kötü bir biçimde eleştirirse o kişiyi mutlaka bir açılışa davet ediyor ve en iyi koltuğu ona veriyordu. Yalnızca adını gazetelerde tutmak için kendi işine saldıran isimsiz mektuplar gönderiyordu. Barnum'un bakış açısına göre olumlu ya da olumsuz dikkat başarının asıl ögesidir. Ün, şan ve kuşkusuz güç isteyen bir kişi için dünya-daki en kötü kader aldırılmamaktır.

Eğer bir saray mensubu halka açık olan at üstünde mızrakla dövüşmek gibi gösterilere katılıyorsa... izleyicilerin dikkatini bir mıknaşın çektiği gibi çekmek için atının süslü bir örtüyle örtüldüğünden, kendisinin gösterişli giysilerle ve övücü sözlerle halka takdim edileceğinden emin olmak ister.

Baldassare Castiglione, 1478-1529

GÜCÜN ANAHTARLARI

Etrafınızdakilerden daha parlak olmak kimsenin birlikte doğmadığı bir beceridir. Dikkat çekmeyi *öğrenmelisiniz*, "tıpkı bir mıknaşın demiri çektiği gibi." Kariyerinizin başında adınızı ve ününüzü sizi diğerlerinden ayıran bir niteliğe, imaja bağlamalısınız. Bu, imaj giyim tarzı ya da insanları eğlendiren ve hakkınızda konuşmalarını sağlayan garip bir kişilik özelliği gibi nitelikler olabilir. İmajınız bir kez oturduktan sonra gökyüzünde yıldızınız için bir yeriniz vardır artık.

Garip görünüşünüzün tartışmalı olmaması gerektiğini, saldırılmanın kötü bir şey olduğunu düşünmek yaygın bir hatadır. Hiçbir şey gerçekten daha büyük olamaz. Başarınızın saman alevi gibi kısa süreli olmasını ve şöhretinizin bir başkası tarafından örtülmesini istemiyorsanız dikkatin iyi ya da kötü türü arasında ayırım yapmamalısınız; sonuçta her iki türü de sizin işinize yarayacaktır. Barnum gördüğümüz gibi kişisel saldırıları iyi karşıladı ve kendini savunma ihtiyacı hissetmedi. Bilinçli olarak bir şarlatan imajı çizdi.

XIV. Louis'nin sarayında çok sayıda yetenekli yazar, ressam, muhteşem güzel, kusursuz erdemli kadın ve erkekler bulunuyordu, ama hiçbiri hakkında Duc de Lauzun kadar çok konuşulmamıştır. Dük kısa boylu, neredeyse cüceydi ve en küstah davranışlarda bulunma eğilimindeydi. Kralın metresleriyle yatıyordu ve yalnızca diğer saray mensuplarını değil kralın kendisini de aşağılıyordu. Bununla birlikte, Louis dükün garip davranışlarıyla öylesine büyülenmişti ki, onun saraydan uzak kalmasına dayanamıyordu. Durum çok basittir: Dükün karakterinin garipliği dikkat çekiyordu. İnsanlar bir kez onun etkisi altına girdikten sonra ne pahasına olursa olsun onu yakınında olmak istiyorlardı:

Toplum genel halkın içinde göze çarpan sıradışı kişiler ister. O halde sizi diğerlerinden ayıran ve dikkat çeken özelliklerinizden hiçbir zaman korkmayın. Çatışma, hatta skandal arayın. Saldırılmak, hatta iftiraya uğramak aldirılmamaktan daha iyidir. Bütün meslekler bu yasaıyla yönetilir ve bütün profesyonellerin içinde bir parça şovmenlik bulunmalıdır.

Büyük bilgin Thomas Edison para toplamak için ne pahasına olursa olsun halkın gözünde kalması gerektiğini biliyordu. İcatlarının kendileri kadar onları halka nasıl sunduğu ve dikkat çektiği de önemliydi.

Edison elektrikle ilgili yeni buluşlarını göstermek için gözalıcı görsel deneyler yapardı. O sırada ona fantastik gelen ve üzerinde enerji harcamaya hiç niyeti olmayan, fakat halkın kendisi hakkında konuşmasını sağlayan gelecek icatlarından, sözgelişi robotlar, düşüncenin fotoğrafını çeken makinelerden söz ederdi. Gerçekte belki kendisinden daha da zeki olan, ama adı çok az bilinen büyük rakibi Nikola Tesla'dan daha fazla dikkat çekmek için mümkün olan her şeyi yapıyordu. 1915'te Edison ve Tesla'nın o yılın Nobel fizik ödülünü ortaklaşa alacakları söylentisi yayıldı. Ödül gerçekte bir İngiliz fizikçi çifte verildi; daha sonra öğrenildiğine göre ödül komitesi aslında Edison'a yaklaşmış, fakat ödülü Tesla'yla paylaşmak istemeyen Edison tarafından reddedilmişlerdi. O sırada Edison'un şöhreti Tesla'ninkinden çok daha fazla yayılmıştı ve rakibinin yalnızca ödül paylaşmasıyla bile çekeceği dikkate izin vermemek için Edison bu onuru geri çevirmenin daha doğru olduğunu düşünmüştü.

Eğer kendinizi dikkat çekmek için çok az fırsat veren düşük bir konumda görüyorsanız kullanabileceğiniz en etkili hile bulabildiğiniz en gözde olan, en ünlü ve en güçlü kişiye saldırmaktır. On altıncı yüzyılın ilk dönemlerinde Romalı genç bir uşak olan Pietro Aretino şair olarak ün kazanmak istediğinde, papayla alay eden ve evcil hayvan olarak file karşı duyduğu sevgiden söz eden bir dizi yergili şiiriini bastırmaya karar verdi. Saldırı Aretino'yu hemen göz önüne getirdi. Güç sahibi bir kişiye yönelik karalayıcı bir saldırı da aynı etkiyi yapar. Ancak bu taktikleri, halkın dikkatini çektikten sonra hareketin aşınacağını düşünerek aşırıya kaçmadan kullanmayı unutmayın.

Bir kez ilgiyi topladıktan sonra dikkat çekme yönteminizi ayarlayarak ve çeşitlendirerek yenilemelisiniz. Eğer bunu yapmazsanız halk yorulur, sizi olduğunuz gibi kabul eder ve yeni bir yıldıza doğru kayar. Oyun sürekli olarak dikkat ve yaratıcılık gerektirir. Pablo Picasso hiçbir zaman arkaplanda sönük kalma izni vermedi kendine; eğer ismi bir tarza çok fazla bağlı kalırsa bütün beklentilere karşı olan bir dizi resimle halkın bilinçli olarak canını sıkardı. İzleyenlerin eserlerini çok iyi tanımalarındansa çirkin ve rahatsız edici bir şey yaratmanın daha iyi olduğuna inanıyordu. Şunu anlamalısınız: İnsanlar hareketlerini önceden tahmin edebildikleri kişilerin yanında kendilerini üstün hissederler. Eğer beklentilerinin aksine hareket ederek kontrolün kimde olduğunu onlara gösterirseniz hem saygılarını kazanırsınız, hem de kaçıp gitmekte olan dikkatlerini üzerinize sabitlersiniz.

İmaj: Sahne ışığı. Bu parlak ışığın altına gelen aktör yükselmiş bir varlığa erişir. Bütün gözler üzerindedir. Sahne ışığının dar çerçevesi içinde yalnızca tek bir kişi için yer vardır; odakta kalmak için ne gerekiyorsa yapın. Hareketlerinizi gösterişli, eğlendirici ve skandal tarzında gerçekleştirin ki, diğer aktörler gölgede beklerken ışık sizin üzerinizde kalsın.

Otorite: Gösterişli olun ve görünün... Görünmeyen şey yok gibidir... Bütün yaratıkların geleceğe doğru ilk parlamalarına neden olan şey ışıktı. Gösteri birçok boşluğu doldurur, eksiklikleri örter ve her şeye ikinci bir hayat verir, özellikle de gerçek erdemle desteklendiğinde (Baltasar Gracián, 1601-1658).

II. BÖLÜM: GİZEMLİ BİR HAVA YARATIN

Gittikçe sıradan ve tanıdık bir hal alan dünyada gizemli görünen her şey hemen dikkat çekiyor. Ne yaptığınızı ya da ne yapmak üzere olduğunuzu asla çok açık bir şekilde göstermeyin. Bütün kartlarınızı açmayın. Gizemli bir hava sizin varlığınızı yüceltir; ayrıca bir beklenti de

yaratır, herkes ne olacağını görmek için sizi bekliyor olacak. Büyülemek, baştan çıkarmak, hatta korkutmak için gizemliliği kullanın.

YASAYA UYMAK

1905 yılının başında Paris'te genç bir Doğulu kızın özel bir evde, yavaş yavaş çıkardığı örtülere sarılı biçimde dans ettiğine dair bir söylenti yayıldı. Onun dansını gören yerli bir gazeteci, "Uzakdoğu'dan parfüm ve mücevher yüklü bir kadın Doğulu renklerin zenginliğini tanıtmak ve Avrupa şehirlerinin doymuş toplumlarına canlılık getirmek için Avrupa'ya geldi," şeklinde bir yazı yazdı. Kısa süre içinde herkes dansözün adını öğrendi: Mata Hari.

O yılın başında kış mevsiminde küçük ve seçkin bir izleyici kitlesi, Hint heykelleri ve diğer Doğu kaynaklı eşyalarla dolu olan ve bir orkestranın Hindu ve Javalı melodilerinden esinlenen müzikler çaldığı bir salonda toplanıyordu. İzleyicileri bekleterek ve meraklandırarak Mata Hari şaşırtıcı giysilerle birdenbire ortaya çıkıyordu: Hint tarzı mücevherlerle kaplı pamuklu beyaz bir sutyen; belini açıkta bırakan bir sarong ve mücevher dolu bantlar, kolları kaplayan bilezikler. Sonra Mata Hari dans ediyordu, hem de Fransa'da daha önce hiç kimsenin görmediği bir tarzda, sanki trans halindeymiş gibi bütün bedeni titriyordu. Heyecanlı ve meraklı seyircilere danslarının Hint mitolojisi ve Java halk masallarından öyküler anlattığını söylüyordu. Kısa süre içinde Paris'in kaymak tabakası ve uzak bölgelerden elçiler, Mata Hari'nin çıplak olarak dinsel bir dans yaptığı söylenen salonun davetiyeleri için birbiriyle rekabet eder hale gelmişlerdi.

Halk onun hakkında daha fazla şey bilmek istiyordu. Gazetecilere aslında Hollandalı olduğunu, fakat Java Adası'nda büyüdüğünü söylemişti. Ayrıca Hindistan'da geçirdiği zamandan, orada dinsel dansları nasıl öğrendiğinden ve Hintli kadınların nasıl tüfekle atış yapabildiklerinden, ata binebildiklerinden, logaritmayı bildiklerinden, felsefe hakkında konuşabildiklerinden de söz ediyordu. 1905 yazına kadar çok az Paris'linin onun dansını gerçekten görmesine rağmen adı herkesin ağzındaydı.

Mata Hari basına daha çok açıklama yaptıkça hikâyesinin kaynağı durmadan değişiyordu: Hindistan'da büyümüşü, büyükannesi Javalı bir prenesti, zamanını "ata binerek, elinde silahla hayatını tehlikeye atarak" geçirdiği Sumatra Adası'nda yaşamıştı. Hiç kimse onun hakkında kesin bir şey bilmiyordu, ama gazeteciler onun yaşam öyküsündeki bu değişikliklerden rahatsız olmuyorlardı. Onu Hintli bir tarıçaya, Baudelaire'in sayfalarından fırlamış bir yaratığa -hayal güçleri bu gizemli Doğulu kadında neyi görmek istiyorsa ona- benzetiyorlardı.

1905 Ağustos'unda Mata Hari ilk kez halk içinde dans etti. Halka açık gecede onu görmek için akin eden kalabalık izdihama yol açtı. O artık bir kült figürü haline gelmiş, çok sayıda taklidi çıkmıştı. Bir eleştirmen, "Mata Hari bütün Hint şiirlerine, mistisizmine, şehvetliliğine, hipnotize edici büyüüne vücut veriyor," demişti. Bir başkası, "Eğer Hindistan böylesi beklenmedik hazinelere sahipse bütün Fransız erkekleri Ganj Nehri'nin kıyılarına göç eder," diye yazmıştı.

Kısa süre içinde Mata Hari'nin ünü ve dinsel Hint dansı Paris'in ötesine yayıldı. Berlin, Viyana, Milano'ya davet edildi. Sonraki birkaç yıl içinde bütün Avrupa'da gösteri yaptı, en üst sınıflarla karıştı ve kendisine o dönemde bir kadının ender olarak sahip olduğu bağımsızlığı veren bir gelir elde etti. Sonra I. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru Fransa'da yakalanıp yargılandı, mahkûm oldu ve sonunda Alman casusu olarak idam edildi. Yalnızca dava sırasında gerçek ortaya çıktı: Mata Hari, Hindistan ya da Java Adası'ndan gelmiyordu, Doğu'da büyümemişti, kanında tek bir damla Doğu kanı yoktu. Gerçek adı Margaretha Zelle'ydi ve Friesland'dan, Hollanda'nın duygularını göstermeyen insanların yaşadığı kuzey bölümünden geliyordu.

Yorum

Margaretha Zelle 1904 yılında Paris'e geldiğinde cebinde yarım frankı vardı. Her yıl Paris'e hücum eden ressamaların modelleri, gece kulübü dansözleri ya da Folies Bergère'de vodvil göstericileri olarak çalışan binlerce güzel kızdan biriydi. Birkaç yıl sonra kaçınılmaz olarak yeni kızlar onların yerini alır ve kendilerini çoğu kez sokaklarda bulur; ya fahişe olur ya da yaşlanmış ve uslanmış olarak geldikleri kasabaya geri dönerlerdi.

Zelle'nin daha büyük hırsları vardı. Dans deneyimi yoktu ve bir tiyatro sahnesinde hiç gösteri yapmamıştı ama genç bir kızken ailesiyle seyahat etmiş, Java ve Sumatra'da yerli danslarını seyretmişti. Zelle açıkça anlamıştı ki, kendisi hakkında önemli olan dansı hatta yüzü ya da bedeni değil, çevresinde bir esrar havası yaratma yeteneğiydi. Yattığı esrar yalnızca dansıyla, giysileriyle, anlattığı hikâyeler ya da geldiği yerle ilgili olarak söylediği sonsuz yalanlarda yatmıyordu; yaptığı her şeyi içine alan atmosferde gizliydi bu hava. Onun hakkında kesin olarak söyleyebileceğiniz hiçbir şey yoktu; hep değişiyordu, izleyicilerini her zaman yeni giysileri, yeni dansları ve yeni hikâyeleriyle şaşırtıyordu. Bu esrar havası halkın her zaman daha fazla şey öğrenmeyi istemesini, hep bir sonraki hareketini merak etmesini sağlıyordu. Mata Hari, Paris'e gelen diğer kızlardan daha güzel değildi ve çok iyi bir dansöz de değildi. Onu diğerlerinden ayıran, halkın dikkatini çeken ve üzerinde tutan, onu ünlü ve zengin yapan şey gizemli oluşuydu. İnsanlar esrara bayılıyordu; sürekli olarak yorumlamayı getirdiği için bundan hiç yorulmuyorlardı. Esrarlı olan şey anlaşılabilir. Ve anlaşılabilen ve tüketilemeyen şey güç yaratır.

GÜCÜN ANAHTARLARI

Geçmişte dünya korkutucu ve bilinmeyen şeylerle doluydu; hastalıklar, felaketler, kaprisli zorbalar, ölümün kendisinin esrarı. Anlayamadığımız şeyi efsane ve ruhlar olarak hayal ederiz. Bununla birlikte, yüzyıllar boyunca bilim ve mantığın yardımıyla karanlığı aydınlatmayı başardık; esrarlı ve ürkütücü olan şeyler tanıdık ve rahat olmaya başladı. Fakat bu ışığın bir bedeli var; artık esrar ve efsaneleri kendisinden alınmış olan sıradan dünyada, gizliden gizliye esrarengizlik, anında yorumlanıp kavranamayan ve tüketilemeyen insanlar ya da şeyler arıyoruz.

Bu, gizemli oluşun gücüdür: Yorum katmanlarını davet eder, hayalgücümüzü heyecanlandırır, muhteşem bir şey sakladığına inanmamız için bizi baştan çıkarır. Dünya o kadar tanıdık ve içinde yaşayanlar o kadar tahmin edilebilir hale gelmişlerdir ki, kendini esrarın içine gizleyen şey hemen her zaman ışığı üzerine çeker ve biz de seyrederek.

Esrar havası yaratmak için büyük ve saygı uyandıracak biri olmanız gerektiğini düşünmeyin. Günlük davranışlarınıza işlemiş olan gizli ve incelikli esrar büyülemek ve dikkati çekmek için gerekli güce sahiptir. Şunu unutmayın: Çoğu insan çok açıktır, açık bir kitap gibi okunabilir, sözlerini ya da imajlarını kontrol etmek için çok az özen gösterirler ve çok kolay tahmin edilebilirler. Yalnızca kendinizi çekerek, sessiz kalarak, arasıra belirsiz sözler sarfederek, bilinçli olarak tutarsız görünerek ve en gizli şekillerde garip davranarak bir esrar atmosferi oluşturursunuz. Etrafınızdaki insanlar sürekli olarak sizi yorumlamaya çalışarak bu havayı büyütürler.

Sanatçılarla uçkâğıtçılar esrarengiz olma ve ilgi çekme arasındaki önemli bağı çok iyi anlarlar. Aristokrat dolandırıcı Kont Victor Lustig bu oyunu mükemmel oynardı. Her zaman farklı olan ya da bir anlamı yokmuş gibi görünen şeyler yapardı. Japon şoförün kullandığı limuzinlerle en iyi otellere giderdi; daha önce kimse Japon şoför görmediği için bu durum garip ve sıradışı görünürdü. Ludwig her zaman en pahalı şekilde giyinirdi, ama her zaman bir şey -bir madalyon, çiçek, kol bandı- uyumsuz olurdu, en azından geleneksel anlamda. Bu, zevksizlik olarak değil, tuhaf ve ilgi çekici olarak görülürdü. Otellerde her zaman telgraf aldığı görülürdü, Japon şoförün birbiri ardına getirdiği ve kontun kayıtsızca yırtarak açtığı telgraflar. (Aslında hepsi sahteydi, boş kâğıtlardı.) Yemek salonunda tek başına oturur, kalın, etkileyici görünüşlü kitaplar okur, insanlara gülümser ama uzak dururdu. Kuşkusuz birkaç gün içinde bütün otel bu garip adamla çalkalanır olurdu.

Bütün bu dikkat Lustig'in avlarını kolayca kendine çekmesini sağlıyordu. Onun güveni ve arkadaşlığını dilerlerdi. Herkes bu aristokratla görülmek isterdi. Ve bu dikkat çekici esrarın varlığıyla soyulduklarının farkına bile varmazlardı.

Esrar havası alelade birisinin zeki ve derin görünmesini sağlar; vasat bir görünüşe ve zekâyâ sahip Mata Hari'yı bir tanrıça ve dansının da ilahi bir ilham kaynağı gibi göstermişti. Bir sanatçının gizemli havası sanatının daha ilgi çekici olmasını sağlar, ki Marcel Duchamp'ın büyük ya-

rarını gördüğü bir hileydi bu. Yapmak çok basittir: İşiniz hakkında çok az şey söyleyin, çekici bir şekilde şakalaşın, cilve yapın, hatta çelişkili yorumlarda bulunun, sonra arkanıza yaslanıp diğerlerinin bundan anlam çıkarmaya çalışmalarını seyredin.

Esrarengiz kişiler diğerlerini bir tür aşağı seviyeye koyarlar, yani kendilerini anlamaya çalışma konumuna. Kontrol edebildikleri ölçüde kesin olmayan ya da bilinmeyen her şeyi çevreleyen bir korku da doğururlar. Bütün büyük liderler esrar havasının kendilerine dikkat çektiğini ve ürkütücü bir imaj yarattığını bilirler. Örneğin, Mao Tse-tung zekice esrarengiz bir imaj geliştirmişti; tutarsız ya da kendisiyle çelişir görünmek gibi endişeleri olmamıştı hiç, hareketlerinin ve sözlerinin çelişkili oluşu kontrolün her zaman onda olduğunu gösteriyordu. Hiç kimse, karısı bile onu anladığını düşünmemişti. Bu ayrıca halkın ona sürekli bir dikkat gösterdiği, onun bir sonraki hareketine tanık olmak için sabırsızlandıkları anlamına da geliyordu.

Eğer sosyal konumunuz hareketlerinizi tamamen esrarlı bir hale getirmenize engel oluyorsa en azından kendinizi daha az belirgin kılmayı öğrenmeniz gerekir. Arasına insanların sizden beklemedikleri biçimde davranın, sizinle ilgili düşüncelerini yanılın. Bu davranışınızla etrafınızdakileri savunmada tutarsınız, sizi güçlü kılan tarzda dikkat çekersiniz. Doğru yapıldığında bilinmezlik havasının yaratılması düşmanınızın içine korku salan türde dikkat de çekebilir üzerinize.

İkinci Kartaca Savaşı sırasında (Milattan Önce 219-202) Kartacalı muhteşem General Hannibal, Roma'ya akınında her yeri yakıp yıkarak ilerliyordu. Hannibal zekiliği ve düzenbazlığıyla tanınmaktaydı.

Onun önderliğindeki Kartaca ordusu Romalılardankinden küçük olmasına rağmen sürekli olarak üstün geliyordu. Ama bir keresinde Hannibal'in keşif kolu korkunç bir hata yaparak taburu arkalarında deniz olan bir bataklık bölgeye getirdi. Roma ordusu karaya giden dağlık geçidi tıkadı. Generalleri Fabius en sonunda Hannibal'i tuzağa düşürmenin verdiği mutluluğu yaşıyordu. En iyi nöbetçi erlerini geçide dikererek Hannibal'in güçlerini yok etme planları üzerine eğildi. Ama gecenin yarısında nöbetçiler aşağı baktıklarında esrarengiz bir ışık gördü-

ler: Dev bir ışık alayı dağa doğru yaklaşıyordu. Binlerce ışık. Eğer bu Hannibal'in ordusuysa birdenbire yüz katı büyümüştü.

Nöbetçiler hararetle bir şekilde bunun ne olabileceğini tartışmaya başladılar. Denizden takviye mi? Arazide gizlenmiş askerler mi? Hayaletler mi? Hiçbir açıklamanın anlamı yoktu.

Onlar seyrederken ışıklar dağın her bir yanına dağıldı ve aşağıdan korkunç bir ses yükseldi, milyonlarca boynuz çalınıyordu sanki. Şeytanlar, diye düşündüler. Roma ordusundaki en cesur ve mantıklı nöbetçiler nöbet yerlerini panik içinde terk ettiler.

Ertesi güne kadar Hannibal bataklıktan çıkmıştı. Hilesi neydi? Gerçekten şeytanlarla mı işbirliği yapmıştı? Gerçekte yaptığı şey yük taşımaları için askerleriyle birlikte yolculuk yapan öküzlerin boynuzlarına ince dal demetlerinin bağlanmasını emretmekti. Dallar sonra yakılmış ve dağlara tırmanan büyük bir ordunun fenerleri izlenimini vermişti. Alevler öküzlerin derilerine ulaştığında panik halde her yöne dağılmış, çılgınlar gibi böğürerek dağın eteklerini alevler içinde bırakmışlardı. Bu hilenin başarısı ışık, alevler ya da sesler değil, Hannibal'in nöbetçilerin dikkatini çeken ve onları korkutan bir bilmece yaratmasıydı. Bu görüntüyü dağın tepesindeyken açıklamanın bir yolu yoktu. Eğer nöbetçiler bunu açıklayabilselerdi yerlerinde kalırlardı.

Eğer kendinizi tuzağa düşmüş, köşeye sıkışmış ya da savunmaya düşmüş hissederseniz basit bir şeyi deneyin: Kolayca açıklanamayan ya da yorumlanamayan bir şey yapın. Basit bir eylem seçin, ama rakibinizi rahatsız eden, çok sayıda yorumun olası olduğu, niyetinizi belirsiz kılar bir şekilde devam edin. Yalnızca tahmin edilemez olmayın (bu taktik de başarılı olabilse de, bkz. Yasa 17), Hannibal gibi anlaşılamayan bir sahne yaratın. Çılgınca davranışınızın bir yöntemi, bir mantık ya da anlamı, bir açıklaması yok gibi görünmelidir. Eğer bunu doğru biçimde yaparsanız korku ve endişe yaratırsınız; nöbetçiler nöbet yerlerini terkedip kaçarlar. Buna "Hamlet'in sahte deliliği" diyebilirsiniz, çünkü Shakespeare'in oyununda Hamlet bunu büyük bir başarıyla kullanmış, esrarengiz davranışlarıyla üvey babası Cladius'u korkutmuştur. Esrarengizlik güçlerinizi daha büyük ve daha korkunç yapar.

İmaj: Örtülerin Dansı. Örtüler dansözü sarıp sarmalar. Açıkta bıraktıkları heyecan doğurur. Gizledikleri ilgiyi arttırır. Gizemin özü.

Otorite: Eğer kendinizi hemen ortaya koymazsanız beklenti doğurursunuz... Her şeyi biraz gizemle karıştırın ve bu gizem saygı uyandırır. Ve açıkladığımızda çok açık olmayın... Bu şekilde, insanların merak edip seyretmesini sağladığımızda İlahi yolu taklit etmiş olursunuz (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Zirveye yükselişinizde ne pahasına olursa olsun dikkat çekmelisiniz, fakat yükselirken sürekli olarak kendinizi yeniden uyarlamalısınız. Hiçbir zaman aynı taktikle insanları yormayın. Esrareniz hava, güç atmosferi oluşturmak ve farkedilmek isteyenler için harikalar yaratır, ama bu, ölçülü ve kontrollü görünmelidir. Mata Hari yalanlarıyla çok ileri gitti; casus olduğu suçlaması yanlış da olsa o sırada mantıklı bir varsayımdı, çünkü bütün yalanları onun şüpheli ve yasalara aykırı görünmesine neden olmuştu. Esrareniz havanızın ağır ağır düzenbazlıkla ünlenmeye dönüşmesine izin vermeyin. Yarattığınız esrar bir oyun gibi görünmeli ve tehditkâr olmamalıdır.

Dikkat çekmenin ertelenmesinin gerektiği, skandal ve kötü şöhrete hiç ihtiyacınızın olmadığı zamanlar vardır. Çektiğiniz dikkat hiçbir zaman sizin üstünüzdekileri rahatsız etmemeli ya da onların şöhretine meydan okumamalıdır. Ne zaman dikkat çekmek ve ne zaman geri çekilmek gerektiğini bilmenin bir sanatı vardır.

Lola Montez dikkat çekme sanatının en büyük uygulayıcılarından biriydi. Orta sınıf İrlandalı geçmişinden sıyrılıp Franz Liszt'in sevgilisi, ardından da Bavyera kralı Ludwig'in metresi ve danışmanı olmayı başarmıştı. Ama sonraki yıllarda neyin önemli, neyin önemsiz olduğuna ilişkin sezgisini kaybetmişti.

1850 yılında Londra'da, dönemin en büyük aktörü Charles John Kean'in rol aldığı Shakespeare'in *Macbeth* adlı oyunu sahnelenecekti. İngiliz sosyetesindeki önemli herkes orada olacaktı; Kraliçe Victoria ve Prens Albert'in bile halk içine çıkacakları söyleniyordu. Dönemin âdetlerine göre herkesin kraliçe gelmeden yerini almış olması gerekliydi.

Bu yüzden seyirciler tiyatroya biraz erken geldiler ve kraliçe kraliyet locasına girdiğinde ayağa kalkıp onu alkışladı. Soylu çift bekleyip başarılarıyla selam verdiler. Herkes oturdu ve ışıklar söndü. Derken bütün gözler Kraliçe Victoria'nın karşısındaki locaya döndü. Gölgelelerin içinden çıkan bir kadın kraliçeden sonra yerini almıştı. Bu Lola Montez'di. Siyah saçlarına elmas bir taç takmış, omuzlarını uzun bir kürkle sarmıştı. Kürk kırmızı kadife gece elbisesinin boynunu açıkta bırakmak üzere omuzlarına inerken herkes şaşkınlıkla fısıldaşıyordu. Seyirciler soylu çiftin başlarını çevirerek Lola'nın locasına özellikle bakmadıklarını görebiliyordu. Onlar da Victoria gibi yaptılar ve gecenin geri kalanında kimse Lola Montez'e aldırmadı. O geceden sonra sosyetedeki kimse Lola'yla görünmeye cesaret edemedi. Bütün çekim gücü tersine dönmüştü. İnsanlar ondan kaçıyor. İngiltere'deki geleceği bitmişti.

O halde, hiçbir zaman dikkat için ağızlıkluk göstermeyin, çünkü bu özgüvensizliği belirtir ve özgüvensizlik bütün gücü yok eder. Bazen ilgi odağı olmanın sizin yararınıza olmadığı zamanlar olduğunu anlayın. Örneğin, bir kraliçe ya da kralın veya onlara eşdeğer birinin huzurunda selam verip gölgelere çekilin, hiçbir zaman onlarla rekabet etmeyin.

YASA 7

İŞİ BAŞKALARINA YAPTIRIN, AMA ÖVGÜLERİ HEP SİZ TOPLAYIN

HÜKÜM

Kendi davranışınızı ileri götürmek için başkalarının aklından, bilgisinden ve ayak işinden yararlanın. Böyle bir yardım yalnızca değerli zaman ve enerjinizi tasarruf etmenizi sağlamakla kalmayacak, tanrısal bir etkinlik ve hız da kazandıracaktır size. Sonunda yardımcılarınız unutulacak, ama siz hep hatırlanacaksınız. Hiçbir zaman başkalarının sizin için yapabilecekleri şeyi siz yapmayın.

YASAYI ÇİGNEMEK VE YASAYA UYMAK

1883'te Sırp bilim adamı Nikola Tesla, Continental Edison Şirketi'nin Avrupa bölümünde çalışıyordu. Çok zeki bir mucitti. Fabrika müdürü ve Edison'un arkadaşı Charles Batchelor onu şansını Amerika'da aramaya ikna ederek kendisini Edison'a tanıttırmasını sağlayacak bir tanıtım mektubu verdi. Böylece Tesla'nın ölümüne kadar süren sıkıntılı ve çileli bir hayat başladı.

Tesla, New York'ta Edison'la tanıştığı anda ünlü mucit onu derhal işe aldı. Tesla günde on sekiz saat çalışıp Edison'un ilkel dinamolarını geliştirmenin yollarını buldu. Sonunda onları tamamen baştan tasarlamayı teklif etti. Edison'a göre bu bir karşılık almaksızın yıllarca çalışmayı gerektiren büyük bir işti, fakat Tesla'ya, "Eğer bunu yaparsan sana elli bin dolar var... eğer yapabilirsen," dedi. Tesla bu proje üstünde gece gündüz çalıştı ve yalnızca bir yıl sonra dinamoyu otomatik kon-

trollarla tamamlanmış ve kusursuz şekilde geliştirilmiş olarak ortaya koydu. İyi haberi vermek ve 50,000 dolarını almak için Edison'a gitti. Edison kendisi ve şirketinin sahip çıkabileceği bu gelişmeye memnun olmuştu, ama iş paraya gelince genç Sırba, "Tesla, bizim Amerikan esprilerimizi anlamıyorsun," diyerek maaşında küçük bir artış yaptı.

Tesla'nın saplantısı alternatif elektrik akım sistemi yaratmaktı. Edison doğrudan akım sistemine inanıyordu ve yalnızca Tesla'nın araştırmasına destek vermemekle kalmayıp onu sabote edebilmek için elinden geleni yapıyordu. Tesla kendi elektrik şirketini kuran Pittsburgh'lu büyük işadamı George Westinghouse'a başvurdu. Westinghouse, Tesla'nın araştırmasına tam destek verdi ve gelecekteki kâr için cömert bir telif hakkı önerdi. Tesla'nın geliştirdiği alternatif akım sistemi bugün hâlâ standarttır; ne var ki, patentler onun adına alındıktan sonra diğer bilim adamları öne çıkıp Tesla için temeli hazırladıklarını iddia ederek icattan pay almaya çalıştılar. Tesla'nın adı bu karışıklıkta kayboldu ve halk bu icadı Westinghouse'un adıyla anmaya başladı.

Bir yıl sonra Westinghouse'un, Tesla'yla imzalamış olduğu cömert telif hakları sözleşmesini örnek alan diğer patent sahipleri de talepte bulunmaya başladılar. Westinghouse bilim adamına eğer tam telif hakkı ödeyecek olursa şirketin varlığını sürdüremeyeceğini açıkladı; Tesla'yı patentlerini 216.000 dolara satmayı kabul etmeye ikna etti. Bu rakam kuşkusuz çok büyüktü, fakat o dönemdeki gerçek değeri olan 12 milyon doların çok altındaydı. Yatırımcılar Tesla'nın elinden zenginliği, patentleri ve en önemlisi de kariyerinin en büyük icadının şeref payesini aldılar.

KAPLUMBAĞA, FİL VE SU AYGIRI

Bir gün kaplumbağa fille karşılaşır, fil, "Yolumdan çekil ufaklık! Üzerine basabilirim!" diye bağırır. Kaplumbağa korkmaz ve olduğu yerde kalır, böylece fil üzerine basar ama onu ezemez. "Böbürlenme, Bay Fil, ben de en az senin kadar güçlüyüm!" der kaplumbağa, ama fil yalnızca kahkahalarla güler. Kaplumbağa ondan ertesi sabah kendisinin bulunduğu tepeye gelmesini ister.

Ertesi sabah güneş doğmadan kaplumbağa tepeden aşağı nehre doğru iner, orada gece yemeğini yedikten sonra tekrar suya dönmek üzere olan suaygırıyla karşılaşır. "Bay Suaygırı! Seninle halat çekme oyunu oynayalım mı? Senin kadar güçlü olduğuma bahse girerim!" der kaplumbağa. Suaygırı bu saçma fikre güler, ama kabul eder. Kaplumbağa uzun bir ip getirir ve suaygırına kendisi, "Hey!" diyene kadar ağzında tutmasını söyler. Kaplumbağa tepeye çıkar, sabırsızlanmaya başlayan fill bulur. File ipin diğer ucunu verir ve, "Hey' dediğim zaman ipi çekeceksin ve hangimizin daha güçlü olduğunu göreceksin," der. Sonra tepenin yarısına kadar inip görünmeyeceği bir yere saklanarak bağıırır. "Hey!" Fil ve suaygırı ipi çekerler, çekerler, ama hiçbirini diğerini kıpırdatamaz, ikisinin de gücü eşittir. İkisi de kaplumbağanın kendisi kadar güçlü olduğuna karar verir. Hiçbir zaman başkalarının sizin için yapabileceği bir şeyi yapmayın. Kaplumbağa işi başkalarının yapmasını sağlayarak övgüyü kendi topladı.

Zalre Masalı

Guglielmo Marconi adı hep radyonun icadıyla birlikte anılmıştır. Ancak icadını meydana getirirken -1899'da İngiliz kanalı boyunca yayın yaptı- Marconi'nin, Tesla'nın 1897'de aldığı bir patenti kullandığını ve araştırmasının Tesla'nın araştırmalarına dayandığını çok az kişi bilir. Tesla yine ne para, ne de övgü aldı. Alternatif akım sisteminin yanısıra indüksiyon motorunu da icat etti ve o "radyonun gerçek babasıdır." Ne çare ki, bu icatlarının hiçbirinde onun adı bulunmamaktadır. Tesla yaşlı bir adam olarak yoksulluk içinde ölmüştür.

1917'de güçten düştüğü dönemlerde Tesla'ya, Edison Amerikalı Elektrik Mühendisleri Enstitüsü Madalyası verileceği bildirildi. Tesla madalyayı geri çevirdi. "Bana ceketime iğneleyip enstitünüzün üyeleri karşısında boş bir saat boyunca göğsümü gererek yürüyebileceğim bir onur vermeyi teklif ediyorsunuz. Bedenime madalya verip açlığa devam etmesine izin verirsiniz, çünkü enstitünüzün büyük bölümünün dayandığı temeli sağlayan aklım ve onun yaratıcı ürünlerini tanımayı reddettiniz."

Kabul edilmeli ki, eğer bir avcı at arabasının emniyetine güvenir, altı atın bacaklarını kullanırsa ve Wang Liang'ın dizginleri tutmasını sağlarsa kendini yormaz ve çevik hayvanları apansız yakalayabilir. Diyelim ki, arabasının avantajlarını bir kenara bıraktı, atlarının yararlı bacaklarından ve Wang Liang'ın becerisinden vazgeçti ve hayvanların peşinden koşmaya başladı, o zaman bacakları ne kadar hızlı olursa olsun hayvanları yakalayamaz.

Han-Fei-Tzu, Çinli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl

Yorum

Birçok kişi gerçeklerle uğraşan bilimin, dünyanın geri kalanının başına dert olan önemsiz rekabetin dışında olduğu hayaline inanmaktadır. Nikola Tesla bunlardan biriydi. Bilimin politikayla bir ilgisi olmadığına inanıyordu, şöhret ve zenginliğe aldırmadığını iddia ediyordu. Ama yaşlandıkça bu onun bilimsel çalışmalarını mahvetti. Adı belirli bir yeni buluşla birlikte anılmadığı için fikirlerine yatırım yapacak kimseyi bulamadı. Gelecek için muhteşem icatlar üzerinde düşünürken diğerleri onun zaten almış olduğu patentleri çaldılar ve övgüyü kendileri topladılar.

Her şeyi kendi kendine yapmaya çalıştı, ama yalnızca bitap düştü ve bu süreç sırasında kendini güçsüz bıraktı.

Edison onun tersiydi. Gerçekte büyük bir bilimsel düşünür ya da mucit değildi; bir keresinde matematikçi olmasının gerekmediğini, çünkü her zaman bir metamatikçiyi işe alabileceğini söylemişti. Bu Edison'un ana yöntemi idi. O gerçekte bir işadamı ve tanıtımcıydı. Dışardaki eğilimleri ve fırsatları değerlendiriyor, sahadaki en iyi olanı işe alıp kendisi için çalıştırıyordu. Eğer zorunlu olursa rakiplerinden çalardı. Ama onun adı Tesla'dan çok daha iyi biliniyor ve daha fazla icatla birlikte anılıyor.

Buradan çıkarılacak ders iki yönlüdür: İcat ve yaratım için alınan övgü icadın kendisi kadar, hatta belki de ondan daha önemlidir. Övgüyü kendiniz için güvence altına almalı ve diğerlerinin onu çalmasına engel olmalısınız. Bunu başarmak için her zaman dikkatli ve acımasız davranmalısınız, başınızın üzerinde uçan atmacalar olmadığından emin olana dek icadınız konusunda sessiz kalmalısınız. İkincisi, kendi

davanızı ilerletmek için başkalarının çalışmalarından yararlanmayı öğrenin. Zaman değerli ve hayat kısa. Eğer her şeyi kendi başınıza yapmaya kalkarsanız kendinizi yıpratır, enerji kaybeder ve gücünüzü tüketirsiniz. Güçlerinizi korumak, başkalarının yaptığı çalışmaların üzerine atılmak ve kendinize maletmek çok daha önemlidir.

Ticaret ve sanayide herkes çalar.

Ben çok çaldım.

Ama ben nasıl çalınacağını biliyorum.

Thomas Edison, 1847-1931

GÜCÜN ANAHTARLARI

Güç dünyasında orman kanunları geçerlidir: Avlanarak ve öldürerek yaşayanlarla sırtlan, akbaba gibi diğerlerinin avlarıyla yaşayan çok sayıda yaratık vardır. Daha az yaratıcı olan ikinci grup çoğu kez gücün yaratımı için esas olan çalışmayı yapamaz. Ama yeterince uzun süre beklerlerse her zaman onların yerine çalışacak başka hayvanlar olduğunu öğrenmişlerdir. Saf olmayın: Şu anda siz bir proje üzerinde kendinizi paralarken, hayatta kalmaya, hatta yaratıcılığınızı almanın yollarını bulmaya çalışan akbabalar bulunmaktadır. Bundan şikâyet etmenin veya Tesla'nın yaptığı gibi kendinizi üzüntüyle yıpratmanın bir yararı yok. Kendinizi korumak ve oyuna katılmak daha iyidir. Bir kez güç tabanı oluşturduktan sonra kendiniz akbaba haline gelin, zaman ve enerjinizi tasarruf edin.

KÖR TAVUK

Görme yeteneğini kaybeden ve yiyecek aramak için toprağı eşelemeye alışık olan bir tavuk kör olmasına rağmen büyük bir çabayla eşelemeye devam ediyordu. Çalışkan bir aptal için bunun ne yararı vardır? Keskin bakışlı bir başka tavuk ayaklarını hiç yormadan bir kenarda bekleyip, tek bir eşeleme bile yapmadan başkasının çalışmasının meyvesini alıyordu. Çünkü kör tavuk bir arpayı bulur bulmaz tetikteki arkadaşını yalayıp yutuyordu bunu.

Masallar, Gotthold Lessing, 1729-1781

Bu oyunun iki kutbundan biri kâşif Vasco Nunez de Balboa örneğiyle gösterilebilir. Balboa'nın bir saplantısı vardı: büyük zenginliklerin efsanevi şehri El Dorado'yu keşfetmek.

On altıncı yüzyılın başında sayısız sıkıntı ve ölümle karşılaşmanın ardından Meksika'nın güneyinde, bugünkü Peru, büyük ve zengin bir imparatorluğun kanıtlarını buldu. Bu imparatorluğu, yani İnka'yı fethedip altınlarını ele geçirerek yeni Cortex olacaktı. Sorun şuydu ki, bu keşfi yaptığı sırada bununla ilgili haberler yüzlerce diğer fatih arasında yayılmıştı. Oyunun yarısının sessiz kalmak ve etrafındakileri dikkatle incelemek olduğunu anlamamıştı. Birkaç yıl sonra İnka imparatorluğu'nun yerini keşfettikten sonra kendi ordusundan bir asker, Francisco Pizarro, ihanet suçuyla kellesinin uçurulmasına yardım etti. Pizarro, Balboa'nın bulmak için yıllarını harcadığı şeyi aldı.

Oyunun diğer kutbunu, kariyerinin sonlarında sayısız resim talebiyle karşılaşan ressam Peter Paul Rubens oluşturmaktadır. Rubens bir sistem yaratmıştı: Geniş stüdyosunda resmin değişik öğelerinde başarılı olan düzinelerce başarılı ressamı işe aldı; örneğin, kimi giysiler, kimi arkaplan üzerinde çalışıyordu. Çok sayıda kanvas üzerinde aynı anda çalışılan geniş bir üretim hattı yarattı. Önemli bir müşteri stüdyoyu ziyaret ettiğinde Rubens kiralık elemanlarına o gün için izin verirdi. Müşteri locadan izlerken Rubens inanılmaz bir hız ve enerjiyle çalışırdı. Müşteri böylesi kısa süre içinde bu kadar muhteşem eserler çıkaran bu olağanüstü adama hayran olarak oradan ayrılırdı.

Bu yasanın özü şudur: Başkalarının sizin için çalışmalarını sağlarken bütün övgüleri toplamayı ve tanrısal bir güce sahipmiş gibi görünmeyi öğrenin. Bütün işi tek başınıza yapmanın önemli olduğunu düşünüyorsanız hiçbir zaman ilerleyemezsiniz, Balboa'lar ve Tesla'ların kaderini paylaşırsınız. Sizde eksik olan beceri ve yaratıcılığa sahip insanlar bulun. Kendi adınızı en üste yazarken ya onları işe alın ya da onların işini alıp sahip çıkacak bir yol bulun. Böylece onların yaratıcılığı sizin olur ve dünya sizi bir dâhi gibi görür.

Bu yasanın, rakiplerinizin çalışmalarını parazit gibi kullanmanızı gerektirmeyen bir başka uygulama şekli daha vardır: Geçmiş, yani geniş bilgi ve akıl deposunu kullanın. Isaac Newton buna, "devlerin omzunda dikilmek" diyordu. Keşiflerini yaparken diğerlerinin başarılarının üzerine inşa ettiğini kastediyordu. Dâhilik havasının büyük bir bö-

lümünün antik, ortaçağ ve rönesans bilim adamlarının bilgilerinden en iyi şekilde yararlanma becerisine dayandırılabilir olduğunu biliyordu. Shakespeare diğer yazarlar arasında Plutarch'dan konu, karakter, hat-ta diyalog bile almıştı, çünkü kimsenin gizli psikoloji ve nükteli konuş-malarda Plutarch'ı geçemeyeceğini biliyordu. Daha sonra gelen kaç yazar kendi sıraları gelince -başkasından aşırın- Shakespeare'dan ödünç almıştı?

Bugünün politikacılarının ne kadar azının kendi konuşmalarını yazdığını biliyoruz. Kendi sözleri onlara tek bir oy bile kazandırmazdı; dinleyenleri etkileyen fikirleri ve zekâlarını ya da ellerinde ne varsa hepsini konuşmayı yazana borçludurlar. Diğer insanlar işi yapıyor, on-lar övgüleri topluyor. Bu herkesin kullanabileceği bir güçtür. Geçmişin bilgilerini kullanmayı ve bir dâhi gibi görünmeyi öğrenin, yalnızca zeki bir ödünç alan olsanız da.

İnsan doğasına dalan yazarlar, eski strateji ustaları, insan aptallığı-nın ve deliliğinin tarihçileri, gücün yükünü idare etmesini zor yoldan öğ-renen kral ve kraliçeler... onların bilgileri tozlanıyor, sizin gelip omuzla-rında dikilmenizi bekliyor. Onların zekâsı sizin zekânız, onların becerisi sizin beceriniz olabilir ve onlar hiçbir zaman gelip insanlara sizin gerçek-te özgün olmadığınızı söyleyecek değiller. Hayat boyu çalışabilir, sayısız hatalar yapabilir, kendi deneyimlerinle işleri yapmaya çalışarak zaman ve enerji harcayabilirsiniz. Ya da geçmişin ordusunu kullanabilirsiniz. Bismarck'ın dediği gibi: "Aptallar hatalarından ders aldıklarını söylerler. Ben başkalarının deneyimlerinden yararlanmayı tercih ederim."

İmaj: Akbaba. Ormandaki bütün yaratıklar içinde o en kolay elde edendir. Diğerlerinin zorlu çabası onun çalışması haline gelir; hayatta kalma başarısızlıkları onun besinini meydana getirir. Ak-babaya dikkat edin; siz çok çalışırken o tepenizde dönüp duruyor. Onunla savaşmayın, ona katılın.

Otorite: Öğrenilecek çok şey var, hayat kısadır ve bilgi olmak-sızın hayat değildir. Bu nedenle herkesten bilgi almak harika bir hiledir. Böylece başkalarının alınteriyle kâhin olma şöhreti kaza-nırsınız (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Bazen başkalarının yaptığı işin övgülerini toplamak akıllıca bir iş değildir. Eğer gücünüz yeterince sağlam bir şekilde yerleşmemişse insanları sahne ışığından dışarı iter gibi görünürsünüz. Zeki bir yetenek kullanıcısı olabilmek için sizin konumunuz sarsılmaz olmalıdır, yoksa sahtekârlıkla suçlanırsınız.

Diğer insanların övgüyü paylaşmalarına izin vermenin ne zaman bir amaca hizmet ettiğini bildiğinizden emin olun. Sizin üstünüzde biri sözkonusu olduğunda açgözlü davranmamanız özellikle önem taşımaktadır. Başkan Richard Nixon'ın Çin Halk Cumhuriyeti'ne yaptığı tarihi ziyaret aslında kendi fikriydi, fakat Henry Kissinger'in becerikli diplomasisi olmaksızın asla gerçekleşemezdi. Kissinger'in becerileri olmasa başarılı da olamazdı. Yine de iş övgüyü toplamaya geldiğinde Kissinger akıllı bir şekilde aslan payını Nixon'ın almasına izin verdi. Gerçeğin daha sonra ortaya çıkacağını bilerek ışığa hırsla atlayıp saygınlığını kısa vadede tehlikeye atmak istemiyordu. Kissinger oyunu başarılı bir şekilde oynadı: Kendi altındakilerin yaptığı iş için övgüleri toplarken kendi çabalarına yönelik övgüleri müteşekkîr bir şekilde kendi üstündekilere verdi. Oyunu oynamanın yolu budur.

YASA 8

İNSANLARIN SİZE GELMELERİNİ SAĞLAYIN, GEREKİRSE YEM KULLANIN

HÜKÜM

Başka bir insanı hareket etmeye zorladığınızda kontrolda olan sizsinizdir. Rakibinizin size gelmesini, bu süreçte kendi planlarını bırakmasını sağlamak her zaman daha iyidir. Onu muhteşem kazançlarla çekin, sonra saldırın. Kartları elinizde tutun.

YASAYA UYMAK

1814'teki Viyana Kongresi'nde Avrupa'nın en büyük güçleri Napoleon'un yıkılmış imparatorluğundan geriye kalanı bölüşmek için biraraya geldi. Şehirde bir eğlence havası hâkimdi ve balolar belleklerde kalan en muhteşem eğlencelerdi. Ancak bütün bunların üzerine Napoleon'un gölgesi düşmüştü. İdam edilmek ya da uzaklara sürülmek yerine İtalya sahilinden pek de uzak olmayan Elba Adası'na gönderilmişti.

Napoleon Bonaparte gibi cesur ve yaratıcı bir adam, bir adada tutuklu olmasına rağmen herkesi endişelendiriyordu. Bir Avusturyalı onu Elba'da öldürmeyi planlamış, ama çok riskli olduğuna karar vermişti. Rusya'nın geçici çarı I. Alexander, Polonya'nın bir bölümü kendisini tanımayınca kongrede çok hiddetlenip, "Dikkat edin, canavarı serbest bırakırım!" diye tehdit etmişti. Herkes Napoleon'u kastettiğini biliyordu. Viyana'da toplanan bütün devlet adamları içinde bir tek Talleyrand, yani Napoleon'un eski dışişleri bakanı sakin ve endişesiz görünüyordu. Sanki o diğerlerinin bilmediği bir şeyi biliyor gibiydi.

Bu arada Elba Adası'nda Napoleon'un hayatı, önceki şanıyla alaya varan bir taklitten ibaretti. Elba'nın kralı olarak bir saray kurmasına izin verilmişti; bir aşçı, hizmetçi, bir piyanist ve bir avuç dolusu saray mensubu vardı. Tüm bunlar Napoleon'u aşağılamak için hazırlanmıştı ve işe yaramış görünüyordu.

Bununla birlikte, o kış ayında bir tiyatro oyununda görülebilecek kadar garip ve dramatik olaylar dizisi gerçekleşmişti. Elba, İngiliz gemileriyle çevrilmiş, toplar bütün olası çıkış noktalarını hedef almıştı. Ancak her nasılsa 26 Şubat 1815'te güpegündüz, dokuz yüz adamın bulunduğu bir gemi Napoleon'u alarak denize açıldı. İngilizler gemiyi takip ettiler, ama gemi kaçmayı başardı. Bu neredeyse olanaksız kaçış Avrupa'daki tüm halkı şaşırttı ve Viyana Kongresi'ndeki devlet adamlarını korkuttu.

Avrupa'dan ayrılmak daha güvenli olsa da Napoleon yalnızca Fransa'ya dönmekle kalmadı, tahti ele geçirme ümidiyle ufak bir orduyla Paris'e yürüdü. Stratejisi işe yaramıştı, her sınıftan insan ayaklarına kapandı. Marshal Ney komutası altındaki bir ordu onu yakalamak üzere Paris'e saldırdı, ama askerler eski sevgili liderlerini görünce taraf değiştirdiler. Napoleon yeniden imparator ilan edilmişti. Gönüllüler bu yeni ordunun saflarını doldurdular. Ülkede çılgınlık hüküm sürüyordu. Paris'te kalabalıklar çıldırmıştı. Napoleon'un yerini alan kral ülkeden kaçtı.

Yüz gün boyunca Napoleon ülkeyi yönetti. Fakat kısa süre sonra hâkim olan sersemlik havası azalmıştı. Fransa iflas etmiş, kaynakları neredeyse tükenmişti ve Napoleon'un bu konuda yapabileceği çok az şey vardı. O yılın haziran ayındaki Waterloo Savaşı'nda kesin bir yenilgiye uğradı. Bu kez düşmanları derslerini iyi çalışmışlardı: Onu Afrika'nın batı sahillerinin açıklarındaki boş Saint Helena Adası'na sürdüler. Orada hiçbir kaçış ümidi yoktu.

Yorum

Napoleon'un Elba Adası'ndan çarpıcı kaçıışı ancak yıllar sonra günışığına çıktı. Gözüpek hareketini gerçekleştirmeden önce sarayını zi-

yaret edenler onun Fransa'da her zamankinden daha fazla sevildiğini ve ülkenin onu yine bağrına basacağını söylemişlerdi. Bu ziyaretçilerden biri Avusturyalı General Koller'di ve Napoleon'u, eğer kaçarsa, İngiltere dahil bütün Avrupa güçlerinin onu tekrar iktidara kabul edeceğine inandırmıştı. Napoleon'a İngiltere'nin kaçmasına izin vereceği haberi gelmişti ve gerçekten kaçıış gün ortasında ve İngiliz dürbünlerinin önünde gerçekleşmişti.

Napoleon'un bilmediği şey tüm bunların ardında bir adamın olduğu ve bütün dizginleri elinde tuttuğuydu. Bu adam eski dışişleri bakanı Talleyrand'dı. Talleyrand bunu eski güzel günleri geri getirmek değil, Napoleon'u temelli olarak yok etmek için yapmıştı. İmparatorun hırslının Avrupa'nın dengesini bozduğunu görerek uzun zaman önce onun aleyhine dönmüştü. Napoleon, Elba'ya gönderildiğinde Talleyrand buna karşı çıkmıştı. Napoleon'un çok daha uzağa gönderilmesi gerektiğini, yoksa Avrupa'nın hiçbir zaman huzur bulmayacağını iddia etmişti. Ama kimse dinlememişti onu.

Talleyrand fikrini zorla kabul ettirmeye çalışmak yerine zamanı kollamıştı. Sessizce çalışarak İngiliz ve Avusturya dışişleri bakanları Castlereagh'ı ve Metternich'i kazanmıştı.

Bu adamlar Napoleon'a kaçması için yem atmışlardı. Koller'in ziyareti ve eski güzel günler vaadi bile planın bir parçasıydı. Talleyrand usta bir poker oyuncusu gibi her şeyi önceden görmüştü. Napoleon'un kurduğu tuzağa düşeceğini biliyordu. Napoleon'un ülkeyi savaşa sokacağını ve ülkenin zayıflamış haliyle savaşın yalnızca birkaç ay süreceğini de öngörmüştü. Talleyrand'ın bütün bunların ardında olduğunu anlayan Viyana'daki bir diplomat, "Vebadan kurtulmak için bütün evi alevler içinde bıraktı," demişti.

***Geyik için tuzağa yem koyduğumda
kokuya gelen ilk geyiği vurmam,
bütün sürü toplanana kadar beklerim.
Otto von Bismarck, 1815-1898***

GÜCÜN ANAHTARLARI

Bu senaryo tarihte kaç kez tekrarlanmıştır: Saldırgan bir lider kendisine büyük güç kazandıran cesurca bir dizi hareket sergiler. Ancak yavaş yavaş gücü doruk noktasına ulaşır ve kısa sürede her şey aleyhine döner. Çok sayıdaki düşmanı biraraya gelir; gücünü devam ettirmeye çalışan lider bu yönde çabalamaktan bitap düşer ve kaçınılmaz olarak çöker. Bu mantığın nedeni saldırgan kişinin ender olarak tam kontrole sahip olmasıdır. Birkaç hareketten ötesini, gözüpek eylemlerinin sonuçlarını göremez. Gittikçe artan düşmanlarının hareketlerine ve kendi düşüncesiz eylemlerinin sonuçlarına tepki vermeye zorlandığı için saldırgan enerjisi aleyhine döner.

"Kendimi kontrol sahibi gibi hissetmiyorsam orada burada koşturup sorunları çözmeye ve düşmanlarımı yenmeye çalışmanın ne anlamı var? Neden onları yönetmek yerine hep olaylara tepki vermek zorundayım?" diye sormalısınız kendi kendinize. Cevap basittir: Sizin güç hakkındaki fikriniz yanlış. Saldırgan eylemle etkin eylemi karıştırıyorsunuz. Ve çoğu kez en etkin yöntem geri durup sakince beklemek ve hızlı kazanılan bir zafer yerine uzun dönemli güç için oynayarak diğerlerinin sizin kurduğunuz tuzaklarla düşkırıklığına uğramalarına izin vermektir.

Şunu unutmayın: Gücün özü inisiyatifi elde tutmak, diğerlerinin sizin hareketlerinize tepki vermelerini sağlamak, rakiplerinizi ve etrafınızdakileri savunma halinde tutmaktır. Diğer insanların size gelmelerini sağladığınızda birdenbire durumu kontrol eden kişi haline gelirsiniz. Ve kontrol sahibi olan güç sahibidir. Sizi bu konuma getirmek için iki şey olmalıdır: Duygularınıza hâkim olmayı ve asla öfkenin etkisi altında kalmamayı öğrenmelisiniz; ancak bu arada insanların zorlandıklarında ve yem atıldığında öfkeyle tepki vermek gibi doğal eğilimleri üzerinde oynamalısınız. Uzun vadede diğerlerinin size gelmelerini sağlamak her türlü saldırganlık aracından daha güçlü bir silahtır.

Titiz bir şekilde hazırlanmış hilesini uygulayan usta Talleyrand'ı inceleyin, önce Napoleon'u tuzağa sürmeleri gerektiği konusunda diğer

devlet adamlarını ikna etme arzusuna karşı koydu. İnsanları nedenlerini açıklayarak inandırma, iradenizi sözlerinizle dayatma isteği son derece doğaldır. Ama bu çoğu kez sizin aleyhinize döner. Talleyrand'ın çağdaşlarından çok azı Napoleon'un hâlâ bir tehdit olduğuna inanıyordu; öyle ki, eğer buna inandırmak için biraz daha çaba sarf-ederse kendini aptal durumuna düşürmüş olacaktı. Bunun yerine dili-ne ve duygularına hâkim oldu. Yaptıklarının en önemlisi Napoleon için hazırladığı tatlı ve karşı konulamaz tuzaktı. Adamın zayıf yanını, acele-ciliğini, zafere karşı duyduğu gereksinimi ve kitle sevgisini biliyordu ve bütün bunları mükemmel biçimde kullandı. Napoleon'un yemi yuttu-ğunda başarılı olması ve işleri, Fransa'nın tükenmiş durumunu her-kesten iyi bilen Talleyrand'ın aleyhine çevirmesi riski yoktu. Ve Napo-leon bu güçlüklerin üstesinden gelse bile, eylemin yer ve zamanını se-çebilirse başarı olasılığı daha büyük olurdu. Bu nedenle Talleyrand uygun tuzağı yerleştirerek zaman ve yer seçimini kendi ellerine aldı.

- Hepimizin bir miktar enerjisi ve enerjimizin doruk noktasına çıktığı bazı anlar vardır. Diğer insanın size gelmesini sağladığınızda o kişi kendini yorar, enerjisini yolculuk sırasında zıyan eder. 1905 yılında Rusya ve Japonya savaş halindeydiler. Japonlar savaş silahlarını kısa süre önce modernize etmeye başlamışlardı. Ruslarınsa daha güçlü bir donanması vardı, fakat Japon Mareşal Togo Heihachiro yanlış bir bilgi yayarak ve Japon filosunu tek bir saldırıda yok edebileceklerine inan-malarını sağlayarak Rusların Baltık Denizi'ndeki limanlardan ayrılma-larına yol açtı. Rusya filosu Japonya'ya en hızlı yoldan -Cebelitarık Bo-ğazı ve sonra Hint Okyanusu'na açılan Süveyş Kanalı- ulaşamadı, çünkü bunlar İngilizler tarafından kontrol ediliyordu ve Japonya İngil-tere'nin müttefiğiydi. Ümit Burnu'nun etrafından dolaşmak zorunda kaldılar ve Afrika'nın güney ucunda yolculuğa altı bin milden daha faz-lasını eklediler. Filo Ümit Burnu'nu geçtikten sonra Japonlar başka bir yalan hikâye yaydılar ortalığa: Karşı saldırı için yelken açıyorlardı. Böy-lece Rusya bütün yolculuğu saldırıya karşı tetikte olarak yaptı. Hedef-lerine varana kadar denizciler gerilmiş, yorulmuş ve aşırı çalışmışlardı, Japonlar ise rahat bir şekilde beklemişlerdi. Olasılığın düşüklüğüne ve

modern savaş silahlarındaki deneyimsizliklerine rağmen Japonlar Rusları ezip geçtiler.

Rakibinizin size gelmesini sağlamanın bir diğer yararı, Japonların Rusya karşısında keşfettiği gibi, rakibinizi sizin bölgenizde hareket etmeye zorlamış olmanızdır. Düşman topraklarda olmak rakibinizi endişelendirecek, çoğu kez hareketlerini aceleye getirecek ve hata yapacaktır. Görüşmeler ve toplantılar için diğerlerini sizin bölgenize ya da sizin seçiminiz olan bir bölgeye çekmek her zaman akıllıcadır. Sizin kendi bağlantılarınız vardır, onlarsa tanıdık hiçbir şey görmezler ve gılgice savunma konumuna çekilmiş olurlar.

İnsanları kullanma tehlikeli bir oyundur. Kişi bir kez kullanıldığından şüphelenirse onu kontrol etmek gitgide zorlaşır. Ama rakibinizin size gelmesini sağladığınızda onu durumu kontrol ettiği yanılığısına düşürmüş olursunuz. Kendisini çeken dizginleri hissetmez, tıpkı Napoleon'un cesur kaçıışının ve iktidara dönüşünün kendi başarısı olduğuna inanması gibi.

Her şey yeminizin tadına bağlıdır. Eğer tuzağınız yeterince çekiciyse düşmanlarınızın arzu ve heyecan fırtınası gözlerini gerçeğe karşı kör edecektir. Ne kadar açgözlü olurlarsa o kadar iyi yönetilebilirler.

On dokuzuncu yüzyılın büyük hırsız baronlarından Daniel Drew borsa oyunlarında ustaydı. Belirli bir hisse senedinin alınmasını ya da satılmasını istediğinde, fiyatları aşağı ya da yukarı çeker, ender olarak doğrudan yaklaşımı denerdi. Hilelerinden biri, borsaya gitmekte olduğunu açıkça gösterir bir şekilde aceleyle Wall Street'in yakınlarındaki seçkin bir kulüpten geçmek ve bu arada alındaki teri silmek için her zamanki büyük kırmızı mendilini çıkarmaktı. Mendili çıkarırken düşürdüğü bir parça kâğıdı görmemiş gibi yapardı. Kulüp üyeleri her zaman Drew'un hareketlerini öngörmeye çalışırlar ve borsanın içinden gelen bir ipucu olduğu belli olan yazılar üzerinde düşünürlerdi. Etrafa bir söylenti yayılır; üyeler aşağı ya da yukarı çekilen hisseleri almaya veya satmaya çalışır, sonuçta Drew'un istediği şekilde hareket ederlerdi.

Eğer insanlara kendi mezarlarını kazdırabilerseniz neden siz yorulunuz ki? Yankesiciler bunu mükemmel hale getirmişlerdir. Yankesici-

lik yaparken önemli olan şey cüzdanın hangi cepte olduğudur. Deneysel yankesiciler çoğu kez YANKESİCİLERE DİKKAT tabelalarının bulunduğu tren istasyonları ve diğer yerlerde iş görürler. İşareti görenler kaçınılmaz bir şekilde cüzdanlarına dokunup orada olup olmadığını anlamak isterler. Seyretmekte olan yankesiciler için bu bir fıçıda balık avlamaya benzer. Yankesicilerin başarıyı güvence altına almak için kendi YANKESİCİLERE DİKKAT tabelalarını astıkları bile bilinmektedir.

İnsanların size gelmelerini sağlarken onlara kendi istediğinizi yaptırdığınızı bilmelerine izin vermek bazen daha iyidir. Açık kullanma için aldatmacadan vazgeçiyorsunuz. Bunun psikolojik etkisi daha derindir. Başkalarının kendisine gelmelerini sağlayan kişi güçlü görünür ve saygı talep eder.

Büyük Rönesans ressam ve mimarı Flippo Brunelleschi gücünün bir işareti olarak diğerlerinin kendisine gelmelerini sağlama sanatında kusursuz bir uygulayıcıydı. Bir keresinde Florence'da Santa Maria del Fiore Katedrali'nin kubbesini tamir etmekle meşguldü. Bu iş önemli ve saygındı. Ama şehrin yetkilileri Brunelleschi'yle çalışmak üzere ikinci bir adam, yani Lorenzo Ghiberti'yi tuttuklarında ünlü sanatçı gizli gizli öfke içinde düşünmeye başladı. Ghiberti'nin bu işi bağlantıları yoluyla bulduğunu ve hiç iş yapmayı övgülerin yarısını toplayacağını biliyordu. Tamiratın önemli bir aşamasında Brunelleschi birdenbire esrarengiz bir şekilde hastalandı. Çalışmayı bırakmak zorundaydı, şehir yetkililerine işe aldıkları Ghiberti'nin onarıma kendi başına devam edebileceğini söyledi. Kısa süre içinde Ghiberti'nin işe yaramaz olduğu anlaşıldı ve yetkililer gelip Brunelleschi'ye yalvarmaya başladılar. Onlara aldırmaıyıp Ghiberti'nin projeyi bitirebileceğinde ısrar etti, sonunda yetkililer durumu farkettiler ve Ghiberti'yi kovdular.

Bir mucize eseri Brunelleschi birkaç gün içinde iyileşti. Bir öfke nöbeti geçirmede ya da kendini aptal yerine koymadı; yalnızca "diğerlerinin size gelmesini sağlama" sanatını uyguladı.

Eğer bir noktada diğerlerinin size gelmesini bir saygınlık noktası haline getirir ve başarılı olursanız siz denemeyi bıraktıktan sonra bile bunu yapacaklardır.

İmaj: Ballı Ayı Tuzağı. Ayı avcısı avını takip etmez; avlandığını bilen ayıyı yakalamak neredeyse imkânsızdır ve eğer köşeye sıkıştırılırsa vahşileşip yırtıcı olur. Bunun yerine avcı balın yem olarak kullanıldığı bir tuzak hazırlar. Kendini yormaz ve takip sırasında hayatını tehlikeye atmaz. Yem atar ve bekler.

Otorite: İyi savaşçılar düşmanlarının kendilerine gelmesini sağlar, onlar diğerlerine gitmezler. Bu diğerlerinin ve benliğin boşluğu ya da doluluğu prensibidir. Rakiplerinizin size gelmelerini sağladığınızda güçleri her zaman boştur; siz onlara gitmediğiniz sürece sizin gücünüz hep doludur. Dolulukla boşluğa saldırmak yumurtaya taş atmaya benzer (Zhang Yu, XI. Yüzyıl Savaş Sanatı yorumcusu).

Diğerlerinin sizi kovalarken yorgun düşmelerini sağlamak genellikle akılcı bir politika olsa da, düşmana ani ve saldırgan bir şekilde vurmanın enerjisini yok edecek kadar moralini bozduğu durumlar da vardır. Diğerlerinin size gelmesini beklemek yerine siz onlara gidin, konuyu zorlayın, yönetimi ele alın. Hızlı saldırı korkunç bir silah olabilir, çünkü diğer kişiyi düşünmek ya da plan yapmak için zamanı olmaksızın tepki vermeye zorlar. Bu taktik yem atıp beklemenin tersidir, ama aynı amaca hizmet eder; düşmanınızın aynı şartlarda tepki vermesini sağlarsınız.

Cesare Borgia ve Napoleon gibi adamlar korkutmak ve kontrol etmek için hız öğesini kullandılar. Hızlı ve öngörülme-yen hareket korkutucu ve moral bozucudur. Taktiklerinizi duruma bağlı olarak seçmelisiniz. Eğer zamanınız varsa ve sizinle düşmanınızın en azından eşit güçte olduğunu biliyorsanız onu kendinize çekerek gücünü azaltın. Eğer zaman size karşıysa -düşmanınız zayıfsa, beklemek ancak ona iyileşmesi için zaman kazandırır- ona böyle bir şans vermeyin. Hızla vurun ve gidecek yerleri kalmassın. Joe Louis'nin söylediği gibi: "Kaçabilir ama saklanamaz."

YASA 9

EYLEMLERİNİZLE KAZANIN, ASLA TARTIŞMAYLA DEĞİL

HÜKÜM

Tartışmayla kazandığınızı düşündüğünüz her türlü anlık zafer gerçekte boş bir zaferdir. Neden olduğunuz kırgınlık ve kötü niyet daha güçlüdür ve herhangi bir anlık fikir değişiminden daha uzun sürmez. Tek bir kelime etmeden eylemlerinizi yoluyla diğerlerinin sizinle aynı fikirde olmasını sağlamak çok daha etkilidir. Gösterin, açıklamayın.

YASAYI ÇİĞNEMEK

Milattan önce 131'de Yunan şehri Pergamus'u kuşatma altına alan Romalı devlet başkanı Publius Crassus Dives Mucianus, şehrin duvarlarını delip geçebilmek için baş tarafı demirden büyük ve ağır direklere ihtiyacı olduğunu gördü. Birkaç gün önce Atina'daki bir tersanede kocaman gemi direkleri olduğunu görmüştü. Bunlardan en büyüğünün kendisine gönderilmesini emretti. Atina'daki emri alan askeri mühendis başkanın aslında en küçüğünü istediğinden emindi. Emri getiren askerlerle sonsuz bir tartışmaya girdi. En küçük direğin iş için en uygunu olduğunu söyledi onlara. Ve gerçekte küçük olanının taşınması da daha kolaydı.

Askerler başkanlarının kendisiyle tartışılacak bir adam olmadığı konusunda uyardılar mühendisi, ama o en küçük direğin inşa etmekte olduğu makineye en iyi uyacağı konusunda ısrar etti. Şema üstüne şema çizdi ve kendisinin uzman olduğunu, onların neden söz ettikle-

rinden haberleri olmadığını söyleyecek kadar ileri gitti. Askerler liderlerini tanıyorlardı ve en sonunda mühendisin uzmanlığını unutup itaat etmesini sağlayabildiler.

Ama onlar gittikten sonra mühendis bu konuda biraz daha düşündü. Başarısızlığa götüreceği bir emre itaat etmenin anlamı ne, diye sordu kendi kendine. Ve başkanın ne kadar etkili olduğunu görüp kendisini uygun bir şekilde ödüllendireceğinden emin olduğu en küçük direği gönderdi.

En küçük direk geldiğinde Mucianus askerlerinden açıklama istedi. Mühendisin en küçük direk için nasıl bitmek tükenmek bilmez şekilde tartıştığını, ama sonunda en büyük direği göndermeye razı olduğunu söylediler. Mucianus öfkeden deliye döndü. Dikkatini tam olarak kuşatmaya veremedi ve kent destek almadan önce duvarları delmenin önemini düşünemedi. Bütün düşünebildiği derhal kendisine getirilmesini emrettiği küstah mühendisti.

Birkaç gün sonra gelen mühendis en küçük direğin neden daha uygun olduğunu memnuniyetle bir kez daha anlattı. Askerlere sunduğu iddiaları yineleyerek konuştu durdu. Bu konularda uzmanları dinlemenin akıllıca olduğunu söyledi ve başkanın kendisinin gönderdiği direği denerse pişman olmayacağını söyledi. Mucianus onun sözlerini bitirmesine izin verdi, sonra askerlerin önünde çırılçıplak soyarak ölene kadar kırbaçladı.

Yorum

Adı tarihte kayıtlı olmayan mühendis hayatını direkler ve sütunlar tasarlayarak geçirmişti ve bilim alanında kentin önde gelen en iyi mühendisi olarak saygı görüyordu. Haklı olduğunu biliyordu. Küçük direk daha hızlı hareket edebilir ve daha fazla güç taşırdı. Daha büyük olanın daha iyi olması şart değildi. Başkan kuşkusuz bu mantığı görecekti, sonunda bilimin tarafsız ve mantığın üstün olduğunu anlayacaktı. Eğer mühendis ayrıntılı şemalar gösterip tavsiyesinin ardındaki kuramları açıklarsa başkan cehaletinde nasıl ısrar edebilirdi ki?

Askeri mühendis tartışmacıya, yani aramızda her yerde bulunan tipe mükemmel bir örnekti. Tartışmacı sözcüklerin hiçbir zaman tarafsız olmadığını, üstüyle tartışarak kendisinden daha güçlü olanın zekâ-

sına olan şüphesini dile getirmiş olduğunu anlayamaz. Ayrıca uğraştığı kişinin farkında da değildir. Her insan kendisinin haklı olduğuna inandığı ve sözcükler onu ender olarak aksine inandıracağı için tartışmacının mantığı sağır kulaklara hitap eder. Köşeye sıkıştığında yalnızca biraz daha fazla tartışır ve kendi mezarını kazar. Diğer kişinin inançlarında kendini güvensiz ve aşağı hissetmesine neden olduktan sonra Socrates'ın güzel sözleri bile durumu kurtaramaz.

Bu yalnızca sizin üstünüzde bulunanlarla tartışmaktan kaçınma meselesi değildir. Hepimiz fikir ve mantık alanında usta olduğumuzu biliyoruz. O halde dikkatli olmalısınız: Fikirlerinizin doğruluğunu dolaylı olarak göstermeyi öğrenin.

SULTAN VE VEZİRİ

Vezir efendisine otuz yıldır hizmet ediyor, sadakati, dürüstlüğü ve Tanrı'ya bağlılığıyla hayranlık topluyordu. Bununla birlikte, dürüstlüğü sarayda birçok düşman edinmesine neden olmuştu. Bu düşmanlar onun ikiyüzlülüğü ve hainliğine dair söylentiler yaymışlardı ortalığa. Bu insanların sultan üzerinde sürekli işlemleri sonucunda o da masum vezirine güvenmemeye başlamış ve kendisine bu kadar iyi hizmet etmesine rağmen onun öldürülmesini emretmişti. Burada ölüm cezasına çarptırılanların elleri ayakları bağlanıyor ve sultanın en vahşi köpeklerinin bulunduğu bölmeye atılıyordu. Köpekler kurbanı anında paramparça ediyorlardı. Bununla birlikte vezir köpeklerle atılmadan önce son bir ricada bulundu. "On günlük erteleme istiyorum," dedi. "Böylece borçlarımı ödeyebilir, alacaklarımı toplayabilir, insanların bana emanet ettikleri eşyaları iade edebilir, eşyalarımı aile üyelerim ve çocuklarım arasında paylaştırır ve onlara bir vasi tayin edebilirim." Vezirin kaçmaya çalışmayacağına dair söz aldıktan sonra sultan onun ricasını yerine getirdi. Vezir hemen evine koştu, yüz altın alıp sultanın köpeklerine bakan avcıyı ziyaret etti. Bu adama yüz altını teklif edip, "Köpekler on gün boyunca benim bakmama izin ver," dedi. Avcı kabul etti ve sonraki on gün boyunca vezir canavarlara büyük bir özenle baktı, onları iyi temizleyip güzelce doyurdu. On günün sonunda elinden yemeye başladılar. On birinci günde sultan veziri çağırdı, ceza uygulandı. Sultan vezirin bağlanıp köpeklerle atılışını seyretmeye başladı. Fakat canavarlar

veziri görünce kuyruklarını sallayarak ona doğru koşular. Sevgiyle ellerini yalayıp onunla oynamaya başladılar. Sultan ve diğer tanıklar şaşkınlık içindeydi. Sultan vezire köpeklerin neden onu öldürmediklerini sordu. Vezir şöyle cevap verdi: "Bu köpekler on gün boyunca baktım. Sonucu siz de gördünüz. Size otuz yıl boyunca baktım, sonucu ne oldu? Düşmanlarımın ortaya attığı iddialara dayanarak ölüme mahkûm edildim." Sultan utançla kızardı. Ve yalnızca onu affetmekle kalmadı, iyi takım elbiseler hediye edip şöhretine kara çalanları da ona teslim etti. Soylu vezir onları serbest bırakıp nazik davranmaya devam etti.

Kurnaz Hile: Arap Akli ve Kurnazlığı, XIII. Yüzyıl

YASAYA UYMAK

1502'de İtalya, Floransa'da muazzam büyüklükte bir mermer blok Santa Maria del Fiore Kilisesi'nin atölyesinde bekliyordu. Bir zamanlar muhteşem bir taş parçasıydı, ama beceriksiz bir heykeltıraş heykelin bacaklarının olması gereken yerde yanlışlıkla bir delik açmıştı. Floransa belediye başkanı Piero Soderini mermerin üzerinde çalışması için Leonardo da Vinci'yi görevlendirerek bloku kurtarmayı düşündü, ama herkes mermerin mahvolduğunu düşündüğünden, bundan vazgeçti. Böylece mermer harcanan onca paraya rağmen kilisenin karanlıklarında tozlanmaya terkedilmişti.

O zamanlar Roma'da yaşayan Michelangelo'nun Floransa'lı arkadaşları durumu büyük sanatçıya yazdılar. Hâlâ muhteşem olan mermer konusunda yalnızca onun bir şeyler yapabileceğini söylüyorlardı. Michelangelo, Floransa'ya geldi, taşı inceledi ve pozu taşın kesilen parçasına göre ayarlayarak ondan iyi bir figür çıkarabileceği sonucuna vardı. Soderini bunun zaman kaybı olduğunu iddia etti -kimse böylesi bir felaketi kurtaramazdı- ama sonunda sanatçının çalışmasına izin verdi. Michelangelo elinde sapan olan genç Davud'u tasvir etmeye karar verdi.

Haftalar sonra Michelangelo heykel üzerindeki son düzeltmeleri yaparken Soderini stüdyoya girdi. Kendini bir uzman gibi görerek dev çalışmayı inceledi ve Michelangelo'ya eserin muhteşem olmakla birlik-

te burnunun biraz büyük olduğunu söyledi. Michelangelo, Soderini'nin dev figürün hemen altında dikildiğini ve uygun bir bakış açısına sahip olmadığını farketti. Bir şey söylemeden Soderini'nin iskelenin altından kendisini takip etmesini istedi. Burna ulaşarak kalaslardaki bir parça mermer tozuyla birlikte keskinliğini aldı. Soderini bir iki metre aşağıda kendisini izlerken Michelangelo keskiyle hafifçe heykele dokundurup elindeki tozları azar azar bırakmaya başladı. Aslında burnu değiştirmek için hiçbir şey yapmıyor, üzerinde çalışıyormuş gibi görünüyordu. Bu birkaç dakika süren yapmacık davranıştan sonra kenara çekilerek, "Şimdi bakın," dedi. "Böyle daha iyi," diye cevap verdi Soderini. "Onu can verdin."

Yorum

Michelangelo heykelin burnunu değiştirmekle bütün görünüşü bozabileceğini biliyordu. Ama Soderini estetik yargılarıyla gurur duyan bir müşteriydi. Böyle bir adamı gücendirmek Michelangelo'ya hiçbir şey kazandırmaz, daha sonraki işlerini tehlikeye atabilirdi. Michelangelo tartışmayacak kadar zekiymiş. Çözümü (onu yalnızca heykele biraz daha yaklaştırarak) Soderini'nin bakış açısını değiştirmektir ve bunu nedenin yanlış algılamaya olduğunu farketmeksizin yaptı.

Gelecek kuşakların şansına Michelangelo heykeli bozulmadan korunurken Soderini'nin heykeli daha iyi hale getirdiğine inanmasını sağlamıştı. Bu tartışmak yerine eylemle kazanmanın çifte gücüdür: Kimse gücenmez ve anlatmak istediğiniz şey kanıtlanmış olur.

AMASIS'İN ÇALIŞMALARI

Apries anlattığım şekilde görevden alındığında Amasis tahta çıktı. Sais bölgesinden geliyordu ve Siuph adındaki kasabanın yerlisiydi. Mısırlılar başlangıçta onu hor gördüler; bir özelliği olmayan sıradan geçmişi yüzünden ona fazla önem vermediler; fakat daha sonra Amasis fazla sert tedbirlere başvurmadan onları zeki bir biçimde hizaya getirdi. Sayısız hazineleri arasında kendisinin ve konuklarının arasına ayaklarını yıkadıkları altın ayak küveti de vardı. Bunu parçalatıp malzemesiyle tanrılardan biri için bir heykel yaptırdı ve kasabanın en uygun noktası olduğunu düşündüğü bölgeye

yerleştirdi. Mısırlılar sürekli olarak heykeli görmeye geliyor, ona büyük bir saygı gösteriyorlardı. Amasis onların üzerinde yaptığı etkiyi duyunca bir toplantı yapıp derinden saygı gören heykelin aslında ayaklarını yıkadıkları, içine çiş yaptıkları ve kustukları bir ayak küveti olduğu gerçeğini açıkladı. Kendi durumunun da aynı olduğunu söyleyerek konuşmasını sürdürdü, bir zamanlar sıradan bir insanken şimdi onların kralıydı; bu yüzden dönüşüm geçirmiş ayak küvetine saygı duydukları gibi kendisine de saygı duymaları gerektiğini söyledi. Bu şekilde Mısırlılar onu efendileri olarak kabul etmeye ikna oldular.

Tarihler, Herodotus, M.Ö. V. Yüzyıl

GÜCÜN ANAHTARLARI

Güç alanında hareketlerinizi insanlar üzerindeki uzun dönemli etkileriyle değerlendirmeyi öğrenmelisiniz. Bir noktayı kanıtlamada veya tartışmayla zafer kazanmadaki sorun, sonunda tartıştığınız insanların bundan nasıl etkilendiğinden asla emin olamamanızdır. Kibar bir şekilde sizinle aynı fikirdeymiş gibi görünebilir, ama içlerinden size kızabilirler. Belki de söylediğiniz bir şey onları geri dönüşü olmaz bir biçimde gücendirmiş olabilir; sözcüklerin diğer kişinin ruh hali ve özgüvensizliğine göre yorumlanabilme gibi sinsi bir yeteneği vardır. En iyi iddianın bile sağlam bir temeli yoktur, çünkü hepimiz sözcüklerin kaypak yapısına güvenmemeyi öğrenmişizdir. Ve birisiyle aynı fikre ulaştıktan günler sonra yalnızca alışkanlık yüzünden eski fikirlerimize geri döneriz.

Şunu anlayın: Sözcükler çok ucuzdur. Tartışmanın hararetiyle davamızı destekleyecek her şeyin söyleneceğini hepimiz biliriz. İncil'den alıntılar yapılır, doğrulanmayan istatistiklere başvurulur. Bu şekilde kim ikna edilebilir ki? Eylem ve gösteri çok daha güçlü ve anlamlıdır. Gözümüzün önündedir, görebiliriz. "Evet, heykelin burnu şimdi çok iyi görünüyor." Gücendiren sözcükler yok, yanlış anlama olasılığı yok. Gösterilen bir kanıtla kimse tartışamaz. Baltasar Gracián'ın söylediği gibi: "Gerçek genellikle görülür, ender olarak duyulur."

Christopher Wren, Rönesans adamının İngiliz örneğiydi. Matematik, astronomi, fizik ve fizyoloji bilimlerinde ustalaşmıştı. Ama İngiltere-

re'nin en ünlü mimarı olarak son derece uzun kariyeri sırasında müşterileri ondan sık sık tasarımlarında pratik olmayan değişiklikler yapmasını istemişlerdi. O ise hiçbir zaman ne tartışmış, ne de kimseyi incitmişti.

1688'de Wren, Westminster için muhteşem bir belediye binası tasarladı. Ancak belediye başkanı memnun kalmamıştı; aslında endişeliydi. Wren'e ikinci katın güvenli olmadığından ve kendisinin birinci kattaki ofisine çökeceğinden korktuğunu söyledi. Wren'den destek için iki fazladan sütun eklemesini talep etti. Usta mimar Wren bu sütunların bir amaca hizmet etmeyeceğini ve başkanın korkularının yersiz olduğunu biliyordu. Ama sütunları dikti ve başkan müteşekkirdi. Ancak yıllar sonra yüksek iskelede çalışan işçiler sütunların tavana varmadan hemen önce bittiğini gördüler.

Sütunlar sahteydi. Ama iki adam da istediğini elde etmişti. Belediye başkanı rahatlayabilirdi ve Wren daha sonraki kuşakların özgün tasarımının işe yaradığını ve sütunların gereksiz olduğunu anlayacaklarını biliyordu.

Fikrinizi göstermenin gücü rakiplerinizin savunmaya geçmemesi ve bu nedenle ikna edilmeye daha açık olmalarıdır. Sizin kastettiğiniz şeyi fiziksel ve kelime anlamıyla hissetmelerini sağlamak tartışmadan çok daha güçlüdür.

TANRI VE İBRAHİM

Yüce Tanrı, İbrahim'e kendisi ölmek istemedikçe ve Tanrı'dan canını almasını istemedikçe onun canını almayacağına dair söz verdi. İbrahim'in hayatı kapanışa yaklaşırken ve Tanrı onu ele geçirmeye karar verdiği zaman neredeyse kötürüm olan çok yaşlı bir adam kılığındaki meleğini gönderdi. Yaşlı adam İbrahim'in kapısının önünde durup, "Ah, İbrahim, yiyecek bir şey istiyorum," diye yalvardı. İbrahim adamın bunu söylemesine şaşırılmıştı. "Ölüm," dedi İbrahim. "Bu şartlarda yaşamaktan daha iyi olurdu senin için." İbrahim gelen konuklar için her zaman hazır yiyecek bulundururdu. Böylece yaşlı adama içinde et, etsuyu ve ekmeğin kırıntılarının olduğu bir kâse verdi. Yaşlı adam yemek için oturdu. Büyük bir çabayla zorlukla yutkunuyordu ve bir parça yiyecek aldığı anda elinden düşüp yerlere dağılıyordu. "Ah, İbrahim," dedi. "Yememe yardım et." İbrahim

yemeği eline alıp yaşlı adamın dudaklarına kaldırdı. Ama kayıp adamın sakallarından ve göğsünden aşağı süzüldü. "Sen kaç yaşındasın yaşlı adam?" diye sordu. Yaşlı adam İbrahim'in yaşından birkaç yaş büyük olan yaşını söyledi. İbrahim bunun üzerine, "Ah Tanrım, bu adamın yaşına gelip onun durumuna düşmeden önce beni yanına al," dedi. İbrahim sözlerini bitirir bitirmez

Tanrı canını aldı.

Kurnaz Hile: Arap Akli ve Kurnazlığı, XIII. Yüzyıl

Stalin'in suçlarını anlattığı bir konuşma sırasında Nikita Khrushchev'in sözünü kesti biri. "Sen Stalin'in meslektaşydın," diye bağırdı adam. "Neden o zaman durdurmadın onu?" Khrushchev konuşanı görüyor, kükredi. "Kim söyledi onu?" Kimsenin eli kalkmadı. Kimse kıpırdamadı. Birkaç gergin saniyeden sonra Khrushchev sonunda kısık bir sesle, "Şimdi neden onu durdurmadığımı biliyorsunuz," dedi. Stalin'le karşılaşan herkesin korktuğunu, en küçük bir isyan işaretinin kesin ölüm anlamına geldiğini iddia etmek yerine Stalin'le yüz yüze gelmenin nasıl bir şey olduğunu hissetmelerini sağlamıştı; paranoyayı, sesini çıkarma korkusunu, bu durumda Khrushchev olan liderle yüzleşme korkusunu hissetmelerini sağlamıştı. Gösteri derine işlemişti ve daha fazla tartışmak yersizdi.

En güçlü ikna, eylemin ötesine geçerek sembol haline gelir. Sembolün gücü -bayrak, efsanelere ait bir hikâyeye, bazı duygusal olaylara ait örnekler- bir şey söylemenize gerek kalmadan herkesin sizi anlamasıdır. 1975'te Henry Kissinger 1967 savaşında kuşattıkları Sina Çölü'nün bir kısmını geri verme konusunda İsraililerle hüsrana uğratan görüşmeler yaptığı sırada, birdenbire gergin bir toplantıyı bölüp biraz gezinti yapmaya karar verir. Yedi yüz Yahudi savaşçının M.Ö. 73'te kendilerini kuşatan Romalı askerlere teslim olmak yerine toplu intihara kalkıştığı bütünü İsraililer tarafından bilindiği Eski Masada kalesini ziyaret eder. İsraililer Kissinger'ın mesajını hemen anlarlar: Onları do laylı olarak toplu intiharı davet etmekle suçlamaktadır. Ziyaret tek başına fikirlerini değiştirmese de herhangi bir doğrudan uyarının yapacağından çok daha ciddi biçimde düşüncelerini sağlamıştı. Böylesi semboller büyük duygusal anlamlar taşır.

Gücü hedeflerken ya da onu korumaya çalışırken hep dolaylı yolu izleyin. Ve mücadelelerinizi dikkatle seçin. Diğer kişinin sizinle aynı fikirde olup olmaması uzun vadede bir önem taşımıyorsa -ya da zaman ve kendi deneyimleri ne demek istediğinizi anlamasını sağlayacaksa-göstermeyle bile uğraşmamak en iyisidir. Enerjinizi saklayın ve işinize bakın.

İmaj: Tahterevallı. Yukarı aşağı, yukarı aşağı gider tartışmacılar ve hiçbir zaman bir yere varamazlar. Tahterevalliden inin ve tekmeleyip itmeksizin ne demek istediğinizi gösterin. Onları yukarıda bırakın ve yerçekiminin onları yavaşça yere indirmesine izin verin.

Otorite: Asla tartışmayın. Toplumda hiçbir şey tartışılmamalıdır; yalnızca sonuçları gösterin (Benjamin Disraeli, 1804-1881).

Sözel tartışmanın güç alanında tek bir önemli kullanımı vardır: Hile yaparken dikkat dağıtmak ve izlerinizi örtmek için, yoksa bir yalanın ortasında yakalanırsınız. Böyle durumlarda elinizden gelen bütün inandırıcılığınızla tartışmak sizin lehinizdir. Dikkatini hileli hareketinizden uzaklaştırmak için diğer kişiyi tartışmaya çekin. Bir yalanın ortasında yakalandığınızda ne kadar duygusal ve emin görünürseniz o kadar az yalan söylüyor gibi görünürsünüz.

Bu teknik birçok aldatma ustasının saklanma yerini korumuştur. Bir keresinde eşsiz dolandırıcı Kont Victor Lustig para kopya ettiğini söylediği sahte bir makineyi ülke genelinde satmıştı. Kandırılanlar hatalarını farkettilerinde genellikle halkın gözünde alay konusu olmaksansa polise gitmemeyi tercih ederlerdi. Fakat Oklahoma, Remsen Bölgesi şerifi Richards aldatılarak 10.000 dolarının alınmasını kabul edecek bir adam değildi ve bir sabah Chicago'daki bir otel odasına kadar izini sürdü Lustig'in.

Lustig kapısının çalındığını duydu. Açtığına bir silahın namlusuna bakıyordu. "Sorun nedir?" diye sakin bir şekilde sordu. "Seni lanet olası," diye bağırdı şerif. "Seni öldüreceğim. O kutuyla beni kandırdın!"

Lustig şaşırması gibi yaptı. "Yani çalışmadığını mı söylüyorsunuz?" diye sordu. "Çalışmadığını biliyorsun," diye cevap verdi şerif. "Ama bu imkânsız," dedi Lustig. "Çalışmamasına olanak yok. Uygun bir şekilde çalıştırdınız mı?" "Tam olarak bana söylediğin şeyi yaptım," dedi şerif. "Hayır, yanlış bir şey yapmış olmalısınız," dedi Lustig. Tartışma kısır döngü halinde devam etti. Namlu aşağı indi.

Lustig tartışma taktiğinde ikinci aşamaya geçti: Konuşmayı kutunun çalışmasıyla ilgili bir yığın anlamsız teknik ifadeye boğarak artık kendinden daha az emin görünen ve daha güçsüz bir biçimde tartışan şerifi iyice şaşırttı. "Bakın," dedi Lustig. "Size hemen paranızı geri vereceğim. Ayrıca makinenin nasıl çalışacağına dair yazılı talimatları da vereceğim ve doğru biçimde çalıştığından emin olmak için Oklahoma'ya geleceğim. Bu durumda kaybedecek bir şeyiniz yok." Şerif isteksizce kabul etti. Onu tamamen tatmin etmek için Lustig yüz tane yüz dolarlık verdi ve rahatlayıp Chicago'da iyi bir haftasonu geçirmesini söyledi. Şerif sonunda daha sakin ve biraz şaşkın bir şekilde oradan ayrıldı. Sonraki birkaç gün içinde Lustig gazeteleri her sabah kontrol etti. Sonunda aradığını buldu: Şerif Richards'ın sahte para kullanmaktan dolayı tutuklanıp yargılandığına dair kısa bir haberdir bu. Lustig tartışmayı kazanmıştı; şerif onu bir daha rahatsız etmedi.

YASA 10

BULAŞICI HASTALIK: MUTSUZ VE ŞANSSIZ OLANLARDAN KAÇIN

HÜKÜM

Bir başkasının mutsuzluğundan ölebilirsiniz, duygusal durumlar hastalık kadar bulaşıcıdır. Boğulmakta olan birine yardım ettiğinizi düşünebilirsiniz, ama aslında yalnızca kendi felaketinizi hazırlıyorsunuzdur. Talihsizler bazen şanssızlığı kendi üzerlerine çekerler; sizin üzerinize de çekeceklerdir. Bunun yerine mutlu ve talihlilerle bağlantı kurun.

YASAYI ÇİĞNEMEK

1818'de Limerick, İrlanda'da doğan Marie Gilbert dansçı ve oyuncu olarak kismetini aramak için 1840'larda Paris'e geldi. Lola Montez adını alarak (annesinin İspanyol ataları vardı) İspanyol flamenko dansçısı olduğunu iddia etti. 1845 yılında kariyeri bitmek üzereydi ve hayatta kalmak için sosyete fahişesi oldu, kısa sürede Paris'teki en başarılı fahişelerden biri haline geldi.

Yalnızca bir tek adam Lola'nın dans kariyerini kurtarabilirdi: Fransa'nın en geniş dağıtım ağı olan gazetenin sahibi ve gazetenin tiyatro eleştirmeni Alexandre Dujarier. Lola ona kur yapıp kalbini fethetmeye çalıştı. Alışkanlıklarını araştırıp her sabah ata bindiğini öğrendi. Kendisi mükemmel bir şekilde ata bindiği için bir sabah ata binip "kazayla" ona rastladı. Kısa süre içinde her gün birlikte ata biner olmuşlardı. Birkaç hafta sonra Lola onun dairesine taşındı.

Bir süre için ikisi de mutluymuştu. Dujarier'in yardımıyla Lola dans kariyerini canlandırmaya başladı. Sosyal konumunu riske atmasına rağmen Dujarier arkadaşlarına baharda onunla evleneceğini söylüyordu. (Lola on dokuzunda bir İngilizle gizlice kaçıp evlendiğini ve resmen hâlâ evli olduğunu ona hiç söylememişti.) Dujarier ona derinden âşık olmasına rağmen hayatı inişe geçmişti.

İşindeki talihi değişti ve nüfuzlu arkadaşları ondan kaçmaya başladı. Bir gece Dujarier, Paris'teki en varlıklı genç adamların katıldığı bir partiye davet edildi. Lola da gitmek istemişti, ama Dujarier buna izin vermedi. İlk kez kavga ettiler ve Dujarier partiye yalnız gitti. Orada zilzurna sarhoş olan Dujarier nüfuzlu bir tiyatro eleştirmenine, Jean-Baptiste Rosemond de Beauvallon'a hakaret etti. Böyle yapmasının nedeni adamın Lola hakkında getirdiği bir eleştiriydi. Ertesi sabah Beauvallon onu düelloya davet etti, kendisi Fransa'daki en iyi atıcılardan biriydi. Dujarier özür dilemeye çalıştı, ama düello gerçekleşti ve Dujarier öldü. Böylece Paris sosyetesinin ümit vaat eden genç adamlarından birinin hayatı sona erdi. Yıkılan Lola, Paris'i terketti.

1846'da Lola Montez kendini Münih'de buldu ve orada Bavyera kralı Ludwig'i elde etmeye çalıştı. Ludwig'e ulaşmanın en iyi yolunun güzel kızlara düşkün olan yaveri Kont Otto von Rechberg olduğunu keşfetti. Bir gün kont bir kafede kahvaltı yaparken Lola atıyla geçip "kazayla" eyerinden düşüp Rechberg'in ayaklarının dibine attı kendini. Kont ona yardıma koştu ve büyüldü. Onu Ludwig'le tanıştırmaya söz verdi.

Rechberg kraldan Lola için bir görüşme ayarladı, ama Lola antreye geldiğinde kralın yardım isteyen bir yabancı için zamanı olmadığını söylediğini duydu. Lola nöbetçileri itip odaya daldı. Bu arada elbisesinin önü bir şekilde yırtılmıştı (belki Lola'nın kendisi, belki de nöbetçilerden biri tarafından); kralın ve diğerlerinin şaşkın bakışları altında çıplak göğüsleri ortaya çıkmıştı. Lola, Ludwig'le görüşmeye alındı. Elli beş saat sonra Bavyera sahnesine ilk adımını attı; eleştiriler korkunçtu, ama bu, Ludwig'in daha fazla gösteri ayarlamasına engel olmadı.

Ludwig kendi ifadesiyle Lola tarafından "büyülenmişti." Halk içine kolunda Lola'yla çıkmaya başlamış, sonra Münih'in en gözde yerlerin-

den birinde onun için bir apartman dairesi satın almış ve dayayıp döşemişti. Cimri olarak bilinmesine ve hayallere kapılmamasına rağmen Lola'yı armağanlara boğmaya ve onun için şiirler yazmaya başlamıştı. Şimdi kralın en sevdiği metresi olarak şöhret ve talihi bir gecede yakalamıştı.

Lola zamanla haddini aşmaya başlamıştı. Bir gün ata binerken yaşlı bir adam onun önünde gidiyordu, ama Lola'nın zevkine göre biraz yavaştı. Lola onu geçemeyince binici kırıbaçıyla yaşlı adamı kırbaçlamaya başladı. Başka bir seferinde köpeğini tasmaını takmadan yürüyüşe çıkardı. Köpek yoldan geçen birine saldırınca Lola adamın köpekten kurtulmasına yardım etmek yerine tasmaıyla kırbaçlamıştı adamı. Bu tür olaylar duygularını göstermeyen Bavyera halkını çileden çıkardı, fakat Ludwig, Lola'nın yanında yer aldı, hatta onu Bavyera vatandeşliğine geçirdi. Kralın çevresindekiler onu bu ilişkinin tehlikelerine karşı uarmaya çalıştılar, ama o Lola'yı eleştirenler derhal kovuldu.

Krallarını seven Bavyeralılar artık ona açıkça saygısızlık ederken Lola kontes oldu, kendisi için yeni bir saray inşa edildi ve politikayla uğraşmaya, Ludwig'e politik tavsiyelerde bulunmaya başladı. Krallık-taki en büyük güçtü. Kralın kabinesindeki etkisi büyümeye devam ediyor ve diğer bakanları aşağılıyordu. Sonuç olarak krallıkta bir uçtan diğerine isyanlar başladı. Bir zamanlar huzur dolu olan yer şimdi iç savaşın eşiğindedi ve öğrenciler her yerde, "Lola dışarı!" diye şarkılar söylüyorlardı.

1848 yılı Şubat ayında Ludwig sonunda baskılara daha fazla dayanamadı. Büyük bir üzüntüyle Lola'dan derhal Bavyera'yı terketmesini istedi. Lola bunu yaptı, ama bedeli ödenmeden değil. Sonraki beş hafta boyunca Bavyeralıların öfkesi eskiden sevilen krallarına dönmüştü. O yılın mart ayında tahtı bırakmaya zorlandı.

Lola Montez, İngiltere'ye yerleşti. Her şeyden fazla saygınlığa ihtiyacı vardı ve evli olmasına rağmen (yıllar önce evlendiği İngilizden ayrılmamıştı hâlâ), nüfuzlu bir avukatın oğlu olan ve ümit vaat eden genç subay George Trafford Heald'a dikmişti gözlerini. Lola'dan on yaş genç olmasına ve İngiliz sosyetesinin en güzel ve zengin kızlarından birini seçebilecek olmasına rağmen Heald, Lola'nın büyüüne kapıl-

mişti. 1849'da evlendiler. Lola kısa süre sonra aynı anda iki kişiyle evli olması nedeniyle tutuklandı, kefaletle kaçtı ve İspanya'ya gittiler. Korunç derecede kavga ediyorlardı ve bir keresinde Lola, Heald'ı bıçakla yaraladı. Sonunda Heald'ı kendinden uzaklaştırdı. Heald, İngiltere'ye döndüğünde ordudaki mevkiini kaybetmiş olduğunu gördü. İngiliz sosyetesinden dışlandı, Portekiz'e taşındı ve yoksulluk içinde yaşadı. Birkaç ay sonra kısa hayatı bir tekne kazasında sona erdi.

Birkaç yıl sonra Lola Montez'in yaşam öyküsünü yayınlayan adam iflas etti.

Lola 1853'te California'ya taşındı, orada Pat Hull adında bir adamla tanışıp evlendi. İlişkileri tıpkı diğerleri gibi fırtınalıydı ve Hull'ı başka bir adam için terketti. Hull içkiye başladı ve dört yıl sonra oldukça genç bir yaşta ölene kadar süren bir depresyona girdi.

Lola kırk bir yaşında bütün giysileri ve eşyalarından vazgeçerek Tanrı'ya döndü. Amerika'yı turladı, dini konularda dersler verdi, beyazlar giyiyor ve haleye benzer beyaz bir başlık takıyordu. İki yıl sonra 1861'de öldü.

CEVİZ VE ÇAN KULESİ

Bir karga cevizi yüksek bir çan kulesine çıkardı, ama ceviz bir çatlağın arasına düşerek korkunç kaderinden kurtulmayı başardı.

Sonra Tanrı'nın lütfuyla duvarlara hitap ederek, yüksekliğine, çanlarının güzelliğine ve soyluluğuna dua ederek kendini koruması için duvara yalvardı. "Heyhat," diye devam etti. "Yaşlı babamın yeşil dallarından dökülen yapraklarıyla dolu toprağın üzerinde yatamadım, ama en azından sen beni bırakmasan olmaz mı? Kendimi vahşi karganın gagasında bulduğum zaman bir yemin ederek eğer kaçabilirsem hayatımı küçük bir delikte geçireceğimi söyledim." Bu sözler üzerine duvar şefkatle ve memnuniyetle cevizi düştüğü yerde korudu. Kısa bir süre içinde ceviz açıldı. Kökleri çatlağın içindeki taşların arasına girip itmeye başladı; sürgünleri gökyüzüne doğru yükseldi. Kısa süre içinde binadan dışarı çıktı ve eğri büğrü kökleri kalınlaştıkça taşları birbirinden ayırmaya, duvarları eski yerlerinden zorlayıp çıkarmaya başladı. Duvar artık çok geç olmuşken boş yere ağlayıp sızlayarak kısa süre içinde yıkıldı.

Leonardo da Vinci, 1452-1519

Yorum

Lola Montez oyunlarıyla erkekleri kandırıyordu, fakat onlar üzerindeki gücü cinselliğin ötesindeydi. Karakterinin gücü yoluyla sevgililerini büyülüyordu. Erkekler onun etrafında oluşturduğu girdaba kapılıyorlardı. Şaşkınlık ve kızgınlık hissediyorlardı, ama onun uyardığı duyguların gücü kendilerini daha canlı hissetmelerini sağlıyordu.

Bulaşıcı hastalıkta olduğu gibi sorunlar zaman içinde başgösteriyordu. Lola'nın yapısında bulunan dengesizliği sevgililerinin canlarını sıkıyordu. Onun sorunlarının içine çekildiklerini hissediyorlardı, ama ona olan duygusal bağlılıkları Lola'ya yardım etmeyi istemelerine neden oluyordu. Bu hastalığın en önemli noktasıydı, çünkü Lola Montez'e yardım edilemezdi. Sorunları çok derindi. Sevgilileri bir kez onunla özdeşleştikten sonra kendilerini kavgalara karışmış buluyorlardı. Hastalık ailelerine, arkadaşlarına ve Ludwig olayında ise bütün ülkeye yayılıyordu. Tek çözüm ondan kurtulmaktı, yoksa sonunda kişiyi bir çöküş bekliyordu.

Hastalık bulaştırıcı tipler yalnızca kadınlarla sınırlı değildir; bunun cinsiyetle bir ilgisi yoktur. Dışarı yayılan, felaketi kendisine çeken iç dengesizlikten kaynaklanır. Neredeyse bir tahrip etme ve bozma arzusu vardır. Bir ömür boyunca hastalıklı karakterlerin patolojisini inceleyebilirsiniz, ama zamanınızı ziyan etmeyin, yalnızca ders alın. Bir hastalıklının karşısında olduğunuzdan şüphelendiğinizde tartışmayın, yardım etmeye çalışmayın, o kişiyi arkadaşlarınıza göndermeyin, yoksa siz de ağa düşersiniz. Bu kişinin yanından kaçın, yoksa sonuçlara katlanmak zorunda kalırsınız.

Simon Thomas kendi döneminde harika bir doktordu. Bir gün yaşlı ve veremli bir hastanın evinde onunla tesadüfen tanıştığımı hatırlıyorum.

Onu tedavi etmenin yollarını anlatırken hastasına bir yolun, benim ona arkadaşlık edeceğim fırsatlar yaratmak olduğunu söyledi. O zaman gözlerini benim yüzümün tazeliğine ve düşüncelerini gençliğimin verdiği aşırı mutluluk ve dinçliğime odaklayabilirdi; bütün duyularını gençliğimin çiçeğiyle doldurursa durumu iyileşebilirdi. Bu arada benimkinin kötüleşeceğini söylemeyi unuttu.

Montaigne, 1533-1592

GÜCÜN ANAHTARLARI

Kontrolları dışındaki şartlar nedeniyle yıkılanlar onlara verebileceğimiz her türlü yardım ve anlayışı hak ederler. Buna karşılık bir de şanssızlık ya da mutsuzluk içinde doğmayan, ama yıkıcı hareketleri ve değerleri üzerindeki rahatsız edici etkileri nedeniyle talihsizliği ya da mutsuzluğu üzerlerine çekenler vardır. Eğer onları ayağa kaldırabilsek, kalıplarını değiştirebilsek harika bir şey olurdu, fakat çoğunlukla içimize girip bizi değiştiren şey bu kalıplardır. Nedeni basittir: İnsanlar ruhsal durumlara, duygulara, hatta birlikte zaman geçirdikleri diğerlerinin düşünce tarzına karşı bile aşırı derecede hassastırlar.

Tedavi edilemez derecede mutsuz ve dengesiz olanların bunu bulaştırma güçleri çok büyüktür, çünkü karakterleri ve duyguları çok yoğundur. Kendilerini genellikle kurban olarak gösterir, başlangıçta çektikleri acılara kendilerinin neden olduğunun görünmesini zorlaştırırlar. Siz onların sorunlarının doğal yapısını farketmeden önce hastalık size de bulaşmış olur.

Şunu anlayın: Güç oyununda bağlantı kurduğunuz insanlar önemlidir. Mutsuzluk bulaştırıcılarla ilişki kurmadaki risk, kendinizi kurtarmak için değerli zaman ve enerjinizi ziyan etmenizdir. İlişkiyle gelen suçluluk yoluyla diğerlerinin gözünde de acı çekersiniz. Bulaşmanın tehlikelerini hiçbir zaman küçümsemeyin.

Birçok şeyin bulaşıcı olduğu söylenir. Uyku ve esneme bulaşıcı olabilir. Geniş ölçekli stratejilerde düşmanınız heyecanlı ve acele etme eğiliminde görünüyorsa buna hiç aldırmayın. Tam bir sakinlik görüntüsü verirsiniz düşmanınız buna kanar ve rahatlar. Rakiplerinizin ruhlarına mikrop bulaştırabilirsiniz. Onlara sıkıntı, hatta zayıflığın bulunduğu kaygısız, sarhoş gibi bir ruh hali bulaştırabilirsiniz.

Beş Halka Kitabı, Miyamoto Musashi, XVII. Yüzyıl

Farkında olunması gereken birçok mutsuzluk bulaştırıcı türü vardır, fakat en sinsi olanlarından bir tanesi müzmin tatminsizlikten yakındır. Julius Caesar'a karşı komplo kuran Roma'lı Cassius'da derin

kıskançlıktan gelen bir tatminsizlik vardı. Kendisinden daha büyük bir yeteneğe sahip kimsenin varlığına katlanamazdı. Büyük olasılıkla Sezar onun sürekli huzursuzluğunu sezdiği için birinci yardımcılığını ona değil, Brutus'a vermişti. Cassius kara kara düşündü, düşündü, Sezar'a karşı duyduğu nefret hastalıklı hale geldi. Kendini adanmış bir demokrat olan Brutus, Sezar'ın diktatörlüğünden hoşlanmıyordu; ama bekleyecek sabrı vardı, Sezar'ın ölümünden sonra Roma'nın birinci adamı olacaktı ve şu anki liderin yapmış olduğu kötülükleri düzeltebilirdi. Ne var ki, Cassius onu kendi hıncıyla zehirledi, her gün Sezar'ın kötülüğü hakkında hikâyeler anlattı ona. Sonunda Brutus'u komploda yardım etmeye ikna etti. Büyük trajedinin başlangıcıydı bu. Brutus bulaşmanın gücünden korkmayı öğrenseydi ne çok talihsizlik önlenebilirdi.

Bulaşmaya karşı yalnızca bir çözüm vardır: karantina. Ancak siz sorunu farkedene dek genellikle çok geç olur. Lola Montez güçlü kişiliğiyle sizi etkiler. Cassius kendine güvenen yapısı ve duygularının derinliğiyle sizin ilginizi çeker. Kendinizi böylesi sinsi virüslere karşı nasıl korursunuz? Cevap insanların sorunları için gösterdikleri nedenlere göre değil, dünya üzerindeki etkilerine göre yargılamaktır. Bulaştırıcılar üzerlerine çektikleri talihsizlik, fırtınalı geçmişleri, çok sayıda bozulmuş ilişkileri, dengesiz kariyerleri, karakterlerinin sizi etkileyen ve mantığınızı kaybetmenize neden olan gücüyle tanınabilirler. Bulaştırıcının bu işaretlerine karşı uyanık olun; gözlerindeki tatminsizliği görmeyi öğrenin. En önemlisi de acımayın. Yardım etmeye çalışarak kendinizi ağa düşürmeyin. Bulaştırıcı değişmeden kalacaktır, oysa sizin dengeğiniz bozulacaktır.

Bulaşmanın diğer yanı eşit derecede geçerlidir ve belki de en kolay anlaşılındır: Keyifleri, doğal neşeleri ve zekâlarıyla mutluluğu kendilerine çeken insanlar vardır. Onlar sevinç kaynağıdır ve kendi üzerlerine çektikleri mutluluğu paylaşmak için onlarla ilişki kurmalısınız.

Bu keyif ve başarıdan daha fazlası için de geçerlidir: Bütün olumlu nitelikler bize de bulaşır. Talleyrand'ın birçok garip ve ürkütücü

özelliği vardı, fakat zarafet, aristokratik cazibe ve nükte konusunda bütün Fransızları geçtiği herkes tarafından kabul ediliyordu. Gerçekten ülkenin en soylu ailelerinden birinden geliyordu; demokrasi ve Fransız cumhuriyetine olan inancına rağmen saraya yaraşır tavırlarını korumuştur. Çağdaşı Napoleon birçok açıdan onun zıttıydı; Korsikalı bir köylüydü, suskun ve kaba, hatta sertti.

Napoleon'un Talleyrand'dan daha fazla hayran olduğu kimse yoktu. Bakanının insanlara karşı davranış şekline, zekâsına ve kadınları etkileme yeteneğine hayrandı; eksikliğini duyduğu kültürü almak için Talleyrand'ı mümkün olduğunca yanında tutuyordu. İktidarı devam ederken Napoleon'un değiştiğine hiç şüphe yoktu. Talleyrand'la sürekli ilişkisi sonucunda kaba yönlerinin birçoğu yontulmuştu.

Aptal bir adamı kültürlü olarak görmeyin, ama yetenekli bir adamı akıllı olarak düşünebilirsiniz; aptal bir çekingene gerçek bir derviş gibi hürmet etmeyin. Aptallarla birlikte olmayın, özellikle de kendini akıllı sananlarla. Ve kendi cehaletinizden memnun olmayın. İlişkilerinizin yalnızca iyi üne sahip insanlarla olmasına dikkat edin; çünkü insan ancak böyle bağlantılarla iyi üne kavuşur. Susam yağının güller ve menekşelerle nasıl karıştığını ve bir süre güller ve menekşelerle birlikte olduktan sonra nasıl susam yağı olmayı bırakıp gül yağı veya menekşe yağı olduğunu görmüyor musunuz? Prensler İçin Ayna, Kai Ka'us İbn İskender, XI. Yüzyıl

Bu olumlu duygusal etkilenmeyi avantajınız için kullanın. Örneğin, eğer cimri yaratılışdaysanız asla bir sınırın ötesine geçemezsiniz; yalnızca cömert ruhtar mükemmelliğe ulaşabilirler. O halde cömertlerle ilişki kurun, bu niteliği size de bulaştıracak, içinizde sıkı ve sınırlı ne varsa gevşeteceklerdir. Eğer ümitsizseniz neşeli insanlara yönelin. Asla sizin eksikliklerinizi paylaşanlarla ilişki kurmayın, onlar sizi engelleyen şeyleri güçlendireceklerdir. Yalnızca olumlu tanıdıklarınızla bağlantıya girin. Bunu hayatınızın kuralı yapın ve dünyadaki bütün terapilerden daha fazla yararlanın.

İmaj: Virüs. Görünmeden, uyarıda bulunmadan vücudunuza girer, sessizce ve yavaş yavaş yayılır. Siz mikroplanmanın farkına varana kadar virüs çok derinlere yerleşmiş olur.

Otorite: Talihlileri tanıyın, böylece onların arkadaşlığını seçebilirsiniz; talihsizleri de tanıyın, böylece onlardan kaçınabilirsiniz. Talihsizlik genellikle aptallık suçudur ve ondan yakınlardan arasında daha bulaşıcı olan başka bir illet yoktur: Kapınızı talihsizliğin en küçüğüne bile açmayın, çünkü, eğer bunu yaparsanız birçokları arkasından gelecektir... Başkasının acısı yüzünden ölmeyin (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Bu yasanın tersi yoktur. Uygulanışı evrenseldir. Sizi acılarıyla zehirleyecek olanlarla ilişki kurarak kazanılacak bir şey yoktur; talihliyle ilişki kurarak elde edilecek şey yalnızca güç ve şanstır. Bu yasaya uymazsanız tehlikeyi göze almış olursunuz.

YASA 11

İNSANLARI KENDİNİZE BAĞIMLI KILMAYI ÖĞRENİN

HÜKÜM

Bağımsızlığınızı sürdürmek için size her zaman ihtiyaç duyulmalı ve istenmelisiniz. Size ne kadar güvenilirse o kadar özgür olursunuz. İnsanların mutlulukları için size bağımlı olmalarını sağlayın, korkacak bir şeyiniz kalmasın. Onlara asla yeter derecede şey öğretmeyin, böylece siz olmadan bir şey yapamasınlar.

YASAYI ÇİĞNEMEK

Ortaçağda bir dönemde adı kayıtlı olmayan bir paralı asker (*condottiere*) Siena kentini yabancı bir saldırgandan kurtardı. Siena vatandaşları onu nasıl ödüllendirebilirdi? Hiçbir para ya da şeref kentin özgürlüğünün değeriyle kıyaslanamazdı. Şehrin vatandaşları askeri şehrin lordu yapmayı istediler, fakat bunun bile yeterli olmadığını düşündüler. Sonunda bir tanesi meclisin önünde durup bu konuyu tartışmaya açtı ve, "Onu öldürüp koruyucu azizimiz olarak ona ibadet etmemize izin verin," dedi ve böyle yaptılar.

Kont Carmagnola bütün paralı askerlerin içinde en cesur ve başarılı olanıydı. 1442'de hayatının son döneminde Floransa'yla uzun süren bir savaşın ortasında olan Venedik şehrinin hizmetindeydi. Kont birdenbire Venedik'e çağrıldı. İnsanların gözdesi olarak orada büyük saygı gördü. O akşam dükkayla akşam yemeği yiyecekti, hem de dükkanın sarayında. Fakat saraya giderken muhafızın kendisini her zamankinden farklı bir yere doğru yönlendirdiğini farkettiler. Ünlü Sighs

Köprüsü'nü geçtikten sonra kendisini nereye götürdüklerini farkettiler: zindana. Uydurma bir suçla mahkûm edilmişti ve ertesi gün Piazza San Marco'da kaderinin nasıl böylesine korkunç bir şekilde değiştiğini anlayamayan dehşete kapılmış kalabalığın önünde kafası uçuruldu.

İKİ AT

İki at yük taşıyordu. Öndeki at iyi gidiyordu, ama arkadaki at tembel. Adamlar arka atın yüklerini öndeki ata yükledikten sonra arkadaki at daha kolay yürümeye başladı ve öndeki ata, "Didin ve terle! Ne kadar çalışırsan o kadar çok acı çekersin," dedi. Hana vardıklarında atların sahibi, "Neden tek atla yükleri taşıırken iki atı besleyeyim? Bir tanesine istediği bütün yeml vereyim ve diğerinin boğazını keseyim; en azından derisini kullanırım," dedi. Ve söylediğini yaptı.

Masallar, Leo Tolstoy, 1828-1910

Yorum

Rönesans İtalya'sının büyük *condottieri*'lerinin çoğu koruyucu aziz Siena ve Kont Carmagnola'yla aynı kaderi paylaştılar: İşverenleri için arka arkaya savaşlar kazandılar ve karşılık olarak sürgüne gönderildiler, tutuklandılar ya da kafaları uçuruldu. Sorun nankörlük değildi; sorun onlar kadar yetenekli ve cesur çok sayıda diğer *condottieri*'lerin de olmasıydı. Yerleri doldurulabilirdi. Onların öldürülmesiyle hiçbir şey kaybedilmemişti. Bu arada onların arasındaki yaşlılar gitgide güçleniyor ve hizmetleri için gitgide daha fazla para istiyorlardı. O halde onlardan kurtulmak ve yerlerine daha genç, daha ucuz askerler koymak ne kadar iyiydi. Bağımsız ve haddini bilmez biçimde hareket etmeye başlayan Kont Carmagnola'nın kaderi buydu. Gerçekten vazgeçilemez olduğundan emin olmadan güçlü olduğunu varsaymıştı.

Diğerlerini kendilerine bağımlı kılmayanların kaderi budur (umulur ki, daha az vahşi bir biçimde olsun). Er ya da geç işi onlar kadar iyi yapan birileri çıkar, daha genç, daha dinç, daha ucuz, daha az tehditkâr.

Yaptığınız şeyi yapan tek kişi olun ve sizi işe alan kişinin kaderini sizinkine öylesine bağlayın ki, sizden kurtulmasın. Aksi takdirde bir gün siz de Sighs Köprüsü'nü geçmek zorunda kalabilirsiniz.

YASAYA UYMAK

Otto von Bismarck 1847'de Prusya parlamentosunda vekil oldu. Otuz iki yaşındaydı ve bir müttefiki ya da arkadaşı yoktu. Etrafına bakındığında müttefik olabileceği kişilerin liberaller ya da muhafazakârlar, herhâangi bir bakan ve kesinlikle de halk olmadığına karar verdi. Kralla, IV. Frederick William'la yakınlaşacaktı. Bu garip bir seçimdi, çünkü Frederick gücünün en alt seviyesindeydi. Zayıf, kararsız bir adamdı ve parlamentoda sürekli olarak liberallere teslim oluyordu; aslında iradesizdi ve Bismarck'ın kişisel ve politik olarak hoşlanmadığı birçok şeyi savunuyordu. Diğer vekiller aptalca hareketleri için krala saldırırken Bismarck onun yanında yer aldı.

Sonunda her şeyin karşılığını gördü: 1851'de Bismarck kralın kabinesinde bakan oldu. Artık işe girişme zamanı gelmişti. Tekrar tekrar onu zorlayarak orduyu geliştirmesini, liberallere karşı çıkmasını, tam olarak kendi istediklerini yapmasını sağladı. Frederick'in erkekliği konusundaki güvensizliği üzerinde çalıştı, onu sert olmaya ve gururla yönetmeye zorladı. Ve yavaş yavaş kralın güçlerini yeniden biraraya getirdi, tâ ki monarşi Prusya'da yine en büyük güç olana dek.

Frederick 1861'de öldüğünde kardeşi William tahta çıktı. William, Bismarck'tan hiç hoşlanmıyordu ve onu yanında tutmak gibi bir niyeti yoktu. Ama o da kardeşiyle aynı mirasa sahipti; gücünü azar azar tüketmeye çalışan çok fazla düşmanı vardı. Bu tehlikeli ve güvenliksiz konumla başedecek gücü olmadığını hissettiği için tahttan çekilmeyi bile düşünmüştü. Ancak Bismarck kendini bir kez daha kabul ettirmeyi başardı. Yeni kralın yanında yer aldı, ona güç verdi ve onu sağlam ve kararlı hareketlere ikna etti. Kral düşmanlarını köşeye sıkıştırmak için Bismarck'ın şiddete başvuran taktiklerine bağımlı hale geldi ve ondan hoşlanmamasına karşın onu kısa sürede başbakan yaptı. İki politika üzerine sık sık kavga ettiler. Bismarck çok daha muhafazakârdı, ama kral kendi bağımlılığının farkındaydı. Başbakan istifa etmek için tehditte bulunduğu kral tekrar tekrar teslim oluyordu ona. Aslında devlet politikasını yerleştiren Bismarck'tı.

Yıllar sonra Bismarck'ın Prusya başbakanı olarak girişimleri çeşitli Alman eyaletlerinin tek bir ülke olarak birleşmesini sağladı. Bismarck

kralı kandırarak Almanya'nın imparatoru olarak kalmasını sağladı. Ama aslında gücün doruklarına tırmanan Bismarck'tı. İmparatorun sağ eli, imparator vekili ve şövalye yapılmış prensi olarak bütün kontroller onun elindeydi.

KENDİ KENDİNE YÜRÜYEN KEDI

Sonra kadın güldü ve kediye bir kâse ılık süt verip, "Sen kedi, bir insan kadar zekisin, ama pazarlığının adam veya köpekle yapılmadığını hatırla, eve geldiklerinde ne yapacaklarını bilmiyorum," dedi. "Bana ne?" dedi kedi. "Ateşin yanında yerim hazır olduktan, ılık sütüm günde üç kere geldikten sonra adam veya köpeğin ne yaptığı umurumda değil."

...Ve o günden bugüne beş tanesi içinde üç adam onu ne zaman görseler kediye bir şeyler atacaklar ve bütün köpekler de onu ağacın tepesine kadar kovalayacaklardı. Ama kedi de pazarlığın kendine düşenini yaptı. Fareleri öldürecek ve evdeyken kuyruğunu çok hızlı çekmedikleri takdirde bebeklere nazik davranacak. Ve bunu yaptığı zaman, ay yükselip gece başladığında kendi kendine yürüyen şey kedidir ve her yer ona benzer. Sonra kuyruğunu sallayarak ve vahşi yalnızlığıyla birlikte ıslak vahşi ormanlara gider veya ıslak vahşi ağaçlara tırmanır ya da ıslak vahşi çatılara çıkar.

Kısa Hikâyeler, Rudyard Kipling, 1865-1936

Yorum

1840'ların Almanya'sının politik manzarasına bir bakış atan çoğu genç ve hırslı politikacı en fazla gücü olanlar üzerine güç tabanı inşa etmeye çalışırdı. Bismarck duruma farklı bakıyordu. Güçlülerle güçleri birleştirmek aptalca olabilirdi. Onlar sizi yutabilirlerdi, tıpkı Venedik dükasının Kont Carmagnola'yı yuttuğu gibi. Eğer zaten güçlülere kimse size bağımlı olmayacaktır. Eğer hırslıysanız, bağımlılık ilişkisi geliştirebileceğiniz zayıf hükümdarlar ya da efendiler aramanız çok daha akıllıcadır. Siz onların gücü, zekâsı, belkemiği haline gelirsiniz. Ne kadar güçlüsünüz! Eğer sizden kurtulurlarsa bu görkemli yapı yıkılacaktır.

İhtiyaç dünyayı yönetir. İnsanlar ihtiyaç duymadıkça ender olarak eylemde bulunur. Eğer kendinize ihtiyaç duyulmasını sağlamıyorsanız ilk fırsatta yok edileceksinizdir. Öte yandan gücün yasalarını anlarsa-

nız ve başkalarını kendi iyilikleri için size bağımlı kılırsanız, zayıflıklarına kendi "demir ve kan" gücünüzle karşılık verirseniz, Bismarck'ın ifadesiyle efendilerinize rağmen hayatta kalmayı başarabilirsiniz. Efendi olmanın zorluklarıyla karşılaşmaksızın gücün bütün yararlarına sahip olursunuz.

Bu nedenle akıllı bir prens her tür vatandaşını, her şart altında devlete ve kendine bağımlı kılar; o zaman hep güvenilir olurlar.

Niccolo Machiavelli, 1469-1527

GÜCÜN ANAHTARLARI

Nihai güç, insanların sizin istediklerinizi yapmalarını sağlama gücüdür. İnsanları zorlamadan ya da incitmeden, onların gönüllü olarak arzularınızı yerine getirmelerini sağladığınız zaman gücünüz dokunulmazdır. Bu konuma ulaşmanın en iyi yolu bağımlılık ilişkisi geliştirmektir. Efendinizin sizin hizmetinize ihtiyacı vardır; zayıftır veya siz olmadan işlev göremez; onun işiyle öylesine birlikte yoğurulmuşsunuzdur ki, sizden kurtulmak onun için büyük zorluklara neden olur ya da en azından sizin yerinizi alacak olan birinin eğitimi için değerli zamanın ziyan edilmesi anlamını taşır. Böyle bir ilişki kurulduktan sonra kontrol sizdedir, efendinizin sizin istediğinizi yapmasını sağlama kontrolü. Bu durum klasik bir tahtın ardındaki adam, gerçekte kralı kontrol eden kralın hizmetlisi örneğidir. Bismarck'ın isteklerini yaptırmak için ne Frederick'i, ne de William'ı zorlaması gerekmişti. Yalnızca istediğini elde etmezse çekip gideceği, kralı rüzgârda savrulmaya bırakacağı mesajını açıkça vermişti. Her iki kral da kısa sürede Bismarck'ın bestesiyle dans etmeye başlamıştı.

Yanlış bir şekilde nihai güç türünün bağımsızlık olduğuna inananlardan olmayın. Güç insanlar arasındaki ilişkiyi içerir; müttefikiniz, piyadeniz, hatta paravanınız olarak hizmet eden zayıf bir efendi gibi diğerlerine ihtiyacınız olacaktır. Tamamen bağımsız insan ormandaki bir kulübede yaşayabilir, istediği gibi gelip gitme özgürlüğüne sahiptir, ama gücü yoktur. Ümit edebileceğiniz en iyi şey diğerlerinin size o ka-

dar bağımlı hale gelmesidir ki, böylece zıt bağımsızlığın tadını çıkarabilirsiniz: Size duydukları ihtiyaç sizi özgür bırakır.

Fransa'nın muhteşem Örümcek Kralı XI. Louis'nin (1423-1483) astrolojiye karşı zaafı vardı. Hayran olduğu bir astroloğu sarayda barındırıyordu, tâ ki adam sarayın hanımefendisinin sekiz gün içinde öleceğini söyleyene dek. Bu kehanet gerçekleşince Louis dehşete kapılmıştı, adamın ya haklılığını kanıtlamak için kadını öldürdüğünü veya biliminde son derece usta olup kralı bile tehdit ettiğini düşünüyordu. İki durumda da öldürülmesi gerekiyordu.

Bir akşam Louis astroloğu kalenin yüksek yerindeki odasına çağırırdı. Adam gelmeden önce kral adamlarına işaret verdiğinde gelip astroloğu pencereye götürmelerini ve yüzlerce metrelik boşluğa bırakmalarını söyledi.

Astrolog kısa sürede geldi, ama kral işaret vermeden önce son bir soru sormaya karar verdi. "Astrolojiyi anlıyor ve diğerlerinin kaderini biliyor gibisin, peki bana kendi kaderini ve ne kadar yaşayacağını söyle bakalım."

"Sizden tam üç gün önce öleceğim, Sayın Majesteleri," diye cevap verdi astrolog. Kralın işareti hiç verilmedi. Adamın hayatı kurtulmuştu. Örümcek Kral astroloğunu yalnızca kendi yaşadığı sürece korumakla kalmadı, onu hediyelere boğup sarayın en iyi doktorları tarafından bakılmasını sağladı.

Astrolog Louis'den birkaç yıl fazla yaşadı, böylece kehanetin yanlışlığını, ama gücünün yüceliğini kanıtlamış oldu.

Model şudur: Diğerlerini size bağımlı hale getirin. Sizden kurtulmak bir felakete, hatta ölüme neden olmalı ve efendiniz kaderine meydan okuyarak bunu öğrenmeye çalışmamalı.

Rönesans sırasında bir ressamın başarısı için en büyük engel doğru müşteriyi bulmaktı. Michelangelo bunu herkesten iyi başarıyordu, müşterisi Papa II. Julius'tu. Fakat o ve papa, papanın mermer mozaesi konusunda tartıştılar ve Michelangelo tiksintiyle Roma'yı terketti. Papanın yalnızca onun işine son vermemekle kalmayıp kendi mağrur tarzıyla sanatçıya kalması için yalvarması çevresindeki insanları şaşkınlığa uğratmıştı. Michelangelo'nun başka bir müşteri bulabileceğini ama kendisinin başka bir Michelangelo bulamayacağını biliyordu.

Sizin Michelangelo'nun yeteneğine sahip olmanız gerekmiyor; sizi diğerlerinden ayıran bir özelliğinizin olması yeterli. Başka bir efendi ya da müşteri bulabileceğiniz, ama efendinizin sizin belirli yeteneğinize sahip birini bulamayacağı bir ortam hazırlayın. Ve eğer gerçekten vazgeçilemez değilseniz öylemişsiniz gibi görünmenin bir yolunu bulun. Özelleşmiş bilgi ve yeteneğe sahipmiş gibi görünmek, üstünüzdekilerin sızdırıp yapamayacaklarına inanmalarını sağlar. Bununla birlikte, efendinizin gerçek bağımlılığı, onu size karşı sahte olana göre daha hassas bir durumda bırakır ve becerinizi vazgeçilmez kılmak her zaman sizin elinizdedir.

Kaderlerin birbiriyle yoğurulmasından kastedilen şey budur: Sürenen bir sarmaşık gibi kendinizi gücün kaynağına dolamışsınızdır, bu nedenle sizi kesmek büyük bir travmaya neden olur. Ve kendinizi efendinizin etrafına sarmanız da gerekmez; zincirde vazgeçilmez olduğu sürece başka bir kişi de aynı işi görecektir.

Bir gün sıkıcı bir yönetici grubu Colombia Pictures'ın başkanı Harry Cohn'un ziyaretine gelir. Yıl 1951'dir ve Hollywood'da komünistlere karşı Amerikan Olmayanların Faaliyetleri Komitesi tarafından yürütülen cadı avı zirveye ulaşmıştı. Yöneticilerin kötü haberleri vardı: Çalışanlarından biri, senaryo yazarı John Howard Lawson'ın komünist olduğu belirlenmişti. Ya ondan hemen kurtulacak ya da komitenin gazabına maruz kalacaklardı.

Harry Cohn çok içten bir liberal değildi; aslında her zaman tutucu bir Cumhuriyetçi olmuştu.

En sevdiği politikacı, bir kez ziyaret ettiği ve çerçevesel resminin duvarında asılı olduğu Benito Mussolini'ydi. Eğer nefret ettiği biri olursa Cohn ona "Komünist piç," derdi. Fakat yöneticileri şaşkınlığa uğratarak Lawson'ı kovmayacağını söyledi. Senaristi iyi bir yazar olduğu için elinde tutmuyordu, Hollywood'da pek çok iyi yazar vardı. Onu bağımsızlık zinciri yüzünden elinde tutuyordu. Lawson, Humphrey Bogart'ın yazarıydı ve Bogart, Colombia'nın yıldızıydı. Eğer Cohn, Lawson'la işleri bozarsa son derece kârlı bir ilişkiyi bozmuş olurdu. Bu, komiteye karşı gelmesinin neden olacağı kötü reklamdan daha değerliydi.

Henry Kissinger, Nixon'ın Beyaz Sarayı'nda yer alan kan dökmelelerin hepsinden kurtulmayı başarmıştı, bunun nedeni Nixon'ın bulabileceği en iyi diplomat olması değildi; başka iyi görüşmeciler de vardı, ayrıca ikisinin çok iyi geçinmesi de bir neden değildi: çünkü geçinmiyorlardı. Ortak inanç ve politikaları da paylaşmıyorlardı. Kissinger hayatta kalmıştı, çünkü kendisini politik yapının o kadar çok alanına sarmıştı ki, onu yok etmek bir kargaşaya neden olurdu. Michelangelo'nun gücü *yoğundu*, bir sanatçı olarak yeteneklerine, becerilerine dayanıyordu. Kissinger'ın gücü ise çok *yaygındı*; yönetimin o kadar çok alan ve bölümüne karıştırmıştı ki, onun varlığı elindeki bir koz haline gelmişti. Ayrıca kendine birçok müttefik kazanmıştı. Eğer kendiniz için böyle bir konum ayarlayabilirsiniz sizden kurtulmak tehlikeli hale gelir; bu durumda her türlü karşılıklı bağımlılıklar çözülecektir. Yine de, yoğun güç türü yaygın olandan daha fazla özgürlük sağlar, çünkü buna sahip olanlar güvenlikleri için belirli bir efendiye veya belirli bir güç konumuna bağlı değillerdir.

Başkalarına size bağımlı kılmak için seçebileceğiniz bir yol gizli istihbarat taktiğidir. Başka insanların sırrını bilerek, insanların ortalığa yaymak istemedikleri sırlara sahip olarak onların kaderini kendinizinkine bağlarsınız. Artık dokunulmazsınızdır. Gizli polis şefleri bu mevkiyi uzun yıllar boyunca korumuşlardır. Bir kralı ya batırır ya çıkarabilirler veya J. Edgar Hoover'ın durumunda olduğu gibi bir başkanı batırıp çıkarabilirler. Ancak bu rolün çok fazla güvensizlik ve paranoyası vardır; verdiği güç neredeyse kendini yok eder. Huzur içinde dinlenemezsiniz ve eğer size huzur vermezse gücün ne anlamı var?

Son bir uyarı daha: Efendinizin size olan bağımlılığının onun sizi sevmesini sağlayacağını sanmayın. Aslında size kızabilir ve sizden korkabilir. Fakat Machiavelli'nin söylediği gibi, korkulmak sevilmekten daha iyidir. Korkuyu kontrol edebilirsiniz; sevgiyi asla. Sevgi ya da dostluk gibi sinsi ve değişebilir bir duyguya bağımlı olmak sizi yalnızca güvensiz kılacaktır. Diğerlerinin size, dostluğunuza duyulan sevgi yerine sizi kaybetmenin doğuracağı şeylerden korkması nedeniyle bağımlı olması daha iyidir.

İmaj: Bol Dikenli Sarmaşık. Aşağıda kökler derinlere doğru yayılarak büyür. Yukarıda asma çalılarının arasından yolunu bulur, kendini ağaçlara, direklere ve pencere pervazlarına dolar. Onlardan kurtulmak çok çaba ve zahmet gerektirir, tırmanmasına izin vermek daha kolaydır.

Otorite: İnsanları kendinize bağımlı kılın. Böyle bir bağımlılıktan kibarlığa göre kazanılacak daha çok şey vardır. Susuzluğunu gideren kimse artık ona ihtiyaç duymayarak kuyuya hemen sırtını döner. Bağımlılık yok olduğunda, nezaket ve terbiye, ardından da saygı yok olur. Deneyimin size öğretmesi gereken ilk ders, ümidi canlı tutmak ama asla tatmin etmemektir; soylu bir müşteriyi bile hep kendinize bağımlı olarak tutmaktır (Baltasar Gracián, 1601-1658).

İnsanları size bağımlı kılmanın zayıf yanı sizin de bir dereceye kadar onlara bağımlı olmanızdır. Ama o noktanın ötesine geçmeye çalışmak sizden üsttekilerden kurtulmak, tek başına durmak, kimseye bağılı olmamak anlamına gelir. Bu, J. P. Morgan veya John D. Rockefeller'ın tekeli yaklaşımıydı, yani rekabetin tümünden kurtulup tam kontrole sahip olmak. Eğer piyasayı köşeye sıkıştırabiliyorsanız, bu çok daha iyi.

Böylesi bir bağımsızlık bedelsiz olarak gelmez. Kendinizi başkalarından ayırmaya zorlanırsınız. Tekeller çoğu kez içe döner ve iç baskıyla kendilerini yok ederler. Ayrıca güçlü bir kızgınlık da uyandırır, düşmanlarının onlarla savaşmak için biraraya gelmelerine neden olur. Tam kontrol dürtüsü çoğunlukla yıkıcı ve boştur. Karşılıklı bağımlılık bir yasadır, bağımsızlık ise ender ve çoğu kez ölümcül bir istisnadır. O halde, kendinizi karşılıklı bağımlılık konumuna sokmak ve tersini aramak yerine bu önemli yasaya uymak daha iyidir. En üstte olmanın dayanılmaz baskısını taşımazsınız ve sizin üstünüzdeki efendiniz size bağımlı olduğu sürece sizin köleniz olacaktır aslında.

YASA 12

KURBANINIZI SAVUNMASIZ BIRAKMAK İÇİN SEÇİCİ DÜRÜSTLÜK VE CÖMERTLİĞİ KULLANIN

HÜKÜM

Tek bir içten ve dürüst davranış dizinelerce sahtekâr hareketi öretecektir. Açık yürekli dürüstlük ve cömertlik jestleriniz en kuşkucu kişilerin bile savunmasını indirecektir. Bir kez seçici dürüstlüğü-nüz zırhlarında bir delik açtı mı, artık onları istediğiniz gibi kandırabilir ve kullanabilirsiniz. Tam zamanında verilen bir hediye -Truva atı- aynı amaca hizmet eder.

YASAYA UYMAK

1926 yılında uzun boylu, şık giyimli bir adam dönemin en tehlikeli gangsteri olan Al Capone'u ziyaret etti. Adam zarif bir Avrupa aksanıyla konuşarak kendini Kont Victor Lustig olarak tanıttı. Eğer Capone kendisine 50.000 dolar verirse bunu ikiye katlayacağını söyledi. Capone'un bu "yatırımı" karşılamaya yetip de artacak kadar parası vardı, ama yabancılara büyük miktarda para verecek kadar güvenme alışkanlığında değildi. Konta şöyle bir baktı. Bu adamda farklı bir şey vardı: yüksek bir sınıfa ait olmanın verdiği hava, tavırları... böylece Capone oyuna katılmaya karar verdi. Paraları şahsen saydı ve Lustig'e verdi. "Pekâlâ, kont," dedi Capone. "Söylediğin gibi altmış gün içinde iki katına çıkar bakalım." Lustig parayla gitti, Chicago'daki bir kiralık ka-

saya koydu, diğer bazı para kazanma hilelerinin sürmekte olduğu New York'a yöneldi.

50.000 dolar dokunulmadan kaldı. Lustig onu ikiye katlamak için bir çaba göstermedi. İki ay sonra Chicago'ya döndü, parayı kasadan aldı ve Capone'a bir ziyarette daha bulundu. Gangsterin duvar suratlı korumalarına baktı, özür dilercesine gülümsedi. "Lütfen özürlerimi kabul buyrun. Planımın başarısız olduğunu üzülerek bildirmek istiyorum... Başarısız oldum."

Capone yavaşça ayağa kalktı. Lustig'e bakarak onu nehrin hangi kısmına atması gerektiğini düşündü. Fakat kont cebine uzanarak 50.000 doları çıkardı ve masaya koydu. "İşte efendim, paranız kuruşuna kadar burada. Özürlerimi tekrar ediyorum. Bu çok utanç verici. İşler benim umduğum gibi gitmedi. Paranızı siz ve kendim için ikiye katlamayı çok isterdim. Tanrı biliyor ya buna çok ihtiyacım vardı, ama plan gerçekleşmedi."

Capone şaşkın bir şekilde koltuğuna çöktü. "Senin bir dolandırıcı olduğunu biliyorum, kont," dedi. "Buraya girdiğin anda bunu anlamıştım. Ama bu... yani paramı geri almam... şey..." Lustig, "Lütfen özürlerimi kabul edin, Bay Capone," dedi şapkasını alıp oradan ayrılırken. "Tanrım! Sen dürüstsün," diye bağırdı Capone. "Eğer zor durumdaysan, sana yardımı olması için şu beşliği al." Elli binin içinden beş tane bin dolarlık saydı. Kont şaşkın görünüyordu, başıyla selam verdi, mırıldanarak teşekkürlerini sundu ve parayı alarak çıktı.

Lustig'in baştan beri peşinde olduğu şey zaten bu beş bin dolarıdı.

FRANCESCO BORRI, SARAYLI ŞARLATAN

1695 yılındaki ölümü on yedinci yüzyıla giren Milanolu Francesco Guiseppe Borri, özel maceracı şarlatan tipinin, saray mensubu veya "mağrur" dolandırıcının öncüsüydü... Gerçek şöhret dönemi Amsterdam'a taşındıktan sonra başlamıştı. Orada Evrensel Doktor unvanını almıştı. Yanında geniş bir refakatçi grubu taşıyor ve altı atın çektiği bir arabayla geziyordu... Hastalar akın akın geliyorlar, bazı yatalak hastalar kendilerini Paris'ten Amsterdam'a tahtirevanla taşıyorlardı. Borri konsültasyonları için ücret almıyordu. Yoksullara

büyük paralar dağıtıyordu ve posta veya kambiyo senedi yoluyla para aldığı bilinmiyordu. Yine de böylesi bir lüks içinde yaşamaya devam ederken onda filozof taşının olduğu varsayılıyordu. Birdenbire bu hayırsever kişi Amsterdam'dan yok oldu. Sonra anlaşıldı ki, kendisine emanet edilen para ve elmasları alıp gitmişti.
Şarlatanın Gücü, Grete de Francesco, 1939

Yorum

Birkaç dil bilen, zarafeti ve kültürüyle gurur duyan Kont Victor Lustig modern zamanların en büyük dolandırıcılarından idi. Girişimciliği, korkusuzluğu ve en önemlisi de insan psikolojisi hakkındaki bilgiyle tanınıyordu. Bir adamı bir dakika içinde tartabilir, zayıflığını keşfedebilirdi ve enayileri tespit eden radarları vardı. Lustig çoğu insanın dolandırıcılar ve diğer başbelalarına karşı savunmada olduklarını biliyordu. Onun işi bu savunmaları yok etmektir.

Bunu yapmanın kesin bir yolu açık samimiyet ve dürüstlüktür. Dürüst olduğu sırada yakalanan birine kim güvensizlik edebilir ki? Lustig çoğu zaman seçici dürüstlük kullanırdı, ama Capone'da bir adım öteye gitti. Hiçbir dolandırıcı böylesi bir dolandırıcılığa cesaret edemezdi; enayilerini aptallıkları yüzünden seçerdi, çünkü görünüşleri ilaçlarını şikâyet etmeden alacaklarını gösterirdi. Capone'u dolandırırsanız hayatınızın geri kalanını (geriye ne kaldıysa) korkarak geçirirdiniz. Ama Lustig, Capone'un hayatını diğerlerine güvenmeyerek geçirdiğini biliyordu. Onun etrafındaki hiç kimse dürüst ya da cömert değildi ve kurtların etrafında olması yorucu, hatta insanı depresyona sokacak bir şeydi. Capone gibi insanlar dürüst ve cömert hareketlerin alıcısı olmak, herkesin kendisini soymaya çalışmadığını hissetmek için kıvranırlardı.

Lustig'in seçici dürüstlük hareketi Capone'un silahlarını indirmesini sağladı, çünkü beklenmedik bir şeydi bu. Bir dolandırıcı duyguları böylesine karıştırmaya bayılır, çünkü bu duyguların içine sıkışan kişi kolayca kandırılır ve dikkati çeliner.

Bu yasayı Capone'un dünyasında kullanmaya çekinmeyin. İyi zamanlanmış dürüst ya da cömert davranışla krallıktaki en zalim canavarın elinizden yemesini sağlayabilirsiniz.

***Ufukta en azından bir işaret görmediğimde her şey griye döner.
Hayat o zaman boş ve boğucu görünür.
Dürüst insanları anlayamam.
Umutsuz hayatlar sürüyorlar, sıkıntı dolu hayatlar.
Kont Victor Lustig, 1890-1947***

GÜCÜN ANAHTARLARI

Aldatmanın özü dikkati çelmedir. Aldatmayı istediğiniz insanların dikkatini başka yöne çekmek, onların farketmeyeceği bir şeyi yapmanıza zaman ve yer verir. Bir nezaket, cömertlik veya dürüstlük hareketi çoğu kez en güçlü dikkat çelme yöntemidir, çünkü diğer insanın şüphelerini yok eder. Onu her türlü sevgi dolu yaklaşıma atlayan bir çocuğa çevirir.

Eski Çin'de buna "almadan vermek" denirdi; vermek diğer insanın almayı farketmesini zorlaştırır. Sonsuz pratik kullanımları olan bir hiledir bu. Birisinden arsızca bir şey almak tehlikelidir, güçlü biri için bile. Kurban intikam planları yapacaktır. İhtiyacınız olan şeyi açıkça istemek de tehlikelidir, ne kadar kibar isterseniz isteyin. Diğer insan kendisi için bir kazanç görmedikçe sizin ihtiyaç içinde olmanız onu kızdırır. Almadan önce vermeyi öğrenin. Bu genellikle ortamı yumuşatır, gelecekteki ricanızdan bir parça almanızı sağlar ya da yalnızca dikkati dağıtır. Ve vermenin birçok şekli vardır: gerçek bir hediye, cömert bir davranış, bir iyilik, "dürüst" bir itiraf... ne gerekiyorsa.

Seçici dürüstlük birisiyle ilk karşılaşmanızda en iyi şekilde kullanılır. Hepimiz alışkanlıkları olan yaratıklarız ve ilk izlenimimizin etkisi uzun sürer. Eğer birisi ilişkinizin başlangıcında sizin dürüst olduğunuzu inanırsa o kişiyi bunun aksine inandırmak çaba gerektirir. Bu size manevra için zaman verir.

Jay Gould, Al Capone gibi kimseye güvenmeyen bir insandı. Otuz üç yaşına varana dek mültimilyoner olmuştu ve bunu çoğunlukla aldatmaca ve güçlü silahlarla yapmıştı. 1860'ların sonlarında Gould, Erie Demiryolu'na büyük bir yatırım yaptı, sonra piyasada şirketin bol miktarda sahte hisse senedinin bulunduğunu öğrendi. Servetini kaybetmek ve büyük bir utançla yaşamak üzereydi.

Bu krizin ortasında Lord John Gordon-Gordon adında bir adam yardım etmeyi önerdi. Bir İskoç lordu olan Gordon-Gordon demiryollarına yatırım yaparak küçük bir servet edinmişti.

Elyazısı uzmanlarına danışarak Gordon-Gordon, Gould'a sahte hisse senedi suçlularının gerçekte Erie Demiryolu'nun bazı üst düzey yöneticileri olduğunu kanıtladı. Gould müteşekkirdi. Gordon-Gordon, Gould'la güçlerini birleştirip Erie'de kontrol sahibi olabilecek miktarda hisse senedi almayı teklif etti. Gould kabul etti. Bir süre için bu iş başarılı gibi göründü. İki adam artık iyi arkadaşlardı ve Gordon-Gordon ne zaman daha fazla hisse senedi almak için Gould'a gelse Gould parayı veriyordu. Bununla birlikte 1873'te Gordon-Gordon birdenbire bütün hisse senetlerini satarak bir servet yaptı, ama Gould'un elindekilerin değerinin korkunç şekilde düşmesine neden oldu. Sonra da ortadan kayboldu.

Yaptığı araştırmayla Gould, Gordon-Gordon'un gerçek adının John Crowningsfield olup bir denizciyle Londra'lı barmen kadının oğlu olduğunu öğrendi. Ondan önce Gordon-Gordon'un dolandırıcı olduğunu gösteren pek çok ipucu vardı, ama onun başlangıçtaki dürüst hareketi ve desteği Gould'u öylesine kör etmişti ki, gerçeği görmesi için milyonlarını kaybetmesi gerekmişti.

Tek bir dürüstlük hareketi genellikle yetersizdir. Gerekli olan şey, dürüstlük konusunda bir dizi davranış üzerine inşa edilmiş olan şöhruttur, ama bunlar oldukça önemsiz davranışlar olabilir. Bu şöhret oluştuktan sonra tıpkı ilk izlenimde olduğu gibi sarsılması imkânsızdır.

Eski Çin'de Dük Wu Cheng gittikçe artan bir güce sahip Hu Krallığı'nı ele geçirmenin zamanı geldiğine karar vermişti. Planından kimseye söz etmeyerek kızını Hu'nun hükümdarıyla evlendirdi. Sonra devlet başkanını arayıp bakanlarına şöyle sordu: "Bir askeri harekât düşünüyorum. Hangi ülkeyi istila etmeliyiz?" Beklediği gibi bakanlarından biri, "Hu işgal edilmeli," diye cevap verdi. Dük öfkelenmiş görünerek, "Hu artık kardeş bir ülke. Neden onu işgal etmeyi öneriyorsun?" dedi. Politik olmayan önerisi için bu bakanı idam ettirdi. Hu'nun hükümdarı bunu duydu ve Wu'nun diğer dürüstlük işaretlerini ve kızıyla evliliğini düşünerek kendini Cheng'e karşı savunmak üzere hiçbir önlem almadı.

Birkaç hafta sonra Cheng'in güçleri Hu'nun ülkesine dalıp bir daha bırakmamak üzere ele geçirdiler.

Dürüstlük tetikte olanın silahlarını indirmesini sağlamanın en iyi yoludur, ama tek yol değildir. Her türlü soylu, görünüşte bencil olmayan hareket amaca hizmet edecektir. Ama böyle bir hareketin en iyisi cömertliktir. Çok az insan bir hediyeye karşı durabilir, hatta en zorlu düşmandan gelse bile. Bu nedenle insanları silahsız bırakmak için mükemmel bir yoldur. Hediye içimizdeki çocuğu açığa çıkarır, savunmalarımızı hemen yok eder. Diğer insanların hareketlerini çoğunlukla en olumsuz şekilde görsek de, genellikle gizli güdülerini saklayan hediyeenin Machiavelli'ci amacını göremeyiz. Hediye aldatmaya yönelik bir davranışın gizlendiği mükemmel bir nesnedir.

Üç bin yıl önce eski Yunanlılar, Paris tarafından kendilerinden çalınan güzel Helen'i geri almak ve Truva şehrini yıkmak için denizi aşmışlardı. Kuşatma on yıl sürmüştü, pek çok kahraman ölmüştü, fakat iki taraf da zafere yaklaşamamıştı. Bir gün kâhin Calchas Yunanlıları topladı.

"Şu duvarları dövmekten vazgeçin!" dedi. "Başka bir yol, bir hile bulmalısınız. Truva'yı tek başına zorla ele geçiremiyoruz. Bir kurnazlığa başvurmalıyız." Kurnaz Yunan lideri Odysseus dev bir tahta at inşa edip içine askerleri saklamayı, sonra bu atı Truvalılara hediye olarak sunmayı önerdi. Achilles'in oğlu Neoptolemus bu fikirden tiksindi; hiç erkekçe değildi. Böylesi hileli bir zafer kazanmaktansa binlerce askerin savaş alanında ölmesi daha iyiydi. Ama ellerinde erkeklik, onur ve ölüm ya da hızlı bir zafer seçeneği bulunan askerler atı seçtiler ve at derha! inşa edildi. Hile başarılıydı ve Truva yenik düştü. Bir hediye Yunan davası için on yıllık bir savaştan daha fazlasını yapmıştı.

Seçici kibarlık da hile cephanenizin bir parçası olabilir. Eski Romalılar yıllar boyunca Faliscan şehrini kuşatma altında tuttular ama kenti almayı başaramadılar. Ancak bir gün Romalı General Camillus şehrin dışında kamp kurduğu sırada bir adamın bazı çocuklarla birlikte kendisine doğru geldiğini gördü. Bu adam Falican'lı bir öğretmendi ve çocuklar da sonradan anlaşıldığına göre şehrin en soylu ve varlıklı ailelerinin çocuklarıydı. Öğretmen çocukları yürüyüşe çıkarmış gibi ya-

parak onları doğruca Romalıların yanına götürmüş ve şehrin düşmanı Camillus'a şirin görünmek umuduyla onları rehine olarak teklif etmişti.

Camillus çocukları rehine olarak almadı. Öğretmeni soydu, ellerini arkasından bağladı, her çocuğa bir kırbaç verdi ve onu şehre kadar kırbaçlamalarını sağladı. Camillus çocukları rehine olarak kullanmış olsaydı şehirdekilerden bazıları teslim olmak isterdi. Ve eğer Faliscan'lılar savaşmaya devam etseler bile bunu pek istekli yapmazlardı. Camillus'un bu durumdan yararlanmayı reddetmesi Faliscan'lıların direncini kırdı ve teslim oldular. Generalin tahminleri doğrudu. Üstelik her iki durumda da kaybedecek bir şeyi yoktu. Rehine numarasının savaşı sona erdirmeyeceğini biliyordu, en azından hemen sona erdirmeyecekti. Durumu tersine çevirerek düşmanın güvenini ve saygısını kazandı, onların savunmalarını yok etti. Seçici kibarlık çoğunlukla en inatçı düşmanı bile etkisiz hale getirir. Tam kalbi hedef aldığı anda karşılık verme isteğini köreltir.

Şunu hatırlayın: İnsanların duygularıyla oynayan hesaplanmış kibarlık hareketleri Capone'u bile kolayca kandırıp bir çocuğa çevirir. Her türlü duygusal yaklaşımda olduğu gibi bu taktik de dikkatle uygulanmalıdır. Eğer insanlar onun ardındakini görebilirlerse dışkırlığına uğrayan müteşekkirlilik ve sıcak duyguları en şiddetli nefret ve güvensizlik haline gelir. Hareketi samimi ve yürekten yapmadığınız takdirde ateşle oynamayın.

İmaj: Truva Atı. Hileniz düşmanınızın karşı koyamayacağı muhteşem bir hediyenin içinde gizli. Duvarlar açılır. İçeri girildikten sonra yıkım başlar.

Otorite: Chin Dükü Hsien, Yü'yü istila etmek üzereyken onlara yeşim taşı ve bir grup at sunar. Earl Chih, Ch'ou-yu'yu basmak üzereyken onlara büyük savaş arabaları sunar. Bu yüzden bir özdeyiş şöyle der: "Almak üzere olduğunuzda vermelisiniz." (Han-fei-tzu, Çinli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl.)

Arkanızda bir aldatmaca tarihi bıraktıysanız hiçbir dürüstlük, cömertlik ya da nezaket insanları kandırmayacaktır. Aslında yalnızca kendine dikkat çekecektir. İnsanlar bir kez sizi hilekâr olarak gördükten sonra birdenbire dürüst davranmak oldukça şüphe çekicidir. Bu durumda dolandırıcıyı oynamak daha iyidir.

Kont Lustig kariyerindeki en büyük işi çevirirken hükümetin hurda olarak açık arttırmaya çıkardığına inandırdığı bir sanayiciye Eyfel Kulesi'ni satmak üzereydi. Sanayici bir hükümet görevlisini başarılı bir şekilde oynayan Lustig'e önemli miktarda para vermeye hazırlanıyordu. Ancak son dakikada şüpheye kapıldı. Lustig'le ilgili bir şey onu rahatsız etmişti. Parayı alacağı toplantıda Lustig adamın ani güvensizliğini hissetmişti.

Lustig sanayiciye doğru eğilerek fısıltıyla maaşının ne kadar az olduğunu, parasal durumunun ne kadar kötü olduğunu anlattı durdu. Birkaç dakika sonra sanayici Lustig'in rüşvet istediğini farkettiler. İlk kez rahatladı. Artık Lustig'e güvenebileceğini biliyordu. Bütün hükümet görevlileri rüşvetçi olduğu için Lustig gerçek olmalıydı. Adam parayı bayıldı. Bu durumda seçici dürüstlük ters etki yapabiliirdi.

Fransız diplomat Talleyrand yaşlandıkça şöhreti usta yalancı ve hilekâr olarak etrafa yayılmıştı. Viyana Kongresi'nde (1814-1815) muhteşem hikâyeler uydurur, yalan söylediğini bilen insanlara imkânsız yorumlarda bulunurdu. Bu hilekârlığının onları gerçekten kandırması gerektiği anları örtmekten başka bir amacı yoktu. Örneğin, bir gün Talleyrand arkadaşlarının arasındayken belirgin bir samimiyetle, "İş hayatında insanın elini göstermesi lazım," demişti. Bunu duyan hiç kimse kulaklarına inanamıyordu. Hayatında elindeki kartları hiç göstermemiş olan Talleyrand diğerlerine kendi kartlarını göstermelerini söylüyordu. Bu tür taktikler Talleyrand'ın gerçek aldatmacalarıyla sahte olanları birbirinden ayırmayı olanaksız kılıyordu. Sahtekârlık şöhretini kullanarak aldatma yeteneğini korumuş oluyordu.

Güç alanında hiçbir şey taş üzerine yazılmamıştır. Açık aldatmaca bazen izlerinizi örter, hatta sahtekârlığın dürüstçe itirafıyla kendinize hayran olunmasını bile sağlayabilirsiniz.

YASA 13

YARDIM İSTEDİĞİNİZDE İNSANLARIN ÇIKARLARINA HİTAP EDİN, MERHAMET YA DA MİNNETARLIKLARINA DEĞİL

HÜKÜM

Bir müttefiğinizden yardım istemeniz gerekirse sizin ona geçmişte nasıl yardımcı olduğunuzu ve iyi işlerinizi hatırlatma zahmetine girmeyin. Sizi atlatmanın bir yolunu bulacaktır. Onun yerine ricanızda ona yararı dokunacak bir şeyi ortaya koyun ve aşırı derecede vurgulayın. Kendisinin kazanacağı şeyi görünce büyük bir hevesle yardım edecektir.

YASAYI ÇİĞNEMEK

On dördüncü yüzyılın başlarında Castruccio Castracani adındaki genç bir adam sıradan askerlikten büyük İtalya şehri Lucca'nın lordu haline gelmişti. Şehirdeki en güçlü ailelerden biri olan Poggio'lar onun bu yükselişine (kalleşlik ve kan dökmeye gerçekleştiren bir yükselişti bu) aracı olmuşlardı, ama gücü elde ettikten sonra Castracani'nin kendilerini unuttuğunu hissetmeye başladılar. Hırsı, hissettiği her tür minnettarlığı bastırıyordu. 1325'te Castruccio, Lucca'nın en büyük düşmanı Florence'yle çarpışırken, Poggio'lar başlarına dert olan bu hırslı prenten kurtulmak için şehrin diğer soylu aileleriyle bir komplo hazırladılar.

Komplocular bir isyan başlatarak Castruccio'nun şehri yönetmesi için geride bıraktığı valiyi öldürdüler. Ayaklanmalar başladı. Castruccio destekçileri ve Poggio destekçileri çarpışmaya hazırlandılar. Gerilimin

duruk noktasında ailenin en yaşlı üyesi Stefano di Poggio müdahale edip iki tarafın da silahlarını indirmesini sağladı.

Barışçıl bir adam olan Stefano komploda yer almamıştı. Ailesine bunun gereksiz yere kan dökülmesine neden olacağını söylemişti. Şimdi ailenin lehine araya girip Castruccio'yu şikâyetlerini dinlemeye ve taleplerini karşılamaya ikna etmesi gerektiğinde ısrar ediyordu. Stefano ailenin en yaşlı ve bilge üyesiydi; ailesi güvenlerini, silahları yerine diplomasiye dayandırmayı kabul ettiler.

İsyan haberleri Castruccio'ya ulaştığında aceleyle Lucca'ya geri döndü. Ancak o gelene kadar savaş Stefano'nun aracılığıyla sona ermişti ve o şehrin sükûnet ve huzuruna şaşırmişti. Stefano di Poggio, Castruccio'nun isyanı bastırıldığı için kendisine müteşekkir olacağını düşünüyordu, bu yüzden prensi ziyaret etti. Nasıl barışı getirdiğini anlatıp Castruccio'nun merhameti için yalvardı. Ailesindeki asilerin genç ve düşüncesiz olup güce aç ama deneyimsiz olduklarını söyledi; ailesinin Castruccio'ya karşı geçmişte ne kadar cömert olduğunu hatırlattı. Bütün bu nedenlerden ötürü büyük prens Poggio'ları affedip şikâyetlerini dinlemeliydi. Bunun yapılacak tek şey olduğunu söyledi, çünkü aile silahlarını isteyerek bırakmıştı ve onu her zaman desteklemişti.

Castruccio sabırla dinledi. En ufak bir gücenmişlik ya da kırgınlık göstermiyordu. Stefano'ya adaletin üstün geleceği güvencesini vererek rahat olmasını ve bütün ailesini şikâyetleri üzerinde konuşup bir anlaşmaya varmak üzere saraya getirmesini istedi. Birbirlerine veda ederken Castruccio şefkat ve nezaketini göstermesi için kendisine verilen bu fırsat için Tanrı'ya şükrettiğini söylüyordu. O akşam bütün Poggio'lar saraya geldi. Castruccio onları hemen tutuklattı ve birkaç gün içinde idam ettirdi, Stefano dahil.

Çoğu insan o kadar özeldir ki, kendilerinden başka hiçbir şey gerçekten ilgilendirmez onları. Herhangi bir yorum yapılır yapılmaz kendi durumlarını düşünürler ve bütün dikkatleri kendilerini şahsen etkileyen olaylarla ilgilidir.

Arthur Schopenhauer, 1788-1860

Yorum

Stefano di Poggio davalarında adalet ve soyluluğun üstün geleceğine inananların vücut bulmuş halidir. Adalet ve minnettarlığa yönelişler arasına başarılı olmuştur geçmişte, fakat çoğunlukla korkunç sonuçları olmuştur, özellikle dünyadaki Castruccio'larla uğraşırken. Stefano prensin kalleşlik ve acımasızlıkla yükseldiğini biliyordu. Bu adam sonuç olarak yakın ve sadık bir arkadaşını ölüme gönderen biriydi. Castruccio'ya böyle eski bir arkadaşı öldürmenin korkunç bir hata olduğunu söylediğinde Castruccio eski bir dostu değil, yeni bir düşmanı öldürdüğünü söylemişti.

Castruccio gibi adamların yalnızca güç ve çıkardan haberleri vardır. İsyan başladığında onu sona erdirmek ve kendini onun merhamesine bırakmak en tehlikeli hareketti. Stefano di Poggio bu ölümcül hatayı yaptıktan sonra bile seçenekleri vardı: Castruccio'ya para teklif edebilirdi, gelecek için sözler verebilirdi, Poggio'ların hâlâ Castruccio'ya yapabileceği katkıları, örneğin, Roma'daki en nüfuzlu aileler üzerindeki etkilerini, aracılık yapabilecekleri muhteşem evlilikleri gösterebilirdi.

Stefano bunun yerine bir yükümlülük taşımayan geçmişi ve borçları ortaya getirdi. İnsan müteşekkir olmaya zorunlu olmadığı gibi, minnettarlık da kolayca atılabilecek korkunç bir yükür. Ve bu olayda Castruccio, Poggio'ları yok ederek onlara karşı olan yükümlülüklerinden kurtuldu.

KÖYLÜ VE ELMA AĞACI

Köylünün bahçesinde hiç meyvası olmayan, ama serçeler ve çekirgeler için iyi bir tünek olan bir elma ağacı vardı. Köylü ağacı kesmeye karar verip baltayı eline aldı, köklerine cesurca bir darbe indirdi. Serçe ve çekirgeler kendilerine barınak olan bu ağacı kesmemesi için yalvardılar, karşılığında da ona şarkı söyleyecek ve işlerini hafifleteceklerdi. Adam bu isteklerine aldırmadı, ağaca ikinci ve üçüncü darbeyi indirdi. Ağacın kovuğuna ulaşınca arılarla dolu bir kovan buldu. Balın tadını alınca baltasını yere attı, ağaca kutsal bir şeymiş gibi bakıp ona büyük özen gösterdi.

Çıkar tek başına insanı harekete geçirir.

Ezop Masalları, M.Ö. VI. Yüzyıl

YASAYA UYMAK

M.Ö. 433'te Mora Yarımadası Savaşı'ndan hemen önce Corcyra Adası (şimdiki Korfu Adası) ve bir Yunan kent-devleti olan Corinth bir çatışmanın eşiğindeydi. Her iki taraf Atinalıları kendi yanına çekmek için Atina'ya elçiler gönderdiler. Bu yüksek bir bahisti, çünkü Atinalıları kendi tarafına kim çekerse kazanacağı kesindi. Ve savaşı her kim kazanırsa yenilgiye uğrayan tarafa kesinlikle acımayacaktı.

Corcyra ilk konuşan oldu. Büyükelçi ilk olarak adanın Atina'ya daha önce hiç yardım etmediğini, hatta Atina'nın düşmanlarıyla ittifak yaptığını kabul ederek söze başladı. Evet, diye itiraf etti büyükelçi, şimdi Atina'ya Corcyra'nın güvenliği için korku duyarak gelmişti. Teklif edebileceği tek şey karşılıklı çıkar ittifakıydı. Corcyra'nın yalnızca güç ve büyüklük bakımından Atina'ninkini geçen bir donanması vardı; iki eyalet arasındaki ittifak sarsılmaz bir güç oluşturacaktı, düşman devlet Sparta'nın gözünü korkutacak olan bir güç.

Sonra Corinth'den gelen temsilci mükemmel, ateşli bir konuşma yaptı, Corcyra'nın yavan, renksiz konuşmasının zıttıydı bu. Corinth'in geçmişte Atina için yaptığı her şeyden söz etti. Eğer Atina kendisinin çıkarlarına sadık bir şekilde hizmet eden bir dostu yerine eski bir düşmanı ile anlaşma yaparsa bunun Atina'nın diğer müttefiklerine nasıl görüneceğini sordu. Belki de bu müttefikler sadakatlerinin takdir edilmediğini görürlerse anlaşmalarını bozabilirlerdi. Eski Yunan yasasından ve bütün iyi işleri için Corinth'e yardım etmenin gerekliliğinden söz etti. Son olarak Corinth'in Atina için yaptığı birçok iyiliği ve bir dosta minnettarlığı göstermenin önemini anlattı.

Konuşmadan sonra Atinalılar konuyu bir mecliste tartıştılar. İkinci turda ezici bir oy çokluğuyla Corcyra'yla ittifak oluşturup Corinth'i bırakmaya karar verdiler.

Yorum

Tarih Atinalıları soylu olarak hatırlamıştır, ama onlar klasik Yunanistan'ın seçkin gerçekçileridir. Onlar için dünyadaki bütün güzel konuşmaya dayalı duygusal hitaplar, iyi bir pragmatik savın yerini tutmazdı, özellikle de güçlerini arttıran bir savın.

Corinth'li büyükelçinin farketmediği şey, Corinth'in Atina'ya karşı geçmişte göstermiş olduğu cömertliğe atıfta bulunmasının Atinalıları yalnızca kızdırmış olduğuydu; gizlice onlardan suçluluk hissetmelerini istemiş ve onları yükümlülük altına sokmuştu. Atinalılar geçmişteki iyilik ve dostane duygulara hiç aldırıyorlardı. Aynı zamanda, diğer müttefikleri Corinth'i bıraktıkları için onları nankörlükle suçlayacak olsalar bile, bu kent-devletlerin yine de Atina'yla, yani Yunanistan'ın üstün gücüyle olan bağlarını koparmayacaklarını biliyorlardı. Atina imparatorluğunu güçle yönetiyordu ve isyan eden herhangi bir müttefikini geri dönmeye zorlardı.

İnsanlar geçmiş ya da gelecek hakkında konuşmak arasında seçim yaptıklarında pratik bir insan her zaman geleceği seçecek ve geçmişi unutacaktır. Corcyra'lıların farketmediği gibi pratik bir insanla pratik bir şekilde konuşmak her zaman en iyisidir. Ve son olarak, çoğu insan aslında pratiktir, kendi çıkarları dışında ender olarak hareket ederler.

Zayıfın güçlüye tabi olması her zaman bir kural olmuştur; üstelik gücümüze layık olduğumuzu düşünürüz. Şu ana kadar siz de öyle olduğumuzu düşünüyordunuz; ama şimdi, kendi çıkarınızı hesapladıktan sonra doğru ve yanlışın söz etmeye başladınız. Bu şekilde düşünmek insanları üstün güç tarafından sunulan çıkar arttırma fırsatlarından uzaklaştırmamıştır.
Sparta'ya gönderilen Atinalı temsilci, Mora Yarımadası Savaşı'ndan alıntı, Thucydides, M.Ö. 465-395

GÜCÜN ANAHTARLARI

Güç arayışınızda sürekli olarak sizden üstün olanlardan yardım isteme durumunda bulunduğunuzu göreceksiniz. Yardım isteme sanatı vardır. Uğraştığınız kişiyi anlama ve sizin ihtiyaçlarınızla onlarınkini karıştırmama yeteneğinize dayalı olan sanat.

Çoğu insan bunda asla başarılı olamaz, çünkü kendi istek ve arzuları içinde sıkışıp kalmışlardır. Başvurdukları insanların kendilerine yardım ederken kendi çıkarlarını düşünmeyen kişiler oldukları varsayımıyla işe başlarlar. Kendi ihtiyaçları bu insanlar için bir şey ifade edi-

yormuş gibi konuşurlar, ki bu insanlar muhtemelen hiç aldırmamaktadırlar. Bazen daha büyük konulara atıfta bulunurlar, büyük bir dava ya da sevgi ve minnettarlık gibi büyük konulara. Basit, sıradan gerçekler çok daha çekici olmasına rağmen onlar büyük şeylerin peşine düşerler. Farketmedikleri şey, en güçlü kişinin bile kendi ihtiyaçları içine kilitlenmiş olduğu ve onun çıkarlarına hitap etmezseniz sizi yalnızca umutsuz biri ya da daha iyi şekliyle vakit kaybı olarak göreceğidir.

On altıncı yüzyılda Portekizli misyonerler yıllarca Japon halkına Katolikliği kabul ettirmeye çalışmıştı. Aynı dönemde Portekiz, Japonya ve Avrupa arasındaki ticaret tekeli elinde tutuyordu. Misyonerler bazı başarılar kazandıysa da yönetimdeki seçkin tabaka arasında pek fazla ilerleyemediler; hatta on yedinci yüzyılın başlangıcıyla birlikte Japon imparatoru Ieyasu onların dine çevirme çabalarına tamamen karşı çıktı. Hollandalılar büyük sayılar halinde Japonya'ya ulaşmaya başladıklarında Ieyasu çok rahatlamıştı. Avrupalılara silahlar, gemicilik, havacılık bilgisi konusunda ihtiyacı vardı ve nihayet dini yaymayla hiç ilgilenmeyen birileri gelmişti Hollandalılar yalnızca ticaretle ilgileniyordu. Ieyasu hızla Portekizlileri ülkeden çıkarmaya başladı. O andan itibaren pratik kafalı Hollandalılarla uğraşacaktı.

Japonya ve Hollanda tamamen farklı kültürlere sahip ülkelerdir, ama ikisi de zamanla değişmeyen, evrensel bir kaygıyı paylaşıyordu: çıkar. İş yaptığınız herkes başka bir kültüre, sizinkiyle ilgisi olmayan bir geçmişe sahip yabancı topraklar gibidir. Ama siz onun çıkarlarına hitap ederek aranızdaki farkları aşabilirsiniz. Paylaşacak değerli bilgileriniz var, kasasını altınla dolduracaksınız, onun daha uzun ve daha mutlu yaşamasını sağlayacaksınız. Bu hepimizin konuştuğu ve anladığı dildir.

Bu süreçteki en önemli adım diğer insanın psikolojisini anlamaktır. Kibirli mi? Şöhreti veya sosyal konumu hakkında endişeli mi? Yenmesine yardım edebileceğiniz düşmanları var mı? Para ve güç onu harekete geçiriyor mu?

Moğollar on ikinci yüzyılda Çin'i işgal ettiklerinde iki bin yıldan fazla bir zaman içinde gelişen bir kültürü silmekle tehdit ettiler. Liderleri Cengiz Han, Çin'de atlarını besleyebileceği çayırlara sahip olmayan bir ülkeden başka bir şey görmedi ve ülkeyi yıkmaya, bütün şehirlerini

yerlebir etmeye karar verdi, çünkü "Çinlileri yok edip çimenlerin büyümesine izin vermek daha iyi olacaktı." Çin'i yıkılmaktan kurtaran ne bir asker, ne bir general, ne de bir kral değil, Yelu Ch'u-Ts'ai adında bir adamdı. Bir yabancı olan Ch'u-Ts'ai, Çin kültürünün üstünlüğünü takdir etmeye başlamıştı. Cengiz Han'ın güvendiği bir danışmanı olmayı başardı ve eğer Çin'i yıkmak yerine orada yaşayan herkese vergi koyarsa zenginleri oradan uzaklaştıracağını söyledi. Han bu sözlerdeki bilgeliği gördü ve Ch'u-Ts'ai'nin söylediğini yaptı.

Han uzun bir kuşatmadan sonra Kaifeng şehrini ele geçirip orada yaşayanları katletmeye (kendisine direnen diğer şehirlerde olduğu gibi) karar verdiğinde, Ch'u-Ts'ai kendisine Çin'in en iyi sanatkâr ve mühendislerinin Kaifeng'e kaçtıklarını ve onları kullanmanın daha iyi olacağını söyledi. Kaifeng kurtulmuştu. Cengiz Han daha önce böyle bir merhamet bilmezdi, ama Kaifeng'i kurtaran şey gerçekte merhamet değildi. Ch'u-Ts'ai, Han'ı çok iyi tanıyordu. Kültüre, savaşa ve pratik sonuçlar dışında hiçbir şeye aldırmayan barbar bir köylüydü o. Ch'u-Ts'ai böyle bir adam üzerinde işe yarayabilecek olan tek duyguya hitap etti: hırs.

Çıkarıcılık insanı harekete geçiren bir araçtır. Kişilerin kendi davalarında ilerlemelerini ve ihtiyaçlarını bir şekilde karşılayacağını görmelerini sağladıktan sonra yardım ricanıza karşı gösterdikleri direnç sihirli bir şekilde yok olacaktır. Gücü kazanmadaki her adımda diğer insanın zihnine girecek, ihtiyaçlarını ve çıkarlarını görmeyi, gerçeği gizleyen kendi duygularınızın perdesinden kurtulmanızı sağlayacak yolu düşünmede kendinizi eğitmelisiniz. Bu sanatta ustalaşın, göreceksiniz ki, başarabileceklerinizin sınırı olmayacak.

İmaj: Bağlayan Kordon. Merhamet ve minnettarlık kordonu incelmıştır ve ilk şokta kopacaktır. Ona güvenmeyin. Oysa karşılıklı çıkar kordonu çok sayıda liften oluşmuştur ve kolayca zedelenebilir. Yıllarca iyi bir şekilde hizmet edecektir size.

Otorite: Serveti edinmenin en kısa ve en iyi yolu insanlara sizi desteklemenin onların çıkarına olduğunu açıkça göstermektir (Jean de La Bruyère, 1645-1696).

Bazı insanlar çıkarlarına hitap edilmesini çirkin ve adi olarak görürler. Onlar gerçekten yardımseverlik, merhamet ve adaleti tercih ederler, ki bunlar sizden üstün olduklarını hissetmelerinin yollarıdır. Onlara yardım için yalvardığınızda güç ve mevkilerini vurgulamış olursunuz. Üstün hissetme dışında sizden gelecek bir şeye ihtiyaç duymayacak kadar güçlüdür onlar. Kendini üstün hissetme onları zehirleyen şaraptır. Projenizi desteklemek, sizi güçlü insanlara tanıştırmak için ölümler, kuşkusuz tüm bunlar halka açık bir şekilde ve iyi bir neden için yapılırsa (genellikle ne kadar çok iyi insan bilirse o kadar iyi olur). O halde herkese çıkar yoluyla yaklaşılmaz. Bazı insanlar bu nedenle harekete geçmiş gibi görünmek istemezler. İyi yürekliliklerini gösterme fırsatına ihtiyaçları vardır.

Utangaç olmayın. Onlara bu fırsatı verin. Yardım isteyerek onları aldatıyor değilsiniz; vermek ve verirken görülmek onlar için gerçekten bir zevktir. Güçlü insanlar arasındaki farkı ayırt etmeli ve onları neyin harekete geçirdiğini bulmalısınız. Onlar hırsla tüterken yardımseverliklerine hitap etmeyin. Yardımsever ve soylu görünmek istediklerinde hırslarına hitap etmeyin.

YASA 14

BİR DOST GİBİ GÖRÜNÜN, CASUS GİBİ ÇALIŞIN

HÜKÜM

Rakibiniz hakkında bilginizin olması çok önemlidir. Sizi bir adım önde tutacak değerli bilgileri toplamak için casuslar kullanın. Daha da iyisi, kendiniz casusluk yapın. Kibar sosyal görüşmelerde araştırma yapmayı öğrenin. İnsanların zayıf yanlarını ve niyetlerini açığa çıkaracak dolaylı sorular sorun. Akıllıca yapılan bir casusluk için fırsatın olmadığı bir yer yoktur.

YASAYA UYMAK

Joseph Duveen hiç kuşkusuz döneminin en iyi sanat eseri satıcısıydı; 1904'ten 1940'a kadar Amerika'nın sanat eseri koleksiyonu piyasasını tekeline tutmuştur. Ancak tek bir ganimet ondan kaçmıştı: sanayici Andrew Mellon. Duveen ölmeye önce Mellon'ı müşteri yapmaya kararlıydı.

Duveen'in arkadaşları bunun imkânsız bir hayal olduğunu söylüyordu. Mellon sert, suskun bir adamdı. Canayakın, konuşkan Duveen hakkında duyduğu hikâyeler onu yanlış yola sokmuştu, o adamla tanışmaya hiç niyeti olmadığını açıkça söylemişti. Gelgelelim Duveen şüphe duyan arkadaşlarına, "Mellon benden yalnızca satın almakla kalmayacak, yalnızca benden satın alacak," dedi. Birkaç yıl boyunca avını takip etti, alışkanlıklarını, zevklerini, fobilerini öğrendi. Bunu yapmak için Mellon'ın adamlarından bazılarını işe aldı, onlardan değerli

bilgiler edildi. Harekete geçene dek Mellon'ı karısı kadar iyi tanır olmuştı.

1921'de Mellon, Londra'yı ziyaret ediyor ve Claridge Oteli'nin üçüncü katındaki kral dairesinde kalıyordu. Duveen ikinci katta Mellon'un hemen altındaki odayı tuttu. Uşağının Mellon'ın uşağıyla arkadaş olmasını sağladı ve harekete geçmeyi planladığı tarihi günde Mellon'un uşağı Duveen'in uşağına az önce Mellon'ın paltosunu giymesine yardım ettiğini ve adamın asansöre binmek üzere olduğunu söyledi; uşak da bunları Duveen'e aktardı.

Duveen'in uşağı hemen Duveen'in paltosunu giymesine yardım etti. Saniyeler sonra Duveen asansöre bindi, işte Mellon karşısındaydı. "Nasılsınız, Bay Mellon?" dedi Duveen kendisini tanıtarak. "Bazı resimlere bakmak üzere National Galeri'ye gidiyorum." Ne kadar ilginç... Mellon da tam olarak oraya gidiyordu. Ve böylece Duveen başarısını garantileyecek tek yere giderken avına eşlik etti. Mellon'ın zevkini çok iyi biliyordu ve iki adam müzede dolaşırken bilgisiyle zengin sanayiciyi büyüledi. Yine ilginç bir şekilde görmüşlerdi ki, aynı zevklere sahiptilerdi.

Mellon çok şaşırmişti: Bu beklediği Duveen değildi. Adam sevimli ve makuldu, oldukça iyi bir zevke sahipti. New York'a döndüklerinde Mellon, Duveen'in seçkin galerisini ziyaret etti ve oradaki koleksiyona hayran oldu. Her şey şaşırtıcı bir biçimde kendisinin koleksiyonunu yapmak istediği türde çalışmadan oluşuyordu. Hayatının geri kalanında Duveen'in en iyi ve en cömert müşterisi oldu.

Yorum

Joseph Duveen kadar hırslı ve rekabetçi bir adam hiçbir şeyi şansa bırakmaz. Öylece bekleyip şu ya da bu müşteriyi etkileyebileceğinizi umut etmenin anlamı nedir? Bu gözü kapalı kuş avlamaya benzer. Kendinizi biraz bilgiyle donatın, hedefiniz daha iyi hale gelsin.

Mellon, Duveen'in avları içinde en muhteşem olanıydı, ama o birçok milyonerle ilgili casusluk yapmıştı. Müşterilerinin evde çalışan hizmetçilerini bordrosuna alarak müşterilerinin geliş gidişleri, zevklerindeki değişiklikleri ve kendisini bir adım öne koyacak diğer değerli bilgileri sürekli olarak elde ederdi. Henry Frick'i müşteri yapmaya çalışan

Duveen'in bir rakibi, ne zaman bu varlıklı New York'luyu ziyaret etse Duveen'in sanki altıncı hissi varmış gibi kendisinden önce oraya gitmiş olduğunu farketmişti. Diğer satıcılara göre de Duveen her yerdeydi ve her şeyi onlardan önce biliyordu. Onun gücü cesaretlerini kırmış ve umutlarını yitirmelerine neden olmuştu. Sonuç olarak da satıcıyı zengin edecek varlıklı müşterilerin peşine düşmekten vazgeçmişlerdi.

Bu, akıllıca casusluk yapmanın gücüdür. Sizin çok güçlü, neredeyse medyum gibi görünmenizi sağlar. Hedefiniz hakkındaki bilginiz sizi ona sevimli gösterir, sizden hoşlanmasını bekleyebilirsiniz. Kimse sizin gücünüzün kaynağını göremez ve göremedikleri şeyle savaşamazlar.

Hükümdarlar casuslar yoluyla görür, tıpkı ineklerin koku, Brahma rahiplerinin Kutsal Kitap ve diğer insanların da normal gözleri yoluyla gördükleri gibi.

Kautilya, Hintli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl

GÜCÜN ANAHTARLARI

Güç alanında hedefiniz gelecek olaylar üzerindeki kontrol derecesidir. O halde karşılaştığınız sorunun bir kısmı insanların size bütün düşünce, duygu ve planlarını söylememeleridir. Söylediklerini kontrol ederek karakterlerinin en önemli bölümlerini gizli tutarlar, yani zayıflıklarını, gizli güdülerini, saplantılarını. Sonuç, onların hareketlerini önceden tahmin edememeniz ve sürekli olarak karanlıkta kalmanızdır. Buradaki ustalık onlar sizin ne yaptığınızı farketmeden onları araştırmanın, sırlarını ve gizli niyetlerini anlamamanın bir yolunu bulmaktır.

Bu sizin düşündüğünüz kadar zor olmayabilir. Dostça bir görüntü arkadaşlarınız ve düşmanlarınız hakkında gizlice bilgi toplamanıza izin verecektir. Diğerlerinin fallara başvurmalarına veya tarot kartları okumalarına izin verin. Sizin geleceği görmeye daha somut araçlarınız var.

Casusluk yapmanın en yaygın yolu Duveen'in yaptığı gibi başka insanları kullanmaktır. Yöntem basit, etkili ama risklidir: Kesinlikle bilgi toplarsınız, ama işi sizin için yapan kişiler üzerinde çok az kontrolünüz

vardır. Casusluk yaptığınızı aptalca açıklayabilir ya da sizin aleyhinize bile dönebilirler. Sizin casus olmanız, dost gibi görünürken gizlice bilgi toplamanız çok daha iyidir.

Fransız politikacı Talleyrand bu sanatın en büyük uygulayıcılarından dandı. Nazik konuşmalarla insanların ağızından bilgi almada esrarengiz bir yeteneği vardı. Çağdaşı Baron de Vitrolles onun için şöyle demişti: "Zekâ ve zarafet konuşmalarını belirginleştiriyordu. Düşüncelerini veya kötülüğünü şeffaf ima peçesi altında gizleme sanatına sahipti, bu imalar ifade ettiklerinden çok, sezdirenen sözcüklerden oluşuyordu. Ancak gerekli olduğunda gerçek kişiliğini bunlara katıyordu." Buradaki anahtar Talleyrand'ın sohbetlerde kendini bastırması, diğerlerinin sürekli olarak kendilerinden söz etmelerini ve kaçınılmaz olarak niyetlerini ve planlarını açığa vurmalarını sağlamasıdır.

Talleyrand'ın hayatı boyunca insanlar onun hoşsohbet biri olduğunu söylemişlerdir, ama aslında çok az şey söylerdi. Kendi fikirlerinden hiç söz etmezdi; diğerlerinin kendi fikirlerini açıklamalarını sağlardı. Sosyal toplantılarda yabancı diplomatlar için dostane kelime oyunları düzenler, onların sözcüklerini dikkatle tartar, sırlarını ağızlarından alır ve Fransa'nın başbakanı olarak çalışmalarını için çok büyük değer taşıyan bilgiler edinirdi. Viyana Kongresi'nde (1814-1815) başka şekillerde casusluk yaptı. Sır olması gereken bir şeyi (aslında bu kendi uydurduğu bir şeydi) ağızından kaçırmış gibi yapar, sonra dinleyenlerin tepkilerini izlerdi. Örneğin, bir diplomatlar toplantısında güvenilir bir kaynağın kendisine Rus çarının en üst düzeydeki generalini hainlik suçlamasıyla tutuklatacağını açıkladığını söylerdi. Diplomatların bu uydurma hikâyeye gösterdikleri tepkileri izleyerek hangilerinin Rus ordusunun uyanışından en fazla heyecanlandığını anlardı, belki hükümetlerinin Rusya üzerinde tasarıları vardı. Baron von Stetten'in söylediği gibi: "Mösyö Talleyrand kimin camdan atlayacağını görmek için havaya ateş ederdi."

Sosyal toplantılar ve zararsız görüşmelerde dikkatli olun. Buralar insanların savunmalarının aşağı çekildiği yerlerdir. Kendi kişiliğinizi bastırarak onların bazı şeyleri açıklamalarını sağlayabilirsiniz. Manevranın en güzel yanı sizin onlara karşı olan ilginizi dostluğunuza verme-

leri, böylece yalnızca bazı şeyler öğrenmekle kalmayıp müttefik de edinmiş olmanızdır.

Yine de bu taktiği dikkat ve özenle uygulamalısınız. Eğer insanlar sizin sohbet örtüsü altında kendilerinden sırlarını sızdırdığınızı anlarsa sizden kaçarak. Dostça sohbeti vurgulayın, değerli bilgileri değil. Değerli bilgi arayışınız çok belirgin olmamalıdır, yoksa soru sormanız bulmayı umduğunuz bilgiden çok, sizi ve niyetlerinizi açığa çıkarır.

Casuslukla ilgili bir hileyi La Rochefoucauld şöyle dile getirmiştir: "Samiyet çok az insanda bulunur ve çoğu kez en zeki hiledir; kişi diğerinin güvenini ve sırlarını elde etmek için samimi olur." Başka bir deyişle, kalbinizi bir başkasına açarmış gibi yapıp onların sırlarını açmalarını sağlarsınız. Onlara uydurma bir itirafta bulunun, onlar size gerçek bir itirafta bulunacaklardır. Başka bir hile filozof Arthur Schopenhauer tarafından tanımlanmıştır. Schopenhauer insanlarla ateşli bir şekilde sohbet sırasında onları kızdırmak için onlarla zıtlaşmanızı, onları rahatsız etmenizi, böylece kullandıkları sözcükler üzerinde çok az kontrollerinin kalmasını sağlamanızı hararetle salık veriyor. Duygusal tepkilerinde kendileri hakkında her türlü gerçekleri açığa çıkarırlar, daha sonra onlara karşı kullanabileceğiniz gerçekleri.

Bir kişinin size yalan söylediğinden şüphelenmek için nedeniniz varsa söylediği her şeye inanmış gibi yapın. Bu ona devam etme cesareti verecektir; ifadelerinde daha ateşli hale gelecek ve sonunda kendini ele verecektir.

Ayrıca eğer bir kişinin sizden bir şey saklamaya çalıştığını, ama bunu kısmen becerdiğini algıyorsanız ona inanmamış gibi yapın. İtirazınız gerçek deposunu açmasına ve kuşkunuzla ilgili olanları ortaya sermesine neden olur.

Arthur Schopenhauer, 1788-1860

Dolaylı casusluk yapmanın bir diğer yolu insanları sınamak, kendileri hakkında bilgileri ortaya koymalarını sağlayacak küçük tuzaklar kurmaktır. Zeki oluşuyla ünlenmiş Pers kralı II. Chosroes şüphe uyardırmadan birçok şekilde hedeflerinin içini görebilen biriydi. Örneğin, eğer iki saray mensubunun arkadaş olduğunu farkederse birini kena-

ra çekip diğerinin hain olduğu bilgisini aldığını ve yakında öldürüleceğini söylerdi. Ayrıca ona herkesten fazla güvendiğini ve bu sırrı gizli tutmasını söylerdi. Sonra iki adamı yakından izlerdi. İkinci adamın krala karşı davranışında bir değişiklik olmadığını görürse birincinin sırrı sakladığı sonucuna varır ve onu hemen terfi ettirirdi, sonra da bir kenara çeker, "Arkadaşını bana ulaşan bir bilgi yüzünden öldürtmeyi düşündüm, ama konuyu araştırınca bunun doğru olmadığını gördüm," derdi. Öte yandan eğer ikinci adam kraldan kaçınmaya, uzak ve gergin davranmaya başlarsa Chosroes sırrının açıklandığını anlardı. İkinci adamı sarayından uzaklaştırır, bütün olayın yalnızca bir test olduğunu, adam yanlış bir şey yapmamış olsa da artık ona güvenemeyeceğini söylerdi. Bununla birlikte, birinci adam sırrını açıklamıştır ve Chosroes onu bütün krallığından uzaklaştırırdı.

Bu, kişinin karakteri dışında bir bilgi sağlamayan garip bir casusluk şekli gibi görünebilir. Bununla birlikte çoğu kez sorunları ortaya çıkmadan çözenin en iyi yoludur.

İnsanları belirli hareketleri yapmaya kışkırtarak sadakatleri, dürüstlükleri vb. hakkında bilgi alabilirsiniz. Ve bu tür bilgi sıklıkla en değerli olanıdır. Bununla silahlanırsanız gelecekteki hareketlerini tahmin edebilirsiniz.

İmaj: Casusun Üçüncü Gözü. İki gözlüler diyarında üçüncü göz size Tanrı'nın üstünlüğünü verir. Diğerlerinden daha ileriye görebilirsiniz ve onların içlerinin derinliklerine bakabilirsiniz. Sizden başka kimse bu göze karşı güvenlikte değildir.

Otorite: Başarılı bir hükümdarın ve zeki bir generalin düşmanı ne zaman harekete geçerse onu yenmesinin ve başarısının sıradan bir insanıkinden üstün olmasının nedeni düşmanın durumunu önceden bilmesidir. Bu "ön bilgi" ruhlardan, tanrılardan, geçmiş olaylara benzetmeden, astrolojik tahminlerden alınmaz. Düşmanın durumunu bilen adamlardan -casuslardan- alınabilir (Sun-tzu, Savaş Sanatı, M.Ö. IV. Yüzyıl).

Bilgi güç için çok önemlidir, ama siz başkaları hakkında casusluk yaparken onların da sizin hakkınızda casusluk yapmalarına hazır olmalısınız. Bilgi savaşındaki en güçlü silahlardan biri yanlış bilgi vermektir. Winston Churchill'in dediği gibi: "Gerçek o kadar değerlidir ki, yalanların koruması ona eşlik etmelidir her zaman." Kendinizi böylesi korumalarla çevirmelisiniz, böylece gerçeğinize ulaşamaz. Kendi seçiminiz olan bir bilgiyle tuzak kurarak oyunu kontrol edersiniz.

1944 yılında Nazilerin Londra'ya yaptıkları roket saldırıları hız kazanmıştı. İki binin üzerinde V-1 bombaları şehre düşmüş, beş binin üzerinde insan öldürmüş ve çok daha fazlasını yaralamıştı. Ancak Almanlar her nasılsa hedeflerini kaçırıyorlardı. Tower Bridge ya da Piccadilly'i hedef alan bombalar şehre ulaşmıyor, daha az nüfuslu bölgelere düşüyordu. Bunun nedeni Almanların hedeflerini belirlerken İngiltere'ye yerleştirdikleri casuslarına güvenmeleriydi. Bu ajanların keşfedildiğinden ve onların yerine İngilizlerin kontrol ettiği ajanların kendilerine hileli bilgiler sızdırdıklarından habersizdiler.

Bombalar her seferinde hedeften daha uzağa düşüyordu. Harekâtın sonuna doğru kırsal bölgedeki ineklerin üzerine düşer olmuştu. O halde insanlara yanlış bilgi vererek önemli bir avantaj elde edebilirsiniz. Casusluk size üçüncü bir göz verirken yanlış bilgi düşmanınızın gözlerinden birini çıkarır. Tek gözlü canavar hedefini her zaman şaşırır.

YASA 15

DÜŞMANINIZI TAMAMEN EZİN

HÜKÜM

Musa'dan beri bütün büyük liderler korkulan bir düşmanın tamamen ezilmesi gerektiğini bilirler. (Bazen bunu deneyimle öğrenmişlerdir.) Eğer bir köz yanık halde bırakılırsa ne kadar cansız tüterse tütsün yangın erinde sonunda çıkacaktır. Yarı yolda durulduğunda tam yok etmeyle olduğundan daha fazla şey kaybedilir: Düşman iyileşecek ve intikam peşine düşecektir. Onu yalnızca bedensel olarak değil, ruhsal olarak da tamamen ezin.

YASAYI ÇİĞNEMEK

Çin tarihinde liderler arasındaki hiçbir rekabet, Hsiang Yu'yla Liu Pang arasındaki mücadeleden daha fazla ünlü değildir. Bu iki general kariyerlerine arkadaş olarak başlamış, aynı tarafta savaşmıştır. Hsiang Yu soylu bir aileden geliyordu; iriyarı, güçlü, şiddet ve öfke nöbetlerine alışık, pek keskin zekâlı olmayan, ama her zaman askerlerinin önünde savaşan kudretli bir savaşçıydı. Liu Pang köylü bir aileden geliyordu. Hiçbir zaman tam bir asker olmamıştı, kadınları ve şarabı savaşmaya tercih ediyordu; aslında tam bir hergeleydi. Ama çok kurnazdı; en iyi stratejistleri bulma, onları danışmanı olarak yanında tutma ve tavsiyelerini dinleme yeteneğine sahipti. Bu nitelikleriyle orduda yükselmişti.

M.Ö. 208'de Ch'u kralı iki büyük orduyu güçlü Ch'in krallığını fethetmek üzere gönderdi. Bir ordu Sung Yi'nin generalliğinde ve Hsiang Yu'nun ikinci kumandanlığında kuzeye gitti; Liu Pang'ın yönettiği diğeri

doğruca Ch'in'e yöneldi. Hedef krallığın muhteşem başkenti Hsien-yang'dı. Hep haşin ve sabırsız olan Hsiang-Yu, Liu Pang'ın başkente ilk ulaşan olması ve belki de bütün ordunun komutasını üstlenmesi fikrine dayanamıyordu.

Kuzey cephesinde Hsiang'ın komutanı Sung Yi bir ara taburunu çarpışmaya göndermede tereddüt etti. Büyük bir öfkeye kapılan Hsiang, Sung Yi'nin çadırına dalıp onun bir hain olduğunu iddia etti, kafasını koparıp ordunun tek hâkimi oldu. Emir beklemeden kuzey cephesini terketti ve doğruca Hsien-yang'a yöneldi. Liu'dan daha iyi bir asker ve general olduğundan emindi, ama daha küçük, daha hızlı bir orduyu idare eden rakibinin Hsien-yang'a kendisinden önce varmasıyla büyük bir şaşkınlığa uğradı. Hsiang'ın, adı Fan Tseng olan bir danışmanı vardı ve kendisine şunları söyledi: "Bu köylü [Liu Pang] eskiden yalnızca zenginlik ve kadın için açlık duyan biriydi, fakat başkente girdiğinden beri şarap veya seksle yoldan çıkarılamadı. Bu gösteriyor ki, yüksekleri hedefliyor."

Fan Tseng, Hsiang'ın çok geç olmadan rakibini öldürmesi için ısrar etti. Kurnaz köylüyü Hsien-yang'ın dışındaki kampına davet etmesini ve ünlü kılıç dansı sırasında başını kestirmesini söyledi. Davetiye gönderildi; Liu tuzağa düştü ve ziyafete geldi. Ancak Hsiang kılıç dansını istemedi tereddüt etti ve o işaret verinceye kadar Lui tuzağı sezdi ve kaçmayı başardı. "Hih!" diye haykırdı Fan Tseng, Hsiang'ın planı berbat ettiğini görünce. "İnsan budalalıkla plan yapamaz. Lui Pang bütün imparatorluğunu çalacak ve hepimizi hapse atacaktır."

Hsiang hatasını farkederek aceleyle Hsien-yang'a yürüdü, bu kez rakibinin kellesini koparmaya kararlıydı. Liu şartlar kendisinin aleyhineyken asla savaşmazdı, böylece şehri terketti. Hsiang, Hsien-yang'ı ele geçirdi, Ch'in'in genç prensini öldürttü ve şehri yakarak yerlebir etti. Liu artık Hsiang'ın amansız düşmanıydı ve Hsiang onu aylarca takip edip sonunda duvarlarla çevrili bir şehirde köşeye sıkıştırdı. Yiyecekleri yetersiz olan, ordusu dağılan Liu barış istedi.

Fan Tseng, Hsiang'ı yine uyardı. "Onu bu kez ezmelisin! Eğer gitmesine izin verirsen sonra pişman olursun." Ama Hsiang merhametli olmaya karar verdi. Liu'yu, Ch'u'ya canlı olarak getirmeyi ve kendisini efendisi olarak tanımaya onu zorlamak istedi. Ama Fan'ın haklı olduğu

ortaya çıktı. Liu teslim olması için yaptıkları görüşmeleri dikkat dağıtmak için kullanıp küçük bir orduyla kaçtı. Rakibinin bir kez daha elinden kaçıp gitmesiyle şaşkına dönen Hsiang bir kez daha Liu'nun peşine düştü, bu kez aklını kaybetmiş gibi görünmesine neden olan büyük bir öfke içindeydi. Bir ara çarpışmada Liu'nun babasını ele geçirdi, Hsiang savaş sırasında yaşlı adamı kazanın başına dikip karşı taraftaki Liu'ya seslendi. "Teslim ol, yoksa babanı canlı canlı haşlayacağım!" Liu sakın bir şekilde karşılık verdi. "Ama biz yeminli kardeşleriz. Benim babam senin babandır. Eğer kendi babanı haşlamada ısrar ediyorsan bana da bir kâse çorba gönder!" Hsiang geri çekildi ve mücadele devam etti.

Birkaç hafta sonra savaşın kızıştığı bir sırada Hsiang güçlerini akılsızca dağıttı ve Liu şaşırtıcı bir saldırıyla ana garnizonunu kuşattı. İlk kez olarak durum tersine dönmüştü. Liu'nun danışmanı Hsiang'ı yok etmesini, ordusunu ezmesini, acıma göstermemesini tavsiye etti. "Onu bırakmak bir aslan yetiştirmeye benzer, daha sonra seni yiyecektir," dedi danışman. Liu kabul etti.

Sahte bir anlaşma yaparak Hsiang'ın savunmasının rahatlamasını sağladı, sonra neredeyse bütün ordusunu kılıçtan geçirdi. Hsiang kaçmayı başardı. Tek başına ve yayan yürürken geri çekilmekte olan askerlerine rastladı ve Liu'nun başına ödül koyduğunu bilerek seslendi. "Liu Pang'ın benim başım için bin altın ve on bin ailenin arazisinin işletmesini verdiğini duydum. Size bir iyilik yapayım." Sonra kendi boğazını kesip hayatına son verdi.

Bir düşmanın kalıntısı, bir hastalık ya da yangının kalıntısı gibi yeniden harekete geçebilir. Bu nedenle bunlar tamamen yok edilmelidir...

İnsan zayıf olduğunu bildiği düşmanına asla boşvermemelidir. Bir süre sonra saman yığınındaki bir kıvılcım gibi tehlikeli hale gelecektir. Kautilya, Hintli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl

Yorum

Hsiang Yu acımasızlığını birçok olayda göstermişti. Eğer bir amaç hizmet edecekse rakibini öldürmede ender olarak tereddüt ederdi.

Ama Liu Pang konusunda farklı biçimde davranmıştı. Rakibine saygı duyuyor ve onu aldatmacayla yenmeyi istemiyordu; üstünlüğünü savaş alanında göstermek, hatta zeki Liu'yu teslim olmaya ve kendisine hizmet etmeye zorlamak istiyordu. Rakibini her ele geçirişinde bir şey duraksamasına neden oluyordu; sonuçta bir zamanlar arkadaşı olan bir adama karşı duyduğu ölümcül bir anlayış ve saygıydı bu. Ne var ki, Liu'yu öldürmeye niyetli olduğunu açıkladığı, ama bunu başaramadığı anda kendi kıyametini hazırlamıştı. Durum tersine döndüğünde Liu aynı tereddütü yaşamayacaktı.

***Bir şeyleri başarmaya çalışanlar merhamet göstermemelidir.
Kautilya, Hintli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl***

Düşmanlarımıza anlayış gösterdiğimizde, acıma ya da uzlaşma umutlarının bizi onları yok etmekten alıkoyduğunda bizi bekleyen kader budur. Bu şekilde yalnızca korkularını ve bize olan nefretlerini güçlendirmiş oluruz. Onları yendik ve aşağılandılar; fakat bir gün bizi öldürecek olan bu öfkeli engerek yılanlarını besleriz. Gücü elde etmede böyle bir davranışa yer yoktur. Düşman yok edilmeli, ezilmeli ve bizi rahatsız etmek için geri dönme şansı elinden alınmalıdır. Bu durum düşman haline gelen eski bir dost için çok daha doğrudur. Ölümcül düşmanlığı yöneten yasa şöyle der: Uzlaşma olası değildir. Yalnızca bir taraf kazanabilir ve tamamen kazanmalıdır.

Liu Pang dersini iyi öğrenmişti. Hsiang Yu'yu yendikten sonra bir çiftçi oğlu olan bu adam Ch'u ordularının en üst kumandanı haline gelmişti. Bir sonraki düşmanını da -Ch'u'nun kralı, eski lideri- ezdikten sonra imparator oldu, yolundaki herkesi öldürdü ve Çin'in en büyük hükümdarlarından biri olarak tarihe geçti, Han İmparatorluğu'nun kurucusu ölümsüz Han Kao-tsu.

SINIGAGLIA'DAKİ TUZAK

Ramiro'nun idam edildiği gün, Cesare [Borgia] Cesena'dan ayrıldı, parçalanmış cesedi kasaba meydanında bıraktı ve güneye indi. Üç gün sonra Fano'ya vardı. Orada kendisine sadakatleri konusunda güvence veren Ancona şehrinin elçilerini kabul etti. Vitellozzo

Vitelli'nin elçisi küçük Adriyatik limanı olan Sinigaglia'nın paralı askerlerce kuşatıldığını söyledi. Yalnızca Cenova'lı Andrea Doria'nın idaresindeki kale hâlâ dayanıyordu ve Doria orayı Cesare'nin kendisinden başka kimseye vermeyi kabul etmiyordu. Borgia ertesi gün geleceğine dair haber gönderdi, ki bu da tam paralı askerlerin duymak istediği şeydi. Sinigaglia'ya vardktan sonra kaleyle kasabayı uşatan güçleri arasında kolay bir av olacaktı Cesare... Paralı askerler askeri güçlerinin üstün olduğundan eminlerdi, Fransız müfrezelerin gidişi sonucunda Cesare'nin yalnızca çok küçük bir güçle kaldığına inanıyorlardı. Aslında, Machiavelli'ye göre, Borgia, Cesena'yı on bin piyadeyle -ve üç bin atla- terketmiş, Sinigaglia'da tekrar birleşmeden önce paralel hat üzerinde ilerlemek için adamlarını ikiye ayırmıştı. Böyle büyük bir güçle ilerlemesinin nedeni, Ramiro de Lorca'dan aldığı itirafla paralı askerlerin ellerinde neyin olduğunu bilmesiydi. Böylece tuzaklarını kendi üzerlerine çevirmeye karar verdi. Bu hilelerin şaheseriydi ve tarihçi Paolo Giovio daha sonra "muhteşem hile" adını vermişti.

31 Aralık'ta [1502] şafak sökerken Cesare, Sinigaglia'nın eteklerine vardı... Cesare'nin Michelotto Corella tarafından idare edilen iki yüz mızraklı öncü grubu kanal köprüsünde yerini aldı... Köprünün böyle etkin bir şekilde kontrolü komplocuların taburlarının geri çekilmesini önledi...

Cesare paralı askerleri coşkulu bir şekilde selamlayarak kendisine katılmak üzere davet etti... Michelotto, Cesare'nin kullanımı için Bernardino Saray'ını hazırlamıştı, dük askerleri içeri davet etti... Adamlar içeri girer girmez arka taraftan içeri süzülen muhafızlar tarafından tutuklandılar... Cesare, Vitelli ve Orsini'nin şehrin dışındaki askerlerine saldırılması emrini verdi... O gece askerleri ortadan kaldırılırken Michelotto, Bernardino Saray'ndaki Oliveretto ve Vitelli'yi boğdu...

Borgia bir hamlede eski generallerinden ve en kötü düşmanlarından kurtulmuştu.

The Borgias, Ivan Cloulas, 1989

YASAYA UYMAK

M.S. 625'te doğan Wu Chao bir dükün kızıydı ve birçok çekici yanı olan genç bir kadındı ve bu yüzden İmparator T'ai Tsung'un haremine aitti.

İmparatorluk haremi, imparatorun gözdesi olmak için yarışan cariyelerle dolu tehlikeli bir yerdir. Wu'nun güzelliği ve güçlü karakteri bu savaşı çabuk kazanmasını sağladı, fakat imparatorun da diğer güçlü erkekler gibi kaprisli olduğunu ve yerine kolayca başkasının geçebileceğini bildiği için gözlerini gelecekte ayırmıyordu.

Wu imparatorun hovarda oğlu Kao Tsung'u onu yalnız başına bulabildiği tek olası durumda, yani kraliyet tuvaletinde kendini rahatlatırken ayartmayı başardı. Bu durumda bile imparator ölüp Kao Tsung tahta geçtiğinde ölmüş olan kralların bütün eşleriyle cariyelerinin gelenek ve yasaya bağlı olduğu kadere maruz kaldı: Başı traş edildi, hayatının geri kalanını geçireceği manastıra girdi. Yedi yıl boyunca Wu kaçmak için plan yaptı. Yeni imparatorla gizlice bağlantı kurarak ve karısı imparatoriçeyle arkadaş olarak saraya ve kraliyet haremine geri dönmesine izin veren oldukça sıradışı bir fermanı çıkartmayı başardı. Hareme girdikten sonra imparatorla yatmaya devam ederken imparatoriçeye yaltaklanıyordu. İmparatoriçe bunu engellemedi, ama imparatora bir vâris kazandırmalıydı, durumu umutsuzdu ve Wu mükemmel bir müttefikti.

- 654'te Wu Chao bir çocuk doğurdu. Bir gün imparatoriçe ziyarete geldi ve o gider gitmez Wu yeni doğmuş bebeği -kendi bebeğini-boğdu. Cinayet ortaya çıktığında şüpheler hemen birkaç dakika önce orada olan ve kıskanç doğası herkesçe bilinen imparatoriçe üzerinde yoğunlaştı. Bu tam olarak Wu'nun planladığı şeydi. Olaydan kısa bir süre sonra imparatoriçe cinayetten mahkûm olup idam edildi. Wu Chao onun yerine imparatoriçe olarak taç giydi. Zevk hayatına düşkün olan yeni kocası yönetimi memnuniyetle Wu Chao'ya teslim etti. Wu Chao o zamandan beri İmparatoriçe Wu olarak tanınır.

Artık böylesi büyük bir güce sahip olmasına rağmen Wu kendini hiç güvende hissetmiyordu. Her yerde düşmanlar vardı; bir an bile rahatlayamıyordu. Wu kırk bir yaşındayken genç ve güzel yeğeninin im-

paratorun gözdesi olacağından korkmaya başlamıştı. Kadını yemeğine karıştırdığı kille zehirlendi. 675'te görünürdeki vâris olan kendi oğlu da zehirlendi. Sonraki oğlu -gayri meşru, ama artık prensti- kısa bir süre sonra uydurma bir suçla sürgün edildi. İmparator 683'te ölünce Wu sıradaki oğlunun taht için uygun olmadığını açıkladı. Bu da en küçük, en yetersiz oğlunun imparator olması anlamına geliyordu. Bu şekilde Wu ülkeyi yönetmeye devam etti.

Sonraki beş yıl içinde sayısız saray darbeleri oldu. Hepsi başarısız oldu ve bütün komplocular idam edildi. 688 yılına kadar Wu'ya meydan okuyacak kimse kalmamıştı. Kendisinin Buda'nın ilahi torunu olduğunu iddia etti ve 690'da arzuları sonunda yerine getirildi: Adı Çin'in Kutsal ve İlahi "İmparatoriçe"si oldu.

Wu imparatoriçe oldu, çünkü önceki T'ang hanedanından geriye kimse kalmamıştı. Böylece kendisine meydan okunmadan on yılı aşkın bir süre ve nispeten barış içinde yönetti ülkeyi. 705'te seksen yaşında tahttan feragat etmeye zorlandı.

En büyük zafere ulaşmak için acımasız olmalısınız.

Napoleon Bonaparte, 1769-1821

Yorum

İmparatoriçe Wu'yu tanıyan herkes onun enerjisi ve zekâsından söz eder. O dönemde hırslı bir kadın için imparatorluk haremde birkaç yıl ve sonra ömür boyu manastıra kapanma dışında bir şeref yoktu. Wu zirveye doğru kademe kademe, ama dikkate değer yükselişinde hiçbir zaman acemice davranmamıştı. Herhangi bir tereddütün, bir anlık zayıflığın sonunu getireceğini biliyordu. Bir düşmandan her kuruluşunda bir yenisi çıkıyorsa çözüm basitti; ya onları ezecek ya da ölecekti. Ondan önce gelen imparatorlar da zirveye giden aynı yolu takip etmişlerdi, fakat Wu -bir kadın olarak güç kazanmak için hiç şansı yoktu- daha da acımasız olmalıydı.

İmparatoriçe Wu'nun kırk yıllık iktidarı Çin tarihindeki en uzun iktidarlardan biridir. Güce doğru kanlı yükselişi iyi bilinse de Çin'de dönemin en yetenekli ve etkin hükümdarı olarak kabul edilmektedir.

Rahip ölmekte olan İspanyol devlet adamına ve General Ramon Maria Narvaez'e (1800-1868) sordu. "Ekselansları bütün düşmanlarını affeder mi?" Narvaez, "Düşmanlarımı affetmek zorunda değilim," diye cevap verdi. "Ben hepsini öldürttüm."

GÜCÜN ANAHTARLARI

Bu yasayı gösteren iki hikâyenin Çin'den gelmesi bir rastlantı değildir. Çin tarihi hayatta bırakılan ve geri dönüp merhamet gösterenin peşine düşen düşman örnekleriyle doludur. "Düşmanı ezmek" M.Ö. IV. yüzyılda Savaş Sanatı'nın yazarı Sun-tzu'nun stratejik ilkesidir. Fikir basittir: Düşmanlarınız sizin için kötü şeyler diler. Sizi yok etmekten başka istedikleri bir şey yoktur. Eğer onlarla olan mücadelenizde acıma veya uzlaşma umuduyla yarı yolda ya da yolun dörtte üçünü geçtikten sonra durursanız onları yalnızca biraz daha kararlı, daha kızgın hale getirmiş olursunuz ve bir gün intikam alırlar. Şimdilik arkadaşça davranabilirler, ama bu yalnızca onları yendiğiniz içindir. Uygun zamanı beklemekten başka yapacak bir şeyleri yoktur.

Çözüm: Acımayın. Düşmanınızı onların sizi ezeceği kadar ezin. Sonuç olarak düşmanınızdan gelmesini umabileceğiniz tek barış ve güvenlik onların ortadan kaybolmalarıdır.

Sun-tzu ve genel olarak Çin tarihinin sadık okuyucusu olan Mao Tse-tung bu yasanın önemini biliyordu. 1934'te, o zamandan beri Uzun Mart olarak bilinen dönemde komünist lider ve kötü donanımlı 75.000 askeri, Chiang Kai-shek'in çok daha büyük ordusundan kaçmak için Batı Çin'in ıssız dağlarına çekildi.

Chiang canlı tek bir komünist bile bırakmamaya kararlıydı ve birkaç yıl sonrasına kadar Mao'nun askerlerinin sayısı 10.000'den aşağı inmişti. Aslında Çin'in Japonya tarafından işgal edildiği 1937'ye kadar Chiang, komünistlerin artık bir tehdit olmadığını düşünmeye başlamıştı. Takipten vazgeçmeyi tercih etti ve Japonya üzerine yoğunlaştı. On yıl sonra komünistler Chiang'ın ordusunu bozguna uğratacak kadar gelişmişti. Chiang eskilere dayalı düşmanı ezmenin hikmetini unutmuştu; Mao ise unutmamıştı. Chiang ve askerlerini Tayvan Adası'na

kaçana kadar kovaladı. Bugün Çin'de Chiang'ın rejiminden geriye hiçbir şey kalmadı.

"Düşmanı ezmenin" ardındaki hikmet İncil kadar eskidir. İlk uygulayıcısı, Kızıl Deniz'i Yahudiler için ikiye ayırdığı, sonra suyu kendilerini takip etmekte olan Mısırlıların üzerine salan, böylece "geriye hiçbirinin kalmadığı" sırada bu hikmeti Tanrı'nın kendisinden öğrenen Musa olabilir. Musa On Emir'le Sina Dağı'ndan dönüp insanlarını Altın Buzağı'ya taparken bulduğunda bütün suçluları kılıçtan geçirtti. Ve ölmenden hemen önce en sonunda Vaadedilmiş Topraklar'a girmek üzere olan takipçilerine, Canaan kabilelerini yendiklerinde onları "tamamen yok etmeleri gerektiğini... onlarla bir anlaşma yapmamalarını ve onlara acıma göstermemelerini" söyledi.

Tam zaferin amacı modern savaşın bir önermesidir ve başta gelen savaş filozofu Carl von Clausewitz gibiler tarafından bir prensibe bağlanmıştır. Von Clausewitz, Napoleon'un harekâtlarını analiz ederek, "Düşman güçlerinin doğrudan imhasının her zaman baskın düşünce olması gerektiğini iddia ediyoruz... Büyük zafer bir kez kazanıldıktan sonra dinlenmeden, soluklanma boşluğundan söz edilmemesi... yalnızca takipten, yine düşmanın peşine düşmekten, başkentini ele geçirmekten, kaynaklarına, ülkeye yardım ve rahatlık veren diğer her şeye saldırmaktan konuşulmalıdır," şeklinde yazmıştır. Bunun nedeni, savaştan sonra sıranın görüşmelere ve ülkenin sınırlarının belirlenmesine gelmesidir. Ve eğer yalnızca kısmi bir zafer kazandıysanız savaşla kazandığınızı görüşmelerde kaçınılmaz olarak kaybedersiniz.

Çözüm basittir: Düşmanlarınıza hiç seçenek tanımayın. Onları yok edin, ülkeleri sizin olsun. Gücün amacı düşmanlarınızı tamamen kontrol etmek, sizin isteğinize itaat etmelerini sağlamaktır. Yarı yola kadar gidemezsiniz. Eğer seçenekleri olmazsa sizin emirlerinize uymaya zorlanacaklardır. Bu yasanın savaş alanının çok ötesinde kullanımları vardır. Görüşme kazandığınız zaferi yok edecek sinsi bir yilandır, bu nedenle düşmanlarınıza görüşecek bir şey, bir umut, manevra yapacak bir alan bırakmayın. Onlar yenilmiştir, hepsi bu kadar.

Şunun farkına varın: Güç mücadelenizde rekabet doğuracak ve düşman yaratacaksınız. Yenemediğiniz, ne olursa olsun düşmanınız

olarak kalacak insanlar olacaktır. Fakat bilerek ya da bilmeyerek onlar üzerinde ne tür yaralar açarsanız açın nefretlerini kişisel olarak almayın. Yalnızca aranızda bir barış olasılığı bulunmadığını kabul edin, özellikle de siz gücü elinizde tuttuğunuz sürece. Eğer etrafınızda do-laşmalarına izin verirsiniz günün geceyi takip ettiği kadar kesin bir şe-kilde intikam almaya çalışacaklardır. Kartlarını göstermeleri için beklemek çok aptalcadır; İmparatoriçe Wu'nun bildiği gibi o zaman çok geç olacaktır.

Gerçekçi olun: Etrafınızda böyle bir düşmanla asla güvende olmazsınız. Tarihteki dersleri, Musa ve Mao'nun bilgeliğini hatırlayın. Asla yarı yola kadar gitmeyin.

Kuşkusuz bir cinayet meselesi değil, uzaklaştırma meselesidir bu. Etkili bir şekilde zayıflatılıp sonra sarayınızdan sonsuza dek uzaklaştırılan düşmanlarınız zararsız hale gelirler. İyileşme ve size zarar verme umutları yoktur. Eğer uzaklaştırılmazlarsa en azından size karşı planlar kurduklarını bilin ve arkadaşmış gibi yapmalarına aldırmayın. Böylesi bir durumda tek silahınız uyanık oluşunuzdur. Eğer onları derhal uzaklaştıramazsanız, bunu yapmak için en uygun zamanı kollayın.

İmaj: Ayağınızın altında ezilen ama canlı bırakılan bir enge-rek yılanı harekete geçip sizi çifte doz zehirle sokacaktır. Ortalıkta bırakılan düşman tekrar sağlığına kavuştuduğunuz yarı ölü bir en-gerek yılanı gibidir. Zaman zehirin daha da güçlenmesini sağlar.

Otorite: İnsanlar ya sevimli ya da yok edilmelidir; küçük ya-ralanmalar için intikam alacaklardır, fakat büyük yaralar için bunu yapamazlar; bu nedenle birine verdiğimiz zarar o kadar büyük ol-malıdır ki, intikamından korkmamıza gerek kalmamalıdır (Niccolo Machiavelli, 1469-1527).

Bu yasaya ender olarak aldırma edilmelidir, ama bazen eğer böyle bir şey mümkünse düşmanlarınızın kendi kendilerini yok etme-lerine izin vermek, sizin elinizden acı çekmelerini sağlamaktan daha iyidir. Örneğin, savaşta iyi bir general bir orduya köşeye sıkıştırıldığı

sırada saldırırsa askerlerinin canlarını dişlerine takarak savaşıacaklarını bilir. O halde bazen bir kaçış yolu bırakmak daha iyidir. Geri çekilirken kendilerini yorarlar ve sonunda geri çekilmek savaş alanında zarar görmekten daha fazla morallerini bozar. Dolayısıyla birini ipin ucuna bağladığınızda -ama ancak iyileşme şansı olmadığından iyice emin olduktan sonra- kendi kendisini asmasına izin verebilirsiniz. Kendi yıkımlarının aracısı olmalarını sağlayın. Sonuç aynı olacaktır ve siz kendinizi o kadar kötü hissetmeyeceksiniz.

Son olarak, bazen bir düşmanı ezerken onların içine o derece acı doldurursunuz ki, intikam planları için yıllar geçirirler. Versailles Anlaşması'nın Almanlar üzerinde böyle bir etkisi vardı. Bazıları uzun dönemde hoşgörü göstermenin daha iyi olduğunu iddia edebilir. Sorun şu ki, hoşgörünüz başka bir riski de içerir; hâlâ kin güden düşmanı teşvik edebilir, ama düşmanın bu kez hareket edecek bir alanı vardır. Düşmanınızı ezmek neredeyse her zaman daha akıllıcadır. Eğer yıllar sonra intikam almayı planlıyorsa savunmayı bırakmayın, ama onu tekrar ezin.

YASA 16

SAYGI VE ŞEREFİNİZİ ARTTIRMAK İÇİN YOKLUĞU KULLANIN

HÜKÜM

Çok fazla dolaşım fiyatları düşürür: Ne kadar fazla görülür ve hakkınızda çok şey duyulursa o kadar sıradan görünürsünüz. Eğer şu anda bir grup içinde kendinize belirli bir yer edindiyseniz, geçici bir süre onlara katılmamanız, hakkınızda daha fazla konuşulmasını, hatta size daha fazla hayranlık duyulmasını sağlar. Ne zaman gitmeniz gerektiğini öğrenmelisiniz. Kutluk yaratarak değeri yükseltin.

YASAYA UYMAK VE YASAYI ÇİĞNEMEK

Sir Guillaume de Balaun ortaçağlarda Fransa'nın güneyinde dolaşım kaleden kaleye giden, şiirler okuyan ve mükemmel şövalyeyi oynayan bir halk ozanıydı. Javiac kalesinde hanedanın güzel hanımı Madame Guillelma de Javiac'la tanışıp âşık oldu. Ona şarkılarını söyledi, şiirlerini okudu, onunla satranç oynadı ve yavaş yavaş madam da ona âşık oldu. Guillaume'un kendisiyle birlikte seyahat eden ve kaleye kabul edilen Sir Pierre de Barjac adında bir arkadaşı vardı. Ve Pierre de Javiac'taki bir bayana, zarif ama çabuk öfkelenen bir yapıya sahip olan Viernetta'ya âşık oldu.

Bir gün Pierre'le Viernetta şiddetli bir şekilde kavga ettiler ve Viernetta onu kovdu. Pierre bu zararı tamir etmesine ve tekrar Viernetta'nın gözüne girmesine yardım etmesi için arkadaşı Guillaume'a başvurdu. Guillaume bir süre için kaleden ayrılmak üzereydi, ama birkaç

hafta sonra geri dönüşünde sihri gerçekleştirdi ve Pierre'le Viernetta barıştılar. Pierre aşkının on katı arttığını, barışmanın ardından gelen aşktan daha büyük bir aşk olmadığını düşünüyordu. Anlaşmazlık ne kadar güçlü ve büyükse barış ve yeniden yakınlaşmayla gelen duygunun o kadar tatlı olduğunu söylemişti Guillaume'a.

Bir halk ozanı olarak Guillaume aşkın her türlü zevk ve acısını yaşamış olduğu için kendisiyle gurur duyuyordu. Arkadaşını dinlerken o da kavgadan sonra barışmanın verdiği mutluluğu öğrenmek istedi. Bu nedenle Lady Guillelma'ya büyük bir öfke duyuyormuş gibi yaptı, aşk mektupları göndermeyi kesti ve birdenbire kaleden ayrılıp uzakta kaldı, hatta festival ve avlarda bile geri dönmedi. Bu durum genç leydiyi çileden çıkardı.

Leydi Guillelma ne olduğunu öğrenmek için Guillaume'a haberciler gönderdi, ama o hepsini geri çevirdi. Bütün bunların leydiyi kızdıracığını, kendisini Pierre gibi barışmak için yalvarmaya zorlayacağını düşünüyordu. Ancak yokluğunun etkisi ters oldu. Guillelma onu daha da fazla sevdi. Artık leydi kendisini takip ediyor, araçlar ve aşk mektupları gönderiyordu. Bu hiç duyulmamış bir şeydi, bir leydi asla bir halk ozanının peşinden koşmazdı. Ve Guillaume bundan hoşlanmadı. Leydi Guillelma'nın cüreti karşısında onun vakarından bir şeyler kaybettiğini düşünüyordu. Artık planından emin olmadığı gibi bu leydiden de emin değildi.

Sonunda Guillaume'dan aylarca haber alamayan Leydi Guillelma vazgeçti. Artık aracı göndermiyordu. Guillaume merak etmeye başladı, belki de leydi kızmıştı. Belki de plan işe yaramıştı. Ne kadar kızgın olsa o kadar iyiydi. Daha fazla beklemeyecekti, barış zamanı gelmişti. Böylece en iyi elbisesini giydi, atına en güzel örtüsünü örttü, muhteşem bir miğfer seçip Javiac'a doğru yola çıktı.

Sevgilisinin döndüğünü duyan Guillelma onu görmeye koştu, önünde diz çöktü, onu öpmek için peçesini çıkardı ve öfkesine her nasıl neden olursa kendisini affetmesi için yalvardı. Guillaume'un şaşkınlık ve umutsuzluğunu hayal edebilirsiniz; planı kötü bir şekilde başarısız olmuştu. Leydi kızgın değildi, hiç kızmamıştı ve yalnızca âşikti. Guillaume hiçbir zaman kavganın ardından gelen barışmayı yaşaya-

mayacaktı. Onu şimdi gördüğü ve hâlâ o zevki tatmayı istediği için bir kez daha denemeye karar verdi. Sert sözcükler ve tehditkâr hareketlerle onu uzaklaştırdı. Leydi giderken onu bir daha hiç görmeyeceğine yemin ediyordu.

Ertesi sabah ozan yaptığından pişman oldu. Javiac'a geri döndü, ama leydi onu kabul etmiyordu ve uşaklarının onu tepelerin ardına kadar kovalamasını emretmişti. Guillaume kaçtı. Odasına geri döndüğünde yere çöküp ağlamaya başladı. Korkunç bir hata yapmıştı. Sonraki yıl içinde leydiyi göremeyerek yokluğu, korkunç yokluğu yaşadı ve bu da yalnızca aşkını alevlendirdi. En güzel şiirlerinden birini yazdı: "Şarkım Af Dualarıyla Yükseliyor." Ve Guillelma'ya ne yaptığını açıklayan ve af dileyen mektuplar gönderdi.

Uzun çabalar sonucunda Leydi Guillelma onun güzel şarkılarını, yakışıklı görünüşünü, dans ve şahinle avlanmadaki becerilerini hatırlayarak onu geri istediğini farkettili. Zalimliğinin cezası olarak sağ elinin serçe parmağının tırnağını söküp acısını anlatan bir şiirle kendisine göndermesini istedi.

Guillaume bunu yaptı. Sonunda Guillaume de Balaun merak ettiği duyguyu tadabildi, arkadaşı Pierre'inkini bile aşan bir barışmaydı bu.

YÜZEN TAHTA PARÇALARI

Bu yaşamdaki aşinalık her şeyin sıkıcı görünmesine neden olur, çünkü korkunç ya da garip görünen şey, gözlerimize alışmak için zaman verildiğinde oldukça sıradan görünür. Bu konuya girmişken şunu da söyleyeyim: Sahilde nöbet tutan ve çok uzakta yüzen bir şey görünce elinde olmadan, "Yelkenli! Yelkenli! Güçlü savaşçılar!" diye bağırarak nöbetçiler olduğunu duymuştum. Beş dakika sonra görünen şey bir posta gemisidir, sonra bir kayık, sonra balya ve en son olarak da yüzen birkaç tahta parçasıdır. Bu hikâyenin uyacağı çok sayıda insan biliyorum: uzaktayken büyük gibi görünen ama yakına gelince pek bir şeye benzemeyen insanlar...

Seçilmiş Masallar, Jean de La Fontaine, 1621-1695

Yorum

Barişmanın verdiği zevki keşfetmeye çalışırken Guillaume de Ba-laun kaçınılmaz bir şekilde varlık ve yokluk yasasının gerçeğini yaşamıştı. Bir ilişkinin başında diğerinin gözünde varlığınızı arttırmalısınız. Eğer kendinizi çok erken yok ederseniz unutulabilirsiniz. Ama sevgilinizin duyguları bir kez size bağlandıktan ve aşk duygusu kristalleştikten sonra yokluk bu duyguyu alevlendirir ve coşturur. Yokluğunuz için bir neden göstermemeniz daha da heyecan verir: Diğer kişi bir hata yaptığını sanır. Siz uzaktayken sevgilinizin hayalgücü harekete geçer ve uyarılan hayalgücü sevginin daha da güçlenmesinden başka bir şey yapmaz. Bunun tersine Guillelma, Guillaume'un peşine düştükçe Guillaume leydiyi o kadar az seviyordu; leydinin ele geçmesi çok kolaydı, adamın hayalgücüne hiç yer bırakmıyordu, bu nedenle duyguları bozulur gibi oluyordu. Sonunda ona mesajlar göndermeyi kestikten sonra Guillaume yeniden nefes alabilmeyi başardı ve planına geri döndü.

HOROZUN ERDEMLERİ

Dük Ai'ye hizmet eden T'ien Jao belirsiz konumuna kızarak efendisine, "Kış ördeği gibi çok uzaklara gideceğim," der.

"Bununla ne demek istiyorsun?" diye sorar dük.

"Horozu görüyor musunuz?" diye cevap verir T'ien Jao. "İbiği, inceliğin sembolüdür; güçlü pençeleri gücün işaretidir; her türlü düşmanla savaşıma cüreti cesaretini gösterir; yiyeceği olduğunda başkalarını davet etme içgüdüğü yardımseverliği gösterir; ve son olarak, gece boyunca zaman konusundaki dakikliği bize dürüstlüğünü gösterir. Bununla birlikte bu beş erdeme rağmen horoz masanızdaki tabağınızı doldurmak için her gün öldürülüyor. Neden? Nedeni kolayca bulunur olması. Öte yandan kış ördeği bir uçuşta üç yüz mil aşar. Bahçenizde dinlenirken balıklarınızla, kaplumbağalarınızla beslenir ve darılarınızı gagalar. Horozun beş erdeminin hiçbiri onda olmamasına rağmen bu kuşu ender bulunduğu için ödüllendiriyorsunuz. Bu nedenle kış ördeği gibi uzaklara uçacağım."

Antik Çin Kıssası, Yu Hsiu Sen, ed., 1974

Geri çekilen, az olan birdenbire saygı ve onurlandırılmayı hak ediyor gibi görünür. Çok uzun süre kalan, varlığıyla bizi boğan şey onu küçümsememize neden olur. Ortaçağda leydiler sürekli olarak şövalyelerini sevgi testlerine tabi tutuyorlar, onları uzun ve zorlu sınavlara gönderiyorlardı; hepsi yokluk ve varlık kalıbı yaratmak içindi. Gerçekten Guillaume başlangıçta leydisini terketmeseydi leydi onu gitmeye zorlayabilir, kendi yokluğunu yaratabilirdi.

Yokluk küçük ihtirasları yok eder ve büyük olanları alevlendirir, tıpkı rüzgârın mum alevini söndürüp yangını körüklediği gibi.

La Rochefoucauld, 1613-1680

YASAYA UYMAK

Asurlular Asya'yı uzun yüzyıllar boyunca demir yumrukla yönetmişlerdi. Ancak, M.Ö. VIII. yüzyılda Medea halkı (bugün İran'ın kuzeybatısıdır) başkaldırdı ve sonunda özgürlüğüne kavuştu. Artık Medelilerin yeni bir hükümet kurmaları gerekiyordu. Her tür despotluktan kaçınmaya kararlı bir şekilde herhangi birine en üstün gücü vermeyi ya da krallık kurmayı reddettiler. Ama bir lider olmaksızın ülke kısa süre içinde bir kargaşanın içine düştü ve birbirleriyle savaşan köylerden oluşan küçük krallıklara bölündü.

Böyle bir köyde Deioces adında bir adam yaşıyordu, adil alışveriş ve anlaşmazlıkları çözme yeteneğiyle ünlenmişti.

Bunu o kadar iyi başarıyordu ki, kısa süre içinde bölgedeki her türlü çatışma ona getirilir olmuş ve gücü gitgide artmıştı. Tüm bölgede yasaların saygınlığı kalmamış, yargıçlar yolsuzluk yapıyordu. Artık kimse davalarını mahkemelere götürmüyor, bunun yerine şiddete başvuruyorlardı. Deioces'in bilgeliği, rüşvet almayı ve tarafsızlığıyla ilgili sözler ortalığa yayılınca bütün Medea köyleri her türlü davalarını halletmek için ona başvurmaya başladı. Kısa süre içinde ülkede adalet konusunda söz sahibi olan tek kişi haline geldi.

Deioces gücünün doruklarındayken birdenbire sıkıldığına karar verdi. Artık yargıç sandalyesinde oturmayacak, davaları dinlemeyecek, kardeşler ve köyler arasındaki anlaşmazlıkları gidermeyecekti. Başka insan-

ların sorunlarıyla çok fazla uğraşarak kendi işlerini ihmal ettiğinden yakı-narak emekli oldu. Ülke bir kez daha kargaşaya girdi. Deioces gibi güç-lü bir yargıcın ansızın çekilişiyile suç arttı ve yasaya saygısızlık hiç olma-dığı kadar büyüdü. Bütün köylerden gelen insanlar bu açmazdan nasıl çıkacaklarına karar vermek için bir toplantı düzenlediler. "Bu şartlar altın-da bu ülkede yaşamaya devam edemeyiz," dedi bir kabile lideri. "Yöneti-ci olarak birimizi atayalım, böylece düzenli bir hükümetin yönetimi altın-da yaşayalım, yoksa bu kargaşada hepimiz evlerimizi kaybedeceğiz."

Ve böylece Asurluların zorbalığı altında çok çekmiş olmalarına rağmen Medea'lılar yine monarşi kurup bir kral seçmeye karar verdiler. Yönetici olarak en çok istedikleri insan kuşkusuz adil Deioces'ti. Artık köylerin kavgası ve çekişmesiyle daha fazla ilgilenmek istemediği için ikna edilmesi zordu, ama Medea'lılar yalvarıp yakardılar; onsuz ülke kanunsuz bir devlet haline gelmişti. Deioces sonunda kabul etti.

Ama bazı şartları vardı. Onun için muhteşem bir saray inşa edile-cek, korumaları olacaktı ve başkent onun ülkeyi idare edebileceği bir yerde kurulacaktı. Bütün bunlar yapıldı ve Deioces sarayına yerleşti. Başkent'in ortasındaki saray duvarlarla çevrilmişti ve sıradan insanlar içeri kesinlikle giremiyordu. Deioces ondan sonra iktidarının şartlarını koydu: Onun yanına girmek yasaktı. Kralla iletişime girmek ancak ha-berciler yoluyla mümkündü. Kraliyet sarayındaki hiç kimse onu hafta-da birden fazla göremeyecekti ve o da yalnızca izinle olacaktı.

Deioces elli üç yıl boyunca yönetimi elinde tuttu, Medea İmpara-torluğu'nu genişletti ve daha sonra büyük-büyük-büyük torunu tarafın-dan kurulacak olan Pers İmparatorluğu için temeli oluşturdu. Dei-oces'in iktidarı sırasında insanların ona olan saygısı giderek tapınma şeklini aldı. Onun yalnızca bir ölümlü değil, tanrının oğlu olduğuna inanıyorlardı.

Yorum

Deioces büyük hırsları olan bir adamdı. Ülkenin güçlü bir lidere ihtiyacı olduğuna ve kendisinin bu işin adamı olduğuna çok erken ka-rar vermişti.

Anarşinin kucağındaki bir ülkede en güçlü adam yargıç ve hakemdir. Bu yüzden Deioces kusursuz adaleti olan bir insan olarak ünlenerek kariyerine başladı.

Bununla birlikte bir yargıç olarak gücünün doruklarındayken yokluk ve varlık yasasını anımsadı. Bu kadar çok kişiye hizmet verirken çok fazla görülür, çok kolay erişilir olmuştu ve daha önce tadını çıkarıldığı saygıyı kaybetmişti. İnsanlar onun hizmetini öylece kabul ediyorlardı. İstedığı güç ve saygıyı yeniden elde etmesinin tek yolu tamamen geri çekilmek ve Medea'lıların onsuz hayatın nasıl olduğunu görmelerini sağlamaktı. Beklediği gibi gelip kendilerini idare etmesi için ona yalvarmışlardı.

Deioces bu gerçeği keşfettikten sonra yasayı sonuna kadar uyguladı. Halkın kendisi için inşa ettiği sarayda birkaç saray mensubu dışında onu gören kimse yoktu ve onlar da ender olarak görebiliyorlardı. Herodotus'un yazdığı gibi: "Eğer onu alışılmış bir şekilde görürlerse bunun kıskançlık ve kırgınlığa neden olması riski vardı, o zaman da komplolar gelirdi; ama eğer kimse onu görmezse onun insandan farklı bir varlık olduğuna dair efsane geliyordu."

***Bir adam Derviş'e şöyle dedi: "Neden seni daha sık görmüyorum?"
Derviş cevap verdi. "Çünkü 'Neden beni görmeye gelmiyorsun?'
sözlerinin 'Neden geldin yine?' sözlerinden daha güzel olduğunu
düşünüyorum."***

Molla Jami, İdris Şah'ın Rüya Karavanı'ndan alıntı, 1968

GÜCÜN ANAHTARLARI

Dünyadaki her şey varlık ve yokluğa dayanır. Güçlü bir varolma, güç ve dikkati size çeker, etrafınızdakilerden daha çok parlarsınız. Ama çok fazla görünmenin ters etki yapacağı bir noktaya ulaşmak da kaçınılmazdır. Ne kadar sık görülür ve duyulursanız değeriniz o kadar düşer. Alışkanlık haline gelirsiniz. Farklı olmayı ne kadar denerseniz deneyin, siz nedenini bilmeden insanlar gitgide daha az saygı duymaya başlarlar size. İnsanlar sizi bilinçsizce bir kenara itmeden doğru anda kendinizi geri çekmeyi öğrenmelisiniz. Saklambaç oyunudur bu.

Bu yasanın doğruluğu aşk ve baştan çıkarma konularında en kolay şekilde görülebilir. İlişkinin başlangıç aşamasında sevgilinin yokluğu hayalgücünüzü uyarır, onun etrafında bir tür hale oluşturur. Ama çok fazla şey bildiğinizde, hayalgücünüzün hareket edeceği alan kalmadığında bu hale yok olur. Sevilen kişi herhangi biri gibi olur, varlığı öylece kabul edilen biri. On yedinci yüzyılda Fransız saray mensubu Ninon de Lenclos'un sürekli olarak sevgiliden kendini çekmeyi tavsiye etmesinin nedeni budur. "Aşk hiçbir zaman açlıktan ölmez, ama hazımsızlıktan ölür," demiştir.

Kendinize herhangi biri gibi davranılmasına izin verdiğinizde artık çok geçtir, yutulmuş ve sindirilmişsinizdir. Bunu önlemek için diğer kişiyi sizin varlığınıza aç bırakmalısınız. İnsanları sizi sonsuza dek kaybedebilecekleri olasılığıyla tehdit ederek saygılarını zorlayın; varlık ve yokluk kalıbı oluşturun.

Öldüğünüzde sizinle ilgili her şey farklı görünür. Ani bir saygı atmosferiyle kuşatılırsınız. İnsanlar size yönelttikleri eleştirilerini, sizinle tartışmalarını hatırlarlar, pişmanlık ve suçlulukla dolarlar. Asla dönme-yecek olan bir varlığı özlerler. Ama siz ölene dek beklemek zorunda değilsiniz. Bir süre için tamamen çekilerek ölmekten önce bir tür ölümünüzü yaratın. Geri döndüğünüzde sanki ölümden geri dönmüş gibi olacaksınız, yeniden canlanma havası çevrenizi kuşatacak ve insanlar sizin dönüşünüzle rahatlayacaklar. Deioces böyle kral oldu.

Napoleon, "Eğer sık sık tiyatrodaki görünürsem insanlar beni fark etmezler," dediğinde varlık ve yokluk yasasını kabul etmiş oluyordu. Bugün imgeler seliyle varlığa boğulan dünyada geri çekilme oyunu çok daha güçlüdür. Artık ne zaman geri çekileceğimizi bilmiyoruz ve hiçbir şey özelmış gibi görünmüyor, bu yüzden kendi seçimiyle ortadan kaybolan birine saygı duyuyoruz. Romancı J. D. Salinger ve Thomas Pynchon ne zaman ortadan kaybolacağını bilerek kültvâri takipçiler yaratmıştı.

Bu yasanın daha sıradan olan, ama gerçeğini çok daha iyi gösteren bir başka örneği, ekonomi bilimindeki kıtlık ilkesidir. Piyasadan bir şeyi çekerek ani bir değer yaratırsınız. On yedinci yüzyılda Hollanda'daki üst sınıf laleyi yalnızca güzel bir çiçek olmaktan öteye geçir-

mek istemişti, onun bir tür statü sembolü olmasını istiyorlardı. Çiçeği azaltarak, bulunmasını nerdeyse olanaksız hale getirerek daha sonra lale çılgınlığı denilen şeyi körüklediler. Tek bir çiçek ağırlığından fazla altın değerindeydi. Benzeri şekilde, içinde bulunduğumuz yüzyılda sanat eseri satıcısı Joseph Duveen sattığı tabloların mümkün olduğunca az ve ender bulunur olmasında ısrar ediyordu. Fiyatlarını ve statülerini yükseltmek için bütün koleksiyonları toplayıp bodrumunda saklamıştı. Sattığı tablolar, yalnızca resim olmanın ötesine geçmişti; fetiş nesneliydi ve değerleri ender oluşlarıyla artıyordu. "İstedığınız bütün resimleri tanesi beş bin dolara alabilirsiniz, bu çok kolay," demişti bir keresinde. "Ama tanesi çeyrek milyon dolara resim almak, işte bu marifet gerektirir!"

Kıtlık yasasını becerilerinize uygulayın. Dünyaya teklif ettiğiniz şeyin ender, zor bulunur olmasını sağlayın ve değerini hemen arttırın.

İktidardakilerin istendiklerinden fazla kaldıkları anlar gelir. Onlardan bıkarız, onlara olan saygımızı kaybederiz; onları diğer insanlardan farklı görmeyiz, yani onları oldukça kötü görürüz, çünkü kaçınılmaz olarak, gözümüzdeki şu anki konumlarını eski konumlarıyla kıyaslarız. Ne zaman geri çekileceğini bilmek bir sanattır. Eğer doğru yapılırsa kaybettiğiniz saygıyı ve gücünüzün bir kısmını yeniden kazanırsınız.

On altıncı yüzyılın en büyük hükümdarı İspanya, Hapsburg imparatoru Kral V. Charles'tı. Bir zamanlar Avrupa'nın çoğunu ve Yeni Dünya'yı içine alan bir imparatorluğu yönetmişti. Ama gücünün doruklarında 1557 yılında emekli olarak Yuste manastırına çekildi. Bütün Avrupa bu ani çekilmenin etkisinde kaldı; ondan nefret eden ve korkan herkes birdenbire onun harika biri olduğunu söylemeye ve onu bir aziz gibi görmeye başladı. Daha yakın dönemlerde film aktristi Greta Garbo 1941'de emekli olduğunda hiç olmadığı kadar hayranlık topladı. Bazıları için yokluğu çok erken olmuştu, otuzlu yaşların ortasındaydı, ama o seyircinin kendisinden bıkmamasını beklemek yerine akıllı bir şekilde kendi şartlarıyla geri çekilmeyi yeğlemişti.

Kendinizi çok fazla erişilir kılarırsanız etrafınızda yarattığınız halenin gücü azalır. Oyunu tersine çevirin: Kendinizi daha erişilmez kılın ve varlığınızın gücünü arttırın.

İmaj: Güneş. Yalnızca yokluğuyla takdir edilebilir. Yağmurlu günler ne kadar uzun sürerse güneş o kadar istenir. Ama çok sıcak günlerde güneş bunalır. Kendinizi gizli tutmayı öğrenin ve insanların dönüşünüzü istemelerini sağlayın.

Otorite: Saygı uyandırmak için yokluk yaratın. Eğer varlık şöhreti azaltıyorsa yokluk artırır. Yokken bir aslan gibi saygı gören bir adam varken sıradan ve gülünç biri haline gelir. Yetenekler eğer onlara çok fazla alıştırsak parıltılarını kaybeder, çünkü zihnin dış kabuğu içindeki zengin özden daha kolay görülür. Önde gelen bir dâhi bile emekliliği kullanır, böylece insanlar ona hayranlık duyar ve yokluğuyla uyanan istek, saygı uyandırır (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Bu yasa yalnızca belirli bir güç düzeyine ulaşıldığında uygulanır. Geri çekilme ihtiyacı ancak varlığınızı oturtuktan sonra doğar; çok erken ayrılırsanız saygı uyandırmaz, yalnızca unutulursunuz. Dünya sahnesine ilk çıkışınızda tanınabilir, kopyalanabilir ve her yerde görünebilir bir imaj yaratın. Bu statüye ulaşana dek yokluk tehlikelidir, alevleri körüklemek yerine söndürecektir.

Benzeri şekilde aşk ve baştan çıkarma konularında yokluk ancak diğer kişiyi imgenizle kuşattığınızda, her yerde sizi görmeye başladığında etkilidir. Her şey sevgilinize sizi hatırlatmalıdır, böylece siz uzaklaşmayı seçtiğinizde sevgiliniz hep sizi düşünüyor, zihin gözleriyle hep sizi görüyor olacaktır.

Şunu unutmayın: Başlangıçta ortadan kaybolmayın, tersine her yerde hazır ve nazır olun. Yalnızca görülen, takdir edilen ve sevilen bir şey yokluğunda özlenir.

YASA 17

ÖNCEDEN KESTİRİLEMEZLİK HAVASI YARATARAK ÇEVRENİZE KORKU SALIN

HÜKÜM

İnsanlar alışkanlıklarına son derece bağlı, diğerlerinin davranışlarında benzerlikler görmeye doyumсуз ihtiyaç duyan yaratıklardır. Davranışlarınızın önceden tahmin edilebilir oluşu onlara kontrol duygusu verir. Durumu tersine çevirin: Bilerek tahmin edilemez olun. Bir tutarlılığı ya da amacı yokmuş gibi görünen bir davranış onların dengelerini bozacak ve hareketlerinizi açıklamaya çalışırken yorgun düşeceklerdir. Aşırıya götürüldüğünde bu strateji diğerlerinin gözünü korkutur.

YASAYA UYMAK

1972'de satranç şampiyonu Boris Spassky, rakibi Bobby Fischer'i İzlanda'da, Reykjavik'te sabırsızlıkla bekliyordu. İki adam Dünya Satranç Şampiyonası için buluşma programlamışlardı, fakat Fischer zamanında gelmedi ve maç beklemeye alındı. Fischer'in ödül olarak konan parayla, paranın dağıtılma şekliyle, maçın İzlanda'da yapılmasının lojistikleriyle ilgili sorunları vardı. Her an geri çekilebilirdi.

Spassky sabırlı olmaya çalışıyordu. Rus patronları Fischer'in onu aşağıladığını düşünüyorlar ve ona çıkıp gitmesini söylüyorlardı, ama Spassky bu maçı istiyordu. Fischer'i yenebileceğini biliyordu ve kariyerinin en büyük zaferini hiçbir şey bozamayacaktı. "Yani bütün çalışmalarımız bir sonuç vermeyebilir," dedi Spassky bir arkadaşına. "Ama

ne yapabiliriz ki? Bu Bobby'nin hamlesi. Gelirse oynarız. Gelmezse oynamayız. İntihar etmek isteyen bir insan inisiyatifte sahiptir."

Fischer sonunda Reykjavik'e geldi, ama sorunlar ve iptal tehdidi sürüyordu. Maçın yapılacağı salonu sevmemişti, ışıklandırmayı eleştirdi, kameraların sesinden şikâyet etti, hatta o ve Spassky'nin oturmak zorunda olduğu koltuklardan bile hiç hoşlanmamıştı. Artık Sovyetler Birliği inisiyatifi ele alıp adamını geri çekmekle tehdit ediyordu.

Blöf görünüşte işe yaradı. Beklemekle geçen onca haftadan, insanı çileden çıkararak sonsuz görüşmelerden sonra Fischer oynamayı kabul etti. Herkes rahatlamıştı, en fazla da Spassky. Ama resmi tanıştırma gününde Fischer çok geç gelmiş ve "Yüzyılın Maçı"nın başlayacağı gün yine geç kalmıştı. Fakat bu kez sonuçlar çok korkunçtu. Eğer çok geç gelirse birinci maçı kaybedecekti. Neler oluyordu? Bir tür zihinsel oyun mu oynuyordu? Yoksa Bobby Fischer, Boris Spassky'den korkuyor muydu? Toplanan büyük ustalara ve Spassky'e göre Brooklyn'den gelen bu genç çocuk korkunç bir tedirginlik yaşıyordu. 5:09'da, yani maçın iptaline tam bir dakika kala Fischer ortaya çıktı.

Satranç turnuvasının ilk maçı önemliydi, çünkü sonraki ayların tonunu belirliyordu. Çoğu kez de iki oyuncunun kendilerini savaş için hazırlayıp birbirlerinin stratejilerini okumaya çalıştığı yavaş ve sessiz bir mücadele şeklinde geçerdi. Bu oyun farklıydı. Fischer korkunç bir hamleyi çok erken yapmıştı, belki de kariyerinin en kötü hamlesiydi bu ve Spassky onu yakalayınca vazgeçmiş gibi göründü. Ama Spassky, Fischer'in asla vazgeçmeyeceğini biliyordu. Şah matla karşılaştığında bile sonuna kadar mücadele eder, rakibini yorardı. Ne var ki, bu kez geri çekilmiş gibiydi. Derken birdenbire bütün salonda uğultuya neden olan cesur bir hamle yaptı. Hamle Spassky'i çok şaşırttı, ama toparlanıp oyunu kazanmayı başardı. Ancak kimse Fischer'in neyin peşinde olduğunu anlayamadı. Bilerek mi kaybetmişti? Yoksa sınırları mı bozulmuştu? Rahatsız mı olmuştu? Hatta bazılarının düşündüğü gibi çıldırmış mıydı?

İlk oyundaki yenilgisinden sonra Fischer salon, kameralar ve diğer her şey hakkında daha fazla şikâyet etmeye başladı. Ayrıca ikinci

oyunda ortaya çıkmadı. Bu kez organizatörlerin canı çok sıkılmıştı. Maçı hükmen kaybetti. Şimdi ikiye karşı sıfır durumdaydı, ki şu ana kadar kimsenin böylesi bir konumdan satranç şampiyonluğuna yükseldiği olmamıştı. Fischer'in keçileri kaçırdığı kesindi. Ama üçüncü oyunda tanık olan herkesin hatırlayacağı gibi gözlerinde vahşi bir bakış vardı, Spassky'i çok rahatsız eden bir bakış. Fischer ayrıca kendisi için kazdığı çukura rağmen son derece kendinden emin görünüyordu. Birinci oyunda yaptığı gibi hata gibi görünen bir hamle daha yaptı, ama kendinden aşırı emin havası Spassky'nin tuzak kokusu almasına neden oldu. Yine de, şüphelerine rağmen tuzağı farkedemedi ve Fischer onu şah mat yaptı. Aslında Fischer'in alışılmadık taktikleri rakibinin sinirlerini altüst etmişti. Oyunun sonunda Fischer ayağa fırlayıp dışarı koştu, yumruğunu diğer avucuna indirirken tararftarlarına, "Onu büyük bir güçle eziyorum!" diye haykırıyordu.

Sonraki oyunlarda Fischer daha önce kimsenin kendisinde görmediği, tarzı olmayan hamleler yapıyordu. Bu kez Spassky hatalar yapmaya başlamıştı. Altıncı oyunu kaybettikten sonra ağlamaya başladı. Bir büyük usta, "Bundan sonra Spassky kendi kendine Rusya'ya dönmenin güvenli olup olmadığını sormalı," dedi. Sekizinci oyundan sonra Spassky neler olduğunu anladığına karar verdi: Bobby Fischer onu hipnotize ediyordu. Oyun sırasında Fischer'e bakmamaya çalıştı, ama yine de kaybetti.

On dördüncü oyundan sonra bir ekip konferansı düzenleyip, "Zihnimi kontrol etmek için bir girişimde bulunuluyor," diye bir açıklama yaptı. Satranç masasında içtikleri portakal suyuna uyuşturucu katılıp katılmadığını merak etti. Belki havaya kimyasallar veriliyordu. Sonunda Spassky açıkça Fischer'in ekibini koltuklara kendisinin zihnini değiştiren bir şeyler koymakla suçladı. KGB alarma geçti. Boris Spassky, Sovyetler Birliği'ni utandırıyor!

Koltuklar parçalara ayrılarak röntgenden geçirildi. Bir kimyager işleminde sıradışı bir şey bulamadı. Aslında bulunan tek şey avizedeki ölü sineklerdi. Spassky halüsinasyonlardan yakınmaya başladı. Oynamaya çalışıyor, ama zihni dağılıyordu. Daha fazla devam edemedi. 2 Eylül'de

geri çekildi. Oldukça genç olmasına rağmen bu yenilginin etkisinden hiç kurtulamadı.

Yorum

Fischer'le Spassky'nin arasındaki diğer oyunlarda Fischer başarılı olamamıştı. Spassky'nin rakibinin stratejisini okuma konusunda esrarengiz bir yeteneği vardı. Uyum yeteneği ve sabrıyla yedi hamlede değil ama yetmiş hamlede rakibini yenecek saldırılar oluşturuyordu. Oynadıkları her seferinde Fischer'i yenmişti, çünkü çok daha ileriye görüyordu ve hiçbir zaman kontrolünü kaybetmeyen zeki bir psikologdu. Bir usta, "Yalnızca en iyi hamleyi aramıyor. Oynadığı adamı rahatsız edecek bir hamle arıyor," demişti.

Ama Fischer sonunda Spassky'nin başarı anahtarının ne olduğunu anlamıştı: Tahmin edilebilirliğiniz üzerinde oynuyor, sizi kendi oyununuzla yeniyordu. Fischer'in şampiyonluk maçı için yaptığı her şey inisiyatifi kendi tarafına çekmek ve Spassky'nin dengesini bozmaktı. Sonsuz bekleyiş Spassky'nin ruhunda belirgin bir etki yapmıştı. Ama hepsinin içinde, Fischer'in bilinçli hataları ve açık bir stratejisi yokmuş gibi görünmesi en güçlü olanıydı. Aslında eski kalıplarını değiştirmek için her şeyi yapıyordu; bu, ilk maçı kaybetmesi ve ikinciden vazgeçmek zorunda kalması anlamına gelse de.

Spassky soğukkanlılığı ve dengeli oluşuyla tanınıyordu, ama hayatında ilk defa rakibini çözemiyordu. Yavaş yavaş eridi, tâ ki en sonunda delirmiş gibi görünene dek.

Satranç hayatın yoğunlaşmış özünü içerir: Birincisi, kazanmak için son derece sabırlı ve ileri görüşlü olmalısınız; ikincisi, oyunun kalıplar, yani daha önce oynanan ve tekrar oynanacak olan bütün hareketler dizisi üzerinde yapılandığını bilmelisiniz. Rakibiniz sizin üzerinde oynadığınız kalıpları analiz eder ve onları sizin hareketlerinizi öngörmek için kullanır. Üzerine stratejisini dayayabileceği bir temel oluşturması için tahmin edilebilir bir şey vermemek size büyük bir avantaj kazandırır. Satrançta insanlar sizin ne yaptığınızı bilmedikleri zaman gerçek hayatta olduğu gibi korkuya kapılırlar, beklerler, emin olamazlar ve şaşırırlar.

Saraydaki hayat, taşlarımızı ve takımlarımızı düzenlememizi, bir plan oluşturmamızı, bu planı izlememizi, rakiplerimizinkini savuşturmamızı gerektiren ciddi, melankolik bir satranç oyunudur. Ama bazen riske girip en değişik, tahmin edilemez hamleyi yapmak daha iyidir.

Jean de La Bruyère, 1645-1696

GÜCÜN ANAHTARLARI

Hiçbir şey ani ve önceden kestirilemez hareketten daha korkutucu değildir. Bu nedenle depremler ve kasırgalardan bu kadar korkarız: Ne zaman vuracaklarını bilemeyiz. Bir tanesi ortaya çıktıktan sonra korku içinde diğerini bekleriz. Derecesi daha az olmak üzere önceden kestirilemez insan davranışının etkisi de böyledir.

Hayvanlar belirli kalıplar içinde hareket ederler, bu nedenle onları avlayıp öldürebiliriz. Yalnız insan bilinçli olarak davranışını değiştirme, doğaçlama davranma, alışlagelmiş kalıplardan çıkabilme yeteneğine sahiptir. Ama çoğu insan bu gücü farketmez. Alışılmışın, aynı zorunlu hareketi tekrar tekrar yapmalarına neden olan hayvansal doğaya teslim olmanın rahatlığını tercih ederler. Bunu yaparlar, çünkü bir çaba gerektirmez ve hatalı bir şekilde, diğerlerinin huzurunu bozmazlarsa rahat bırakılacaklarına inanırlar. Şunu anlamalısınız: Güçlü insan, inisiyatifi kendi tarafında tutmak için etrafındakileri bilinçli olarak huzursuz ederek onların üzerinde bir tür korku uyandırır. Bazen diğerlerini en az beledikleri anda korkudan titretmek için uyardırmadan vurmalsınız. Bu, güçlü olanların yüzyıllardır kullandıkları bir hiledir.

On beşinci yüzyıl İtalya'sında Milano'nun son Visconti düklerinden olan Filippo Maria bilinçli olarak herkesin ondan beklediği şeyin tersini yapardı. Örneğin, bir saray mensubuna birdenbire aşırı ilgi göstermeye başlar, sonra adam daha yüksek bir mevkiye terfi edilmeyi beklerken onu aşağılamaya başlardı. Adam şaşkın bir şekilde saraydan ayrılır, dük onu birdenbire çağırır ve yine iyi davranmaya başlardı. İkinci kez şaşkıran adam terfi edeceğine dair varsayımının çok açık olup dükü gücendirip gücendirmediyi merak eder ve yine böyle bir şerefi bekleliyormuş gibi davranmaya başlardı.

Filippo'yla başetmenin sırrı basitti: Ne istediğini tahmin etmeyin. Onu neyin memnun edeceğini tahmin etmeye çalışmayın. Asla kendi isteğinizi şırınga etmeyin; yalnızca onun isteğine teslim olun. Sonra bekleyip neler olacağını görün. Yarattığı şaşkınlık ve belirsizliğin ortasındaki dük kendisine meydan okunmadan üstün bir şekilde ve barış içinde hüküm sürmüştü.

Önceden kestirilememek çoğu kez bir efendinin taktiğidir, fakat bir mazlum da bunu etkili bir şekilde kullanabilir. Eğer kendinizi yetersiz ya da köşeye sıkışmış olarak görüyorsanız birkaç tahmin edilemez harekette bulunun. Düşmanlarınız o kadar şaşıracaklardır ki, ya geri çekilecek ya da taktik hatası yapacaklardır.

1862 yılının baharında Amerikan İç Savaşı sırasında General Stonewall Jackson ve 4.600 Güneyli askeri Shenandoah Vadisi'ndeki daha büyük Kuzeyli güçlerin başına bela olmuştu. Bu arada, çok uzak olmayan bir yerde 90.000 Kuzeyli asker gücüne önderlik eden General George Brinton McClellan, Güney'in başkenti Richmond, Virginia'yı kuşatma altına almak için Washington D.C.'den güneye iniyordu. Haftalarca süren askeri harekât devam ederken Jackson askerlerini tekrar tekrar Shenandoah Vadisi'ne gönderiyor, sonra geri çekiyordu.

Hareketlerinin bir anlamı yoktu. Richmond'un savunmasına yardım etmeye mi çalışıyordu? McClelland'ın yokluğunda savunmasız kaldığı için Washington'a mı yöneliyordu? Kargaşa yaratmak için kuzeye mi gidiyordu? Neden zayıf gücüyle daireler çiziyordu?

Jackson'ın açıklanamaz hareketleri ne yapmaya çalıştığını anlamak için bekleyen Kuzeyli generallerin Richmond'a gidişini geciktirdi. Bu arada Güneyliler kasabaya destek yığabildi. Güney'i mahvedebilecek bir çarpışma berabere bitmişti. Jackson sayıca üstün güçle karşılaştığında bu taktiği tekrar tekrar kullandı. "Eğer mümkünse düşmanı her zaman hayrete düşürün, yanlış yönlendirin ve şaşırtın," diyordu. "...Bu tür taktikler her zaman kazanır ve böylece küçük bir ordu büyük bir orduyu yenebilir."

Bu yasa yalnızca savaşa değil, gündelik durumlara da uygulanabilir. İnsanlar her zaman sizin davranışlarınızın arkasındaki güdülerini okumaya çalışırlar ve önceden kestirilebilir oluşunuzu size karşı kullanırlar. Tamamen açıklanamaz hareketler kullanın, böylece onları savunmaya geçirirsiniz. Anlamadıkları için sınırları bozulur ve böyle bir durumda onları kolayca korkutabilirsiniz.

Pablo Picasso bir keresinde, "En iyi tahmin tahmin etmemektir. Belirli bir tanınma düzeyine eriştiğinizde diğerleri genellikle sizin bir şeyi ne zaman yapacağınızı anlayabilirler. Bu nedenle hareketlerinizi önceden büyük bir dikkatle tasarlamamız aslında çok aptalcadır. Değişken olmanız daha iyidir," demiştir.

Picasso bir süre için sanat eseri satıcısı Paul Rosenberg'le çalıştı. Başlangıçta ona tabloları satmada oldukça büyük bir serbestlik tanıdı, ama sonra belirgin bir neden olmaksızın ona artık satması için tablo vermeyeceğini söyledi. Picasso durumu şöyle açıklıyordu: "Rosenberg sonraki kırk sekiz saati bunun nedenini anlamak için geçirdi. Tabloları bir başka satıcı için mi saklıyordum? Ben çalışmaya devam edip uyku uyuyabilirken Rosenberg zamanını anlamaya çalışarak geçiyordu. İki gün sonra sınırları altüst olmuş ve kaygılı bir şekilde gelip, 'Sevgili arkadaşım, tabloların için şimdiye kadar ödemeye alışmış olduğum rakam yerine şunu teklif edersem [oldukça yüksek bir rakam söyler] beni geri çevirmezsin, öyle değil mi?' dedi."

Tahmin edilememek yalnızca bir korku silahı değildir. Kalıplarınızı günden güne değiştirmeniz etrafınızda bir karışıklık yaratacak ve ilgi uyandıracaktır. İnsanlar sizin hakkınızda konuşacak, gerçeğe ilgisi olmayan açıklamalar ve yorumlar getireceklerdir, ama bu sizi sürekli olarak onların zihninde tutacaktır. Sonunda, ne kadar değişken görürseniz o kadar saygı görürsünüz. Yalnızca önemsiz biri tahmin edilebilir tarzda hareket eder.

İmaj: Kasırga. Önceden kestirilemeyen rüzgâr. Barometredeki ani değişiklikler, yön ve hızdaki açıklanamaz değişiklikler. Bir savunma yoktur: Kasırga korku ve şaşkınlık yaratır.

Otorite: Aydın bir hükümdar o kadar esrarengizdir ki, hiçbir yerde yaşamıyormuş gibi görünür; açıklanması o kadar zordur ki, kimse onu arayamaz. O üstte hareketsiz yatıp dinlenir, aşağıdaki bakanları korkudan titrer (Han-fei-tzu, Çinli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl).

Bazen tahmin edilebilirlik sizin lehinize olabilir. İnsanların samimi ve rahat olabilecekleri bir kalıp yaratarak onları uyutabilirsiniz. Sizin hakkınızdaki her bilgiyi önceki algılamalarına dayandırırılar. Bunu birkaç şekilde kullanabilirsiniz: Birincisi, sis bulutu, sizin ardında hilekâr hareketlerde bulunabileceğiniz rahat bir paravan oluşturur. İkincisi, sizin bazı durumlarda tamamen kalıbın dışında hareket etmenizi sağlayarak rakibinizi öylesine derinden huzursuz eder ki, itilmeden yere düşer.

1974'te Muhammed Ali ve George Foreman dünya ağır sıklet boks şampiyonası için mücadele edeceklerdi. Herkes ne olacağını biliyordu: Ali etrafında dans edip onu yormaya çalışırken iri George Foreman nakavt yumruğu indirmeye çalışacaktı. Bu, Ali'nin boks yapma şekli, kalıbydı ve on yıldır değiştirmemişti. Ama bu durumda Foreman'a avantaj vermiş gibiydi: Mahvedici bir yumruğu vardı ve eğer yerince beklerse Ali er ya da geç ona gelmek zorunda kalacaktı. Usta stratejist Ali'ninse başka planları vardı. Büyük maçtan önceki basın toplantısında stilini değiştireceğini ve Foreman'la yumruklaşacağını söyledi. Hiç kimse, hele Foreman buna bir saniye bile inanmadı. Bu plan Ali'nin intiharı olurdu; o her zamanki gibi komedyeni oynuyordu. Sonra Ali'nin antrenörü boks ringinin etrafındaki ipleri gevşetti, bu eğer boksörü şiddetle dövüşme niyetindeyse bir antrenörün yapacağı bir şeydi. Ama kimse buna da inanmadı; bir numara olmalıydı.

Ne var ki, Ali herkesi şaşırtarak tam olarak yapacağını söylediği şeyi yaptı. Foreman dans etmesini beklerken Ali ona yaklaşarak yumruklaştı. Rakibinin stratejisini tamamen altüst etmişti. Şaşkınlık içindeki Foreman sonunda kendi kendini yormaya başladı, ama Ali'yi kovalamaktan değil, yumruklarını vahşice sallamaktan ve arka arkaya karşı yumruk almaktan. Bir kişinin davranışının daha önceki kalıba uyacağını varsayma alışkanlığı o kadar güçlüdür ki, Ali'nin stratejisini değiştireceğini duyurması bile bu varsayımı bozamamıştı. Foreman tuzağa düşmüştü, hem de ona karşı uyanık olması söylenen tuzağa.

Bir uyarı: Tahmin edilemezlik bazen sizin aleyhinize olabilir, özellikle alt konumda biriyse. Diğer insanların sizin etrafınızda kendilerini rahat ve huzurlu hissetmelerini sağlamanın onları huzursuz etmekten daha iyi olduğu zamanlar vardır. Çok fazla tahmin edilemezlik bir kararsızlık işareti, hatta daha ciddi bir psikolojik sorun olarak görülecektir. Kalıplar etkileyicidir ve onları bozarak insanları korkutabilirsiniz. Bu güç ancak sağduyulu bir şekilde kullanılmalıdır.

YASA 18

KORUNMAK İÇİN KALELER YAPMAYIN, KENDİNİZİ TOPLUMDAN AYIRMAK TEHLİKELİDİR

HÜKÜM

Dünya tehlikelidir ve düşmanlar her yeredir, herkes kendini korumak zorundadır. Bir kale en emin yer gibi görünebilir. Ama kendinizi böyle herkesten ayırmak sizi koruduğundan daha fazla tehlikeye sokar; değerli bilgilerden haberdar olmanızı engeller, sizi göze çarpan kolay bir hedef haline getirir. İnsanlar arasında dolaşmak, müttefikler bulmak ve başkalarıyla kaynaşmak daha iyidir. Kalabalıkta düşmanlarınızdan korunursunuz.

YASAYI ÇİĞNEMEK

Çin'in ilk imparatoru (M.Ö. 221-210) Ch'in Shih Huang Ti döneminin en kudretli adamıydı. Onun imparatorluğu Büyük İskender'inkinden daha geniş ve güçlüydü. Kendi krallığını çevreleyen bütün krallıkları fethetmiş ve onları Çin adı verilen geniş bir krallık altında birleştirmişti. Fakat hayatının son yıllarında onu çok az kişi görmüştü.

İmparator başkent Hsien-yang'da o güne kadar inşa edilmiş en görkemli sarayda yaşıyordu. Sarayın 270 binası vardı; bunların her biri gizli yeraltı geçitleriyle saraya bağlıydı ve imparatorun kimsenin kendisini görmeden sarayın içinde hareket etmesini sağlıyordu. Her gece başka bir odada uyuyor ve bir kaza sonucu kendisini gören herkesin

kellesi uçuruluyordu. Yalnızca bir avuç insan onun nerede olduğunu biliyordu ve onlar da eğer birine söylerlerse derhal öldürülüyorlardı.

İlk imparator insanlarla bağlantı kurmaktan öylesine korkmuştu ki, saraydan çıkması gerektiğinde dikkatle kılık değiştirerek başka bir kimlik altında yolculuk ediyordu. Vilayetleri arasında çıktığı böylesi bir gezi sırasında birdenbire öldü. Cesedi, çürüme kokusunu bastırmak için tuzlanmış balıkla dolu bir sandığın bulunduğu kraliyet arabasıyla başkente geri getirildi; kimse onun öldüğünü bilmeyecekti. Bir avuç bakan ve harem ağasının yanında, karısından, ailesinden, arkadaşlarından ve saray mensuplarından uzakta tek başına ölmüştü.

Yorum

Dizginlenemez bir hırsla sahip korkusuz savaşçı Shih Huang Ti, Ch'in kralı olarak kariyerine başlamıştı. O dönemin yazarları onu "yabanarısı burunlu, çekik gözlü, çakal sesli ve bir kaplan ya da kurt kalpli" olarak tanımlıyorlardı. Bazen merhametli olabilirdi, ama çoğu kez "insanları vicdansızca yutardı." Etrafını çeviren ve Çin'i oluşturan eyaletleri hep düzenbazlık ve şiddet yoluyla ele geçirmiş, birçok eyaletten tek bir ulus ve kültür çıkarmıştı. Feodal sistemden vazgeçmiş ve gözlerini ülkenin çeşitli krallıklarına dağılmış olan kraliyet ailelerinin üyeleri üzerinde tutmak için 120.000'ini başkente çağırmış ve Hsien-yang'ın geniş sarayına yerleştirmişti. Sınırlara duvarlar inşa ettirmiş ve bunlarla Büyük Çin Seddi'ni oluşturmuştu. Ülkenin yasalarını, yazılı dilini, hatta elarabalarının büyüklüğünü bile standart hale getirmişti.

Bununla birlikte, ilk imparator bu birleştirme hareketinin bir parçası olarak ahlaki hayatla ilgili fikirleri, Çin kültüründe neredeyse bir din haline gelmiş olan Konfüçyüs'ün yazılarını ve öğretilerini yasadışı ilan etti. Shih Huang Ti'nin emriyle Konfüçyüs'le ilgili olan binlerce kitap yakıldı ve Konfüçyüs'ten alıntı yapan herkesin kafası uçuruldu. Bu yüzden imparatorun birçok düşmanı oldu ve kendisi de sürekli olarak korkar, hatta paranoyak hale geldi. İdamlar tırmandı. Çağdaşı olan yazar Han-fei-tzu, "Ch'in dört kuşağı boyunca zaferler kazandı, fakat sürekli korku ve dehşet içinde yaşadı," demiştir.

İmparator kendini korumak için sarayında gittikçe daha derinlere çekilirken giderek krallığın kontrolünü kaybetti. Harem ağaları ve ba-

kanlar onun onayı, hatta bilgisi olmaksızın politik yasalar yapıyor, ona karşı komplo da kuruyorlardı. Sonraları yalnızca ismen imparator olarak kalmıştı; kendini dış dünyadan öylesine ayırmıştı ki, çok az kişi öldüğünü biliyordu. Muhtemelen böyle davranmasını öneren komplocu bakanlar tarafından zehirlenmişti.

Toplumdan ayrı düşme bunu getirir: Bir kaleye kapanırsanız güç kaynaklarınızla bağlantıları kaybedersiniz. Etrafınızda olanları duymaz ve önemle önemsiz birbirine karıştırırsınız. Daha güvende olmak yerine hayatınızın dayalı olduğu bilgiyi kendinizden esirgemiş olursunuz. Etrafınızda olup biteni, hatta size karşı girilen komploları bile duyabileceğiniz sokaklardan fazla uzaklaşmayın hiçbir zaman.

YASAYA UYMAK

XIV. Louis 1660'larda kendisi için Versailles "Sarayı'nı inşa ettirdi, bu saray dünyadaki başka hiçbir kraliyet sarayına benzemiyordu. Bir arı kovanında olduğu gibi her şey tek bir kişinin etrafında dönüyordu. Kral kendilerine sarayın çevresinde dairelerin tahsis edildiği aristokratlarla çevrelenmiş olarak yaşıyordu ve bunların krala yakınlıkları sınıflarına bağlıydı. Kralın yatak odası sarayın tam ortasında bulunuyor, herkesin dikkatinin odağını oluştuyordu. Her sabah *lever* olarak bilinen bir törenle odasında selamlanıyordu.

Saat sekizde kraliyet yatağının hemen dibinde uyuyan kralın birinci uşağı majestelerini uyandırır. Sonra saray görevlileri kapıyı açıp *lever*'de işlevi olanları içeri alırdı. Giriş sıraları kesindi; önce kralın gayrimişru oğulları ve torunları, sonra prensler ve prensesler, doktor ve cerrahlar gelirdi. Onların ardından büyük gardrop memurları, kralın resmi okuyucusu ve kralı eğlendirmekle görevli olanlar gelirdi. Sonra mevkilerine göre çeşitli hükümet görevlileri yer alırdı. Bir de sonda gelmelerine rağmen önemli olan özel davetle törene katılanlar vardı. Törenin sonuna doğru oda yüzün üzerinde kraliyet ziyaretçisiyle dolardı.

Gün o şekilde düzenlenirdi ki, sarayın bütün enerjisi krala yönelik olurdu. Louis'ye sürekli olarak saray mensupları ve görevliler gelirdi,

onun tavsiye ve önerilerini sorarlardı. Bütün sorularına karşılık cevabı genellikle, "Bakalım," olurdu.

Saint Simon'ın belirttiği gibi: "Eğer birisine dönüp bir soru sorar, önemsiz bir söz söylerse orada bulunan herkesin gözü bu kişiye çevrilirdi. Bu konuşulan ve artan saygınlığın ayrıımıydı." Sarayda mahremiyet olasılığı yoktu, kral için bile; her oda diğeriyle bağlantılıydı ve her koridor aristokratların sürekli olarak toplandığı daha büyük odalara açılıyordu. Herkesin hareketi birbiriyle bağımlıydı ve hiçbir şey, hiç kimse farkedilmeden geçemezdi. "Kral yalnızca üst düzey aristokratların sarayında olmasını sağlamakla kalmıyor, aşağı seviyedeki aristokratlar için de aynı şeyi talep ediyordu. Törenlerde, yemeklerde, Versailles bahçelerinde hep etrafına bakar, her şeyi farkedirdi. Eğer en seçkin soylu sarayında yaşamıyorsa güceniyordu ve kendilerini pek göstermeyenler onun kızgınlığıyla karşılaşıyorlardı. Eğer bunlardan biri bir şey arzu ederse kral gururla, 'Onu tanımıyorum,' derdi ve bu hükmün geri dönüşü olmazdı," diye yazıyordu Saint-Simon.

Yorum

XIV. Louis korkunç bir iç savaş olan Fronde'nin ardından iktidara gelmişti. Savaşın birincil kıskırtıcısı, tahtın artan gücüne büyük kızgınlık duyan ve derebeylerin topraklarını yönettikleri ve kralın onların üzerinde çok az yetkisinin bulunduğu feodal düzeni arzulayan aristokratlar olmuştu. Aristokratlar iç savaş kaybetmişti, ama kavgacı ve öfkeli bir grup olarak kalmışlardı.

O halde Versailles'ın inşası lüksü seven bir kralın kaprisi değildi. Önemli bir işleve hizmet ediyordu: Kral etrafındaki herkes ve her şeyden haberdar olabiliyordu. Bir zamanların gururlu aristokrasisi artık sabahları kralın sabahlığını giymesine yardım etmek için ağız dalaşı yapar hale gelmişti. XIV. Louis bir kralın kendini toplumdan ayırmasının çok tehlikeli olduğu gerçeğini çok erken anlamıştı. Onun yokluğunda, yağmurdan sonra mantarların bittiği gibi komplolar hazırlanacaktı, husumet hizipleşmelere neden olacak ve kendisi karşılık verme fırsatı bulamadan ayaklanmalar başlayacaktı. Bununla savaşmak için sosyallik ve açıklığın yalnızca teşvik edilmesi değil, resmi olarak düzenlenmesi ve yönlendirilmesi gerekiyordu.

Versailles'daki bu şartlar Louis'nin bütün iktidarı boyunca sürdü, krallığa elli yıllık görelî bir huzur ve sükûnet hâkim oldu. Bu şekilde Louis'nin haberi olmadan yaprak bile kıpırdamadı.

***Yalnızlık erdemliliğe yararlı olmadıkça tehlikelidir...
Yalnız ölümlünün kesinlikle lükse düşkün,
muhtemelen hurafelere inanan ve büyük olasılıkla da deli
olduğunu unutmayın.
Dr. Samuel Johnson, 1709-1784***

GÜCÜN ANAHTARLARI

Machiavelli katı askeri anlamda bir kalenin mutlaka bir hata olduğunu iddia etmektedir. Gücün tecrit edilmesinin sembolü haline gelir ve kaleyi inşa edenlerin düşmanları için kolay bir hedeftir. Sizi savunmak için tasarlanan kaleler gerçekte yardım kaynaklarıyla bağlantınızı keser ve esnekliğinizi zedeler. Girilemez gibi görünürler ama bir kaleye çekildiğinizde herkes sizin nerede olduğunuzu bilir. Kalenizin bir hapisaneyeye dönüşmesi için kuşatmanın başarılı olması gerekmez. Küçük ve sınırlı alanlarıyla kaleler veba ve bulaşıcı hastalıklara karşı son derece açık hale gelir. Stratejik anlamda kalenin çevreden ayrılmış olması koruma sağlamaz ve gerçekte çözdüğünden çok sorun yaratır.

İnsanlar doğaları gereği sosyal yaratıklar olduğu için güç, toplumsal etkileşim ve dolaşıma dayanır. Güç sahibi olmak için kendinizi her şeyin ortasına yerleştirmelisiniz, tıpkı XIV. Louis'nin Versailles'da yaptığı gibi. Bütün faaliyet sizin etrafınızda dönmeli ve dışarda olan biten her şeyin ve size karşı komplo planlayan herkesin farkında olmalısınız. Çoğu insan için korku tehdit edildiklerinde başlar. Böyle zamanlarda insanlar bir tür kale içinde güvende olmak amacıyla çekilirler. Ancak bunu yaparken gittikçe daha küçülen bir halka içinden gelen bilgiye dayanırlar ve etraflarındaki olaylara geniş bakış açılarını kaybederler. Manevra kabiliyetlerini yitirirler ve kolay hedefler haline gelirler; tek başlarına kalmak onları paranoyak yapar. Savaş ve çoğu strateji oyunlarında yalnız kalmanın ardından çoğu kez yenilgi ve ölüm gelir.

Belirsizlik ve tehlike anlarında bu içe dönme arzusuna karşı sağlamalısınız. Kendinizi kolay erişilir kılın, eski dostlarınızı bulun ve yeni dostlar edinin, kendinizi farklı halkalara sokun. Bu, yüzyıllardır güçlü insanların kullandığı hile olmuştur.

Romalı devlet adamı Cicero düşük seviyedeki aristokrat kesimden geliyordu ve şehri kontrol eden soylular arasında kendine bir yer edinmeyi başaramadıkça çok az güç şansı vardı. Herkesi nüfuzla ilişkilendirerek ve birbirleriyle nasıl bağlantılı olduğunu keşfederek bunda çok başarılı oldu. Her yere gitti, herkesi tanıdı ve öyle geniş bir bağlantı ağı kurdu ki, buradaki bir düşman oradaki bir müttefik tarafından kolayca dengelenebiliyordu.

Fransız devlet adamı Talleyrand oyunu aynı şekilde oynadı. Fransa'nın en eski aristokrat ailelerinden gelmesine rağmen her zaman Paris sokaklarında olanlardan haberdar olmaya özen göstererek eğitimleri ve sıkıntıları önceden görmeye çalıştı. Hatta kendisine değerli bilgiler veren suçlu tiplerin arasına karışmaktan zevk bile alıyordu. Ne zaman bir kriz ya da gücün el değişimi olsa -yönetimin sonu, Napoleon'un çöküşü, XVIII. Louis'nin tahtı bırakması- Talleyrand hayatta kalmayı, hatta gelişmeyi başarıyordu, çünkü kendisini hiçbir zaman küçük bir halkayla sınırlamamış, hep yeni düzenle bağlantılar kurmuştu.

Bu yasa krallar, kraliçeler ve en yüksek güce sahip olanlarla ilgilidir. İnsanlarınızla olan bağlantınızı kaybettiğiniz, kendinizi toplumdan ayırmada güvence aramaya başladığınız an isyan başlıyor demektir. Kendinizi asla alttaki basamaklarla bağlantınızı koparabilecek kadar yüksekte hissetmeyin. Bir kaleye çekilerek kendinizi, bu davranışınızı bir hakaret ve isyan için neden sayan entrikacı uyruklarınız için kolay bir hedef haline getirmiş olursunuz.

İnsanlar sosyal yaratıklar olduğu için, bizi insanların etrafımızda olmasını sağlayacak kadar hoş kılan sosyal sanatlar yalnızca sürekli olarak açık ve dolaşım içinde olmakla uygulanabilir. Diğerleriyle ne kadar çok bağlantı halindeyseniz o kadar zarif ve huzurlu olursunuz. Öte yandan kendinizi başkalarından ayırmanız hareketlerinizde garipliğe yol açar ve insanlar sizden kaçınmaya başlayacağı için daha fazla tek başınıza kalmanıza neden olur.

1545'te Dük I. Cosimo de' Medici adının ölümsüzlüğünü güvence altına almak amacıyla Floransa'daki San Lorenzo Kilisesi'nin en büyük ayin bölümü için fresk yaptırmaya karar verdi. Aralarından seçim yapabileceği çok sayıda harika ressam vardı ve sonunda Jacopo da Pontormo'yu seçti. Yaşlanan Pontormo bu fresk işinin kendisinin başy: ıtı ve geriye bırakacağı mirası olmasını istedi. İlk kararı kiliseyi duvarlar, bölmeler ve perdelerle kapamaktı. Kimsenin şaheserini yaratmasına tanık olmasını veya fikirlerini çalmasını istemiyordu. Michelangelo'dan bile üstün olabilirdi. Genç bir adam sırf merakından gizlice kiliseye girince Jacopo gizliliği biraz daha arttırdı.

Pontormo kilisenin tavanını İncil'den sahnelerle doldurdu: Yarattı- lış, Adem ve Havva, Nuh'un Gemisi vb. Ortadaki duvarın en üstüne kı- yamet gününde ölüleri diriltten İsa'yı çizdi. Sanatçı bu kilisede on bir yıl çalıştı, oradan ender olarak ayrıldı, çünkü insanlarla ilişkiye girme fobi- si geliştirmişti ve fikirlerinin çalınmasından korkuyordu.

Pontormo freksleri tamamlamadan öldü ve eserlerinin hiçbiri ya- şamadı. Fakat büyük Rönesans yazarı ve Pontormo'nun bir arkadaşı olan Vasari sanatçının ölümünden hemen sonra freskleri görmüş ve neye benzediklerini tarif etmişti. Tam anlamıyla orandan yoksundu. Sahneler birbirine geçmiş, bir hikâyedeki figürler çıldırtıcı sayıdaki di- ğerleriyle karışmıştı. Pontormo ayrıntıları takıntı haline getirmişti, ama kompozisyonun bütüncül anlamını kaybetmişti. Vasari şunları yazarak freskleri tarif etmeyi yarım bırakmıştı: "Eğer devam edersem sanırım çıldıracağım ve her şeyi birbirine karıştıracacağım, tıpkı Jacopo'nun üze- rinde çalıştığı on bir yıl içinde kendisini ve gören herkesi karmakarışık ettiği gibi."

Bu freskler tek başına kalmanın insan zihni üzerindeki etkilerinin görsel örnekleridir: oran kaybı, daha büyük resmi görememeye birleş- en ayrıntı saplantısı, artık bir şey anlatmayan bol keseden çirkinlik. Kitlelerden kopma sosyal sanatlar için olduğu kadar yaratıcı sanatlar için de ölümcüldür. Shakespeare tarihteki en ünlü yazardır, çünkü po- püler sahne için bir drama yazarı olarak kendini kitlelere açmış, eser- lerini eğitimi ve zevki ne olursa olsun herkes için erişilir kılmıştır. Ken- dilerini kalelerine kapatan sanatçılar oran duygusunu yitirirler, çalış-

maları ancak küçük bir çevreye hitap eder. Böylesi bir sanat bir köşede kalmaya ve güçsüz olmaya mahkûmdur.

Son olarak şunu söyleyebiliriz: Güç insan yaratımı olduğu için diğer insanlarla bağlantıyla kaçınılmaz olarak artar. Zihinsel olarak bir kaleye girmek yerine dünyayı her odası diğeriyle bağlantılı geniş bir Versailles gibi görün. Nüfuz edilebilir olmalısınız, farklı çevrelere girip çıkabilmeli ve farklı tiplerle kaynaşabilmelisiniz. Bu tür hareketlilik ve sosyal bağlantı, sizden sır saklayamayacak olan komploculardan ve sizi dostlarınızdan ayıramayacak olan düşmanlarından sizi koruyacaktır. Her zaman hareket halinde olun, sarayın diğer odalarına girip çıkın, asla tek bir yerde oturmayın. Hiçbir avcı böylesine hızlı hareket eden bir yaratığa nişan alamaz.

İmaj: Kale. Tepenin doruklarındaki hisar, güç ve otorite konusunda nefret edilecek her şeyin sembolü haline gelir. Kasabanın vatandaşları gelen ilk düşmana sizi satar. Bütün iletişim ve bağlantılarını koparırsanız kale kolayca düşer.

Otorite: İyi ve akıllı olup bu karakteri devam ettirmeye istekli olan ve oğullarına adaletsiz olma fırsatı vermekten kaçınan bir prens asla kaleler inşa ettirmez, böylece güvenini uyruklarının iyi niyetine dayandırır, kalenin gücüne değil (Niccolo Machiavelli, 1469-1527).

Kendini toplumdan ayırmayı seçmek neredeyse hiçbir zaman doğru ve uygun değildir. Sokaklarda olana kulak vermeksizin kendinizi koruyamazsınız. İnsanlarla kurulan sürekli bağlantının kolaylaştırmadığı tek şey düşüncedir. Toplumun uyuma yönelik baskısı ve diğer insanlarla aradaki mesafenin eksikliği etrafınızda olanları açık bir biçimde düşünmenizi imkânsız kılabilir. O zaman geçici bir çözüm olarak yalnız başınıza kalmak sağlıklı bir bakış açısı kazanmanıza yardımcı olur. Ciddi düşünürlerin çoğu düşünmekten başka bir şey yapmayan hapisanelerde ortaya çıkmıştır. Machiavelli *Prens*'i ancak sür-

güne gittikten ve Floransa'daki politik entrikalardan uzak bir çiftlikte tek başına kalınca yazabilmişti.

Ancak buradaki tehlike şudur: Bu tür bir tecrit her türlü garip ve sapık düşünceyi ortaya çıkaracaktır. Daha genel tablo üzerinde bakış açısı kazanabilirsiniz, ama kendi küçüklüğünüz ve sınırlı oluşunuza ilişkin sağduyunuzu yitirebilirsiniz. Ayrıca ne kadar yalnız kalırsanız istediğiniz zaman insanlarla kaynaşmanız o kadar zor olur; siz farketmeden bataklığın derinliklerine gömülürsünüz. O halde eğer düşünmek için zamana ihtiyacınız varsa çevreden uzaklaşmayı ancak son çare olarak ve yalnızca küçük dozlarda seçin. Topluma geri dönen kapınızı açık bırakma konusunda dikkatli olun.

YASA 19

KİMİNLE DANS ETTİĞİNİZİ İYİ BİLİN, ASLA YANLIŞ KİŞİNİN AYAĞINA BASMAYIN

HÜKÜM

Dünyada çok çeşitli insan vardır ve hepsinin sizin stratejilerinize aynı şekilde karşılık vermesini bekleyemezsiniz. Bazı insanları aldatır ya da kötü duruma düşürürseniz hayatlarının geri kalanını intikam almaya çalışarak geçireceklerdir. Kuzu postu içinde kurtlar vardır. O halde kurbanlarınızı ve rakiplerinizi dikkatle seçmelisiniz, asla yanlış kişiyi kızdırmayın ya da aldatmayın.

RAKİPLER, ENAYİLER VE KURBANLAR: Giriş Tipolojisi

Güce yükselişinizde pek çok rakip, enayi ve kurban tipiyle karşılaşacaksınız. Güç sanatının en üstün şekli kurtla kuzuyu, tilkiyle tavşanı, atmacayla akbabayı birbirinden ayırmaktır. Bu ayrımı iyi yaparsanız kimseyi çok fazla zorlamınıza gerek kalmadan başarılı olursunuz. Ama yolunuza kim çıkarsa çıksın körlemesine uğraşmaya kalkarsanız hayatınız boyunca büyük acı çekersiniz, tabii o kadar uzun yaşarsanız. İnsan tiplerini iyi tanımak ve buna uygun davranmak çok önemlidir. Aşağıdakiler ormandaki en tehlikeli ve en zor lokma olan tipleridir.

Kibirli ve Gururlu Adam. Başlangıçta saklasa da bu adamın alıngan gururu onu çok tehlikeli kılar. Algılanan herhangi bir hakaret şiddet dolu bir intikama yol açacaktır. Siz kendi kendinize, "Ama ben par-

tide herkes sarhoşken yalnızca şunu-şunu dedim," diyebilirsiniz. Fark etmez. Onun aşırı tepkilerinin ardında bir mantık yoktur, bu yüzden onu anlamaya çalışarak zaman kaybetmeyin. Bir kişiyle olan ilişkinizin herhangi bir noktasında aşırı duyarlılık ve aşırı etkin bir gurur hissederseniz kaçın. O kişiden umduğunuz şey her neyse değişmez.

Umutsuz Derecede Güvensiz Adam. Bu adam kibirli ve gururlu tipte bağlantılıdır, ama daha az haşindir ve farkedilmesi zordur. Egosu kırılıgandır, benlik algısı güvensizdir; eğer aldatıldığını ya da saldırıldığını hissederse acısı ağır ağır kaynayacaktır. Sizin farkededeğiniz bir büyüklüğe ulaşmasının çok uzun zaman alacağı minik ısırıklarla saldıracaktır. Eğer böyle bir adamı aldattığınızı ya da ona saldırdığınızı farkederseniz uzun süre ortadan kaybolun. Onun etrafında durmayın, yoksa ufak lokmalarla ölüme götürecektir sizi.

Bay Şüpheli. Yukardaki türlerin başka bir çeşidi, gelecekteki Joe Stalin. Diğer insanlarda görmek istediğini -genellikle de en kötüsünü- görür, herkesin onun peşinde olduğunu hayal eder. Bay Şüpheli aslında bu üçü içinde en az tehlikeli olanıdır. Dengesi gerçekten bozulduğunda aldatılması çok kolaydır, tıpkı Stalin'in sürekli olarak aldatıldığı gibi. Diğer insanların aleyhine dönmesi için şüpheli yapısı üzerinde oynayın. Ama şüphelinin hedefi haline siz gelerseniz dikkat edin.

Uzun Belleği Olan Bir Yılan. Eğer incitilir ya da aldatılırsa bu adam yüzeyde bir öfke göstermeyecektir; tahminlerde bulunacak ve bekleyecektir. Sonra, durumu tersine çevirme konumuna geldiğinde soğukkanlı bir kurnazlıkla intikam alacaktır. Bu adamı hayatın diğer alanlarındaki hesaplamaları ve kurnazlıklarıyla tanıyın. Genellikle soğuk ve duygusuzdur. Bu yılanı iki kez dikkat edin ve eğer onu her nâsılsa incittiyseniz ya tamamen kafasını ezin ya da kendinizden uzak tutun.

Sade, İddiasız ve Çoğunlukla Zeki Olmayan Adam. Ah, böyle kışkırtıcı bir kurban bulduğunuzda kulaklarınız dikilir. Ama bu adamı kandırmak sizin sandığınızdan çok daha zordur. Bir hileye kapılmak zekâ ve hayalgücü gerektirir. Pek keskin zekâlı olmayan adam yemi yutmayacak, çünkü anlamayacaktır. Bu kadar uyanık değildir o. Bu adamdan gelecek tehlike size zarar vermesi ya da intikam alması de-

ğil, onu kandırmaya çalışırken zamanınızı, enerjinizi, kaynaklarınızı, hatta aklınızı ziyan etmenizdir. Hedefiniz için bir test hazırlayın, bir fıkraya, bir espri. Eğer tepkisi sözcüklerin gerçek anlamına yönelikse bu tiple karşı karşıyasınız. Riski göze alıyorsanız devam edin.

Bir kılıç ustasıyla karşılaştığınızda kılıcınızı çekin.

Şair olmayan birine şiir okumayın.

Ch'an Budist Klasiklerinden, Gökyüzündeki Yıldırım'dan alıntı

YASAYI ÇİĞNEMELER

Birinci Çiğneme

On üçüncü yüz yılın ilk bölümünde Khwarezm şahı Muhammed, birçok savaştan sonra batıda bugünkü Türkiye'den güneyde Afganistan'a uzanan dev bir imparatorluk kurmayı başardı. İmparatorluğun merkezi büyük Asya başkenti Semerkant'tı. Şahın güçlü, iyi eğitilmiş bir ordusu vardı ve birkaç gün içinde 200.000 savaşçıyı harekete geçirebilirdi.

1219'da doğunun yeni aşiret lideri Cengiz Han'dan bir elçi geldi Muhammed'e. Elçi, Muhammed'e Han'ın küçük ama gelişmekte olan Moğol İmparatorluğu'ndan en iyi hediyeleri getirmişti. Cengiz Han, Avrupa'ya giden İpek Yolu'nu yeniden açmak istiyor, Muhammed'le paylaşmayı öneriyor ve iki imparatorluk arasındaki barışı vaat ediyordu.

Muhammed bu doğulu zıpcıktıyı tanımıyordu, ama kendisinden üstün olduğu kesin olan biriyle böyle eşitiymiş gibi konuşmaya çalıştığına göre son derece küstah biri olmalıydı. Cengiz Han tekrar denedi. Bu kez Çin'den yağmaladığı en nadide eşyalarla dolu yüzlerce deve kervanı göndermişti. Ama kervan Muhammed'e ulaşmadan önce Semerkand'ın sınırındaki bölgenin valisi Inalchik bunları kendisi için alıyordu ve liderlerini idam ettirdi.

Cengiz Han bunun bir hata olduğuna emindi; Inalchik, Muhammed'in onayı olmaksızın hareket etmiş olmalıydı. Muhammed'e bir heyet daha gönderip teklifini yineledi ve valinin cezalandırılmasını istedi.

Bu kez Muhammed'in kendisi elçilerden birinin kafasını uçurdu ve diğer ikisini kafalarını traş ederek geri gönderdi. Moğol geleneklerine göre korkunç bir aşağılamaydı bu. Han şaha bir mesaj gönderdi: "Savaş seçtin. Ne olacaksa olacak ve ne olacağını henüz bilmiyoruz; yalnızca Tanrı biliyor." Güçlerini harekete geçirerek 1220'de Inalchik'in ülkesine saldırdı, başkenti ele geçirdi, valiyi yakalayıp gözlerine ve kulaklarına erimiş metal dökülerek idamını emretti.

Sonraki bir yıl içinde Cengiz Han, şahın çok daha geniş ordusu için bir dizi gerillavâri harekât gerçekleştirdi. Yöntemi o dönem için çok yeniydi; askerleri at sırtında çok hızlı hareket edebiliyorlar ve at üzerindeyken yayla ok kullanabiliyorlardı. Güçlerinin hızı ve esnekliği, hareketlerinin amacı ve yönü konusunda Muhammed'i aldatmasını sağlıyordu. Sonunda ilk kez Semerkand'ı kuşatmayı başarıp kenti ele geçirdi. Muhammed kaçtı ve bir yıl sonra öldü, büyük imparatorluğu yıkıldı, yok oldu. Cengiz Han, Semerkant'ın, İpek Yolu'nun ve Kuzey Asya'nın büyük bölümünün tek hâkimi oldu.

LOPE DE AGUIRRE'NİN İNTİKAMI

Garcilaso de la Vega'nın kayıtlarında (Lope de) Aguirre karakterine bol bol yer verilmiştir. De la Vega 1548'de Aguirre'nin, Potosi madenlerinden (Bolivya), kraliyet hazine deposuna giderken Hintli kölelere eşlik eden asker müfrezesinin bir üyesi olduğunu anlatmaktadır. Hintliler büyük miktarlarda gümüşü yasadışı olarak taşıyorlardı. Yerel yetkililer Aguirre'yi tutuklayarak Hintlilere zulüm yaptıkları için iki yüz kırbaça cezasına mahkûm ettiler. Cezayı alan asker Aguirre yargıca kendisini kırbaçlamak yerine öldürmelerini rica etti, çünkü doğuştan bir centilmendi o... Bunun yargıç üzerinde bir etkisi olmadı ve cezanın gerçekleştirilmesini emretti. Cellat hapishaneye gelip Aguirre'ye cezasını uyguladı... Aguirre serbest bırakıldığında kendisini bu cezaya çarptıran yargıç Esquivel'i öldüreceğini söyledi. Esquivel'in makamındaki görevi bitti ve dokuz yüz mil uzaklıktaki Lima'ya kaçtı, fakat on beş gün içinde Aguirre onun izini buldu. Korkmuş yargıç bin iki yüz millik bir yolculuğa çıkarak Quito'ya kaçtı ve yirmi gün içinde Aguirre geldi. Garcilosa'ya göre, Esquivel onun geldiğini öğrenince bin beş yüz milli uzaktaki

Cuzco'ya kaçtı; ama birkaç gün içinde çıplak ayakla yürüyerek yolculuk yapan Aguirre de geldi. Aguirre kırbaçlı adamın ata binmeye ve başkalarının göreceği bir yerde bulunmaya hiç hakkı olmadığını söylüyordu. Bu şekilde Aguirre yargıcını üç yıl, dört ay boyunca takip etti. Takipten yorulan Esquivel sıkı bir disiplinle yönetilen Cuzco kentinde kaldı, böylece Aguirre'ye karşı güvenlikte olacağını düşünüyordu. Katedralin yanında bir ev tuttu; yanında kılıcıyla hançeri olmadan asla evden dışarı çıkmıyordu. Bir pazartesi günü öğleden sonra Aguirre eve girdi ve her tarafı aradıktan sonra yargıcı iç odalardan birinde masada başı kitabının üzerine düşmüş uyurken buldu. Onu bıçaklayıp öldürdü. Sonra evden çıkmaya hazırlanırken kapıda durdu. İçerde şapkasını unuttuğunu anımsamıştı. Geri dönüp şapkasını alma gibi çılginca bir cüret gösterisinden sonra sokakta yürümeye başladı.

Altın Hayal: El Dorado'yu Arayanlar, Walker Chapman, 1967

Yorum

Uğraştığınız kişinin sizden daha zayıf veya önemsiz olduğunu varsaymayın asla. Bazı insanların bir şeye kızmaları biraz zaman alır, siz de onların derilerinin kalınlığını yanlış yargılar ve onlara hakaret etmiş olmanız konusunda endişelenmezsiniz. Ama onur ve gururlarını incitirseniz öfkelerinin yavaşlığına bakılırsa çok ani ve aşırı gibi görünen şiddete boğarlar sizi. Eğer insanları geri çevirmek isterseniz bunu kibarca ve saygılı bir şekilde yapmak en iyisidir, istekleri küstah veya teklifleri gülünç olsa bile. Onları daha iyi tanıyana dek asla hakaretle geri çevirmeyin; dans ettiğiniz kişi Cengiz Han olabilir.

İkinci Çiğneme

1910'ların sonunda Amerika'daki en iyi dolandırıcıların bir kısmı merkezi Denver, Colorado'da olan bir dolandırıcı şebekesi kurdu. Kış aylarında güney eyaletlerine yayılıyor, işlerini gerçekleştiriyorlardı. 1920'de şebekenin başı Joe Furey, Teksas'ta dolaşüyor, klasik dolandırıcılık oyunlarıyla yüz binlerce dolar kazanıyordu. Fort Worth'de büyük bir sığır çiftliği olan J. Frank Norfleet adında bir adamla karşılaştı. Norfleet zokayı yuttu. Gelecek olan zenginliğe inanarak banka hesabı-

nı boşalttı ve 45.000 doları Furey'le yandaşlarının eline teslim etti. Birkaç gün sonra gazete kırıntılarının etrafına sarılmış olan birkaç gerçek dolardan oluşan "milyonlarını" ona teslim ettiler.

Furey ve adamları böyle aldatmacaları yüzlerce kez tekrarlamışlardı. Kandırılan kişi aptallığından o derece utanırdı ki, sessizce dersini alır ve kaybını kabul ederdi. Ama Norfleet diğer enayiler gibi değildi. Polise gitti, ama polis yapabilecekleri çok az şey olduğunu söyledi. "O halde o insanların peşine ben düşeceğim," dedi dedektiflere. "Onları yakalayacağım, hayatımın geri kalanını bu işe harcamam gerekse bile." Norfleet ülkeyi karış karış gezip aynı oyunla kandırılan başkalarını ararken karısı çiftliğin işlerini yükledi. Kandırılan bir kişi daha ortaya çıktı ve ikisi dolandırıcılardan birini San Francisco'da bulup hapse attırmayı başardı. Adam uzun süre hapis yatmaktansa intihar etmeyi yeğledi.

Norfleet devam etti. Bir başka dolandırıcının izini Montana'ya kadar sürdürdü, onu bir sığır gibi bağladı ve kasaba hapishanesine kadar çamurlu sokaklarda sürükledi. Joe Furey'i ve onun sağ kolu W.B.Spencer'i bulmak için yalnızca ülke içinde dolaşmakla kalmayıp İngiltere, Kanada ve Meksika'ya kadar gitti. Norfleet, Spencer'i Montreal'de bularak sokaklarda kovaladı. Spencer kaçtı, fakat çiftçi onu Salt Lake City'de yakaladı. Norfleet'in öfkesinden kanununun merhametini tercih eden Spencer teslim oldu.

Norfleet, Furey'i Jacksonville, Florida'da buldu ve oradaki adaletle yüzleşmesi için şahsen Teksas'a getirdi. Ama orada da durmadı: Bütün şebekeyi dağıtmaya kararlı bir şekilde Denver'a kadar devam etti. Yalnızca büyük miktarlarda paralar değil, hayatının bir yılını daha harcayarak bütün şebeke elemanlarını bulup hapse attırmayı başardı. Hatta yakalayamadığı bazıları ondan o kadar korkmuşlardı ki, kendileri teslim oldular.

Beş yıllık bir avdan sonra Norfleet tek başına ülkenin en büyük dolandırıcı şebekesini yok etmeyi başardı. Bu çaba iflas etmesine ve evliliğinin bozulmasına neden oldu, ama tatmin olmuş bir adam olarak öldü.

KARGA VE KOYUN

Başbelası karga koyunun sırtına oturdu. Koyun istemese de kargayı uzunca bir süre ileri geri taşıdı ve en sonunda, "Eğer bir köpeğe bu şekilde davransaydın dişlerinin tadını alırdın," dedi. Karga şöyle cevap verdi: "Ben zayıfı hor görür, güçlüye teslim olurum. Kime zorbalık edeceğimi, kime iltifat edeceğimi bilirim; böylece hayatımı uzun yıllar sürdürmeyi ümit ediyorum."

Ezop Masalları, M.Ö. VI. Yüzyıl

Yorum

Çoğu insan dolandırılmanın verdiği aşağılanmayı büyük bir sabırla kabullenir. Derslerini alırlar, bedava yemek gibi bir şey olmadığını ve kolay para kazanmak için duydukları hırsı kabul ederler. Ama bazıları ilaçlarını almayı reddederler. Kendi saflıkları ve para hırsları üzerinde düşünmek yerine kendilerini tamamen masum kurbanlar olarak görürler.

Bu tür insanlar adalet ve dürüstlük savaşçıları gibi görünürler, ama aslında kendilerine hiç güvenleri yoktur. Kandırılmak, dolandırılmak kendilerine karşı duydukları şüpheyi harekete geçirir ve bu zararı onarmak için umutsuzca çabalarlar. Norfleet'in çiftliğine konan ipotek, evliliğinin çöküşü, yıllarca borç almak ve ucuz otellere kalmak zorunda olması kandırılmışlığının utancı için aldığı intikama değer miydi? Dünyadaki Nortfleet'ler için utançlarının üstesinden gelmek her türlü bedele değer.

Bütün insanların özgüvensizlikleri vardır ve genellikle bir enayiye kandırmanın en iyi yolu onun özgüvensizliği üzerine oynamaktır. Ama güç alanında her şey bir derece meselesidir ve diğerlerinden daha özgüvensiz bir kişi büyük tehlike arzeder. Uyanık olun: Herhangi bir aldatmaca ya da hile kullanıyorsanız hedefinizi iyi inceleyin. Böyle bir tiple karşı karşıya olup olmadığınızı görmek için onu önce test edin; diyelim ki, onu aptal durumuna düşüren bir şaka yapın. Kendine güveni olan bir insan gülecektir; aşırı özgüvensiz bir insan kişisel olarak hakarete uğramış gibi karşılık verecektir. Eğer bu tiple karşı karşıya olduğunuzdan şüphelenirseniz başka bir kurban bulun.

Üçüncü Çiğneme

M.Ö. beşinci yüzyılda Ch'in (bugünkü Çin) prensi Ch'ung-erh sürgüne gönderilmişti. Evine dönebileceği ve prens hayatını tekrar yaşayabileceği zamanı beklerken mütevazı bir hayat, hatta bazen yoksulluk içinde yaşadı. Bir keresinde Cheng ülkesinden geçerken onun kim olduğunu bilmeyen hükümdar kendisine çok kaba davrandı. Hükümdarın yardımcısı Shu Chan bunu görünce, "Bu adam değerli bir prensdir. Majesteleri, ona büyük bir nezaket gösterin, böylece onu minnet altında bırakın!" dedi. Ama prensin aşağı konumunu gören hükümdar bu sözlere aldırmadı ve prensi tekrar aşağıladı. Shu Chang efendisini tekrar uyardı. "Majesteleri, eğer Ch'ung-erh'e nezaketle davranmayacaksanız gelecekteki tehlikeleri önlemek için onu öldürmelisiniz," dedi. Hükümdar onunla yalnızca alay etti.

Yıllar sonra prens nihayet ülkesine dönebildiğinde şartları büyük ölçüde değişmişti. Yoksulluk yıllarında kimin kendisine nazik davrandığını, kimin saygısız olduğunu unutmamıştı. Hele Cheng hükümdarının kendisine davranışı hiç aklından çıkmıyordu. İlk fırsatta büyük bir ordu toplayıp Cheng'e yürüdü, sekiz şehrini ele geçirdi, krallığı yerlebir etti ve hükümdarını sürgüne gönderdi.

Yorum

Kiminle dans ettiğinizden asla emin olamazsınız. Bugün çok az önem ve anlam taşıyan birisi yarın çok büyük bir güç sahibi olabilir. Hayatlarımızda çok fazla şeyi unuturuz, ama bir hakareti asla unutmayız.

Cheng hükümdarı Prens Ch'ung-erh'in güçlü bir belleğe sahip hırslı, hesapçı, kurnaz bir tip olduğunu nereden bilebilirdi? Gerçekten bunu bilmesinin bir yolu olmadığını söyleyebilirsiniz, ama bir yolu olmadığı için kadere meydan okumamak daha iyi olabilir. Bir kişiyi gereksiz yere aşağılamayla bir şey kazanılamaz. Aşağılama isteğinizi yutun, karşınızdaki kişi zayıf görünse bile. Alacağınız tatmin o kişi bir gün güçlü bir konuma geçerse göreceğiniz zarara kıyasla çok az olacaktır.

Dördüncü Çiğneme

1920 yılı Amerikalı sanat eseri satıcıları için özellikle kötü bir yıl olmuştu. Büyük alıcılar -önceki yüzyılın hırsız baron kuşağı- sinek gibi

öldükleri bir yaşa ulaşmışlardı ve onların yerini alacak yeni milyonerler gelmiyordu. İşler o kadar kötüydü ki, çok sayıda büyük satıcı kaynaklarını birleştirmeye karar verdi. Bu daha önce hiç duyulmamış bir şeydi, çünkü sanat eseri satıcıları birbirleriyle kedi köpek gibi geçinirlerdi.

Amerika'nın en büyük işadamlarına eser satan Joseph Duveen o yıl herkesten daha fazla sıkıntı çekiyordu, bu yüzden bu ittifaka uymaya karar verdi. Grup ülkedeki en büyük beş satıcıdan oluşuyordu. Et-rafına bakıp yeni müşteriler ararken en büyük umutlarının Amerika'nın en zengin adamı Henry Ford olduğuna karar verdiler. Ford henüz sanat piyasasına girmemişti ve o kadar büyük bir hedefti ki, birlikte çalışmaları akıllıcaydı.

Satıcılar "Dünyadaki 100 Büyük Tablo" (tesadüfen hepsi ellerinde vardı) adı altında bir liste oluşturmaya ve bunları Ford'a teklif etmeye karar verdiler. Tek bir alımla dünyanın en büyük koleksiyoncusu olabilirdi. Grup muhteşem bir hedef oluşturmak için haftalarca çalıştı; tabloların çok iyi çekilmiş fotoğraflarını içeren üç ciltlik bir kitap takımı ve her resmi akademik anlamda açıklayan metinleri hazırladı. Sonra Ford'u Dearborn, Michigan'daki evinde ziyaret ettiler. Orada evin sadeliği karşısında büyük bir şaşkınlık yaşadılar: Bay Ford açıkça görüldüğü üzere gösterişten son derece uzak bir adamdı.

Ford onları çalışma odasına kabul etti. Kitaplara bakarak şaşkınlık ve memnuniyetini ifade etti. Heyecanlı satıcılar kısa süre içinde kasalarına girecek olan milyonların hayalini kurmaya başladılar. Ama Ford sonunda kitaplardan başını kaldırdığında şunları söyledi: "Beyler, böyle güzel resimlerin bulunduğu bu tür güzel kitaplar çok para ediyor olmalı!" Duveen şaşkınlık içinde, "Ama Bay Ford!" dedi. "Sizin bunları almanızı beklemiyoruz. Biz bunları sizin için oluşturduk, size resimleri gösterebilmek için. Bu kitaplar bizim size hediyemiz." Ford şaşırmişti. "Beyler," dedi. "Çok nazıksınız, ama yabancılardan böyle güzel, böyle pahalı hediyeleri nasıl kabul edebileceğimi bilmiyorum." Duveen kitap-taki resimlerin Ford'a satmayı umdukları tabloların kopyaları olduğunu açıkladı. "Ama beyler," dedi Ford. "Bu kitaptakiler bu kadar güzelken orijinal resimleri ne yapayım ki?"

Yorum

Joseph Duveen kurbanlarını ve müşterilerini önceden incelediğini, onlarla henüz karşılaşmadan çok önce zayıflıklarını ve zevklerinin garipliğini öğrendiğini söyleyerek gururlanırdı. Umutsuzluk içinde hareket ederek Henry Ford konusunda bu taktiği bir kez bırakmıştı. Vardığı bu yanlış hükümden kurtulması, zihinsel ve parasal olarak, aylar sürmüştü. Ford girilen çabaya değmeyecek, gösterişi sevmeyen sade bir kişiydi. Aldatılmasına yetecek kadar hayalgücü olmayanlara somut bir örnekti. O andan itibaren Duveen enerjisini dünyadaki Mellon ve Morgan'lara çevirdi, tuzağına yakalanacak kadar kurnaz olan tiplere.

GÜCÜN ANAHTARLARI

İnsanları ölçmek ve kiminle dans ettiğinizi bilmek, gücü elde etme ve korumadaki en önemli beceridir. Bu beceri olmaksızın körsünüzdür. Yalnızca yanlış insanları kızdırmakla kalmaz, çalışmak üzere yanlış insanlar seçersiniz ve aslında hakaret ederken iltifat ettiğinizi sanırsınız. Herhangi bir harekete girişmeden önce hedefinizi ya da potansiyel rakibinizi ölçüp biçin. Aksi takdirde zaman kaybeder ve hatalar yaparsınız. İnsanların zayıflıklarını, zırhlarındaki delikleri, gurur ve özgüvensizlik alanlarını inceleyin. Onlarla uğraşıp uğraşmayacağınıza karar vermeden önce haklarındaki her şeyi öğrenin.

Son olarak iki uyarı: Birincisi, rakiplerinizi hakkında hüküm verir ve değerlendirirken asla içgüdülerinize güvenmeyin. Eğer kesin olmayan göstergelere dayanırsanız en büyük hataları yaparsınız. Hiçbir şey somut bilginin yerini tutamaz. Ne kadar uzun sürerse sürsün rakibinizi inceleyin ve hakkında casusluk yapın; uzun vadede bunun karşılığını alırsınız.

İkincisi, asla görünüşe güvenmeyin. Bir yılanın kalbine sahip olan herkes onu gizlemek için nezaket gösterir; açıktan açığa tehditler savuran biri gerçekte bir korkaktır. Görünüşün ardını ve çelişkilerini görmeyi öğrenin. Asla insanların kendileri hakkında anlattıklarına güvenmeyin, bunlar son derece güvenilmezdir.

İmaj: Avcı. Kurt için kurduğu tuzağın aynısını tilki için kurmaz. Kimsenin yutmayacağı bir yere yem bırakmaz. Avını çok iyi tanır, alışkanlıklarını ve gizlendiği yerleri bilir, bunlara uygun olarak avlanır.

Otorite: Önemsiz veya düşünmeye değmez kimse olmadığına inanır; bazen sizin için yararlı olma özelliğine sahip biri eğer onu küçümserseniz bunu kesinlikle yapmayacaktır. Yanlışlar çoğu kez affedilir, ama küçümseme asla. Gururumuz bunu sonsuza kadar hatırlar (Lord Chesterfield, 1694-1773).

Diğer insanlar hakkındaki cehaletten ne gibi bir iyilik gelebilir ki? Aslanı kuzudan ayırmayı öğrenin, yoksa bedelini ödersiniz. Bu yasaya sonuna kadar uyun; tersi yoktur, aramak için zahmete girmeyin.

YASA 20

KİMSEYE BAĞLANMAYIN

HÜKÜM

*Taraf tutmada acele edenler aptaldır. Kendinizden başka kimse-
nin tarafını tutmayın. Bağımsızlığınızı sürdürerek diğerlerinin
efendisi olabilirsiniz; insanları birbirine karşı kullanarak, peşiniz-
den koşmalarını sağlayarak yapabilirsiniz bunu.*

I. BÖLÜM: HERKES SİZİ KAZANMAYA ÇALIŞSIN AMA SİZ KİMSEYE BAĞLANMAYIN

*Eğer insanların size sahip olduklarını hissetmelerine izin verirseniz,
onların üzerindeki bütün gücünüzü kaybedersiniz. Duygularınızı kimse-
ye bağlamadığınızda sizi kazanmak için daha fazla çalışacaklardır.
Uzak durun, onların dikkatinden ve düşkürlüğüne uğramış arzularından
gelen gücü kazanın. Bakire Kraliçe'yi oynayın: Onlara umut verin, ama
asla tatmin vermeyin.*

YASAYA UYMAK

Kraliçe I. Elizabeth 1558'de İngiltere tahtına çıktığı sırada herkes ona bir koca bulmayla ilgileniyordu. Konu parlamentoda tartışılıyor ve her sınıftan İngiliz erkeklerinin sohbet konusunu oluşturuyordu; çoğunlukla kiminle evlenmesi gerektiği konusunda anlaşmazlık oluyordu, ama herkes mümkün olduğunca çabuk evlenmesi gerektiğini düşünüyordu, çünkü bir kraliçenin bir kralı olmalıydı ve krallığın vârislerini doğurmalydı. Tartışma yıllarca devam etti. Bu arada krallığın en ya-

kışıklı ve en uygun bekârları -Sir Robert Dudley, Essex Kontu, Sir Walter Raleigh- kraliçe için birbirleriyle rekabet ediyorlardı. Kraliçe onların cesaretini kırmadı, ama acele ediyor gibi görünmüyor ve hangi adamın gözdesi olacağına dair verdiği mesajlar genellikle birbiriyle çelişiyordu. 1566'de parlamento Elizabeth'e bir delege göndererek çocuk doğurma yaşı geçmeden evlenmesi için ısrar etti. Kraliçe tartışmadı, delegeye aksini söylemedi, ama yine de bakire kalmaya devam etti.

Elizabeth'in talipleriyle oynadığı hassas oyun, onu yavaş yavaş çok sayıda cinsel fantezinin öznesi ve kültvâri tapınmanın hedefi haline getirdi. Saray doktoru Simon Forman kraliçeyle cinsel ilişkide bulunma rüyalarını tarif etmek için günlüğünü kullandı. Ressamlar onu bakire ay ve av tanrıçası Diana olarak resmediyorlardı. Şair Edmund Spenser ve diğerleri Bakire Kraliçe için methiyeler yazdılar. Ondandır "Dünya Kraliçesi" ve dünyayı yöneten, yıldızları harekete geçiren "Erdemli Başak" diye söz ediliyordu. Onunla sohbetlerde talipleri cüretkâr cinsel imalarda bulunuyorlardı: bu, Elizabeth'in engel olmaya çalışmadığı bir cesaretti. Onların ilgilerini uyandırmak için elinden geleni yapıyor, aynı zamanda hepsini kendinden uzakta tutuyordu.

Avrupa'da da kral ve prensler Elizabeth'le evlenmenin İngiltere'yle ittifakı güvence altına alacağını biliyorlardı. İspanya kralı ona evlenme teklif etti, İsveç prensi ve Avusturya arşidükü de öyle. Kibarca hepsini reddetti.

En büyük diplomatik konu olan Elizabeth'in evliliği tartışmaları o zamanlar İspanya'nın elinde olan Flemenk ve Hollanda'nın ayaklanmasıyla durakladı. İngiltere İspanya'yla ittifakı bırakıp Avrupa'daki asıl müttefiki olarak Fransa'yı seçmeli, dolayısıyla Flemenk ve Hollanda'nın bağımsızlığını mı cesaretlendirmeliydi? 1570'e kadar Fransa'yla ittifakın İngiltere'nin seçmesi gereken en akıllıca yol olduğu ortaya çıkmıştı. Fransa'nın soylu kandan gelen iki uygun adayı vardı, Anjou ve Alençon dukeleri, Fransız kralının kardeşleri. İkisinden biri Elizabeth'le evlenebilir miydi? Her ikisinin de avantajları vardı ve Elizabeth ikisinin umutlarını da canlı tutuyordu. Bu konu yıllarca sürdü gitti. Anjou dükü İngiltere'yi birkaç kez ziyaret etti, Elizabeth'i halk içinde öptü, hatta ona takma isimler verdi; Elizabeth onun duygularına karşılık verir gibiydi. Bu arada kraliçe iki kardeşle flört ederken Fransa ve İngiltere arasındaki barışı sağlayan bir an-

laşma imzalandı. 1852'de Elizabeth bu oynaşmaya bir son verebileceğini düşündü. Özellikle Dük Anjou sözkonusu olduğunda bunu büyük bir rahatlıkla yaptı. Diploması adına varlığına dayanmadığı ve fiziksel olarak iğrenç bulunduğu biriyle flört etme izni vermişti kendine. Fransa ve İngiltere arasındaki barış sağlandıktan sonra bu riyakâr adamı mümkün olduğunca kibar bir şekilde sepetledi.

Bu arada Elizabeth çocuk doğurma yaşını geçmişti. Böylece hayatının geri kalanını arzu ettiği gibi yaşayabildi ve Bakire Kraliçe olarak öldü. Hiçbir doğrudan vâris bırakmadı, ama eşi olmayan bir huzur ve kültürel bolluk içinde yönetti ülkeyi.

Yorum

Elizabeth'in evlenmemek için iyi nedenleri vardı: Kuzeni İskoçyalı Mary'nin hatalarına tanık olmuştu. İskoçlar bir kadın tarafından yönetilme fikrine direnerek Mary'nin akıllıca bir evlilik yapmasını istemişlerdi. Bir yabancıyla evlenmek pek hoş görülmezdi; herhangi bir aristokrat grubu kayırmak ise korkunç rekabete neden olacaktı. Sonunda Mary Katolik Lord Darnley'le evlendi. Bunu yapmakla İskoçyalı Protestanların öfkesine neden oldu ve ardından sonsuz bir kargaşa başladı.

Elizabeth bir evliliğin bir kraliçeyi mahvedebileceğini biliyordu: Kraliçe bir müttefikle evlenerek ve kendini ona adayarak kendi seçimi olmayan çatışmaların içine girer, bu çatışmalar sonunda onu boğar veya boş bir savaşa girmesine neden olurdu. Ayrıca kocası fiili hükümdar olur ve çoğunlukla karısı kraliçeden kurtulmaya çalışırdı, tıpkı Darnley'in Mary'den kurtulmaya çalıştığı gibi. Elizabeth dersini iyi almıştı. Hükümdar olarak iki amacı vardı: evlilikten ve savaştan kaçınmak. Müttefik oluşturmak için evlilik olasılığını sürekli gündemde tutarak bu amaçları birleştirmeyi başardı. Tek bir adaya kendini verdiği an gücünü kaybettiği an olurdu. Kimsenin ümitlerini kırmayarak, ama asla teslim de olmayarak bir esrar ve arzu edilir olma havası yaratmalıydı.

Hayat boyu süren bu flört etme ve geri çekilme oyunu süresince Elizabeth ülkeye ve kendisini fethetmeye çalışan her erkeğe hâkim oldu. Dikkatin merkezi olarak kontrol hep onun elindeydi. Bağımsızlığını her şeyin üstünde tutarak gücünü korudu ve kendisine hep hayranlık duyulmasını sağladı.

Bir kraliçe ve evli olmaktansa bir dilenci ve bekâr olmayı tercih ederim.

Kraliçe I. Elizabeth 1533-1603

GÜCÜN ANAHTARLARI

Güç büyük ölçüde görünüşe dayandığı için imajınızı güçlendirecek hileleri öğrenmelisiniz. Bir kişi ya da gruba bağlanmayı reddetmek bunlardan biridir. Kendinizi geri çektiğinizde öfke değil, bir tür saygı uyandırabilirsiniz. Birdenbire güçlü görünürsünüz, çünkü çoğu insanın yaptığı gibi bir gruba ya da ilişkiye kapılmak yerine kendinizi ele geçirilmez kılmış olursunuz. Bu güç havası zamanla daha da artar. Bağımsızlık konusundaki şöhretiniz arttıkça daha fazla insan sizi arzulamaya başlayacak, sizin bağlanmanızı sağlayacak kişi olmayı isteyecektir. Arzu virüs gibidir: Eğer birisinin başka insanlar tarafından istendiğini görürsek biz de bu insanı arzu edilir buluruz.

Bağlandığınız anda büyü yok olur. Siz de herkes gibi olursunuz. İnsanlar sizi kendilerine bağlamak için sinsice her türlü yöntemi deneceklerdir. Size hediyeler verecek, iyilikler bağışlayacaklardır, bunların hepsi sizi minnettar kılmak içindir. Dikkati teşvik edin, ilgilerini uyarın, ama ne pahasına olursa olsun bağlanmayın. Eğer istiyorsanız hediyeleri kabul edin, ama içteki kayıtsızlığınızı sürdürmeye dikkat edin. Herhangi birine karşı istemeden minnettar hissedemezsiniz kendinizi.

Ama şunu unutmayın: Amaç insanları soğutmak ya da sizin kimseye bağlanamayacağınızı göstermek değildir. Bakire Kraliçe gibi heyecan uyandırmalı, insanlara sizi elde etme olasılığının bulunduğunu hissettirmelisiniz. O halde araya ilgisine karşılık vermelisiniz, ama asla çok ileri gitmeyin.

Yunanlı asker ve devlet adamı Alcibiades bu oyunu kusursuza yakın bir biçimde oynamıştı. M.Ö. 414'te Sicilya'yı işgal eden güçlü Atina donanmasını esinleyen ve yönlendiren Alcibiades'di. Ülkede kalan kıskanç Atinalılar onu uydurma suçlarla düşürmeye çalıştıklarında Atina'da bir mahkemenin önüne çıkmaktansa düşmana, yani Spartalılara katılmayı tercih etti. Sonra Atinalılar Syracuse'da yenilince Sparta'nın gücü artıyor olmasına rağmen Persliler için Sparta'yı terketti. Ama bu

kez Persliler üzerindeki etkisi nedeniyle hem Atinalılar, hem de Spartalılar, Alcibiades'in peşine düştüler; Persliler, Atina ve Sparta üzerindeki gücü nedeniyle ona büyük saygı gösteriyordu. Her tarafa söz veriyor, ama hiçbirine bağlanmıyordu ve sonunda kartlar onun elindeydi.

Eğer güç ve nüfuz elde etmek istiyorsanız Alcibiades'in taktiğini deneyin: Kendinizi rekabet eden güçlerin ortasına koyun. Yardım edeceğiniz vaadiyle bir tarafı ayartın; hep düşmanını atlatmaya çalışan diğer taraf da sizi takip edecektir. Her iki taraf da dikkatinizi çekmek için yarışırken birdenbire büyük nüfuzu ve çekiciliği olan bir kişi haline geleceksiniz. Aceleyle bir tarafa bağlandığınızda elde edeceğinizden daha fazla güç sahibi olacaksınız. Bu taktiği mükemmel hale getirmek için kendinizi duygusal bağlantılardan arındırmanız ve etrafınızdaki herkesi yukarı tırmanışınızda birer piyon olarak görmeniz gerekmektedir. Hiçbir nedenle kendinizi bir uşak konumuna getirmeyin.

1968 ABD başkanlık seçimlerinin ortasında Henry Kissinger, Richard Nixon'ın ekibini telefonla aradı. Kissinger başarısız bir şekilde Cumhuriyetçi tarafın adaylığını isteyen Nelson Rockefeller'la birleşmişti. Kissinger şimdi Nixon'ın ekibine, Paris'te devam etmekte olan Vietnam barış görüşmeleriyle ilgili değerli gizli bilgiler verebileceğini söylüyordu. Barış görüşmelerine katılan bir adamı vardı ve kendisini son gelişmelerden haberdar ediyordu. Nixon ekibi bu teklifi memnuniyetle kabul etti.

Bununla birlikte, Kissinger aynı zamanda Demokrat Parti'nin adayı Hubert Humphrey'e de yaklaşıp yardım teklif etti. Humphrey'in adamları Nixon'la ilgili bilgi istedi ve Kissinger bu bilgileri temin etti. "Bakin," dedi Kissinger, Humphrey'in adamlarına. "Nixon'dan yıllarca nefret ettim." Aslında iki tarafla da ilgilenmiyordu. Gerçekte istediği şey elde ettiğiydi: yani Nixon ve Humphrey'den üst düzey kabine görevi vaadi. Seçimi hangisi kazanırsa kazansın Kissinger'ın kariyeri güvence altındaydı.

Kuşkusuz kazanan Nixon'dı ve Kissinger gerektiği gibi kabine görevine geçti. O zaman bile hiçbir zaman çok fazla Nixon'ın adamıymış gibi görünmeme konusunda çok dikkatliydi. Nixon 1972'de yeniden seçildiğinde Kissinger'dan çok daha sadık olan adamlar kovuldu. Kissinger ayrıca Watergate skandalından sonra ayakta kalan ve sonraki başkan olan Gerald Ford'a hizmet eden Nixon hükümetinin tek üst düzey görevlisiydi. Biraz mesafe bırakarak çalkantılı zamanlarda başarılı oldu.

Bu stratejiyi kullananlar çoğu kez garip bir olguyu farkedebilirler: Başkalarının yardımına koşan insanlar bu süreçte çok az saygı görürler, çünkü yardımları kolayca elde edilebilir, oysa geri duranlar kendilerinden bir şey isteyenlerle kuşatıldıklarını görürler. Uzak duruş güçlüdür ve herkes onları kendi tarafında ister.

Picasso yıllarca süren yoksulluktan sonra dünyadaki en başarılı sanatçı haline gelince kendini şu ya da bu satıcıya bağlamadı, ama onlar şimdi çekici teklif ve büyük vaatlerle onun etrafını sarmış durumdaydılar. Picasso onların hizmetiyle ilgilenmiyormuş gibi davrandı; bu tutum onları çıldırttı ve onlar Picasso için savaşırken Picasso'nun fiyatı arttı yalnızca. Henry Kissinger, Birleşik Devletler hükümet görevlisi olarak Sovyetler Birliği'yle arada yumuşama olsun isterken, bir tavizde ya da uzlaşmacı hareketlerde bulunmadı, ama Çin'e kur yaptı. Bu, Sovyetler'i çileden çıkardı ve korkuttu, zaten politik olarak tecrit edilmiş durumdaydılar ve Amerika'yla Çin biraraya gelirse daha fazla yalnız kalmaktan korkuyordu. Kissinger'in bu hareketi onları görüşme masasına götürdü. Bu taktiğin baştan çıkarmada bir benzeri vardır: Stendhal bir kadını baştan çıkarmaya çalıştığınızda önce kızkardeşine kur yapın, tavsiyesinde bulunur.

Uzak durun, insanlar size gelecektir. Sizi kazanmak onlar için bir mücadele olacaktır. Akıllı Bakire Kraliçe'yi taklit edip umutları uyardığınız takdirde ilgi ve arzunun miknatısı olarak kalacaksınız.

İmaj: Bakire Kraliçe. Dikkat, arzu ve hayranlığın merkezi. Asla bir koca adayına teslim olmuyor, her birini bir gezegen gibi etrafında döndürüyor, onun yörüngesinden çıkamıyorlar, ama ona yaklaşamıyorlar da.

Otorite: Kendinizi kimseye ya da hiçbir şeye bağlamayın, çünkü böylesi köle olmaktır, herkese köle olmak... Hepsinden öte kendinizi bağlılık ve yükümlülüklerden arındırın, bunlar sizi gücü altına almak isteyenlerin kullandığı hilelerdir... (Baltasar Gracián, 1601-1658).

II. BÖLÜM: KİMSEYE BAĞLANMAYIN, ÇEKİŞMELERİN ÜSTÜNDE KALIN

İnsanların sizi kendi zavallı kavgalarına ve hırgürlerine çekmelerine izin vermeyin. İlgilenmiş ve destekleyici görünün, ama tarafsız kalmanın bir yolunu bulun; siz geride dururken kavgayı ötekilerin yapmasına izin verip seyredin ve bekleyin. Kavga eden taraflar iyice yorulduklarında toplanacak kadar olgunlaşmışlar demektir. Aslında diğer insanlar arasında kavga çıkarıp sonra da aracılık etmeyi önerebilir ve güç kazanabilirsiniz.

YASAYA UYMAK

On beşinci yüzyılın sonunda İtalya'daki en güçlü kent-devletler -Venedik, Floransa, Roma ve Milano- kendilerini sürekli bir hırgürün içinde buldular. Fransa ve İspanya zayıflayan İtalyan güçlerini ele geçirmek üzere tepelerinde bekliyordu. Tüm bunların ortasında genç Dük Gianfrancesco Gonzaga tarafından yönetilen küçük Mantua eyaleti yer almıştı. Mantua, Kuzey İtalya'da stratejik bir bölgede bulunuyordu; büyük güçlerden birinin onu yutması ve bağımsız bir krallık olarak varlığını sürdürmesinin sona ermesi an meselesi gibiydi.

Gonzaga ateşli bir savaşçı ve becerikli bir alay komutanıydı. Kendisine en iyi parayı ödeyenler için savaşan paralı bir general haline gelmişti. 1490'de başka bir İtalyan dükalığı olan Ferrera hükümdarının kızı Isabella d'Este ile evlendi. Artık hayatının çoğunu Mantua'dan uzakta geçirdiği için ülkeyi kendisi adına yönetmek Isabella'ya düşmüştü.

Isabella'nın bir hükümdar olarak ilk gerçek sınavı 1498'de Fransa kralı XII. Louis'nin ordularını Milano'ya saldırmak üzere hazırladığı sırada gerçekleşmişti. İtalyan eyaletleri her zamanki hain tarzlarıyla Milano'nun yaşadığı zorluklardan faydalanma yollarına bakmaya başladılar. Papa VI. Alexander karışmayacağına söz verdi, böylece Fransızlara tam özgürlük vermiş oldu. Venedikliler de Milano'ya yardım etmeyeceklerinin işaretlerini verdiler, bunun karşılığında Fransa'nın kendi-

lerine Mantua'yı vereceğini umuyorlardı. Milano'nun hükümdarı Lodovico Sforza kendini birdenbire tek başına ve terkedilmiş olarak buldu. En yakın arkadaşı (ve söylentiye göre sevgilisi) olan Isabella d'Este'e başvurarak Dük Gonzaga'yı yardımına gelmek üzere ikna etmesi için yalvardı. Isabella bunu denedi, ama kocası yardıma yanaşmadı, çünkü Sforza'nın durumunu ümitsiz olarak görüyordu. Böylece Louis 1499'da Milano'ya saldırıp rahatlıkla ele geçirdi.

Isabella şimdi bir ikilemeyle karşı karşıyaydı: Lodovico'ya sadık kalırsa Fransızlar bu kez ona karşı harekete geçerdiler. Ama eğer Fransa'yla ittifak yaparsa, Louis geri çekildiğinde Mantua'yı tehlikeye atmış olarak İtalya'nın başka yerlerinde düşmanlar kazanmış olurdu. Eğer Venedik veya Roma'dan yardım istese, yardım için gelme bahanesiyle Mantua'yı yutarlardı. Ama bir şey yapmak zorundaydı. Güçlü Fransa kralının solukları ensesindeydi. Onunla dost olmaya karar verdi, tıpkı ondan önce Lodovico Sforza'yla olduğu gibi; ilginç hediyeler, nükteli, zekice yazılmış mektuplar ve arkadaş olmaları olasılığını kullanacaktı, çünkü Isabella kimseyle kıyaslanamaz bir güzellik ve çekiciliğe sahip bir kadın olarak ünlüydü.

1500 yılında Louis, Isabella'yı Milano'daki zaferini kutlamak için verdiği muhteşem bir partiye davet etti. Leonardo da Vinci bu olay için dev bir mekanik aslan inşa etmişti. Aslan ağzını açtığında Fransız aristokrasisinin sembolü olan taze zambaklar fıskırıyordu. Isabella partide ünlü elbiselerinden birini giydi (İtalyan prenseslerinin hepsininkinden daha zengin bir gardiroba sahipti) ve tam ümit ettiği gibi dikkatini çekmeye çalışan diğer leydilere aldırılmayan Louis'yi büyüleyip etkisi altına almayı başardı. Kısa sürede onun sürekli arkadaşı oldu ve arkadaşlığının karşılığında Mantua'nın bağımsızlığını Venedik'ten koruma sözü aldı.

Bununla birlikte bir tehlike yok olurken bir başkası, daha da ürkütücü olanı, güneşten, Cesare Borgia adıyla geliyordu. 1500'de başlayarak Borgia yavaş yavaş kuzeye doğru ilerlemiş, bu arada yoluna çıkan bütün küçük krallıkları babası Papa Alexander adına ele geçirmişti. Isabella, Cesare'yi çok iyi anlıyordu: Ona ne güvenilebilir, ne de kızdırmaya gelirdi. Tatlı sözlerle kandırılmalı ve araya mesafe konmalıydı.

Isabella ona hediyeler göndererek işe başladı: şahinler, ödül almış köpekler, parfümler ve Roma caddelerinde dolaşırken hep maske taktığını bildiği için düzinelerce maske. Gurur okşayan mesajlarla haberciler gönderdi (bu haberciler aynı zamanda Isabella'nın casusu olarak iş görüyorlardı). Cesare bir ara alayının bir kısmını Mantua'da barındırıp barındıramayacağını sordu; Isabella nedenlerini açıklayarak onu kibarca bundan vazgeçirdi, çünkü Cesare'in askerlerinin Mantua'ya bir kez girdikten sonra bir daha çıkmayacaklarını biliyordu.

Isabella, Cesare'ı büyülemeye devam ederken etrafındaki herkesi onun hakkında tek bir kötü söz söylememeye ikna etmişti, çünkü her yerde casusları vardı ve en ufak bir bahaneyi Mantua'yı istila etmek için kullanırdı. Isabella çocuğu olduğunda Cesare'in vaftiz babası olmasını istedi. Hatta kendi ailesiyle Cesare'in ailesi arasında bir evlilik yapılması olasılığını bile kullandı. Her nasılsa hepsi işe yaradı ve Cesare yoluna çıkan her şeyi ele geçirmesine rağmen Mantua'yı korudu.

1503'te Cesare'in babası Alexander öldü ve birkaç yıl sonra yeni Papa II. Julius, Fransız askerlerini İtalya'dan çıkarmak için savaşa girdi. Ferrara'nın hükümdarı -Isabella'nın kardeşi Alfonso- Fransızların tarafını tuttuğunda Julius ona saldırıp küçük düşürmeye karar verdi. Isabella bir kez daha ortada buldu kendisini: bir tarafta papa, diğer tarafta kardeşi. İkisile de birlik olmaya cesaret edemiyordu, ama ikisini gücendirmek de aynı derecede tehlikeli olabilirdi. Yine artık uzmanlaştığı ikili oyunu oynadı. Bir yandan kocasının papa için savaşmasını sağladı, çünkü çok güçlü bir şekilde savaşmayacağını biliyordu. Öte yandan Ferrara'nın yardımına gelmeleri için Fransız askerlerin Mantua'dan geçmesine izin verdi. Fransızların bölgeyi "istila ettiklerinden" yakınırken gizlice onlara değerli bilgiler sağlıyordu. Julius için mantıklı görünmesini sağlamak amacıyla Mantua'yı Fransızlar tarafından istila edilmiş gibi gösterdi. Yine işe yaramıştı, papa Mantua'yı rahat bıraktı.

1513'te uzun bir kuşatmadan sonra Julius, Ferrara'yı yendi ve Fransız askeri kuvvetleri geri çekildi. Bu çabıyla yorgun düşen papa birkaç ay sonra öldü. Bu ölümle kâbusu andıran çarpışma ve önemsiz didişmeler döngüsü tekrar başladı. Isabella'nın iktidarından beri İtalya'da çok şey değişti: Papalar gelip gittiler, Cesare Borgia yükselip

çöküşe geçti, Venedik imparatorluğunu kaybetti, Milano işgal edildi, Floransa çöküşe geçti ve Roma, Hapsburg imparatoru V. Charles tarafından yağmalandı. Bütün bunların ortasında Mantua yalnızca varlığını sürdürmekle kalmadı, güçlendi de. Zenginlik ve saltanatı Isabel-la'nın 1539'daki ölümünden yüzyıl sonrasına kadar bozulmadan kaldı.

ÇAYLAKLAR, KARGALAR VE TİLKİ

Çaylaklar ve kargalar ormanda bulduklarını yarı yarıya paylaşacaklarına dair bir anlaşma yaparlar. Bir gün bir ağacın altında çaresiz bir şekilde yatan, avcılar tarafından yaralanmış bir tilki bulurlar ve etrafına toplanırlar. Kargalar, "Biz tilkinin üst tarafını alacağız," derler. "O zaman biz de alt kısmını alırız," der çaylaklar. Tilki buna güler. "Ben çaylakların her zaman kargalardan daha üstün yaratıldıklarını düşünmüşümdür; bunun için bedenimin üst kısmını, yani içinde beynim ve diğer narin şeylerin bulunduğu başımı alacaklarını düşünürdüm." Bunun üzerine, "Oh, evet, doğru," der çaylaklar. "Biz tilkinin üst kısmını alacağız." Kargalar, "Hiç de bile," der. "Daha önce kararlaştırdığımız gibi üstünü biz alacağız." Sonra rakipler arasında bir savaş çıkar ve her iki taraftan da büyük kayıplar verilir, geriye kalanlar zorlukla kaçarlar. Tilki orada birkaç gün daha kalırken ölü çaylaklar ve kargalarla beslenir ve gücünü toplamış olarak ayrılır oradan. Yolda şöyle düşünmektedir: "Güçlülerin savaşından zayıflar kâr eder."

Hint Masalları

Yorum

Isabella d'Este, İtalya'nın politik durumunu şaşkıncu bir açıklıkla anlamıştı. Bir kez bölgedeki güçlerden birinin tarafını tuttunuz mu sonunuz gelmiş demektir. Güçlü olan sizin kontrolünüzü ele geçirir, zayıf olansa sizi yorardı. Herhangi yeni bir müttefik yeni bir düşman edinmenize neden olurdu; bu döngü daha fazla kargaşa doğurur ve yeni güçler devreye girerdi, tâ ki siz artık kendinizi bu karışıklıktan çözüp çıkaramayacak hale gelene dek. Sonunda yorgunluktan bitap düşer-diniz.

Isabella krallığını güvenle ilerlemesini sağlayacak tek rotadan gö-türdü. Bir düğün ya da krallığa sadakat yüzünden kellesinden olamazdı.

Ayrıca etrafındaki kargaşayı durdurmaya da çalışamazdı, bu yalnızca kargaşanın kendisini de içine çekmesine neden olurdu. Ve çatışma her durumda onun yararınaydı. Eğer taraflar ölümüne savaşıyor ve bu arada kendilerini yoruyorlarsa Mantua'yı yutma durumunda olamazlardı. Isabella'nın gücünün kaynağı, yalnızca kendisi ve krallığını düşürürken bütün tarafların işleri ve çıkarlarıyla zekice ilgileniyor gibi görünme yeteneğiydi.

Büyük yetenekleri olan insanlar yavaş hareket ederler, çünkü bir şeye bağlanmaktan kaçınmanız, bağlandığınız bir şeyden kurtulmanızdan daha kolaydır. Bu tür olaylar sizin sağduyunuzu sınar; onlardan kaçınmanız, zaferle çıkmanızdan daha güvenlidir. Bir yükümlülük bir diğerine götürür ve felaketin sınırına çok yaklaşsınız.

Baltasar Garcıán, 1601-1658

Kendi seçiminiz olmayan savaşa bir kez girerseniz bütün inisiyatif kaybedersiniz. Savaşan tarafların çıkarları sizin çıkarlarınız haline gelir; onların aracı durumuna düşersiniz. Kendinizi kontrol etmeyi, taraf tutmak ve kavgaya karışmak yolundaki doğal eğiliminizi sınırlamayı öğrenin. Savaşanların her birine karşı dostça ve çekici davranın, sonra geri çekilip çarpışmalarını izleyin. Onlar her çarpışmayla daha da zayıflarken siz kaçındığınız her çarpışmayla güçlenirsiniz.

Bataklık çulluğuyla midyenin mücadelesinden balıkçı faydalanır.

Eski Çin Atasözü

GÜCÜN ANAHTARLARI

Güç oyununda başarılı olmak için duygularınıza hâkim olmalısınız. Ama böylesi bir kendini denetlemede başarı kazanırken bile etrafınızdakilerin yaradılıştan getirdikleri özellikleri kontrol edemezsiniz. Ve bu büyük bir tehlike sunar. Çoğu insan duygu girdabı içinde, sürekli olarak tepki vererek, hırğür ve çatışma çıkararak yaşar. Sizin kendinizi kontrolünüz ve özerkliğiniz onları ancak rahatsız eder ve kızdırır. Sizi de girdabın içine çekmeye çalışırlar, sonsuz savaşlarında taraf olma-

nız ya da onları barıştırmamız için yalvarırlar. Eğer onların duygusal yalvarmalarına dayanamaz çökerse zihninizin ve zamanınızın onların sorunlarıyla meşgul olduğunu görürsünüz. Sahip olduğunuz merhamet ve acımanın sizi de savaşın içine çekmesine izin vermeyin. Bu oyunu asla kazanamazsınız, çatışmalar ancak fazlalaşır.

Öte yandan tamamen bir kenarda da kalmazsınız, çünkü bu gerksiz tatsızlığa neden olur. Oyunu gerektiği gibi oynamak için diğer insanların sorunlarıyla ilgileniyor, hatta onların yanındaymış gibi görünmelisiniz. Ama dışarıya yönelik destek jestleri yaparken duygularınızı serbest bırakarak iç enerjinizi ve aklıbaşındalığınızı sürdürmelisiniz. İnsanlar sizi ne kadar kendi kavgalarına çekmeye çalışsalar da onların işleri ve önemsiz hırgürlere olan ilginizin yüzeyde kalmasına dikkat edin. Onlara hediyeler verin, anlayışlı bir bakışla dinleyin, hatta arasıra büyüleyiciyi oynayın, ama içinizden dost krallar ve hain Bor-gia'larla aranıza mesafe koyun. Bağlılığı reddederek, böylece özerkliğinizi sürdürerek inisiyatifinizi korursunuz. Hareketleriniz kendi seçiminize bağlı eylemler olarak kalmaya devam eder, etrafınızdakilerin çekiştirmelerine karşı verdiğiniz savunmacı tepkiler olarak değil.

Silahlarınızı yavaş yavaş alırsınız bile bir silah olabilir, özellikle diğer insanların kavgada kendilerini yormalarına izin verir, sonra yorgunluklarından faydalanırsanız. Eski Çin'de Chin Krallığı bir keresinde Hsing Krallığı'nı istila etmişti. Yakındaki bir başka ülkenin hükümdarı Huan, Hsing'in yardımına koşması gerektiğini düşündü, ama danışmanı ona beklemesini tavsiye etti. "Hsing henüz mahvolmayacak," dedi. "Chin de henüz yorgun değil. Chin yorgun değilse, [biz] pek etkili olamayız. Hatta tehlikedeki bir ülkeyi desteklemenin fazileti yıkılmış bir ülkeyi yeniden canlandırmak kadar büyük bir erdem değildir." Danışmanın tavsiyesi galip geldi ve tahmin ettiği gibi hem Hsing'i yıkılmanın eşiğinden kurtarmanın, hem de yorgun Chin'i ele geçirmenin onurunu elde etti. Mücadeleye katılan iki tarafın güçleri birbirini yorana kadar kavganın dışında kaldı, ki zaten o noktada müdahalesi güvenliydi.

KARTAL VE DOMUZ

Kartal bir ağacın üstüne bir yuva yapar ve yumurtadan birkaç yavru çıkarır. Bir yaban domuzu sap samandan oluşan yatağını ağacın

altına getirir. Kartal avının peşinden uçup onu yakalayarak yavrularına taşır. Domuz da burnuyla ağacın etrafını araştırıp ormanda avlanır ve gece olunca yavrularına yiyecek bir şeyler getirir. Kartal ve domuz komşu olarak yaşamaktadırlar. Yaşlı bir kedi kartal yavrularını ve meme emen minik domuzları mideye indirme planları yapar. Kartala gidip şöyle der: "Kartal, çok fazla uzağa gitmesen iyi olur. Domuza dikkat et; kötü planları var. Ağacın köklerini kazacak. Durmadan burnuyla yerleri kokladığını görüyorsun." Sonra da domuza gidip, "Domuz, iyi bir komşun yok. Dün akşam kartalın yavrularına, 'Benim küçük kartallarım, domuz gider gitmez size küçük güzel bir domuzcuk getireceğim,' dediğini duydum," der. O andan itibaren kartal avının peşinden uçmayı bırakır ve domuz artık ormana gitmez. Kartal yavrularıyla domuzcuklar aklıktan ölürlük ve yaşlı kedi onları yer.

Masallar, Leo Tolstoy, 1828-1910

Kargaşanın dışında kalmanın size sağladığı şudur: taraflar kaybetmeye başladığında durumdan yararlanmanızı sağlayacak bir pozisyon almak. Ayrıca ilerde mücadeleden galip çıkacak olanın siz olmasını sağlayacak manevralar yaparken çatışmadaki iki tarafa desteğinizi vaat ederek oyunu bir adım öteye de götürebilirsiniz. Bu on dördüncü yüzyılda İtalyan kasabası Lucca'yı yöneten hükümdar Castruccio Castracani'nin Pistoia kentiyile ilgili tasarıları varken yaptığı şeydi. Kuşatma hem can, hem de mal kaybına yol açıp pahalıya patlayabilirdi, ama Castruccio, Pistoia'nın birbirinden nefret eden iki rakip grubu barındırdığını biliyordu: zenciler ve beyazlar. Zencilerle görüşerek kendilerine beyazlara karşı yardım edeceklerini vaat etti; sonra beyazlara da zencilere karşı yardım etme sözü verdi. Ve Castruccio verdiği sözleri tuttu; kentin zencilerin kontrol ettiği kapısına bir ordu gönderdi, oradaki nöbetçiler askerleri içeri aldı. Bu arada diğer bir ordusu da beyazların kontrol ettiği kapıdan içeri girdi. İki ordu ortada buluşup şehri ele geçirdi, iki grubun liderlerini de öldürdü, iç savaşı sona erdirdi ve Castruccio adına Pistoia'yı aldı.

Özerkliğinizi korumanız insanlar savaşmaya başladığında size seçenekler verir: Gerçekte kendi çıkarlarınızı korurken aracıyı oynayabilir, barış tellalı olabilirsiniz. Bir tarafa destek vaat edersiniz ve diğer ta-

raf daha yüksek bir fiyatla size kur yapmaya başlar. Ya da Castruccio gibi her iki tarafı da tutar görürsünüz, sonra ikisine karşı da düşmanı oynarsınız.

Bir çatışma çıktığında çoğu kez güçlü tarafın veya müttefiki olmanız karşılığında size belirgin avantajlar sunan tarafın yanında yer almayı istersiniz. Bu riskli bir iştir. Birincisi, uzun vadede hangi tarafın üstün olacağını öngörmek çoğu kez çok zordur. Ama doğru bir tahminde bulunup güçlü tarafla ittifak yapmanız bile onlar savaşın galibi olurken siz kendinizin yutulup yok olmuş veya unutulmuş olduğunuzu görebilirsiniz. Öte yandan zayıf tarafla birlik olursanız sonunuz gelir. Ama bekleme oyunu oynarsanız kaybetmezsiniz.

1830'da Fransa'nın Temmuz Devrimi sırasında, ayaklanmalardan üç gün sonra artık yaşlanmış olan devlet adamı Talleyrand penceresinin önüne oturmuş isyanların sona erdiğini bildiren çan seslerini dinliyordu. Yardımcısına dönüp, "Ah, çanlar! Kazanıyoruz." dedi. "'Biz' kim, efendim?" diye sordu yardımcısı. Talleyrand adama sessiz olmasını işaret ederek cevap verdi. "Tek bir sözcük bile etme. Kim olduğumuzu yarın söyleyeceğim sana." Yalnızca aptalların bir duruma balıklama atlayacaklarını biliyordu, yani bir tarafa çok çabuk bağlanırsanız manevra kabiliyetinizi yitirirdiniz. Ayrıca insanlar da size daha az saygı gösterir; belki yarın bir başkasına, bir başka davaya bağlanır, diye düşünürler, çünkü bu kez kendinizi çok kolay adanmışsınızdır. İyi talih çok dönektir ve çoğu kez bir taraftan diğerine geçer. Bir tarafa bağlanmak zaman ve beklemenin avantajlarını elinizden alır. Başkalarının şu ya da bu gruba bağlanmalarına izin verin; kendi adınıza acele etmeyin, kendinize hâkim olun.

KISKANÇLIĞIN BEDELİ

Yoksul bir kadın pazarda durup peynir satarken bir kedi gelir ve peyniri çalar. Köpek hırsız görür ve peyniri ondan almaya çalışır. Kedi köpeğe karşı koyar. Birbirlerine girerler. Köpek havlar ve ısırır; kedi tıslar ve tırmalar, ama kavgayı bir sona vordıramazlar. "Hadi tilkiye gidelim, o hakem olsun," der kedi sonunda. "Kabul," der köpek. Birlikte tilkiye giderler. Tilki aklılıbaşında bir havayla onları dinler.

"Aptal hayvanlar," diye azarlar onları. "Neden böyle devam ediyorsunuz ki? Eğer isterseniz peyniri ikiye bölerim ve ikiniz de tatmin olursunuz." Kediyle köpek, "Kabul," derler. Tilki peyniri alıp keser, ama boylamasına kesmek yerine enlemesine kesmiştir. "Benimki daha küçük!" diye itiraz eder köpek. Tilki gözlüklerinin ardından dikkatle bakar. "Haklısın!" diye karar verir. Bunun için kedinin peynirinden bir parça ısırır. "Böylece eşit oldular!" der. Kedi tilkinin yaptığını görünce sızlanmaya başlar. "Şuraya bak! Şimdi de benim parçam küçük kaldı!" Tilki yine gözlüklerini takar ve kedinin payına bakar. "Haklısın," der. "Bir dakika, şimdi eşitleyeceğim." Bu kez de köpeğinkinden bir parça ısırır. Bu iş o kadar uzun sürer ki, tilki bir kedininkinden bir köpeğinkinden ısıra ısıra gözlerinin önünde bütün peyniri yer bitirir.

Yahudi Folklorunun Hazineleri, Nathan Ausubel, ed., 1948

Son olarak şunu söyleyebiliriz ki, bütün o sahte destekleme görüntülerini terkedip bağımsızlığınızı ve kendinize güveninizi duyurmanın akıllıca olduğu durumlar da vardır. Aristokratlara özgü bağımsızlık duruşu saygı görmek ihtiyacı içinde olanlar için özellikle önemlidir. George Washington genç Amerikan Cumhuriyeti'ni sağlam temellere dayandırmak için bu görüşü kabul etmiştir. Washington başkan olarak Fransa veya İngiltere'yle müttefik olma isteğinden üzerindeki bu yöndeki büyük baskılara rağmen kaçınmıştı. Ülkenin dünyanın saygısını bağımsızlığı yoluyla kazanmasını istiyordu. Fransa'yla yapılan bir anlaşma kısa sürede yardımcı olsa da uzun vadede ülkenin özerkliğini yerleştirmenin daha etkili olacağını biliyordu. Avrupa, Birleşik Devletler'i eşit bir güç olarak görmeliydi.

Şunu unutmayın: Yalnızca o kadar enerjiniz ve o kadar zamanınız var. Başkalarının işleri için harcanan her an sizin gücünüzden gider. İnsanların sizi kalpsiz bulacaklarından korkabilirsiniz ama sonunda bağımsızlığınızı ve kendine güveninizi sürdürmek size daha fazla saygı duyulmasını sağlayacak ve diğerlerine kendi inisiyatifinizle yardım etmeyi seçebileceğiniz güçlü bir konumuna getirecektir sizi.

İmaj: Sık Çalılar. Ormanda bir çalı diğerinin üzerine yatar, komşusunu dikenleriyle boğar, nüfuz edilemez bölgesini yavaş yavaş aşmaya başlar. Ancak mesafesini koruyan ve diğerlerinden ayrı duranlar gelişip büyüebilir.

Otorite: Bir savaşta kazanmak yerine işe karışmamanın daha büyük bir cesaret gerektirdiğini düşünün ve zaten karışan bir aptal varken ikincisi olmamasına dikkat edin (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Bu yasanın iki bölümü de eğer çok uzatırsanız aleyhinize dönecektir. Burada sunulan oyun hassas ve zordur. Eğer çok fazla tarafı birbirine düşürüyorsanız manevranızı görüp size karşı birleşirler. Eğer artan talip sayınızı çok fazla bekletirseniz arzu değil güvensizlik oluşturursunuz. İnsanlar ilgilerini yitirmeye başlarlar. Sonunda bir tarafa bağlanmaya değer olduğunu düşünebilirsiniz, yalnızca görünüşü kurtarmak, bağlanabildiğinizi göstermek için.

Ancak bu durumda bile anahtar iç bağımsızlığınızı sürdürmek olacaktır, kendinizi duygusal olarak uzak tutmak. Söze dökülmemiş her an ayrılabilme seçeneğini saklı tutun ve eğer müttefik olduğunuz taraf çökmeye başlarsa özgürlüğünüzü ilan edin. Herkes size kur yaparken edindiğiniz arkadaşlarınız gemiden atladığınızda gidecek birçok yer gösterecektir size.

YASA 21

ENAYİ AVLAMAK İÇİN ENAYİ ROLÜ YAPIN, AVINIZDAN DAHA APTAL GÖRÜNÜN

HÜKÜM

Hiç kimse diğer insandan daha aptal olduğunu hissetmekten hoşlanmaz. O halde buradaki hile kurbanlarınızın kendini akıllı hissetmesidir ve yalnızca akıllı değil, sizden de akıllı hissetmelidir. Buna bir kez ikna olduktan sonra sizin gizli amaçlarınız olduğundan asla şüphelenmezler.

YASAYA UYMAK

1872 kışında Birleşik Devletler sermayedarı Asbury Harpending, Londra'yı ziyareti sırasında bir telgraf aldı: Amerika'nın batısında bir elmas madeni bulunmuştu. Telgraf güvenilir bir kaynaktan geliyordu -California Bankası'nın sahibi William Ralston- ama Harpending bunu yine de bir şaka olarak aldı, muhtemelen Güney Afrika'da bulunan dev elmas madeninden esinlenmişti. Doğru, Amerika'nın batısında altın madeniyle ilgili ilk raporlar geldiğinde de herkes bunu kuşkuyla karşılamıştı ve o raporlar doğru çıkmıştı. Ama batıda bir elmas madeni! Harpending telgrafı sermayedar arkadaşı Baron Rothschild'a (dünyanın en zengin insanlarından biri) göstererek bunun bir şaka olması gerektiğini söyledi. Ama Baron şöyle yanıt verdi: "Bundan o kadar emin olma. Amerika çok büyük bir ülke. Şimdiye kadar dünyaya bir-

çok sürpriz sergiledi zaten. Belki deposunda başka sürprizleri de vardır." Harpending ilk gemiye binerek Birleşik Devletler'e döndü.

San Francisco'ya vardığında havada 1840'ların Altına Hücum günlerini hatırlatan bir heyecan vardı. Philip Arnold ve John Slack adındaki iki kaba saba adam elmas madenini bulanlardı. Madenin Wyoming'deki yerini açıklamamışlardı, ama birkaç hafta önce oldukça saygı duyulan bir maden uzmanını madenin nerede olduğunu anlayamaması için karışık bir yoldan oraya götürmüşlerdi. Oraya vardıklarında uzman madencilerin elmasları çıkarmalarını izlemiş, San Francisco'ya geri dönünce taşları çeşitli mücevhercilere götürmüştü ve bir tanesi değerlerinin 1.5 milyon dolar olduğu söylenmişti.

Harpending'le Ralston şimdi Arnold ve Slack'e New York'a giderken eşlik etmek istiyordu. Orada mücevheratçı Charles Tiffany ilk tahminleri doğrulayacaktı. Adamlar bu teklife pek sıcak bakmadılar, bir tuzak kokusu alıyorlardı. Bu şehirli düzenbazlara nasıl güvenebilirlerdi? Ya Tiffany ve sermayedarlar bütün madeni ellerinden almayı becerirlerse? Ralston onlara 100.000 dolar vererek ve bu parayı onlar adına üçüncü şahsa teslim ederek korkularını dindirmeye çalıştı. Eğer anlaşma kabul edilirse ek bir 300.000 dolar daha verilecekti adamlara. Madenciler kabul ettiler.

Küçük grup New York'a doğru yola çıktı. Oraya varınca Samuel L. Barlow'un malikânesinde bir toplantı düzenlendi. Şehir aristokratlarının kaymak tabakası oradaydı: İç Savaş'ta Kuzeyli güçlere komuta eden General George Brinton McClellan; General Benjamin Butler; *New York Tribune* gazetesinin editörü Horace Greeley; Harpending; Ralston ve Tiffany. Yalnızca Slack ve Arnold yoktu, şehirde turist oldukları için etrafı gezmeye karar vermişlerdi.

Tiffany elmasların gerçek olduğunu ve bir servet tuttuğunu söyleyince sermayedarlar heyecanlarını zorlukla kontrol edebildiler. Rothschild ve diğer büyük işadamlarına elmas madeni hakkında bilgi verip onları da yatırıma katılmaya davet etmek üzere telgraf çektiler. Aynı zamanda maden sahiplerine bir test daha istediklerini söylediler. Kendi seçtikleri bir maden uzmanının değerini doğrulamak için Slack ve Arnold'la madene gitmesinde ısrar ediyorlardı. Adamlar isteksizce kabul ettiler. Bu

arada San Francisco'ya geri dönmek zorundaydılar. Tiffany'nin incelediği taşları saklaması için Harpending'e bıraktılar.

Birkaç hafta sonra ülkenin en iyi maden uzmanı Louis Janin, San Francisco'da maden sahipleriyle buluştu. Janin madenin sahte olmadığından emin olmaya kararlı, doğuştan kuşkucu biriydi. Harpending ve ilgili birkaç diğer sermayedar Janin'e eşlik ediyordu. Madenciler de ıa önceki uzmanı olduğu gibi bu kişileri de bir dizi ıssız kanyondan geçirerek nerede oldukları konusunda kafalarının iyice karışmasını sağladılar. Madene varan sermayedarlar şaşkınlık içinde Janin'in bölgeyi kazmasını, karınca tümseklerini düzeltmesini, kayaları ters çevirmesini ve zümrütler, yakutlar, safirler, çoğunlukla da elmaslar buluşunu izlediler. Kazı sekiz gün sürdü, sonunda Janin ikna olmuştu. Yatırımcılara madencilik tarihindeki en zengin alana sahip olduklarını söyledi. "Yüz adam ve uygun makinelerle her ay bir milyon dolarlık elmas çıkarmayı garanti ediyorum," dedi.

Ralston, Harpending ve sermayedarlar birkaç gün sonra San Francisco'ya geri dönüp 10 milyon dolarlık özel yatırımcı şirketi kurmak için hızla harekete geçtiler. Bu davranışları heyecanlarını saklamaları anlamına geliyordu, madenin gerçek değerini açıklamayı kesinlikle istemiyorlardı. Böylece aldırımıymuş gibi göründüler. Janin'in haklı olduğunu kim bilebilir, dediler maden sahiplerine, maden düşündüğümüz kadar zengin olmayabilir. Bu yalnızca madencileri sinirlendirmeye yaradı. Farklı bir taktik deneyen sermayedarlar iki adama eğer madenden pay almada ısrar ederlerse şirketi yönetecek olan acımasız işadamları ve yatırımcılar tarafından soyulup soğana çevrileceklerini söylediler; daha iyisi şu anda teklif edilmiş olan 700.000 doları alıp -o dönem için inanılmaz bir rakamdı- hırslarını bir kenara bırakmalıydılar. Madenciler bunu anlamış göründüler ve sonunda parayı almayı kabul ettiler, karşılığında bölge üzerindeki haklarını sermayedarlara devredip haritaları teslim ettiler.

Maden haberi çılgın bir yangın gibi yayıldı. Maden arayanlar Wyoming'e dağıldılar. Bu arada Harpending ve grup yatırımcılardan topladıkları milyonları dağıtmaya, araç gereç almaya, bu alandaki en iyi adamları tutmaya, New York ve San Francisco'daki en lüks ofisleri da yayıp döşemeye başladılar.

Birkaç hafta sonra madeni ilk ziyaretlerinde acı gerçeği öğrendiler: Tek bir elmas ya da yakut bulunamıyordu. Her şey sahteydi. Mahvolmuşlardı. Harpending bilmeden dünyanın en zengin adamlarını yüzyılın en büyük oyununa çekmişti.

Yorum

Arnold ve Slack muazzam dolandırıcılıklarını sahte makineler kullanılarak veya Tiffany'e rüşvet vererek başarmadılar. Bütün uzmanlar gerçektir. Hepsi madenin varlığına ve elmasların değerine inanmıştı. Onları kandıran şey Arnold ve Slack'in kendilerinden başka bir şey değildi. İki adam o kadar taşralı, o kadar saf görünüyorlardı ki, kimse onların böylesine cüretkâr bir hileyi başarabileceğine inanmamıştı. Madenciler yalnızca avınızdan daha aptal görünün yasasına uymuşlardı, bu yasa düzenbazın İlk Emri'dir.

Dolandırmanın lojistikleri oldukça basitti. Arnold ve Slack elmas madeninin "keşfini" duyurmadan aylarca önce Avrupa'ya seyahat edip 12.000 dolar (eski altın madenciliği günlerinden tasarruf ettikleri para) değerinde gerçek elmaslar satın aldılar. Sonra "madene" bu taşları serpiştirdiler ve ilk uzman bunları çıkarıp San Francisco'ya götürdü. Bu taşları inceleyen Tiffany'nin kendisi dahil bütün mücevheratçılar, bu heyecana kendilerini kaptırıp taşların değerini olduğundan fazla tahmin ettiler. Sonra Ralston adamlara güvence olarak 100.000 dolar verdi ve onlar New York'tan döner dönmez Amsterdam'a gidip kesilmemiş mücevherler aldılar. Değerli taşları yine madene serpiştirdiler ve bu kez daha fazla mücevher bulundu.

Bununla birlikte olayın etkinliği bu tür hilelere değil, Arnold ve Slack'in rollerini mükemmel oynamalarına dayanıyordu. Milyonerler ve büyük işadamlarının arasına karışacakları New York'a giderken bir veya iki beden küçük pantolonlar ve paltolar giyerek büyük şehirde gördükleri her şeye şaşkınlıkla bakarak kaba taşralı imajını sürdürdüler. Hiç kimse bu taşra alıklarının dönemin en kurnaz, acımasız sermayedarlarını kandırabileceğine inanmamıştı. Ve Harpending, Ralston, hatta Rothschild madenin varlığını kabul ettikten sonra bundan kuşkulanan herkes dünyanın en başarılı işadamlarının zekâsından kuşkulandırılmıştı.

Sonuçta Harpending'in şöhreti zedelendi ve adam bir daha asla toparlanamadı; Rothschild dersini iyi aldı ve bir daha asla dolandırılmadı; Slack parasını alıp kaçtı, bir daha bulunamadı. Arnold, Kentucky'deki evine gitti. Sonuçta maden haklarının satışı yasaldı; alıcılar en iyi tavsiyeleri almışlardı ve eğer madenin elmasları tükenmişse bu onların sorunuydu. Arnold parayı çiftliğini büyütmek ve kendi bankasını kurmak için harcadı.

İnsanın entelektüel yeteneği kadar gurur duyduğu bir şey yoktur, çünkü hayvan dünyasında ona hâkim konumu veren şey bu yeteneğidir. Birisinden bu bakımdan kesinlikle üstün olduğunuzu, o kişinin ve başkalarının görmesini sağlamanız son derece düşüncesizce bir harekettir... Bundan dolayı, mevki ve zenginlik toplumda her zaman farklı davranılmayı sağlarken entelektüel kapasitenin asla bekleyemeyeceği bir şeydir bu. Gözardı edilmek ona gösterilecek en büyük lütuftur; eğer insanlar olur da farkedерlerse, farketmelerinin nedeni bunu küstahlık olarak görmeleri veya sahibinin sahip olmaya hakkı olmadığı ve gururlandığı bir şey olarak görmeleridir; bu davranışın intikamı olarak insanlar o kişiyi başka bir şekilde aşağılamaya çalışırlar, eğer bunu yapmak için beklerlerse bu yalnızca uygun bir fırsatın doğması içindir. Kişi tavırlarında olabildiğince mütevazı olabilir, ama insanlar onun kendilerinden zekâca üstün olması suçunu ender olarak görmezden gelirler. Gül Bahçesi'nde Sadi şu yorumda bulunur: "Aptal insanların akıllılarla birlikte olma isteksizliği, akıllıların aptallarla birlikte olma isteksizliğinden yüz katı daha fazladır."

Öte yandan aptal olmak gerçekten tavsiye edilir. Çünkü tıpkı sıcaklığın vücut için hoş olması gibi üstün olduğunu bilmek de zihin için güzel bir şeydir; insan kendisine bu duyguyu verecek birini arar, tıpkı ısınmak istediğinde içgüdüsel olarak şömineye yaklaşması veya güneşe çıkması gibi. Ama bu, üstünlüğü yüzünden kendisinden hoşlanılmayacağı anlamına gelmektedir; eğer bir insan kendisinden hoşlanılmasını istiyorsa zekâ konusunda gerçekten aşağı düzeyde olmalıdır.

Arthur Schopenhauer, 1788-1860

GÜCÜN ANAHTARLARI

Bir başkasının bizden daha zeki olduğu duygusu neredeyse dayanılmazdır. Genellikle bunu çeşitli şekillerde akla yakın göstermeye çalışırız: "O yalnızca kitabı bilgilere dayanıyor, bense gerçek bilgiye sahibim." "Onun anne babası iyi bir eğitim alması için para ödediler. Benim anne babam zengin olsaydı, ben de öyle ayrıcalıklı olsaydım..." "Sandığı kadar zeki değil." "Dar bir alanı benden daha iyi bilebilir, ama onun ötesinde o kadar zeki değil. Einstein bile fizik dışında bir aptaldı."

Zeki olmanın çoğu insanın gururu için ne kadar önemli olduğu düşünülürse bir kişinin beyin gücünü istemeden küçümsememeye ya da bu konuda kuşku dile getirmemeye dikkat etmelidir. Bu affedilmez bir günahdır. Ama eğer bu sağlam kuralı kendiniz için işler hale getirirseniz her türlü aldatma yolunu açar. İnsanların bilinçaltına onların sizden daha zeki olduklarına dair güvence verin, hatta biraz geri zekâlı olduğunuzu ve onlar için ancak bazı basit işleri halledebileceğinizi ifade edin. Onlara verdiğiniz entelektüel üstünlük duygusu şüphelerini giderecektir.

1865'te Prusyalı meclis üyesi Otto von Bismarck, Avusturya'nın kesin bir anlaşma imzalamasını istiyordu. Anlaşma tamamen Prusya'nın çıkarına olup Avusturya'nın çıkarlarına ters düşüyordu, dolayısıyla Bismarck, Avusturyalıları ikna etmek için bir strateji hazırlamalıydı. Ama Avusturyalı görüşmeci Kont Blome doymak bilmez bir iskambil oyuncusuydu. En sevdiği oyun *quinze*'di ve bir insanın karakterini *quinze* oynama şekline bakarak değerlendirebileceğini söylerdi. Bismarck, Blome'un bunu söylediğini biliyordu.

Görüşmeler başlamadan önceki gece Bismarck masum bir şekilde Blome'la *quinze* oyununa girdi. Daha sonra şunları yazmıştı: "Bu son *quinze* oynayımdı. O kadar dikkatsizce oynadım ki, herkes şaşırıldı. Birkaç bin taler [dönemin para birimi] kaybettim, ama [Blome'u] kandırmada başarılı oldum, çünkü o benim olduğumdan daha gözüpük davrandığıma inandı." Dikkatsiz görünerek Bismarck aynı zamanda cüretkâr aptalı da oynamış, gülünç şeyler söylemiş ve gereğinden fazla sinirli enerji hakkında bir şeyler mırıldanıp durmuştu.

Bütün bunlar Blome'un onun hakkında değerli bilgiler elde ettiğini düşünmesini sağlamıştı. Bismarck'ın saldırgan tavrı olduğunu biliyordu; Prusyalı bu şöhreti daha önceden edinmişti zaten ve oynama şekli de bunu doğrulamıştı. Ve saldırgan bir adam aptal ve aceleci olabilirdi. Buna uygun olarak anlaşmayı imzalama zamanı gelince Blome avantajlı olduğunu düşündü. Bismarck gibi dikkatsiz bir aptalın soğukkanlı bir hesaplama ve aldatmaca içine giremeyeceğini düşünüyordu, bu yüzden imzalamadan önce anlaşmaya şöylece bir bakmakla yetindi; ufak yazıları okumadı. Mürekkep kurur kurumaz keyifli Bismarck şaşkınlığını belirtti. "Vay canına, Avusturyalı bir diplomatın bu anlaşmayı imzalayabileceğini hiç düşünmezdim!"

Çinlilerin bir sözü vardır: "Kaplana öldürmek için domuz kılığına girmek." Bu söz avcının gizlenip domuz sesini taklit ettiği eski bir av tekniğini ifade etmektedir. Güçlü kaplan domuzun kendisine doğru gidiğini düşünür, kolay yemeğin yaklaşmasını bekler. Ama son gülen avcı olur.

Domuz kılığına girmek kaplan gibi kibirli ve kendine aşırı güvenli olanlar üzerinde harikalar yaratır. Sizi avlamanın ne kadar kolay olduğunu düşünüyorsa durumu o kadar kolaylıkla tersine çevirebilirsiniz. Bu hile hırslı olup kendinizi hiyerarşik olarak aşağıda bulduğunuz durumlarda da çok yararlıdır. Olduğunuzdan daha az zeki, hatta biraz aptal gibi görünmek mükemmel bir kamuflemdir. Zararsız bir domuz gibi görünürseniz kimse sizin içinizde tehlikeli hırsları barındırdığınızı anlamaz. Hatta çok sevimli ve boyun eğer olduğunuz için sizi terfi bile ettirebilirler. Cladius, Roma imparatoru olmadan önce ve daha sonra da XIII. Louis olan Fransa prensi, üstlerindeki tahtla ilgili planları olduğundan şüphelendiğinde aynı taktiği kullanmışlardı. Genç birer adamken aptal oynayınca rahat bırakılmışlardı. Onların saldırıya geçme, güç ve hileyle hareket etme zamanı geldiğinde herkesi hazırlıksız yakalamışlardı.

Zekâ önemsizmiş gibi gösterilecek en belirgin niteliktir, ama neden orada durasınız ki? Gösteriş ölçüğünde zevk ve kültürlülük zekâyâ yakındır; insanların sizden daha kültürlü olduklarını hissetmelerini sağlayın, savunmaları düşecektir. Arnold ve Slack'in bildiği gibi tam bir

saflik havası harikalar yaratabilir. O şık sermayedarlar onların arkalarından gülüyorlardı, ama sonuçta en çok kim güldü? O halde, genelde insanların sizden daha zeki ve kültürlü olduklarını hissetmelerini sağlayın. Sizi etraflarında tutacaklardır, çünkü kendilerini iyi hissetmelerini sağlıyorsunuzdur ve ne kadar çok etraflarında olursanız onları aldatmak için o kadar çok fırsatınız olur.

İmaj: Opossum yakalanacağını hissettiği zaman ölü taklidi yaparak aptal oynar. Bu nedenle birçok yırtıcı hayvan onu rahat bırakmıştır. Böylesi çirkin, aptal, tembel bir yaratığın böyle bir aldatmacayı yapabileceğine kim inanır?

Otorite: Aptallığı nasıl kullanacağınızı bilin. En akıllı adam bu kartı arasına oynar. En üstün bilgeliğin bilmez görünmeyi içerdiği durumlar vardır; cahil olmayabilirsiniz, ama cahili oynayabilirsiniz. Aptallar arasında zekiye ve deliler arasında akıllıyı oynamanın pek bir iyi yanı yoktur. Aptalmış gibi yapan aptal değildir. Herkes tarafından kabul edilmenin en iyi yolu en aptal hayvanın kılığına girmektir (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Zekânızın gerçek düzeyini göstermenin karşılığını ender olarak görürsünüz; her zaman kendinizi önemsememe alışkanlığında olmalısınız. İnsanlar istemeden gerçeği öğrenirlerse -yani görüldüğünüzden daha zeki olduğunuzu- böyle ketum olduğunuz için size daha fazla hayranlık duyacaklardır. Kuşkusuz zirveye doğru tırmanışa geçmenin başlangıcında çok aptal oynayamazsınız. Patronunuzun sizin etrafınızdaki rakiplerinizden daha zeki olduğunuzu bilmesini istersiniz. Ancak merdiveni tırmanmaya devam ederken zekânızı bir dereceye kadar körleştirmeniz gerekir.

Bununla birlikte, tersini yapmanın karşılığını aldığınız bir durum vardır; o da zekâ gösterisiyle bir aldatmacayı gizleyebildiğiniz durumdur. Zekâyla ilgili durumlarda çoğu şeyde olduğu gibi görünüş önemlidir. Eğer yetkiniz ve bilginiz var gibi görünüyorsanız insanlar sizin

söylediklerinize inanır. Bu sizi bir beladan kurtarmada çok faydalı olabilir.

Sanat eseri satıcısı Joseph Duveen bir keresinde kısa bir süre önce oldukça yüksek bir bedelle Dürer tablosu sattığı New York'lu bir işadının evindeki bir partiye katılmıştı. Konuklar arasında son derece bilgili ve kendinden emin gibi görünen genç bir Fransız sanat eleştirmeni vardı. Bu adamı etkilemek isteyen işadının kızı ona henüz asılı olmayan Dürer'i gösterir. Eleştirmen tabloyu bir süre inceledikten sonra, "Biliyor musunuz, bu Dürer'in gerçek olduğunu sanmıyorum," der. Genç kız hemen bunu babasına bildirmeye koşar ve duyduklarından son derece rahatsız olan zengin adam güvence için Duveen'e döner. Duveen yalnızca güler. "Ne kadar hoş," der. "Farkında mısınız genç adam, buradan ve Avrupa'dan en azından yirmi sanat eseri uzmanı da bu tablonun gerçek olmadığını söyledi. Şimdi siz de aynı hatayı yaptınız." Güvenli ses tonu ve yaydığı otoriter hava Fransızın gözünü korkutur ve adam yaptığı hata için özür diler.

Duveen sanat piyasasının sahtelerle dolup taşıdığını ve birçok tablonun yanlış bir şekilde eski ustalara atfedildiğini biliyordu. Gerçeği sahtesinden ayırmada büyük çaba gösteriyordu, ama satış yapma hevesiyle bazen çalışmanın gerçekliğini abartıyordu. Onun için önemli olan şey alıcının bir Dürer almış olduğuna inanmasıydı ve Duveen yaydığı kusur bulunamaz otorite havasıyla herkesi "uzmanlığına" inandırmıştı. Bu nedenle gerekli olduğunda profesörü oynamak ve bu tavrı sırf rol hoşla gittiği için takınmamak çok önemlidir.

YASA 22

TESLİM OLMA TAKTİĞİNİ KULLANIN, ZAYIFLIĞI GÜCE DÖNÜŞTÜRÜN

HÜKÜM

Rakibinizden daha zayıf olduğunuzda asla onurunuz uğruna savaşmayın; onun yerine teslim olmayı seçin. Teslim olmak toparlanmanız, sizi ele geçiren kişiye azap çektirmek ve rahatsız etmek, gücünün azalmasını beklemek için zaman kazandırır. Ona savaşıp sizi yenmenin tatminini vermeyin, daha önce teslim olun. Öteki yanağınızı çevirmeniz onu çileden çıkaracak ve rahatsız edecektir. Teslimi bir güç aracı olarak kullanın.

YASAYI ÇİĞNEMEK

Melos Adası Akdeniz'in kalbinde stratejik bir konumdaydı. Klasik dönemlerde Atina şehri denize ve Yunanistan'ın etrafındaki sahil bölgesine egemendi, ama Melos, Mora Yarımadası'ndaki Sparta'nın sömürgesiydi. Mora Yarımadası Savaşı sırasında Melianlar, Atinalılarla ittifak yapmayı reddedip Ana Sparta'ya sadık kaldılar. M.Ö. 416'da Atinalılar Melos'a karşı bir sefer düzenlediler. Ancak tam saldırıya geçmeden önce Melianları yenilgi ve yıkım yaşamak yerine teslim olmaya ikna etmek üzere bir delege grubu gönderdiler.

"Siz de bizim kadar biliyorsunuz ki," dedi delegeler. "Adaletin standardı zorlama gücünün eşitliğine dayanır ve gerçekte güçlüler yapmaya güçleri olan şeyi yaparlar ve zayıflar kabul etmek zorunda kaldıkları şeyi kabul ederler." Melianlar bunun adil davranma kavramına uymadığını söylediklerinde Atinalılar neyin adil olup neyin olmadı-

ğına güç sahiplerinin karar verdiğini söylediler. Melianlar bu yetkinin ölümlülere değil, tanrılara ait olduğunu söyleyerek itiraz ettiler. "Tanrılar hakkındaki fikrimiz ve insanlar hakkındaki bilgimiz," diye karşılık verdi Atina delegasyonunun bir üyesi. "Mümkün olan her şeyi yönetmemizin genel ve gerekli bir doğa yasası olduğu sonucuna götürür bizi."

Melianlar vazgeçmedi. Sparta'nın yardımlarına geleceğinde ısrar ediyorlardı. Atinalılar, Spartalıların muhafazakâr, pratik insanlar olduklarını ve kazanacakları bir şey olmayıp kaybedecekleri çok şey olduğu için Melos'a yardım etmeyeceklerini söylediler.

Sonunda Melianlar onur ve zalim güce karşı direnme ilkesinden söz etmeye başladılar. "Yanlış bir onur duygusuyla yoldan sapmayın," dedi Atinalılar. "Onur, gururunu bir şekilde etkileyen açık bir tehlikeyle karşılaştığında insanı çoğu kez mahvolmaya doğru götürür. Size böylesi mantıklı şartlar sunarken Hellas'daki en büyük ülkeye teslim olmadı gurur kırıcı bir şey yok." Tartışma sona erdi. Melianlar konuyu aralarında görüştüler; Spartalıların yardımına, tanrıların iradesine ve davalarının haklılığına güvenmeye karar verdiler. Atinalıların teklifini kibarca geri çevirdiler.

Birkaç gün sonra Atina, Melos'u istila etti. Melianlar yardımlarına gelmeyen Spartalıları olmadan bile soylu bir biçimde savaştılar. Atinalıların ana şehri kuşatmak için birkaç hücumda bulunmaları gerekti, ama Melianlar sonunda teslim oldular. Atinalılar hiç zaman kaybetmediler; askerlik çağında olan, ele geçirebildikleri bütün erkekleri öldürdüler, kadınları ve çocukları köle olarak sattılar, adayı kendi sömürgecileriyle doldurdular. Yalnızca bir avuç Melian hayatta kaldı.

KESTANE VE İNCİR AĞACI

İncir ağacına çıkan bir adam dalları kendine doğru eğip olgunlaşmış meyvaları topluyor, sonra ağzına atıp sert dişleriyle çiğniyordu. Bunu gören kestane ağacı uzun dallarını uzatıp gürültülü bir hışırtıyla konuştu. "Ah, İncir! Doğa tarafından bana göre ne kadar az korunuyorsun. Benim tatlı yavrularımın nasıl birbirine yakın çıktığını görüyorsun ya; önce yumuşak bir zarla, ardından sert bir kabukla örtülmüşler, bununla yetinmeyen doğa bize bu sert ve birbirine yakın

dikenleri de vermiştir, böylece bir insanın elleri bizi zarar veremez." İncir ağacı bunun üzerine kahkahalarla gülmeye başlar. Kahkahaları bittikten sonra şöyle dedi: "İnsanın senin yavrularını bile elinden alacak zekâda olduğunu çok iyi biliyorsun. Ama sen söz konusu olduğunda bunu taşlar ve sopalarla yapar; yere düştüklerinde yavrularını ayaklarıyla veya taşla ezer ki, böylece yavruların zırhlarından ezilmiş ve zarar görmüş olarak çıkarlar; oysa bana elleriyle asla sana yaptıkları gibi kaba bir şekilde değil, özenle dokunurlar."

Leonardo da Vinci, 1452-1519

Yorum

Atinalılar tarihteki en pratik olan insanlardı ve Melianlarla olabildiğince pratik bir görüşme yapmışlardı. Zayıfsanız faydasız bir savaşa girişerek kazanacağınız bir şey yoktur. Kimse zayıfın yardımına gelmez, bunu yaparak ancak kendilerini tehlikeye atmış olurlar. Zayıf tek başınadır ve yenilgiyi kabul etmelidir. Savaşmak size şehitlikten başka bir şey vermez ve bu süreçte sizin davanıza inanmayan birçok kimse olacaktır.

Fransız karşıtı görüşler doruk noktasındayken Voltaire, Londra'da sürgünde yaşıyordu. Bir gün caddelerde yürürken öfkeli bir kalabalık etrafını çevirir. "Onu asın, Fransızı asın," diye bağırır kalabalık. Voltaire kalabalığa şu sözlerle seslenir: "İngilizler! Fransız olduğum için beni öldürmek istiyorsunuz. Ama bir İngiliz olarak doğmadığım için yeterince cezalandırılmadım mı zaten?" Kalabalık bu düşünceli sözleri alkışlar ve evine kadar güvenle gitmesi için ona eşlik eder. Küçük, Kahverengi Anekdot Defteri, Clifton Fadiman, ed., 1985

Zayıflık bir günah değildir ve eğer doğru oynamayı öğrenirseniz güç haline bile gelebilir. Melianlar başta teslim olsalardı gizli yollarla Atinalıları sabote edebilirler ya da ittifak yaparak alabildiklerini alır ve gerçekten birkaç yıl sonra olduğu gibi Atina zayıfladığında onu terkedebilirlerdi. Talih değişir ve güçlü olan genellikle çöker. Teslim olmak büyük gücü gizler; halinden memnunmuş gibi görünerek düşmanı uyutmak size kaybettiklerinizi yeniden kazanmak, düşmanın kuyusu-

nu kazanmak, intikam almak için zaman kazandırır. Bu zamanı hiç kazanamayacak olduğunuz bir savaşta şerefle değış tokuş etmeyin.

***Zayıf insanlar asla olmaları gerektiğı zaman teslim olmazlar.
Cardinal de Retz, 1613-1679***

YASAYA UYMAK

Alman yazar Bertolt Brecht 1920'lerde komünizm davasına gönül vermişti. O andan itibaren oyunları, makaleleri ve şiirleri devrimci coşkusunu yansıtır olmuştı ve genellikle ideolojik ifadeleri mümkün olduğunca açık olsun diye çaba gösteriyordu. Hitler iktidara geçince Brecht ve komünist meslektaşları hedef tahtası haline geldiler. Birleşik Devletler'de birçok arkadaşı vardı: onun görüşlerine sempati besleyen Amerikalılar ve Hitler'den kaçan Alman entelektüeller. Aynı şekilde Brecht de 1941'de Amerika'ya göç etti ve film piyasasında para kazanmayı ümit ettiği Los Angeles'a yerleşmeyi seçti.

Sonraki birkaç yıl içinde Brecht kapitalizm karşıtı eğilimle senaryolar yazdı. Hollywood'da çok az başarı kazandı, böylece savaş sona erdikten sonra 1947'de Avrupa'ya geri dönmeye karar verdi. Ancak aynı yıl Birleşik Devletler Amerikan Olmayanların Faaliyetleri Komitesi, Hollywood'a sözde komünist sızıntısını araştırmaya başladı. Komite açık bir biçimde Marksizmi destekleyen Brecht hakkında bilgi toplama başladı ve 19 Eylül 1947'de, yani Brecht'in Birleşik Devletler'den ayrılmayı planladığı tarihten tam bir ay önce komite karşısına çıkması için bir celp gönderdi. Brecht'in yanısıra çok sayıda diğeri yazar, yapımcı ve yönetmene de celp gelmişti ve bu grup Hollywood 19 olarak tanınmaya başlamıştı.

Washington'a gitmeden önce Hollywood 19 bir hareket planı yapmak için toplanmaya karar verdi. Yaklaşımları yüzleşmeci olacaktı. Komünist Parti'ye üye olduklarına ya da olmadıklarına dair soruları yanıtlamak yerine daha önceden hazırlamış oldukları ve komitenin yetkisine meydan okuyan bir bildiri okuyacaklar, komitenin faaliyetlerinin anayasaya aykırı olduğunu iddia edeceklerdi. Bu strateji hapse girmeyi gerektirse bile davaları için reklam yapmalarını sağlayacaktı.

Brecht buna itiraz etti. Eğer bu süreçte oyunlarını sergileme ve yazılarını satabilme hakkından yoksun kalacaklarsa inanç kurbanı olup halkın anlayışını kazanmaya çalışmanın ne yararı vardı? Kendilerinin komite üyelerinden daha zeki olduğundan emindi. Neden onlarla tartışarak kendilerini onların seviyesine indirsinlerdi ki? Neden aslında gizlice onlarla alay ederken teslim olmuş gibi görünüp komiteyi atlatmasınlardı? Hollywood 19, Brecht'i kibarca dinledi, ama kendi planına bağlı kalıp Brecht'i kendi seçiminde özgür bırakmaya karar verdi.

Komite sonunda 30 Ekim'de Brecht'i çağırdı. Onun da kendisinden önce komitenin karşısına çıkan Hollywood 19 gibi yapmasını bekliyorlardı: Tartışacak, soruları yanıtlamayı reddedecek, komitenin bu duruşmayı yapma hakkına itiraz edecek, hatta bağırıp çağırarak, hakaretlerde bulunacaktı. Gelgelelim Brecht hiç de aykırı bir tablo çizmiyordu. Takım elbise giyiyordu (ki ender olarak yaptığı bir şeydi), puro içiyordu (komite başkanının puro içmeyi çok sevdiğini duymuştu), sorularına kibarca yanıtlar veriyor ve onların yetkilerini genelde kabul ediyordu.

Diğerlerinin aksine Brecht, Komünist Parti'ye üye olup olmadığı sorusunu yanıtladı. Üye değildi, ki bu doğrudu. Bir komite üyesi sordu. "Devrimci oyunlar yazdığınız doğru mu?" Brecht açık komünist mesajlar veren pek çok oyun yazmıştı, ama şöyle yanıt verdi: "Hitler'e karşı mücadele adına birçok şiir, şarkı sözü ve oyun yazdım ve kuşkusuz hepsi devrimci olarak nitelendirilebilir, çünkü hükümetin yıkılmasından yanaydım." Bu ifadeye karşı çıkan olmamıştı.

Brecht'in İngilizcesi son derece yeterliydi, ama ifadesi boyunca bir çevirmen kullanmıştı, bu da dille kurnaz oyunlar oynayabilmesine izin veren bir taktikti. Komite üyeleri şiirlerinin İngilizce çevirilerinde komünist eğilimler bulduğunda Brecht bu satırları Almanca okuyor, çevirmen yeniden tercüme ediyordu ve dizeler her nasılsa zararsız görünüyordu. Bir ara bir komite üyesi Brecht'in devrimci şiirlerini İngilizce olarak yüksek sesle okudu ve, "Bunu siz mi yazdınız?" diye sordu. "Hayır," diye yanıt verdi Brecht. "Ben Almanca şiir yazdım ve o da bundan oldukça farklı." Yazarın anlaşılması zor cevapları komiteyi şaşırttı,

ama nezaketi ve yetkilerine teslim oluş şekli ona kızmalarını olanaksız hale getiriyordu.

Yalnızca bir saatlik sorgulamadan sonra komite üyeleri yeterince dinlemişlerdi. "Çok teşekkür ederiz," dedi başkan. "Siz [diğer] tanıklar için iyi bir örneksiniz." Onu yalnızca serbest bırakmakla kalmadılar, kendi nedenleri yüzünden onu gözaltına alabilecek olan göçmenlik bürosu görevlileriyle bir sorun yaşarsa yardımcı olabileceklerini bildirdiler. Brecht ertesi gün Birleşik Devletler'i terketti, bir daha da asla geri dönmedi.

Yorum

Hollywood 19'un yüzleşmeci yaklaşımı onlara büyük sempati getirdi ve yıllar sonra halkın gözünde bir şekilde temize çıktılar. Ama aynı zamanda kara listeye alındılar ve faydalı işler üretebilecekleri değerli yıllarını yitirdiler. Öte yandan Brecht komiteye olan nefretini dolaylı olarak dile getirdi. İnançlarını değiştirmiş ya da değerlerinden taviz vermiş değildi; onun yerine kısa tanıklığı sırasında aslında belirsiz yanıtlar, anlaşılmaz sözler içine saklandığı için karşı çıkılamayan yalanlar ve kelime oyunları komitenin etrafında daireler çizerken teslim olmuş gibi görünerek üstünlük sağlamıştı. Sonunda devrimci yazılarına devam edebilmek için özgürlüğüne kavuştu (hapse girmek ya da Birleşik Devletler'de gözaltına alınmak yerine), oysa o sahte itaatle komiteyle ve yetkileriyle gizlice alay etmişti.

Şunu unutmayın: Yetkileriyle gösteriş yapan kişiler teslim olma taktiğiyle kolayca kandırılabilirler. Açık boyun eğme işaretiniz onların kendilerini önemli hissetmelerini sağlar; onlara saygı duymanızdan tatmin olmuş bir şekilde daha sonraki bir karşı saldırı ya da Brecht tarafından kullanılan dolaylı alaycılık için kolay hedefler haline gelirler. Gücünüzü zaman içinde ölçerek, asla uzun vadedeki manevra kabiliyetinizi inanç kurbanı olmanın kısa süreli onuruna feda etmeyin.

***Yüce lord yanından geçerken akıllı köylü başıyla selam verir ve sessizce osurur.
Etiyopya Atasözü***

GÜCÜN ANAHTARLARI

Güç alanında başımızı derde sokan şey genellikle düşmanlarımızın ya da rakiplerimizin hareketine verdiğimiz aşırı tepkilerdir. Bu aşırı tepki daha mantıklı olursak kaçınabileceğimiz sorunlar yaratır. Ayrıca sonsuz bir geri sekme etkisi de vardır, çünkü o zaman düşmanımız da aşırı tepki verir, tıpkı Atinalıların Melianlara yaptığı gibi. Tepki vermek, saldırganlığa başka bir tür saldırganlıkla karşılık vermek bizim her zaman birinci içgüdümüzdür. Ama bir dahaki sefere biri sizi ittiğinde ve siz de tepki vermeye hazırlandığınızda şunu deneyin: Direnmeyin ya da mücadele etmeyin, ama teslim olun, diğer yanağınızı uzatın, eğilin. Bunun onların davranışını etkisiz hale getirdiğini göreceksiniz; sizin büyük bir güçle karşılık vermenizi bekliyor, hatta istiyorlardı, bu yüzden sizin direnç göstermeyişiniz karşısında hazırlıksız yakalandılar ve kafaları karıştı. Teslim olmakla aslında siz durumu kontrol ediyorsunuz, çünkü teslim olursunuz onların sizi yendiklerine inanmalarını sağlayacak olan daha geniş bir planın bir parçası.

Bu, teslim olma taktiğinin özüdür: İçte sabit durun, dışta eğilin. Öfkelenme nedeninden yoksun kalan rakipleriniz çok şaşıracaktır. Sizin bir tepki doğuracak olan daha büyük bir şiddetle karşılık verme olasılıkları çok düşüktür. Bu arada siz onları yere yıkacak karşı hareketleri tasarlayacak zaman ve yer bulmuş olursunuz. Zekânın vahşet ve saldırganlığa karşı savaşında teslim olma taktiği güçlü bir silahtır. Kendini kontrol gerektirir. İçtenlikle teslim olanlar özgürlüklerinden vazgeçerler ve yenilgilerinin verdiği aşağılanmayla ezilebilirler. Siz yalnızca teslim olmuş görüldüğünüzü unutmamalısınız, tıpkı kendini korumak için ölü rolü yapan hayvan gibi.

Teslim olmanın savaşmaktan daha iyi olabildiğini gördük; daha güçlü bir rakip ve kesin bir yenilgi karşısında teslim olmak çoğu kez kaçmaktan da iyidir. Kaçmak sizi o an için kurtarabilir, ama saldırgan eninde sonunda size yetişecektir. Oysa teslim olursanız düşmanınızın etrafına dolanmak ve onu yakından ısırarak şansına sahip olabilirsiniz.

M.Ö. eski Çin'de Yue Kralı Goujian, Fujiao çarpışmasında hükümdar Wu tarafından korkunç bir yenilgiye uğratıldı. Goujian kaçmaya çalıştı, ama bir danışmanı teslim olup kendisini hükümdar Wu'nun hiz-

metine adamasını tavsiye etti, böylece adamı yakından inceleyip intikamını hazırlayabilirdi. Bu tavsiyeye uymayı kabul eden Gouijan hükümdara bütün malını mülkünü verdi ve ahırlarında en alt seviyedeki bir uşak olarak çalışmaya başladı. Üç yıl boyunca kendini hükümdarın önünde aşağıladı ve sonunda onun sadakatinden emin olan hükümdar evine gitmesine izin verdi. Ama Gouijan bu üç yılı hükümdar hakkında bilgi toplayarak ve intikam planları yaparak geçirmişti. Korkunç bir kuraklığın Wu'yu zor duruma düşürdüğü ve krallığın iç ayaklanmalarla zayıfladığı bir dönemde Gouijan bir ordu toplayıp saldırıya geçti ve kolayca kazandı. Bu, teslimin ardındaki güçtür: Size yıkıcı darbeyi hazırlamak için zaman ve esneklik kazandırır. Gouijan kaçsaydı şansını kaybederdi.

Dış ticaret on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Japonya'nın bağımsızlığını tehdit etmeye başladığında Japonlar yabancıları nasıl yeneceklerini tartışmaya başladılar. Bir bakan olan Hotta Masayoshi 1857'de Japon politikasını yıllarca etkileyen bir memorandum yazdı. "Bu nedenle, bizim politikamızın dostane ittifaklar oluşturmak, her yerdeki yabancı ülkelere gemiler göndermek ve ticaret yapmak, en iyi durumdaki yabancıları taklit etmek ve böylece kendi yetersizliklerimizi aşmak; ulusal gücümüzün gelişimini desteklemek ve silah donanımımızı tamamlamak ve böylece en sonunda bütün dünya ülkeleri mükemmel uyumun nimetlerini tanıyana ve hegemonyamız dünya çapında tanınana kadar yabancıları kademeli olarak nüfuzumuz altına almak olduğuna ikna olmuş durumdayım." Bu, yasanın mükemmel biçimde uygulanişidir. Düşmana ulaşabilmek için teslimi kullanın. Onun yollarını öğrenin, yavaş yavaş yanına sokulun, dışta onun âdetlerine uyun, ama içte kendi kültürünüzü sürdürün. Sonunda zafer sizin olacaktır, çünkü o sizi zayıf ve aşağı görürken, size karşı bir önlem almazken siz ona yetişip geçmek için zamanı kullanmış oluyorsunuz. Bu yumuşak, nüfuz edici istila şekli genellikle en iyisidir, çünkü düşmanın karşısında tepki vereceği, hazırlık yapacağı ya da direneceği bir şey yoktur. Ve eğer Japonya Batı etkisine zorla direnseydi, kültürünü kalıcı biçimde değiştiren yıkıcı bir istilayla karşılaşabilirdi.

Teslim olmak aynı zamanda Brecht'in yaptığı gibi düşmanlarınızla alay etme, güçlerini kendilerine karşı çevirme fırsatı da verir size. Milan Kundera'nın Çekoslovakya'daki ceza kamplarında yaşadığı dene-

yimlerine dayanan Şaka adlı romanı hapishanede mahkûmların gardiyanlara karşı koştığı bir bayrak yarışını anlatmaktadır. Gardiyanlar için bu yarış fiziksel üstünlüklerini sergilemeleri için bir fırsattı. Mahkûmlar kaybetmelerinin beklendiğini biliyorlardı, onlar da buna uygun davrandılar; zorlukla hareket ederek abartılı bir çaba içindeymiş gibi göründüler, birkaç metre koşup yere yıkıldılar, gardiyanlar son hızla koşarken onlar sekerek veya son derece yavaş bir şekilde koşarak ilerlediler. Hem yarışa katılarak, hem de kaybederek gardiyanlara ita-atkâr bir şekilde uydular; ama "aşırı itaatleri" olayı mahvedecek derecede sahteydi. Aşırı itaat ya da "teslim" burada üstünlüğü ters yönde göstermenin bir şeklidir. Direnmek mahkûmları şiddet döngüsüne sokar, onları gardiyanların seviyesine indirirdi. Buna karşılık, gardiyanlara aşırı itaat etmeleri gardiyanları gülünç gösterdi, ama kendilerinden isteneni yapmış olan mahkûmları cezalandıramadılar.

Güç her zaman değişkendir; oyun, yapı gereği akışkan ve sürekli mücadele arenası olduğu için güce sahip olanlar sonunda kendilerini neredeyse her zaman inişte bulurlar. Eğer geçici olarak zayıfladığınızı görürseniz teslim olma taktiği kendinizi yeniden yükseltmek için mükemmeldir; hırsınızı gizler; size sabrı, kendini kontrolü, oyundaki anahtar becerileri öğretir ve size hükmeden kişinin ani inişinden faydalanmanız için en iyi pozisyona sokar sizi. Eğer kaçarsanız ya da mücadele ederseniz uzun vadede kazanamazsınız. Eğer teslim olursanız neredeyse her zaman galip çıkan siz olursunuz.

İmaj: Bir Meşe Ağacı. Rüzgâra direnen meşe dallarını tek tek kaybeder ve en sonunda kendini koruyacak bir şey kalmayınca gövde düşer. Eğilen meşe daha uzun yaşar, gövdesi daha geniş büyür, kökleri daha derine iner ve daha dirençli olur.

Otorite: Göze göz, dişe diş dendiğini duymuşsunuzdur. Ama ben size şunu söylüyorum: Kötüye direnmeyin; kim sizin sağ yanağınıza vurursa ona öteki yanağınızı çevirin. Ve biri sizi dava eder ve paltonuzu alırsa ona cüppenizi de verin. Ve eğer biri sizi bir mil gitmeye zorlarsa iki mil gidin (Hazreti İsa, Matta 5:38-41).

Teslim olmanın anlamı kendinizi savunabileceğiniz daha ilerki bir tarih için postunuzu korumaktır. İnsan inanç kurbanı olmamak için teslim olur, fakat bazen düşmanın acımasının olmadığı zamanlar vardır ve kendini feda etmek tek çözüm gibi görünmektir. Dahası eğer ölmeye istekli olursanız diğerleri sizin sunduğunuz örnekten güç ve ilham alabilir.

Yine de teslim olmanın tersi olan kendini feda etmek sonucu tam belli olmayan bir taktiktir ve mücadele ettiği saldırganlık kadar şiddet içerir. Daha da önemlisi elde ettiğiniz gücün tadını çıkarmak için orada olamazsınız. Ve kendini feda edenlerde bencil ve kibirli bir hava vardır, sanki onları takip edenler onların şöhretlerinden daha az önemlidirler.

Güç sizi terkettiğinde bu yasanın tersine aldırılmamak en iyisidir. Kendini feda etme fikrini bir kenara bırakın; sarkaç sonunda sizin tarafınıza gelecektir ve sizin bunu görmek için hayatta olmanız gerekir.

YASA 23

GÜÇLERİNİZİ YOĞUNLAŞTIRIN

HÜKÜM

Gücünüzü ve enerjinizi en güçlü noktalarında yoğunlaştırarak koruyun. Zengin bir maden bulup derinlere dalmakla sığ bir madenden diğerine atlayarak kazanacağınızdan daha fazla kazanırsınız, yoğunluk her zaman genişliği yener. Sizi yükseltecek güç kaynakları ararken anahtar konumdaki bir destek, size uzun süre boyunca süt verebilecek olan ineği bulun.

YASAYI ÇİĞNEMEK

Altıncı yüzyılın başında Çin'deki Wu Krallığı, komşusu Orta Krallık'ın kuzey eyaletleriyle savaşa başladı. Wu artan bir güce sahipti, ama yüzyıllardır Çin kültürünün merkezi olan Orta Krallık'ın sahip olduğu büyük geçmiş ve uygarlıktan yoksundu. Orta Krallık'ı yenerek Wu Krallığı statüsünü derhal yükseltecekti.

Savaş büyük gösteriler ve birkaç zaferle başladı, ama kısa süre içinde çıkmaza girdi. Bir cephedeki zafer diğer cephedeki Wu ordularını savunmasız hale getiriyordu. Kralın başdanışmanı ve bakanı Wu Tzu-hsiu, kralı güneydeki barbar Yueh devletinin Wu Krallığı'nın sorunlarını farketmeye başladığına ve istilaya hazırlandığına dair uyardı. Kral böyle bir endişeye yalnızca gülüp geçti, bir büyük zafer ve Orta Krallık kendisinin olacaktı.

490 yılında Wu Tzu-hsiu oğlunu güvende olması için Ch'i Krallığı'na gönderdi. Bunu yaparken krala savaşı onaylamadığının ve kralın

bencilce tutkularının Wu'yu mahvolmaya doğru götürdüğüne inandığı-
nın işaretini veriyordu. Aldatıldığını hisseden kral bakanına saldırdı,
onu sadık olmamakla suçladı ve bir öfke nöbeti içinde kendini öldür-
mesini emretti. Wu Tzu-hsiu kralına itaat etti, ama bıçağı göğsüne
saplamadan önce ağlayarak şunları söyledi: "Gözlerimi çıkarın, kralım,
ve onları Wu'nun kapısına yerleştirin, böylece Yueh'nin muzaffer girişi-
ni görebileyim."

Wu Tzu-hsiu'nun tahmin ettiği gibi birkaç yıl içinde Yueh orduları
Wu'nun kapısından girdi. Barbarlar sarayı kuşatırken kral bakanının
son sözlerini hatırladı ve ölü bakanın gözlerinin utancını gördüğünü
hissetti. Bu utanca dayanamayan kral kendini öldürdü, "öteki dünyada
bakanının sitemli bakışlarıyla karşılaşmamak için yüzünü örttü."

Yorum

Wu'nun hikâyesi haddini aşma sonucunda mahvolan bütün im-
paratorlukların tipik örneğidir. Başarıyla sarhoş olup hırsıyla yanıp tutu-
şan bu tür imparatorluklar oransız biçimde genişleyip tam bir çöküşle
karşılaşırlar. Uzak Sicilya Adası'na sahip olmak için yanıp tutuşarak
bütün imparatorluğu kaybeden eski Atina'nın başına gelen de budur.
Romalılar imparatorluklarının sınırlarını büyük bölgeleri kaplayacak şe-
kilde genişletmişlerdir; bunu yaparak savunmalarını zayıflatmış ve
başka bir barbar kabilenin istila şansını arttırmışlardır. Yararsız geniş-
lemeleri imparatorluğun yıkılıp gitmesine neden olmuştur.

Çinilere gelince, Wu Krallığı'nın kaderi güçlerinizi birkaç cepheye
dağıttığınızda, yakın kazanç uğruna uzak tehlikeleri gözardı ettiğinizde
neler olacağına dair temel bir ders vermektedir. "Eğer tehlikede değil-
seniz," diyor Sun-tzu. "Savaşmayın." Bu neredeyse bir fizik yasasıdır.
Oranın dışına çıkan her şey çökmeye mahkûmdur. Zihin amaçtan
amaca dolaşmamalı veya başarının etkisiyle amaç ve oran duygusunu
kaybetmemelidir. Yoğun, tutarlı ve geçmişine bağlı olan şeyin gücü
vardır. Dağınık, bölünmüş, kökleri kopmuş her şey çürür ve çöker. Ne
kadar şişkinleşmişse o kadar kötü düşer.

KAZ VE AT

Çimenlikte otlayan bir kaz yanında otlayan at yüzünden küçük düştüğünü düşündü; tıslayarak ata hitaben şunları söyledi: "Ben kesinlikle senden daha soylu ve mükemmel bir hayvanım, çünkü senin bütün yeteneğin tek bir şeyle sınırlı. Ben karada senin gibi yürüyebilirim; üstelik kanatlarım var, uçabilirim; üstüne üstlük istediğim zaman göllerde yüzebilir ve serin sularda kendimi ferahlatabilirim. Kuş, balık ve dört ayaklı memelilerin farklı güçlerinin tadını çıkarıyorum." At biraz küçümsercesine kişneyerek cevap verdi. "Üç özelliğe sahip olduğun doğru, ama hiçbirinde pek fazla kendini gösteremiyorsun. Gerçekten uçabiliyorsun, fakat uçuşun o kadar ağır ve sakar ki, kendini bir tarla kuşu veya kırlangıçla aynı kefeye koymana hakkın yok. Suyun yüzeyinde yüzebiliyorsun, ama balıklar gibi suda yaşayamazsın; orada yiyeceğini bulamazsın ve derinde yüzemezsin. Geniş ayakların ve uzun boynunla, yanından geçenlere tıslayarak yürüdüğün ya da daha çok paytak paytak sağa sola sallandığın zaman seni gören herkesin seninle alay etmesine neden oluyorsun. Yalnızca karada dolaşacak şekilde yaratıldığımı itiraf ediyorum; ama ben ne kadar zarifim! Uzuvarımın kıvrımları ne kadar güzel! Bütün bedenim ne kadar heybetli! Hızım ne kadar şaşırtıcı! Birçok özelliğe sahip bir kaz olacağıma tek bir özellikle sınırlı olup bununla hayran olunmayı tercih ederim."

Boccaccio ve Chaucer'dan Masallar, Dr. John Aikin, 1747-1822

YASAYA UYMAK

Rotschild bankacılık ailesi Almanya'nın Frankfurt kentinin bir Yahudi gettosunda önemsiz bir başlangıç yaptılar. Şehrin sert kanunları Yahudilerin getto dışına karışmalarını imkânsız hale getirmişti, fakat Yahudiler bunu bir erdeme dönüştürmüş, bu onları kendilerine güvenen ve kültürlerini ne pahasına olursa olsun korumaya çalışan kişiler yapmıştı. On sekizinci yüzyılda tefecilik yaparak zenginliğe kavuşan ilk Rothschild olan Mayer Amschel bu tür yoğunlaşma ve tutarlılıkla gelen gücü çok iyi anlamıştı.

Mayer Amschel ilk olarak Thurn ve Taxis'in prensleri olan güçlü bir aileyle birlik oldu. Hizmetini yaymak yerine bu prenslerin birincil bankeri

haline geldi. İkincisi, işlerinin hiçbirini dışarıya emanet etmeyerek yalnızca çocuklarını ve yakın akrabalarını kullandı. Aile ne kadar birarada ve sıkı örülüyse o kadar güçlü olurdu. Kısa sürede Mayer Amschel'in beş oğlu işletmeyi yürütür olmuştu. Ve Mayer Amschel 1812'de ölüm döşeninde yatarken birincil vâris adı vermeyi reddederek bütün oğullarının aile geleneğini sürdürmesini istedi, böylelikle birarada kalacaklar, dağılma ve dışardan birilerinin sızması tehlikelerine karşı direneceklerdi.

Mayer Amschel'in oğulları aile işletmesini kontrol altına aldıktan sonra geniş ölçekli zenginliğin anahtarının tek bir ülke ya da prensliğe bağlı kalmak yerine bir bütün olarak Avrupa piyasasında dayanak noktası bulmak olduğuna karar verdiler. Beş kardeşten Nathan, Londra'da bir mağaza açmıştı bile. James 1813'te Paris'e taşındı. Amschel, Frankfurt'ta kaldı, Salomon, Viyana'ya yerleşti ve en küçük oğul Napoli'ye gitti.

Bu geniş yayımlı ağ kuşkusuz Rothschild'ları babalarının kendilerini uyardığı tehlikeye karşı açıkta bıraktı: yayılma, bölünme, dağılma. Bu tehlikeden yine getto stratejisine bağlı kalarak kaçındılar. Yabancıları içlerine almadılar, güçlerini yoğunlaştırdılar, böylece Avrupa maliyesi ve politikası içinde en büyük güç olarak yer aldılar. Rothschild'lar Avrupa'daki en hızlı kurye sistemini geliştirdiler, böylelikle haberleri bütün rakiplerinden önce alma fırsatı buldular. Bilgi konusunda gerçek tekeli ellerinde tuttular. İç iletişim ve yazışmalarını Frankfurt Yahudi lehçesiyle ve yalnızca kardeşlerin çözebileceği bir şifreyle yaptılar. Bu bilgiyi çalmanın bir anlamı yoktu, kimse anlayamazdı. "En kurnaz bankerler bile Rothschild labirentinin içinde yollarını bulamıyorlardı," demişti klana sızmaya çalışan bir yatırımcı.

1824'de James Rothschild evlenme zamanı geldiğine karar verdi. Bu Rothschild'lar için bir sorun oluşturdu, çünkü bu bir yabancıyı, sırlarını başkalarına verebilecek bir yabancıyı Rothschild ailesinin içine almak anlamına geliyordu. James bu nedenle aile içinden biriyle evlenmeye karar verdi ve kardeşi Salomon'un kızını seçti. Kardeşler sevinç içindeydi, bu evlilik sorunları için mükemmel bir çözümdü. James'in kararı aile politikası haline geldi. İki yıl sonra Nathan kızını Salomon'un oğluyla evlendirdi. Sonraki yıllar içinde beş kardeş çocukları

arasında on sekiz evlilik ayarladılar, bunların on altısı ilk kuzenler arasındaydı.

"Biz bir saatin mekanizması gibiyiz: Her parça esastır," demişti kardeş Salomon. Bir saatin içinde olduğu gibi işletmenin her parçası diğerleriyle birlikte hareket ediyordu; içteki çalışmalar dış dünya tarafından görülemiyor, yalnızca ibrelerin hareketleri izlenebiliyordu. Diğer güçlü ve zengin aileler on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısındaki çalkantılar sırasında önlenemez çöküşü yaşarken birbirine sıkıca bağlı Rothschild'lar eşsiz zenginliklerini yalnızca korumayı değil, arttırmayı da başardılar.

Güçlerinizi dağıtmamaya dikkat edin; onları yoğunlaştırmak için çabalayın. Dehalar başkalarının yaptığını gördükleri her şeyi yapacaklarını sanırlar, ama yanlış hesaplanan her masrafa pişman olacakları kesindir.

Johann von Goethe, 1749-1832

Yorum

Rothschild'lar garip zamanlarda doğmuşlardı. Yüzyıllardır değişmeyen bir yerden gelmişlerdi, ama Sanayi Devrimi, Fransız İhtilali ve çok sayıda başkaldırının gerçekleştiği bir çağda yaşamışlardı. Rothschild'lar geçmişi canlı tuttular, devirlerinde yaşanan dağılma kalıbına direndiler. Bunlar yoğunlaşma yasasının simgeleridir.

Kimse bunu Paris'e yerleşen oğul James Rothschild kadar iyi temsil edemez. James yaşadığı dönemde Napoleon'un yenilgisine, Bourbon krallığının yeniden kuruluşuna, Orléans burjuvazisinin egemenliğine, cumhuriyete dönüşe ve son olarak da III. Napoleon'un tahta çıkışına tanık oldu. Bütün bu altüst oluş sırasında Fransız tarzı ve modası amansız bir hızla değişti. Geçmişten kalma bir hatıra gibi görünmeksizin James ailesini sanki getto onların içinde yaşamaya devam ediyormuş gibi yönetmişti. Geniş ailesinin iç uyumunu ve gücünü canlı tuttu. Bir aile bu kargaşanın ortasında hayatta kalmayı ancak geçmişe böylesine demir atarak başarabilirdi. Yoğunlaşma Rothschild gücünün, varlığının ve değişmezliğinin temeliydi.

En iyi strateji her zaman çok güçlü olmaktır; önce genelde, sonra da belirli bir noktada... İnsanın güçlerini yoğunlaştırarak sürdürmesinden daha yüksek ve daha basit bir strateji yarası yoktur...

Kısacası birinci prensip şudur: Azami yoğunlukla hareket edin.

Savaşta, Carl von Clausewitz, 1780-1831

GÜCÜN ANAHTARLARI

Dünya gittikçe daha fazla bölünmeden yakınmaktadır; ülkeler, politik gruplar, aileler, hatta bireylere bölünmeler. Hepimiz tam bir dikkat dağınıklığı içindeyiz, binlerce başka şey tarafından ayrı ayrı yönlerle çekilmeden dikkatimizi tek bir şey üzerinde zorlukla tutabiliyoruz. Modern dünyanın çelişki düzeyi her zamankinden daha fazladır ve biz bunu kendi hayatlarımızda içselleştirmekteyiz.

Çözüm kendi içlerimize, geçmişimize, daha yoğun düşünce ve hareket şekillerine dönmektir. Schopenhauer'in yazdığı gibi: "Akıl yoğunluğun büyüklüğüdür, genişliğin büyüklüğü değil." Napoleon güçlerini düşmanın en zayıf noktasına yoğunlaştırmanın önemini biliyordu, savaş alanlarındaki başarısının sırrıydı bu. Ama irade gücü ve aklı da eşit ölçüde bu kavramı model almıştı. Amacın tek oluşu, hedefe tam yoğunlaşma ve bu niteliklerin daha az odaklanan, dikkati dağınık insanlara karşı kullanımı... böyle bir ok hedefi her zaman vurur ve düşmanı yener.

Kazanova hayattaki başarısını tek bir amaca yoğunlaşma yeteneğine ve avını teslim olana kadar zorlamasına yoruyordu. Onu bu kadar baştan çıkarıcı yapan şey kendini arzu ettiği kadına tamamen verebilmesiydi. Bu kadın haftalarca ya da aylarca onun yörüngesinde yaşardı, Kazanova ondan başka kimseyi düşünmezdi. Venedik'te dükânın sarayındaki tehlikeli zindanlara, daha önce kimsenin kaçamadığı zindanlara hapsedildiğinde zihnini tek bir kaçış hedefi üzerinde yoğunlaştırdı. Aylarca süren kazının bir işe yaramaması demek olan hücre değiştirmeleri cesaretini kırmadı; sonunda kaçacağına ısrar ediyordu. "Bir insanın aklına bir şeyi koyduğu zaman kendini yalnızca bu plana verdiği zaman zorluklar ne olursa olsun başaracağına hep inanmı-

şımdır. Bu adam Büyük Vezir ya da Papa olabilir," diye yazmıştı daha sonra.

Tek bir hedef, tek bir iş üzerine dikkatinizi yoğunlaştırın ve onu boyun eğmeye zorlayın. Güç dünyasında sürekli olarak başkalarından yardıma gereksinim duyacaksınız, özellikle sizden güçlü olanların yardımına. Aptal insan bir kişiden diğerine koşar, kendini dışarı yayararak hayatta kalacağına inanır. Ancak kendinizi tek ve uygun bir güç kaynağına bağlayarak ne kadar enerji korursanız o kadar güç elde etmeniz, dikkatin yoğunlaşması yasaının doğal bir sonucudur. Bilim adamı Nikola Tesla tek bir kişiye hizmet etmeyerek bağımsızlığını sürdürebileceğine inandığı için kendini mahvetmişti. Kendisine cömert bir anlaşma sunan J. P. Morgan'ı bile geri çevirmişti. Sonunda, Tesla'nın "bağımsızlığı" tek bir müşteriye bağlanmayıp düzinelercesine yaltaklanması anlamına gelmişti. Hayatının sonraki bölümünde yaptığı hatayı farketti.

Bütün büyük Rönesans ressamı ve yazarları bu sorunla mücadele ettiler, ama hiçbiri on altıncı yüzyıl yazarı Pietro Aretino kadar değil. Aretino hayatı boyunca şu veya bu prensi memnun etmek zorunda olmanın aşığılanmasını yaşadı. Sonunda canına tak etti ve güçlü kaleminin hizmetini sunarak V. Charles'ın desteğini elde etmeye çalışmayı hedefledi. Böylece özgürlüğün tek bir güç kaynağına bağlanmaktan geldiğini keşfetti. Michelangelo bu özgürlüğü Papa II. Julius'da, Galileo Medici'lerde buldu. Sonuç olarak tek müşteri sadakatini takdir eder ve hizmetinize bağımlı hale gelir; uzun vadede efendi köleye hizmet eder.

Son olarak, güç her zaman yoğun biçimlerde bulunur. Her örgütte küçük bir grubun dizginleri elinde tutması kaçınılmazdır. Ve bu grup genellikle unvanı olanlardan oluşmaz. Güç oyununda yalnızca aptallar bir hedef belirlemeden ortalıkta salınır durur. İşleri kimin kontrol ettiğini, perde arkasındaki gerçek yönetmenin kim olduğunu bulmalısınız. Richelieu'nun on yedinci yüzyılın başında Fransız politika sahnesinde zirveye yükselişinde işlere karar verenin XIII. Louis değil, kralın annesinin olduğunu keşfettiği gibi. Böylece kendisini ona adadı ve diğer saray mensuplarının arasından hızla sıyrılarak zirveye çıktı.

Petrolü bir kez bulmak yeterlidir, zenginliğiniz ve gücünüz ömür boyu sürecektir.

İmaj: Ok. Tek okla iki hedefi vuramazsınız. Eğer düşünceleriniz dağılırsa düşmanın kalbini vuramazsınız. Zihin ve ok birleşik tek olmalıdır. Ancak böyle zihinsel ve fiziksel güç yoğunlaşmasıyla okunuz hedefi vurur ve kalbi parçalayabilir.

Otorite: Yoğunluğu genişlikten daha fazla ödüllendirin. Mükemmellik niteliktedir, nicelikte değil. Genişlik tek başına sıradanlığın üstüne çıkmaz ve yaygın genel ilgiye sahip insanların talihsizliği parmaklarını bütün pastalara sokmak isterken tek bir pastaya bile sokamamalarıdır. Yoğunluk seçkinlik getirir ve önemli konularda kahramanlığa yükseltir (Baltasar Garcián, 1601-1658).

Dikkati yoğunlaştırmanın bazı tehlikeleri ve dağılımın en uygun taktik olduğu bazı anlar vardır. Çin'in yönetimi için Milliyetçilerle savaşta Mao Tse-tung ve Komünistler en önemli silah olarak sabotaj ve pusuyu kullanarak birkaç cephede uzatmalı çarpışma sergilediler. Dağılım genellikle daha zayıf taraf için uygundur; aslında gerilla savaşının en önemli ilkesidir. Daha güçlü bir orduyla savaşırken güçlerinizi birleştirmeniz sizi yalnızca daha kolay bir hedef haline getirir, arazide erimek ve düşmanınızı varlığınızın hayaliyle düşkırıklığına uğratmak daha iyidir.

Kendinizi tek bir güç kaynağına bağlamanın da belirgin bir tehlikesi vardır. Eğer o kişi ölüp gider ya da gözden düşerse siz zarar görürsünüz. Gücünü babası Papa VI. Alexander'dan alan Cesare Borgia'nın başına gelen de budur. Cesare'a savaşacak ordular ve kendi adına çarpışacağı savaşlar veren babasıydı. O birdenbire ölünce (belki de zehirlenmişti) Cesare çok kötü duruma düşmüştü. Yıllar boyunca çok fazla düşman edinmişti ve artık babasının koruması yoktu. O halde korunmaya ihtiyaç duyabileceğiniz durumlarda kendinizi birkaç güç kaynağına bağlamak akıllıcadır. Böyle bir hareket özellikle büyük bir kargaşa ve şiddetli değişim dönemlerinde ya da düşmanlarınızın çok sayıda olduğu durumlarda akıllıca olur. Ne kadar çok müşteri ve efendiye hizmet ederseniz bir tanesi güçten düşerse o kadar az riske girmiş olursunuz. Böyle bir dağılım birini diğerine düşürmenize bile

izin verebilir. Tek bir güç kaynağına yoğunlaşmış olsanız bile, yine de dikkatli olmalı ve efendinizin ya da müşterinizin artık size yardım etmeyeceği güne hazırlıklı olmalısınız.

Son olarak tek amaçlılık sizi katlanılmaz derecede sıkıcı yapabilir, özellikle sanat alanında. Rönesans ressamı Paolo Uccello perspektifi öylesine saplantı haline getirmişti ki, tabloları cansız ve yapay görünüyordu. Oysa Leonardo da Vinci her şeyle ilgileniyordu: mimari, yağlıboya resim, heykelticilik, mekanik. Yayılma gücünün kaynağıydı. Ama böylesi bir deha çok ender bulunur. Bizler yoğunlaşma yönüne gitsek daha iyi olur.

YASA 24

MÜKEMMEL SARAY MENSUBUNU OYNAYIN

HÜKÜM

Mükemmel saray mensubu her şeyin güç ve politik ustalık etrafında döndüğü bir dünyada mücadele etmektedir. Dolaylılık sanatında ustalaşmıştır; iltifat eder, üstünlere boyun eğer ve en dolaylı, en zarif yoldan diğerlerinin üzerindeki gücünü hissettirir. Saraylı olmanın yasalarını öğrenip uygularsanız sarayda yükselişinizin sınırı olamaz.

SARAY TOPLULUĞU

Saray topluluğunun yapısını gücün etrafında şekillendirmesi insan doğasının bir gerçeğidir. Geçmişte saray hükümdarın etrafında toplanıyordu ve birçok işlevi vardı; hükümdarı eğlendirmenin yanısıra kraliyet, aristokrasi ve üst sınıf hiyerarşisini sağlamlaştırmanın; aristokratları ikincil durumda ve hükümdara yakın tutmanın, böylece hükümdarın onlara göz kulak olmasını sağlamanın bir yoluydu. Saray birçok biçimde güce hizmet eder, ama en çok, kralı memnun etmek için mücadele etmesi gereken mikrokozmetik bir dünya yaratarak onu yüceltir.

Saray mensubu olmak tehlikeli bir oyundur. On dokuzuncu yüzyılda Darfur -şimdiki Sudan- sarayını ziyaret eden Arap seyyah saray mensuplarının sultan ne yaparsa onu yapmaları gerektiğini bildirmişti: Eğer sultan yaralanırsa onlar da aynı şekilde acı çekmek zorundaydılar; sultan av sırasında atından düşse onlar da düşerdi. Böylesi taklit-

çilik dünyanın her yerindeki saraylarda görülürdü. Daha sıkıntı verici olanı hükümdarın memnuniyetsizliği tehlikesiydi; tek yanlış bir hareket ölüm veya sürgün anlamına gelirdi. Başarılı bir saray mensubu ip üzerinde yürümek zorundaydı; memnun edecekti ama çok fazla değil, itaat edecekti ama bir şekilde kendini diğerlerinden ayırması gerekiyordu, yalnız kendini asla kralın güvensizlik hissetmesine neden olacak kadar göstermeyecekti.

Tarih boyunca önemli saray mensupları insanları kullanma bilminde ustalaşmışlardı. Kralın kendini daha çok kral gibi hissetmesini, başka herkesin onların gücünden korkmalarını sağlamışlardı. Onlar sarayda çoğu şeyin görünüşüne göre yargılandığını bilen görüntü sihirbazlarıydı. Önemli saray mensupları zarif ve kibardı; öfkeleri örtülü ve dolaylıydı. Söz ustalarıydı, asla gerekenden fazla şey söylemezlerdi, bir iltifat ya da gizli hakaretle istediklerini elde ederlerdi. Zevk miktatsılarıyla; insanlar onların etrafında olmak isterlerdi, çünkü başkalarını nasıl memnun edeceklerini bilirlerdi, ama ne dalkavukluk eder, ne de kendilerini aşağılardı. Muhteşem saray mensupları kralın gözdesi olmuş, bu mevkinin tadını çıkarmışlardı. Genellikle ellerinde hükümdarın kendisinden daha fazla güç buldurmuşlardı, çünkü gücün elde edilmesinde dâhiydiler.

Bugün birçok insan saray hayatını geçmişin bir kalıntısı, tarihsel bir acayiplik olarak görerek dışlar. Machiavelli'ye göre bu kişiler, "sanki insanoğlu gökyüzü, güneş ve dört unsurun (su, toprak, hava, ateş) güç ve hareketlerinin sırasını değiştirmiş de eski zamanda olduklarından daha farklıymışlar" gibi düşünüyorlar. Artık Güneş Kralları olmayabilir, ama hâlâ güneşin onların çevresinde döndüğüne inanan birçok insan var. Kraliyet sarayları az çok ortadan kalkmış olabilir, en azından güçlerini yitirdiler, ama saraylar ve saray mensupları hâlâ mevcut, çünkü güç hâlâ varlığını koruyor. Bir saray mensubunun artık attan düşmesi istenmiyor, ama saray politikasını yöneten yasalar güç kanunları gibi ebedidir. O halde geçmiş ve şimdiki saray mensuplarından öğrenilecek çok şey var.

İKİ KÖPEK

Efendisine büyük bir coşkuyla hizmet eden bahçe köpeği Barbos, eski arkadaşı süs köpeği Joujou'nun cam kenarında yumuşak bir minderin üzerinde oturduğunu görür. Bir çocuğun annesine yanaşması gibi sevecen bir şekilde ve heyecanla yanaşır; pencerenin altına gelince inler, kuyruğunu sallar ve atlayıp sıçrar. "Sahibimiz seni malikâneye aldığından beri ne tür bir hayat sürüyorsun, Joujou? Kuşkusuz bahçede ne kadar sık açlık çektiğimizi hatırlıyorsundur.

Şimdiki hizmetin nedir?" diye sorar. "İyi şansımın aleyhinde konuşmam günah olur," diye cevap verir Joujou. "Efendim bana doyamıyor. Büyük bir zenginlik ve bolluğun içinde yaşıyorum. Gümüş kaplardan yiyip içiyorum. Sahibimizle oyunları oynuyorum ve eğer yorulursam halıların veya yumuşak kanepenin üzerinde dinleniyorum.

Ya sen nasıl yaşıyorsun?" Barbos, "Ben mi?" der, kuyruğunu aşağı indirip başını eğerek. "Eskiden yaşadığımız gibi yaşıyorum. Soğuk ve açlık yüzünden acı çekiyorum; efendimizin evini korurken ayaklarımın üstünde uyumalıyım; yağmur yağınca sıırılsıklam oluyorum. Yanlış bir zamanda havlırsam kırbaçlanıyorum. Ama Joujou, nasıl oldu da ben burada boş yere kendimi parçalarken senin gibi zayıf ve küçük biri göze girdi? Yaptığın şey nedir?" Joujou, "'Yaptığın şey nedir' güzel bir soru!" diye cevap verdi alaycı bir şekilde. "Arka ayaklarımın üzerinde yürüyorum."

Masallar, İvan Kriloff, 1768-1844

SARAY POLİTİKASININ YASALARI

Gösterişten Kaçının. Kendiniz hakkında çok fazla konuşmak ya da hareketlerinize çok fazla dikkat çekmek hiçbir zaman akıllıca değildir. İşleriniz hakkında ne kadar çok konuşursanız o kadar şüphe çekersiniz. Ayrıca çevrenizdeki kişilerde kalleşliğe neden olacak kıskançlık doğurursunuz. Kendi hareketlerinizi duyurmada dikkatli, çok dikkatli olun ve her zaman kendiniz hakkında başkaları hakkında olduğundan daha az konuşun. Alçakgönüllülük çoğunlukla tercih edilir.

Çok Çaba Harcıyor Görünmeyin. Hiçbir zaman çok çalışır görünmeyin. Yeteneğiniz doğal olarak akıyor gibi görünmeli ve insanlar sizi bir işkolikten çok, bir dâhi olarak görmelidirler. Çok fazla çaba ge-

rektiren bir işte bile çaba harcamamış gibi görünün; insanlar gösterişin bir diğer şekli olan çok çalışıp didinmenizi görmek istemezler. İnsanların işin neden bu kadar çaba gerektirdiğini düşünmeleri yerine başarınızı ne kadar zarif bir biçimde gerçekleştirdiğinize hayran olmalarını sağlamak daha iyidir.

İltifatlarınızda Cimri Olun. Üstleriniz yeterince iltifat görmüyor gibi gelebilir size, ama iyi bir şey bile çok fazla olunca değerini yitirir. Ayrıca çevrenizdekiler arasında şüpheye de yol açabilir. Dolaylı olarak iltifat etmeyi öğrenin; örneğin, kendi katkınızı küçümseyerek efendinizin daha iyi görünmesini sağlayın.

Farkedilmenizi Sağlayın. Burada bir ikilem bulunmaktadır: Kendinizi açıkça sergileyemezsiniz, ama farkedilmeyi de sağlamalısınız. XIV. Louis'nin sarayında kralın bakmaya karar verdiği herkes hiyerarşide yükseldi. Eğer kral sizi saray mensubu bataklığında farkedemezse yükselme şansınız kalmaz. Bu iş büyük ustalık gerektirir. Çoğu kez başlangıçta kelimenin tam anlamıyla görülebilme meselesidir. O halde fiziksel görünüşünüze özen gösterin ve sizi diğerlerinden farklı kılan bir tarz ve imaj edinmenin yolunu bulun.

Uğraştığınız Kişiye Göre Tarzınızı ve Dilinizi Değiştirin. Eşitliğe sözde inanç, yani konumu ne olursa olsun herkesle aynı şekilde konuşup aynı şekilde davranmanın sizi uygarlığın kusursuz bir örneği haline getireceği fikri korkunç bir yanılgıdır. Altınızdakiler bunu bir lütuf olarak -ki öyledir- görecekler, üstünüzdekilerse bunu kabul etmeseler de güceneceklerdir. Herkese uymak için tarzınızı ve konuşma şeklinizi değiştirmelisiniz. Bu, yalan söylemek değildir, oyunculuktur ve oyunculuk bir sanattır, Tanrı vergisi değildir. Bu sanatı öğrenin. Bu modern sarayda bulunan çok çeşitli kültürler için de geçerlidir; davranış ve yargı ölçütünüzün evrensel olduğunu asla varsaymayın. Başka bir kültüre uyamamak barbarlığın en üst noktası olmanın yanısıra sizi sakıncalı duruma da sokar.

Asla Kötü Haberin Taşıyıcısı Olmayın. Kral kötü haber getiren haberciyi öldürür. Bu bir klişedir, ama biraz doğruluk payı vardır. Kötü haberin taşıyıcısı olma rolünün sizin değil, meslektaşınızın üzerine kalması için mücadele etmeli, gerekirse yalan söylemeli ve hile yapmalı-

sınız. Yalnızca iyi haber götürün, efendiniz sizin gelişinizden memnun olsun.

Efendinizle Asla Arkadaşmış Gibi Davranmayın. O bir arkadaş değil, emir vereceği birini arıyor. Ona asla arkadaşça veya eşit şartlar daymış gibi yaklaşmayın, bu onun ayrıcalığıdır. Eğer size kendi seviyesindeymişsiniz gibi davranmayı tercih ederse dikkatli bir samimiyet gösterin. Yoksa öteki yöne kaçın ve aranızdaki mesafeyi açın.

Üstünüzdekileri Asla Doğrudan Eleştirmeyin. Ancak arasına bazı eleştirilerin gerekli olduğu zamanlar vardır; hiçbir şey söylememek ya da bir tavsiyede bulunmamak sizi başka bir riske sokabilir. Ama tavsiyenizi ve eleştirinizi olabildiğince dolaylı ve kibar yapmayı öğrenmelisiniz. Yeterince dolaylı olup olmadığınıza karar vermeden önce iki, hatta üç kez düşünün. İncelik ve nezaket tarafınız ağır basın.

Üstünüzdekilerden İyilik İsterken İdareli Davranın. Bir efendiyi hiçbir şey birisinin isteğini geri çevirmek kadar kızdıramaz. Suçluluk ve kızgınlık duyguları uyandırır. Olabildiğince az iyilik isteyin ve ne zaman duracağınızı bilin. Ricacı olmak yerine bu iyilikleri hak edin, böylece efendiniz onları isteyerek versin. Daha da önemlisi, başka bir kişi için bir iyilik istemeyin, hele bir arkadaşınız için hiç.

Görünüş veya Zevk Konusunda Asla Şaka Yapmayın. Zekice espriler yapma ve neşeli bir mizah yeteneği iyi bir saray mensubu için önemli özelliklerdir. Ama oldukça duyarlı olan görünüş veya zevk konularında asla şaka yapmayın, özellikle de sizden üstün olanlara. Hele onların arkasından bunu denemeyin bile. Kendi mezarınızı kazmış olursunuz.

Sarayın Alaycısı Olmayın. Diğerlerinin iyi çalışmalarına hayranlığınızı ifade edin. Eğer sizinle eşit durumda olanları veya altınızdakileri sürekli olarak eleştiriyorsanız bu eleştirinin bir kısmı size de bulaşacak, nereye giderseniz gidin kara bir bulut gibi üzerinizde dolaşacaktır. İnsanlar, her yeni alaycı yorumunuzla homurdanacak, onları kızdıracaksınız. Diğer insanların başarıları için mütevazı hayranlığınızı ifade ederseniz kendi başarınıza da dikkat çekersiniz. Hayranlık, şaşkınlığı ifade etme ve samimiymiş gibi görünme yeteneği ender bulunan ve yok olan bir yetenektir, ama hâlâ çok değerlidir.

Kibar olmak akıllıca bir davranıştır, dolayısıyla kaba davranmak da aptalca bir harekettir. Gereksiz ve kasıtlı bir kabalıkla düşman edinmek, evini ateşe vermek kadar delice bir şeydir. Çünkü kibarlık pıntılık etmenin aptallık olduğu bir jeton gibidir, sahteliği bilinen para. Akıllı bir adam onun kullanımında cömert davranır... Doğal olarak sert ve kırılğan bir madde olan balmumu biraz ısıyla yumuşatılabilir ve istediğiniz şekle girer. Aynı şekilde kibar ve nazik olarak insanları esnek ve yardıma hazır hale getirebilirsiniz, huysuz ve kötü niyetli olma eğiliminde olsalar bile. Bundan dolayı, sıcaklık balmumu için neyse kibarlık da insan doğası için odur.
Arthur Schopenhauer, 1788-1860

Kendinizi Gözlemleyin. Ayna mucizevi bir icattır; o olmasaydı güzellik ve görünüşe karşı büyük günahlar işlerdiniz. Davranışlarınız için de aynaya ihtiyacınız vardır. Bu bazen sizde ne gördüklerini söyleyen diğerlerinden gelebilir, ama en güvenilir yöntem değildir. Ayna siz olmalısınız, zihninizi diğerlerinin sizi nasıl gördüğünü görmek üzere eğitmelisiniz. Çok fazla yaltakçılık mı yapıyorsunuz? Başkalarını memnun etmek için çok mu gayret gösteriyorsunuz? Dikkat çekmek için umutsuzca çabalyor musunuz, inişte olduğunuz izlenimini mi veriyorsunuz? Kendinizi gözlemlerseniz bir yığın hatadan kurtulursunuz.

Duygularınıza Hâkim Olun. Oyundaki bir aktör gibi talimat üzerine veya uygun olduğunda ağlayabilmeli ya da kahkaha atabilmelisiniz. Hem öfke ve düşkürlüğünüzü gizleyebilmeli, hem de mutlu ve aynı fikirdeymiş gibi yapabilmelisiniz. Yüzünüzün hâkimi olmalısınız. Eğer isterseniz yalan söylemek deyin buna; ama oyunu oynamamayı ve her zaman dürüst ve açık olmayı tercih ederseniz diğerleri size iğrenç ve küstah olduğunuzu söylediğinde şikâyet etmeyin.

Zamanın Ruhuna Uyun. Geçmiş çağların hafif yapmacıklığı en azından yirmi yıl önceki bir dönemi seçtiğiniz sürece sevimli olabilir; on yıl öncesinin modasına uygun giyinmek saray soytarısı rolünden hoşlanmıyorsanız komik kaçır. Ruhunuz ve düşünme tarzınız çağa uygun olmalıdır, çağ hassasiyetinizi incitse bile. Ama eğer çok fazla ileriye düşünürseniz kimse sizi anlamayacaktır. Bu alanda çok fazla

göze çarpmak hiçbir zaman iyi bir fikir değildir; en azından zamanın ruhunu taklit edebilirsiniz iyi olur.

Zevk Kaynağı Olun. Bu önemlidir. Nahoş ve tatsız olandan kaçarken sevimli olan ve keyif veren şeylere kelebeğin ışığa koştuğu gibi koşmamız insan doğasının açık yasalarındandır. Kendinizi ışık haline getirseniz zirveye çıkarsınız. Hayat tatsızlıkla dolu olduğu ve zevk veren şeyler çok az bulunduğu için yiyecek ve içecek gibi vazgeçilemez olursunuz. Bu çok açık görünebilir, ama açık olan şeye genellikle aldırılmaz veya takdir edilmez. Bunun bazı dereceleri vardır. Herkes gözde rolünü oynayamaz, çünkü herkese sevimli ve esprili olma nimeti verilmemiştir. Ama hepimiz nahoş özelliklerimizi kontrol edebilir ve gerekli olduğunda onları gizleyebiliriz.

Sarayın hareketlerinin, gözlerinin ve yüzünün hâkimi olduğunu bilen adam sağlamdır, nüfuz edilemezdir; kötü işlerini gizler, düşmanlarına gülümser, kızgınlığını kontrol eder, tutkularını ve kalbindekini saklar, duygularının aksine konuşur ve hareket eder.

Jean de La Bruyère, 1645-1696

SARAY YAŞAMINDAN SAHNELER:

Ders Alınacak Davranışlar ve Ölümcül Hatalar

1. SAHNE

Akdeniz havzasının ve Hindistan'a doğru uzanan Ortadoğu'nun fatihi Büyük İskender, büyük Aristo'yu danışmanı ve akıl hocası olarak tutmuş, kısa hayatı boyunca felsefe hocasının öğretilerine sadık kalmıştı. Bir keresinde uzun seferleri sırasında felsefi konuları tartışacak kimse bulamadığından yakınmıştı, Aristo da bir sonraki uzun seferinde yanına eski öğrencisi ve ümit vaat eden filozof olan Callisthenes'i almasını önerdi.

Aristo, Callisthenes'e saray mensubunun becerileri konusunda ders vermişti, ama genç adam onlarla gizliden gizliye dalga geçmişti. O saf felsefeye, süslenmemiş sözlere, çıplak gerçeğin ifade edilmesi gerektiğine inanıyordu. İskender öğrenmeyi bu kadar seviyorsa aklın-

dakileri söyleyen birine itiraz edemez, diye düşündü Callisthenes. İskender'in en önemli seferleri sırasında Callisthenes aklındakileri gereğinden fazla söyledi ve İskender onu öldürttü.

Yorum

Sarayda dürüstlük aptal oyunudur. Hiçbir zaman efendinizin onun hakkındaki eleştirilerinizi, ne kadar doğru olursa olsun, dinlemekle ilgilendiğine inanacak kadar kendi içinize gömülmeyin.

2. SAHNE

İki bin yıl önce Han Hanedanı'nın başlangıcında Çinli bilginler, *21 Tarihçeler* adı verilen bir dizi yazıyı derlediler. Bu yazılar hikâyeler, istatistikler, nüfus rakamları ve savaş kayıtları dahil olmak üzere her hanedanın resmi yaşam öyküsünü içeriyordu. Her tarihçe aynı zamanda "Sıradışı Olaylar" adı verilen bir bölümü de kapsıyor ve bu listede depremlerle sellerin yanısıra iki başlı koyun, arkaya doğru uçan kazlar, birdenbire gökyüzünün farklı bir bölümünde ortaya çıkan yıldızlar gibi garip olayların tasviri bulunuyordu. Depremler tarihsel olarak doğrulanabilirdi, ama canavarlar ve garip doğa olayları belli bir amaçla konmuştu ve aynı şekilde birlikte meydana gelmişlerdi hep. Bu ne anlama geliyordu?

Çin'in imparatoru bir insandan daha öte bir varlık olarak görülürdü, o doğanın bir gücüydü. Krallığı evrenin merkeziydi ve her şey onun etrafında dönüyordu. Dünyanın mükemmelliğinin vücut bulmuş haliydi. Onu ya da hareketlerini eleştirmek ilahi düzeni eleştirmektir. Hiçbir bakan ya da saray mensubu imparatora en ufak bir uyarı sözüyle yaklaşmaya cesaret edemezdi. Ama imparatorlar da hata yapabilir ve krallık onların hataları yüzünden büyük acılar çekebilirdi. Garip doğa olaylarının saray kayıtlarına geçirilmesi imparatoru uyarmanın tek yoluuydu. İmparator kazların arkaya doğru uçuşunu, ayın yörünge dışına çıkışını okuyor ve uyarıldığını farkediyordu. Hareketleri evrenin dengesini bozuyor ve değişmesi gerekiyordu.

Yorum

Çinli saray mensupları için imparatora tavsiyede bulunmak önemli bir konuydu. Yıllar içinde binlercesi efendilerini uyarmak ya da tavsi-

yede bulunmaya çalışırken hayatlarını kaybediyorlardı, ama çok fazla dolaylı yaklaşırlarsa da önemsenmiyorlardı. Kayıtlar buldukları çözümdü: Kimseyi eleştiri kaynağı olarak belirtme, kimseyi hedef almadan tavsiyede bulun, ama imparatorun durumun ciddiliğini anlamasını sağla.

Efendiniz artık evrenin merkezi değil, ama hâlâ her şeyin kendi etrafında döndüğünü düşünüyor. Onu eleştirdiğinizde o eleştiren kişiyi görür, eleştirinin kendisini değil. Çinli saray mensupları gibi uyarının ardında kaybolmayı bilmelisiniz. Ortaya çıkacak sorunların resmini çizmek için kellenizi tehlikeye atmadan semboller ve diğer dolaylı yöntemler kullanın.

3. SAHNE

Fransız mimar Jules Mansart'a Kral XIV. Louis için Versailles Sarayı'na bazı ufak tefek ilavelerin tasarımını yapma işi verilmişti. Her tasarım için Louis'nin talimatlarını yakından takip ettiğinden emin olarak planlarını çizecekti. Sonra onları majestelerine sunacaktı.

Saray mensubu Saint-Simon, Mansart'ın kralla ilişkisindeki tekniğini şöyle tarif ediyor: "Özel becerisi krala kasıtlı olarak kusur içeren, çoğu kez Mansart'ın uzmanlık alanı olmayan bahçelerle ilgili planları göstermekti. Kral, Mansart'ın beklediği gibi sorunu tespit ediyor ve nasıl çözeceğini gösteriyordu; bu noktada Mansart herkesin duyacağı şekilde kralın bu kadar kolayca bulup çözdüğü sorunu asla göremeyeceğini söylüyordu; hayranlığını açıkça gösterip kralın yanında kendisinin yalnızca bir öğrenci olduğunu belirtiyordu." Bu yöntemleri tekrar tekrar kullanan Mansart otuz yaşında saygın bir kraliyet işi aldı; çok sayıda Fransız tasarımcıdan daha az yetenekli ve deneyimli olmasına rağmen Versailles'in genişletilmesi işi ona verildi. O andan sonra kralın mimarı oldu.

Yorum

Mansart genç bir adam olarak XIV. Louis'nin hizmetindeki çok sayıda zanaatçının yetenek eksikliği nedeniyle değil, sosyal gafırları yüzünden mevkilerini kaybettiklerini görmüştü. O aynı hatayı yapmıyacaktı. Mansart her zaman Louis'nin kendini daha iyi hissetmesini sağlamaya, kralın gururunu herkesin içinde okşamaya çalışmıştı.

Hiçbir zaman yetenek ve becerinin her şey olduğunu düşünmeyin. Sarayda saray mensubunun ustalığı yeteneğinden daha önemlidir; hiçbir zaman sosyal becerilerinizi yitirecek kadar çok zaman geçirmeyin çalışmalarınız üzerinde. En büyük beceri efendinizin etrafındakilerden daha yetenekli olduğunu göstermektir.

4. SAHNE

Jean-Baptiste Isabey, Napoleon sarayının ressamı olmuştu. 1814'teki Viyana Kongresi sırasında Napoleon yenilip Elba Adası'na hapsedildikten sonra bu toplantıya katılan ve Avrupa'nın kaderi konusunda karar verecek olanlar, Isabey'in tarihi olayları epik bir tabloyla ölümsüzleştirmesini istediler.

Isabey, Viyana'ya vardığında Fransızların en önemli politikacısı Talleyrand sanatçıyı ziyaret etti. Devlet adamı bu süreçteki rolünü düşünerek resimde merkezi bir yer beklediğini açıkladı. Isabey bunu içtenlikle kabul etti. Birkaç gün sonra İngilizlerin önemli politikacısı Wellington Dükü, Isabey'e yaklaştı ve hemen hemen Talleyrand'la aynı şeyi söyledi. Her zaman kibar olan Isabey muhteşem dükün de resmin merkezi bölümünde olacağını söyledi.

Isabey stüdyosuna girince bu konu üzerinde kafa yordu. Spot ışığını bu iki adamdan birinin üzerine tutacak olursa diplomatik bir hata olacak, barış ve uyumun çok önemli olduğu bir dönemde kızgınlıklara yol açacaktı. Bununla birlikte tablonun örtüsü açıldığında hem Talleyrand, hem de Wellington onur duyup tatmin oldu. Çalışma, Avrupa'nın her yerinden gelen diplomat ve politikacının doldurduğu bir salonu resmediyordu. Bir taraftan Dük Wellington salona giriyor ve bütün gözler ona doğru çevriliyordu; dikkatin "merkezi" oydu. Bu arada resmin ortasında ise Talleyrand oturuyordu.

Yorum

Efendiyi tatmin etmek çoğu kez zordur, ama bir kerede iki efendiyi tatmin etmek saray mensubunun dâhi olmasını gerektirir. Böylesi çıkmazlar saray hayatında çok yaygındır. Dikkati tek bir efendiye verdiğinizde diğerini mutsuz edersiniz. Bu çifte ateş arasından sağsalım geçmenin bir yolunu bulmalısınız. Efendiler haklarını almalıdırlar; birini memnun ederken diğerini kızdırmayın.

5. SAHNE

Züppe Brummel olarak da bilinen George Brummel 1700'lerin sonunda son derece zarif görünüşüyle, ayakkabı tokalarını yaygınlaştırması (kısa sürede bütün züppeler tarafından taklit edildi) ve sözlükleri zekice kullanım tarzıyla sivrildi. Londra'daki evi şehrin moda merkeziydi ve Brummel modayla ilgili bütün konularda otoriteydi. Eğer ayakkabılarınızdan hoşlanmıyorsa hemen çıkarıp atar, onun ayağında ne varsa ondan alırdınız. Kravat bağlama sanatında da ustaydı; Lord Byron'ın, Brummel'in mükemmel düğümlerinin sırrını çözmek için ayna karşısında birçok gece geçirdiği söylenir.

Brummel'in en büyük hayranlarından biri modaya uyan genç bir adam olarak kendini beğenen Galler Prensi'ydi. Prens sarayına bağlanan (ve bir kraliyet aylığı verilen) Brummel kısa süre içinde oradaki yetkisinden o kadar emin hale geldi ki, prensin kilosu, Big Ben kadar iri bedeni konusunda şakalar yapmaya başladı. Bedenin inceliği bir züppe için önemli bir özellik olduğu için güven sarsıcı bir eleştiriydi bu. Bir keresinde akşam yemeğinin servisi gecikince Brummel prene, "Çanı çal Big Ben," dedi. Prens çanı çaldı ve uşak geldiğinde Brummel'e kapıyı gösterip bir daha asla içeri almamasını emretti.

Brummel prensin gözünden düşmesine rağmen etrafındaki herkese aynı küstahlıkla davranmaya devam etti. Galler Prensi'nin desteği olmaksızın korkunç bir borç batağına saplandı, ama haddini bilmez tavırlarını sürdürdü ve kısa süre içinde herkes onu terketti. Acınacak bir yoksulluk içinde tek başına ve akli başında olmadan öldü.

Yorum

Züppe Brummel'in yıkıcı esprileri onu Galler Prensi'ne sevdiren özelliklerinden biriydi. Ama zevk ve modanın öncüsü olan Brummel bile prensin görünüşü konusunda şaka yapamazdı, hem de yüzüne karşı. Hiçbir zaman insanların şişmanlığı konusunda dolaylı bile olsa şaka yapmayın, özellikle de efendinizse. Tarihin yoksul evleri efendilerine böylesi şakalar yapmış olan insanlarla doludur.

6. SAHNE

Papa VIII. Urban şiir yazmadaki becerisiyle hatırlanmak istiyordu, ama ne yazık ki, en iyi şiiri bile orta karardı. Papanın edebiyatla ilgili

iddiasını bilen Dük Francesco d'Este 1629'da şair Fulvio Testi'yi elçi olarak Vatikan'a gönderdi. Testi'nin düke yazdığı mektuplardan biri neden kendisinin seçildiğini açıklıyordu. "Bir keresinde konuşmamız bittikten sonra ayrılmak üzere diz çöktüm, ama Papa Cenapları işaret edip geceleri uyuduğu diğer odaya geçti. Küçük bir masadan bir demet kâğıt alıp gülümseyen bir yüzle bana döndü ve şöyle dedi: 'Kompozisyonlarımdan bazılarını dinlemenizi istiyorum.' Ve gerçekten iki tane oldukça uzun olan Pindar tarzında şiirini okudu, bir tanesi Kutsal Bakire'ye övgü, diğeri Kontes Matilde hakkındaydı."

Testi'nin bu iki uzun şiir hakkında ne düşündüğünü bilmiyoruz, çünkü görüşünü açıkça ifade etmesi, mektupta bile olsa oldukça tehlikeli olurdu. Ama şöyle devam ediyordu: "Ben ruh halini gözönüne alarak her satır için gereken övgüyle yorumda bulundum ve böylesi olağanüstü bir lütf gösterdiği için [şiirlerini okuması] Papa Cenapları'nın kutsal ayağını öptükten sonra yanından ayrıldım." Haftalar sonra dükün kendisi papayı ziyaret ettiğinde papanın tüm dizelerini okumayı ve papanın "sevinçten aklını kaybetmiş gibi görünmesine" neden olacak kadar övgüde bulunmayı başardı.

Yorum

Zevkler konusunda efendinize karşı çok fazla yaltaklık edemezsiniz. Zevk egonun en çapraşık kısmıdır; efendinizin zevkleri konusundaki şüphelerinizi hiçbir zaman dile getirmeyin ve sorgulamayın; onun şiirleri yüce, giyimi kusursuzdur ve tavırları herkes için model oluşturur.

7. SAHNE

Eski Çin'de bir öğleden sonra M.Ö. 358'den 333'e kadar hükümdarlık yapan Chao sarhoş olup sarayın bahçelerinde sızdı. Saraydaki tek görevi hükümdarın baş giyimiyle ilgilenmek olan taç koruyucusu bahçeleri geçip efendisinin üzerinde paltosu olmadan uyuduğunu gördü. Hava soğuk olduğu için taç koruyucusu kendi paltosunu hükümdara örterek yanından ayrıldı.

Chao uyanıp üzerindeki paltoyu görünce yanındakilere, "Bedenime kim daha fazla bir şey koydu?" diye sordu. "Taç koruyucusu," diye cevap verdiler. Hükümdar hemen palto koruyucusunu çağırıp görev-

lerini ihmal ettiği için cezalandırdı. Ayrıca taç koruyucusunu da çağırıp kellesinin uçurulmasını emretti.

Yorum

Sınırlarınızı aşmayın. Göreviniz neyse yetenekleriniz elverdiğince onu yapın, asla daha fazlasını değil. Fazla şey yapmanızın iyi olacağını düşünmeniz yaygın görülen bir hatadır. Çok çalışır görünmek hiçbir zaman iyi değildir, sanki bir eksikliği örtmeye çalışıyormuş izlenimini verirsiniz. Sizden istenmeyen bir işi yerine getirmeniz insanları şüphelendirir. Eğer taç koruyucusuysanız öyle kalın. Artan enerjinizi sarayda olmadığınız zamana saklayın.

8. SAHNE

Bir gün İtalyan Rönesans ressamı Fra Filippo Lippi (1406-1469) ve bazı arkadaşları eğlenmek için küçük bir tekneyle Ancona kıyılarından denize açıldılar. Orada iki Mağribi kadırgası tarafından yakalanıp zincirlerle Barbary'e çekildikten sonra köle olarak satıldılar. On sekiz uzun ay boyunca Filippo'nun İtalya'ya dönme umudu bile olmadı.

Filippo birkaç kez kendisini satın alan adamın yanından geçtiğini gördü ve bir gün ateşten aldığı kömürleri kullanarak bu adamın portresini çizmeye karar verdi. Hâlâ zincirlere bağlı olarak beyaz bir duvar buldu ve sahibinin Mağribi elbiseleri içindeki bir resmini çizdi. Sahibi kısa süre içinde bunu duydu, çünkü oralarda daha önce hiç kimse böylesi çizim yeteneği olan birini görmemişti; bir mucizeydi sanki bu, Tanrı'nın bir lütfu. Resim sahibini o kadar memnun etti ki, hemen Filippo'ya özgürlüğünü geri verdi ve onu sarayında işe aldı. Barbary sahilindeki bütün büyük adamlar Fra Filippo'nun o zamanlar yapmaya başladığı büyüleyici renkli portreleri görmek için geldi ve sonunda kendisine minnettar olan sahibi Filippo'yu güvenli bir şekilde İtalya'ya ulaştırdı.

Yorum

Başkaları için çalışıp duran bizler bir şekilde korsanlar tarafından kaçırılıp köle olarak satılmışız. Ama hepimizin Fra Filippo gibi (daha düşük derecede de olsa) diğer insanlardan daha iyi olan bazı yeteneklerimiz, becerilerimiz vardır. Efendinize yeteneğinize ait bir hediye

verirseniz diğer saray mensuplarının üzerine çıkarsınız. Gerekiyorsa övgüleri ona verin, bu yalnızca geçici olacaktır. Onu atlama taşı, yeteneklerinizi gösterme aracı olarak kullanın.

9. SAHNE

Aragon'lu I. Alfonso'nun bir uşağı vardı. Bu uşak krala bir gece önce bir rüya gördüğünü söyledi. Alfonso ona silah, at ve elbise hediye etmiştir rüyasında. Cömert, görkemli bir adam olan Alfonso bu rüyayı gerçeğe dönüştürmenin hoş olacağını düşündü ve hemen uşağına bu hediyeleri verdi.

Kısa bir süre sonra uşak Alfonso'ya bir rüya daha gördüğünü söyledi. Bu kez Alfonso kendisine önemli miktarda altın florin vermişti. Kral gülümseyerek şunları söyledi: "Artık rüyalara inanma, yalan söylüyorlar."

Yorum

Uşağın ilk rüyası üzerine hareket ederken Alfonso kontrolü elinde tutuyordu. Rüyayı gerçeğe dönüştürerek kendisine daha hafif ve esprili bir şekilde olsa da tanrısal bir güç kazandırdı. Ama ikinci rüyada bütün büyü bozulmuştu; bu, uşağın çirkin bir hilesinden başka bir şey değildi. O halde hiçbir zaman çok fazla şey istemeyin, ne zaman duracağınızı bilin. Vermek efendinin ayrıcalığıdır: istediği zaman ve istediği şeyi vermek ve bunu zorlanmadan yapmak. Ona ricanızı geri çevirme fırsatı vermeyin. İyiliği hak ederek kazanmak en iyisidir, böylece siz istemeden size başıslanır.

10. SAHNE

Ünlü İngiliz peyzaj ressamı J.M.W. Turner (1775-1851) resimlerinde gökkuşağı renklerine olağanüstü bir parıltı vermesiyle tanınıyordu. Resimlerindeki renkler o derece çarpıcıydı ki, diğer ressamlar onun çalışmasının kendilerinininkine yakın asılmasını istemezlerdi hiç, kaçınılmaz olarak çevresindeki her şeyi soluk gösteriyordu.

Ressam Sir Thomas Lawrence bir keresinde Turner'ın şaheseri *Cologne*'un bir sergide kendisinin iki çalışması arasında asılı olduğunu gördü. Lawrence galeri sahibine acı bir şekilde yakındı, ama adam kendisini tatmin edecek bir şey söyleyemedi. Sonuçta birisinin resmi

Turner'inkinin yanına asılmalıydı. Ama Turner, Lawrence'ın şikâyetini duymuştu ve sergi açılmadan önce *Cologne*'daki altın rengi parlak gökyüzünün tonunu açarak Lawrence'ın çalışmalarındaki kadar soluk hale getirdi. Turner'ın resmi gören bir arkadaşı kendisine korkunç bir bakışla yaklaştı. "Resmine ne yaptın öyle!" diye sordu. "Eh, zavallı Lawrence o kadar mutsuzdu ki dayanamadım," diye cevap verdi Turner. "Hem yalnızca is boyası. Sergiden sonra çıkacak."

Yorum

Saray mensuplarının endişelerinin birçoğu en fazla tehlikenin sözkonusu olduğu efendiyle ilgilidir. Ama kaderinizi belirleyecek tek kişinin efendiniz olduğunu düşünmek bir hatadır. Eşitleriniz ve altınızda bulunanlar da önemli bir rol oynarlar. Saray, içinde öfke, korku ve güçlü kıskançlığın bulunduğu bir cadı kazanıdır. Bir gün size zarar verebilecek, öfke ve kıskançlıklarını saptırıp başka insanlara yansıtabilecek olan herkesi yatıştırmalısınız.

Gözde bir saray mensubu olan Turner iyi talihinin ve ününün satıcıyla müşterileri kadar diğer ressam arkadaşlarına da bağlı olduğunu çok iyi biliyordu. Kaç tane ünlü kişi kıskanç meslektaşları tarafından devrilmişti! Kıskançlığın oklarına hedef olmaktansa parlaklığınızı hafifletmek daha iyidir.

11. SAHNE

Winston Churchill amatör bir ressamdı ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra tabloları koleksiyoncuların malzemesi haline geldi. *Time* ve *Life* adlı dergilerin yaratıcısı olan Amerikalı yayıncı Henry Luce'un New-York'taki ofisinde Churchill'in manzara resimlerinden biri asılıydı.

Birleşik Devletler'de tura çıkan Churchill, Luce'u ofisinde ziyaret etti ve iki adam tabloya birlikte baktılar. Yayıncı, "Bu iyi bir resim, ama galiba arkaplanda bir şeyler gerekiyor... koyun olabilir belki," dedi. Churchill'in sekreterinin ertesi gün Luce'u arayıp tabloyu İngiltere'ye göndermesini istemesi Luce'u dehşete düşürdü. Luce bunu yaparken eski başbakanı gücendirmiş olabileceği için utanç içindeydi. Bununla birlikte tablo birkaç gün sonra geri gönderildi, ama biraz değişmişti; şimdi tek bir koyun arkaplanda huzur içinde otluyordu.

Yorum

Churchill kişilik ve ün bakımından Luce'dan üstündü, ama Luce da kesinlikle güçlü biriydi, bu yüzden aralarında az çok eşitlik olduğundan söz edebiliriz. Yine de Churchill'in Amerikalı yayıncıdan korkmasına neden olan şey neydi? Neden sanat düşkünü birinin eleştirisi önünde eğilsindi?

Saray -bu bağlamda diplomat ve uluslararası devlet adamlarıyla onlara dalkavukluk eden gazetecilerin dünyası- karşılıklı bağımlılık yeridir. Güç sahibi insanların zevkine hakaret etmek ya da aşağılamak akıllıca değildir. Eğer Churchill gibi bir adam Luce gibi birinin eleştirilerini dikkate alıyorsa bu onun eşsiz bir saray mensubu olduğunu kanıtlar. (Belki tabloyu düzeltmesi de kesin bir küçümsemeyi göstermektedir, ama bunu o kadar gizli bir şekilde yapmıştır ki, Luce bir aşağılanma algılamamıştır.) Churchill'i taklit edin: Koyunu yerleştirin. Lütufkâr saray mensubunu oynamak her zaman yararlıdır, efendinize hizmet ediyor olmanız bile.

SARAY MENSUBUNUN HASSAS OYUNU: Bir Uyarı

Talleyrand mükemmel bir saray mensubuydu, özellikle efendisi Napoleon'a hizmet ederken. İki adam birbirlerini yeni tanırken Napoleon laf arasında, "Bir gün senin evine öğle yemeğine geleceğim," dedi. Talleyrand'ın Paris'in banliyösü Auteuil'de bir evi vardı. "Şeref duyuyorum, generalim," diye cevap verdi. "Evim Bois de Boulogne'a yakın olduğu için öğleden sonra biraz atış yaparak kendinizi eğlendirebilirsiniz."

"Atıcılıktan hoşlanmam," dedi Napoleon. "Ama avlanmayı severim. Bois de Boulogne'da hiç yaban domuzu var mı?" Napoleon yaban domuzu avının harika bir spor olduğu Korsika'dan geliyordu. Paris parkında yaban domuzu olup olmadığını sorarak hâlâ taşralı olduğunu göstermişti. Bununla birlikte, Talleyrand gülmedi, ama kendisi aristokrat bir aileden geldiği için kan ve soyluluk bakımından olmasa da politikadaki efendisi olan bu adama bir eşek şakası yapma fikrine karşı

koyamadı. Napoleon'un sorusuna karşılık yalnızca, "Çok az, generalim, ama bir tane bulabileceğinizi söyleyebilirim," dedi.

Ertesi gün Napoleon'un sabah saat yedide Talleyrand'ın evine gelmesi ve sabahı orada geçirmesi ayarlandı. "Yaban domuzu avı" öğleden sonra olacaktı. Sabah boyunca heyecanlı general domuz avından başka bir şeyden söz etmedi. Bu arada Talleyrand uşaklarını pazara göndermiş, iki tane büyük siyah domuz alıp parka götürmelerini söylemişti.

Öğle yemeğinden sonra avcılar ve av köpekleri Bois de Boulogne'a doğru yola çıktılar. Talleyrand'dan gelen işaret üzerine uşaklar domuzlardan birini serbest bıraktılar. "Domuzu görüyorum," diye bağırdı Napoleon neşeyle. Domuzu kovalamak üzere atının üzerine atladı. Talleyrand arkada kaldı. "Yaban domuzunun" sonunda yakalanması yarım saat sürdü. Ancak zafer anında Napoleon'un yanına yardımcılarından biri yaklaştı. O yaratığın yaban domuzu olamayacağını biliyor ve bu hikâye ortalığa yayılınca generaliyle alay edilmesinden korkuyordu. "Efendim," dedi Napoleon'a. "Kuşkusuz bunun bir yaban domuzu değil, yalnızca domuz olduğunu biliyorsunuzdur."

Büyük bir öfkeye kapılan Napoleon atını Talleyrand'ın evine doğru hızla sürmeye başladı. Yolda giderken elalemin maskarası olduğunu farkettiler ve Talleyrand'a patlamak kendisini biraz daha gülünç duruma düşerecekti; iyi bir espri yeteneği olduğunu göstermek daha iyi olurdu. Yine de hoşnutsuzluğunu gizlemedi.

Talleyrand generalin incinen gururunu yatıştırmaya karar verdi. Napoleon'a henüz Paris'e dönmemesini söyledi, yine parkta ava gitmeliydi. Orada birçok tavşan vardı ve onları avlamak XVI. Louis'nin en sevdiği eğlencesiydi. Talleyrand, Napoleon'a bir zamanlar Louis'ye ait olan bir dizi av tüfeğini kullanmasını bile teklif etti. Çok fazla iltifat ve tatlı sözle bir kez daha Napoleon'u avlanmaya ikna etti.

Grup öğleden sonra geç vakitte parka doğru yola çıktı. Yolda Napoleon, Talleyrand'a, "Ben XVI. Louis değilim, kesinlikle bir tavşan bile öldürmem," dedi. Ama o öğleden sonra park garip bir şekilde tavşan kaynıyordu. Napoleon en az elli tanesini öldürdü ve ruh hali öfkeden tatmine dönüştü. Ancak çılginca av âleminin sonunda aynı yardımcı gelip kulağına fısıldadı. "Gerçeği söylemek gerekirse, efendim, bunla-

rın yabani tavşan olduğundan kuşkuluyum. Namussuz Talleyrand'ın bize yine bir şaka yaptığından şüpheleniyorum." (Yardımcı haklıydı. Talleyrand gerçekten uşaklarını pazara göndermişti. Oradan düzinelerce tavşan alıp parka salıvermişlerdi.)

Napoleon hemen atına atlayıp hızla uzaklaştı, bu kez doğruca Paris'e döndü. Daha sonra Talleyrand'ı tehdit ederek olanları tek bir kişiye bile anlatmamasını istedi; eğer Paris'in maskarası haline gelirse bedeli ağır olurdu.

Napoleon'un Talleyrand'a tekrar güvenmesi aylar sürdü ve yaşadığı aşağılanmayı asla tam olarak affetmedi.

Yorum

Saray mensupları sihirbaz gibidirler: Görünüşüyle oynar, yalnızca görmek istediğimiz şeyi görmemizi sağlarlar. Hazırlanmış çok sayıda aldatmaca ve manevra arasında insanların hilenizi ve elçabukluğunuzu görmemelerini sağlamak önemlidir.

Talleyrand normal olarak saray mensuplarının en büyük sihirbazıydı ve Napoleon'un o yardımcısı olmasaydı muhtemelen hem efendisini memnun edecek, hem de generali salak durumuna düşürecekti. Fakat saray mensubu olmak ustalık gerektiren bir sanattır; gözden kaçan tuzaklar ve dikkatsiz hatalar en iyi hilelerinizi bozabilir. Asla manevralarınızın ortasında yakalanma riskini göze almayın; asla insanların hilelerinizi görmelerine izin vermeyin. Eğer böyle olursa insanların gözünde terbiyeli saray mensubundan iğrenç dalavereciye dönüverirsiniz. Oynadığınız oyun çok hassastır; izlerinizi kapamak için çok büyük dikkat sarfedin ve asla efendinizin maskenizi düşürmesine izin vermeyin.

YASA 25

KENDİNİZİ YENİDEN YARATIN

HÜKÜM

Toplumun üzerinize yüklediği rolü kabul etmeyin. Yeni bir kimlik oluşturarak kendinizi yeniden yaratın, dikkati çeken ve izleyenleri sıkmayan bir kimlik. Diğerlerinin sizi tanımlamalarına izin vermek yerine kendi imajınızın sahibi olun. İnsanlara yönelik davranış ve hareketlerinize çarpıcı hileler katın, gücünüz artacak ve karakteriniz efsanevi özelliklere sahip gibi görünecektir.

1. YASAYA UYMAK

Julius Caesar M.Ö. 65 yılında, tahıl dağıtımı ve halk oyunlarını düzenlemekle görevli olan *aedile*'lik işini üstlendiğinde Roma toplumundaki ilk önemli izini bıraktı. Bir dizi ustaca planlanmış ve zamanlanmış gösterilerle halkın gözüne girdi: vahşi hayvan avları, gladyatör gösterileri, gösterişli yarışmalar. Birkaç kez bu gösterileri kendi cebinden ödedi. Sıradan insan için Julius Caesar çok sevilen olaylarla silinmez biçimde bağdaştırılır hale gelmişti. Yavaş yavaş devlet başkanlığına yükselirken kitleler tarafından tutulması gücünün temelini oluşturuyordu. Ünlü bir şovmen olarak imaj yaratmıştı kendisi için.

M.Ö. 49'da Roma'da rakip liderler Caesar ve Pompey arasında bir iç savaş çıkmak üzereydi. Gerilim yükselirken sahne bağımlısı Caesar bir tiyatro oyununu izledi ve ardından düşünceler içinde kaybolarak kararlıkta, sefer düzenledikleri Gal'i İtalya'dan ayıran Rubicon Nehri'ndeki kampına doğru yürümeye başladı. Ordusunu Rubicon'u aşarak İtalya'ya sokması Pompey'le bir savaş başlatması demek olurdu.

Caesar yardımcılarının önünde sahnedeki bir aktör, Hamlet'in kabataslak bir örneği gibi bütün seçenekleri ortaya dökerek her iki taraf adına da tartıştı. Sonunda konuşmasını bitirdi ve nehrin diğer ucundaki trampet çalan, sonra Rubicon üzerindeki köprüden geçen çok uzun boylu bir askeri işaret etti. "Bunu Tanrılardan bir işaret olarak kabul edelim ve ikiyüzlü düşmanlarımızdan intikam almak için çağırdıkları yere gidelim. Zar atıldı." Bütün bunları nehre doğru işaret ederek ve generallerinin gözlerine bakarak huşu içinde ve heyecan verici bir biçimde söylemişti. Generallerin destek vermede şüpheli olduklarını biliyordu, fakat konuşması onları o anın heyecanı ve zamanı yakalama ihtiyacıyla doldurmuştu. Daha sıradan bir konuşma asla aynı etkiyi yapamazdı. Generaller Caesar'ın davası için biraraya toplandılar; Caesar'la ordusu Rubicon'u geçti ve ertesini yıl Pompey'i yendi. Caesar, Roma'nın diktatörü oldu.

Caesar savaşta hep özel bir tarzı olan bir lideri oynamıştı. Askerleri gibi becerikli bir at binicisiydi; cesaret ve dayanıklılık gerektiren işlerde onlardan üstün oluşuyla gurur duyardı. Çarpışmaya en güçlü atla girerdi, böylece askerleri onu çarpışmanın en şiddetli anında orta yerde, kendilerini desteklerken tanrısal bir sembol, takip etmeleri gereken bir model gibi görürdü. Roma'daki bütün ordular içinde Caesar'ın en sadık olanıydı. Askerleri Caesar'ın eğlencelerine katılan sıradan insanlar gibi onunla ve davasıyla özdeşleşmişti.

Pompey'in yenilgisinden sonra eğlencelerin ölçüsü arttı. Öylesi daha önce Roma'da hiç görülmemişti. Savaş arabaları yarışı daha gösterişli hal aldı, gladyatörler daha dramatik bir şekilde çarpıştı. Yapay bir göl üzerinde muazzam donanma savaşı taklitleri düzenlendi. Oyunlar Roma'nın her bölgesinde sergileniyordu. Tarpeian Kayalıkları'ndan aşağıya doğru inen dev bir tiyatro sahnesi inşa edildi. İnsanlar imparatorluğun her yerinden bu olayları seyretmeye geliyordu, Roma'ya giden yollar ziyaretçi çadırlarıyla doluydu. Ve M.Ö. 45 yılında Caesar, Mısır'a yaptığı seferden dönerken şehre girişinin azami etki ve şaşkınlık yaratması için Kleopatra'yı Roma'ya getirdi ve daha da çarpıcı gösteriler sahnelendi.

Bu olaylar kitleleri eğlendirmeye yönelik hilelerin de ötesindeydi; halkın Caesar'ın karakterini kavrayışını zenginleştirmiş ve onun efsanevi özellikleri olan biri gibi görünmesini sağlamıştı. Caesar her zaman farkında olduğu halk üzerindeki imajının efendisiydi. Kalabalıkların karşısına çıkarken en göz alıcı mor elbiseleri giyiyordu. Onun yanında kimse dikkat çekemezdi. Görünüşü konusunda son derece kibirdi. Senato ve insanlar tarafından onurlandırılmaktan hoşlanmasının bir nedeninin bu sırada defne yaprağından yapılan çelengi başına takarak kelliğini gizleyebilmesi olduğu söyleniyordu. Caesar usta bir hatipti. Çok az şey söyleyerek nasıl çok şey söyleneceğini, konuşmayı azami etki yapacak yerde bitirmeyi çok iyi biliyordu. Halkın içine çıkışlarını her zaman bir sürprizle birleştirirdi; örneğin, heyecanlarını arttıran şaşırtıcı bir duyuru yapardı.

Rakipleri Roma halkının çok sevdiği Caesar'dan nefret ediyor ve korkuyordu. M.Ö. 44 yılında, Mart'ın 15'inde Brutus ve Cassius'un önderliğindeki bir grup komplocu senatoda Caesar'ın etrafını çevirip onu bıçakladı. Ama o ölümlere bile tiyatro duygusunu yitirmemişti. Elbisesinin üst kısmını yüzüne doğru çekerek, alt kısmının düşüp bacaklarını kapamasını sağlayarak örtülü ve edepli bir şekilde ölmeyi başardı. Roma tarihçisi Suetonius'a göre, Caesar'ın son sözleri kendisine ikinci bıçak darbesini indiren eski arkadaşı Brutus'a yönelik olarak ve bir oyunun sonunu prova ediyormuş gibi Yunanca söylenmişti. "Sen de mi, Brutus?"

Dünyanın bu eski başkentinde [Roma] servet edinmek isteyen biri kendisini çevreleyen atmosfer rengini alan bir bukalemun gibi olmalıdır, her şekle, her biçime girebilen Proteus gibi. Esnek, hızlı düşünen, sezdirenen, yakın, gizemli, çoğu kez adi, bazen samimi, bazen vefasız, her zaman bilgisinin bir kısmını gizleyen, sabırlı, yüzünün hâkimi, başka herkesi ateş alabileceksen buz gibi soğuk duran biri olmalıdır. Ne yazık ki, yürekten dindar biri değilse -yukardaki özellikleri taşıyan biri için çok yaygın bir olgudur- zihninde dine sahip olmalıdır, yani yüzünde, dudaklarında, tavırlarında; eğer dürüst bir adamsa kendisinin berbat bir ikiyüzlü olduğunu bilme gerekliliğine sessizce katlanmalıdır. Ruhu böyle bir hayattan tiksinen

bir kişi Roma'yı terketmeli ve servetini başka bir yerde aramalıdır. Kendimi övüyör muyum, yoksa kendim için özür mü gösteriyorum bilmiyorum ama bir tanesi dışında bütün bu özelliklere sahibim, o da esnekliktir.

Hatıralar, Giovanni Casanova, 1725-1798

Yorum

Roma tiyatrosunun oyunları kitleler için düzenlenen, bugün hayal bile edilemeyecek bir kalabalığın katıldığı olaylardı. Dev tiyatro salonlarına doluşan seyirciler kaba komediyle eğlenir veya trajediyle heyecanlanırdı. Tiyatro yoğun, çarpıcı şekliyle hayatın özünü içeriyor gibiydi. Sıradan insan için dini bir tören gibi güçlü, ani bir çekiciliği oluyordu.

Julius Caesar güç ve tiyatro arasındaki bağı kavrayan belki de ilk halk insanıydı. Bu onun tiyatroya karşı olan derin ilgisinden kaynaklanıyordu. Bu ilgiyi dünya sahnesinde bir aktör ve yönetmen olarak yüceltmişti. Sözlerini senaryoda yazılıymış gibi söylüyordu; kalabalık içinde seyircilerine karşı nasıl görüldüğünü düşünerek hareket ediyordu. Repertuarına şaşırtmacayı, konuşmalarına dramayı katıyordu. Hareketleri o kadar abartılıydı ki, en sıradan adam bile anlamını hemen kavriyordu. Çok popüler hale gelmişti.

Caesar bütün liderler ve güç sahipleri için bir ideal oluşturdu. Siz de onun gibi şaşırtmaca, şüphe, sempati oluşturma ve sembolik özdeşleşme gibi dramatik teknikleri kullanarak hareketlerinizi zenginleştirmelisiniz. Ayrıca onun gibi sürekli olarak seyircilerinizin farkında olmalı, onları neyin memnun edeceğini ve neyin sıkacağını düşünmelisiniz. Kendinizi merkeze yerleştirmeyi, dikkat çekmeyi ve ne pahasına olursa olsun başkasının dikkat çekmesine engel olmayı başarmalısınız.

2. YASAYA UYMAK

1831 yılında Aurore Dupin Dudevant adlı genç bir kadın kocasını ve ailesini taşrada bırakıp Paris'e taşındı. Yazar olmak istiyordu; evliliğin hapisneden daha kötü olduğunu düşünüyordu, çünkü tutkusunu gerçekleştirmek için ne zaman, ne de özgürlük bırakıyordu kendisine. Paris'te bağımsız olacak ve yazarak hayatını kazanacaktı.

Ancak Dudevant başkente geldikten kısa bir süre sonra bazı katı gerçeklerle yüz yüze geldi. Paris'te özgür olabilmeniz için paranızın olması gerekiyordu. Para bir kadına yalnızca evlilik veya fahişelik yoluyla gelebilirdi. Hiçbir kadın yazarak hayatını kazanmamıştı. Kadınlar kocaları tarafından veya aldıkları mirasla desteklenerek hobi olarak yazardı. Gerçekten de Dudevant yazdıklarını ilk kez bir yayıncıya gösterdiğinde, "Siz bebek yapmalısınız, madam, edebiyat değil," yanıtını almıştı.

Dudevant'ın Paris'e imkânsız gerçekleştirmeye geldiği açıktı. Ama sonunda bir kadının şimdiye kadar hiç yapmadığı bir stratejiyle ortaya çıkmaya karar verdi: kendini tamamen baştan yaratma, halkın karşısına kendisinin oluşturduğu bir imajla çıkma stratejisi. Kendisinden önceki kadın yazarlar biçilmiş bir role girmeye zorlanıyorlardı, çoğunlukla başka bir kadın için yazan ikinci sınıf sanatçıların rolüydü bu. Dudevant eğer bir rol oynaması gerekiyorsa oyunu tersine çevirmeye karar verdi. Bir erkeğin rolünü oynayacaktı.

1832'de yayıncı Dudevant'ın en önemli ilk romanı *Hindistan*'ı kabul etti. Dudevant kitabı sahte bir isimle bastırmayı seçti: "George Sand" ve bütün Paris bu etkileyici kitabın bir erkek tarafından yazıldığını sandı. Dudevant "George Sand"ı yaratmadan önce bazen erkek kıyafetleri giyiyordu (çünkü erkek gömleklerini ve binici pantolonlarını daha rahat buluyordu); artık halkın tanıdığı bir kişi olarak bu imajı abarttı. Gardrobuna uzun erkek paltoları, gri şapkalar, çizmeler ve züppe kravatları ekledi. Puro içti ve konuşmalarda kendini bir erkek gibi ifade etti, sohbetinde baskın olmaktan ya da açık saçık sözler kullanmaktan çekinmiyordu.

Bu garip kadın/erkek yazar halkı büyülemişti. Diğer kadın yazarların tersine Sand erkek yazarlar grubuna kabul edildi. Onlarla birlikte sigara ve içki içti, hatta Avrupa'nın en ünlü sanatçılarıyla ilişkiler yaşadı: Musset, Liszt, Chopin. Kur yapan ve terkeden kendisiydi, kendi arzusuna göre hareket ediyordu.

Sand'ı iyi tanıyanlar onun erkek kişiliğinin kendisini halkın delici bakışlarından koruduğunu biliyordu. Dış dünyada rolünü abartmak hoşuna gidiyordu; özelde kendisi olarak kalıyordu. Ayrıca "George Sand" karakterinin eskiyebileceğinin veya önceden kestirilebilir hale

gelebileceğinin farkındaydı; bundan kaçınmak için arasıra yarattığı karakteri çarpıcı bir şekilde değiştiriyordu. Ünlü erkeklerle ilişki kurmak yerine politikaya karışıyor, gösterilere önderlik ediyor, öğrenci ayaklanmalarına ilham veriyordu. Kimse yarattığı karakterin sınırlarını belirleyemiyordu. Öldükten ve çoğu insan romanlarını okumayı bıraktıktan uzunca bir süre sonra karakterinin efsanevi özellikleri büyülemeye ve ilham kaynağı olmaya devam etti.

Yorum

Sand'ın halk içindeki hayatında tanıdıkları ve onunla birlikte zaman geçiren diğer sanatçılar bir erkeğin yanında olduklarını hissediyorlardı. Ancak günlüklerinde ve Gustave Flaubert gibi yakın arkadaşlarına erkek olma arzusu bulunmadığını, ama halk için bir rol oynamakta olduğunu itiraf ediyordu. Gerçekte istediği şey kendi karakterini belirleyebilme gücüydü. Toplumun kendisi için belirleyeceği sınırları reddediyordu. Bununla birlikte kendisi olarak güç elde edemedi; onun yerine sürekli olarak kendi arzularına uydurabileceği, dikkat çeken ve kendini vareden bir kişilik yarattı.

Şunu anlamalısınız: Dünya size bir rol vermek ister. Ve siz bir kez bu rolü kabul ettikten sonra sonunuz gelmiştir. Gücünüz kabul ettiğiniz veya üstlenmeye zorlandığınız role verilen minicik miktarla sınırlıdır. Öte yandan bir aktör pek çok rol oynar. Sürekli değişen bu gücün tadını çıkarın; eğer böyle bir güce sahip değilseniz en azından yeni bir kimlik yaratın, kendi yapımınız olan, kıskanç ve kızgın dünya tarafından konulan sınırları olmayan bir kimlik. Bu başkaldırma Prometheus'a özgüdür, kendi yaratımınızdan sorumlu tutar sizi.

Yeni kimliğiniz sizi dünyadan koruyacaktır, çünkü o "siz" değildir; üzerinize giyip çıkardığınız bir kostümdür. Kişisel olarak almamanız gerekir. Ve yeni kimliğiniz sizi diğerlerinden ayırır, size tiyatrovâri bir varlık verir. Arka sıralarda oturanlar sizi görebilir ve duyabilir. Ön sıralarda oturanlar cesaretinize hayran olur.

İnsanlar toplumda bir adamın harika bir aktör olduğundan söz etmezler mi? Bununla adamın hissettiğini değil, hiçbir şey hissetmemesine rağmen taklitte üstün oluşunu kastederler.

Denis Diderot, 1713-1784

GÜCÜN ANAHTARLARI

Doğumla getirdiğiniz karakterin siz olması gerekmez; miras olarak getirdiğiniz karakterin yanısıra anne babanız, arkadaşlarınız ve çevrenizdekiler bu kişiliği biçimlendirmenize yardım etmiştir. Gücün Prometheus'cu görevi sürecin kontrolünü ele almak, başkalarına sınırlandırma ve biçimlendirme olanağını vermemektir. Kendiniz üzerinde kille çalışır gibi çalışmak en büyük ve en zevkli yaşamsal göreviniz olmalıdır. Bu sizi özde sanatçı yapar, kendini yaratan bir sanatçı.

Gerçekte kendini yaratma fikri sanat dünyasından gelmektedir. Binlerce yıldır krallar ve en üst düzeydeki saray mensupları halkın gözündeki imajlarını yaratma ve kendi kimliklerini belirleme özgürlüğüne sahip olmuşlardır. Benzeri şekilde, yalnızca krallar ve en zengin soylular kendi imajları üzerinde düşünür ve bilinçli olarak onu değiştirirlerdi. İnsanoğlunun geri kalanı toplumun kendilerinden beklediği sınırlı rolü oynuyorlardı ve kendi durumları hakkında çok az bilinçliydi.

Bu durumdaki değişiklik Velazquez'in 1656'da yaptığı *Las Meninas* adlı yağlıboya tablosunda görülebilir. Ressam tuvalin solunda görünüyor, tablonun önünde durmuş yaratma süreci içinde, ama sırtı bize dönük, tabloyu göremiyoruz. Yanında bir prenses, yardımcıları ve saray cücelerinden biri durmuş çalışmasını izliyorlar. Resim için poz veren insanlar doğrudan görünmüyorlar, ama arka duvardaki aynadan minik yansımalarını görebiliyoruz, resmin dışında bir yerde İspanya kral ve kraliçesi oturuyor.

Tablo gücün dinamiklerindeki ve kişinin toplum içindeki rolünü belirleme yeteneğindeki çarpıcı değişikliği sergiliyor. Velazquez için ressam kral ve kraliçeden çok daha belirgin bir şekilde yerleştirilmiş. Bir anlamda kendisi onlardan daha güçlü, çünkü imajı kontrol edenin kendisi olduğu açık, onların imajını. Velazquez bundan sonra kendini köle gibi, bağımlı ressam olarak görmedi. Güçlü bir insan olarak kendini yeniden yaratmıştı. Ve gerçekten aristokratlardan sonra Batı toplumundaki imajlarıyla açıkça oynayan ilk insanlar sanatçılar ve yazarlar, daha sonra da züppeler ve bohemlerdi. Bugün kendini yaratma kavramı ağır ağır toplumun geri kalanına süzüldü ve çok istenen bir

ideal haline geldi. Velazquez gibi resimdeki yerinizi belirleme gücünü talep etmeli ve kendi imajınızı yaratmalısınız.

Kendini yaratma sürecindeki ilk adım durumunun bilincinde olmaktır: aktör olarak kendinizin farkında olmak, görünüş ve duygularınızın kontrolünü ele almak. Diderot'nun söylediği gibi kötü aktör her zaman dürüst olandır. Toplumdaki açık yürekli insanlar sıkıcı ve utanç vericidir. İçtenliklerine rağmen onları ciddiye almak güçtür. Halkın içinde ağlayanlar geçici olarak sempati toplayabilirler, fakat sempati kısa sürede kendilerine olan saplantıları yüzünden küçümseme ve kızgınlığa dönüşür; dikkat çekmek için ağladıklarını düşünürüz ve içimizdeki kötü bir parçamız onlara tatmin vermeyi reddeder.

İyi aktörler kendilerini daha iyi kontrol ederler. İçten ve yürekten hisseden kişiyi oynayabilir, isteyerek gözyaşı ve dokunaklı bir bakışı kullanabilirler, ama bunları hissetmek zorunda değildirler. Duyguyu diğerlerinin anlayacağı şekilde dışa vururlar. Hiçbir hükümdar ya da lider eğer gösterdiği bütün duygular gerçek olmak zorunda olsaydı hiçbir rolü oynayamazdı. Yüzünü istenen duyguya sokabilen bir aktörün yoğurulabilirliğini kendinize uyarlayın.

Kendini yaratma sürecinde ikinci adım George Sand stratejisindeki çeşitlilik: anılmaya değer, dikkat çeken, sahnedeki diğer oyuncuların üstünde olan bir karakterin yaratılışı. Bu Abraham Lincoln'ün oynadığı oyundu. Yalın, sıradan, taşralı bir adamın Amerika'nın hiç sahip olmadığı, ama büyük bir zevkle seçtiği bir başkan olduğunu biliyordu. Bu özelliklerin birçoğu kendisinde doğal olarak bulunsa da onları biraz vurguladı: şapka, elbiseler ve sakal. (Ondan önceki hiçbir başkının sakalı yoktu.) Lincoln ayrıca imajını yaymak için fotoğraflarını kullanan ilk başkandı, "sade başkan" imajını yaratmasına yardımcı olmuştu.

Bununla birlikte iyi bir tiyatro ilginç bir görüntüden veya tek bir göze çarpan andan daha fazlasını gerektirir. Tiyatro zaman içinde gerçekleşir, gittikçe daha iyi anlaşılabilir bir olaydır. Ritm ve zamanlama önemlidir. Tiyatro ritmindeki en önemli öğe heyecana neden olan belirsizliktir. Örneğin, Hudini bazen kaçış hareketini birkaç saniye içinde

tamamlayabilmekteydi, ama seyircinin terlemesini sağlamak için dakikalarca uzatırdı.

Seyirciyi koltuklarının kenarına getirmenin anahtarı olayların yavaş yavaş anlaşılmasına izin vermek, sonra kontrol edebileceğiniz bir modele ve tempoya uygun olarak doğru anda hızlandırmaktır. Napoleon'dan Mao Tse-tung'a kadar bütün büyük liderler halkı şaşırtmak ve dikkatlerini dağıtmak için tiyatrovâri zamanlama kullanırlardı. Franklin Delano Roosevelt politik olayların belirli bir sıra ve ritimle sergilenmesinin önemini çok iyi anlamıştı.

1932 başkanlık seçimi sırasında Birleşik Devletler şiddetli bir ekonomik krizin ortasındaydı. Bankalar alarm veren bir hızla batıyorlardı. Roosevelt seçimi kazandıktan kısa bir süre sonra bir tür geri çekilme durumuna girdi. Planları ya da kabine randevuları konusunda bir şey söylemedi. Hatta geçişi sağlamak için halen görev başında olan eski Başkan Herbert Hoover'la görüşmeyi bile reddediyordu. Roosevelt resmen işe başlayana kadar ülke aşırı bir gerginlik durumuna girmişti.

Roosevelt görevi devralma konuşması sırasında hızını arttırdı. Et-kileyici bir konuşma yaparak ülkeyi tamamen yeni bir yöne götürmeye, kendisinden öncekilerin çekingen hareketlerini bir kenara bırakmaya kararlı olduğunu açıkça ifade etti. O andan itibaren konuşmaları ve kamuyla ilgili kararları inanılmaz bir hızla açıldı. İşe başlamasından sonraki süreç "Yüz Gün" olarak bilinir hale geldi ve ülkenin ruhsal durumunu değiştirmedeki başarısı kısmen zekice hızı ve çarpıcı zıtlıkları kullanımından kaynaklandı. İzleyicilerini heyecanlı bir belirsizlik durumu içinde tuttu, sonra nereden geldikleri görünmediği için daha da önemli görünen bir dizi cesurca girişimde bulundu. Olayları benzeri tarzda düzenlemeyi, kartlarınızın hepsini bir anda değil ama çarpıcı etkiyi arttıran bir şekilde açmayı öğrenmelisiniz.

İyi bir tiyatro çok sayıda günahı örtmenin yanısıra düşmanınızı da şaşırtır ve aldatır. II. Dünya Savaşı sırasında Alman oyun yazarı Bertolt Brecht, Hollywood'da senaryo yazarı olarak çalışmıştı. Savaştan sonra komünist sempatizanı olması iddiasıyla Amerikan Olmayanların Faaliyetleri Komitesi tarafından çağırılmıştı. Diğer yazarlar öfkeli, duygusal

savunmalarla komite üyelerini aşağılayarak ifade vermeyi planlıyorlardı. Brecht ise daha akıllıydı; komiteyi bir keman gibi çalacaktı, onları kandırırken büyüleyecekti de. Tepkilerini dikkatle gözden geçirdi ve yanına bazı destekler aldı, bunların bir tanesi komite başkanının çok sevdiğini bildiği puroydu. Ve gerçekten belirsiz, komik ve iki yanlı yanıtlarla komiteyi kandırmayı başardı. Öfkeli, yürekten gelen nutuk yerine sahnelenen bir gösteriyle etraflarında daireler çizdi ve ceza almadan serbest kaldı.

Repertuarınızın bir diğer çarpıcı etkisi güzel bir jesti, zafer veya cesaretinizi simgeleyen can alıcı noktadaki hareketi de içerir. Caesar'ın Rubicon'u çarpıcı bir biçimde geçmesi güzel bir jestti, askerlerin başını döndüren ve ona kahramanca bir nitelik kazandıran bir hareketti. Sahneye giriş ve çıkışların önemini de iyi değerlendirmelisiniz. Kleopatra Mısır'da Caesar'la ilk karşılaşmasına Caesar'ın ayaklarının dibinde açılacak bir halının içinde geldi. George Washington iktidarı iki kez şaşaa ve gösterişle bıraktı (birincisi bir general, ikincisi de üçüncü dönemde görev başında kalmayı reddeden bir başkan olarak). Bu onun o anı sembolik ve dramatik olarak nasıl önemli hale getireceğini bildiğini gösteriyordu. Sizin giriş çıkışlarınız da dikkatle tasarlanmış olmalıdır.

Aşırı tepki vermenin ters tepebileceğini unutmayın, dikkat çekmeye çalışırken çok fazla çaba harcamanın bir sonucudur bu. Aktör Richard Burton kariyerinin başlangıcında sahnede tamamen sessiz kalarak dikkati üzerine çekmişti. Nasıl yaptığınız ne yaptığınızdan daha önemlidir; sahnedeki zarafetiniz ve hareketsizliğinizin rolünüzü çok fazla yapmanızdan ve etrafta çok fazla dolaşmanızdan daha etkilidir.

Son olarak: Anın gerektirdiği kişi olabilmek için birçok rolü oynamayı öğrenin. Maskenizi duruma uydurun, takındığınız yüzlerde değişken olun. Bismarck bu oyunu mükemmel oynardı. Bir liberalin yanında liberal, bir atmacanın yanında atmaca oluyordu. Yakalanamazdı ve yakalanamayan şey yok edilemezdi.

İmaj: Yunan Deniz Tanrısı Proteus. Gücü istediği şekle girebilmesinden, o an ne gerektiriyorsa onu olabilmesinden ileri geliyordu. Agamemnon'un kardeşi Menelaus onu yakalamaya çalıştı, Proteus bir aslana, sonra yılan, pantere, domuza, akan bir suya ve sonunda bir ağaca dönüştü.

Otorite: Herkes için her şey olmayı bilin: bilginler arasında bilgin, azizler arasında aziz. Bu herkesin gönlünü yapma sanattır, çünkü benzerler benzerleri çeker. Huylara dikkat edin ve kendinizi tanıştığımız herkesin huyuna uydurun, neşeli ve ciddi olanı sırayla takip edin, mizacınızı dikkatle değiştirin (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Bu önemli yasanın tersi olamaz. Kötü tiyatrocunun kötü tiyatrocudur. Doğal görünmek bile bir sanat ister, başka bir deyişle oyunculuk ister. Kötü oyunculuk ancak utanç yaratır. Kuşkusuz çok fazla tiyatrovârî olmamalısınız, abartılı jestlerden kaçınınız. Böylesi yine kötü bir tiyatrocudur, çünkü yüzlerce yıllık abartılı oyuna karşı olan tiyatro yasalarını çiğner. Özet olarak bu yasanın tersi yoktur.

YASA 26

ELLERİNİZİ KIRLETMEYİN

HÜKÜM

Kusursuz bir uygar ve etkin insan örneği olmalısınız. Ellerinizi asla hatalar ve kötü işlerle kirlenmemelidir. Öyle bir işle olan bağlantınızı gizlemek için başkalarını günah keçisi ve maşa olarak kullanarak lekesiz görüntünüzü sürdürün.

I. BÖLÜM: HATALARINIZI GİZLEYİN, ETRAFINIZDA SUÇU ÜSTLENECEK BİR GÜNAH KEÇİSİ OLSUN

Adımız ve şöhretimiz neyi açıkladığımızdan çok, neyi gizlediğimize bağlıdır. Herkes hata yapar, ama gerçekten zeki olanlar bu hataları gizlemeyi ve suçu başkasının üzerine atmayı başarırlar. Böyle anlar için etrafta her zaman uygun bir günah keçisi bulundurulmalıdır.

1. YASAYA UYMAK

M.Ö. ikinci yüzyılın sonuna doğru Çin'in güçlü Han İmparatorluğu ağır ağır çökerken ünlü general ve imparatorluk bakanı Ts'ao Ts'ao ülkedeki en güçlü adam olarak ortaya çıktı. Güç tabanını genişletmeyi ve son rakiplerinden kurtulmayı isteyen Ts'ao Ts'ao stratejik açıdan hayati önem taşıyan Merkezi Ova'nın kontrolünü ele geçirmek için sefere çıktı. Anahtar konumdaki şehrin kuşatması sırasında başkentten erzak yardımının gelme zamanını birazcık yanlış hesapladı. Yükün gel-

mesini beklerken ordunun yiyeceği azaldı ve Ts'ao Ts'ao levazım şefi-
ne istihkakını azaltmasını emretmek zorunda kaldı.

Ts'ao Ts'ao orduyu sıkı bir biçimde denetliyordu. Bu amaçla bir
bilgilenme ağı kurmuştu. Sonunda bir adamın kendileri yiyecek bir
şey bulamazken onun iyi yaşadığından şikâyet edip homurdandığını
öğrenmişti. Belki Ts'ao Ts'ao yiyeceği kendisi için saklıyordu. Eğer
homurtular yayılırsa bir isyan çıkardı. Levazım şefini çadırına çağırdı.

"Bana bir şey ödünç vermeni istiyorum ve beni reddetmeyecek-
sin," dedi şefine. "Nedir?" diye sordu şef. "Askerlere göstermek için
başını ödünç istiyorum," dedi Ts'ao Ts'ao. "Ama ben yanlış bir şey
yapmadım!" diye haykırdı şef. "Biliyorum," dedi Ts'ao Ts'ao. "Ama seni
öldürtmezsem isyan çıkacak. Üzülme, senden sonra ailene bakaca-
ğım." Böyle ifade edilince şefin seçeneği kalmamıştı, böylece kaderine
teslim oldu ve o gün başı kesildi. Onun başının sergilendiğini gören
askerler homurdanmayı kestiler. Bazıları Ts'ao Ts'ao'nun hareketinin
ardındakini gördüler, ama bu vahşetle şaşkına döndüler, gözleri kork-
tu ve sessiz kaldılar. Ve çoğu kişi kimin suçlanması gerektiğine dair
onun görüşünü kabul edip komutanın yetersizliği ve zalimliği yerine
aklına ve adaletine inanmayı tercih etti.

CHELM'İN ADALETİ

Bir gün Chelm kasabasının üzerinde büyük bir tehlike belirdi. Kasabanın ayakkabı tamircisi müşterilerinden birini öldürdü. Bu yüzden yargıcın karşısına getirildi ve yargıç asılarak idamına karar verdi. Karar okunduğunda bir kasabalı ayağa kalktı ve bağırmaya başladı. "Sayın Yargıç, kasabanın ayakkabıcısını ölüme mahkûm ettiniz! O elimizdeki tek ayakkabı tamircisi. Eğer onu asarsanız ayakkabılarımızı kim tamir edecek?" Kasaba halkı hep bir ağızdan, "Kim? Kim?" diye bağırdı. Yargıç başını sallayarak onayladı ve kararı gözden geçirdi. "Chelm'in iyi insanları," dedi. "Söylediğiniz şey doğru. Bir tek ayakkabı tamircimiz olduğu için onun ölmesine izin vermek kasabalının aleyhinde olacak. Onun yerine kasabada iki çatı tamircisi olduğu için bir tanesi asılsın."

Yahudi Folklorunun Hazinesi, Nathan Ausubel, ed., 1948

Yorum

Ts'ao Ts'ao son derece fırtınalı bir dönemde iktidara geldi. Yıkılan Han İmparatorluğu'ndaki üstünlük mücadelesinde düşmanlar her yönden geliyordu. Merkezi Ova çarpışması düşündüğünden daha fazla zorluk yaratmıştı; para ve erzak temini sürekli endişe kaynağıydı. Böylesi bir baskı altında yiyeceği zamanında ismarlamamış olmasına şaşmamak gerekti.

Gecikmenin kritik bir hata olduğu ve orduda isyan belirtileri ortaya çıktıktan sonra Ts'ao Ts'ao'nun iki seçeneği kalmıştı: özür dileyip bahane sunmak ya da günah keçisi bulmak. Gücün işleyişini ve görünüşün önemini kavramış olan Ts'ao Ts'ao hiç tereddüt etmedi. En uygun kelle için etrafına bakındı ve hemen aradığını buldu.

Tek tük olan hatalar kaçınılmazdır, dünyanın sağı solu belli değil o kadar. Bununla birlikte, güçlü insanlar yaptıkları hatalarla değil, onlarla başa çıkma şekilleriyle perişan olurlar. Cerrahlar gibi tümörü hızla ve kesin bir biçimde kesip atmalıdırlar. Özürler ve bahaneler bu nazik operasyon için çok kör aletlerdir; güçlüler bunlardan kaçınırlar. Özür dileyerek yeterliliğiniz, niyetleriniz, itiraf etmediğiniz önceki hatalarınız konusunda her türlü şüpheyi uyandırabilirsiniz. Bahaneler kimseyi tatmin etmez ve özür herkesi rahatsız eder. Hata, özürle kaybolmaz, derinleşir ve iltihap kapar. Hemen kesip atmak, dikkati kendinizden uzaklaştırmak ve insanlar sizin sorumluluğunuz veya olası yetersizliğiniz konusunda düşünmeye zaman bulamadan önce uygun bir günah keçisine dikkati çekmek daha iyidir.

Dünyanın beni aldatmasına izin vermektense bütün dünyayı aldatmayı tercih ederim.

General Ts'ao Ts'ao, M.S. 155-220

2. YASAYA UYMAK

Cesare Borgia babası Papa Alexander'ın adına İtalya'nın geniş bir bölümünün kontrolünü ele geçirmek için birkaç yıl boyunca sefer yaptı. 1500 yılında İtalya'nın kuzeyi Romagna'yı ele geçirmeyi başardı. Bölge yıllardır zenginliğini yağma eden açgözlü liderler tarafından yö-

netilmişti. Polis ya da herhangi bir zorlayıcı kuvvet olmadığından bölge kanunsuz bir hal almış, hırsızlar ve kan davası güden aileler tarafından yönetilir olmuştu. Cesare düzeni sağlamak için bölgeye General Remirro de Orco'yu atadı; Niccolo Machiavelli'ye göre "zalım ve güçlü" bir adamdı general. Cesare, Orco'ya mutlak güç verdi.

De Orco enerji ve şiddet kullanarak Romagna'ya sert, acımasız bir adalet getirdi ve kısa süre içinde yasadışı tüm unsurlardan kurtuldu. Ama bazen çabalarında çok fazla ileri gitti ve birkaç yıl sonra yerli halk ona kızmaya, hatta nefret etmeye başladı. 1502 yılı Aralık ayında Cesare kararlı bir davranışla harekete geçti. Öncelikle Orco'nun acımasız yapısından kaynaklanan zalimce ve şiddete yönelik işlerini onaylamadığının bilinmesini sağladı. Sonra 22 Aralık'ta Orco'yu Cesena kenti hapisanesine attı ve Noel'in ertesi günü insanlar meydanın ortasında garip bir manzarayla karşılaştılar: Üzerinde bol bir takım elbise ve mor renkli bir pelerin olan de Orco'nun başsız bedeni, yanında kazığa geçirilmiş kafası ve onun yanında da celladın kanlı bıçağı duruyordu. Machiavelli bu konuyla ilgili şöyle bir yorumda bulunuyor: "Bu sahnenin vahşeti insanları bir anda dehşete düşürdü ve tatmin etti."

Yorum

Cesare Borgia güç oyununda usta bir oyuncuydu. Her zaman birkaç hamleyi önceden planlar, rakiplerine en zeki tuzakları kurardı. Bu nedenle Machiavelli *Prens'te* ona diğerlerinin üzerinde bir saygı göstermiştir.

Cesare, Romagna'nın geleceğini şaşırtıcı bir açıklıkla önceden görmüştü. Yalnızca acımasız bir adalet bölgeye düzen getirebilirdi. Bu süreç birkaç yıl alabilirdi ve başlangıçta insanlar bunu hoş karşılardı. Ama sonra pek çok düşman yaratır ve vatandaşlar böylesi acımasız bir adaletin kendilerine, özellikle de yabancılar tarafından dayatılmasına kızmaya başlardı. O halde Cesare'nin kendisi bu adaletin aracısı olarak görünemezdi, insanların nefreti gelecekte çok fazla soruna yol açardı. Böylece kirli işleri yapabilecek bir adam seçti. Bunu yaparken iş bittikten sonra Orco'nun başını kazığa geçireceğini biliyordu. Bu olaydaki günah keçisi başlangıçta saptanmıştı.

Ts'ao Ts'ao sözkonusu olduğunda günah keçisi tamamen suçsuzdu; Romagna'daysa Cesare'in ellerini kana bulamadan kirli işlerini görmesine yarayan güçlü bir silahtı. İkinci tip günah keçisi durumunda kendinizi bir noktada bu fedaiden ayırmanız gerekir, ya onu rüzgârda savrulmaya bırakırsınız ya da Cesare'in yaptığı gibi adaleti sağlayan sizmişsiniz gibi görünürsünüz. Yalnızca sorunun dışında durmakla kalmaz, temizleyen de siz olursunuz.

Atinalılar halkın hesabına çok sayıda aşâğılık ve yararsız yaratığa bakardı; şehirde veba, kuraklık veya kıtlık gibi bir tehlike başgösterdiğinde... [bu günah keçileri] öne çıkarılırdı... ve görünüşe göre şehir dışında taşlanarak kurban edilirdi.
Altın Dal, Sir James George Frazer, 1854-1941

GÜCÜN ANAHTARLARI

Günah keçisi kullanmak uygarlığın kendisi kadar eskidir ve örnekleri dünyanın her yerindeki kültürlerde görülebilir. Bu tür kurban etmelerin ardındaki fikir, suç ve günahın daha sonra cezalandırılıp yok edilen dışardaki bir kişiye yüklenmesidir; nesne, hayvan veya insan olabilir. Yahudiler canlı bir keçi ("günah keçisi" terimi oradan gelmektedir) kullanıyorlardı. Hahamları İsrailoğullarının günahlarını itiraf ederken iki elini keçinin başına koyuyordu. Böylece bu günahlar keçiye aktarılıyor, hayvan vahşi doğaya götürülüp terkediliyordu. Atina ve Azteklerde günah keçisi çoğu kez bu amaç için beslenen ve yetiştirilen bir insan olurdu. Kıtlık ve vebanın yapılan yanlışlara ceza olarak tanrılar tarafından gönderildiğine inandıkları için insanlar yalnızca kıtlık ve vebayı değil, suçluluk ve utancı da yaşıyorlardı. Suçu, ölümünün ilahi güçleri tatmin edeceğine ve kötülüğü aralarından kovacağına inandıkları masum birisine aktararak kendilerini suçluluk duygusundan kurtarıyorlardı.

Bir hata veya suçtan sonra insanın kendi içine değil, dışarıya bakıp suçu uygun bir şeye yüklemesi son derece insani bir tepkidir. Veba Thebes'i harap ederken Oedipus nedenini her yerde aradı, ama tanrıları kızdırıp vebaya neden olan kendi ensest günahına bakmadı

hiç. Suçluluğu dışsallaştırmaya, başka bir insan ya da nesneye yüklemeye yönelik bu derin gereksinimin çok büyük gücü vardır ve zeki olan bu gücü nasıl dizginleyeceğini bilir. Kurban etme bir törendir ve belki de bütün törenler içinde en eski olanıdır; gücün tükenmez kaynaklarından bir başkası olan bir tören. De Orco'nun öldürülüşünde Cesare'nin cesedi sembolik ve törensel bir biçimde sergileyişine dikkat edin. Onu böyle çarpıcı bir şekilde sergileyerek suçu dışarıya yöneltmiş oldu. Romagna vatandaşları hemen tepki verdiler. Çünkü içimiz yerine dışarıya bakmak çok doğaldır, günah keçisinin suçunu kolayca kabulleniriz.

Günah keçisinin kanlı bir biçimde kurban edilişi geçmişin barbarca bir anısı gibi görünmektedir, fakat bu uygulama dolaylı ve sembolik bir biçimde de olsa, günümüzde yaşamaktadır; güç görünüşe dayandığı için ve iktidarda olanlar hiçbir zaman hata yapmaz göründükleri için günah keçisi kullanımı her zamanki kadar popülerdir. Hangi modern lider hatalarının sorumluluğunu kabul eder ki? Suçlayacak başkalarını arar, yani kurban edecek günah keçisini. Mao Tse-tung'un Kültürel Devrim'i fena halde başarısız olunca Çin halkına ne bahane sundu, ne de onlardan özür diledi; onun yerine Ts'ao Ts'ao'nun kendisinden önce yaptığı gibi günah keçileri sundu, kendi özel sekreteri ve partinin üst düzey yetkililerinden Ch'en Po-ta dahil.

Franklin D. Roosevelt dürüstlük ve adalet konusunda ünlüydü. Bununla birlikte kariyeri boyunca iyi adam olmanın politik bir felaket anlamına geldiği birçok durumla karşı karşıya kaldı; ne var ki, herhangi dürüst olmayan bir oyunun temsilcisi gibi görünemezdi. O zaman sekreteri Louis Howe, de Orco'nun oynadığı rolü oynadı. Arka oda işlerini, basın idare edilmesini, gizli kampanya manevralarını o halletti. Ve ne zaman bir hata olsa veya Roosevelt'in dikkatle yarattığı imajına zıt olan kirliliğe ortaya çıksa Howe günah keçisi olarak iş görür ve asla şikâyet etmezdi.

Üstelik suçun uygun bir biçimde yer değiştirmesiyle günah keçisi diğerlerine bir uyarı olarak da iş görebilir. 1631'de Fransa'da Kardinali Richelieu'yu iktidardan indirmek için bir komplo kuruldu. "Aldatılanların Günü" olarak bilinen bu komplo neredeyse başarılı oluyordu, çün-

kü ana kraliçe dahil olmak üzere hükümetin üst düzey yetkilileri için içindeydi. Ama Richelieu şansın ve kendi yandaşlarının sayesinde kurtuldu.

Anahtar konumdaki komploculardan biri Marillac adında bir adamdı ve mühürlerin koruyucusuydu. Richelieu ana kraliçeyi işe karıştırmadan onu hapse atamazdı, bu çok tehlikeli bir taktik olurdu. Bu nedenle Marillac'ın orduda mareşal olan kardeşini hedef aldı. Bu adamın komployla bir ilgisi yoktu. Ama Richelieu başka komploların olabileceğini, özellikle de orduda, düşünerek bir örnek oluşturmaya karar verdi. Ordudaki kardeşi uydurma bir suçla mahkeme edip idam ettirdi. Bu şekilde korunmada olduğunu sanan gerçek avı dolaylı olarak cezalandırmış ve kendi iktidarını korumak için masum insanları kurban etmekten kaçınmayacağını gelecekteki komploculara duyurmuş oldu.

Gerçekten mümkün olan en masum kurbanı günah keçisi olarak seçmek çoğu kez en akıllıca olandır. Bu insanlar sizinle savaşacak kadar güçlü değildir ve safça yaptıkları itirazlar çok fazla -başka bir deyişle suçluluğun ifadesi gibi- görülebilir. Ancak bir kurban yaratmama dikkat edin. Sizin kurban olarak kalmanız önemlidir, etrafınızdaki yetersiz kişiler tarafından aldatılan zavallı lider. Eğer günah keçisi çok zayıf ve ceza çok zalimce görünürse kendi hilenizin kurbanı durumuna düşebilirsiniz. Bazen daha güçlü bir günah keçisi bulmanız gerekebilir, uzun vadede daha az sempati uyandıracak biri.

Bu bağlamda tarih yine yakın bir arkadaşı günah keçisi olarak kullanmanın önemini gösteriyor. Bu, "gözdenin düşüşü" olarak bilinir. Çoğu kral sarayda kişisel bir gözde bulundururdu, bazen hiçbir neden olmaksızın diğerlerinden ayırdığı, dikkat ve iyiliğini bağışladığı bir gözde. Ama kralın şöhretine yönelik bir tehlike olduğunda bu saray gözdesi uygun bir günah keçisi olarak işlev görürdü. Halk günah keçisinin suçuna kolayca inanırdı; gerçekten suçlu olmasa kral en sevdiği kişiyi neden kurban etsindi? Gözdeye karşı zaten kızgınlık besleyen diğer saray mensupları bu çöküşün tadını çıkarırlardı. Bu arada kral o ana dek muhtemelen kendisi hakkında çok fazla şey öğrenmiş olan, belki de küstahlık etmeye, hatta kendisini küçümsemeye başlayan birinden kurtulmuş olurdu. Yakın bir arkadaşı günah keçisi olarak seç-

mek "gözdenin düşüşü"yle aynı değere sahiptir. Bir arkadaş ya da yardımcıınızı kaybedebilirsiniz, ama uzun vadede hatalarınızı saklamanız büyük olasılıkla bir gün aleyhinize dönecek olan birine tutunmanızdan daha iyidir. Üstelik her zaman onun yerini alacak birini bulabilirsiniz.

İmaj: Masum Keçi. Kefaret Günü'nde peder keçiği tapınağa getirir, ellerini başına koyar ve insanların günahlarını itiraf ederek suçu suçsuz keçiye aktarır ve keçi ondan sonra uzaklara götürülüp terkedilir, insanların günahları ve suçları da onunla birlikte yok olur.

Otorite: Delilik, delilik yapmaktan değil, delilik yaptığını gizleyememektен oluşur. Herkes hata yapar, ama akıllı olan yaptığı hataları gizler, aptalsa bunu açıklar. Şöhret görünenden çok gizlenene dayanır. Eğer iyi olamyorsanız dikkatli olun (Baltasar Gracián, 1601-1658).

II. BÖLÜM: MAŞA KULLANIN

Masalda maymun arkadaşı kedinin patisini yakalar ve ateşten kestane toplamak için kullanır, böylece kendine zarar vermeden istediği kestaneleri almış olur.

Eğer yapılması gereken nahoş ya da seilmeyen bir şey varsa işi sizin yapmanız çok risklidir. Bir maşaya ihtiyacınız vardır, tehlikeli, kirli işleri sizin için yapacak birisine. Kedinin patisi -yani maşa- istediğiniz şeyi elde eder, zarar vermeniz gereken kişiye zarar verir ve insanların sizin sorumlu olduğunuzu farketmelerini engeller. Siz neşeli ve mutlu haberlerin müjdecisi olurken başka birinin cellat ya da kötü haberin taşıyıcısı olmasını sağlayın.

1. YASAYA UYMAK

M.Ö. 59'da geleceğin Mısır kraliçesi Kleopatra on yaşındayken babası XII. Ptolemy'nin kızları -yani kendi öz ablaları- tarafından devri-

lip sürgün edilmesine tanık olmuştu. Kızlardan biri, Berenice, isyanın lideri olarak ortaya çıktı ve Mısır'ı artık tek başına yönetmesini garanti altına almak için diğer kızkardeşlerini hapse attırdı ve kendi kocasını öldürdü. Bu, iktidarı garanti altına almak için yerinde bir adım olarak gerekli olabilir. Ama kraliyet ailesinin bir üyesinin, hem de kraliçenin kendi ailesine böylesine açık bir şiddet uygulaması halkını dehşete düşürdü ve güçlü bir muhalefet doğurdu. Dört yıl sonra bu muhalefet Ptolemy'i iktidara geri getirdi ve o da derhal Berenice'le diğer kızkardeşlerin kellesini uçurdu.

M.Ö. 51'de Ptolemy ölünce geride kalan dört çocuğunu vâris olarak bıraktı. Mısır'da gelenek olduğu üzere en büyük oğul XIII. Ptolemy (o zaman yalnızca on yaşındaydı) en büyük ablayla, yani Kleopatra'yla (artık on sekiz yaşındaydı) evlendi ve çift, kralla kraliçe olarak tahta çıktı. Dört çocuktan hiçbiri bu durumdan memnun değildi; herkes, Kleopatra dahil, daha fazla güç istiyordu. Her biri diğerini kenara itmeye çalışırken Kleopatra ve Ptolemy arasında bir mücadele başladı.

M.Ö. 48'de Kleopatra'nın hırslarından korkan hükümetteki ayrıkçı bir grubun yardımıyla Ptolemy ablasını ülkeden kaçırıp kendisini tek hükümdar olarak bırakmaya zorladı. Kleopatra sürgündeyken bir kumpas hazırladı. Ülkeyi tek başına yönetmek ve Mısır'ı eski görkemli günlerine geri götürmek istiyordu, bu diğer kardeşlerinden hiçbirinin başaramayacağını düşündüğü bir hedefti; ama onlar hayatta olduğu sürece bunu gerçekleştiremeyecekti. Ve Berenice örneği kimsenin kendi akrabalarını öldüren bir kraliçeye hizmet etmeyeceğini açıkça göstermişti. XIII. Ptolemy bile Kleopatra'nın yabancı bir ülkede kendisi aleyhine planlar yaptığını bildiği halde onu öldürtmeye cesaret edemiyordu.

Kleopatra'nın sürgününden sonraki bir yıl içinde Roma diktatörü Julius Caesar ülkeyi Roma'nın sömürgesi yapmaya kararlı bir şekilde Mısır'a geldi. Kleopatra şansının açıldığını gördü. Kılık değiştirerek Mısır'a yeniden girip İskenderiye'deki Caesar'a ulaşmak için yüzlerce millik yol katetti. Efsaneye göre Caesar'ın yanına ayakları dibinde zarif bir biçimde açılıp genç kraliçeyi ortaya çıkararak bir halının içinde gitti. Kleopatra derhal Romalı üzerinde çalışmaya başladı. Onun gösteri

düşkünlüğü ve Mısır tarihine olan ilgisi üzerinde yoğunlaştı ve dişilik cazibesini kullandı. Caesar kısa süre içinde pes ederek Kleopatra'yı yeniden tahta çıkardı.

Kleopatra'nın kardeşleri hiddetten köpürüyorlardı. Kleopatra onları atlatmıştı. XIII. Ptolemy daha sonra neler olacağını görmek için sabırsızlanıyordu. İskenderiye'deki sarayından şehrin üzerine yürümek ve Caesar'ın adamlarına saldırmak için orduya emir verdi. Caesar karşılık olarak Ptolemy ve ailenin geri kalanını ev hapsine soktu. Ama Kleopatra'nın en küçük kızkardeşi Arsinoe saraydan kaçıp yaklaşmakta olan Mısır ordusunun başına geçerek kendisinin Mısır kraliçesi olduğunu iddia etti. Kleopatra sonunda karşısına çıkan fırsatı gördü. Caesar'ı, bir ateşkesle aracılık etmesi şartıyla Ptolemy'i ev hapsinden azat etmeye ikna etti. Kuşkusuz Ptolemy'nin tersini yapacağını biliyordu; Mısır ordusunun kontrolünü ele geçirmek için Arsinoe'yla savaşıyordu. Ama bu, Kleopatra'nın yararınaydı, çünkü kraliyet ailesini bölecekti. Daha da iyisi Caesar'a kardeşlerini çarpışma sırasında yenip öldürme fırsatı verecekti.

Roma'dan gelen askerlerle desteklenen Caesar asileri yendi. Mısır ordusunun geri çekilmesi sırasında Ptolemy Nil'de boğuldu. Caesar, Arsinoe'yu yakaladı ve mahkûm olarak Roma'ya gönderdi. Kleopatra'ya karşı komplo kuran çok sayıda düşmanı idam ettirdi ve ona muhalefet eden başkalarını da hapse attı. Rakipsiz kraliçe olarak durumunu güçlendirmek için Kleopatra o sırada yalnızca on bir yaşında ve hepsinin içinde en zayıf olan geriye kalmış tek kardeşi XIV. Ptolemy'le evlendi. Dört yıl sonra Ptolemy esrarengiz bir şekilde zehirlenerek öldü.

M.Ö. 41 yılında Kleopatra ikinci Romalı lider Marc Antony'e de Julius Caesar üzerinde başarıyla uyguladığı taktikleri uyguladı. Onu baştan çıkardıktan sonra kızkardeşi Arsinoe'nun hâlâ Roma hapisanelerinde olduğunu ve Antony'i yok etmek için komplo hazırladığını söyledi. Marc Antony ona inandı ve Arsinoe'yu hemen idam ettirdi. Kleopatra böylece kendisi için büyük bir tehdit oluşturan son kardeşinden de kurtulmuş oldu.

MAYMUN VE KEDİ

Muziplik ve eğlencede birarada olan ikilinin sahibi aynıydı ve evde ne tür bir yaramazlık olursa olsun hep Pug'la Tom'un başının altından çıkardı... Bir kış günü ikili ümitle mutfaktaki ocağa yaklaştı. Korlaşmış kömürlerde kestaneler kızarıyordu, koku maymunun burnuna çarptı.

"Tom!" dedi kurnaz Pug. "Aşçının pişirdiği bu yemeği ikimiz paylaşamaz mıyız? Benim seninkiler gibi pençelerim olsaydı hemen denerdim. Bana elini ver, çok kolay olacak." Arkadaşının yardımsever patisiyle kestaneleri alıp ağzına attı. Ev sahibi gelince iki çapulcu aceleyle kaçıştı, Tom ganimetin kendi payına düşen acısıyla, Pug ise lezzetli yiyeceğin şımarttığı damak tadıyla.
Masallar, Jean de La Fontaine, 1621-1695

Yorum

Efsaneye göre Kleopatra'nın baştan çıkarıcı çekiciliğiyle başarılı olduğunun söylenmesine rağmen, gücü gerçekte insanlara kullanıldıklarını farketmeden işlerini yaptırabilmesinden geliyordu. Caesar ve Antony yalnızca onun tehlikeli kardeşleri Ptolemy ve Arsinoe'dan kurtulmasını sağlamakla kalmadı, hem de askeriye-deki bütün düşmanlarını yok etti. İki adam onun maşası olmuştu. Onun için ateşe girdiler, çirkin ama gerekli işleri yaptılar, bu arada kendisi kardeşlerini ve Mısırlıları öldüren kişi olarak görünmedi. Sonunda iki adam da onun Mısır'ı Roma sömürgesi olarak değil, bağımsız bir müttefik olarak yönetme isteğine razı oldular. Ve bütün bunları onun kendilerini nasıl kullandığını farketmeden yaptılar. Bu en kurnazca ve en güçlü türde iknadır.

Bir kraliçe asla ellerini çirkin işlerle kirletmemelidir, aynı şekilde bir kral da halkın içine yüzünde kan izleriyle çıkamaz. Ne var ki, düşman sürekli ezilmeden güç varlığını koruyamaz; sizi tahtta tutmak için sürekli olarak yapılması gereken kirli küçük işler olacaktır. Kleopatra gibi sizin de maşaya ihtiyacınız var.

Bu insan genellikle yakın çevrenizdekilerin dışından biri olacaktır, böylece nasıl kullanıldığını farketmeyecektir. Bu tür kişileri her yerde

bulabilirsiniz, size iyilik yapmaktan hoşlanan kişilerdir bunlar, özellikle karşılık olarak önlerine bir iki kemik atarsanız. Ama onlara göre yeterince masum, en azından tümüyle haklı görünen işleri tamamlarken aslında ortalığı sizin için temizlemekte, onlara verdiğiniz bilgileri ortalığa yaymakta, rakipleriniz olduğunu bilmedikleri kişileri gömmekte, kastsız olarak davanıza yardım etmekte, siz lekesiz kalırken ellerini kirletmektedirler.

KARGA, KOBRA VE ÇAKAL

Bir zamanlar bir banyan ağacına yuva yapan bir karga ve karısı vardı. Büyük bir yılan ağacın kovuğuna girerek yumurtadan çıkan yavruları yedi. Karga taşınmak istemedi, çünkü ağacı çok seviyordu. Bu yüzden tavsiyesini almak için arkadaşı çakala gitti. Bir hareket planı tasarlandı. Karga ve karısı planı uygulamak için uçup gittiler. Karısı göle yaklaşırken kralın sarayındaki kadınların yıkandığını ve incilerini, kolyelerini, mücevherlerini, elbiselerini, altın zincirlerini kıyıda bırakmış olduklarını gördü. Karga altın zinciri gagasıyla kapıp banyan ağacına doğru uçarken harem ağası peşindeydi. Ağaca varınca zinciri ağaçtaki deliğe bıraktı. Kralın adamları zinciri almak için ağaca tırmanırken kobrayı gördüler. Ellerindeki sopalarla yılanı öldürüp zinciri aldılar ve göle geri döndüler. Karga ve karısı o günden sonra mutlu bir şekilde yaşadılar.

Panchatantra Masalı, IV. Yüzyıl

2. YASAYA UYMAK

1920'lerin sonlarında Milliyetçi ve Komünist Partiler Çin'in kontrolü için çarpışırken ülkede iç savaş çıktı. 1927'de Milliyetçi lider Chiang Kai-shek tek bir komünist kalmayana kadar öldürmeye yemin etti ve sonraki birkaç yıl içinde neredeyse bu işi tamamlıyordu. 1934-1935 yılları arasında düşmanı "Uzun Yürüyüş'e, yani üst rütbeli askerlerin çoğunun öldüğü çetin bir bölgede güneydoğudan en uzak kuzeybatıya kadar uzanan altı bin millik bir geri çekilişe zorladı. 1936'nın sonlarında Chiang onları silmek için son bir saldırı düzenledi, ama bir isyan-

la karşılaştı; kendi askerleri onu yakalayıp Komünistlere teslim ettiler. Artık başına gelebilecek en kötü şeyi bekliyordu.

Ancak bu arada Japonya, Çin'i istilaya başladı ve komünist lider Mao Tse-tung, Chiang'ı şaşırtarak bir anlaşma teklif etti. Eğer ortak düşmanlarına karşı savaşmayı kabul ederse Komünistler onu serbest bırakacaklar ve kendisi gibi onu da komutan olarak tanıyacaktı. Chiang işkence ve idamı beklemişti; karşısına çıkan bu şansa inanmıyordu. Bu Kızıllar ne kadar yumuşamışlardı böyle. Komünistlere karşı artçı harekât yapmak zorunda kalmazsa Japonya'yı kolayca yenebileceğini biliyordu ve birkaç yıl içinde arkasına dönüp Kızılları kolayca yenebilirdi. Bu anlaşma şartlarını kabul etmekle kaybedeceği hiçbir şey yoktu ama kazanacağı çok şey vardı.

Komünistler Japonlarla her zamanki vur-kaç şeklindeki gerilla taktiğiyle savaşmaya devam ederken, Milliyetçiler daha geleneksel bir savaş sürdürüyorlardı. Birkaç yıl sonra iki grup birlikte Japonya'yı ülkeden çıkarmayı başardı. Ama Chiang sonunda Mao'nun aslında ne planlamış olduğunu anladı. Kendi ordusu Japon topraklarının en büyük sıkıntısını çekmiş, büyük ölçüde zayıflamıştı ve toparlanması birkaç yıl alacaktı. Oysa Komünistler yalnızca Japonya'nın doğrudan bir darbesinden kaçınmakla kalmamış, zamanı güçlerini geri kazanacak ve bütün Çin'e yayılacak şekilde kullanmışlardı. Japonlara karşı savaş sona erer ermez iç savaş yeniden başladı, ama bu kez Komünistler zayıf Milliyetçilerin etrafını sarıp yavaş yavaş boyun eğmeye zorladılar. Japonlar, Mao'nun maşası işlevini görmüşler, bilmeden bölgeyi Komünistler için temizlemiş ve Chiang Kai-shek üzerindeki zaferlerini olanaklı kılmışlardı.

El-Hattab'ın oğlu Ömer İslam'a dönmüştü ve bunun herkes tarafından hızla duyulmasını istiyordu. Ma'mar el-Jumahî'nin oğlu Cemil'i görmeye gitti. Cemil kendisine sır olarak verilen şeyleri anında herkese söylemesiyle tanınıyordu. Eğer kendisine gizlice bir şey söylenirse kısa sürede herkese yayıyordu. Ömer ona, "Müslüman oldum. Hiçbir şey söyleme. Bunu gizli tut. Kimsenin yanında bundan

söz etme," dedi. Cemil sokağa çıkıp avazı çıktığı kadar, "El-Hattab'ın oğlu Ömer'in Müslüman olmadığına inanıyor musunuz?" diye bağırdı. "İnanmayın! Ben size Müslüman olduğunu söylüyorum!" Ömer'in İslam'a döndüğü haberi her yere yayılmıştı. Ve bu da tam onun istediği şeydi.

Kurnaz Hile: Arap Aklı ve Kurnazlığı, XVIII. Yüzyıl

Yorum

Chiang Kai-Shek kadar güçlü bir düşmanı hapse atan çoğu lider onu mutlaka öldürürdü. Ama onlar Mao'nun kullandığı şansı kaybederlerdi. Deneyimli Chiang Milliyetçilerin başı olmazsa Japonları ülkeden kovma savaşı daha kötü sonuçlarla çok daha uzun sürebilirdi. Mao öfkesinin bir taşla iki kuş vurma şansını yok etmesine izin veremeyecek kadar zekiydi. Özet olarak Mao tam bir zafere ulaşmasına yardım etmek üzere iki maşa kullandı. Birincisi, Chiang'ın Japonlara karşı savaşta işi ele alması için ona yem attı. Mao, Chiang tarafından yönetilen Milliyetçilerin aynı zamanda Komünistlerle savaşma konusunda endişelenmek zorunda kalmazlarsa, Japonlarla sert çarpışmanın çoğunu yapacağını ve Japonları Çin'den kovmada başarılı olacağını biliyordu. O halde Milliyetçiler Japonları kovmada kullanılan ilk maşaydı. Fakat Mao aynı zamanda istilacılara karşı savaş sırasında Japon topraklarının ve hava desteğinin Milliyetçilerin konvansiyonel güçlerini yok ederek onlara Komünistlerin başarmasının onlarca yıl alacağı zararı verebileceğini de biliyordu. Japonlar bu işi daha çabuk yapacaklarsa neden zaman ve hayat zıyan etsindi ki? Komünistlerin üstün gelmesini sağlayan şey maşaları birbiri ardına kullanma şeklindeki akılcı politikaydı.

Maşanın iki kullanımı vardır: Kleopatra'nın yaptığı gibi görünüşü kurtarmak, enerji ve çaba tasarrufu yapmak. Özellikle ikinci durumda, geçici bir geri adımın (Chiang'ın gitmesine izin vermek gibi) ileri doğru dev bir adıma götüreceğini farkederek birkaç hamleyi önceden planmanız gerekir. Eğer geçici olarak zayıfladıysanız ve toparlanmak için zamana ihtiyacınız varsa, bu plan etrafınızdakileri niyetlerinizi gizlemek için bir perde ve sizin için çalışmak üzere bir maşa olarak kullanmanıza yarayacaktır. (Farklı bir neden yüzünden) Sizinle aynı düşmanı pay-

laşan üçüncü kişileri arayın ve daha zayıf olduğunuz için sizi çok daha kötü etkileyebilecek darbelerden kaçınmak için onlardan faydalanın. Hatta onları yumuşak bir şekilde düşmanca tutum içine bile sokabilirsiniz. Potansiyel maşa olarak hep aşırı derecede saldırgan olanı seçin, onlar kavgalara genellikle kolayca girerler; böylece kendi amacınız için doğru kavgayı seçebilirsiniz.

APTAL VE AKILLI ADAM

Tek başına yürüyen bir adamı aptal bir adam başına taş atarak rahatsız eder. Adam ona dönerek şöyle der: "Sevgili dostum, iyi atıştı. Lütfen bu birkaç frankı kabul et. Bir teşekkürden fazlasını hak edecek kadar çok çalıştın. Her çaba bir ödül gerektirir. Ama oradaki adamı görüyor musun? O benden fazlasını verebilir. Ona taşlarından bazılarını gönder, iyi para kazanırsın." Yemi yutan aptal adam aynı hareketi tekrarlamak için diğer varlıklı adamın yanına koşar. Bu kez attığı taşlar için para verilmez kendisine. Adam birden üzerine atılarak fena halde döver ve bütün kemiklerini kırar. Kralların sarayında mantıktan yoksun bu tür can sıkıcı insanlar vardır. Sizin hesabınıza efendilerini güldürürler. Onların gülüşlerini susturmak için sert bir ceza mı vermelisiniz? Belki yeterince güçlü değilsinizdir. Onları başka birisine, acınızı çıkarmaktan fazlasını yapacak olan bir kişiye saldırmaya ikna etmek daha iyidir.

Seçilmiş Masallar, Jean de La Fontaine, 1621-1695

3. YASAYA UYMAK

Kuriyama Daizen bir Cha-no-yu (Japon çay seremonisi) ustasıydı ve büyük çay ustası Sen no Rikyu'nun öğretilerinin takipçisiydi. 1620 yılında Daizen bir arkadaşı Hoshino Soemon'un borca girmiş olan bir akrabasına yardım etmek için büyük miktarda bir para (300 ryo) ödünç aldığını öğrendi. Soemon akrabasını kurtarmasına rağmen bu kez de kendi borca girmişti. Daizen, Soemon'u iyi tanıyordu; ne paradan anlar, ne de paraya aldırırdı ve varlıklı tüccar Kawachiya Sane-mon'dan aldığı borcu ödemede yavaş davranarak başını kolayca der-

de sokabilirdi. Fakat Daizen, Soemon'a borcunu ödemeyi teklif etse gururu yüzünden bunu reddeder, hatta gücenebilirdi.

Daizen bir gün arkadaşını ziyaret etti. Bahçeyi turlayıp Soemon'un ödül almış şakayıklarına baktıktan sonra konuk odasına girdiler. Daizen orada usta Kano Tennyu'nun yaptığı yağlıboya tabloyu gördü. "Ah, muhteşem bir tablo," dedi. "Bundan daha çok beğendiğim bir şey gördüğümü hatırlamıyorum." Birkaç övgü sözcüğünden sonra Soemon'un başka seçeneği kalmamıştı. "Şey," dedi. "Madem o kadar beğendin umarım kabul etme iyiliğini yaparsın bana."

Daizen başlangıçta şaşırdı, ama Soemon ısrar edince kabul etti. Ertesi gün Soemon, Daizen'den bir paket aldı. İçinde güzel, zarif bir vazoyla Soemon'un bir gün önce kendisine son derece nazik bir şekilde verdiği tabloya karşılık bir teşekkür olarak kabul etmesini isteyen bir not vardı. Vazonun Sen no Rikyu'nun kendisi tarafından yapıldığını ve üzerinde İmparator Hideyoshi'nin yazısının bulunduğunu açıklıyordu not. Soemon vazoyu istemezse Cha-no-yu'nun taraftarlarından birine -belki de vazoya sahip olmayı hep isteyen tüccar Kawachiya Sanemon'a- hediye edebilirdi. "Duyduğuma göre," diye yazıyordu Daizen. "Onda senin çok istediğin bir parça kâğıt (300 ryo) varmış. Belki bir değiş tokuş önerebilirsin."

Sevgili arkadaşının ne yapmaya çalıştığını anlayan Soemon vazoyu zengin tefeciye götürdü. Soemon vazoyu kendisine gösterince, "Nereden buldun bunu!" diye şaşkınlığını belirtti Sanemon. "Hakkında çok şey duymuştum, ama ilk kez görüyorum. Kapı dışına çıkmasına izin verilmeyen bir hazinedir bu." Sanemon yalnızca borç senedini vazoyla değiştirmekle kalmayıp üstüne 300 ryo daha vermeyi teklif etti. Ama paraya önem vermeyen Soemon yalnızca borç senedini geri istedi ve Sanemon memnuniyetle senedi verdi. Soemon zekice desteği için teşekkür etmek üzere hemen Daizen'in evine koştu.

HİNTLİ KUŞ

Bir tüccar kafeste bir kuş besliyordu. Kuşun geldiği Hindistan'a gideceği için gelirken ona bir şey getirip getiremeyeceğini sordu.

Kuş özgürlüğünü istedi, ama reddedildi. O zaman tüccardan Hindistan'daki bir ormana gidip oradaki özgür kuşlara kendisinin

tutsak olduğunu duyurmasını istedi. Tüccar bunu yaptı ve sözlerini bitirir bitirmez kendisinininkine benzeyen bir kuş cansız bir şekilde ağaçtan yere düştü. Tüccar bu kuşun kendi kuşunun akrabası olabileceğini düşündü ve onun ölümüne yol açmış olabileceği için üzüntü duydu. Eve döndüğünde kuşu kendisine verecek iyi bir haberi olup olmadığını sordu. "Hayır," dedi tüccar. "Korkarım vereceğim haber kötü. Senin tutsaklığından söz edince akrabalarından biri ayaklarımın dibine düştü." Adam sözlerini bitirir bitirmez kendi kuşu kafesin dibine düştü. Akrabasının ölümü onu da öldürdü, diye düşündü tüccar. Üzüntüyle kuşu alıp pencerenin kenarına koydu. Kuş birden canlanıp yandaki bir ağacın dalına kondu. "Biliyor musun," dedi adama. "Korkunç sandığın haber aslında benim için iyi haberdir. Ve kendimi kurtarmak için nasıl davranmam gerektiğini bana sen ilettiler, sahibim." En sonunda özgürlüğüne kavuşarak uçup gitti.

Dervişlerin Hikâyeleri, İdris Şah, 1967

Yorum

Kuriyama Daizen iyilik yapmanın hiçbir zaman kolay olmadığını biliyordu. Eğer kaygıyla ve açık bir şekilde yapılırsa iyiliğin yapıldığı kişi minnet altında kaldığını hisseder. Bu, iyiliği yapan kişiye belirli bir güç kazandırabilir, ama kızgınlık ve dirence yol açacağı için sonunda kendini yıkıma götüren bir güçtür. Daizen doğrudan bir yaklaşımın Soemon'u yalnızca gücendirmeye yarayacağını biliyordu. Ama arkadaşının tabloyu armağan etmesine izin vermekle Soemon'un arkadaşını bir hediyeyle memnun ettiğini hissetmesini sağladı. Sonunda üç taraf da bu işten kendilerince memnun kaldılar.

Aslında Daizen kestaneleri ateşten almak için kendisini maşa olarak kullandı. Vazoyu kaybettiği için acı çekmiş olmalı, ama bunun yanında yalnızca tabloyu kazanmakla kalmayıp daha da önemli olan saray mensubunun gücünü kazandı. Saray mensubu kendisine gelecek darbeleri hafifletmek, yaralarını gizlemek ve kurtarma hareketinin daha şık ve temiz olması için eldivenli elini kullanır. Başkalarına yardım ederek saray mensubu sonunda kendisine yardım etmiş olur. Daizen'in örneği, arkadaşlar ve tanıdıklar arasında yapılan her türlü iyilik için bir örnek oluşturmaktadır. İyiliklerinizi asla zorla kabul ettirmeyin. Kendinizi dayatmadan

ya da arkadaşlarınızı size minnettar bırakmadan onları sıkıntıdan dolayı olarak kurtarmak için kendinizi maşa yapmanın yollarını araştırın.

***İnsan çok fazla dosdoğru olmamalıdır. Gidip bir ormana bakın.
Düz ağaçlar kesilir, eğri büğrü olanlar ayakta kalır.
Kautilya, Hintli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl***

GÜCÜN ANAHTARLARI

Bir lider olarak sürekli bir çaba içinde ve herkesten daha fazla çalışır görünmenin güce işaret ettiğini düşünebilirsiniz. Aslında böyle bir davranış tam tersi etki yapar, zayıflığı ima eder. Neden bu kadar çok çalışıyorsunuz? Belki yetersizsiniz ve yalnızca herkese yetişmek için fazladan çaba harcamanız gerekiyordu; belki siz de o iş havale etmeyi bilmeyen ve herkesin işine burnunu sokanlardansınızdır. Öte yandan gerçekten güçlü olanlar hiçbir zaman telaş içinde ya da aşırı yüklenmiş görünmezler. Başkaları canını dişine takarken bunlar boş vaktin tadını çıkarırlar. Kendileri enerjilerini korur ve ellerini ateşten uzak tutarken gerekli çabayı gösterecek insanları nasıl bulacaklarını çok iyi bilirler. Benzeri şekilde, kirli işleri üzerinize alarak ve nahoş işlere doğrudan doğruya bulaşarak gücünüzü kanıtladığınızı ve korku uyandırdığınızı düşünebilirsiniz. Aslında böyle yapmakla çirkin görünür ve üstün konumunuzu kötüye kullanmış olursunuz. Gerçekten güçlü insanlar ellerini temiz tutarlar. Yalnızca iyi şeyler bulunur etraflarında ve yaptıkları tek duyuru görkemli başarılarıdır.

Kuşkusuz sıklıkla enerji tüketmeyi veya kötü ama gerekli eylemleri bir sonuca vardırılmayı istersiniz. Ama asla bu eylemlerin uygulayıcısı gibi görünmemelisiniz. Bir maşa bulun. Bu insanları bulma, kullanma ve maşa rollerini yerine getirdikten sonra zaman içinde onlardan kurtulma sanatı geliştirin.

DAVID VE BATHSHEBA

Yılın bitiminde krallar bölgeyi alınca David, Joab ve diğer subaylarıyla bütün İsraili güçleri dışarıya gönderdi. David, Kudüs'te kalırken onlar Ammon'u yerlebir ettiler ve Rabbah'ı kuşattılar. Bir akşam David

kanepesinden kalktı. Sarayın balkonunda yürürken bir kadının yıkandığını ve kadının çok güzel olduğunu gördü. Kadının kim olduğunu öğrenmesi için birilerini gönderdi, cevap geldi. "Eliam'ın kızı, Uriah Hittite'nin karısı Bathsheba olmalı..." David, Joab'a bir mektup yazıp Uriah'la gönderdi. Mektupta, "Uriah'ı çatışmanın en şiddetli olduğu yere koy, sonra geri çekil ve ölümüyle baş başa bırak," yazıyordu... Joab, Uriah'ı savaşın şiddetli olacağı yere koydu. Uriah çatışmada öldü. Joab, David'e bir haberci göndererek savaşın ayrıntılarını bildirdi... Uriah'ın karısı kocasının ölümünü öğrenince onun için yas tuttu; yas süresi sona erdikten sonra David ona bir haberci gönderip evine getirtti. David'in karısı olup ondan bir erkek evlat doğurdu.

Eski Ahit, 2 Samuel, 11-12

Önemli bir nehir çarpışmasının arifesinde ünlü üçüncü yüzyıl strateji uzmanı Chuko Liang hatalı bir şekilde karşı taraf için çalışmakla suçlandı. Komutanı sadakatinin kanıtı olarak üç gün içinde ordusu için 100.000 ok bulmasını, yoksa öldürüleceğini söyledi. Olanaksız bir iş olan 100.000 oku üretmeye çalışmak yerine Liang bir düzine tekne alıp saman demetleriyle doldurdu. Öğleden sonra sis her zamanki gibi nehrin üzerini kaplarken tekneleri düşman kampına doğru yüzdürdü. Düşman bunun kurnaz Chuko Liang'ın bir tuzağı olduğunu düşünererek zorlukla görünen bu teknelere kendi tekneleriyle saldırmayıp kıyıda ok yağmuruna tuttu. Liang'ın tekneleri milim milim yaklaşırken saman yığınlarına saplanan ok sayısı ikiye katlandı. Birkaç saat sonra teknelerde saklanan adamlar hemen oradan uzaklaştılar. Chuko Liang tehlikesiz bir yerde onlarla buluşup 100.000 oku topladı.

Chuko Liang başkalarının onun için yapabileceği bir işi asla kendisi yapmazdı, her zaman bu tür hileler düşünürdü. Böyle bir strateji planlamanın anahtarı ileriye düşünme, insanlara o işi sizin için yapmalarını sağlayacak şekilde yem atma yeteneğidir.

Bu stratejinin çalışmasındaki asıl etken hedefinizi gizlemek, esrareniz bir görüntü vermektir, tıpkı sisin içinde beliren düşman tekneleri gibi. Rakipleriniz sizin neyin peşinde olduğunuzu bilmedikleri zaman hep uzun vadede onların zararına olacak şekilde tepki verirler. Eğer niyetinizi gizlerseniz tamamlanmasını istediğiniz ama yapmayı tercih

etmediğiniz işi tamamlayan hareketlere yöneltirsiniz onları. Bunu başarmak birkaç hamleyi önceden planlamayı gerektirebilir, tıpkı bilardo topunun doğru deliğe girmeden önce birkaç kez kenarlara çarpması gibi.

Yirminci yüzyılın başlarında Amerikalı Yellow Kid Weil varlıklı bir enayiye ne kadar becerikli bir şekilde hedeflerse hedeflesin, kendisi bir yabancı olduğu için adama doğrudan doğruya yaklaşırsa hedef şüpheleniyordu. Bu yüzden Weil maşa olarak kullanacağı ve enayinin tanıdığı birini -bulduğu aşağı konum yüzünden olası bir hedef olamayacağı için şüphelenmeyen birisi- buluyordu. Weil inanılmaz bir servet vaat eden bu entrikaya ilgisini çekiyordu bu adamın. Entrikanın gerçek olduğuna inanan maşa genellikle zorlanmadan patronu ya da zengin arkadaşının bu işe karışmasını öneriyordu. Yatıracak daha fazla nakti olan bu adam ortadaki parayı arttırıp işin içindeki herkese daha fazla para kazandırır. Maşa böylece Weil'in baştan beri ilgilendiği kişiyi işin içine çekiyordu, ama adam arkadaşına güvendiği için bir tuzaktan şüphelenmiyordu. Bu tür hileler genellikle güçlü kişiye ulaşmadaki en iyi yoldur. Birincil hedefinize ulaşmak için bir arkadaşını ya da astını kullanın. Maşa sizin güvenilirliğinizi sağlar ve çok fazla zorlar görünmekten korur sizi.

Maşayı kullanmanın en kolay ve etkili yolu genellikle sizi birincil hedefinize taşıyacağını bildiğiniz bir bilgiyi ona vermektir. Yanlış ya da uydurma bir bilgi güçlü bir araçtır, özellikle de kimsenin şüphelenmediği biri tarafından yayılıyorsa. Kolaylıkla masumu oynayıp bilgi kaynağı olarak kendinizi gizleyebilirsiniz.

Stratejik terapist Dr. Milton Erickson kadının terapiyi istediği ve kocasının reddettiği çiftlerle çok karşılaşılıyordu. Dr. Erickson adamla doğrudan doğruya uğraşarak vakit kaybetmektense kadını tek başına görür ve adamın davranışıyla ilgili olarak duyduğunda küplere bineceği yorumlarda bulunurdu. Kadın kesinlikle doktorun söylediklerini kocasına iletirdi. Birkaç hafta sonra koca o kadar öfkelenirdi ki, doktora doğrusunu söylemek için karısıyla birlikte terapiye katılmakta ısrar ederdi.

Son olarak, kendinizi bilerek maşa olarak önerdiğiniz durumların size büyük güç kazandırdığını göreceksiniz. Bu, kusursuz saray men-

subunun hilesidir. Kraliçe Elizabeth'in ayakları çamurlanmasın diye pelerini yere seren Sir Walter Raleigh bunun sembolüdür. Efendinizi ya da arkadaşınızı hoş olmayan bir durumdan ya da tehlikeden koruyan bir araç olarak derin bir saygı kazanırsınız ve er ya da geç bunun karşılığını görürsünüz. Ve şunu da unutmayın: Eğer yardımınızı övünerek ve karşınızdakini minnettar bırakarak yapmak yerine gizli ve kibar bir şekilde yaparsanız karşılığı çok daha tatmin edici ve etkili olacaktır.

İmaj: Kedinin Patisi. Nesnelere yakalamak için uzun tırnakları vardır. Yumuşak ve kabarıktır. Kediye alıp patisini ateşten bir şeyler almada, düşmanınızı tırmalamada, yutmadan önce fareyle oynamada kullanın. Bazen kediye acı verebilirsiniz, ama çoğu zaman hiçbir şey hissetmez.

Otorite: Hoş olan her şeyi kendiniz yapın, nahoş olan her şeyi ise üçüncü kişilere yaptırın. Birincisini yaparak onay alırsınız, ikincisini yaparak kötü niyet uyandırabilirsiniz. Önemli olaylar çoğunlukla ödül ve ceza gerektirir. İyiliğin yalnızca sizden, kötülüğünse diğerlerinden gelmesini sağlayın (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Kedinin patisi ve günah keçisi son derece dikkat ve özenle kullanılmalıdır. Bunlar kirli işlerinizi halktan gizleyen perdeler gibidir; eğer herhangi bir anda perde kalkar ve siz kullanıcı, kukla oynatıcısı olarak görünürseniz bütün dinamikler tersine döner; elinizin her yerde olduğu görünür ve bir ilginizin olmadığı talihsizliklerle de suçlanırsınız. Gerçek bir kez ortaya çıktıktan sonra olaylar çığ gibi kontrolünüzün dışına çıkacaktır.

1572'de Fransa Kraliçesi Catherine de Medici, Fransız donanmasında amiral ve Huguenot (Fransız Protestan) topluluğunun önde gelen bir üyesi olan Gaspard de Coligny'den kurtulmak için bir kompo hazırladı. Coligny, Catherine'in oğlu IX. Charles'ın yakın arkadaşydı ve kraliçe onun genç kralın üzerindeki artan etkisinden korkuyordu. Bu yüzden Fransa'daki en nüfuzlu kraliyet ailesinden biri olan Guise ailesinin bir üyesiyle Coligny'ye suikast yapmak üzere anlaştı.

Bununla birlikte Catherine'in gizli bir planı daha vardı: Huguenot'ların liderlerinin ölümü için Guise'ları suçlamalarını ve intikam almalarını da istiyordu. Bir taşla iki tehditkâr rakibi, Coligny ve Guise ailesini, ortadan kaldıracak ya da zarar verecekti. Fakat her iki plan da ters gitti. Tetikçi Coligny'yi yalnızca yaraladı; Catherine'in düşmanı olduğunu bilen Coligny bu saldırıyı düzenleyenin o olduğundan kuşkulandı ve krala bunu söyledi. Sonuçta başarısız suikast ve ondan kaynaklanan iddialar Katoliklerle Protestanlar arasında kanlı bir iç savaşa neden olan olaylar zincirini başlattı, binlerce Protestanın öldürüldüğü korkunç St. Bartholomew Gecesi katliamını hazırladı.

Büyük sonuçları olan bir eylemde kedi patisi ya da günah keçisi kullanmak zoradaysanız çok dikkatli olun. Çok fazla şey ters gidebilir. Böyle kolay aldatılan kişileri hata veya yanlış hesaplamalarının ciddi bir zarara yol açmayacağı daha masum girişimlerde kullanmak daha akıllıcadır.

Son olarak, bir işle ilginizi ya da o işteki sorumluluğunuzu gizlemeyip bazı hatalar için suçu üstlenmenin avantajlı olduğu durumlar vardır. Eğer güçlüyseniz ve güvendeseymiş pişmanı oynayabilirsiniz. Üzgün bir bakışla sizden daha zayıf olanlardan af dileyebilirsiniz. Bu insanların iyiliği için kendini feda eden kralın hilesidir. Benzeri şekilde arasına emriniz altındakiler üzerinde korku yaratmak için cezanın temsilcisi gibi görünmek isteyebilirsiniz. Tehdit olarak kedinin patisi yerine kendi elinizi gösterin. Böyle bir kartı ender oynayın. Eğer çok sık oynarsanız korku kızgınlığa ve nefrete dönüşür. Böyle duygular siz farkına bile varmadan bir gün sizi alaşağı edebilecek olan güçlü bir muhalefet oluşturabilir. Kedinin patisini kullanma alışkanlığı edinin, çok daha güvenlidir.

YASA 27

KENDİNİZE TAKİPÇİLER YARATMAK İÇİN İNSANLARIN İNANMA İHTİYACINI KULLANIN

HÜKÜM

İnsanlar bir şeye inanmak için karşı konmaz bir arzu duyarlar. Onlara peşinden gidecekleri bir dava, yeni bir inanç önererek böylesi bir arzunun odak noktası olun. Sözleriniz belirsiz ama vaat dolu olsun; mantık ve açık seçik düşünce yerine coşkuyu vurgulayın. Yeni müritlerinize uygulayacakları törenler verin, sizin adınıza fedakârlık yapmalarını isteyin. Örgütlü bir din ve önemli dava ek-sikliğinde yeni bir inanç sistemi size sınırsız bir güç verecektir.

ŞARLATANLIK BİLİMİ VEYA BEŞ KOLAY ADIMDA KÜLT YARATMA

Size en az çabayla en büyük gücü kazandıracak olan yöntemleri ararken kült (alt-kültür) benzeri takibin en etkilisi olduğunu göreceksiniz. Çok sayıda takipçinizin olması her türlü hile yolunu açar; takipçileriniz size yalnız tapmakla kalmaz, sizi düşmanlarınıza karşı korur ve diğerlerini yeni palazlanmakta olan kültünüze katılmak için ayartma işini de gönüllü olarak üstlenirler. Bu tür bir güç sizi başka bir alana götürür. Artık isteklerinizi uygulamak için mücadele etmek ya da hilelere başvurmak zorunda kalmayacaksınız. Hayran olunacaksınız ve hiçbir zaman yanlış yapıyor olmayacaksınız.

Böyle bir takibi oluşturmanın çok büyük bir iş olduğunu düşünülürsünüz, ama aslında oldukça basittir. İnsan olarak bir şeye, herhangi bir şeye inanmak gibi umutsuz bir arzumuz vardır. Bu bizi oldukça kolay aldatılır hale getirir. Uzun süreli şüpheye veya inanacak bir şeyi olmamaktan gelen boşluğa katlanamayız. Önümüze yeni bir neden, ikisir, hızla zengin ol hilesi ya da en son teknolojik eğilim veya sanat hareketi çıksın bir anda yemi yutmak için sudan çıkarız. Tarihe bir bakın: Kendilerini kitlelerin takip etmesini sağlayan yeni eğilimler ve kültürlerin kayıtları kütüphaneleri doldurabilir. Birkaç yüz yıl, birkaç on yıl, birkaç yıl, birkaç ay sonra genellikle saçma görünürler, ama kendi dönemlerinde insanlara çok çekici, büyüleyici ve ilahi gelirler.

Her zaman bir şeye inanmaya çalışan bizler bir hiçten azizler ve inançlar çıkarırız. Bu kolay aldanırlığın boşa gitmesine izin vermeyin. Kendinizi tapınma nesnesi haline getirin. İnsanların etrafınızda bir kültür oluşturmasını sağlayın.

On altıncı ve on yedinci yüzyılın Avrupalı büyük şarlatanları kültür oluşturma sanatında ustalaşmışlardı. Onlar da bizim gibi dönüşüm çağında yaşamışlardı. Örgütlü dinler gittikçe azalmakta, bilim yükselmekteydi. İnsanlar umutsuzca yeni bir dava veya inancın etrafında toplanmak istiyorlardı. Şarlatanlar sağlık ikisirleri ve kısa yoldan zenginliğe giden simyasal formüller satmaya başlamışlardı. Kasabadan kasabaya hızla giderek küçük insan gruplarına odaklanıyorlardı, tâ ki kazayla insan doğasının gerçeğiyle karşılaşana dek. Etraflarında topladıkları insan grubu ne kadar kalabalıkla aldatmak o kadar kolay oluyordu.

Şarlatan tahta bir platformun üzerine çıkıyor, kalabalık etrafında yığınlar halinde toplanıyordu. Grup ortamında insanlar daha duygusal olur, daha az düşünebilirler. Şarlatanlar onlarla teke tek konuşsa onu gülünç bulabilirler, fakat kalabalık içinde kaybolarak kendinden geçmişçesine dikkat veren bir ruh haline bürünürler. Şüphe gösterecek bir mesafeyi bulmak onlar için olanaksızdır. Şarlatanların fikirlerindeki herhangi bir yetersizlik kitlenin coşkusu içinde gizlenir. Tutku ve coşku bulaşıcı bir hastalık gibi sarar kalabalığı ve şüphe tohumları atan herkese şiddetle karşı koyarlar. Şarlatanlar hem bu dinamiği uzun yıl-

ların deneyimiyle bilinçli bir şekilde inceleyerek, hem de bu koşullar gerçekleştikçe ona kendiliğinden uyararak kalabalığı çekme ve elinde tutma bilimini mükemmel hale getirmiş ve kalabalığı takipçilere, takipçileri de külte dönüştürmüşlerdir.

Şarlatanların hileleri bugün modası geçmiş gibi görünebilir, ama içimizde hâlâ binlerce şarlatan var ve onlar da yalnızca iksirlerinin isimlerini ve kütllerinin görünümünü değiştirerek atalarıyla aynı dene ve gör yöntemini kullanıyorlar. Bu son dönem şarlatanlarını hayatın her alanında görüyoruz: iş, moda, politika, sanat. Belki çoğu tarih hakkında hiçbir bilgileri olmadan şarlatan geleneğini sürdürüyorlardır, ama siz daha sistemli ve bilinçli olabilirsiniz. Şarlatan atalarımızın yıllardır mükemmel hale getirdikleri kült oluşturma beş adımını takip edin.

1. Adım: Belirsiz ve Basit Tutun. Bir kült yaratmak için öncelikle dikkat çekmelisiniz. Bunu çok açık ve anlaşılır olan eylemlerinizle değil, belirsiz ve aldatici olan sözlerinizle yapın. İlk konuşmalarınız, sohbetleriniz ve görüşmeleriniz iki öge içermelidir: bir yandan büyük ve dönüşüme yönelik bir şey vaadi ve diğer yandan tam bir belirsizlik. Bu birleşim kendi bağlantılarını yapıp görmek istediklerini görecektir olan dinleyicilerinizde her türlü sisli hayalleri uyacaktır.

Belirsizliğinizi çekici kılmak için birkaç anlama gelen, yankı yapan, coşku ve hararet taşıyan sözcükler kullanın. Basit şeyler için şık başlıklar yararlıdır, tıpkı sayıların kullanımı ve belirsiz kavramlar için yeni sözcüklerin yaratılması gibi. Bütün bunlar özelleşmiş bilgi izlenimi yaratır, size derinlik cilası verir. Aynı şekilde kültünüzün konusunu yeni ve taze tutun. Doğru yapılırsa belirsiz vaatlerin, bulanık ama çekici kavramların, hararetleli coşkunun birleşimi insanların ruhlarını etkiler ve etrafınızda bir grup oluşur.

Çok fazla belirsiz konuşursanız güvenilirliğiniz kalmaz. Ama çok kesin konuşmak daha tehlikelidir. İnsanların sizin kültünüzü takip ederek kazanacakları şeyleri ayrıntılarıyla anlatırsanız onları tatmin etmeniz beklenecektir.

Belirsizliğinizin bir sonucu olarak çekiciliğiniz basit olmalıdır. Çoğu insanın sorunlarının karmaşık nedenleri vardır: derine inen nevroz-

lar, birbirine bağlı toplumsal etkenler, zaman içinde geriye giden ve çözmesi son derece zor olan kökler. Bununla birlikte çok azının bunlarla uğraşacak sabrı vardır; çoğu insan basit bir çözümün sorunlarını iyileştireceğini duymak ister. Bu tür bir çözüm önerme yeteneği size büyük bir güç kazandıracak ve insanların peşinizden gelmelerini sağlayacaktır. Gerçek hayatın karmaşık açıklamaları yerine atalarımızın ilkel çözümlerine, eski taşra ilaçlarına, gizemli çarelere geri dönün.

2. Adım: Entelektüel Olan Yerine Görsel ve Duyusal Olanı Vurgulayın. İnsanlar bir kez etrafınıza toplanmaya başladıktan sonra iki tehlike kendini gösterecektir: sıkıntı ve şüphecilik. Sıkıntı insanların başka bir yere gtmelerine neden olur; şüphecilik teklif ettiğiniz şey her neyse onu mantıklı olarak düşünmelerini, sizin yapay olarak yarattığınız sisi uzaklaştırmalarını sağlayacak bir mesafe kazandırır. O halde sıkılanı eğlendirmeli ve inanmayı uzaklaştırmalısınız.

Bunu yapmanın en iyi yolu tiyatro veya bu tür hilelerdir. Kendinizi lüksle çevirin, takipçilerinizi görsel şaşaaıyla büyüleyin, daha önce görülmedik durumlarla gözlerine ziyafet çekin. Bu yalnızca onların fikirlerinizin saçmalığını, inanç sisteminizdeki boşlukları görmelerini engellemekle kalmayacak, daha fazla dikkat ve takipçi çekecektir. Duyulara hitap edin: Koku için tütsü, rahatlatmak için müzik, gözler için de renkli kartlar ve şekiller kullanın. Kültünüze yalancı bilimsel bir cila kazandırmak için yeni teknolojik araçlar kullanarak zihinleri bile gıdıklayabilirsiniz, tabii kimsenin gerçekten düşünmesine izin vermediğiniz sürece. Tiyatrovâri etki yaratmak için egzotik olanı -uzak kültürler, yabancı alışkanlıklar- kullanın; en sıradan ve basit olayları olağandışı bir şeyin işareti gibi gösterin.

3. Adım: Grubu Yapılandırmak İçin Örgütlü Din Şekillerini Ödünç Alın. Kültvâri takibiniz genişliyor; organize etmenin zamanı geldi. Yükselten ve rahatlatan bir yol bulun. Örgütlü dinler çok sayıda insan için uzun süredir sorgulanmayan bir yetkiyi elinde tuttu ve sözde laik çağımızda bunu yapmaya devam ediyor. Dinin kendisi biraz solduysa da biçimsel yanları hâlâ güçle dolu. Örgütlü dinin yüce ve kutsal bağlantıları sonsuz ölçüde sömürülebilir. Takipçileriniz için törenler yaratın; onları bir hiyerarşiye sokun, onları kutsallıklarına göre sıralayın ve dini tonlarla

yankılanan isimler ve unvanlar verin; kasanızı dolduracak ve gücünüzü arttıracak fedakârlıklarda bulunmalarını isteyin. Toplantılarınızın yarı-dini doğasını vurgulamak için bir peygamber gibi konuşup hareket edin. Sonuçta siz bir diktatör değilsiniz; siz bir rahip, bir guru, bir bilge, bir şaman veya gerçek gücünüzü din sisi içinde gizleyen başka bir şeysiniz.

4. Adım: Gelir Kaynağınızı Gizleyin. Grubunuz genişledi ve siz onu bir tapınak gibi yapılandırdınız. Kasalarınız takipçilerinizin parasıyla dolmaya başladı. Ama asla paraya ve onun getirdiği güce karşı aç görünmemelisiniz. Bu noktada gelir kaynağınızı gizlemelisiniz.

Takipçileriniz inanmalı ki, eğer sizin peşinizden gelirlerse her türlü iyi şey kucaklarına düşecek. Kendinizi lüksle kuşatarak inanç sisteminizin sağlamlığının yaşayan bir kanıtı haline gelirsiniz. Asla zenginliğinizin takipçilerinizin cebinden geldiğini açıklamayın; bunun yerine yönteminizin doğruluğundan gelmiş gibi görünmesini sağlayın. Takipçileriniz onlar için de aynı sonucu vereceğine inanarak sizin her hareketinizi taklit edecektir ve taklitçi coşkuları varlığınızın şarlatan yapısı-na karşı onları körleştirecektir.

5. Adım: Bize-Karşı-Onlar Dinamiği Yerleştirin. Grup artık büyüdü ve gitgide daha da büyüyor, daha fazla parçacık çeken bir miktarda haline geldi. Ama eğer dikkatli olmazsanız durağanlık başlar, zaman ve can sıkıntısı grubun çekiciliğini bozar. Takipçilerinizi birarada tutmak için bütün din ve inanç sistemlerinin yaptığı şeyi yapın: Bize-karşı-onlar dinamiği yaratın.

Birincisi, takipçilerinizin özel bir kulübün bir üyesi olduklarına, ortak amaçlarla birbirlerine bağlandıklarına inanmalarını sağlayın. Sonra bu bağı güçlendirmek için sizi mahvetmeye çalışan, dürüst olmayan bir düşman kavramı üretin. Sizi durdurmak için her şeyi yapacak bir inanmayanlar gücü var. İnanç sisteminizin şarlatan yapısını açıklamaya çalışan her yabancı bu kötü güçlerin bir üyesi olarak tanımlanabilir artık.

Eğer hiç düşmanınız yoksa bir tane icat edin. Karşı koymaları gereken bir kukla verdiğinizizde takipçileriniz birbirine kenetlenecektir.

YASAYA UYMAK

Birinci Uyuma

1653 yılında yirmi yedi yaşındaki Milano'lu Francesco Guiseppe Borri bir hayal gördüğünü iddia etti. Kasabada dolaşip herkese başmelek Mikail'in kendisine görünüp dünyayı ele geçirerek yeniden canlandırarak olan Yeni Papa ordusunun başkomutanı olarak seçildiğini duyurduğunu anlatmaya başladı. Başmelek, Borri'ye artık insanların ruhlarını görme gücüne sahip olduğunu ve kısa süre içinde filozof taşını -madeni altına dönüştüren, uzun süredir aranan bir maddeydi bulabileceğini de söylemişti. Borri'nin hayalini açıkladığını dinleyen arkadaşlarıyla tanıdıkları ve ondaki değişimi gören insanlar etkilenmişlerdi, çünkü Borri daha önce hayatını içkiye, kadınlara ve kumara adamıştı. Artık bunları bir kenara bırakmış, kendini simya araştırmalarına vermiş ve yalnızca gizemli şeylerden konuşur olmuştu.

Değişim o kadar ani, mucizeviydi ve Borri'nin sözleri öylesine coşkuyla doluydu ki, insanlar ardından gitmeye başladılar. Ne yazık ki, İtalyan Engizisyon Mahkemesi de onu farketmişti ve bu mahkeme gizemli işlerle uğraşan herkesi yargılıyordu. Bu nedenle İtalya'dan ayrılıp Avrupa'da dolaşmaya başladı, Avusturya'dan Hollanda'ya gidip herkese, "Beni takip edenlere her türlü mutluluk başlanacaktır," diyordu. Borri nerede kalsa takipçileri çekiyordu. Yöntemi basitti: Gitgide daha da ayrıntılı hale gelen hayalini anlatıyor ve kendisine inananların (ki bunlar çok sayıdaydı) ruhuna "bakmayı" öneriyordu. Yeni takipçisine trans halindeymiş gibi birkaç dakika bakıyor, sonra bu kişinin ruhunu, aydınlanma derecesini ve potansiyel ruhsal yüceliğini gördüğünü iddia ediyordu. Eğer gördüğü şey ümit vaat ediyorsa o kişiyi artan sayıdaki müritlerinin arasına katıyordu, bu da büyük bir şerefti.

Kültün altı derecesi vardı ve müritler Borri'nin ruhlarında gördüğü şeye göre bu derecelere atanıyorlardı. Çalışma ve külte kendini tam adamayla daha yüksek bir dereceye çıkılabiliyordu. "Ekselansları" ve "Evrensel Doktor" olarak adlandırdıkları Borri onlardan en katı yoksulluk yemini etmelerini istiyordu. Sahip oldukları her türlü mal ve para ona verilmeliydi. Ama mallarını Borri'ye vermeye aldırıyorlardı, çünkü Borri, "Kısa sürede kimyasal çalışmalarımı sonuca ulaştırarak filo-

zof taşıını bulacağım ve bu da istediğimiz kadar altınımızın olacağı anlamına geliyor," demişti. Artan zenginliğine bağlı olarak Borri hayat tarzını değiştirmeye başladı. Şehirdeki en güzel daireyi tutarak geçici olarak yerleşti, görkemli mobilya ve koleksiyon yapmaya başladığı aksesuarla döşedi. Şehirde mücevherlerle kaplı, altı muhteşem atın çektiği arabalarla dolaşmaya başladı. Bir yerde asla uzun süre kalmadı. Ve grubuna katmak üzere daha fazla insan bulacağını söyleyerek ortadan kaybolduğunda şöhreti yokluğuyla yalnızca daha da artıyordu. Tek somut bir şey yapmadığı halde ünli olduğu.

Yeni bir dinin kurucusu olmak için kişinin, henüz bir sürü oluşturduklarını farketmeyen belli tipte sıradan insanlar hakkında psikolojik olarak yanılmaması gerekir.
Frederich Nietzsche, 1844-1900

Avrupa'nın her yerinden kör, sakat ve umutsuzlar Borri'yi ziyarete geliyordu, çünkü iyileştirme gücü olduğuna dair bir söylenti yayılmıştı ortalığa. Hizmetleri için ücret talep etmiyor, bu da onun daha da harika görüncesini sağlıyordu, hatta bazıları onun şu veya bu şehirde mucizevi bir tedavi gerçekteleştirdiğini iddia ediyordu. Başarıları hakkında yalnızca dokundurmalarda bulunarak insanların bu başarıları inanılmaz boyutlara vardırılmalarını teşvik ediyordu. Örneğin, zenginliği sayıları gitgide artan seçkin zengin mürit grubundan geliyordu; ama gerçekte filozof taşıını mükemmelleştirdiği sanılıyordu. Kilise onu sapkınlık ve büyücülükle suçlayıp kovalamaya devam ediyordu, oysa Borri'nin bu ithamlara karşı tepkisi vakur bir sessizlik oluyordu; bu da yalnızca onun ününü arttırıyor ve takipçilerinin daha da tutkulu hale gelmesini sağlıyordu. Sonuç olarak yalnızca büyükler eziyet çekerti; Hazreti İsa'yı kendi döneminde kaç kişi anlayabilmişti? Borri'nin bir şey söylemesine gerek yoktu, takipçileri ona artık İsa Karşıtı Papa diyorlardı.

Böylece Borri'nin gücü arttıka arttı, tâ ki ödünç aldığı yüksek miktarda para ve kendisine emanet edilen elmaslarla birlikte (bir süre için yerleşmiş olduğu) Amsterdam şehrinden kaçana dek. (Tanrı ver-

çisi beyin gücüyle elmaslardaki kusurları yok edebildiğini iddia ediyordu.) Artık bir kaçaktı. Engizisyon sonunda onu yakaladı ve hayatının geri kalan yirmi yılını Roma hapisanesinde geçirdi. Ama gizemli güçlerine olan inanç o derece fazlaydı ki, öldüğü güne kadar İsveç Kraliçesi Christina dahil çok sayıda varlıklı inanan tarafından ziyaret edildi. Bu ziyaretçiler ona para ve malzeme bağışlayarak filozof taşını araştırmaya devam etmesini sağladılar.

İnsanlar o kadar basit kafalı ve acil ihtiyaçlarının baskısı altındadırlar ki, bir hilekâr aldatılmaya hazır bir sürü insan bulabilir.
Niccolo Machiavelli, 1469-1527

Yorum

Borri kültünü oluşturmadan önce önemli bir keşfe takılmış gibi görünüyordu. Hayatını uçarılıkla geçirirken bundan vazgeçip gerçek bir ilgi kaynağını oluşturan büyücülük ve gizemli işlere kendini adanmaya karar verdi. Sohbetlerinde fiziksel bir maceradan çok, mistik bir deneyimden imalı olarak söz edince her sınıftan insanın daha fazlasını duymak istediğini farketmiş olmalıydı. Kendindeki değişimi gizemli ve dışardan gelen bir şeye yorduğunda kazanacağı gücün farkına vararak imal ettiği hayalleri ilerletti. Hayal ne kadar görkemli olursa ve ne kadar çok fedakârlık isterse hikâyesi o kadar çekici ve inanılır hale geliyordu.

Şunu unutmayın: İnsanlar değişimle ilgili gerçekle ilgilenmezler. Sıkı çalışmak veya yorgunluk, can sıkıntısı ya da depresyon gibi sıradan bir şeyden kaynaklandığını duymak istemezler; daha romantik, öteki dünyayla ilgili bir şeyler duymak için çıldırırlar. Melekler ve bendışı deneyimlerle ilgili bir şeyler duymak isterler. Onlara istediklerini verin. Kişisel değişimin mistik kaynağını ima edin, ruhani renkler katın ve etrafınızda kültvâri bir takip oluşacaktır. İnsanların ihtiyaçlarına uyun. Mesih, takipçilerinin arzularını yansıtmalıdır. Ve her zaman yükseği hedeflemelidir. Hayaliniz ne kadar büyük ve cesursa o kadar iyidir.

SAĞLIK TAPINAĞI

1780'lerin sonlarında İsveçli sahte doktor James Graham, Londra'da büyük bir takipçi grubu ve zenginlik edinmişti... Graham büyük bir bilimsel teknik gösterisi yapıyordu. 1772'de Philadelphia'yı ziyaret ettiğinde orada Benjamin Franklin'le karşılaştı ve onun elektrikle ilgili deneyleriyle ilgilenmeye başladı. Bunlar "Sağlık Tapınağı"ndaki aygıtlar için ilham vermiş gibiydi. Sağlık Tapınağı iksirlerini satmak için Londra'da açtığı muhteşem bir kurumdu... Hastalarını kabul ettiği odada, hastalığın "felsefi incelemesini" yapmasına yardımcı olan "dünyanın en büyük hava pompası" duruyordu, ayrıca "dev bir metal iletken" de vardı.

...1844'de Leipzig'de sihir tarihiyle ilgili bir kitap yayınlayan J. Ennemoser'e göre, Graham'ın "evi...faydayı zevkle birleştiriyordu. Her yerde büyük bir ihtişam hâkimdi. Dış avluda bile, bir tanığa göre, sanki sanat, icatlar ve zenginlik sonuna kadar kullanılmıştı. Odaların yan duvarlarında suni aydınlatmanın sağladığı kemer biçiminde parlaklık vardı; yıldızların ışınları yayılıyordu; her renkte şeffaf camlar zekice bir seçimle ve büyük zevkle yerleştirilmişti. Aynı tanığın bize söylediğine göre, bütün bunlar büyüleyiciydi ve hayalgücünü en yüksek noktaya çıkarıyordu." Ziyaretçilere sağlıklı yaşam için basılı kâğıtlar veriliyordu. Muhteşem Apollo Dairesi'nde gizemli törenlere ilahiler söyleyerek katılıyorlardı. "Selam, Hayati Hava! Manyetik Sihir, Selam!" Ve onlar manyetizmanın sihrini selamlarken camlar kararıyor, elektrikli yıldızlarla dolu tavan aydınlanıyor ve duvardaki oyukta genç ve güzel "Gülpembe Sağlık Tanrıçası" belirliyordu... Her akşam insanlarla dolup taşan bu Sağlık Tapınağı'nı ziyaret etmek ve her hastalığa iyi gelen "Muhteşem Kutsal Yatağı" denemek bir moda haline gelmişti... Ennemoser'e göre bu yatak "görkemli bir odada duruyor, ayrıca her türlü hoş koku ve güçlendirici otlar ve Uzakdoğu tütüleri cam tüpler içinde getiriliyordu. Kutsal Yatak altı şeffaf sütunun üzerinde duruyordu; yatak örtüleri mor ve gök mavisi atlas ipekti. Yatağın bulunduğu bu odaya Dinlenme Odası deniyordu. Bütün bunlara armonikanın melodileri, yumuşak bir flüt sesi ve bir orgun nağmeleri katılıyordu."

Şarlatanın Gücü, Grete de Francesco, 1939

İkinci Uyma

1700'lü yıllarda Avrupa'nın modayı takip eden sosyetesinde farklı türde bir tıp uygulaması yapan Michael Schüppach adında taşralı bir doktora dair bir söylenti yayıldı: Mucizevi tedaviler gerçekleştirmek için doğanın iyileştirme güçlerini kullanıyordu. Kısa süre içinde Avrupa'nın her yerinden zengin insanlar hastalıkları ciddi ya da hafif olsun Schüppach'ın yaşadığı ve çalıştığı Langnau dağ köyüne taşınmaya başladılar. Dağların arasında ilerleyen ziyaretçiler Avrupa'nın sahip olduğu en çarpıcı doğal manzaraya tanık oluyorlardı. Langnau'ya ulaşana dek zaten bir değişim yaşıyor ve sağlıklarına kavuşmak üzere olduklarını hissediyorlardı.

Kısaca "Dağ Doktoru" olarak tanınan Schüppach'ın kasabada küçük bir eczanesi vardı. Burası görülecek bir yer haline gelmişti. Farklı ülkelerden gelen insan yığınları duvarlarındaki raflarda bitkisel ilaçların bulunduğu renkli şişelerin sıralandığı küçük odayı tika basa dolduruyorlardı. Zamanın çoğu doktoru anlaşılmasız Latince isimler taşıyan (çoğu ilacın olduğu gibi) acı karışımlar verirken, Schüppach'ın ilaçları "Neşe Yağı", "Küçük Çiçeğin Kalbi" veya "Canavara Karşı" gibi isimler taşıyordu ve tatları hoştu.

Langnau'nun ziyaretçilerinin Dağ Doktoru'nu görebilmek için sabırla beklemeleri gerekiyordu, çünkü her gün seksen haberci Avrupa'nın her yerinden idrar taşıyan kavanozlarla eczaneye geliyorlardı. Schüppach hastalığınızın ne olduğunu yalnızca idrarınıza bakarak ve hastalığınızın yazılı bir tarifini okuyarak teşhis edebildiğini söylüyordu. (Doğal olarak bir tedavi önermeden önce hastalığın tarifini dikkatlice okuyordu.) Sonunda boş bir dakikası olduğunda (idrar örnekleri zamanının çoğunu alıyordu), ziyaretçiyi eczanedeki ofisine çağırıyordu. Sonra hastanın idrar numunesini inceliyor, görünüşünün ihtiyacı olan her şeyi kendisine söyleyeceğini iddia ediyordu. Ona göre taşralı insanlar bu tür şeyleri hissedebilirlerdi, onların bilgeliği şehir hayatının karmaşasından uzakta basit, ahlaki bir hayat sürmelerinden ileri geliyordu. Bu kişisel konsültasyon insanın ruhunu nasıl doğayla daha uyumlu hale getirebileceğine dair bir konuşmayı da içeriyordu.

Schüppach dönemin olağan tıbbi uygulamalarından oldukça farklı olan çok çeşitli tedavi şekilleri tasarlamıştı. Örneğin, elektroşok tedavisine inanıyordu. Bunun doğanın iyileştirme gücüne olan inancıyla uyumlu olup olmadığını merak edenlere elektriğin doğal bir fenomen olduğunu açıklıyordu; o yalnızca şimşeğin gücünü taklit ediyordu. Hastalarından biri içinde yedi şeytan olduğunu söylüyordu. Doktor onu elektroşok tedavisiyle iyileştirdi ve bunu yaparken şeytanların adamın içinden birer birer çıktığını gördüğünü iddia etti. Başka bir adam bir saman arabasıyla sürücüsünü yuttuğunu söylüyor ve bunun da göğsünde ciddi ağırlara neden olduğundan yakınıyordu. Dağ Doktoru onu sabırla dinledi, adamın belinden gelen kırbaç seslerini duyduğunu ve onu tedavi edeceğini söyleyip sakinleştirici ve müshil verdi. Adam eczanedeki kanepede uykuya daldı. Uyanır uyanmaz kustu ve o kusarken bir saman arabası yanından hızla geçti (Dağ Doktoru arabayı bu olay için kiralamıştı).

Yıllar içinde Dağ Doktoru'nun ünü arttı. Önemli insanlar tarafından ziyaret edildi, hatta yazar Goethe bile köye bir ziyarette bulunmuştu; dağ kasabası doğal olan her şeyin tapmaya değer olduğunun düşündüğü bir doğa kültürünün merkezi haline geldi. Schüppach hastalarını eğlendiren ve onlara ilham veren etkiler yaratmaya dikkat ediyordu. Bir keresinde kendisini ziyaret eden bir profesör şunları yazmıştı: "Biri misafirlerle oturur ya da ayakta durur, biri iskambil oynar, bazen genç bir kadınla olur bu; şimdi bir konser veriliyor, şimdiyse öğle ya da akşam yemeği ve şimdi de küçük bir bale gösterisi var. Mutluluk veren bir biçimde doğanın özgürlüğü her yerde yüksek sosyetenin zevkleriyle birleşmiş ve eğer doktor hiçbir hastalığı iyileştiremese bile kuruntuları ve hastalık hastalığını iyileştiriyor."

Yorum

Schüppach kariyerine sıradan bir köy doktoru olarak başlamıştı. Bazen uygulamalarında birlikte büyüdüğü köy ilaçlarını kullanıyordu ve görünüşe göre bazı sonuçlar elde etmiş, bu bitkisel karışımlar ve doğal iyileştirme yöntemleri kısa sürede uzmanlığı haline gelmişti. Gerçekten doğal iyileştirme şeklinin hastaları üzerinde derin psikolojik etkileri olmuştu. Dönemin normal ilaçları korku ve acı yaratırken, Schüppach'ın tedavileri rahatlatıcı ve sakinleştiriciydi. Hastanın ruhsal durumundaki iyi-

leşme, başlattığı tedavinin önemli bir etkeni oluyordu. Hastalar onun becerilerine o derece inanır hale gelmişlerdi ki, iyileşme yönünde iradelerini kullanıyorlardı. Hastaların rahatsızlıklarını mantıksız olarak açıklamalarına kızmak yerine onların bu hastalık hastalıklarını büyük bir tedaviyi başarmış gibi göstermede kullanıyordu.

Dağ Doktoru vakası kültvâri takip yaratma konusunda değerli dersler vermektedir bize. Birincisi, insanların iradelerine kenetlenmenin, gücünüze olan inançlarını her türlü faydayı beklemelerini sağlayacak kadar büyük kılmanın bir yolunu bulmalısınız. İnançlarının kendini gerçekleştiren bir niteliği olacaktır, ama dönüşümün aracısının onların iradesi değil, siz olduğunuzun anlaşılmasını sağlamalısınız. Tutkuyla bağlanacakları bir inanç, neden veya fantezi bulun, onlar gerisini hayal edecek, size şifacı, peygamber, dâhi, ne isterseniz o olarak tapacaklardır.

İkincisi, Schüppach doğaya, basitliğine olan inancın tükenmez gücü hakkında bir ders vermektedir. Doğa gerçekten korkunç olan pek çok şeyle doludur: zehirli yılanlar, yırtıcı hayvanlar, ani hastalıklar, veba. İyileşmeye olan inanç, doğanın rahatlatıcı niteliği gerçekten yaratılmış bir efsane, bir romantizmdir. Ama doğaya başvurmak size büyük güç kazandırabilir, özellikle karmaşık ve sıkıntılı dönemlerde.

Bu başvuru kuşkusuz doğru biçimde uygulanmalıdır. Yönetmen olarak dönemin romantizmine uyan nitelikleri seçebileceğiniz bir tür doğa tiyatrosu tasarlayın. Dağ Doktoru gösterişsiz bilgelik ve nüktedanlığını vurgulayarak, tedavilerini tiyatrovâri bölümler olarak sahneye yererek rolünü mükemmel oynamıştı. Kendisini doğayla bütünleşmiş biri gibi göstermedi; onun yerine doğayı bir külte, yapay bir alt-kültüre dönüştürdü.

YALANIN GÜCÜ

Tarnopo kasabasında Reb Feivel adında bir adam yaşıyordu. Bir gün evinde Yahudi şeriat kitabı Talmud'a dalmışken dışarda yüksek bir ses duydu. Pencereye gidip baktığında birkaç küçük yaramaz çocuk gördü. Yeni bir yaramazlığın peşindeler kuşkusuz, diye düşündü. "Çocuklar, hemen sinegoga koşun," diye bağırdı ve eğilerek aklına gelen ilk hikâyeyi anlattı. "Orada bir deniz canavarı göreceksiniz, hem

de ne canavar! Beş ayaklı, üç gözlü ve keçininkine benzeyen ama yeşil olan bir sakalı var!" Beklendiği gibi çocuklar hemen koşmaya başladılar; Reb Feivel de çalışmalarına geri döndü. Çocuklara oynadığı oyunu düşününce bıyık altından güldü. Az sonra çalışması yine bölündü, ama bu kez koşan ayak sesleriyle. Pencereye gidince birkaç Yahudinin koştuğunu gördü. "Nereye koşuyorsunuz?" diye seslendi. "Sinegoga!" diye cevap verdi Yahudiler. "Duymadınız mı? Bir deniz canavarı varmış, beş ayaklı, üç gözlü, keçininkine benzeyen ama yeşil olan bir sakalı varmış!" Reb Feivel oynadığı oyunu düşünerek neşeye güldü ve yine Talmud'a döndü. Okumaya yoğunlaştığı sırada dışarda bir patırtı koptu. Dışarıya bakınca ne gördü dersiniz? Kadınlar, adamlar, çocuklar sinegoga doğru koşuyorlardı. "Ne oldu?" diye bağırdı başını pencereden çıkararak. "Ne biçim soru bu! Bilmiyor musun?" diye cevap verdiler. "Sinegogun hemen önünde bir deniz canavarı var. Beş ayaklı, üç gözlü, keçininkine benzeyen ama yeşil olan sakallı bir canavar var!" Reb Feivel birden hahamın da kalabalığın içinde olduğunu gördü. "Ulu Tanrım!" diye inledi. "Haham da onlarla gittiğine göre gerçekten bir şey olmalı. Ateş olmayan yerde duman tütmez." Reb Feivel daha fazla düşünmeden şapkasını kaptı, evinden çıkıp koşmaya başladı. "Kim bilebilirdi ki?" diye mırıldandı kendi kendine nefes nefese sinegoga doğru koşarken.

Yahudi Folklorunun Hazineleeri, Nathan Ausubel, ed., 1948

Üçüncü Uyuma

1788'de elli beşindeki doktor ve bilim adamı Franz Mesmer bir dönüm noktasına gelmişti. Hayvan manyetizmasıyla ilgili çalışmalarda bir öncüydü; hayvanların manyetik madde içerdiklerine ve doktor ya da uzmanın bu madde üzerinde çalışarak mucizevi tedavileri başara-bileceğine inanılıyordu. Ancak bu kuramlar Mesmer'in yaşadığı yer olan Viyana'daki tıp çevrelerince aşağılama ve alaycılıkla karşılanıyordu. Mesmer şiddetli kasılmaları olan çok sayıda kadını tedavi ettiğini ve en muhteşem başarısının kör bir kızı eski haline döndürmesi olduğunu iddia ediyordu. Ama genç kızı muayene eden başka bir doktor kızın her zamanki gibi kör olduğunu söylemişti. Genç kız da bu değer-

lendirmeyi paylaşıyordu. Mesmer düşmanlarının kendisine iftira etmek için kızı yanlarına çektiklerini söyleyerek karşılık verdi. Bu iddia yalnızca daha fazla alaya yol açtı. Açıkça görünüyordu ki, aklıbaşında Viyanalılar onun kuramları için uygun izleyiciler değildi; Mesmer böylece Paris'e taşınıp yeniden başlamaya karar verdi.

Bu yeni şehirde gösterişli bir apartman dairesi kiralarak uygun bir şekilde döşedi. Pencerelerdeki vitraylar dini bir duygu yaratıyor, duvardaki aynalar hipnotik bir etki uyandırıyor. Doktor dairesinde hayvanların manyetizmasının gücünü göstereceğine dair ilanlar veriyor, bu güçleri hissetmek isteyen hasta ve melankolikleri davet ediyordu. Kısa süre içinde her sınıftan Paris'li (ama çoğu bu fikre erkeklerden daha kolay kapılan kadınlardı) Mesmer'in vaat ettiği mucizelere tanık olmak için para öder olmuştular.

Dairesinde portakal çiçeği kokusu ve egzotik tütsüler özel vantilatörler aracılığıyla odaya yayılıyordu. Gösterinin yapıldığı salona girilince arp müziği ve başka bir odadan yayılan kadın vokalistin sesi duyuluyordu. Salonun ortasında Mesmer'in manyetize edildiğini söylediği suyla dolu olan uzun, oval bir kap duruyordu. Kabın metal kapağında ki deliklerde uzun, hareket edebilir demir çubuklar bulunuyordu. Ziyaretçilerin bu kabın etrafına oturmaları, bu manyetize çubukları bedenlerinin ağrıyan ya da sorun çıkaran bölgelerine koymaları, sonra yanlarındaki kişilerle el ele tutuşmaları, manyetik gücün bedenleri arasında dolaşması için birbirlerine olabildiğince yakın oturmaları talimatı veriliyordu. Bazen birbirlerine kabloyla da bağlanıyorlardı.

Mesmer odadan çıkıyor ve "yardımcı manyetizmacılar" -hepsi yakışıklı ve iriyarı genç erkeklerden oluşuyordu- manyetize su dolu kavanozlarla içeri giriyor, iyileştirici suyu hastaların üzerine serpiştiriyor, bedenlerine sürüyor, masaj yoluyla derilerinin bu suyu emmesini sağlıyor, onları transa benzer bir duruma sokuyorlardı. Birkaç dakika sonra kadınlar bir tür hezayanın etkisi altında kalıyorlardı. Bazıları hıçkırıklarla ağlıyor, bazıları çılgınlık atıp saçlarını yoluyor, diğerleri histerik bir şekilde gülüyorlardı. Hezayanın doruk noktasında Mesmer altın çiçeklerle işlenmiş ipek bir sabahlıkla ve elinde beyaz manyetik bir çubukla salona tekrar giriyordu. Kabın etrafında dolaşarak sükûnet geri gelene

dek hastaları okşuyor ve rahatlatıyordu. Çoğu kadın daha sonra, onun bu garip gücünü, heyecan verici veya bedenlerindeki manyetik sıvıyı sakinleştirici olduğunu düşündükleri delici bakışlarına yoruyordu.

Paris'e vardıkdan birkaç ay sonra Mesmer bir moda haline geldi. Destekçileri arasında XVI. Louis'nin eşi Fransa Kraliçesi Marie-Antoinette'in kendisini de vardı. Viyana'da olduğu gibi resmi tıp fakültesi tarafından kınanmıştı, ama fark etmezdi. Artan sayıdaki öğrencisi ve hastası kendisine cömertçe ödeme yapıyorlardı.

Mesmer kuramlarını bütün insanların manyetizma gücüyle uyum içine sokulabileceklerini iddia edecek kadar genişletmişti. Bu kavram Fransız Devrimi sırasında büyük destek görmüştü. Mesmerizm kültür ülke çapında yayıldı; çoğu kasabada manyetizmayla ilgili deneyler yapmak üzere "Uyum Toplulukları" ortaya çıkmıştı. Bu topluluklar sonunda kötü bir şöhret edindiler. Bunlar seansları bir tür grup seks âlemine çeviren çapkınlar tarafından yönetiliyordu.

Mesmer'in popülerliği zirveye ulaştığı bir sırada Fransız komisyonu hayvan manyetizması kuramının yıllarca test edilmesine dayanan bir rapor yayınladı. Sonuç: Manyetizmanın beden üzerindeki etkisi gerçekte bir tür grup histerisi ya da telkenden kaynaklanıyordu. Rapor iyi belgelenmişti ve Mesmer'in Fransa'daki ününü mahvetti. Ülkeyi terkederek emekli oldu. Bununla birlikte, birkaç yıl sonra Avrupa'nın her yerinde taklitçiler ortaya çıktı ve Mesmerizm kültürü bir kez daha yayıldı, inananları her zamankinden fazla sayıdaydı bu kez.

Yorum

Mesmer'in kariyeri ikiye ayrılabilir. Hâlâ Viyana'dayken kuramının geçerliliğine açıkça inanıyordu ve kanıtlayabilmek için elinden geleni yapmıştı. Fakat artan düşkünlüğü ve meslektaşlarının kınaması başka bir strateji geliştirmesine neden olmuştu. Önce kendisini kimsenin tanımadığı ve kuramına daha bereketli topraklar bulunduğu Paris'e taşındı. Sonra dairesini kokular, görüntüler ve seslerin müşterilerini büyülediği sihirli bir dünya haline getirerek Fransızların tiyatro ve gösteri sevgisine hitap etti. Daha da önemlisi o andan itibaren manyetizmasını yalnızca bir grup üzerinde uyguladı. Grup manyetizmanın uygun bir etki yapacağı ortamı sağlıyor, bir inanan diğerini etkiliyor, şüphe duyanları bastırıyorlardı.

Mesmer böylece manyetizmanın kabul edilmiş bir savunucusu rolünden halkı ele geçirmek için kitapta yazılı bütün hileleri kullanan bir şarlatan rolüne geçmişti. En büyük hilesi her grup ortamında yüzeyin altında fokurdayan bastırılmış cinselliği kullanmaktı. Bir grupta uygarlıktan da eski bir özlem olan toplumsal birlik arzusu yatıyordu, ama onun da altında sınıflandırılabilir, fakat onun altında bir şarlatanın kendi amaçları için nasıl sömüreceğini ve kullanacağını bildiği bastırılmış cinsellik bulunmaktaydı.

Bu Mesmer'in bize öğrettiği derstir: Şüphelenme eğilimimiz, bize mantığımızı kullanma fırsatı veren mesafe bir gruba katıldığımızda dağılır. Grubun sıcaklığı ve bulaşıcılığı şüpheli bireyleri bastırır. Bu bir kültür yaratarak kazanacağınız güçtür. Ayrıca insanların bastırılmış cinselliğini kullanarak da coşmuş duyguları mistik gücünüzün işareti olarak görmelerini sağlayabilirsiniz. İnsanların, herkesle birlikteliğe ve putperest olmaya karşı duydukları farkedilmemiş arzuları üzerinde çalışarak sınırsız bir güç kazanabilirsiniz.

En etkin kütlerin dinle bilimi karıştırdığını unutmayın. En son teknolojik eğilimi veya modayı alıp soylu bir dava, mistik bir inanç, yeni bir iyileştirme biçimiyle karıştırın. İnsanların melez kültürünüzle ilgili yorumları sınır tanımayacak ve hiçbir zaman düşünemeyeceğiniz bir güç atfedeceklerdir size.

İmaj: Mıknatıs. Görünmeyen bir güç nesnelere kendisine doğru çeker, sonuç olarak bu nesnelere kendisini de mıknatıslanır, diğer parçaları kendilerine doğru çekerler, bütünün manyetik gücü sürekli olarak artar. Ama orijinal mıknatıs çekerseniz hepsi dağılır. Bir mıknatıs, insanların hayalgücünü çeken ve onları birarada tutan görünmeyen güç olun. Bir kez etrafınıza toplandıktan sonra hiçbir güç onları sizden uzaklaştıramaz.

Otorite: Şarlatan büyük gücünü yalnızca insanlara zaten inanmak istedikleri şeye inanma olasılığını sunarak kazanır... Her şeye inanmaya hazır kişi uzakta kalmaz; harikalar yaratan işçinin etrafına toplanır, kişisel atmosferine girer, büyük bir ciddiyetle bir yansımayla teslim olur, tıpkı bir sığır gibi (Grete de Francesco).

Takipçiler yaratmanın bir nedeni grubu aldatmanın tek bir kişiyi aldatmaktan daha kolay olup size bir o kadar güç kazandırmasıdır. Ama bunun bir tehlikesi vardır: Eğer herhangi bir anda grup sizinle ilgili gerçeği görürse karşınızda aldatılmış tek bir kişi değil, sizi takip ettikleri kadar istekli bir şekilde parçalara ayıracak olan öfkeli bir kalabalık olacaktır. Şarlatan sürekli olarak bu tehlikeyle karşı karşıyadır ve ikisirlilerinin işe yaramadığı ve fikirlerinin düzmece olduğu kaçınılmaz biçimde ortaya çıktığında kenti terketmeye hazırdır. Çok yavaş davranırsa bunu hayatıyla öder. Kalabalıkla oynarken ateşle oynuyorsunuz. Bunun için en ufak bir şüphe kıvılcımını, kalabalığı sizin aleyhinize çevirmeye çalışan bir düşmanı görmek için sürekli tetikte olmanız gerekir. Kalabalığın duygularıyla oynarken grubun ortaya koyduğu her türlü ruhsal durum ve arzuya hemen kendinizi uydurabilmelisiniz. Casuslar kullanın, her şeyin üstünde olun ve bavullarınızı hazır tutun.

Bu nedenle insanlarla tek tek uğraşmayı tercih edebilirsiniz. İnsanları normal çevrelerinden ayırmak da bir grup içine koymakla aynı etkiyi yapar, telkine ve korkutmaya karşı daha açık hale gelirler. Doğru enayiye seçin ve eğer sizin gerçek yüzünüzü görürse ondan kaçmak bir kalabalıktan kaçmaktan daha kolay olacaktır.

YASA 28

CESARETLE EYLEME GEÇİN

HÜKÜM

Eğer eylemlerinizin seyrinden emin değilseniz bir girişimde bulunmayın. Şüpheleriniz ve tereddütünüz uygulamalarınızı bozacaktır. Çekingenlik tehlikelidir. Cesaretle girişmek daha iyidir. Gözüpeklikle giriştiğiniz işteki herhangi bir hata aynı gözüpeklikle kolayca düzeltilebilir. Cesura herkes hayrandır; kimse çekingene saygı duymaz.

CESARET VE TEREDDÜT: Kısa Bir Psikolojik Karşılaştırma

Cesaret ve tereddüt çok farklı psikolojik tepkilere neden olabilir. Tereddüt yolunuza engeller çıkarır, cesaret onları ortadan kaldırır. Bunu anladıktan sonra doğal çekingenliğinizin üstesinden gelip gözüpeklik sanatını uygulamanın çok önemli olduğunu göreceksiniz. Aşağıda cesaret ve çekingenliğin en belirgin psikolojik etkilerini bulacaksınız.

Yalan Ne Kadar Cüretkârsa O Kadar İyidir. Hepimizin zayıf yanları vardır. Ama cesurca eyleme girmek eksikliklerinizi gizlemek gibi sihirli bir etkiye sahiptir. Dolandırıcılar yalanın ne kadar cüretkâr olursa o kadar inandırıcı olacağını bilirler. Hikâyenin yalnızca cüreti daha inandırıcı olmasını sağlar, dikkati tutarsızlıklarından uzaklaştırır. Bir dolandırıcılığı hazırlarken veya herhangi bir görüşmeye girerken planladığınızdan daha ileri gidin. Gökteki ayı isteyin, ne sıklıkta elde ettiğini ze şaşacaksınız.

Aslan Tereddütlü Avının Etrafında Daireler Çizer. İnsanların diğerlerinin zayıflıklarına dair altıncı hisleri vardır. Eğer ilk karşılaşmada ödün vermeye ve geri çekilmeye istekli olduğunuzu gösterirseniz kana susamış bile olmayan insanların içindeki aslanı ortaya çıkarırsınız. Her şey algıya bağlıdır ve bir kez hemen savunmaya geçen, uzlaşmaya istekli ve yumuşakbaşı biri gibi görüldükten sonra acımasızca oradan oraya fırlatılırsınız.

Cesaret Korkuyu Vurur; Korku Otorite Yaratır. Cesur bir hareket sizin gerçekte olduğunuzdan daha güçlü görünmenizi sağlar. Eğer bir yılanın sinsiliği ve hızıyla aniden yapılırsa o kadar çok korku uyandırır. Cesur bir hareketle korkutarak bir örnek yaratırsınız; insanlar her hareketinizde bir sonraki darbenizi bekleyerek savunmaya geçeceklerdir.

İstemeye İstemeye Yarı Yola Kadar Gitmek Mezarınızı Daha Derin Kazar. Eğer bir eyleme tam güveniniz olmadan başlarsanız kendi yolunuza engeller koymuş olursunuz. Bir sorun ortaya çıktığında sersemle, hiç yokken seçenekler görmeye başlar ve kaçınılmaz olarak daha fazla sorun yaratırsınız. Avcıdan kaçan ürkek tavşan tuzağa daha kolay düşer.

Tereddüt Çukurlar Açar, Cesaret Onları Kapatır. Siz düşünüp mirın kırın ederken diğerlerinin de düşünmesine izin veren bir çukur açarsınız. Çekingenliğiniz insanlara garip bir enerji yükler, sıklıklanlıklarından kurtulurlar. Şüphe her tarafa yayılır.

Cesaret böyle çukurları kapar. Hareketin çabukluğu ve eylemin enerjisi diğerlerine şüphe ve endişe edecek yer bırakmaz. Baştan çıkarmada tereddüt ölümcüldür, kurbanınızın niyetlerinizden haberdar olmasına yol açar. Cesur davranış baştan çıkarma işini zaferle tamamlar. Düşünmek için zaman bırakmaz.

Gözüpeklik Sizi Sürüden Ayırır. Cesaret size bir varlık kazandırır ve size efsanevi özellikler verir. Cesurlar dikkat çeker ve dikkat çekenler gücü de çeker. Gözümüzü cesurdan alamayız, bir sonraki cüretkâr hareketlerinin ne olacağını görmek için sabırsızlanırsınız.

YASAYA UYMAK

Birinci Uyma

1925 yılı Mayıs ayında Fransız hurda metal işindeki en başarılı beş satıcı, Posta ve Telgraf Bakanlığı'nın genel müdür yardımcısı tarafından o zaman Paris'in en lüks oteli olan Carlton Oteli'nde düzenlenen "resmi" ama "son derece gizli" bir toplantıya davet edildi. İşadamları geldiğinde en üst kattaki gösterişli odada onları genel müdürün kendisi, Mösyö Lustig karşıladı.

İşadamlarının bu toplantıya neden çağrıldıklarına dair bir fikirleri yoktu ve meraktan çatlıyorlardı. İçkilerden sonra müdür açıkladı. "Beyler, bu büyük gizlilik gerektiren acil bir konudur. Hükümet Eyfel Kulesi'ni yıkmaya karar verdi." Satıcılar tam bir şaşkınlık içinde kısa süre önce haberlerde açıklandığı üzere kulenin tamir edilmesi gerektiğini dinlediler. Kule başlangıçta geçici bir yapı olarak inşa edilmişti (1889 Sergisi için), bakımı yıllar içinde çok artmış ve şimdi parasal krizin tam ortasında hükümetin kulenin tamiri için milyonlarca dolar harcaması gerekiyordu. Birçok Paris'li Eyfel Kulesi'nin çok göze battığını düşünüyordu ve yok olduğunu görmekten memnun olacaktı. Zaman içinde turistler bile unutacaktı onu, fotoğraflar ve posta kartlarında yaşayacaktı. "Beyler," dedi Lustig. "Hükümete Eyfel Kulesi için bir teklif vermek üzere buraya davet edildiniz."

İşadamlarına üzerinde kulenin tonajı gibi bilgilere ait rakamların bulunduğu hükümetin başlığını taşıyan kâğıtlar verdi. Adamlar hurdadan elde edebilecekleri kârı hesaplayınca gözleri yerinden fırladı. Sonra Lustig onları beklemekte olan limuzine götürdü ve Eyfel Kulesi'ne gittiler. Resmi bir rozet göstererek onlara çevreyi gezdirdi, turunu hoş anekdotlarla süsledi. Ziyaretin sonunda onlara teşekkür edip dört gün içinde tekliflerini oteldeki odasına sunmalarını istedi.

Birkaç gün sonra teklifler sunuldu ve beş tekliften birinin sahibi Mösyö P. teklifinin kabul edildiğini ve satışı güvence altına almak için iki gün içinde otele gelmesini ve 250.000 franktan (bugünün 1.000.000 dolarına eşdeğer) daha yüksek bir çek (toplam fiyatın dörtte biri) getirmesini bildiren bir not aldı. Çeki teslim ettiğinde Eyfel Kulesi'nin sahibi olduğunu doğrulayan belgeleri alacaktı. Mösyö P. çok heyecanlanmıştı, ünlü

bir nirengi noktasını satın alıp yıkan adam olarak tarihe geçecekti. Fakat elinde çekle otele gelene kadar bütün bu işle ilgili şüpheler belirlemeye başlamıştı zihninde. Neden hükümet binası yerine bir otelde buluşuyorlardı? Neden diğer yetkililerden bir haber almamıştı? Bu bir dolap, bir hile miydi? Lustig'in kulenin yıkımıyla ilgili ayrıntıları anlatmasını dinlerken tereddüt etti ve geri çekilmeyi düşündü.

Ama birdenbire müdürün ses tonunun değiştiğini farkettiler. Adam kule hakkında konuşmak yerine düşük maaşından, karısının kürk manto isteğinden, çok çalışıp takdir edilmemenin ne kadar üzücü olduğundan yakınıyordu. Bu üst düzey hükümet görevlisinin rüşvet istediği Mösyö P.'nin kafasına dank etti. Ama bunun üzerindeki etkisi öfke değil, rahatlatma oldu. Artık Lustig'in gerçek olduğundan emindi, çünkü Fransız bürokratlarla daha önceki karşılaşmalarında hep rüşvet istemişlerdi. Güveni tazelenen Mösyö P. müdüre birkaç bin frank nakitle birlikte çeki verdi. Karşılık olarak etkileyici görünüşlü fatura dahil olmak üzere ilgili belgeleri aldı. Elde edeceği kârın hayaliyle otelden çıktı.

Sonraki birkaç gün içinde hükümetten bir haber beklerken bir şeylerin yolunda olmadığını farkına vardı. Birkaç telefon görüşmesi genel müdür Lustig diye birinin ve Eyfel Kulesi'ni yıkmak gibi bir planın olmadığını gösterdi. 250.000 frankın üzerinde parası dolandırılmıştı!

Mösyö P. polise hiç başvurmadı. Tarihin en gülünç dolandırıcılığının başına geldiğine dair tek bir sözcük ortalığa yayılırsa nasıl kötü ünleeneceğini çok iyi biliyordu. Halkın gözündeki küçülmenin yanısıra iş hayatı açısından intihar olurdu bu.

İKİ SERÜVENCİ

Zevk yolu asla şan şöhrete götürmez! Herkül'ün muazzam başarıları büyük maceraların sonuçlarıydı; masallarda ya da tarihte Herkül'ün rakibi olduğuna dair pek bir şey yazmaz; ama yine de yanında maceraperest bir arkadaşıyla serüven peşinde koşan gezgin bir şövalyenin romantik bir ülkede şansını aradığı kaydedilmişti. Arkadaşı bir levhaya bakarken fazla uzağa gitmemişlerdi henüz. Levhada şunlar yazılıydı: "Cesur serüvenci, daha önce hiçbir gezgin şövalyenin görmediği bir şeyi keşfetmek istiyorsan yalnızca bu akıntıyı geçmeli ve kucağına fili alıp bir solukta soylu başı gökyüzüne

karıymış gibi duran dağın zirvesine taşımalısın." Şövalyenin arkadaşı, "Nehir derin olsa ve hızlı aksa da geçmeliyiz, ama neden fili kendimize yük edelim ki? Ne garip bir görev!" dedi. Bir filozof gibi ve iyi bir hesaplama ile filin belki dört adım taşınabileceğini hesapladı; ama bir solukta dağın zirvesine taşımak, bu bir ölümlünün işi değildi, tabii fil bir sopanın ucuna takılabilecek cüce bir fil değilse, zaten böyle bir macerada nasıl bir şeref olabilirdi ki?

"Burada, bu yazıda bir aldatmaca var. Yalnızca bir çocuğu eğlendirmeye yarayacak bir bilmece bu, o yüzden seni ve filini bırakacağım."

Maıtkılı adam gitti; ama serüvenci gözlerini kapatarak suyu geçti; ne derinlik, ne de suyun şiddeti onu durdurabilmişti ve yazıdaki gibi karşı kıyıda yatan fili gördü. Fili kucaklayıp dağın zirvesine çıkardı. Orada bir kasaba gördü. Filin çığılığı kasaba halkını uyardı; ama hiçbir şeyden yılmayan serüvenci bir kahraman gibi ölmeye kararlıydı. Bununla birlikte insanlar onun varlığıyla büyülenmişlerdi. Serüvenci şaşkınlık içinde kısa süre önce ölen kralının yerine geçmesini istediklerini duydu. Büyük işler ancak maceracı ruhlarla başarılabilir. Yollarına çıkabilecek olan her zorluğu ve engeli büyük bir titizlikle hesaplayanlar zamanlarını tereddüt ederek kaybederken daha cesur olanlar en yüksek amaçları için kullanacaklardır.

Masallar, Jean de La Fontaine, 1621-1695

Yorum

Olağanüstü dolandırıcı Kont Victor Lustig, Seine üzerindeki köprüyü, Balzac heykelini satmaya çalışsaydı kimse ona inanmazdı. Ama Eyfel Kulesi çok büyüktü, dolandırıcılığın bir parçası olması olanaksızdı. Aslında o kadar olanaksızdı ki, Lustig altı ay sonra Paris'e dönüp Eyfel Kulesi'ni başka bir hurda satıcısına "yeniden" ve daha yüksek bir fiyata -bugünkü değeriyle 1.500.000 doların üzerinde bir rakama- satmayı başarmıştı!

Ölçünün büyüklüğü insan gözünü yanıltır. Dikkatimizi dağıtır, bizde korku ve hayranlık uyandırır; o kadar göz önündedir ki, bir yanılsama ya da aldatma olduğunu hayal bile etmeyiz. Büyüklük ve cesaretle silahlandırın kendinizi, hilenizi olabildiğince genişletin. Eğer enayinizin şüphelendiğini hissederseniz cesur Lustig'in yaptığını yapın; geri çe-

kilmek ya da fiyatını düşürmek yerine rüşvet isteyerek ve alarak fiyatını yükseltti. Daha fazla istemek diğer kişiyi savunmaya sokar, ödün ve şüphenin kemiren etkisini yok eder ve cesaretiyle kişiyi etki altında bırakır.

Tedbirsizlik konusunda hiç kuşkunuz olmadan işe başlayın her zaman. Göstericinin zihnindeki başarısızlık korkusu seyirci için zaten başarısızlık kanıtıdır... Ancak bilgelikleri konusunda kuşku varsa eylemler tehlikelidir; bir şey yapmamak daha güvenlidir.

Baltasar Gracián, 1601-1658

İkinci Uyma

Moskova Granddükü ve yarı birleşik Rusya'nın hükümdarı III. Vasily 1533'te ölüm döşeğindeyken üç yaşındaki oğlu IV. İvan'ın kendisinden sonraki hükümdar olduğunu duyurdu. Karısı Helena'yı İvan reşit olup ülkeyi tek başına yönetene kadar hükümdar vekili olarak atadı. Aristokratlar gizlice sevindiler: Moskova Dükü yıllardır yetkisini aristokratların bölgesine doğru genişletmeye çalışıyordu. Vasily ölünce yalnızca üç yaşında olan vârisi ve dükaliğin başındaki genç bir kadınla dükün kazançlarını azaltabilir, devletin kontrolünü zorla ele geçirebilir ve kraliyet ailesini aşağılayabilirlerdi.

Bu tehlikelerin farkında olan genç Helena güvendiği arkadaşı Prens İvan Obolensky'den ülkeyi yönetmesine yardım etmesini istedi. Fakat hükümdar vekili olarak geçirdiği beş yıldan sonra Helena birdenbire öldü, en korkunç aristokratlar olan Shuisky ailesinden biri tarafından zehirlenmişti. Shuisky prensleri hükümetin kontrolünü ele geçirip Obolensky'yi hapse attılar, orada açlıktan öldü. Sekiz yaşındaki İvan adam yerine konmayan bir yetimdi ve onunla ilgilenen herhangi bir aristokrat ya da aile üyesi derhal sürgün ediliyor veya öldürülüyordu.

Böylece İvan sarayda kötü giysiler içinde aç karınla aylak aylak dolaşiyor, kendisini gördüklerinde kaba davranan Shuisky ailesinden saklanıyordu. Bazı günler onu arayıp bulur, kraliyet cüppesini giydirir, eline asasını verip tahta çıkarırlardı, krallık iddialarıyla alay etmeye yönelik bir hakaretti bu. Sonra da onu kovarlardı. Bir gün birkaç tanesi Rus kilisesinin başı Metropolitan'ı saray içinde kovaladı ve adam

İvan'ın odasına sığındı; çocuk korku içinde Shuisky'lerin içeri girip hareketler yağdırmalarını ve Metropolitan'ı acımasızca dövmelerini izledi.

İvan'ın sarayda bir arkadaşı vardı. Kendisini rahatlatıp tavsiyelerde bulunan Vorontsov adlı aristokrat. Ama bir gün o, Vorontsov ve yeni Metropolitan sarayın yemekhanesinde konuşurlarken birkaç Shuisky içeri daldı, Vorontsov'u dövdü, cüppesini parçalayarak Metropolitan'ı aşağıladı. Sonra Vorontsov'u Moskova'dan kovdu.

Bütün bunlar olurken İvan katı sessizliğini sürdürüyordu. Aristokratlara göre planları işe yarayıyordu: Delikanlı korkak ve itaatkâr bir aptal olmuştu. Artık ona aldırma yapabilirler, hatta rahat bile bırakabilirlerdi. Ancak 29 Aralık 1543'te artık on üçünde olan İvan, Prens Andrei Shuisky'nin odasına gelmesini istedi. Prens geldiğinde oda saray muhafızlarıyla doluydu. Genç İvan parmağını Andrei'ye uzatıp muhafızlarına onu tutuklamalarını ve öldürüp cesedini köpeklere atmalarını emretti. Sonraki birkaç gün içinde İvan, Andrei'nin bütün yakın arkadaşlarını tutuklatıp sürgüne gönderdi. Bu ani gözüpeklik karşısında hazırlıksız yakalanan aristokratlar, onlarca yıllık iktidarını garanti altına alacak tek bir hızlı ve cesur hareketi uygulamak için beş yıl boyunca planlar yapıp bekleyen geleceğin Korkunç İvan'ı karşısında ölümcül bir korku duyuyorlardı artık.

HUH SAENG'İN HİKÂYESİ

Namson Vadisi'ndeki sazdan yapılmış sade kulübede yoksul bir çift yaşıyordu, Bay ve Bayan Huh Saeng. Koca yedi yıldır kendini içeri kapamış, yalnızca soğuk odasında kitap okuyordu... Bir gün karısı gözyaşları içinde şunları söyledi: "Buraya bak, benim iyi adamım! Bütün o kitapları okumanın ne anlamı var? Ben gençliğimi başka insanlar için çamaşır yıkamak ve dikmiş dikmekle geçirdim, ama benim giyecek yedek bir etek ya da ceketim yok ve üç gündür bir şey yemedim. Karnım aç ve üşüyorum. Artık dayanamıyorum!" Bu sözleri duyan orta yaşlı alim kitabını kapattı... ayağa kalktı ve... tek bir söz bile söylemeden dışarı çıktı... Şehrin merkezine gelince yolda bir adamı durdurdu. "Merhaba dostum! Bu kasabanın en zengin adamı kim?" diye sordu. "Zavallı köylü! Milyoner Byon-ssi'yi tanımıyor musun? Parlak çatılı, on iki kapısı bulunan evi şu tarafta." Huh Saeng zengin adamın evine doğru gitti. Büyük kapıdan girerek konuk

odasının kapısını açtı ve ev sahibine hitaben şunları söyledi: "Ticarete başlamam için 10.000 yang sermayeye ihtiyacım var ve bana bu parayı borç vermenizi istiyorum." "Peki efendim, parayı nereye göndereyim?" "Ansong pazarına, komisyoncu adına." "Peki efendim.

Ansong pazarında en büyük komisyon işini yapan Kim'e göndereceğim. Parayı oradan alacaksınız." "Hoşçakalın, efendim." Huh Saeng gittikten sonra odadaki diğer konuklar Byon-ssi'ye neden dilenciye benzeyen ve soyadını bilmediği bir yabancıya bu kadar para verdiğini sordular. Zengin adam yüzünde muzaffer bir tavırla şöyle yanıtladı: "Paçavralar içinde olsa da, borç istemeye gelen sıradan bir adamın yapacağı gibi utanç ve aşağılık duygusu göstermedi. Bu adam ya deli ya da iş kurmada kendine güveniyor. Cüretkâr bakışına ve tok sesine bakılırsa, güvenime layık, sıradışı ve insanüstü beyne sahip biri. Ben parayı ve insanları bilirim. Para çoğunlukla bir adamı küçültür, ama bunun gibi biri büyük para yapar. Büyük bir adamın büyük bir iş kurmasına yardım ettiğim için ancak memnun olabilirim."

Kraliyet Saraylarının Perde Arkası, Ha Tae-Hung, 1983

Yorum

Dünya aristokratlarla doludur, sizi küçümseyen, hırslınızdan korkan ve küçülen güç alanlarını kiskanç bir biçimde savunan adamlar. Otoritenizi kurmanız ve saygı görmeniz gerekir, ama aristokratlar artan cesaretinizi gördükleri an size engel olmaya çalışacaklardır. İvan'ın durumu karşılama biçimi sessiz kalıp ne hırs, ne de memnuniyetsizlik göstermektir. Bekledi ve zamanı gelince saray muhafızlarını kendi yanına çekti. Muhafızlar zalim Shuisky'den nefret etmeye başlamışlardı. İvan'ın planını kabul ettirdikten sonra bir yılının hızıyla hareket edip Andrei'yi hedef gösterdi ve ona tepkide bulunma zamanı vermedi.

Aristokratla görüşme masasına oturmaya kalkışırsanız onun için fırsat yaratmış olursunuz. Uzlaşma sizi parçalamak için ihtiyaç duyduğu dayanağı sağlar ona. Tartışma ya da uyarı olmaksızın ani cesurca hareket bütün dayanakları ortadan kaldırır ve yetkinizi oluşturur. Şüphe duyanları ve küçümseyenleri korkutursunuz; cesaret gösterenlere hayranlık duyan ve onları övenlerin güvenini kazanırsınız.

ÇOCUK VE ISIRGAN OTU

Bahçede oynayan bir çocuğu ısırğan otu yakar. Çocuk eve annesine koşar, ota yalnızca dokunduğunu ve onun kendisini ısırıldığını söyler. "Seni yakmasının nedeni ona dokunmandı, yavrum; bir dahaki sefere onu sıkıca yakala, bir zarar vermeyecektir."

Ne yapıyorsanız cesurca yapın.

Masallar, Ezop, VI. Yüzyıl

Üçüncü Uyma

Yirmi iki yaşındaki Pietro Aretino varlıklı bir Roma ailesinin yanında aşçı yamağı olarak çalışıyordu. Bir yazar olup dünyaya adını duyurma tutkusu vardı, ama yalnızca bir uşak olan birisi böyle bir hayali nasıl gerçekleştirebilirdi?

O yıl Papa X. Leo'ya Portekiz kralından bir elçi geldi. Elçi yanında çok sayıda hediye getirmişti ve bunların en göze çarpanı imparatorluk zamanından bu yana Roma'da ilk kez görülen bir fildi. Papa bu file bayıldı ve ona her türlü özeni gösterip bakıcılar tuttu. Ama gösterdiği sevgi ve özene rağmen Hanno adlı fil ölümcül bir hastalığa yakalandı. Doktorlar çağırdı, onlar file iki yüz yirmi beş kiloluk müşhil verdiler, ama bir işe yaramadı. Hayvan öldü ve papa yasa girdi. Kendini rahatlatmak için ünlü ressam Raphael'i çağırdı ve Hanno'nun mezarının üzerine gerçek boyutlarda bir resmini yapmasını ve üzerine şunları yazmasını istedi: "Doğanın aldığı Raphael sanatıyla yeniden meydana getirdi."

Sonraki birkaç gün içinde neşeli kahkaha ve gülüşmelere neden olan bir broşür dolaştı Roma içinde. Başlığı "Fil Hanno'nun Vasiyeti"ydi, içinde şunlar yazılıydı: "Vârisim Kardinal Santa Croce'a dizlerimi bırakıyorum, böylece benim diz çökmemi taklit edebilir... vârisim Kardinal Santi Quattro'ya çenelerimi bırakıyorum, böylece İsa'nın gelirlerini daha kolay yutabilir... Kardinal Medici'ye kulaklarımı bırakıyorum, böylece herkesin ne yaptığını duyabilir..." Fil şehvet düşkünlüğüyle tanınan Kardinal Grassi'ye de anatomisinin en uygun olan aşırı büyük parçasını bırakmıştı.

İsimsiz broşür devam ediyor, papa dahil Roma'daki hiçbir ünlüyü atlamıyordu. Her birini en zayıf yerlerinden yakalamıştı. Broşür şu mısralarla sona eriyordu: "Aretino'nun arkadaşınız olmasını sağlayın/Çünkü o sahip olunacak en kötü düşmandır./ Yalnızca sözleri yüce papayı mahvedebilir./Bu yüzden Tanrı herkesi onun sözlerinden korusun."

AŞKTA NASIL ZAFER KAZANILIR

Kalbini etkileyenleri düşününce çekingen bir insan olduğunu farkettim. Bu özellik bir kentsoyluyu etkileyebilir, ama dünyadaki kadınlara başka silahlarla saldırmalısın... Sana kadınlar adına söylüyorum: Biraz sert bir dokunuşu çok fazla düşünceliliğe tercih etmeyecek hiçbir kadın yoktur. Erkekler acemice davranarak erdemini kazandırdığından daha fazla kalbi kaybederler. Bir sevgili ne kadar çekingenlik gösterirse onu teşvik etmek gururumuzu o derece ilgilendirir; direncimiz için ne kadar saygı duyarsa ondan o kadar saygı bekleriz. Siz erkeklere memnuniyetle şunu söyleriz: "Ah, tanrı aşkına bizi o kadar erdemli sanmayın; bizi çok fazla erdemli olmaya zorluyorsunuz..." Sürekli olarak kendimize sevilme izni verdiğimizizi saklamaya çalışırız. Bir kadını, yalnızca şiddet türlerine veya sürpriz teslim olduğunu söyleyecek bir pozisyona koy; onu hafife almadığına ikna et ve ben onun yerine cevap vereyim... Biraz daha cesur olursan ikiniz de rahat edersiniz. M. de la Rochefoucauld'un kısa süre önce sana ne dediğini hatırlıyor musun? "Âşık olan mantıklı bir adam çılgın gibi davranabilir, ama asla bir aptal gibi davranmamalıdır."

***Ninon de Lenclos'un Hayatı, Mektupları ve Epikür'cü Felsefesi,
Ninon de Lenclos, 1620-1705***

Yorum

Yoksul bir ayakkabıcının oğlu ve bir uşak olan Aretino kısa bir broşürle üne kavuşmuştu. Roma'daki herkes bu cesur genç adamın kim olduğunu öğrenmeye çalışıyordu. Cesaretinden etkilenen papa bile onu arayıp bulmuş ve papalık hizmetinde bir iş vermişti ona. Yıllar içinde "Prenslerin Kırbacı" olarak tanındı ve yakıcı dili Fransa kralından Hasburg imparatoruna kadar herkesin saygı ve korkusunu kazandı.

Aretino stratejisi basittir: Hazreti Davud kadar küçük ve belirsiz olduğunuzda saldıracak bir Goliath bulmalısınız. Hedef ne kadar büyük

olursa o kadar çok dikkat çekersiniz. Saldırı ne kadar cesurcaysa kalabalıktan o kadar ayrılırsınız ve o kadar hayranlık kazanırsınız. Toplum cesur düşünceler taşıyan ama onları yazıp bastırmaya cesaret edemeyenlerle dolu. Halkın duygularını seslendirin, paylaşılan duyguların ifadesi her zaman etkileyicidir. Mümkün olan en göze çarpan hedefi seçin ve en cesur atışınızı yapın. Dünya gösterinin tadını çıkaracaktır ve mazlumları -ki bu sizsiniz- şöhret ve güçle onurlandıracaktır.

GÜCÜN ANAHTARLARI

Çoğumuz çekingenizdir. Gerilim ve çatışmadan kaçınmak, herkes tarafından sevilme isteriz. Cesur bir hareketi düşünebiliriz, ama ender olarak hayata geçiririz. Her zamanki yerimizden öteye geçmeye cesaret edersek sonuçlardan, başkalarının hakkımızda ne düşüneceğinden, doğuracağımız düşmanlıktan korkarız.

Çekingenliğimizi diğerleri için duyulan bir endişe, onları incitmek ya da gücendirmemek arzusu olarak gizlese de aslında tersi doğrudur; gerçekte kendi kendimizle aşırı ilgiliyizdir, başkalarının bizi nasıl algıladığını düşünüp kaygılanırız. Öte yandan cesaret dışı yöneliktir ve çoğu kez insanların kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlar, çünkü daha az utangaç ve daha az bastırılmıştır.

Bu en açık olarak baştan çıkarmada görülebilir. Bütün ünlü çapkınlar yüzsüzlükle başarılı olmuşlardır. Kazanova'nın cesareti arzu ettiği kadına cüretkâr yaklaşımında veya ona iltifat etmek için kullandığı pervasız sözlerinde değildir; bu cesaret kendini kadına tamamen teslim edebilme ve onun için her şeyi yapabileceğine, hatta bazen yaptığı gibi hayatını bile tehlikeye atabileceğine inandırma yeteneğindedir. Böylesine yoğun biçimde dikkatini verdiği kadın onun kendisinden hiçbir şey saklamadığına inanıyordu. Bu, iltifattan daha fazla okşamaktadır kadının gururunu. Baştan çıkarmanın hiçbir noktasında tereddüt ya da şüphe göstermez, çünkü öyle bir şey hissetmez.

Baştan çıkarılmanın çekiciliğinin bir kısmı, bize bir girdabın içine çekildiğimizi, geçici olarak kendimizin ve hayatlarımıza nüfuz eden şüphelerin dışına çıktığımızı hissettirmesindedir. Baştan çıkaran kişi tereddüt ettiği an büyü bozulur, çünkü sürecin, bizi baştan çıkarmak

için gösterilen bilinçli çabanın, karşıdakinin utangaçlığının farkına varırız. Cesaret dikkati dışa çevirir ve yanılısamayı canlı tutar. Hiçbir zaman sıkıntı ya da utanmaya neden olmaz. Böylece biz de cesurlara hayran oluruz ve onların çevresinde olmayı tercih ederiz, çünkü onların kendine güvenleri bizi etkiler, bizi içten hissetme ve düşünme alanının dışına çıkarır.

Çok az kişi cesur doğar. Napoleon'un bile bu niteliği savaş alanında edinmesi gerekmişti, bunun ölüm kalım meselesi olduğunu biliyordu. Sosyal ortamlarda sıkıntılı ve çekingendi, ama bunun üstesinden geldi ve hayatının her bölümünde cesur davrandı, çünkü inanılmaz gücünü, insanı kelimenin tam anlamıyla nasıl büyüttüğünü (Napoleon gibi aslında dikkati çekecek derecede küçük olan birini bile) görmüştü. Bu değişimi Korkunç İvan'da da görüyoruz: Zararsız çocuk yalnızca parmağının bir işaretıyla cesur bir harekete girşerek birdenbire yetkisini kullanan güçlü bir genç adama dönüşmüştü.

Siz de cesaretinizi pratik yaparak geliştirmelisiniz. Başlanacak en iyi yer hassas görüşmeler dünyası, özellikle fiyatınızı belirlemenizin istediği tartışmalardır. Çok az isteyerek kendimizi ne kadar sık aşağılarız. Christopher Columbus İspanya sarayından Amerika'ya gidiş için mali destek vermesini istediğinde çılgınlık derecesinde yüksek bir talepte bulunmuş ve "Okyanusların Ulu Amirali" adını almıştı. Saray istediği bedeli kabul etti. İsteddiği kadar para eline geçti, kendisine saygılı davranılmasını istedi ve saygı gördü. Henry Kissinger da görüşmelerde cesur taleplerin azar azar tavizlerde bulunup diğer tarafla orta yolda buluşmaktan daha iyi olduğunu biliyordu. O halde değerlerinizi yüksek belirleyin ve Kont Lustig'in yaptığı gibi daha da yükseğe çıkarın.

Şunu anlamalısınız: Eğer cesaret doğal değilse çekingenlik de değildir. Kazanılmış bir alışkanlıktır, çatışmadan kaçınmak için isteyerek seçilmiştir. Eğer çekingenlik sizi ele geçirmişse köklerini kazıyın. Cüretkâr bir hareketin sonuçlarından korkunuz gerçek boyutlarından daha büyüktür ve aslında çekingenliğin sonuçları çok daha kötüdür. Değeriniz düşer ve kendi kendini besleyen bir şüphe ve felaket döngüsü yaratırsınız. Şunu unutmayın: Gözüpek bir hareket daha fazla ve daha büyük bir gözüpeklikle gizlenebilir, hatta düzeltilebilir.

İmaj: Aslan ve Tavşan. Aslan yolunda hiç boşluk bırakmaz, hareketleri çok çabuktur, çeneleri çok hızlı ve güçlüdür. Ürkek tavşan tehlikeden kaçmak için her şeyi yapar, ama geri çekilip kaçma telaşı içinde tuzağa yakalanır, pat diye düşmanın çeneleri arasına düşer.

Otorite: Talih bir kadın gibidir, eğer onu fethetmek istiyorsanız bunu zorla yapmanız gerektiğini, tezcanlı olmanın tedbirli olmaktan çok daha iyi olduğunu düşünüyorum; talihin kendini soğukkanlılıkla ilerleyenden çok, cesura teslim etmek istediği görülecektir. Ve bu nedenle, tıpkı bir kadın gibi gençlerin arkadaşı olacaktır, çünkü onlar daha az dikkatli, ateşlidirler ve ona daha büyük bir cesaretle hâkim olurlar (Niccolo Machiavelli, 1469-1527).

Cesaret hiçbir zaman her hareketinizin ardındaki strateji olmamalıdır. Bu bir taktik araçtır, doğru anda kullanılmalıdır. İleriyi düşünüp planlayın ve son etkenin size başarıyı getirecek olan cesur hareketiniz olmasını sağlayın. Başka bir deyişle, cesaret öğrenilmiş bir tepki olduğu için aynı zamanda kontrol etmeyi ve isteğinize bağlı olarak kullanmayı öğrendiğiniz bir tepkidir. Hayatı yalnızca cesaretle silahlanmış olarak geçirmek yorucu ve öldürücüdür. Cesaretlerini kontrol edemeyenler tarafından kanıtlandığı üzere çok fazla insanı kızdırabilirsiniz. Bu insanlardan biri Lola Montez'di; gözüpekliliği ona zaferler kazandırdı ve Bavyera kralını baştan çıkarmasını sağladı. Ama cesaretini dizginleyemediği için çöküşüne de neden oldu, Bavyera'da, İngiltere'de ve gittiği her yerde. Cesaret ve zalimlik, hatta delilik arasındaki sınırı aşmıştı. Korkunç İvan da aynı kaderi paylaştı. Cesaretin gücü kendisine başarıyı getirince ona bağlı kaldı, hem de hayat boyu süren şiddet ve sadizm noktasına varana kadar. Cesaretin ne zaman uygun olduğunu, ne zaman olmadığını ayırt edebilme yeteneğini kaybetti.

Çekingenliğin güç alanında yeri yoktur; bununla birlikte, öyleymiş gibi yaparak ondan yararlanabilirsiniz. Kuşkusuz bu noktada artık o çekingenlik değil, güçlü bir silahtır. Daha sonra cesurca daha iyi bir darbe indirmek için utangaçlık gösterinizle insanları tuzağa çekebilirsiniz.

YASA 29

HER ŞEYİ SONUNA KADAR PLANLAYIN

HÜKÜM

Son her şeydir. Her şeyi sonuna kadar planlayın, bütün olası sonuçları, engelleri, sıkı çalışmanızı tersine çevirip bütün zaferi diğerlerine veren talihsizlikleri hesaba katın. Sonuna kadar plan yaptığınızda şartların etkisi altında kalmazsınız ve ne zaman duracağınızı bilirsiniz. Talihinize yumuşak bir şekilde rehberlik edin ve ileriye düşünerek geleceğinizi belirlemesine yardımcı olun.

YASAYI ÇİĞNEMEK

1510 yılında bir gemi Hispaniola (şimdiki Haiti ve Dominik Cumhuriyeti) Adası'ndan ayrılıp Venezüella'ya doğru yola çıktı. Orada kuşatma altındaki İspanyol sömürgesini kurtaracaktı. Limanın birkaç mil ötesinde kaçak bir yolcu erzak sandığından dışarı çıktı. Altın aramak için Yeni Dünya'ya gelip borca battıktan sonra sandığın içine saklanarak alacaklılarından kaçan soylu bir İspanyol olan Vasco Nunez de Balboa'ydı bu.

Columbus yolculuğundan muhteşem ama henüz keşfedilmemiş El Dorado Krallığı'na ait hikâyelerle İspanya'ya döndüğünden beri Balboa altınlara kafasını takmıştı. Columbus'un altın ülkesini bulmak için yola çıkan ilk maceracılardan biriydi, gözüpekliliği ve tek amaçlı oluşuyla altını bulacak olanın kendisi olacağına başlangıçta karar vermişti. Artık alacaklılarından da kurtulduğuna göre kendisini hiçbir şey durduramazdı.

Ne yazık ki, geminin sahibi zengin hukukçu Francisco Fernandez de Enciso kaçak yolcuyla duyunca küplere bindi ve Balboa'nın karşısına çıkan ilk adaya bırakılmasını emretti. Fakat onlar bir ada bulamadan Enciso kurtarmaya gittiği sömürgecinin terkedildiği haberini aldı. Bu, Balboa için bir fırsattı. Denizcilere Panama'ya daha önce yaptığı seyahatleri ve bölgedeki altınla ilgili söylentileri anlattı. Heyecanlı denizciler Enciso'yu Balboa'nın hayatını bağışlamaya ve Panama'da bir sömürge kurmaya ikna ettiler. Haftalar sonra ilk yerleşim bölgelerine "Darién" adını verdiler.

Darién'in ilk valisi Enciso'ydu, fakat Balboa başkalarının inisiyatifi çalmalarına izin veremezdi. Denizciler arasında Enciso'ya karşı bir kampanya düzenledi ve sonunda vali olarak kendisini tercih ettiklerini açıkça belirtti. Enciso hayatı için endişeye kapılarak İspanya'ya kaçtı. Aylar sonra İspanya Krallığı'nın bir temsilcisi Darién'in yeni, resmi valisi olarak atandığını bildirmek üzere gelince geri çevrildi. İspanya'ya geri dönüşünde denizde boğuldu; boğulması kazaydı, fakat İspanyol yasalarına göre Balboa valiyi öldürmüştü ve mevkisini ele geçirmişti.

Balboa'nın kabadayılığı kendisini daha önce belalardan kurtarmıştı, ama şimdi zenginlik ve şöhret umutları suya düşmüş görünüyordu. Eğer bulursa El Dorado'da hak iddia edebilmesi için İspanya kralının onayına ihtiyaç duyacaktı, ki bir kanun kaçağı olarak bu onayı asla alamazdı. Geriye tek bir çözüm kalıyordu. Panamalı kızıl derililer Balboa'ya Orta Amerika berzahının diğer yanında büyük bir okyanus olduğunu ve bu batı sahili boyunca güneye inerek, kulağına "Biru" gibi gelen bir ismi olan muhteşem bir altın ülkesine ulaşacağını söylemişlerdi. Balboa tehlikeli Panama ormanlarını geçip ayaklarını bu yeni okyanusa sokan ilk Avrupalı olmaya karar verdi. Oradan El Dorado'ya gidebilirdi. Eğer bunu İspanya'nın adına yaparsa kralın sonsuz minnetini kazanır ve idam cezasının ertelenmesini garanti altına almış olurdu, ancak İspanyol yetkililer kendisini tutuklamak üzere gelmeden önce harekete geçmeliydi.

Balboa 1513'te 190 askerle birlikte yola koyuldu. Berzahın yarı yolunda (berzah o noktada doksan mil genişliğindeydi) geriye yalnızca altmış asker kalmış, ötekiler zorlu şartlara dayanamamıştı, kan

emen böcekler, sele neden olan yağmurlar, ateş. Sonunda bir dağın tepesinden bakan Balboa, Pasifik Okyanusu'nu gören ilk Avrupalı oldu. Günler sonra elinde Castile sancağıyla bu sulara girip bütün denizleri, karaları ve adalarıyla İspanya Krallığı'na ait olduğunu ilan etti.

Bölgedeki kıızılderililer Balboa'yı daha önce hiç görmediği türde altınlar, mücevherler ve değerli incilerle selamladılar. Bunların nereden geldiğini sorduğunda kıızılderililer güneyi, İnkaların topraklarını işaret ettiler. Ama Balboa'nın yalnızca birkaç askeri kalmıştı. Şimdilik Darien'e geri dönüp altın ve mücevherleri iyi niyetinin bir göstergesi olarak İspanya'ya göndermeye ve El Dorado'nun fethi için kendisine yardım etmek üzere büyük bir ordu istemeye karar verdi.

Balboa'nın berzahı cesurca geçişi, batı okyanusunu keşfi ve El Dorado'yı fethetme planlarıyla ilgili haberler İspanya'ya ulaştığında eski suçlu bir kahraman haline geldi. Derhal yeni toprakların valisi ilan edildi. Fakat kral ve kraliçe onun keşfiyle ilgili bir şey duymadan önce Balboa'yı cinayetten tutuklayıp sömürgecinin yönetimini ele almak üzere Pedro Arias Davila, "Pedrarias" adında bir adamın komutasında bir düzine gemi göndermişti. Pedrarias, Panama'ya varana dek Balboa'nın affedildiğini ve eski kanun kaçağıyla valiliği paylaşması gerektiğini öğrendi.

Balboa yine de huzursuzluk hissediyordu. Altın onun hayalimdi, El Dorado tek arzusuydu. Altının peşinde birçok kez ölümle burun buruna gelmişti, bu zenginlik ve şöhreti yeni gelen biriyle paylaşmak dayanılmaz olacaktı. Pedrarias'ın kıskanç, huysuz bir adam olup durumdan aynı derecede hoşnutsuz olduğunu da öğrenmişti. Balboa için tek çözüm gemi inşası malzemeleri ve araçlarını taşıyan daha geniş bir orduyla berzahı bir kez daha geçmeyi önererek inisiyatifi ele almaktı. Pasifik sahiline vardktan sonra İnkaları fethedeceği bir donanma yapabiliirdi. Pedrarias şaşkırtıcı bir şekilde bu planı kabul etti, belki de asla işe yaramayacağını sezmişti. Bu ikinci yolculukta yüzlerce insan öldü ve taşıdıkları kereste şiddetli yağmurda çürüdü. Balboa her zamanki gibi yine yılmamıştı, dünyadaki hiçbir güç planını bozamazdı. Pasifik'e varınca yeni kereste için ağaçları kesmeye başladı. Fakat geriye kalan adam sayısı bir istila için çok az ve çok zayıftı. Balboa bir kez daha Darien'e geri döndü.

Pedrarias her ihtimale karşı yeni bir planı tartışmak için Balboa'yı davet etmişti ve yerleşim bölgesinin eteklerinde kâşif Francisco Pizarro'yla karşılaştı. Pizarro berzahı ilk geçişinde Balboa'ya eşlik eden eski bir arkadaşıydı. Ama bu karşılaşma bir tuzaktı. Yüz askere önderlik eden Pizarro eski arkadaşını kuşatmaya aldı, tutukladı ve Pedrarias'a teslim etti. Pedrarias, Balboa'yı isyan suçuyla yargıladı. Birkaç gün sonra Balboa ve en güvendiği takipçilerinin kafaları uçuruldu. Yıllar sonra Pizarro'nun kendisi Peru'ya ulaştı ve Balboa'nın yaptıkları unutuldu.

Varolan anın ötesini düşünebilen ve hissedebilen çok az insan vardır, onlar da istisnadır.

Carl von Clausewitz, 1780-1831

Düşündüğünüz her neyse sonuna kadar bakın. Tanrı sıklıkla insana mutluluğu bir an için gösterir, ardından onu tamamen mahveder.

Tarihler, Herodotus, M.Ö. V. Yüzyıl

Yorum

Çoğu insan mantığından çok duygularıyla hareket eder. Planları belirsizdir ve engelle karşılaştıklarında içlerinden geldiği gibi davranırlar. Ne var ki, doğaçlama sizi yalnızca bir sonraki krize kadar taşır ve hiçbir zaman birkaç adım ileriye düşünüp işleri sonuna kadar planlamanın yerine geçmez.

Balboa'nın şöhret ve zenginlik hayali ve bunlara ulaşmak için açık seçik düşünülmemiş bir planı vardı. Fakat yaptığı işler, Pasifik'i keşfi büyük ölçüde unutuldu, çünkü güç dünyasında en büyük günah olan şeyi yaptı: Yarı yola kadar gitti, diğerlerinin geçmesi için kapıyı açık bıraktı. Gerçek güç sahibi adamın tehlikeleri uzaktan görecektir sağduyusu vardır; fetihten pay almak isteyen rakiplerinin "altın" sözcüğünü duyunca tepede uçmaya başlayan akbabalar halini alacağını bilmesi gerekirdi. İnkalar hakkındaki bilgisini Peru'yu fethedene kadar gizli tutmalıydı. Ancak o zaman zenginliği ve kellesi garanti altına alınırdı. Pedrarias sahneye çıktığında onu öldürmek ya da hapse attırmak ve Peru'yu fethetmek için getirdiği ordunun kontrolünü ele almak için bir

plan yapardı. Ancak hep duygusal olarak hareket edip hiç ileriye dü-şünmeyen Balboa o ana kilitlemişti.

Kâr ve şöhreti başkaları elde edecekse dünyadaki en büyük ha-yali kurmanın ne anlamı var? Belirsiz, açık uçlu bir hayal için asla kel-lenizden olmayın, her şeyi sonuna kadar planlayın.

İKİ KURBAĞA

İki kurbağa aynı gölde yaşıyordu. Göl yaz güneşinin altında kurumaya başlayınca birlikte başka bir göl aramaya başladılar. Yolda bol suyla dolu derin bir kuyuya rastladılar, kurbağalardan biri diğerine, "Hadi aşağıya inelim, bu kuyu evimiz olsun, bize hem barınak, hem de yiyecek sağlar," dedi. Diğer büyük bir ihtiyatla cevap verdi. "Ama diyelim ki, sudan memnun kalmadık, bu kadar derinden nasıl çıkacağız dışarı?" Sonucunu düşünmeden hiçbir şey yapmayın.

Ezop Masalları, M.Ö. VI. Yüzyıl

YASAYA UYMAK

1863'te Prusya'nın önde gelen isimlerinden Otto von Bismarck Avrupa'daki güç dağılımının o zamanki durumunu gösteren satranç tahtasını inceledi. Baş oyuncular İngiltere, Fransa ve Avusturya'ydı. Prusya'nın kendisi Alman Federasyonu'nun müttefikleri olan birkaç eyaletten biriydi. Federasyonun en baskın ülkelerinden biri olan Avusturya diğer Alman eyaletlerinin zayıf, bölünmüş ve itaatkâr olmasına dik-kat ediyordu. Bismarck, Prusya'nın kaderinde Avusturya'nın uşağı ol-maktan çok daha büyük şeylerin olduğuna inanıyordu.

Bismarck oyunu böyle oynuyordu. İlk hamlesi eskiden Prusya toprağı olan Schleswig-Holstein'ı geri almak için zayıf durumdaki Da-nimarka'yla savaşa girmekti. Prusya'nın bu bağımsızlık gürlemelerinin Fransa ve İngiltere'yi endişelendireceğini biliyordu, bu yüzden Schles-wig-Holstein'ın onların yararına aldığını iddia ederek Avusturya'nın desteğini sağladı. Savaşa karar verildikten birkaç ay sonra Bismarck yeni ele geçirilen yerlerin Prusya'nın bir parçası olmasını talep etti. Kuşkusuz Avusturyalılar büyük bir öfkeye kapıldılar, ama uzlaşma sağlandı: Önce Prusya'ya Schleswig'i vermeyi kabul ettiler ve o yıl

içinde daha sonra Holstein'ı sattılar. Dünya Avusturya'nın zayıflayıp Prusya'nın güçlenmekte olduğunu görmeye başladı.

Bismarck'ın sonraki hareketi en cesur hamlesiydi. 1866'da Prusya Kralı William'ı Alman Federasyonu'ndan çekilmeye ve bunu yaparken Avusturya'yla savaşa girmeye ikna etti. Kralın karısı, oğlu prens ve diğer Alman krallıklarının prensleri böyle bir savaşa şiddetle karşı çıktılar. Fakat yılmayan Bismarck onları savaşılmaya zorlamayı başardı ve Prusya'nın üstün ordusu kısa süren Yedi Hafta Savaş'ında Avusturyalıları yendi. Kral ve Prusyalı generaller Viyana'ya yürümeyi, Avusturya'dan olabildiğince çok toprak almayı istediler. Ancak Bismarck onları durdurdu, bu kez o barış yanlısı gibi görünüyordu. Sonuçta Avusturya'yla Prusya ve diğer Alman eyaletlerine tam özerklik veren bir anlaşma imzalamayı başardı. Prusya'yı Almanya içindeki hâkim güç olarak ilan edip yeni kurulan Kuzey Alman Konfederasyonu'nun başına getirdi.

Fransız ve İngilizler, Bismarck'ı Hun İmparatorluğu'nun hükümdarı Attila'yla karşılaştırmaya ve bütün Avrupa üzerinde tasarılarının olmasından korkmaya başlamışlardı. Fethetmeye başladı mı nerede duracağı bilinmiyordu. Ve gerçekten Bismarck üç yıl sonra Fransa'yla savaşa yol açtı. Önce Fransa'nın Belçika'yı yönetmesine izin vermiş gibi göründü, sonra son anda kararını değiştirdi. Kedi fare oyunu oynayarak Fransız İmparatoru III. Napoleon'u çileden çıkardı ve kendi kralını Fransızlara karşı kıskırttı. 1870 yılında savaş çıktığında buna kimse şaşırılmamıştı. Yeni kurulan Alman Federasyonu Fransa'yla savaşa büyük bir coşkuyla katıldı; Prusya'nın askeri donanımı ve müttefikleri düşman ordusunu birkaç ay içinde yok etti. Bismarck herhangi bir Fransız toprağını almaya karşı çıksa da generaller Alsace-Lorraine'in federasyonun bir parçası olmasına ikna ettiler onu.

Artık bütün Avrupa, Bismarck tarafından yönetilen Prusyalı canavarın bir sonraki hareketinden korkuyordu. Gerçekten bir yıl sonra Bismarck, Alman İmparatorluğu'nu kurdu ve Prusya kralı yeni taç giyen imparator ve kendisi de prens oldu. Ama sonra garip bir şey oldu. Bismarck artık başka bir savaş başlatmıyordu. Ve diğer Avrupalı güçler başka kıtalarda sömürgeleri için topraklar ele geçirirken o Almanya'nın sömürge edinmesini önemli ölçüde sınırladı. Almanya için daha

fazla toprak değil, daha fazla güvenlik istiyordu. Hayatının geri kalanını Avrupa'da barışı sürdürmek için mücadele ederek geçirdi. Herkes değiştiğini, zaman içinde olgunlaştığını sanıyordu. Şunu anlayamıyorlardı: Bu, başlangıçtaki planının son hamlesiydi.

KRAL, SUFİ VE CERRAH

Antik çağlarda bir Tatar kralı yanında asillerle yürüyüş yapıyordu. Yolun kenarında duran bir abdal (gezgin bir sufi) onlara seslendi: "Bana kim yüz dinar verirse ona iyi tavsiyeler veririm." Kral durup, "Abdal, yüz dinar edecek bu tavsiye nedir?" diye sorar. "Efendimiz," der abdal. "Yüz dinarın verilmesini emredin, tavsiyemi söyleyeyim." Kral olağanüstü bir şey duyacağını sanarak söyleneni yapar. Derviş şöyle der: "Tavsiyem şu: Sonunu düşünmeden hiçbir şeye başlama." Bunun üzerine asiler ve orada bulunan herkes güler, abdalin parayı önceden isteyerek akıllılık ettiğini söylerler. Ama kral şöyle der: "Bu abdalin bana verdiği güzel tavsiyeye gülmeniz için bir neden yok. Bir şeyi yapmadan önce iyi düşünmemiz gerektiğinin herkes farkında.

Ama biz bunu sürekli unutuyoruz ve sonuçlar çok kötü oluyor.

Dervişin tavsiyesini çok beğendim."

Kral tavsiyeyi her zaman aklında tutmaya karar verir. Bunun için altınla duvarlara yazılmasını, hatta gümüş tabağına kakılmasını emreder. Kısa bir süre sonra bir komplocu kralı öldürmek ister. Saray cerrahına rüşvet olarak başbakanlık sözü vererek kralın koluna zehirli bir neşter vurmasını ister. Kralın kanının bir kısmını akıtma zamanı gelince kanın içine akması için gümüş kap yerleştirilir. Cerrah birden kabın üzerinde yazılı olan şeye dikkat eder: "Sonucunu düşünmeden hiçbir işe başlama." Ancak o zaman komplocunun kral olursa kendisini hemen öldürteceğini ve böylece anlaşmaya uymak zorunda kalmayacağını farkeder. Kral cerrahın titrediğini görünce ne olduğunu sorar. Cerrah o anda gerçeği itiraf eder. Komplocu yakalanır; kral abdalin tavsiyesini verdiği sırada orada bulunan herkesi çağırır. "Dervişe hâlâ gülüyor musunuz?"

Hayaller Kervanı, İdris Şah, 1968

Yorum

Çoğu insanın saldırıyı bırakmayı hiçbir zaman öğrenmemesinin basit bir nedeni vardır. Hedefleri için somut bir ideal oluşturamazlar. Bir

kez zafere ulaştıktan sonra daha fazlasını isterler. Durmak -bir hedefi amaçlamak ve ona bağlı kalmak- neredeyse insana ait olmayan bir şey gibidir; fakat hiçbir şey gücün devamında ondan daha fazla önemli değildir. Zaferlerinde çok fazla ileri giden kişi kaçınılmaz olarak inişe yol açan bir tepki yaratır. Tek çözüm uzun vadeli bir plan yapmaktır. Geleceği bulutların arasından bakıp her şeyin sonunu gören Olympus Dağı'ndaki tanrılar kadar büyük bir açıklıkla görün.

Politikadaki kariyerinin başından itibaren Bismarck'ın tek bir amacı vardı: Prusya tarafından idare edilen bağımsız bir Alman devleti. Dañımarka'yla savaşı toprak elde etmek için değil, Prusya milliyetçiliğini harekete geçirip ülkeyi birleştirmek için başlatmıştı. Avusturya'yla ise yalnızca Prusya'nın bağımsızlığını elde etmek için savaşmıştı. (Bu nedenle Avusturya topraklarını ele geçirmeyi reddetmişti.) Ve Fransa'yla savaşı da ortak bir düşmana karşı Alman Krallığı'nı birleştirmek ve böylece birleşik Almanya'nın oluşumuna hazırlamak için kışkırtmıştı.

Bu başarıldıktan sonra Bismarck durdu. Zaferin aklını başından almasına asla izin vermedi, daha fazlasını isteyen çan seslerine asla aldırmadı. Dizginleri sıkıca elinde tuttu ve generaller veya kral ya da Prusya halkı daha fazla fetih istediğinde onları durdurdu. Hiçbir şey bu yaratımın güzelliğini bozmayacaktı, özellikle de etrafındakileri dik-katle planladığı sonu geçmek için itekleyen sahte sevinç.

Deneyimler göstermektedir ki, eğer kişi üstlenilmesi gereken tasarıları uzaktan öngörürse onları gerçekleştirme anı gelince hızlı hareket eder.

Kardinal Richelieu, 1585-1642

GÜCÜN ANAHTARLARI

Eski Yunan kozmolojisine göre tanrıların geleceği tam olarak gördükleri düşünülür. Gerçekleşecek olan şeyleri en küçük ayrıntılarına kadar görürler. Onlara göre insanlar o anın ve duygularının içinde sıkışıp kalmış, yakın tehlikelerin ötesini göremeyen kader kurbanlarıdır. Oysa Odysseus gibi o anın ötesine bakıp birkaç adım sonrasını planlayabilen kahramanlar kadere meydan okuyor, geleceği belirlemede

tanrılara yaklaşıyor gibidir. Bu karşılaştırma hâlâ geçerlidir, ileriye düşünebilen ve sabırla planlarını sonuca ulaştırırlar tanrısal bir güce sahip gibi görünmektedirler.

Çoğu insan bu tür bir öngörüyle plan yapamayacak kadar anın içine sıkışıp kaldığı için az sayıda kişinin sahip olduğu yakın tehlikelere ve zevklere aldirmama yeteneği güce dönüşür. Bu, olaylara olurken tepki verme eğiliminin üstesinden gelme ve kendini geri adım atmak üzere eğiterek yakın görüşün ötesinde şekillenen daha geniş şeyleri hayal etme gücüdür. Çoğu insan gerçekte geleceğin farkında olduklarına, ileriye dönük olarak düşünüp plan yaptıklarına inanırlar. Genellikle de yanılırlar; gerçekte yaptıkları şey arzularına, geleceğin olmasını istedikleri haline yenik düşmektir. Planları belirsizdir, gerçeklik yerine hayal güçlerine dayanır. İşleri sonuna kadar düşündüklerine inanabilirler, ama aslında gerçekte yalnızca mutlu sona odaklanırlar ve kendilerini arzularının güçleriyle aldatırlar.

Falcıya geleceğini soranlar, istemeden gelecek olaylara dair falcının söylediğinden bin kat daha doğru olan kendi sezgilerini engellerler.
Walter Benjamin, 1892-1940

M.Ö. 415'te antik Yunan Sicilya'ya saldırdı. Seferlerinin kendilerine zenginlik, güç getireceğine ve on altı yıldır süren Mora Yarımadası Savaşı'nın kendileri için şahane bir şekilde sona ereceğine inanıyorlardı. Evden bu kadar uzak bir yeri istila etmenin tehlikelerini düşünmüyorlardı; çarpışma kendi sahalarında olduğu için Sicilyalıların çok daha zorlu bir şekilde savaşacağını ya da Atina'nın bütün düşmanlarının kendilerine karşı birleşeceğini veya savaşın birkaç cepheye yayılabileceğini ve güçlerini çok zayıflatabileceğini öngörememişlerdi. Sicilya seferi bütün zamanların en büyük uygarlığının yıkımına neden olan tam bir felaketti. Atinalılar bu felakete duygularıyla sürüklenmişlerdi, mantıklarıyla değil. Yalnızca zafer şansını görmüşlerdi, uzakta büyüyen tehlikeyi değil.

On yedinci yüzyılda yaşayan ve insanların entrikalarına ve neden çoğunlukla başarısız olduklarına dair sezgileriyle gururlanan Fransız

Kardinal de Retz bu olguyu analiz etti. 1651'de Fransız monarşisine karşı öncülük ettiği bir isyan sırasında genç Kral XIV. Louis ve sarayındakiler birdenbire Paris'i terk edip başkentin dışındaki bir saraya yerleştiler. Kralın ihtilalin kalbine bu kadar yakın olması isyancılar için büyük bir yükü, bu nedenle derin bir nefes aldılar. Ama bu daha sonra düşüşlerine neden oldu, çünkü sarayın Paris'in dışında olması manevra yapacak çok geniş bir alana sahip olmasını sağlamıştı. "İnsanların hatalarının en sıradan nedeni," diye yazıyordu Kardinal de Retz daha sonra. "Varolan tehlikeden çok fazla korkmaları ve uzaktaki tehlikeden yeterince korkmamalarıdır."

Uzaktaki, büyüyen tehlikeleri şekillenirken görebilsek ne kadar çok hatadan kurtulabiliriz. Küçük bir tehlikeden kaçınırken daha büyük bir tehlikenin içine düştüğümüzü farketseydik kaç tane planı hemen bırakırdık. Gücün çoğu yaptığınız şeyde değil, yapmadıklarınızdadır, başınızı derde sokmadan önce kaçındığınız sabırsız ve aptalca hareketler. Hareket etmeden önce etrafıca düşünün, belirsiz planların başınızı derde sokmalarına izin vermeyin. Bunun istemediğim sonuçları olacak mı? Yeni düşmanlar kazanacak mıyım? Başka biri çalışmalarımın faydalanacak mı? Mutsuz sonuçlar mutlu olanlardan çok daha fazladır, aklınızdaki mutlu sonlardan etkilenmeyin.

1848 yılındaki Fransız seçimleri, düzen adamı Louis-Adolphe Thiers ve haklıyı kışkırtan konuşmalar yapan General Louis Eugene Cavaignac arasındaki bir mücadeleye dönüştü. Thiers bahsin yüksek olduğu yarışta umutsuzca geride olduğunu farkedince çılgın gibi çözüm aramaya başladı. Aklına büyük General Napoleon'un yeğeni ve parlamentoda düşük seviyede bir vekil olan Louis Bonaparte geldi. Bu Bonaparte biraz geri zekâlı gibi görünüyordu, ama tek başına adı bile güçlü bir hükümdar arayan ülkede seçilmesini sağlayabilirdi. Thiers'in kuklası olabilir, sonra da sahneden defedilebilirdi. Planın ilk bölümü mükemmel bir şekilde başarıya ulaştı ve Napoleon yüksek bir oyla seçildi. Thiers'in önceden görmediği sorun basit bir gerçeğe dayanıyordu: Bu "geri zekâlı" gerçekte büyük hırsları olan bir adamdı. Üç yıl sonra parlamentoyu dağıttı, kendini imparator ilan etti ve Fransa'yı on sekiz yıl daha yönetti.

Son her şeydir. Şöhreti, parayı, ödülü kimin aldığını belirleyen hareketin sonudur. Sonuçlarınız çok açık olmalıdır ve bunu sürekli olarak aklınızda bulundurmalısınız. Aynı zamanda başınızın üstünde dönüp duran ve sizin yarattığınız şeyden faydalanmaya çalışan akbabaların da farkında olmalısınız. Ve sizi doğaçlama davranmaya yöneltecek birçok olası krizi de beklemesiniz. Bismarck bu tehlikelerin üstesinden geldi, çünkü sonuna kadar planladı, her türlü krizde tarzından vazgeçmedi ve şöhreti başkalarının çalmasına izin vermedi asla. Bir kez belirlenen amacına ulaştıktan sonra bir kamplumbağa gibi kabuğuna çekildi. Bu tür bir kendini kontrol tanrısalıdır.

Birkaç adımı önceden gördüğünüz ve planlarınızı sonuna dek yaptığınızda artık duygularınız veya doğaçlama davranma arzunuz sizi kışkırtamayacak. Sonucu berrak olarak görüşünüz, birçoklarının eylemlerini başarıyla sonuçlandıramamalarının birinci nedeni olan endişe ve belirsizlikten kurtarmış olacaktır sizi. Sonucu görün ve sapmaya katlanmayın.

İmaj: Olimpos Dağı'ndaki Tanrılar. Bulutların üzerinden aşağıdaki insanların davranışlarına bakarak felaket ve trajediye dönüşen büyük hayallerin sonunu önceden görüyorlar. Ve içinde bulunduğu anın ötesini göremeyişimize ve kendimizi nasıl kandırığımıza gülüyorlar.

Otorite: Hiç içeriye girmemek dışarı çıkmaktan ne kadar kolay! (Montaigne, 1533-1592.)

Planlarınızın seçenekler içermesi ve esnek olması gerektiği, stratejistler arasındaki bir klişedir. Bu kesinlikle doğrudur. Eğer bir plana sınıksız bağlı kalırsanız talihinizdeki ani değişikliklerle başedemezsiniz. Gelecekteki olasılıkları inceleyip hedefinize karar verdikten sonra seçenekler yaratmalı ve hedefinize doğru yeni rotalara açık olmalısınız.

Bununla birlikte çoğu insan aşırı planlama ve katılık yüzünden, belirsizlik ve karşılaştığı duruma karşı doğaçlama davranma eğilimi

yüzünden kaybettiklerinden daha az şey kaybeder. O halde bu yasanın tersini düşünmenin bir amacı olamaz, çünkü geleceği düşünüp sonuna kadar plan yapmayı reddetmekle bir şey elde edilemez. Eğer yeterince berrak ve uzağı düşünürseniz geleceğin belirsiz olduğunu ve uyarlamaya açık olmanız gerektiğini anlarsınız. Yalnızca açık bir hedef sahibi olmak ve geniş kapsamlı bir plan yapmak size bu özgürlüğü verir.

YASA 30

BAŞARILARINIZI FAZLA ÇABA HARCANMAMIŞ GİBİ GÖSTERİN

HÜKÜM

Eylemleriniz doğal ve kolaylıkla yapılmış gibi görünmelidir. Bütün didinmeler, uygulamalar ve zekice hileler gizlenmelidir. Harekete geçerken fazla çaba harcamıyormuş gibi görünün, sağki çok daha fazlasını yapabilirmişsiniz gibi. Ne kadar çok çalıştığınızı açıklamak gibi güçlü arzudan kaçının; bu yalnızca soru ortaya atar. Hilelerinizi hiç kimseye öğretmeyin, yoksa size karşı kullanılırlar.

1. YASAYA UYMAK

Cha-no-yu ("Sıcak Çay Suyu") adı verilen Japon çay töreninin kökleri çok eski zamanlara uzanırsa da, on altıncı yüzyılda en iyi bilinen uygulayıcısı Sen no Rikyu'yla en zarif noktasına ulaşmıştır. Rikyu soylu bir aileden gelmemesine rağmen büyük bir güce ulaştı, İmparator Hideyoshi'nin en tercih ettiği çay ustası, estetik ve hatta politik konularda önemli bir danışman haline geldi. Rikyu'ya göre başarının sırrı doğal görünmede ve kişinin çalışmasının ardındaki çabayı gizlemesinde yatıyordu.

Bir gün Rikyu ve oğlu çay töreni için bir tanıdığının evine gitti. Oğlu yolda ev sahibinin antika bahçe kapısının evin sanki doğal bir uzantısı gibi göründüğünü söyledi. "Ben öyle düşünmüyorum," dedi babası. "Çok uzaklardaki bir dağ tapınağından getirilmiş ve bu iş için çok fazla para harcanmış gibi görünüyor." Bu evin sahibi bir kapı için bu kadar çaba harcadıysa bu durum çay töreninde de kendini gösterirdi.

Gerçekten de Sen no Rikyu kasıtsız olarak ortaya çıkan yapmacık davranış ve çabaya katlanamayarak çay töreninden erken ayrılmak zorunda kalmıştı.

Bir başka akşam Rikyu bir arkadaşının evinde çay içerken ev sahibi dışarı çıktı, karanlıkta bir el lambası kullanarak ağaçtan bir limon kesip içeri getirdi. Bu hareket Rikyu'yu büyülemişti; ev sahibinin sunduğu şey için bir çeşniye ihtiyacı vardı ve bunu getirmek için kendiliğinden dışarı çıkmıştı. Fakat adam Osaka pirinçli keki için limon teklif edince Rikyu adamın pahalı ve az bulunur yiyecek için ağaçtan limon kesmeyi baştan beri planladığını anladı. Jest artık doğal gibi görünmüyordu, ev sahibinin kurnazlığını göstermenin bir yoluydu. Ne kadar çok çabaladığını kazayla göstermişti. Gördüklerini yeterli bulan Rikyu kibarca keki reddedip izin istedi ve oradan ayrıldı.

İmparator Hideyoshi bir keresinde çay töreni için Rikyu'yu ziyaret etmeyi planladı. Gelmeden önceki akşam kar yağmaya başladı. Hızlı düşünen Rikyu bahçeden evine doğru uzanan basamaklara tam olarak uyan yuvarlak yastıklar dizdi. Şafaktan hemen önce kalktığında karın durduğunu gördü ve yastıkları dikkatle kaldırdı. Hideyoshi geldiğinde görünümün güzelliğiyle büyüldü; karla dolu olmayan yusuvarlak basamakları ve Rikyu'nun bunu başarma tarzına değil yalnızca kibar hareketin kendisine dikkat çektiğini farketti.

Sen no Rikyu öldükten sonra fikirlerinin çay seremonisinin uygulanmasına derin etkileri oldu. Güçlü İmparator Ieyasu'nun oğlu Tokugawa Shogun Yorinobu, Rikyu'nun öğretilerinin öğrencisiydi. Bahçesinde ünlü bir usta tarafından yapılan bir fener vardı ve Lord Sakai Tadakatsu bir gün onu görmeye gelip gelemeyeceğini sordu. Yorinobu şeref duyacağını söyledi ve bahçıvanlarından bu ziyaret için her şeyi düzene sokmalarını istedi. Çay töreninin kurallarını bilmeyen bu bahçıvanlar taş fenerin şekilsiz olduğunu, pencerelerinin o dönemin zevki için çok küçük olduğunu düşündüler. Bir usta çağırıp pencerelerini genişlettirdiler. Lord Sakai'nin ziyaretinden birkaç gün önce Yorinobu bahçeyi turladı. Değiştirilmiş pencereleri görünce öfkeden deliye döndü. Kılıcını fenerin doğal zarafetini bozan ve Lord Sakai'nin ziyaret amacını mahvedenlerin boynuna indirmeye hazırды.

Ama sakinleşince aslında iki fener almış olduğunu ve ikincisinin Kishu Adası'ndaki bahçesinde olduğunu hatırladı. Büyük masraflara girerek bir balina teknesi ve en iyi denizcileri kiralayarak feneri iki gün içinde getirmelerini emretti, son derece zor bir işti bu. Ama denizciler gece gündüz kürek çekerek ve şansın da yardımıyla tam zamanında yetiştiler. Yorinobu keyifle bu fenerin birincisinden daha da muhteşem olduğunu gördü. Yirmi yıldır dokunulmamış bir şekilde bambu ağaçlarının arasında durduğu için yosunla kaplanmış, kusursuz bir antika gibi görünüyordu. Lord Sakai o gün geldiğinde tahmin ettiğinden daha muhteşem olan fenerle büyüledi. Allahtan Yorinobu'nun bu etkiyi yaratabilmek için ne kadar zaman ve çaba harcadığına dair hiçbir fikri yoktu.

USTA RESSAM KANO TANNYU

Date Masamune bir keresinde yirmi metre yüksekliğindeki bir çift altın paravanı dekore etmesi için Tannyu'yu çağırır. Sanatçı siyah beyaz çizimlerin uyacağını düşündüğünü söyler ve bunları dikkatle düşündükten sonra evine gider. Ertesi sabah erkenden gelir. Yanında getirdiği bir atnalını geniş bir mürekkep kabının içine daldırır ve paravana nal desenleri çıkarmaya başlar. Sonra geniş bir fırçayla etraflarına birkaç çizgi çizer. Bu arada Masamune çalışmasını görmek için gelir ve kızgınlığını gizleyemeyerek homurdanır. "Ne iğrenç bir pislik!" Yürüyüp kendi dairesine gider. Yanındakiler Tannyu'ya, Masamune'nin gerçekten çok sinirli olduğunu söylerler. "O zaman ben çalışırken bakmasaydı," der ressam. "Bitene kadar beklemeliydi." Sonra küçük bir fırça alıp oraya buraya dokundurur. O bunu yaparken atnalları yengeçlere, geniş çizgiler de sazlara döner. Sonra diğer paravana dönüp her tarafına mürekkep damlatır. Oraya buraya birkaç fırça darbesi ekleyince söğüt ağacının üzerinde uçan kırlangıçlar ortaya çıkar. Massamune biten çalışmayı görünce sanatçının becerisine hayran olur.

Cha-no-yu: Japon Çay Seremonisi, A.L. Sadler, 1962

Yorum

Sen no Rikyu'ya göre bir şeyin doğal olarak, neredeyse tesadüfen zarif bir şekilde görünmesi güzelliğin en üst noktasıydı. Bu güzellik

uyarmadan ortaya çıkar ve çaba gösterilmeden meydana gelmiş gibi görünürdü. Doğa kendi kanunları ve süreçleriyle bu tür şeyler yaratıyordu, fakat insanoğlunun bu etkiyi emek ve hünerle meydana getirmesi gerekiyordu. Ve bu etkiyi yaratmada harcanan çaba gösterildiğinde etki bozulmuş oluyordu. Bahçe kapısı çok uzaklardan getirilmişti, limonun kesilmesi önceden tasarlanmış gibi görünüyordu.

Sizin de bazı etkiler bırakabilmek için hile ve yaratıcılık kullanmanız gerekecektir -kardaki yastıklar, bütün gece kürek çeken denizciler ama izleyicileriniz bu etkiyi bırakmak için gerekli olan çaba ve emekten asla şüphelenmemelidir. Doğa hilelerini ortaya koymaz ve çabasız gibi görünerek doğayı taklit eden de doğanın gücüne yaklaşır.

GÜREŞ USTASI

Bir zamanlar 360 sağ gösterip sol vurma numarasında usta olan bir güreşçi vardı. Öğrencilerinden birine karşı özel bir ilgi duyuyordu. Ona bu numaraların 359 tanesini öğretti. Nedense son numaraya bir türlü sıra gelmedi. Aylar geçtikçe genç adam bu sanatta ringde karşısına çıkmaya cesaret eden herkesi yenecek kadar ustalaştı. Olağanüstü yeteneğiyle öylesine gurur duyuyordu ki, bir gün sultanın önünde, yaşına saygısı ve verdiği eğitim yüzünden minnettarlığı olmasa ustasını hemen yenebileceğini söyleyerek böbürlendi. Bu saygısızlık karşısında sultan çileden çıktı ve kraliyet ailesinin de katılacağı bir maç düzenlenmesini emretti hemen. Gong sesiyle birlikte genç adam heyecanlı bir çığlıkla öne atıldı, fakat bilmediği 360. numarayla karşılaştı. Ustası eski öğrencisini yakaladı, başının üstünde kaldırdı ve yere fırlattı. Sultan ve yanındakiler neşeli bir çığlık attılar. Sultan ustaya nasıl olup da böylesine güçlü bir rakibi yenmeyi başardığını sordu. Usta böyle bir olasılık karşısında kullanmak üzere kendisine sakladığı gizli bir teknik olduğunu itiraf etti. Sonra bildiği her şeyi anlatan bir okçuluk ustasının acıklı hikâyesini anlattı. "Benden okçuluk öğrenip sonunda beni herkese alay konusu yapmayan bir tek kişi bile olmadı," diye sızlanmıştı zavallı adam.

Güç Hilesi'nde Anlatıldığı Şekliyle Saadi'nin Hikâyesi,

R.G.H. Siu, 1979

2. YASAYA UYMAK

Ünlü sihirbaz Harry Houdini bir keresinde kurtulma numaralarının "İmkânsız İmkânî" olarak reklamını yapmıştı. Gerçekten çarpıcı gösterilerini seyredenler onun sahnede yaptıklarının insan kapasitesine ait sağduyuyla çeliştiğini düşünüyorlardı.

1904 yılında bir akşam 4.000 Londra'lı izleyici Houdini'yi seyretmek için tiyatroyu doldurdu; o güne kadar yapılmış en güçlü bir çift kelepçeden kurtulacaktı. Her kelepçede altı kilit ve dokuz mandal vardı. Kelepçeyi inceleyen uzmanlar böylesine karmaşık bir şeyi daha önce hiç görmediklerini söylemişlerdi ve bu karmaşıklığın kaçıışı imkânsız hale getirdiği düşünülüyordu.

Kalabalık uzmanların kelepçeyi Houdini'nin bileklerine geçirmesini izledi. Sonra sanatçı sahnedeki siyah bir kabinin içine girdi. Dakikalar geçiyor, zaman geçtikçe bu kelepçelerin onu yenecek ilk kelepçeler olacağı kesin görünüyordu. Bir ara dolaptan çıkarak ceketini çıkarabilmek için kelepçelerin geçici olarak çıkarılmasını istedi, içersi çok sıcaktı. Uzmanlar kelepçenin nasıl açıldığını görmek için bir hile olduğundan şüphelenerek bu isteği reddettiler. Vazgeçmeyen Houdini ellerini kullanmadan ceketini omuzlarına kaldırmayı başardı, dişleriyle yeleğinin cebinden bir çakı çıkararak ceketin kollarını kesti. Ceketten kurtularak kabine geri döndü. Seyirciler bu zârafet ve maharete hayran olarak alkışladılar.

Sonunda seyircileri sessizlik içinde yeterince bekleten Houdini ikinci kez çıktı kabinde. Bu kez elleri serbestti, kelepçeyi zaferle sallıyordu. Bugüne kadar kimse bunu nasıl gerçekleştirdiğini anlayamadı. Kurtulması bir saat kadar sürmüş olmasına rağmen hiç şüphe ifadesi göstermemişti. Aslında etkiyi arttırmak, seyirciyi endişelendirmek amacıyla bu kadar uzattığı anlaşılmıştı. Sıcaktan şikâyet etmek de gösterinin bir parçasıydı. Houdini şovlarının izleyicileri onun kendileriyle oynadığını hissetmiş olmalılar. Bu kelepçeler hiçbir şey, diyor gibiydi, kendimi çok daha kısa sürede ve çok daha kötü şartlardan kurtarabilirim.

Yıllar içinde Houdini zincirlendiği ölü bir "deniz canavarı"nın gövdesinden (Boston yakınlarında sahile çıkan yarı ahtapot, yarı balınaya benzer bir canavar) kurtulmayı başardı; zamklanmış dev bir zarfın içi-

ne konduktan sonra kâğıdı parçalamadan çıktı; tuğla duvarlardan geçti; havada asılı dururken deli gömleğinden kurtuldu; elleri kelepçelenmiş, ayakları zincirlenmiş olarak buz gibi suya atladı; elleri kelepçelenmiş olarak suyla dolu cam bir kasaya girdi, seyirciler nefes almadan bir saate yakın bir süre mücadele etmesini şaşkınlıkla izlediler. Her seferinde ölüme çok yaklaşmış, ama insanüstü bir sükûnetle kurtulmuştu. Bu süre boyunca yöntemleri hakkında hiçbir şey söylemiyor, hilelerini nasıl yaptığına dair hiç ipucu vermiyordu; izleyicilerin ve eleştirmenlerin spekülasyonlarda bulunmalarına izin veriyor, bu arada onların açıklanamayanla yaptıkları mücadele sayesinde gücü ve şöhreti artıyordu. Belki de en şaşırtıcı hilesi beş tonluk fil izleyicilerin gözleri önünde yok etmesiydi, bu on dokuz haftadan uzun bir süre boyunca sahnelerde tekrarladığı bir hünerdi. Hiç kimse bunu nasıl yaptığını açıklayamadı, çünkü gösteri yaptığı yerde filin saklanabileceği hiçbir yer yoktu.

Houdini'nin hünerlerini çaba göstermeden gerçekleştirmesi yüzünden bazıları onun büyü yaptığını, psişik güçlerinin bedeni üzerinde özel bir kontrol sağladığını düşünmeye başladılar. Ama Kleppini adındaki bu tür bir gösteri ustası Houdini'nin sırrını bildiğini söyledi. Yalnızca ince aletler kullandığını iddia etti. Ayrıca Houdini'yi Hollanda'daki bir kelepçe mücadelesinde yendiğini de öne sürdü.

Houdini etrafında dolaşıp duran spekülasyonlara aldırılmıyordu, ama açık bir yalana katlanamazdı ve 1902'de Kleppini'yi bir kelepçe düellosuna davet etti. Kleppini kabul etti. Bir casus aracılığıyla Houdini'nin kullanmaktan hoşlandığı Fransız şifreli kilidi olan kelepçeyi açan gizli sözcüğü öğrenmişti. Planı sahnede kurtulmak için bu kelepçeleri seçmekti. Bu kesinlikle Houdini'nin maskesini düşürecekti, onun "dehası" yalnızca mekanik aletlerinde yatıyordu.

Meydan okuma gecesinde Houdini tam Kleppini'nin planladığı gibi kelepçe seçmesini teklif etti ve o şifreli kilidi olanı seçti. Hatta hızlı bir test yapmak için sahnenin arkasına bile geçti ve birkaç saniye sonra zaferden emin olarak geri döndü.

Houdini bir sahtekârlık sezmiş gibi hareket ederek Kleppini'ye kelepçeleri takmadı. İki adam tartışmaya ve kavgaya başladılar, hatta sahnede boğuşular. Birkaç dakika sonra öfkeli, düş kırıklığı içindeki

Houdini teslim olup Kleppini'ye kelepçeleri taktı. Sonraki birkaç dakika içinde Kleppini kurtulmaya çalıştı. Bir şeyler ters gidiyordu, birkaç dakika önce sahnenin arkasında kelepçeleri açmıştı ve şimdi aynı şifre işe yaramıyordu. Ter içinde kalmıştı. Saatler geçti, izleyiciler gitti ve sonunda Kleppini tükenmiş ve aşağılanmış olarak vazgeçip serbest bırakılmayı istedi.

Kleppini'nin sahnenin arkasında kelepçeleri "C-L-E-F-S" (Fransızca "anahtarlar" anlamına gelmektedir) sözcüğüyle açmışken şimdi aynı kelepçeler "F-R-A-U-D" (sahtekâr) sözcüğüyle açılmıştı. Kleppini, Houdini'nin bu esrarengiz işi nasıl başardığını hiç anlayamadı.

Yeteneklerinizin sınırını gizli tutun. Akıllı bir adam herkes tarafından saygı görmek istiyorsa bilgi ve becerilerini sonuna kadar açıklamaz.

Onları bilmenize izin verir ama anlamanıza değil. Kimse onun yeteneklerinin sınırını bilmemelidir. Kimse onun içyüzünü tamamen anlama fırsatı bulamaz. Çünkü yetenekleriyle ilgili şüpheler ve tahminler gerçek bilgisinden daha fazla saygı uyandırır.

Baltasar Gracián, 1601-1658

Yorum

Houdini'nin dâhice hünerlerinin çoğunu nasıl yaptığını kesin olarak bilmesek de açık olan bir şey var: Ona gücünü veren şey büyü ya da sihir değil, çok çalışma ve sonsuz pratikti, ki bunların hepsini dünyadan dikkatlice gizlemişti. Houdini hiçbir şeyi asla şansa bırakmadı; geceler günler boyunca kilitlerin nasıl çalıştığını inceledi, yüzlerce yıllık elçabukluğu hilelerini araştırdı, mekanik kitaplarını gözden geçirdi, kullanabildiği her şeyi kullandı. Araştırmayla geçirmedeği her anı bedenini çalıştırarak geçirdi, kendini son derece esnek tuttu, kaslarını ve soluklarını nasıl kontrol edeceğini öğrendi.

Houdini'nin kariyerinin başlarında onunla birlikte turneye çıkan eski bir Japon gösterici fildişinden yapılma bir topu yutup nasıl getireceğini öğretti ona. Bir ipin ucuna bağlanmış minik bir soyulmuş patatesle defalarca denedi bunu, boğaz kaslarıyla patatesi aşağı yukarı oynatıyordu, tâ ki kasları ipe gerek kalmayacak kadar güçlenene dek. Londra kelepçe mücadelesini düzenleyen organizatörler önce-

den Houdini'nin bedenini iyice aramışlardı, ama kaçıışına yardım edecek minik aletleri sakladığı boğazına bakmak kimsenin aklına gelmemişti. Öyle bile olsa Kleppini temelde yanııştı. Kaçıışlarını mümkün kılan Houdini'nin aletleri değil, pratik yapması, çalışması ve araştırmalarıydı.

Kleppini aslında her şeyi ayarlayan Houdini tarafından oyuna getirilmişti. Rakibinin Fransızca şifreyi öğrenmesine izin vermiş ve sahne de o kelepçeleri seçmesi için yem atmıştı. Sonra boğuşma sırasında şifreyi değiştirmeyi başarmıştı. Haftalarca bu hilenin pratiğini yapmıştı, ama seyirciler bu sahnelerin ardındaki çaba ve çalışmayı görmemişti. Hoidini hiçbir zaman sinirli değildi; gerginliği diğerlerine geçiriyordu. (Kaçış süresini etkiyi arttırmak, seyirciyi kıvrandırmak için bilerek uzatıyordu.) Ölümünden kaçıış her zaman zarif ve kolay oluyor, onun süpermen gibi görünmesini sağlıyordu.

Güçlü bir kişi olarak halkın önüne çıkmadan önce araştırma ve sayısız alıştırma yapmalısınız. Asla başarınızın ardındaki çaba ve emeği göstermeyin. Bazıları böyle bir açıklamanın çalışkanlık ve dürüstlüklerini gösterdiğini düşünebilirler, ama aslında yalnızca daha zayıf görünmelerine neden olur, sanki çok çalışan ve alıştırma yapan kendi yaptıkları şeyi yapabirmiş gibi. Çabalarınızı ve hilelerinizi kendinize saklayın, tanrısal zarafet ve rahatlığa ulaşın. Kimse Tanrı'nın gücünün kaynağının açıklandığını görmez; yalnızca etkilerini görür.

***[Bir şiirin] Bir mısrası saatlerimizi alabilir;
Ama bir anlık bir düşünce gibi görünmezse,
Tüm yazıp bozmalarımız boşa gider.
Adem'in Laneti, William Butler Yeats, 1865-1939***

GÜCÜN ANAHTARLARI

İnsanoğlunun ilk güç kavramı doğayla ilkel karşılaşmalarından kaynaklanır: gökyüzünde şimşegın çakışı, ani bir sel, vahşi bir hayvanın hızı ve yırtıcılığı. Bu güçler düşünmeyi, planlamayı gerektirmez, aniden ortaya çıkışlarıyla, zarafetleriyle ve hayat ve ölüm üzerindeki etkileriyle bizi etkilerler. Ve bu bizim her zaman taklit etmeyi istediği-

miz türde bir güçtür. Bilim ve teknoloji yoluyla doğanın hızını ve üstün gücünü yeniden yarattık, ama eksik olan bir şey var: Bizim makinelerimiz gürültülü, ani hareketli ve çabalarını gösteriyorlar. Teknolojinin en iyi yaratmanın isim hali bile kolayca ve çaba göstermeden hareket eden şeylere karşı hayranlığımızı yok edemez. Çocukların iradeleri önünde eğilmemizi sağlayan güçleri, bizden daha az düşünen ve daha zarif olan bir yaratığın varlığı karşısında hissettiğimiz bir tür baştan çıkarıcı cazibeden kaynaklanır. Böyle bir duruma geri dönemeyiz, ama bu tür bir rahatlığın görüntüsünü yaratabilsek doğanın bizde her zaman uyandırdığı bir tür ilkel hayranlık duygusunu başkalarında uyandırırız.

Bu ilke üzerinde yorum yapan ilk Avrupalı yazar hiç de doğal olmayan bir çevreden, Rönesans sarayından gelmiştir. 1528 yılında basılan *Saray Mensubunun Kitabı*'nda Baldassare Castiglione mükemmel saray insanının incelikle işlenmiş ve kodlanmış davranışlarını betimlemektedir. Castiglione'nin açıklamalarına göre saray mensubu bu hareketleri zoru kolay gösterme becerisiyle (*sprezzatura*) gerçekleştirmelidir. Castiglione saray mensubunun, "her şeyi bütün ustalığı gizleyen kesin bir kayıtsızlıkla yapmasında ve söylediği ya da yaptığı her şeyin yapmacıksız ve çaba göstermeden olmasında" ısrar etmektedir. Olağandışı işlerin başarılmasına hepimiz hayranlık duyarız, ama eğer doğal ve zarif bir biçimde başarılırsa hayranlığımız on katı artar.

Sprezzatura fikrinin çoğu sanat dünyasından gelir. Bütün Rönesans ressamı çalışmaları dikkatlice örtülerin altında tutmuşlardır. Yalnızca bitmiş olan muhteşem eser halka gösterilmiştir. Michelangelo papanın bile bitmemiş bir eserini görmesini yasaklamıştır. Bir Rönesans sanatçısı stüdyosunu müşterilerine ve halka da aynı şekilde kapalı tutar, bunun nedeni taklit edilme korkusu değil, çalışmanın yapılışı görülürse etkisinin bozulacağıdır.

Rönesans ressamı ve aynı zamanda ünlü sanat eleştirmeni Vasari, perspektif yasalarını saplantı haline getirmiş olan Paolo Uccello'nun çalışmasıyla alay etmişti. Uccello'nun perspektif üzerinde harcadığı çaba çalışmasında çok belirgindi, tablolarını çirkin ve üzerinde çok çalışılmış gibi gösteriyordu. Çalışmalarında çok fazla çaba harcayan

göstericileri izlerken de aynı tepkiyi veririz: Onların bu kadar çok çaba harcadığını görmek yanılısamayı bozar. Aynı zamanda bizi rahatsız eder. Öte yandan sakin, zarif göstericiler bizi rahatlatır, yaptıkları her şey çaba ve pratik gerektirse de oynamıyor, doğal davranıyor ve yalnızca kendileri oluyorlarmış yanılısamasını yaratırlar.

Spezzatura fikri her türlü güç şekliyle ilişkilidir, çünkü güç görünüşe ve yarattığınız yanılısamaya dayanır. Halkın arasındaki hareketleriniz sanat eserleri gibidir: Görsel çekiciliği olmalıdır, beklenti yaratmalı, hatta eğlendirmelidir. Yaratımınızın içsel çalışmasını ortaya koyduğunuzda siz de diğerleri arasında bir ölümlü olursunuz. Anlaşılır olan şey hayranlık uyandırmaz, paramız ve zamanımız olsa aynı şeyi bizim de yapabileceğimizi söyleriz. Ne kadar zeki olduğunuzu gösterme arzusundan kaçının, zekânızın mekanizmasını gizlemek çok daha zekicedir.

Talleyrand'ın bu kavramı gündelik hayatına uygulaması onu çevreleyen güç halesini büyük ölçüde zenginleştirmiştir. Hiçbir zaman çok fazla çalışmayı sevmezdi, bu yüzden başkalarını çalıştırırdı: casusluk etme, araştırma, ayrıntılı analizler. Elinde bu kadar emek gücü varken hiçbir zaman gerilim yaşamazdı. Casusları belirli bir şeyin olacağını söylediklerinde sosyal sohbetler sırasında böyle bir olayın olabileceğini sezmiş gibi konuşurdu. Sonuç olarak insanların onun bir medyum olduğunu düşünmeye başlamışlardı. Kısa, özlü açıklamaları ve esprileri her zaman durumu mükemmel bir şekilde açıklıyor gibi görünürdü, ama bunlar çok sayıda araştırma ve düşünmeye dayanırdı. Talleyrand, Napoleon'un kendisi dahil olmak üzere hükümette bulunanlara büyük bir güce sahipmiş izlenimi vermişti, tamamen işlerini başarıma kolaylığına dayanan bir etkiydi bu.

Kestirme yollarınızı ve hilelerinizi gizlemenizin bir başka nedeni de ha vardır; bu bilgiyi dışarı verdiğinizde insanlara size karşı kullanabilecekleri fikirler vermiş olursunuz. Sessiz kalma avantajını kaybedersiniz. Dünyanın ne yaptığımızı bilmesini isteriz; başardığımız zor işin ve zekâmızın dünya tarafından alkışlanmasını isteriz, hatta bu ustalık aşamasına gelmek için harcadığımız saatler için de sempati bekleriz. Bu boşboğazlık etme eğilimini kontrol etmeliyiz, çünkü etkisi genellikle

le bizim beklediğimizin tersinedir. Şunu unutmayın: Hareketlerinizin etrafında ne kadar çok esrar varsa, gücünüz o kadar müthiş görünür. Yaptığınız şeyi yapabilecek tek kişi gibi görünürsünüz ve özel bir yeteneğe sahip olma görüntüsü son derece güçlüdür. Son olarak, başarılarınızı zarafet ve kolaylıkla gerçekleştirdiğiniz için insanlar hep eğer isterseniz daha fazlasını başarabileceğinize inanırlar. Bu yalnızca hayranlık değil, korku da doğurur. Gücünüzün hepsi henüz kullanılmamıştır, kimse sınırlarını kavrayamaz.

İmaj: Yarış Atı. Yakından gerginliği, atı kontrol etme çabasını, sıkıntılı, acı dolu solukları görebiliriz. Ama oturduğumuz ve seyrettiğimiz yerden her şey havada zarif bir şekilde uçarcasına ilerleme gibi görünür. Diğerlerini kendinizden uzakta tutun, onlar yalnızca hareketlerinizdeki rahatlığı görsün.

Otorite: [Kayıtsızlık] hangi eyleme eşlik ederse etsin, ne kadar küçük olursa olsun, yalnızca o işi yapan kişinin becerisini ortaya koymakla kalmaz, gerçekte olduğundan çok daha büyük görünmesini sağlar. Bunun nedeni, seyredenlerin, bu kadar başarılı olan kişinin gösterdiğinden çok daha büyük becerilere sahip olduğuna inanmasıdır (Baldasare Castiglione, 1478-1529).

* Eylemlerinizi kuşattığınız gizlilik fazla ciddi havada görünmemelidir. Çalışmalarınızı gizlemede gösterdiğiniz aşırı gayret nahoş, neredeyse paranoyak bir izlenim yaratır: oyunu çok fazla ciddiye alıyor görünürsünüz. Houdini hilelerini gizlemeyi bir oyun, şovun bir parçası gibi göstermeye dikkat etmişti. Çalışmanızı bitene kadar asla göstermeyin, ama eğer örtüler altında tutmada çok fazla çaba gösteriyorsanız, hayatının son yıllarını yaptığı freskleri halktan saklamaya adayıp aklını kaçıran ressam Pontormo gibi olursunuz. Kendinize yönelik espri yeteneğinizi her zaman canlı tutun.

Bazen projelerinizin ardındaki özel çalışmayı göstermek faydalı olabilir. Her şey izleyicinin zevkine ve çalıştığınız döneme bağlıdır. P.T. Barnum halkın şovlarına katıldığını hissetmek istediğini ve hilelerini

anlamanın onları mutlu ettiğini anlamıştı; bunun nedeni belki de güç kaynaklarını kitlelerden gizli tutan insanlar hakkındaki gerçekleri imayla ifade etmesinin Amerika'nın demokratik ruhuna uymasıydı. Halk aynı zamanda şovmenin mizah gücünü ve dürüstlüğünü de takdir ediyordu. Barnum bunu kendi dalaverelerini kariyerinin doruklarındayken yazdığı çok tutulan yaşam öyküsünde anlatacak kadar ileri götürmüştü.

Kontrol edilemez bir boşboğazlığın sonuçlarından çok, hilelerin ve tekniklerin kısmi ifşası dikkatlice planlandığı sürece zekâdaki en yüksek noktadır. Bu, yaptığınız çoğu şey onlardan gizlense de izleyiciye üstünlük ve olaya katılmışmış duygusu verir.

YASA 31

SEÇENEKLERİ KONTROL EDİN: DİĞERLERİNİN SİZİN DAĞITTIĞINIZ KARTLARLA OYNAMALARINI SAĞLAYIN

HÜKÜM

En iyi aldatmacalar diğer kişiye seçim hakkı vermiş gibi görünenlerdir: Kurbanlarınız kontrolün onlarda olduğunu sanırlar, oysa aslında kukladırlar. İnsanlara sizin lehinize olan seçenekler verin. Her ikisi de amacınıza hizmet eden iki kötü arasından daha az kötü olanını seçmeye zorlayın. Onları iki arada bir derede bırakın, nereye döneceklerini şaşırırlar.

1. YASAYA UYMAK

Korkunç İvan olarak da bilinen IV. İvan iktidarının başından itibaren hoş olmayan bir gerçekle karşı karşıya kalmıştı: Ülkenin umutsuzca reforma ihtiyacı vardı, ama o bunu dayatacak bir güce sahip değildi. Otoritesine yönelik en büyük sınırlama ülkeye hâkim olan ve köylü sınıfını dehşete düşüren Rusya prens sınıfından, aristokratlardan geliyordu.

1553'te İvan yirmi üç yaşındayken hastalandı. Hasta yatağında ölümle pençeleşirken aristokratlardan oğluna yeni çar olarak sadık kalacaklarına dair yemin etmelerini istedi. Bazıları tereddüt etti, hatta bazıları bunu reddetti. İvan o zaman aristokratlar üzerinde hiçbir gücü olmadığını farketti. Hastalıktan kurtuldu, ama aldığı dersi hiç unutmadı. Aristokratlar onu mahvetmeye çalışıyorlardı. Ve gerçekten sonraki yıl-

lar içinde, aristokratların en güçlü olanları Rusya'nın en önemli düşmanları Polonya ve Litvanya'ya geçip ülkeye geri dönüşlerinde çarı düşürmeyi planladılar. İvan'ın en yakın arkadaşlarından biri Prens Andrey Kurbski bile birden onun aleyhine döndü, 1564'te Litvanya'ya geçti ve İvan'ın en büyük düşmanlarından biri oldu.

Kurbski istila için asker toplarken kraliyet hanedanı birdenbire her zamankinden daha güvensiz hale geldi. Göç etmiş olan soylular batıdan istilaya hazırlanırken, Tatarlar doğudan yüklenirken ve aristokratlar da ülke içinde huzursuzluk çıkarırken Rusya'nın büyüklüğü savunulmasını olanaksız hale getiriyordu. İvan hangi yöne dönerse diğer tarafta kendini savunmasız bırakıyordu. Ancak mutlak bir güce sahip olursa bu çok başlı yılanla başedebilirdi. Ve onun böyle bir gücü yoktu.

İvan, Moskova vatandaşlarının garip bir sahneyle karşılaştıkları 3 Aralık 1564'e kadar kara kara düşündü. Kremlin meydanını içinde çarın hazineleri ve bütün saray için yeterli erzağın bulunduğu yüzlerce kızak doldurmuştu. Halk şaşkınlık içinde çarın ve saray mensuplarının kızaklara binip kenti terketmelerini izledi. Çar nedenini açıklamaksızın Moskova'nın güneyindeki bir köye yerleşti. Bir ay boyunca başkenti bir korku pençelerine aldı, çünkü Moskovalılar İvan'ın kendilerini kana susamış aristokratlara bıraktığını sanıyorlardı. Dükkânlar kapandı ve ayaklanan gruplar her gün toplandı. Sonunda 3 Ocak 1565'te çardan artık aristokratların hıyanetlerine dayanmadığını ve tahtı tamamen bıraktığını anlatan bir mektup geldi.

Halka okunan mektup şaşırtıcı bir etki yaptı. Tüccarlar ve sıradan halk İvan'ın kararı için aristokratları suçluyordu. Sokakları doldurarak soyluları öfkeleriyle korkuttular. Kısa süre içinde kiliseyi, prensleri ve halkı temsil eden bir grup delege İvan'ın köyüne doğru yola çıkıp kutsal Rusya toprakları adına tahta çıkması için çara yalvardı. İvan onları dinledi, ama kararını değiştirmede. Bununla birlikte günlerce süren yalvarmalardan sonra uyruklarına bir seçenek sundu: Ya aristokratlardan bir müdahale olmadan ülkeyi istediği gibi yönetmesi için mutlak gücü kendisine vereceklerdi ya da yeni bir lider bulacaklardı.

İç savaş ya da despotça bir yönetim arasında kalan hemen hemen her kesim güçlü çarı "seçti". İvan'ın Moskova'ya geri dönüp kanun ve düzeni yerleştirmesini istediler. Şubat ayında İvan kutlamalarla Moskova'ya geri döndü. Artık diktatör gibi hareket etse de Ruslar bundan böyle şikâyet edemezlerdi, bu gücü ona kendileri vermişlerdi.

Alman Başbakanı Bismarck, Rudolf Virchow'un (Alman patolog ve liberal politikacı) sürekli eleştirilerine korkunç öfkelenmişti, yardımcılarını bilim adamını düelloya davet ettiler. "Meydan okunan taraf olduğuma göre silah seçme hakkı benim," dedi Virchow. "Ve bunları seçiyorum." İki büyük ve görünüşe göre eşit olan sosisleri seçti. "Bunlardan bir tanesi ölümcül bakterilerle dolu; diğeri tamamen sağlam. Ekselansları hangisini yiyeceğine karar versin, ben diğerini yiyeceğim." Başbakanın düelloyu iptal ettiğine dair mesaj geldi. Küçük, Kahverengi Anekdot Defteri, Clifton Fadiman, ed., 1985

Yorum

Korkunç İvan korkunç bir ikileme karşılığında aristokratlara taviz vermek kesin bir tahribata yol açacaktı, ama iç savaş da farklı türde bir yıkım getirecekti. İvan böyle bir savaştan galip çıksa bile ülke harap olacak ve hizipler her zamankinden daha fazla güçlenecekti. Geçmişteki silahı cesur, saldırgan bir hamle yapmak olmuştu. Şimdiyse böyle bir hareket onun aleyhine dönerdi, düşmanlarıyla ne kadar cüretkârca karşılaşırsa o kadar kötü tepki oluştururdu.

Güç gösteriminin en büyük zayıflığı öfke uyandırması ve en sonunda otoritenizi yok eden bir tepkiye neden olmasıdır. Gücün kullanımını konusunda son derece yaratıcı olan İvan istediği türde zafere giden tek yolun sahte bir biçimde geri çekilmek olduğunu açıkça gördü. "Seçenekler" sunacaktı: ya tahttan çekilmesi ve kesin bir anarşi ya da mutlak güce ulaşması. Hareketini desteklemek için tahttan çekilmeyi tercih ettiğini gösterdi. "Blöfümü görün ve neler olacağını seyredin," dedi. Kimse blöfünü görmedi. Yalnızca bir aylığına geri çekilerek tahtı bırakmasının ardından meydana gelecek olan tehlikeyi gösterdi: Tatar istilası, iç savaş, yıkım. (Bütün bunlar gerçekten İvan'ın ölümünden sonra "Sıkıntı Zamanlarında" gerçekleşti.)

Geri çekilme ve ortadan kaybolma seçenekleri kontrol etmenin klasik bir yoludur. İnsanlara siz olmazsanız her şeyin nasıl dağılacığını göstermiş olur ve onlara "seçenek" sunarsınız: Uzak duracağım ve sen de sonuçlara katlanacaksın ya da benim belirleyeceğim şartlarda geri dönerim. İnsanların seçeneklerini böyle kontrol etme yönteminde size güç veren seçeneği yeğlerler, çünkü ötekisi çok nahoştur. Onları zorlarsınız, ama dolaylı olarak. Seçenekleri varmış gibi görünürler. İnsanlar seçenekleri olduğunu düşündüklerinde tuzağınza daha kolay düşerler.

YALANCI

Bir zamanlar her şeye karşı merak duyan bir Ermeni kral vardı. Yeni arayışlar peşindeyken habercilerini topraklarına göndererek şu bildiriye okumalarını söyler: "Dinleyin! İçinizde her kim Ermenistan'ın en müthiş yalancısı olduğunu kanıtlarsa Majestelerinin elinden altından yapılmayı alacak!" İnsanlar ülkedeki her kasabadan ve her köyden saraya koşarlar. Her sınıftan, prensler, tüccarlar, çiftçiler, rahipler, zengin yoksul, uzun kısa, şişman zayıf, herkes gelir. Ülkede yalancı kıtlığı çekilmiyordu. Herkes kendi hikâyesini krala anlattı. Ama hükümdar her tür yalanı duymuştu ve hiçbiri ona en iyisi gibi gelmiyordu. Kral bu yeni eğlenceden sıkılmaya başlamıştı ve kazananı belirlemeden yarışmayı iptal etmeyi düşünüyordu. Derken yoksul görünüşlü, yırtık pırtık elbiseli, kolunun altında toprak bir sürahi taşıyan bir adam gelir. "Senin için ne yapabilirim?" diye sorar kral. "Efendimiz!" der yoksul adam hafifçe şaşırarak. "Beni hatırlıyorsunuz, değil mi? Bana bir çömlek altın borcunuz vardı, onu almaya geldim." Kral, "Sen mükemmel bir yalancısın!" der. "Sana hiçbir borcum yok!" "Mükemmel bir yalancıyım öyle mi? O zaman bana altın elmayı verin!" Adamın kendisini oyuna getirmeye çalıştığını gören kral lafı çevirmeye çalışır. "Hayır, hayır! Sen yalancı değilsin!" "O zaman bana borcunuz olan bir çömlek altını verin, efendim," der adam. Kral arasında kaldığı ikilemi görür. Altın elmayı adama verir. Ermeni Halk Hikâyeleri ve Masalları, Charles Downing Tarafından Yeniden Anlatılmıştır, 1993

2. YASAYA UYMAK

Ninon de Lenclos on yedinci yüzyıl Fransız sosyete fahişesi olarak hayatında belirli zevklerin olduğunu farketmişti. Sevgilileri kraliyet ailelerinden ve aristokratlar arasından geliyordu; kendisine iyi para ödüyor, espri ve zekâlarıyla onu eğlendiriyorlar, oldukça talepkâr olan fiziksel ihtiyaçlarını tatmin ediyor ve ona neredeyse eşitmiş gibi davranıyorlardı. Böyle bir hayat evliliğe tercih edilirdi. Bununla birlikte 1643'te Ninon'un annesi aniden öldü ve yirmi üç yaşındayken onu dünyada yapayalnız bıraktı, ne ailesi, ne parası, sırtını dayayacak hiçbir şeyi yoktu. Paniğe kapılarak manastıra girdi ve ünlü sevgililerine sırtını çevirdi. Bir yıl sonra manastırdan ayrıлып Lyons'a taşındı. Sonunda 1648'de Paris'e geri döndüğünde eskisinden daha fazla sayıdaki sevgilileri ve talipleri kapısını aşındırmaya başladı, çünkü dönemin en zeki ve canlı fahişesiydi, onu çok özlemişlerdi.

Ne var ki, Ninon'un sevgilileri eski tarzını değiştirdiğini ve yeni seçenekler sistemi oluşturduğunu farkettiler. Hizmetleri için para ödemek isteyen dükkânlar, soylular ve prensler bunu yapmaya devam edebiliyorlardı, ama artık kontrol kendilerinde değildi; onlarla istediği zaman, kendi arzusuna bağlı olarak yatıyordu. Bütün paraları onlara yalnızca olanak satın alabiliyordu. Eğer onlarla ayda bir yatmak istiyorsa öyle oluyordu.

Ninon'un *payeur* dediği kişilerden olmak istemeyenler *martyr* dediği ve sayısı gitgide artan geniş gruba katılabilirdi; bu adamlar Ninon'un dairesine onun dostluğu, nüktedanlığı, ut çalışması ve dönemin en canlı zekâsıyla arkadaşlık için gelenlerdi ve Moliere, La Rochefoucauld, Saint-Evremond bunlara dahildi. *Martyr*'lerin bir imkânı da vardı. Onların arasında düzenli olarak bir gözde seçerdi, bu adam para ödemek zorunda kalmadan onun sevgilisi olur ve istediği sürece kendini ona adardı, bir hafta, birkaç ay, ender olarak daha uzun bir süre için. *Payeur* gözde olamazdı, fakat *martyr*'in de böyle bir garantisi yoktu ve hatta hayatı boyunca düşkünlüğü içinde bekleyebilirdi. Örneğin, şair Charleval, Ninon'un cinselliğini başkasına sunmasından hiç hoşlanmıyordu, ama onu ziyaret etmeyi hiç kesmemişti, onun arkadaşlığından vazgeçmek istemiyordu.

Bu sisteme dair söylentiler kibar Fransız sosyetesine ulaştığında Ninon yoğun bir düşmanlığın hedefi haline geldi. Sosyete fahişeliği konumunu tersine çevirmesi kraliçeyi ve sarayı çok kızdırdı. Ancak erkek taliplerin cesareti kırılmadı, tersine yalnızca sayılarını arttırdı ve arzularını yoğunlaştırdı. *Payeur* olmak, Ninon'un hayat tarzını sürdürmesine yardım etmek, bazen tiyatrodaki ona eşlik etmek ve seçtiğinde onunla uyumak bir onur haline geldi. Daha ayrıcalıklı olan *martyr*'ler bunun için para ödemek zorunda kalmadan onun arkadaşlığının tadını çıkarabiliyor ve uzak da olsa bir gün gözde olma umudunu taşıyorlardı. Hiçbir sosyete fahişenin aşk sanatında Ninon'u geçemeyeceği söylentisi yayıldıkça gözde olma olasılığı birçok genç soyluyu özendiriyordu. Böylece evlisi bekârı, genci yaşlısı onun ağına giriyor, önlerine serilen iki seçenekten birini seçiyorlardı, ki bu seçeneklerden ikisi de Ninon'u büyük ölçüde tatmin ediyordu.

Yorum

Sosyete fahişesinin hayatı evli kadının sahip olamayacağı bir gücü mümkün kılmaktadır, ama bazı açık tehlikeleri vardır. Fahişenin hizmeti için para ödeyen adam özde ona sahip olur, ona ne zaman sahip olacağına ve daha sonra da onu ne zaman terkedeceğine karar verir. Kadın yaşlandıkça, kendisine daha az erkek gelmeye başladıkça seçenekleri sınırlanır. Yoksul bir hayattan kaçınmak için gençken bir servet edinmelidir. O halde fahişenin efsanevi açgözlülüğü pratik bir gereklilikten kaynaklanır, ama aynı zamanda cazibesini azaltır, çünkü arzu edilir olma yanılması erkekler için çok önemlidir. Eğer kadın parayla çok fazla ilgiliyse adam uzaklaşır. Fahişe yaşlandıkça çok zor bir kaderle karşılaşır.

Ninon de Lenclos her türlü bağımlılık olasılığıyla dehşete kapılıyordu. Başlangıçta sevgilileriyle bir tür eşitlik yaşamıştı ve kendisine hoş olmayan seçenekler sunan bir sistemi kabul edemezdi. Gariptir ki, kendisinin kurduğu sistem onun kadar taliplerini de memnun etmişti. *Payeur*'lar ödeme yapmak zorunda kalmış olabilirler, ama Ninon'un onlarla yalnızca kendi istediği zaman yatması diğer fahişelerle yaşanmayan bir mutluluk veriyordu onlara: Kendi arzusuyla teslim oluyordu. *Martyr*'lerin ödeme yapmak zorunda kalma lekesinden kur-

tulmaları onlara bir tür üstünlük duygusu veriyordu; Ninon'un hayranlar birliğinin üyeleri olarak bir gün Ninon'un gözdesi olma zevkini de yaşayabilirlerdi. Son olarak, Ninon taliplerini iki kategoriye de zorla sokmuyordu. Hangi tarafı "seçtiklerine" karar verebiliyorlardı, onlara erkeksi gururun kalıntısını veren bir özgürlük.

Bu, insanlara seçenek, daha doğrusu bir seçenek yanılması vermenin gücüdür, çünkü sizin dağıttığınız kartlarla oynamaktadırlar. Korkunç Ivan'ın belirlediği alternatiflerde bazı riskler varken -bir seçenek gücünü kaybetmesine neden olabilirdi- Ninon her seçeneğin kendi lehine olduğu bir durum yaratmıştı. *Payeur*'lardan salonunu işletmesi için gerekli parayı alıyordu. *Martyr*'lerden nihai gücü kazanıyordu; etrafını hayran grubuyla, içlerinden bir sevgili seçebileceği bir haremle çevirmişti.

Ama sistem önemli bir etkene dayanıyordu; ne kadar uzak olasılık olsa da bir *martyr*'in gözde olabilmesiydi. Zenginlik, şöhret veya fiziksel tatminin bir gün kurbanınızın kucağına düşebileceği yanılması seçenek listenize eklemeniz gereken karşı konulmaz bir ödüldür. Bu umut ne kadar zayıf olsa da erkeklerin en saçma durumu bile kabullemelerini sağlayacaktır, çünkü onlara bir hayalin en önemli seçeneğini bırakmaktadır. Seçim yanılması en inatçı enayiye bile parlak ağınıza çekecektir.

J. P. Morgan Sr. bir keresinde tanıdığı bir mücevherciye inci bir broş almak istediğini söyler. Birkaç hafta sonra mücevherci kusursuz bir inci bulur. Uygun bir iğne üzerine yerleştirip 5.000 dolarlık bir faturayla birlikte Morgan'a gönderir. Ertesi gün paket geri gelir. İlişikteki notta şöyle yazılıdır: "Broşu sevdim, ama fiyatını sevmedim. Eğer ilişikteki 4.000 dolarlık çeki kabul edersen mührü açmadan kutuyu geri gönder." Öfkelenen mücevherci çeki reddedip aracıyı gönderir. İstenmeyen broşu çıkarmak için kutuyu açar. Ama broş gitmiştir ve yerinde 5.000 dolarlık çek vardır.

Küçük, Kahverengi Anekdot Defteri, Clifton Fadiman, ed., 1985

GÜCÜN ANAHTARLARI

"Özgürlük", "seçenekler" ve "seçim" gibi sözcükler getirdikleri yararın çok ötesinde bir güç olasılığı uyandırır. Yakından incelendiğinde sahip olduğumuz seçeneklerin -marketlerde, seçimlerde, işimizde- önemli ölçüde sınırlılıkları vardır: Genellikle yalnızca A ile B arasında bir seçim söz konusuyseniz alfabenin geri kalan harfleri konu dışıdır. Çok uzak da olsa bir seçim yapma olasılığı bulunduğu sürece konu dışında kalan seçenekleri pek düşünmeyiz. Oyunun adil olduğuna ve özgürlüğümüz olduğuna inanmayı "seçeriz". Seçim özgürlüğümüzün derinliği konusunda çok fazla düşünmemeyi yeğleriz.

Seçimlerimizin küçüklüğünü araştırmaya isteksiz oluşumuz çok fazla özgürlüğün bir tür kaygı yaratmasından ileri gelir. "Sınırsız seçenek" ifadesi sonsuz sayıda umut vaat eder gibidir, fakat sınırsız seçenekler bizi gerçekte felce uğratar ve seçim yapma yeteneğimizi gölgeleler. Sınırlı seçenek sayımız bizi rahatlatır.

Bu durum zeki ve kurnaz biri için muazzam sayıda aldatma fırsatı doğurur. Alternatifler arasında seçim yapan insanlar kullanıldıklarına ya da aldatıldıklarına inanmazlar; kendi iradenizin çok daha güçlü bir şekilde dayatılması karşılığında onların özgür iradelerini çok az ölçüde kullanmalarına izin verdiğinizizi göremezler. O halde sınırlı seçenek sunmak her zaman aldatmacanızın bir parçası olmalıdır. Bir deyiş vardır: Eğer kuşun kafese kendi isteğiyle girmesini sağlayabilirseniz o derece güzel şarkı söyleyecektir.

Aşağıda "seçenekleri kontrol etmenin" en yaygın şekillerini bulacaksınız:

Seçenekleri Renklendirin. Bu, Henry Kissinger'ın en sevdiği teknikti. Başkan Richard Nixon'ın danışmanıyken Kissinger kendisinin patronundan daha bilgili olduğunu düşünüyordu ve çoğu durumda kendi kendine en iyi kararı verebileceğine inanıyordu. Fakat eğer politikayı belirlemeye çalışırsa güvensizliğiyle ünlü olan adamı gücendirir ya da kızdırabilirdi. Bu yüzden Kissinger her durum için üç ya da dört seçenek sunar ve bunları o şekilde sunardı ki, hep kendi tercihi olan seçenek diğerlerine kıyasla en iyi çözüm gibi dururdu. Nixon, Kissinger'ın kendisini ittiği yere gittiğinden hiç şüphelenmeksizin tekrar tek-

rar yutardı yemi. Bu güvensiz bir efendiye karşı kullanılan mükemmel bir hiledir.

Direnç Göstereni Zorlayın. 1950'lerde hipnoz terapisinde öncü olan Dr. Milton H. Erickson'ın karşılaştığı temel sorunlardan biri hastalığın tekrarıydı. Hastaları hızla iyileşiyor görünebiliyorlardı, ama terapiye çabuk cevap vermeleri derin bir direnci maskeliyordu; kısa süre içinde eski alışkanlıklarına geri dönüyorlar, doktoru suçluyorlar ve onu görmeye gitmiyorlardı. Erickson bundan kaçınmak için bazı hastalarından hastalıklarını tekrarlatmalarını, kendilerini ilk geldikleri günkü kadar kötü hissetmelerini, yani birinci kareye geri dönmelerini emretmeye başladı. Bu seçenikle karşı karşıya kalan hastalar genellikle hastalığın tekrar başlamasından kaçınmayı "seçiyorlardı", ki kuşkusuz Erickson'ın da istediği buydu.

Bu genellikle sizin istediğiniz tersini yapmaktan hoşlanan çocuklar ve diğer inatçı insanlar üzerinde etkili olan iyi bir tekniktir. Tersini savunarak sizin istediğiniz şeyi "seçmeye" zorlayın onları.

Oyun Sahasını Değiştirin. 1860'larda John D. Rockefeller petrol tekeli yaratmaya başladı. Eğer küçük petrol şirketlerini satın almaya başlasa ne yaptığını anlayıp karşı koyacaklardı. Bunun yerine petrolü taşıyan demiryolu şirketlerini satın almaya başladı. Sonra belirli bir şirketi devralmaya çalışıp dirençle karşılaşınca onlara demiryollarına olan bağımlılıklarını hatırlattı. Onların petrolünü taşımayı reddetmek ya da yalnızca ücretleri arttırmak işlerini mahvedebilirdi. Rockefeller oyun sahasını değiştirmiş, böylece küçük petrol şirketlerinin elinde bir tek onun kendilerine verdiği seçenekler kalmıştı.

Bu taktikte rakibiniz eli mahkûm olduğunu bilir, ama onun için fark etmez. Teknik ne pahasına olursa olsun direnenlere karşı etkilidir.

Seçenekleri Daraltmak. On dokuzuncu yüzyıl sonu sanat eseri satıcısı Ambroise Vollard bu tekniği mükemmel hale getirmiştir.

Müşterileri onun dükkânına Cezanne'nin eserlerini görmeye gelirdi. Üç tablo gösterir, fiyattan söz etmeyi unutmuş, işi başından aşkınımış gibi yapardı. Ziyaretçiler karar vermeden ayrılmak zorunda kalırlardı. Genellikle ertesi gün resimleri tekrar görmeye gelirlerdi, ama bu kez Vollard daha az ilginç olan resimleri çıkarırdı. Şaşırان müşteriler

yeni önerilenlere bakar, düşünmek üzere ayrılır, ancak sonra yine gelirlerdi. Yine aynı şey olurdu, Vollar kalitesi daha düşük eserler gösterirdi. Sonunda alıcılar kendilerine gösterilen resimleri almalarının iyi olacağını, çünkü yarın daha yüksek fiyatla daha kötü bir şeye razı olmak zorunda kalacaklarını düşünürlerdi.

Bu tekniğin bir çeşidi, alıcının tereddüt ettiği ve bir günün daha geçip gittiği her seferde fiyatı biraz daha yükseltmektir. Bu müzmin kararsızlara uygulanan harika bir numaradır, çünkü bugün, yarını beklerlerse elde edeceklerinden daha kârlı bir iş yaptıkları fikrine kapılırlardır.

Uçurumun Kenarındaki Zayıf Adam. Zayıfları seçeneklerini kontrol ederek kandırmak çok kolaydır. On yedinci yüzyılın ünlü provokatörü Kardinal de Retz kararsızlığıyla ünlü Orleans Dükü'ne resmi olmayan yardımcısı gibi hizmet ediyordu. Dükü bir eyleme başlaması için ikna etmek sürekliliği bir mücadele gerektiriyordu; mırın kırın eder, seçenekleri değerlendirir ve son ana kadar bekleyip etrafındaki herkesi üler ederdi. Fakat Retz onu idare etmenin bir yolunu bulmuştu. Her türlü tehlikeyi anlatarak olabildiğince abartıyordu, sonunda dük bir tanesi dışında her yönde geniş uçurumlar görüyordu, o tek yön de Retz'in kendisini ittiği yöndü.

Bu taktik "Seçenekleri Renklendirme"ye benzemektedir, ama zayıf biri sözkonusuysa daha saldırgan olmalısınız. Duyguları üzerinde çalışın, onları harekete geçirmek için korkuyu kullanın. Mantiğinizi kullanırsanız her zaman ertelemenin bir yolunu bulacaksınız.

Suç Ortakları. Bu klasik bir dolandırıcı tekniğidir. Kurbanlarınızı bir suç planına çekersiniz, aranızda bir kan ve suçluluk bağı oluşturursunuz. Sizin hilenizde yer alırlar, bir suç işlerler (ya da işlediklerini sanırlar; Yasa 3'te Sam Geezil örneğine bakınız) ve kolayca kullanılırlar. 1920'lerin ünlü Fransız dolandırıcısı Serge Stavisky hükümeti hile ve dolaplarına öylesine karıştırmıştı ki, devlet onu dava etmeye cesaret edemiyor ve rahat bırakmayı "seçiyordu." Eğer başarısız olursanız size en fazla zarar verecek olan kişiyi dalaverelerinize karıştırmak çoğu kez en akıllıca olandır. Onların işe karışmaları ustalıkla bir şekilde sağlanabilir, işin içinde olduklarına dair bir ima bile seçeneklerini sınırlar ve sessizliklerini satın alır.

İki Arada Bir Derede Kalış. Bu fikir Amerikan İç Savaşı sırasında General William Sherman'ın Georgia'ya yaptığı ünlü saldırıyla gösterilmiştir. Güneyliler Sherman'ın hangi yöne doğru gittiğini bilseler de, sağdan mı yoksa soldan mı saldıracağını bilmiyorlardı, çünkü ordusunu iki kanada ayırmıştı; eğer asiler bir kanattan kaçsalar diğeriyle karşılaşacaklardı. Bu klasik bir dava avukatı taktiğidir. Avukat tanıkları bir olayın iki olası açıklaması arasında karar vermeye yöneltir ve bu açıklamaların ikisi de hikâyelerinde bir delik açar. Avukatın sorularına yanıt vermek zorundadırlar, fakat ne söylerlerse söylesinler kendilerine zarar verirler. Bu hareketin anahtarı hızlı vurmaktır: Kurbanı kaçış için düşünme fırsatı vermeyin. İki arada bir derede kıvrılırken kendi mezarlarını kazarlar.

Şunu anlamalısınız: Rakiplerinize olan mücadelelerinizde onları incitmeniz çoğu kez gerekli olacaktır. Ve eğer cezalandırılmalarına siz neden olmuşsanız karşı saldırı -bir intikam- beklemelisiniz. Bununla birlikte, eğer, talihsizliklerinin nedeni olarak kendilerini görüyorlarsa duruma sessizce boyun eğeceklerdir. İvan, Moskova'yı terkederek bir köye yerleştiğinde geri dönmelerini isteyen vatandaşlar mutlak güç talebini kabul ettiler. Sonraki yıllar içinde ülkeye saldırdığı dehşet yüzünden ona daha az kızdılar, çünkü sonuç olarak gücünü ona kendileri vermişlerdi. Kurbanlarınızın zehirlerini kendilerinin seçmelerine izin vermenin ve ona bu zehri sunanın siz olduğunuzu olabildiğince gizlemenin her zaman iyi oluşunun nedeni budur.

İmaj: Boğanın Boynuzları. Boğa boynuzlarıyla sizi köşeye sıkıştırır, hem de kaçabileceğiniz tek boynuzla değil, sizi arasına sıkıştıran iki boynuzla. Sağa ya da sola kaçın, her iki şekilde de delici uçlarıyla karşılaşır ve yaralanırsınız.

Otorite: İnsanın kendi kendinde açtığı yaralar ve kendi seçimi sonucu yaptığı diğer kötülükler uzun vadede başkalarının neden olduğu zararlardan daha az acı verir (Niccolo Machiavelli, 1469-1527).

Seçenekleri kontrol etmenin önemli bir amacı vardır: kendinizi güç ve cezanın aracısı olarak gizlemek. O halde bu taktik gücü zayıf olan, şüphe, kızgınlık ve öfkeye maruz kalmadan işlev göremeyen insanlar üzerinde en fazla işe yarar. Bununla birlikte, genel bir kural olarak bile gücü doğrudan ve zorla uygulayan olarak görünmek pek akıllıca değildir, ne kadar güçlü ve güvende olursanız olun. İnsanlara seçim yapma yanılışmasını sunmak daha zarif ve daha etkilidir.

Öte yandan diğer insanların seçeneklerini sınırlarken kendi seçeneklerinizi de sınırlarsınız. Rakiplerimize daha geniş ölçüde bir özgürlük sunmanın sizin lehinize olduğu bazı durumlar vardır. Onların çalışmasını izleyerek casusluk yapma, bilgi toplama ve hilenizi planlama fırsatı bulursunuz. On dokuzuncu yüzyıl bankeri James Rothschild bu yöntemi çok severdi: Eğer rakiplerinin hareketlerini kontrol etmeye çalışırsa onların stratejilerini gözleme ve daha etkili bir seyir planlama şansını kaybettiğini düşünürdü. Kısa vadede onlara ne kadar fazla özgürlük verirse uzun vadede onlara karşı o kadar güçlü bir şekilde hareket edebilirdi.

YASA 32

İNSANLARIN FANTEZİLERİYLE OYNAYIN

HÜKÜM

Gerçekten çoğunlukla kaçılır, çünkü çirkin ve nahostur. Düşkırıklığına uğramanın doğurduğu öfkeye hazırlıklı değilseniz doğru ve gerçeğe asla başvurmayın. Hayat o kadar zorlu ve sıkıntı vericidir ki, romantizm üreten veya fantezi kuran insanlar çöldeki vahalar gibidir. Herkes oraya koşar. Kitlelerin fantezileriyle oynamakta büyük güç vardır.

YASAYA UYMAK

Venedik şehir devleti o kadar uzun süre boyunca refah içinde yaşamıştı ki, vatandaşları şansın küçük cumhuriyetlerinin yanında olduğunu düşünüyordu. Ortaçağ ve Rönesans'ın en parlak devrini yaşadığı günlerde doğuyla ticaret üzerindeki tekeli onu Avrupa'nın en zengin şehri yapmıştı. İyiliksever cumhuriyetçi bir hükümet yönetimindeki Venedikliler çok az İtalyanın tanıdığı özgürlüklerin tadını çıkarıyorlardı. Ancak on altıncı yüzyılda talipleri birdenbire değişti. Yeni Dünya'nın keşfi gücü Avrupa'nın Atlantik tarafına taşıdı önce İspanya ve Portekiz, ardından Hollanda ve İngiltere. Venedik ekonomik olarak onlarla rekabet edemedi ve yavaş yavaş zayıflamaya başladı. Son darbe çok değerli Akdeniz sömürgesinin yıkıcı kaybı olmuş, Kıbrıs Adası'nı 1570 yılında Türklere kaptırmışlardı.

Artık Venedik'teki soylular beş parasız kalmış, bankalar batmaya başlamıştı. Vatandaşların üzerine bir iç sıkıntısı ve kasvet çökmüştü. Parlak bir geçmişleri olmuştu, bunu ya yaşamışlar ya da yaşlıların an-

lattığı hikâyelerden öğrenmişlerdi. Görkemli yılların sona ermesi küçültücüydü. Venedikliler Şans Tanrıçası'nın onlarla bir oyun oynadığına ve eski günlerin kısa sürede geri döneceğine yarı inanıyorlardı. Ama şu an için ne yapacaklardı?

1589'da pek uzakta olmayan, "Il Bragadino" adında esrarengiz bir adamın gelişine dair bir söylenti dolaşmaya başladı. Simya ustası olan adamın kullandığı bir maddeyle altını birkaç katına çıkarma yeteneği sayesinde inanılmaz bir servet edindiği söyleniyordu. Söylenti hızla yayıldı, çünkü birkaç yıl önce Polonya'dan geçen bir Venedikli soylu, Venedik'in simya sanatını bilen bir adam bulabilirse eski görkemli günlerine ve gücüne kavuşacağına dair bir kehanet duymuştu. Böylece, Bragadino'nun sahip olduğu altın -ellerinde sürekli olarak altın paralar şingırdatıyor ve sarayını altın nesnelere dolduruyordu- söylentisi Venedik'te yayıldıkça bazı insanlar hayaller kurmaya başladılar: Onun aracılığıyla ülkeleri tekrar refaha kavuşacaktı.

Venedik'in en önemli soylu ailelerinin üyeleri birlikte Bragadino'nun yaşadığı Brescia'ya gittiler. Sarayını turladılar ve bir çimdik değersiz madeni alıp birkaç onsluk altın tozuna dönüştürdüğünü hayranlıkla izlediler. Bragadino'nun hizmetleri için Mantua Dükü'yle rekabet halinde oldukları söylentisi hızla yayılınca Venedik senatosu Bragadino'ya masrafları devlete ait olmak üzere Venedik'te kalması için resmi bir davetiye göndermeye hazırlandı. Bragadino'nun sarayında dük için altın düğmeli elbiselerin giyildiği, altın tabakların ve eşyaların kullanıldığı muhteşem bir parti verildiğini duydular. Bragadino'yu Mantua'ya kaptıracakları endişesiyle senato oy çokluğuyla onu Venedik'e davet etmeyi, lüks hayat tarzını sürdürebilmesi için gerekli olan büyük parayı vermeyi kabul etti, ama eğer hemen gelirse.

O yılın sonlarında esrarengiz Bragadino, Venedik'e geldi. Kalın kaşları altındaki delici koyu renk gözleri ve kendisine her yerde eşlik eden dev gibi iki siyah köpekle oldukça haşın ve etkileyici görünüyordu. Guidecca Adası'ndaki görkemli sarayı seçti, ülke verdiği bütün ziyafetleri, pahalı elbiselerini ve bütün diğer kaprislerini karşıladı. Venedik'te bir simya humması yayılmıştı. Sokak köşelerinde seyyar satıcılar kömür, damıtma aygıtları, körük ve konuyla ilgili nasıl yapılır kitapları

satıyorlardı. Herkes simya uygulamalarına başlamıştı, Bragadino dışında herkes.

Simyacı Venedik'i yıkımdan kurtaracak altını üretmeye başlamada hiç acele etmiyordu. Gariptir ki, bu yalnızca onun popüleritesini arttırıyordu; insanlar bu önemli adamla tanışabilmek için Avrupa'nın her yerinden, hatta Asya'dan yığınlar halinde geliyorlardı. Aylar geçerken Bragadino'ya her yerden hediyeler yağıyordu. Venediklilerin inanarak bekledikleri mucizeden eser yoktu hâlâ. Sonunda vatandaşlar sabırsızlanmaya, sonsuza dek bekleyip beklemeyeceğini merak etmeye başladılar. Başlangıçta senatörler halkı onu zorlaması için uyardı; kaprisli bir şeytandı o ve güzel sözlerle kandırılması gerekiyordu. Ama sonunda soylular da merak etmeye başladılar ve senato şehrin büyüyen yatırımına bir karşılık göstermesi için baskı altında kaldı.

Bragadino kendisinden şüphe edenleri yalnızca aşağıladı, ama onlara karşılık verdi. Altını çoğalttığı esrarengiz maddeyi zaten şehrin darphanesine koymuş olduğunu söyledi. Bu maddeyi bir kerede kullanabilir ve altını ikiye katlayabilirdi, ama işlem ne kadar yavaş olursa o kadar iyi sonuç verirdi. Eğer yedi yıl boyunca kapalı bir sandıkta kalırsa darphanedeki altınları otuz katına çıkarırdı. Senatörlerin çoğu Bragadino'nun söz verdiği altın madeni için beklemeye karar verdi. Fakat diğerleri öfkeliydi, bu adam yedi yıl daha halkın parasıyla krallar gibi yiyip içecekti! Ve Venedik'in sıradan vatandaşlarının çoğu bu duyguyu paylaşıyordu. Sonunda simyacının düşmanları becerisini kanıtlanmasını istediler: Önemli miktarda altın üretecekti, hem de kısa süre içinde.

Görünüşe göre sanatına çok bağlı olan mağrur Bragadino, Venedik'in sabırsızlığıyla onu aldattığını ve bu yüzden hizmetini kaybettiğini söyledi. Şehri terketti, önce yakındaki Padua'ya gitti, sonra 1590'da Bavyera Dükü'nün davetini kabul etti. Münih de Venedik gibi çok zengindi, ama savurganlığı yüzünden iflas etmişti ve bu ünlü simyacının yardımlarıyla servet kazanacağına inanıyordu. Böylece Bragadino, Venedik'te yaşamış olduğu rahat hayata tekrar başladı ve aynı düzen yenelendi.

DIŞI ASLANIN CENAZE TÖRENİ

Kral birdenbire kraliçesini kaybeder. Herkes kralı teselli etmek için aceleyle saraya koşar. Fakat bu ancak kralın üzüntüsünü arttırmaya yarar. Cenazenin belirli bir zamanda ve yerde yapılacağına dair duyurular tüm krallıkta yapılır; töreni düzenlemek için aslanın subaylarına orada olmaları emri verilir. Herkes orada olacaktır. Cenaze töreninde kral acısını serbest bıraktı ve diğer bütün aslanlar onun haykırışlarını yankıladılar. Bütün saray mensupları farklı tonlarda kükrediler. Saray, herkesin her şeye karşı iktidardaki kişinin uygun olduğunu düşündüğü şekilde üzüntülü, neşeli veya kayıtsız olduğu ya da olamıyorsa bile en azından öyle görüldüğü bir yerdir; herkes efendisini taklit etmeye çalışır. Gerçekten bir zihnin binlerce bedeni harekete geçirdiği söylenir, bu da insanoğlunun yalnızca bir makine olduğunu açıkça göstermektedir. Ama şimdi konumuza geri dönelim. Bir tek erkek geyik hiç gözyaşı dökmemektedir. Nasıl olur, gerçekten mi? Kraliçenin ölümü onun intikamını almıştır; kraliçe daha önce onun karısını ve çocuklarını boğmuştur. Bir saray mensubu yaşlı krala bu bilgiyi vermenin gerekli olduğunu düşünür, hatta geyiğin güldüğünü gördüğünü bile söyler. Kralın öfkesi korkunç olur. "Adi orman işçisi!" diye bağırır. "Herkes gözyaşına boğulmuşken gülmeye nasıl cesaret edebilirsin? Soylu pençelerimizi senin küstah kanınla kirletmeyeceğiz! Sen cesur kurt, bu haini öldürerek kraliçemizin intikamını al."

Bunun üzerine geyik cevap verir. "Efendimiz, ağlama zamanı geçti; artık ağlamak gereksiz. Saygıdeğer eşiniz gül yatağının üzerinde dinlenirken görüldü bana; onu hemen tanıdım. 'Dostum,' dedi bana. 'Bu cenaze gösterişine son verin, bu gereksiz gözyaşlarını bitirin. Cennet Bahçeleri'nde binlerce zevk tattım, benim gibi aziz olanlarla sohbet ettim. Kralın üzüntüsü daha bir süre için devam edebilir, bu beni onurlandırıyor.'" Konuşmasını bitirir bitirmez herkes bir ağızdan, "Mucize! Mucize!" diye bağırdı. Geyik cezalandırılmak yerine güzel bir hediye aldı. Kralı hayallerle eğlendirin, iltifat edin ve ona birkaç fantastik yalan söyleyin; size olan kızgınlığı ne olursa olsun yemi yutacak ve sizi en iyi arkadaşı yapacaktır. Masallar, Jean de La Fontaine, 1621-1695

Yorum

Genç Kıbrıslı Mamugna siymacı Bragadina olarak yeniden doğmadan önce Venedik'te birkaç yıl boyunca yaşamıştı. Şehrin üstüne nasıl bir kasvet çöktüğünü ve insanların belirsiz bir kaynağın kendilerini kurtarmasını ümit ettiğini görmüştü. Diğer şarlatanlar elçabukluğuyla sıradan hileler gerçekleştirirken Mamugna insan doğası üzerinde ustalaşmıştı. Venedik'i baştan itibaren hedefi olarak belirleyerek yurtdışına seyahat etti, siyma hileleriyle paralar kazandı, sonra İtalya'ya dönerek Brescia'da bir dükkân açtı. Orada Venedik'te yayılacağını bildiği bir ün yarattı kendisine. Aslında güç halesi uzaktan çok daha etkili olacaktı.

Mamugna başlangıçta insanları siymacı becerilerine inandırmak için sıradan gösteriler yapmadı. Görkemli sarayı, gösterişli elbiseleri, elerindeki altın paralar mantıklı her türlü iddiaya üstün geliyordu. Ve bunlar onun devam etmesini sağlayan bir döngü yaratmıştı. Büyük zenginliği bir siymacı olarak ününü doğruluyordu, böylece Mantua Dükü gibi destekçiler ona para veriyor, o zenginlik içinde yaşamını sürdürüyor, siymacı olarak ününü güçlendiriyordu ve bu döngü böyle sürüp gitmekteydi. Bu şöhreti bir kez edinmişti, dükkler ve senatörler onun için kavga etmeye başlamışlardı. Bunun üzerine yalnızca bir kez gösteri yapma gereği duymuştu, ama o zaman insanları kandırmak çok kolaydı. İnanmak istiyorlardı. Altını çoğaltmasını izleyen senatörler ona inanmayı o kadar istiyorlardı ki, altın tozunu değersiz madenin içine akıttığı giysisinin kolundaki boruyu görmediler bile. Zeki ve kaprisli, fantezilerinin siymacısıydı o... ve bir kez böyle bir atmosfer yarattıktan sonra kimse onun basit hilelerini farketmedi.

Bu içimizde kök salan fantezilerin gücüdür, özellikle düşüş ve kıtlık zamanlarında. İnsanlar ender olarak sorunlarının kendi yanlış işleri ve aptallıklarından kaynaklandığına inanırlar. Dışarda suçlanacak bir başkası mutlaka vardır -diğerleri, dünya, tanrılar- böylece sonuç da dışardan gelir. Bragadino, Venedik'e şehrin ekonomik çöküşünün ardındaki nedenlerin ve işleri tersine çevirecek zorlu adımların ayrıntılı analiziyle gelseydi aşağılanırdı. Gerçek çok çirkindi ve çözüm acı vericiydi.

di; atalarının böyle bir imparatorluk yaratmak için yaptıkları gibi çok çalışmaları gerekiyordu. Öte yandan fanteziyi -bu durumda simya romantizmi- anlamak çok kolaydı ve fantezi çok daha tatlıydı.

Güç kazanmak için etrafınızdakiler için zevk kaynağı olmalısınız ve zevk insanların fantezileriyle oynamaktan gelir. Asla çok çalışmayla kademeli gelişme sözü vermeyin; daha çok gökteki ayı, büyük ve ani değişimi, altın çömleğini vaat edin.

İnanılacak yalanlar söylemek istiyorsanız inanılacak doğrular söylemeyin.

İmparator Tokugawa, Japon Hükümdarı Ieyasu, XVII. Yüzyıl

GÜCÜN ANAHTARLARI

Fantezi hiçbir zaman tek başına iş göremez. Arka perdede yavanlık ve sıkıcılığın bulunması gerekir. Fantezinin köklenip gelişmesini sağlayan şey gerçeğin acımasızlığıdır. On altıncı yüzyıl Venedik'inde gerçek, çöküş ve itibar kaybını anlatıyordu. Buna karşılık gelen fantezi ise geçmişteki görkemli günlerin simya mucizesiyle geri gelmesiydi. Gerçek daha da kötüleşirken Venedikliler tozu altına çevirerek şehirlerinin bir gecede muhteşem zenginliğine ve gücüne yeniden kavuşmasını sağladıkları mutlu bir hayal dünyasında yaşamaya başlamışlardı.

Acımasız gerçekten bir fantezi çıkarabilen bir kişi anlatılamayacak bir güç kazanır. Kitleleri peşinden sürükleyecek bir fantezi ararken hepimizin üzerine çöken ağır günlük gerçeklere karşı gözünüzü açık tutun. İnsanların kendileri ve hayatlarıyla ilgili olarak çizdikleri çekici portrelerle dikkatinizin dağılmasına izin vermeyin; onları gerçekte neyin mahkûm ettiğini araştırın. Onu bulduktan sonra ellerinize büyük bir güç geçirecek olan sihirli anahtarı bulmuş olursunuz.

Zaman ve insanların değişiyor olmasına rağmen varlığını sürdüren birkaç acımasız gerçeği ve sağladıkları güç fırsatlarını inceleyelim:

Gerçek: Değişim yavaş ve kademelidir. Çok çalışma, biraz şans, önemli miktarda fedakârlık ve çok fazla sabır gerektirir.

Fantezi: *Tek bir fantastik vuruşla gerçekleşen ani dönüşüm çalışmanın, şansın, kendini feda etmenin ve zamanın yerini tutarak kişinin talihinde tam bir değişim yaratır.*

Bu kuşkusuz bugüne kadar içimizde gezinen şarlatanların eşi olmayan fantezisi ve Bragadino'yu başarıya ulaştıran anahtardır. Büyük ve tam bir değişim vaat eden -yoksulluktan zenginliğe, hastalıktan sağlığa, mutsuzluktan aşırı mutluluğa- o zaman takipçileriniz olacaktır.

On sekizinci yüzyılın sahte doktoru Leonhard Thurneisser nasıl tıp bile okumadan Brandenburg sarayının doktoru oldu? Thurneisser (zamanın tedavileri olan) bir uzvu kesip atma, sülük ve acı müshiller yerine tatlı iksirler veriyor ve çabuk iyileşme vaat ediyordu. Modaya uyan saray mensupları özellikle bir servete malolan "içilebilir altın" çözümünü istiyorlardı. Eğer açıklanamayan bir şey sizi hasta ettiyse Thurneisser bir falcıya danışır ve muska yazardı. Kim böyle bir fanteziye direnebilir ki... yaşama biçiminden taviz vermeden ve acı çekmeden sağlığa kavuşma.

Gerçek: *Sosyal dünyanın zorlu kuralları ve sınırları vardır. Bu sınırları anlarız ve hep aynı bildik döngüler içinde hareket etmemiz gerektiğini biliriz.*

Fantezi: *Farklı yasaları olan ve macera vaat eden tümüyle yeni bir dünyaya girebiliriz.*

1700'lü yılların başında bütün Londra esrarengiz bir yabancı olan George Psalmanazar adlı genç bir adam hakkındaki konuşmalarla kayınıyordu. Çoğu İngiliz için fantastik bir ada olan bir yerden geliyordu: Çin sahiline yakın olan Formosa Adası (şimdiki Tayvan). Oxford Üniversitesi adanın dilini öğretmesi için Psalmanazar'la anlaşmıştı; birkaç yıl sonra İncil'i Formosa diline tercüme etti, sonra Formosa'nın tarihi ve coğrafyası hakkında bir kitap yazdı, hemen en iyi satan kitap oldu. İngiliz soyluları genç adamla yiyip içtiler ve o da gittiği her yerde memleketine ait harika hikâyeler ve garip âdetleriyle ev sahiplerini eğlendirmeyi başardı.

Ancak Psalmanazar öldükten sonra vasiyeti onun yalnızca zengin hayalgücüne sahip bir Fransız olduğunu gösterdi. Formosa hakkında

anlattığı her şeyi -alfabesi, dili, edebiyatı, bütün kültürü- kendisi uydurmuştu. İngiliz halkının egzotik ve yabancı olana karşı duydukları arzu-yu doyuran özenle işlenmiş hikâyeyi uydurmak için İngilizlerin o ülke hakkındaki bilgisizliğine dayanmıştı. İngiliz kültürünün insanların tehlikeli hayalleri üzerindeki katı kontrolü, fantezilerini sömürmek için mükemmel bir fırsat vermişti ona.

Egzotik fantezi kuşkusuz cinselliğin yakınından da geçebilir. Ama çok fazla yaklaşmamalıdır, çünkü fiziksel şeyler fantezinin gücünü engeller; görülür, tutulur, sonra bıılır... çoğu sosyete fahişesinin kaderi. Metresin bedensel çekiciliği yalnızca efendinin daha fazla ve farklı zevkler, hayran olunacak yeni bir güzellik için duyduğu iştahı kabartır. Gücü getirmesi için fantezinin bir dereceye kadar gerçekleşmemesi, gerçektışı kalması gerekir. Örneğin, I. Dünya Savaşı'nda önce Paris'te gittikçe ünlenen dansöz Mata Hari'nin oldukça sıradan bir görünüşü vardı. Gücü yabancı ve egzotik, bilinmeyen ve çözülemeyen oluşuyla yarattığı fanteziden kaynaklanıyordu. Üzerinde çalıştığı tabunun kendisi toplumsal yasaların bozulmasından daha az cinsellik içeriyordu.

Egzotik fantezinin bir başka şekli sadece sıkıntıdan kurtulma ümididir. Dolandırıcılar iş dünyasının sıkıcılığı, macera eksikliği üzerinde oynamaya bayılırlar. Onların dalavereleri, örneğin, kayıp bir İspanyol hazinesinin, çekici bir Meksikalı senyoritinin olası katılımı ve bir Güney Amerika ülkesinin başkanının desteğiyle bulunmasını içerebilir, sıradanlıktan kurtulmayı öneren herhangi bir şey olabilir.

Gerçek: *Toplum bölük pörçüktür ve çatışmayla doludur.*

Fantezi: *İnsanlar ruhların mistik birleşimiyle biraraya gelebilirler.*

1920'lerde dolandırıcı Oscar Hartzell, Sir Francis Drake hilesiyle hızla bir servet edinmiştir; hilesi temelde soyadı tesadüfen Drake olan herkese uzun süredir kayıp olan ve Hartzell'in ulaşabildiği "Drake" hazinesinden önemli miktarda pay vereceğini vaat etmesine dayanıyordu. Binlerce insan bu tuzağa düştü; Hartzell bu tuzağı hükümete ve Drake servetinin mirasçılarının ellerine geçmesine engel olan herkese

karşı bir haçlı savaşına dönüştürdü. Böylece ezilen Drake'ler mistik bir birlik oluşturarak duygusal toplantılarla biraraya geldiler. Böyle bir birlik vaat ederseniz büyük bir güç kazanabilirsiniz, ama kolayca sizin aleyhinize dönebilecek tehlikeli bir oyundur bu. Demagogların oynayacağı bir fantezidir.

Gerçek: Ölüm. Ölü geri getirilemez, geçmiş değiştirilemez.

Fantezi: Bu katlanılmaz gerçeğin birdenbire tersine çevrilmesi.

Bu hilenin birçok çeşitlemesi vardır, fakat büyük beceri ve kurnazlık gerektirir.

Vermeer'in sanatının önemi ve güzelliği uzun süredir kabul ediliyordu, ama tablolarının sayısı azdı ve çok enderdi. Ancak 1930'larda Vermeer'in resimleri sanat piyasasında görülmeye başladı. Doğrulamak için uzmanlar çağrılıyor ve onlar tabloların gerçek olduğunu söylüyordu. Bu yeni Vermeer tablolarının toplanması bir koleksiyoncunun kariyerini kendisine yakışır biçimde sona erdirebilirdi. Lazarus'ın yeniden canlanması gibi bir şeydi. Vermeer garip bir şekilde yeniden hayata döndürülmüştü. Geçmiş değişmişti.

Çok daha sonra ortaya çıktığına göre yeni Vermeer tabloları Han van Meegeren adında orta yaşlı Hollandalı bir sahtekârın işiydi. Ve bu iş için Vermeer'i seçmişti, çünkü fanteziyi anlamıştı. Tablolar gerçek gibi görünüyordu, çünkü halk ve uzmanlar umutsuzca gerçek olmalarını istiyorlardı.

Şunu unutmayın: Fantezinin anahtarı uzaklıktır. Uzak olan çekicidir ve vaadde bulunur, basit ve sorunsuz gibi görünür. O halde önerdiğiniz şey elle tutulamaz olmalıdır. Asla sıkıcı derecede tanıdık olmasına izin vermeyin; uzaktaki bir seraptır, tuzağa düşen kişi yaklaştıkça geri çekilir. Fanteziyi tarif ederken asla çok açık olmayın, belirsiz kılın. Fantezinin kurucusu olarak kurbanınızın yeterince görecektir ve kışkırtılacak kadar yaklaşmasına izin verin, ama hayal kurup arzu etmesine yetecek kadar uzak tutun.

İmaj: Ay. Elde edilemeyen, her zaman şekil değiştiren, ortadan kaybolup tekrar beliren. Ona bakarız, hayal kurarız, merak ederiz ve özlem duyarız, asla tanıdık olmayan, hayallerin sürekli kıskırtıcısı. Ortada olanı teklif etmeyin. Ayı vaat edin.

Otorite: Yalan, fanteziye dönüştürülebilir büyüleyici bir özellik, bir uydurmadır. Mistik bir kavramın giysileri üzerine giydirilebilir. Gerçek soğuk, ciddi bir olgudur, hazmetmesi çok kolay değildir. Yalan hoşâ gider. Dünyadaki en iğrenç insan her zaman gerçeği söyleyen, hiçbir zaman olmayacak hikâyeler anlatmayan insandır... Ben abartılı hikâyeler anlatmayı doğruyu söylemekten daha ilginç buluyorum (Joseph Weil, "The Yellow Kid," 1875-1976).

Kitlelerin fantezilerini harekete geçirmenin bir gücü varsa tehlikesi de vardır. Fantezi genellikle oyun ögesi içerir; halk kandırıldığını biraz farkeder, ama hayali yine de canlı tutar, sıradan hayattan geçici sapmaların ve eğlencenin tadını çıkarırlar. Bu nedenle oynak olun, asla sonuçları ortaya koymanızın beklendiği noktaya çok yaklaşmayın. O yer son derece tehlikeli olabilir.

Bragadino, Münih'e gittikten sonra aklıbaşında Bavyeralıların simyaya değişken mizaçlı Venediklilerden çok daha az inandıklarını gördü. Yalnızca dük ona gerçekten inanıyordu, çünkü içinde bulunduğu umutsuz durumdan kurtulmak için ona çok ihtiyacı vardı. Bragadino ünlü bekleme oyununu oynayıp hediyeler kabul eder ve sabır isterken halk öfkelenmeye başlamıştı. Para harcanıyor ve bir sonuç ortaya konmuyordu. 1592'de Bavyeralılar adalet istediler ve sonunda Bragadino kendini darağacında sallanırken buldu. Daha önce olduğu gibi söz vermiş, ama sözünü yerine getirmemişti, gelgelelim bu kez ev sahiplerinin hoşgörüsünü yanlış hesaplamış ve onların fantezilerini gerçekleştirememesi ölümcül bir sonuç vermişti.

Son bir şey daha: Asla fantezinin her zaman fantastik olduğunu düşünme hatasını yapmayın. Kesinlikle gerçekle zıttır, ama gerçeğin kendisi bazen o derece tiyatrovârî ve geleneğe uygundur ki, fantezi

basit şeyler için bir istek haline gelir. Örneğin, Abraham Lincoln'ün kendisi için yarattığı sakallı, sıradan kırsal kesim avukatı imajı onu sıradan insanların başkanı yapmıştı.

P.T. Barnum geçmişin ünlü liderleri, örneğin Napoleon gibi giyinen ve sonra onları kötü bir şekilde yeren Tom Thumb'la başarılı bir gösteri yapmıştı. Dönemin fantezisine hitap eden şov Kraliçe Victoria'ya kadar herkesin hoşuna gitmişti; tarihin kibirli-ünlü hükümdarları yeterdi artık, sıradan halk her şeyin en iyisini bilirdi. Tom Thumb bildik fantezi modelini tersine çevirerek yabancı ve tanınmayı ideal yapmıştır. Ama böylesi de yasaya uymaktadır, çünkü bunun altında sıradan insanın sorunlarının bulunmadığı, güçlü ve zenginden daha mutlu olduğu fantezisi yatmaktadır.

Lincoln ve Tom Thumb sıradan insanı oynarken mesafelerini dikkatle korudular. Eğer böyle bir fanteziyle oynayacak olursanız mesafenizi korumaya dikkat etmelisiniz ve "sıradan" görüntünüzün çok fazla tanıdık olmasına izin vermemelisiniz, yoksa fantezi olarak yansımayacaktır.

YASA 33

HERKESİN ZAYIF NOKTASINI KEŞFEDİN

HÜKÜM

Herkesin bir zayıf noktası vardır, kalenin duvarındaki bir delik. Bu zayıflık genellikle güvensizlik, kontrol edilemez bir duygu ya da ihtiyaçtır; aynı zamanda küçük gizli bir zevk de olabilir. Anlaşıldığında her iki şekilde de lehinize kullanabilirsiniz.

ZAYIF NOKTAYI BULMAK: Hareketin Stratejik Planı

Hepimizin dirençleri vardır. Değişime ve arkadaşlarımızla rakiple-
rimizin gereksiz müdahalelerine karşı kendimizi korumak için sürekli
bir zırhla dolaşırız. İşlerimizi kendi istediğimiz gibi yapmaktan fazla istediğimiz bir şey yoktur. Sürekli bu tür dirençlerle karşılaşmak çok enerji kaybetmenize neden olur. Yine de insanlar hakkında bilmeniz gereken en önemli şeylerden biri hepsinin bir zayıf noktası, psikolojik zırhında size direnmeyecek, eğer bulmayı başarırsanız önünüzde eğilecek bir bölüm olduğudur. Bazı insanlar zayıflıklarını açıkça gösterir, diğerleri gizlerler. Zayıflıklarını gizleyenler genellikle zırhlarındaki bir sıyrıktan bile en fazla etkilenenlerdir.

Saldırınızı planlarken şu prensipleri aklınızda tutun:

Jestlere ve Bilinçdışı İşaretlere Dikkat Edin. Sigmund Freud'un ifade ettiği gibi: "Hiçbir ölümlü sır saklayamaz. Eğer dudakları sessizse parmaklarıyla konuşur; vücudundaki bütün deliklerden ihanet sızar dışarı." Bu, kişinin zayıflığının araştırılmasında önemli bir kavramdır; insanın zayıflığı görünüşte önemsiz jestler ve rastgele söylenmiş sözlerle açığa çıkar.

Önemli olan şey ne aradığınız değil, nereye ve nasıl bakacağınızdır. Günlük konuşmalar en zengin zayıflık madenini sunar size, bu yüzden kendinizi dinlemek için eğitin. Her zaman ilgilenir görünmekle başlayın, anlayışlı bir kulak herkesi konuşmaya teşvik eder. On dokuzuncu yüzyıl Fransız devlet adamı Talleyrand'ın sık kullandığı bir hile diğer kişiye açılır gibi görünmek, onunla bir sırrını paylaşır gibi yapmaktır. Bu sır tamamen uydurulmuş olabilir ya da sizin için hiç önem taşımayabilir, önemli olan yüreğinizden geliyor gibi görünmesidir. Bu genellikle sizinki kadar açık olmakla kalmayıp içtenlikli de olan bir tepki doğurur, zayıflığı açığa çıkaran bir tepki.

Eğer birisinin belirli bir zayıf noktası olduğundan şüpheleniyorsanız onu dolaylı olarak araştırın. Örneğin, adamın sevilme ihtiyacı içinde olduğunu sezdiyseniz ona açıkça övgüler yağdırın. Eğer iltifatlarınıza inanıp kabul ederse doğru yol üzerindesiniz demektir. Gözlerinizi ayrıntıları görmek için eğitin: birinin garsona nasıl bahşiş verdiğini, onu neyin memnun ettiğini, giysilerindeki gizli mesajları. İnsanların idollerini, taptıkları ve elde etmek için her şeyi yapacakları şeyleri bulun, belki fantezilerini sağlayan siz olabilirsiniz. Şunu hatırlayın: Hepimiz zayıflıklarımızı saklamaya çalıştığımız için bilinçli davranışımızdan öğrenilecek çok az şey vardır. Bilinçli kontrolümüz dışında dışarıya sızmış küçük şeyler bilmek istediklerinizdir.

Çaresiz Çocuğu Bulun. Çoğu zayıflık çocuklukta başlar, benlik telafi eden savunmalar geliştirmeden önce. Belki çocuk belirli bir alanda şımartılmış ve her istediği yapılmıştır veya belki de belirli bir duygusal ihtiyacı yerine getirilmemiştir; büyüdükçe şımartılma ya da eksiklik bilinçaltına gömülebilir, ama asla kaybolmaz. Çocukluk ihtiyaçları konusunda bilgi sahibi olmak insanın zayıflığı konusunda size etkili bir anahtar verir.

Bu zayıflığın bir işareti o noktaya dokunduğunuzda kişinin çocuk gibi davranmasıdır. O halde diğerlerinden daha belirgin olan davranışa karşı uyanık olun. Örneğin, kurbanınız veya rakibiniz çocukluğunda bir şeyin eksikliğini yaşadıysa, örneğin anne babanın desteği olabilir, bunu ona siz sağlayın. Eğer gizli bir zevk ya da gizli bir düşkünlüğü ifşa ederse bunu verin. Her iki durumda da size karşı direnemeyecektir.

Zıtlıkları Araştırın. Açık bir özellik çoğu kez zıttını gizler. Göğsünü yumruklayan insanlar çoğunlukla büyük korkaklardır; aşırı iffetli bir dış görünüş şehvet düşkününü bir ruhu gizler; tutucu olanlar macera çılgınlıkları atmaktadır; utangaç olanlar dikkat çekmek için ölümler. Görünüşün ardını araştırarak size açıkladıkları özelliklerinin karşıtı olarak insanların zayıflıklarını bulursunuz.

Zayıf Bağlantıyı Bulun. Bazen zayıflığı araştırırken önemli olan ne değil, kimdir. Bugünün saray benzeri ortamlarında perdenin ardında genellikle çok büyük güce sahip olan ve görünürde zirvede bulunan kişinin üzerinde büyük etkisi olan biri vardır. Perdenin ardındaki bu siyasal ağırlıklı kimse grubun zayıf bağlantısıdır, onun gözüne giderseniz kralı dolaylı olarak etkilersiniz. Alternatif olarak, tek bir iradeyle hareket eder gibi görünen gruplarda bile zincirde her zaman zayıf bir nokta bulunur. Baskı karşısında eğilecek kişiyi bulun.

Boşluğu Doldurun. Doldurulması gereken iki temel duygusal boşluk güvensizlik ve mutsuzluktur. Kendilerine güveni olmayanlar türlü sosyal onaya ihtiyaç duyan saflardır; müzmin mutsuzlar ise mutsuzluklarının köklerini araştırırlar. Güvensiz ve mutsuzlar zayıflıklarını en az gizleyebilenlerdir. Onların duygusal boşluklarını doldurma yeteneği büyük bir güç kaynağı sağlar ve sonsuza dek uzatılabilir.

Kontrol Edilemeyen Duyguları Besleyin. Kontrol edilemeyen bir duygu paranoyak bir korku -duruma uygun düşmeyen bir korku- ya da şehvet, açgözlülük, kibir veya nefret gibi temel güdüler olabilir. Bu duyguların etkisindeki insanlar çoğunlukla kendilerini kontrol edemezler ve bunu onların yerine siz yapabilirsiniz.

ASLAN, KEÇİ VE TİLKİ

Aslan bir vadide keçiyi kovalıyordu. Neredeyse yakalamıştı. Özlem dolu gözlerle kesin ve tatmin edici yemeği bekliyordu. Kurbanın kaçması olanaksız gibi görünüyordu; derin bir vadi avcı ve avı için yolu kesmiş gibiydi. Fakat çevik keçi bütün gücünü toplayıp yaydan atılan ok gibi fırlayıp uçuşunu geçti ve diğer taraftaki kayaların üzerinde hareketsiz kaldı. Aslan birden durdu. O sırada bir arkadaşı yanında belirdi. Bu arkadaşı tilkiydi. "Ne yani!" dedi tilki. "Bu gücün ve çevikliğine zayıf bir keçiye yenilmen mümkün mü? Yalnızca

istemelisin, o zaman harikalar yaratırsın. Uçurum derin olsa da eğer niyetinde ciddiyse aşacağından eminim. Kuşkusuz benim tarafsız dostluğuma güvenebilirsin. Gücünün ve becerikliliğinin farkında olmasam senin hayatını tehlikeye atmazdım." Aslanın kanı ısınıp damarlarında kaynamaya başladı. Bütün gücüyle kendini boşluğa attı. Ama uçurumu geçemedi; başağı yuvarlanıp uçurumun dibinde öldü. Peki sevgili arkadaşı ne yaptı? Dikkatle uçurumun dibine kadar indi ve orada açık havada aslanın artık ne iltifat, ne de itaat istediğini görüp arkadaşı için son görevini yerine getirip dualar okudu ve bir ay içinde bütün kemiklerini temizledi.
Masallar, İvan Kriloff, 1768-1844

YASAYA UYMAK

1. Uyma

1615 yılında daha sonra Kardinal Richelieu olarak tanınan otuz yaşındaki Piskopos Luços, Fransa'nın üç ayrı konumdan gelen temsilcilerin karşısında bir konuşma yaptı: ruhban sınıfı, soylular sınıfı ve sıradan insanlar. Richelieu ruhban sınıfının sözcüsü olarak hizmet etmek üzere seçilmişti, henüz pek tanınmayan genç bir adam için büyük bir sorumluluktaki bu. Günün bütün önemli konularını içeren konuşma kilisenin çizgisini takip ediyordu. Fakat konuşmanın sonuna doğru Richelieu kiliseyle ilgisi olmayıp tamamen kariyeriyle ilgili bir şey yaptı. On beş yaşındaki Kral XIII. Louis'nin tahtına ve oğlu reşit olana dek vekil olarak Fransa'yı yöneten annesi Kraliçe Marie de Medicis'e döndü. Herkes Richelieu'nun genç krala her zamanki nazik sözlerden sarfedeceğini sanıyordu. Ama o doğrudan doğruya ve yalnızca kraliçeye baktı. Gerçekten konuşması kraliçeye yönelik uzun ve dalkavukça övgülerle sona erdi. Bu övgüler o kadar abartılıydı ki, kiliseden bazı kişileri gücendirdi. Ama Richelieu'nun iltifatlarını kabul edip memnuniyetle dinleyen kraliçenin yüzündeki gülümseme unutulamazdı.

Bir yıl sonra kraliçe Richelieu'yu dışişleri bakanı olarak atadı, genç piskopos için inanılmaz bir başarıydı. Artık gücün iç halkasına girmişti. Sarayın işleyişini bir saatin mekanizmasıymış gibi incelemeye başladı. Bir İtalyan olan Concino Concini kraliçenin gözdesi, hatta

sevgilisiydi ve bu rol onu belki de Fransa'nın en güçlü adamı yapıyordu. Concini kibirli ve züppeydi; Richelieu onunla mükemmel bir şekilde oynuyordu, ona sanki kral oymuş gibi davranıyordu. Birkaç ay içinde Richelieu, Concini'nin gözdelelerinden bir oldu. Ama 1617'de her şeyi altüst eden bir şey oldu, o zamana kadar geri zekâlı olduğuna dair her türlü işareti veren kral, Concini'yi öldürttü ve en yakın arkadaşlarını hapse attırdı. Böylece Louis tek vuruşla kraliçeyi de bir kenara atarak ülkenin komutasını ele geçirdi.

Richelieu yanlış mı oynamıştı? Danışmanları ve bakanları artık gözden düşen, hatta bazıları hapiste olan Concini ve Marie de Medicis'e yakın olmuştu. Ana kraliçenin kendisi gerçekte değilse de uygulamada hapishane olan Louvre'a kapatılmıştı. Richelieu hiç vakit kaybetmedi. Herkes Marie de Medicis'i terkediyorsa o yanında kalacaktı. Louis'nin ondan kurtulamayacağını biliyordu, çünkü kral hâlâ gençti ve zaten haddinden fazla bağlıydı ona. Richelieu, Marie'nin geriye kalan tek güçlü arkadaşı olarak kral ve annesi arasındaki bağ olma gibi önemli bir işlevi yerine getirdi. Bunun karşılığında kraliçenin koruması altına girdi ve saray darbesinden kurtuldu, hatta başarılı bile oldu. Sonraki birkaç yıl içinde kraliçe ona daha da bağımlı hale geldi ve 1622'de ona sadakatinin karşılığını verdi: Roma'daki arkadaşlarının aracılığıyla Richelieu güçlü kardinal sınıfına yükseldi.

1623'te Kral Louis'nin başı derde girdi. Kendisine tavsiyede bulunacak danışabileceği kimse yoktu ve artık bir çocuk değil genç bir erkek olmasına rağmen ruhu çocuk olarak kalmıştı ve devlet işleri ona ağır geliyordu. Artık tahtı aldığı için Marie vekili değildi ve teorik olarak hiç gücü yoktu, ama yine de oğlu üzerinde etkisi vardı ve ona Richelieu'nun tek kurtarıcısı olduğunu söyleyip duruyordu. Louis başlangıçta bunu kabul etmedi, kardinalden nefret ediyor ve ona yalnızca annesine karşı duyduğu sevgi yüzünden katlanıyordu. Ne var ki, sonuçta sarayda tek başına kalan ve kendi kararsızlığıyla bunalan kral annesine teslim oldu ve Richelieu'yu önce başdanışman, ardından da başbakan yaptı.

Artık Richelieu'nun Marie de Medicis'e ihtiyacı yoktu. Onu ziyaret edip kur yapmayı bıraktı, onun sunduğu seçenekleri dinlemedi, hatta

onunla tartışıp isteklerine karşı geldi. Bunun yerine krala yönelip kendisini onun için vazgeçilmez kılmaya çalıştı. Daha önceki başbakanlar kralın çocuksuluğunu anlayıp onu beladan uzak tutmaya çalışmışlardı; kurnaz Richelieu onunla farklı oynadı. Onu bilinçli olarak gözü yükseklerde bir projeden diğerine doğru itti, Huguneot'lara karşı haçlı seferine ve son olarak İspanya'yla uzun süren bir savaşa girmek gibi. Bu projelerin büyüklüğü yalnızca kralı güçlü başbakanına, bölgede düzeni sağlayabilen tek adama biraz daha bağımlı kılmaya yaradı. Böylece sonraki on sekiz yıl içinde kralın zayıflığını sömüren Richelieu, Fransa'yı kendi görüşüne göre yönetip şekillendirdi, ülkeyi birleştirerek gelecek yüzyıllar için kuvvetli bir Avrupa gücü haline getirdi.

IRVING LAZAR

[Hollywood ajansı] Irving Paul Lazar bir keresinde Jack L. Warner'a [stüdyo patronu] bir oyun satmak istiyordu. "Onunla uzun bir toplantım vardı bugün," diye açıkladı Lazar [senaryo yazarı Garson Kanin'e]. "Ama ona söylemedim, konuyu bile açmadım." "Neden?" diye sordum. "Çünkü önümüzdeki değil, ondan sonraki haftasonunu, yani Palm Spring'e gidişimi bekleyeceğim." "Anlamıyorum."

"Anlamıyor musun? Her haftasonu Palm Spring'e giderim, ama Warner bu haftasonu gitmiyor. Bir tanıtım filmi mi ne varmış. O yüzden konuyu açmak için öteki haftasonunu bekleyeceğim." "Irving, gitgide karışıyor kafam." "Bak," dedi Irving sabırsız bir şekilde. "Ne yaptığımı biliyorum. Warner'a nasıl satış yapılacağını biliyorum. Bu onun biraz huzursuz olduğu bir konu, bu yüzden kabul almak için ona aniden ve sıkı bir şekilde saldırmalıyım." "Ama neden Palm Springs?" "Çünkü Palm Springs'te her gün Spa'daki banyolara gider. Ve o gittiği zaman ben de orada olacağım. Jack'le ilgili bir şey var. Seksen yaşında ve çok kendini beğenmiştir, kimsenin kendisini çıplak görmesini istemez. Böylece ben Spa'da onunla çıplakken karşılaşacağım, yani o çıplakken... şey, tabii ben de çıplak olacağım, ama beni kimin gördüğü umrumda değil. Onun umrunda. Ben çıplakken onun yanına gidip ona bu işten söz edince çok utanacak. Ve benden kaçmaya çalışacak ve bunun en kolay yolu da 'evet,' demektir, eğer 'hayır' derse onun yanında kalıp durmadan bundan söz edip vazgeçmeyeceğim. Bu yüzden benden kurtulmak için

muhtemelen 'evet,' diyecek." İki hafta sonra sözkonusu senaryonun Warner Brothers tarafından satın alındığını gazetede okudum. Lazar'a telefon edip bu işi nasıl başardığını sordum. "Banyoda tam sana anlattığım gibi oldu," dedi.

Hollywood, Garson Kanin, 1974

Yorum

Richelieu her şeyi askeri bir harekât olarak görüyordu ve hiçbir stratejik hareket düşmanın zayıflığını keşfetmek ve oraya baskı uygulamaktan daha önemli değildi. 1615'teki konuşmasından itibaren güç zincirindeki zayıf halkayı arıyordu ve bunun kraliçe anne olduğunu gördü. Marie görünürde zayıf değildi, hem Fransa'yı, hem oğlunu yönetiyordu; ama Richelieu onun sürekli bir erkek özenine ihtiyaç duyan güvensiz bir kadın olduğunu anlamıştı. Ona şefkat ve saygı gösteriyor, hatta gözdesi Concini'ye bile yağ çekiyordu. Kralın hâkimiyeti ele alacağı günün geleceğini biliyordu, ama aynı zamanda kralın annesini derinden sevdiğinin ve onunla ilişkisinde her zaman çocuk olarak kalacağını da farkındaydı. O halde Louis'yi kontrol etmenin yolu onun gözüne girmek değildi, çünkü bu bir gecede değişebilirdi, ona karşı olan sevgisinin hiç değişmeyeceği annesinin üzerinde hâkimiyet kazanmaktı.

Richelieu bir kez istediği konuma -başbakanlık- ulaştıktan sonra ana kraliçeyi bir kenara attı, bir sonraki zayıf halkaya doğru ilerledi: kralın karakteri. Onun bir parçası daha üstün bir otoriteye ihtiyaç duyan çaresiz bir çocuk olarak kalacaktı hep. Richelieu gücünü ve şöhretini kralın zayıflığına dayadı.

Şunu unutmayın: Saraya girdiğinizde zayıf halkayı bulun. Kontroldeki kişi çoğu kez kral veya kraliçenin kendisi değil, perdenin arkasındaki biridir, en sevilen kişi, eş, hatta saray soytarısı. Bu kişinin kralından daha fazla zayıflığı olabilir, çünkü gücü kontrolü dışındaki her türlü kaptırsız etkene dayanır.

Son olarak, karar veremeyen çaresiz çocuklarla uğraşırken zayıflıklarıyla oynayın ve onları cesur işlere itin. Size daha fazla dayanmak zorunda kalacaklardır, çünkü başarılarını dertten kurtarmak ve güvenliğe ulaşmak için güvenebilecekleri bir yetişkin modeli haline geleceksiniz.

2. Uyma

1925 yılı Aralık ayında Palm Beach, Florida'daki en şatafatlı otelin konukları Japon şoförün kullandığı bir Rolls-Royce'la gelen esrarengiz adamı ilgiyle izliyorlardı. Sonraki birkaç gün boyunca şık bastonuyla yürüyen, her saat telgraf alan ve yalnızca kısa konuşmalara katılan bu yakışıklı adamı incelediler. Bir kont olduğunu, Kont Victor Lustig, ve Avrupa'nın en zengin ailelerinden geldiğini duymuşlardı, ama öğrendikleri tek şey buydu.

Lustig bir gün otelin en az dikkati çeken konuğu ve bir mühendislik şirketinin başı olan Bay Hermal Loller'in yanına gidip onunla soh-bete başladığı sıradaki şaşkınlıklarını düşünün. Loller servetini yeni edinmişti ve sosyal bağlantılar kurması onun için çok önemliydi. Hafif yabancı aksanla mükemmel İngilizce konuşan bu kültürlü adamın varlığından şeref duymuş ve biraz da ürkmüştü. Sonraki günlerde ikisi arkadaş oldular.

Kuşkusuz en fazla konuşmayı Loller yapıyordu; bir gece işletmesinde işlerin pek iyi gitmediğini ve önünde epey sıkıntılı günler bulunduğunu itiraf etti. Bunun karşılığında Lustig de arkadaşına ciddi para sorunları olduğu sırrını verdi, komünistler bütün aile emlakına ve mal varlığına el koymuşlardı. Ticareti öğrenip çalışamayacak kadar yaşlıydı. Şansırnı yardımıyla bir cevap bulmuştu: "para yapma makinesi." Loller yarı şokta fısıldadı. "Sahte para mı basıyorsun?" Lustig, "Hayır," diye cevap vererek açıkladı. Makinesi gizli bir kimyasal işlemle her türlü kâğıt parayı aynen kopyalıyordu. Bir dolarlık banknot koy ve altı saat sonra iki tane al, ikisi de mükemmeldi. Makinenin Avrupa dışından nazıl gizlice içeri sokulduğunu, Almanların İngilizlere zarar vermek için bu makineyi nasıl geliştirdiklerini anlattı durdu. Loller görmek için ısrar edince iki adam Lustig'in odasına gittiler. Lustig üzerinde delikler, kollar ve kadrans olan makineyi gösterdi. Loller, Lustig'in makinenin içine bir dolarlık banknot koyuşunu izledi. Tam beklendiği gibi ertesi sabah Lustig kimyasallar yüzünden hâlâ ıslak olan iki adet parayı makineneden çıkardı.

Lustig paraları Loller'a verdi, o da hemen yerel bir bankaya götürdü, orada da paraların gerçek olduğu söylendi. İşadamı artık hararetle kendisine bir makine satması için yalvarıyordu Lustig'e. Kont makineden yalnızca bir tane olduğunu söyleyince Loller bir teklifte bulundu: o zamanlar oldukça büyük bir meblağ olan 25.000 dolar (bugünkü değeriyle 400.000 dolar). O zaman bile Lustig isteksiz görünüyor, arkadaşının bu kadar çok para ödemesini doğru bulmuyordu. Ama sonunda satmaya razı oldu. "Bana ödediğin para seni pek sarsmayacak galiba. Zaten birkaç gün içinde kendi paralarını kopyalayarak bu miktarı geri kazanacaksın." Loller'ın makineyi başkalarına göstermeyeceğine dair yemin etmesini istedikten sonra Lustig parayı kabul etti. Aynı gün otelden ayrıldı. Bir yıl sonra parayı kopyalamada defalarca başarısız olan Loller sonunda Kont Lustig'in bir çift dolar, biraz kimyasal ve değersiz bir maun kutuyla kendisini nasıl dolandırdığına dair bir hikâyeyle polise başvurdu.

KÜÇÜK ŞEYLER ÖNEMLİDİR

Zaman geçtikçe küçük zayıflıklar aramaya başladım... Önemli küçük şeyler. Bir keresinde Omaha'daki büyük bir bankanın müdürüyle çalıştım. Bir keresinde [sahte] anlaşma Mississippi Nehri'nin üzerindeki köprü dahil olmak üzere Omaha yaylı taşıma sisteminin satışıyla ilgiliydi. Müvekkillerim sözümona Almandı ve Berlin'le görüşmem gerekiyordu. Onlardan haber beklerken sahte maden tahviline ait tekliflerimi sundum. Bu adam zengin olduğu için bahsi yüksek tutmaya karar verdim... Bu arada bankerle golf oynadım, evini ziyaret ettim, o ve karısıyla birlikte tiyatroya gittim. Tahvil işime biraz ilgi göstermesine rağmen hâlâ ikna olmamıştı. 1.250.000 dolarlık bir yatırım gerektiğini söyledim. Bunun 900.000 dolarını ben, 350.000 dolarını banker koyacaktı. Ama hâlâ tereddüt ediyordu. Bir akşam evinde akşam yemeği yiyorduk. Coty'nin "Nisan Menekşeleri" adındaki parfümünden sürmüştüm. O zamanlar bir erkeğin parfüm kullanması kadınsı görünmüyordu. Bankerin karısı çok güzel olduğunu düşündü. "Nereden aldınız?" diye sordu. "Ender bir karışım," dedim. "Bir Fransız parfümcü tarafından özel olarak benim için yapıldı. Hoşunuza gitti mi?" "Çok sevdim," diye cevap verdi. Ertesi

gün eşyalarımı karıştırıp iki boş şişe buldum. İkisi de Paris'ten gelmişti, ama boştu. Kasabadaki bir parfümeriye gidip Coty'nin "Nisan Menekşeleri" adlı parfümünden aldım. Bununla iki Fransız şişesini doldurdum. Şişeleri dikkatle kapatıp pelür kâğıdına sardım. O akşam bankerin evine gidip şişeleri karısına sundum. "Benim için Cologne'da hazırlandı," dedim. Ertesi gün banker beni otel odamdan aradı. Karısı parfümlere çok sevinmişti. Şimdiye kadar kullandığı en harika, en egzotik kokuydu. Omaha'da istediği kadar bulabileceğini söylemedim. "Senin gibi biriyle ortak olduğum için şanslı olduğumu söyledi," dedi banker. O andan itibaren tavrı değişmişti, çünkü karısının yargılarına tam bir inancı vardı... 350.000 doları verdi. Bu benim en büyük [sahtekârlık] skorumdu.

"Yellow Kid" Weil, 1875-1976

Yorum

Kont Lustig diğer insanların zayıf yönlerini görme konusunda bir kartalın gözlerine sahipti. En küçük bir davranışta bunu görebiliyordu. Örneğin, Loller garsonlara aşırı bahşiş veriyor, kapıcılarla konuşurken sinirli görünüyor, işi konusunda yüksek sesle konuşuyordu. Lustig onun zayıflığının, varlığının kendisine sağladığını düşündüğü sosyal onay ve saygı olduğunu biliyordu. Aynı zamanda müzmin bir özgüvensizdi. Lustig otele bir av yakalamak için gelmişti. Loller'da aradığı enayiye bulmuştu: ruhsal boşluklarını dolduracak birine açlık duyan bir adam.

Loller'a arkadaşlığını sunarak onun diğer konukların saygısını kazanmasını sağladığını da biliyordu Lustig. Bir kont olarak yeni zengin olmuş bir işadaminin eski soyluların parıltılı dünyasına girmesine izin vermiş oluyordu. Ve son darbe olarak Loller'ı endişelerinden kurtaracak bir makineye sahipti. Bu makine kendisini konumunu sürdürmek için makineyi kullanan Lustig'le eşit düzeye bile getirebilirdi. Loller'ın zokayı neden yuttuğuna hiç şüphe yok.

Şunu unutmayın: Enayi ararken hep tatminsiz, mutsuz ve güvensizleri arayın. Böyle insanlar zayıflıklarla doludur ve sizin karşılayabileceğiniz ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlarla istediğiniz gibi oynayabilirsiniz.

3. Uyma

1559 yılında Fransız Kral II. Henry bir mızrak sergisinde öldü. Oğlu tahta çıkıp II. Francis oldu, fakat arka planda devlet işlerindeki başarısını kanıtlamış olan Henry'nin karısı Kraliçe Catherine de Medici vardı. Francis ertesini yıl ölünce Catherine o sırada yalnızca on yaşında olan oğlu IX. Charles'ın yerine ülkenin kontrolünü eline aldı.

Kraliçenin gücüne yönelik en büyük tehdit, Navarre kralı Antoine de Bourbon ve kardeşi Conde'nin güçlü prensi Louis'di; her ikisi de sonuçta bir yabancı, İtalyan olan Catherine'in yerine ülkenin yönetimini alabileceklerini iddia ediyorlardı. Catherine, Antoine'ı hemen krallığın generali olarak atadı, ki bu, adamın hırsını tatmin eder gibi görünen bir unvanı. Aynı zamanda sarayda kalması gerekecekti, Catherine böylelikle gözünü onun üzerinden ayırmayacaktı. Catherine'in sonraki hareketi daha da akıllıcaydı. Antoine'ın genç kadınlara zaafı olduğu biliniyordu, bu yüzden en çekici hizmetçisi Louise de Rouet'i onu baştan çıkarmakla görevlendirdi. Artık Antoine'ın en yakını olan Louise onun her hareketini Catherine'e bildiriyordu. Bu hamle o kadar işe yaradı ki, Catherine başka bir hizmetçisini de Conde Prensi için görevlendirdi ve böylece saraydaki hiçbir şeyden şüphelenmeyen erkekleri kontrolü altında tutmak için kullandığı genç kızlardan oluşan bir *escadron volant* -"uçan filo"- kurmuş oldu.

Catherine 1572'de kızı Margeritte de Valois'i, Antoine'ın oğlu ve yeni Navarre kralı Henri'yle evlendirdi. Kendisine karşı her zaman mücadele eden bir aileyi güce bu kadar yaklaştırmak tehlikeli bir hareketti, bu yüzden Henri'nin sadakatinden emin olmak için "uçan filo"sunun en güzel üyesi olan Sauves Baronesi Charlotte de Beaune Semblançay'ı üzerine saldı. Catherine, Henri kızıyla evli olduğu halde yapmıştı bunu. Birkaç hafta içinde Marguerite de Valois hatıralarına şunları yazdı: "Mme. de Sauves kocamı öylesine tuzağa düşürdü ki, artık birlikte yatmıyoruz, hatta konuşmuyoruz bile."

Barones mükemmel bir casustu ve Catherine'in Henri'yi kontrolde tutmasına büyük yardımı oluyordu. Kraliçenin genç oğlu Alençon Dükü, Henri'yle çok yakınlaştığı için Catherine ikisinin kendisine karşı bir komplo kurmasından korktu ve baronesi kendi oğlunun üzerine de

gönderdi. Uçan filonun en ünlü üyesi Alençon'ı hemen baştan çıkardı; kısa süre içinde iki genç adam onun için kavga etmeye başladılar ve arkadaşlıkları da, komplo tehlikesi de hemen sona erdi.

Konuya girmişken başka bir şeyden daha söz etmem gerekiyor. O da şu: Bir insan önemsiz şeylerle uğraşma şekliyle karakterini gösterir, çünkü o zaman hazırlıksızdır. Bu çoğu kez izleyicilere, sınırsız insan bencilliğini ve başkalarını düşünmekten yoksun oluşu görmek açısından iyi bir fırsat sunar; eğer bunlar kendilerini küçük şeylerde veya yalnızca genel tavırda gösteriyorsa önemli konulardaki davranış biçiminin de temelini oluşturacağını görürsünüz. Bu, kaçırılmaması gereken bir fırsattır. Eğer gündelik küçük olaylarda kişi düşüncelessiz ve yalnızca kendi lehine ya da kendisi için uygun olan, başkalarının hakkına zarar veren şeyleri istiyorsa; herkese ait olan şeyi kendisi için ayırıyorsa onun kalbinde adalet duygusu bulunmadığından ve genel anlamda aşağılık biri olduğundan, yalnızca kanun ve zorunluluklarının ellerini bağladığından emin olabilirsiniz.
Arthur Schopenhauer, 1788-1860

Yorum

Catherine bir metresin güçlü bir adam üzerindeki hâkimiyetini çok erken görmüştü. Kendi kocası li Henri'nin çok ünlü bir metresi vardı, Diane de Poitiers. Catherine'in bu deneyimden öğrendiği şey, kocası gibi bir erkeğin hissetmek istediği şey bir kadını mevkisine güvenmeden elde edebilmesiydi. Böylesi bir ihtiyaç dev bir kör nokta taşıyordu: Kadın ilişkiye fethedilmiş gibi yaparak başladığı sürece, adam gün geçtikçe metresinin kendisi üzerinde güç sahibi olduğunu farkedemiyordu, tıpkı Diane de Poitiers'in Henri üzerinde güç sahibi olduğu gibi. Bu zaafı, erkekleri fethedip kontrol etmenin bir yolu olarak avantaja çevirmek Catherine'in stratejisiydi. Bütün yapması gereken saraydaki en güzel kadını kocasının zaafını paylaştığından emin olduğu erkeklerin üzerine salmaktı.

Şunu unutmayın: Her zaman kontrol edilemeyen tutkuları ve saplantıları arayın. Tutku ne kadar güçlüyse kişi o kadar savunmasızdır. Bu şaşırtıcı görünebilir, çünkü tutkulu insanlar güçlü görünürler. Ama aslında yapmacık bir biçimde sahneyi dolduruyor, insanların dikkatini

zaafları ve çaresizliklerinden uzak tutmaya çalışıyorlardır. Erkeklerin kadınları elde etme ihtiyacı gerçekte kendilerini binlerce yıldır enayi durumuna düşüren muazzam bir çaresizliği ifşa eder. Kişinin en belirgin noktasına bakın: hırsları, şehvetleri, yoğun korkuları. Bunlar saklamadıkları ve üzerinde en az kontrollerinin olduğu duygularıdır. Ve insanların kontrol edemediği şeyleri siz onlar için kontrol edebilirsiniz.

4. Uyma

On dokuzuncu yüzyıl demiryolları patronu Collis P. Huntington'ın karısı Arabella Huntington alt düzeyde bir kökenden geliyordu ve varlıklı çevresinde sosyal kabul görmek için mücadele ediyordu hep. San Francisco'daki malikânede bir parti verdiğiğinde seçkin tabakadan çok az kişi gelirdi; çoğu onu kendilerinden olmayıp servet avcısı bir kadın olarak görürdü. Kocasının muazzam serveti yüzünden sanat eseri satıcıları ona yaranmaya çalışırlar, ama bunu da onu bir sonradangörme olarak kabul ettiklerini gösterir bir lütufla yaparlardı. Yalnızca önemli bir adam ona farklı davranırdı: sanat eseri satıcısı Joseph Duveen.

Duveen, Arabella'yla olan ilişkisinin ilk yıllarında ona pahalı bir eser satmaya çalışmadı. Onun yerine lüks mağazalarda kendisine eşlik etti, sürekli olarak tanıdığı kraliçe ve prensesler hakkında konuştu. En sonunda, diye düşündü Arabella, kendisine yüksek sosyetedede eşitiymiş, hatta daha üstünmüş gibi davranan biri çıkmıştı. Bu arada Duveen ona sanat eseri satmaya çalışmadıysa da onu gizlice kendi estetik fikirleri konusunda eğitti, yani en iyi sanat en pahalı olanıdır. Arabella her şeyi kendisinin gördüğü gibi görmeye başlayınca Duveen ona hep zarif bir zevki varmış gibi davrandı, oysa Duveen'le tanışmadan önce estetik zevki berbattı.

Collis Huntington 1900 yılında ölünce Arabella büyük bir servete kavuştu. Birdenbire örneğin, Rembrandt ve Veazquez'in yaptığı pahalı tabloları almaya başladı, yalnızca Duveen'den alıyordu. Yıllar sonra Duveen ona o dönemde bir sanat eseri için verilmiş olan en yüksek bedele Gainsborough'un *Mavi Çocuk*'unu sattı. Daha önce koleksiyona çok az ilgi gösteren bir aile için inanılmaz bir satışı bu.

PHARSALIA'DAKİ ÇARPIŞMA

İki ordu [Julius Caesar ve Pompey'nin] Pharsalia'ya geldiğinde ve orada kamp kurduklarında Pompey'nin düşünceleri yine daha önce olduğu gibiydi, yani savaşa karşıydı... Ama etrafındakiler başarısız çok eminlerdi... sanki şimdiden kazanmışlardı... Özellikle süvariler savaşta konusunda çok kararlıydılar, muhteşem zırhlarını kuşanmış, gözüpek bir şekilde atlarının üzerinde oturuyor, sahip oldukları iyi atlarla ve göz alıcı görünüşleriyle gurur duyuyorlardı; ayrıca sayıca da üstündüler, bin kişilik Caesar'ın ordusuna karşı beş bin kişiydiler.

Piyade sayısı da aynı derecede oransızdı, yirmi iki bin kişilik Caesar'ın piyadelerine karşı Pompey'nin kırk beş bin piyadesi vardı. [Ertesi gün] Piyadeler ön tarafta şiddetli bir şekilde çarpışırken, yan tarafta Pompey'nin atı güvenle koştu. Süvarilerinin hattını genişletip Caesar'ın sağ kanadını kuşatmaya çalışıyordu. Fakat onlar bunu başaramadan Caesar'ın piyadeleri hızla ileri atılıp onlara saldırdılar. Bu kez mızraklarını uzaktan fırlatmıyorlar ve yakın savaşta her zaman yaptıkları gibi bacakları hedef almıyor, doğrudan yüze saldırıyorlardı. Caesar savaş ve yaralar hakkında çok fazla şey bilmeyen, ama uzun saçları ve gençliğinin baharındaki güzellikleriyle bu genç adamların yüzlerine aldıkları yaralara karşı daha hassas olacaklarını düşünerek bu emri vermişti.

Gerçekten de askerler mızrakları görmeye bile dayanamayarak elleriyle yüzlerini kapamışlardı. Düzenleri bozulduktan sonra kaçmak için arkalarına döndüler ve utanç verici bir biçimde her şeyi mahvettiler. Onları yenenler bu kez piyadeleri arka taraftan kuşatmışlardı ve onları sırtüstü düşürüp öldürüyorlardı. Ordunun diğer kanadını idare eden Pompey süvarilerinin dağılıp kaçtığını görünce artık kendini kaybetmişti, Muhteşem Pompey olduğunu bile hatırlamıyordu, sanki tanrıların duyularını elinden aldığı biriydi o. Hiçbir şey söylemeden çadırına dönüp bütün ordusunun bozguna uğramasını bekledi.

Julius Caesar'ın Hayatı, Plutarch, M.S. 46-120

Yorum

Joseph Duveen, Arabella Huntington'ı ve onu neyin harekete geçirdiğini hemen anlamıştı: Sosyete kendini önemli ve rahat hissetmek istiyordu. Alt sınıf geçmişi yüzünden kendini güvensiz hissettiğinden

yeni sosyal statüsü için onay istiyordu. Duveen bekledi. Onu sanat eseri alması için ikna etmeye çalışmak yerine gizlice onun zaafı üzerinde çalışmaya başladı. Dikkatini yalnızca dünyanın en zengin erkeğinin karısı olduğu için değil, kendi özel karakteri yüzünden hak ettiğini hissetmesini sağladı... ve bu onu eritip bitirdi. Duveen, Arabela'yı asla küçümsemedi; ona dersler vermek yerine fikirlerini ona dolaylı olarak ilettili. Sonuç en iyi, en sadık müşterisini kazanması ve *Mavi Çocuk*'un satışı oldu.

İnsanların onaylanma ve kabul ihtiyacı, kendilerini önemli hissetme gereksinimi sömürülecek en iyi zayıflıktır. Birincisi, neredeyse evrenseldir; ikincisi, sömürülmesi çok kolaydır. Bütün yapmanız gereken insanların zevkleri, toplumsal konumları, zekâları konusunda kendilerini iyi hissetmelerini sağlamaktır. Balık oltaya takıldıktan sonra yıllarca çekebilirsiniz; olumlu bir rol oynuyor, onlara kendi başlarına bulamayacakları bir şey veriyorsunuz. Onları kontrol ettiğinizden hiç şüphelenmeyebilirler, şüphelenseler bile aldırmayabilirler, çünkü kendilerini iyi hissetmelerini sağlıyorsunuz ve bu her bedele değer.

5. Uyma

1862 yılında Prusya Kralı William, Otto von Bismarck'ı başbakan ve dışişleri bakanı olarak atadı. Bismarck cesareti ve hırsıyla tanınıyordu, bir de askeriyeyi güçlendirmeye olan ilgisi vardı. William hükümet ve kabinesinde zaten onun güçlerini kısıtlamak isteyen liberallerle kuşatıldığı için Bismarck'ı bu hassas mevkiye getirmek onun için oldukça tehlikeliydi. Karısı Kraliçe Augusta onu vazgeçirmeye çalıştı, ama genellikle ona istediğini yaptrabilmesine rağmen bu kez William kararlıydı.

Başbakan olmasından yalnızca bir hafta sonra Bismarck birkaç düzine bakana onları orduyu genişletmeye ikna etmek için doğaçlama bir konuşma yaptı. Konuşmasını, "Zamanın büyük sorunları konuşma ve çoğunluğun kararıyla değil, demir ve kanla çözülecek," diyerek bitirdi. Konuşması derhal Almanya içine yayıldı. Kraliçe kocasına Bismarck'ın Prusya'nın kontrolünü ele geçirmeye çalışan bir barbar olduğunu ve onu kovması gerektiğini haykırdı. Hükümetteki liberaller onunla aynı fikirdeydi. Protestolar o kadar güçlüydü ki, William eğer

Bismarck'ı başbakan olarak tutarsa kendini Fransa Kralı XIV. Louis gibi darağacında bulacağından korkuyordu.

Bismarck çok geç olmadan krala ulaşması gerektiğini biliyordu. Hata yaptığını ve ateşli sözlerini yumuşatması gerektiğinin de farkındaydı. Ama stratejisini planlarken özür dilemeye değil, tam tersini yapmaya karar verdi. Bismarck kralı çok iyi tanıyordu.

İki adam buluştuğunda William tahmin edilebileceği gibi kraliçe tarafından telaşlandırılmış bir haldeydi. Giyotine gitme korkusunu yinelenedi. Fakat Bismarck şöyle yanıt verdi: "Evet, o zaman öleceğiz! Er ya da geç ölmemiz gerekiyor ve ölümün daha saygın bir yolu olabilir mi? Kralımın ve efendimin davası için savaşarak ölmeliyim. Siz Majesteleri, Tanrı'nın lütfu olan kraliyet haklarınızı kendi kanınızla mühürlerek öldürdünüz. Tanrı'nın lütfuyla size sağlanan hakların uğruna bedeni ve hayatı riske atmak için giyotin ya da savaş alanı olması fark etmez!" Bu şekilde devam ederek William'ın onur duygusuna ve ordunun başı olarak mevkisinin büyüklüğüne hitap etti. Kral insanların kendisini itip kakmasına nasıl izin verebilirdi? Almanya'nın şerefi sözcükler üzerinde tartışmaktan daha önemli değil miydi? Başbakan yalnızca kralın karısına ve parlamentoya karşı gelmesini sağlamakta kalmadı, onu orduyu genişletmeye de ikna etti, ki baştan beri Bismarck'ın hedefi buydu.

Yorum

Bismarck, William'ın etrafındakiler tarafından itilip kakılmaktan rahatsız olduğunu biliyordu. William'ın askeri bir geçmişi ve derin bir onur duygusu olduğunu, karısı ve hükümetin önündeki korkaklığından utandığını da biliyordu. William içten içe yüce ve kudretli bir kral olmak istiyordu, ama bu hırsını ifade etmeye cesaret edemiyordu, çünkü sonunun XVI. Louis gibi olmasından korkuyordu. Cesaret gösterisi çoğunlukla kişinin çekingenliğini gizlese de William'ın çekingenliği cesaret göstermesini ve göğsünü yumruklama ihtiyacını gizliyordu.

Bismarck, William'ın pasif görünüşü altındaki şeref kazanma özlemini sezmiş, böylece kralın erkekliği hakkındaki güvensizliği üzerinde oynamış, sonunda onu üç savaşa ve Almanya İmparatorluğu'nu kurmaya zorlamıştı. Çekingenlik sömürülecek güçlü bir zayıflıktır. Çekingen insanlar genellikle bunun tersi olmayı isterler, Napoleon'lar olma-

yı arzularlar. Ama iç güçleri yoktur. Siz onların Napoleon'ları olabilir, onları kendinize bağımlı kılarken ihtiyacınıza hizmet eden cesur hareketlere itersiniz. Şunu hatırlayın: Zıtlara bakın ve asla görünüşleri olduğu gibi kabul etmeyin.

İmaj: Parmakla Döndürülen Vida. Düşmanınızın titizlikle koruduğu sırları, açıklamayacağını sandığı düşünceleri vardır. Ama bunlar onun kontrol edemediği şekillerde ortaya çıkar. Oralarda bir yeredir; başında, kalbinde, midesinde yerleşmiş bir zaaftır bu. Bulduğunuzda başparmağınızı sokup istediğiniz gibi çevirin.

Otorite: Herkesin zayıf noktasını bulun. Bu iradeyi harekete geçirme sanatıdır. Karardan daha çok beceri gerektirir. Herkese nereden ulaşacağınızı bilmelisiniz. Her irade gücünün zevke göre değişen özel bir güdüsü vardır. Bütün insanlar bir şeylere tapar, kimi şöhrete, kimi çıkara, çoğu da zevke. Beceri onları oyuna dahil edebilmek için bu idolleri bilmeyi içerir. Herhangi bir insanın güdüsünün kaynağını bilmekle o insanın iradesinin anahtarını bulmuş gibi olursunuz (Baltasar Gracián, 1601-1658).

İnsanların zayıflıkları üzerinde oynamanın önemli bir tehlikesi vardır: Kontrol edemeyeceğiniz bir hareketi başlatabilirsiniz.

Güç oyununuzda her zaman birkaç adım ileriye bakın ve buna uygun olarak plan yapın. Diğer insanların daha duygusal ve böylesi bir öngöründen yoksun oldukları gerçeğini kullanın. Ama hassas noktalarıyla, en az kontrol edebildikleri alanlarla oynarken planlarınızı bozabilecek duyguları harekete geçirebilirsiniz. Çekingен insanlar cesur hareketlere iterseniz çok ileri gidebilirler; dikkat ve kabul edilme ihtiyaçlarına karşılık verirseniz sizin vermek istediğinizden fazlasını isteyebilirler. Üzerinde oynadığınız çaresiz, çocukça öge sizin aleyhinize dönebilir.

Zayıflık ne kadar duygusalsa potansiyel tehlike o kadar büyüktür. O halde bu oyunun sınırlarını bilin ve kurbanlarınız üzerindeki kontrolünüzde çok fazla ileri gitmeyin. Siz güç peşindedesiniz, kontrol heyecanının peşinde değil.

YASA 34

KRAL MUAMELESİ GÖRMEK İÇİN KRALLAR GİBİ DAVRANIN

HÜKÜM

Kendinizi nasıl sunduğunuz çoğunlukla size nasıl davranılacağını belirler: Uzun vadede kaba veya sıradan görünmek insanların size karşı saygısız davranmasına neden olur. Bir kral kendine saygı duyduğu için aynı duyguyu başkalarında da uyandırır. Bir krala yakışır şekilde ve gücünüzden emin olarak davrandığınızda taç giymek sizin kaderinizde varmış gibi bir hava yaratırsınız.

YASAYI ÇİĞNEMEK

1830 yılında Paris'te Kral X. Charles'ı tahtı bırakmaya zorlayan bir ihtilal gerçekleşti. Kraldan sonra gelecek olan kişiyi seçmek üzere ülkedeki üst düzey yetkililerden oluşan bir komisyon toplandı. Seçtikleri adam Orleans Dükü Louis-Phillippe'ydi.

Başlangıçtan itibaren Louis-Phillippe'nin farklı türde bir kral olacağı açıktı. Yasallığına şüphe düşüren şey, kraliyet ailesinin farklı bir dalından gelmesi veya tacı miras olarak almayı komisyon tarafından kendisine verilmesi değil, kraliyet törenlerinden ve giyim kuşamından hoşlanmamasıydı; bankerler arasında soylular arasında olduğundan daha fazla arkadaşı vardı ve tarzı Napoleon'un yaptığı gibi yeni türde bir krallık yönetimi yaratmak değil, mevkisini önemsiz gibi göstermekti, onun için işadamları ve orta sınıftan insanlarla birarada bulunmak daha iyiydi. Bu nedenle Louis-Phillippe'yi çağırılacak semboller asa ya da taç değil,

sanki sıradan biriymiş gibi yürüyüşe çıktığı Paris sokaklarında gururla taşıdığı gri şapkası ve şemsiyesiydi. Louis-Phillippe, Fransa'nın en ünlü bankeri James Rothschild'ı sarayına davet ettiğinde ona eşitiymiş gibi davrandı. Ve kendisinden önceki kralların tersine Mösyö Rothschild'la yalnızca iş konuştu, çünkü parayı çok seviyordu ve büyük miktarda para biriktirmişti.

"Burjuva kral"ın iktidarı bu şekilde ilerlerken insanlar onu adam yerine koymamaya başladılar. Aristokrasi krala benzemeyen bir kralın görünüşüne bile dayanamıyordu ve birkaç yıl içinde ona sırtlarını döndüler. Bu arada X. Charles'ı kovan radikaller dahil, büyüyen yoksul sınıf ne bir kral gibi davranan, ne de halkın adamı gibi yöneten bir hükümdarı tatmin edici bulmadılar. Louis-Phillippe'nin en fazla minnettar olduğu bankerler kısa sürede ülkeyi yönetenin o değil kendileri olduğunu farkettiler ve ona artan bir küçümsemeyle davranmaya başladılar. Bir gün kraliyet ailesi için düzenlenen bir tren gezisinde James Rothschild geç kaldığı için ona çıkıştı, hem de halkın içinde. Bir zamanlar kral bankerlere eşitiymiş gibi davranarak haber olmuştu; şimdi banker krala aşâğılık biriymiş gibi davranıyordu.

Sonunda Louis-Phillippe'den önce gelenleri tahtan indiren işçi ayaklanması yeniden başladı ve kral onları zorla bastırdı. Ama bu kadar zalim bir şekilde neyi savunuyordu? Aşâğıladığı krallık kurumunu değil, hükümdarlığının önlediği demokratik cumhuriyeti de değil. Görünüşe göre gerçekte koruduğu şey kendi servetiydi ve tabii bankerlerin serveti; tüm vatandaşlar arasında krallığı teşvik etmenin bir yolu değildi bu.

1848 yılının başlarında her sınıftan Fransızlar ülkeyi gerçek anlamda demokratik yapacak seçim reformları için gösterilerde bulunmaya başladılar. Şubat ayına kadar gösteriler şiddete dönüştü. Louis-Phillippe halkı yatıştırmak için başbakanını kovdu ve yerine bir liberali getirdi. Fakat bu arzu edilenin tersi bir etki yarattı. İnsanlar kralı itip kakabileceklerini sezdiler. Gösteriler, tüfek sesleri ve caddelerde bariikatlarla tam bir ihtilale dönüştü.

23 Şubat gecesinde bir grup Paris'li sarayı kuşattı. Herkesi şaşıratan bir hızla Louis-Phillippe o akşam tahtı bırakıp İngiltere'ye kaçtı. Ge-

ride bir vekil bırakmadı, hatta bir öneri bile getirmede, bütün hükümeti kasabadan ayrılan bir sirk gibi dağılıp gitti.

Yorum

Louis-Philippe krallar ve liderlerin doğal havasını sürekli olarak bozuyordu. İhtişam sembolleriyle alay ederken yöneticilerinin sıradan vatandaşlar gibi davranmasının gerektiği yeni bir dünyanın doğmakta olduğuna inanıyordu. Haklıydı: Gerçekten kral ve kraliçelerin olmadığı bir dünya varolmak üzereydi. Ama gücün dinamiklerindeki değişimi tahmin etmede tamamen hatalıydı.

Burjuva kralın şapkası ve şemsiyesi başlangıçta Fransızları eğlendirmişti, fakat kısa süre içinde kızdırmaya başlamışlardı. İnsanlar Louis-Philippe'nin gerçekten kendileri gibi olmadığını biliyorlardı; şapka ve şemsiye aslında onları ülkenin birdenbire daha eşit hale geldiği fantezisine inandırmak için kullanılan bir tür hileydi. Aslına bakılırsa, zenginlik ayrımları hiç bu kadar büyük olmamıştı. Fransızlar hükümdarlarından bir varlık göstermesini, birazcık şovmen olmasını bekliyorlardı. Elli yıl önceki ihtilal sırasında kısa süre için iktidara gelen Robespierre gibi bir radikal bile bunu anlamıştı ve devrimci cumhuriyeti bir imparatorluk rejimine dönüştüren Napoleon bundan kesinlikle emindi. Gerçekten Louis-Philippe sahneyi terkeder etmez Fransızlar gerçek arzularını açıkladılar. Napoleon'un büyük yeğenini başkan olarak seçtiler. Aslında o tam bir meçhuldü, ama büyük generalin güçlü atmosferini yeniden yaratacağını, "burjuva kral"ının sıkıntı veren anısını sileceğini umuyorlardı.

Güçlü insanlar kendileri, uyrukları ve astlarının temelde aynı oldukları yanılmasını yaratmaya çalışarak sıradan insan havasına sahipmiş gibi görünmek isteyebilirler. Oysa bu sahte jestle etkilemek istediği insanlar gerçeği görürler. Kendilerine daha fazla güç verilmediğini anlarlar, yalnızca güçlü insanın kaderini paylaşmış gibi göründüklerini bilirler. İşe yarayan tek sıradan görünüş türü Franklin Roosevelt'in sunduğu tarzdır, yani başkanın gerçekte bir asilzade olarak kalırsa da sıradan insanla aynı değerlere ve amaçlara sahip olduğunu söyleyen bir tarz.

Sahte samimiyetle aradaki mesafeyi yok etmeye çalışan liderler yavaş yavaş sadakat, korku veya sevgi aşılama yeteneğini kaybederler. Bunun yerine saygısızlık doğururlar. Louis-Philippe gibi giyotine bile değmeyecek kadar sıradandırlar, yapabilecekleri en iyi şey daha önce orada hiç olmamışlar gibi gecenin karanlığında ortadan kaybolmaktır.

Asla kendinize olan saygınızı kaybetmeyin, tek başınıza olduğunuzda kendinizle çok fazla teklifsiz olmayın. Tutarlılığın tek başına karakter sağlamlığınızın standardı olmasını sağlayın ve kendiniz hakkındaki değer yargılarınıza dışardaki kurallardan daha fazla değer verin. Uygunsuz davranıştan dışardaki otoritenin kınamasından korkmaktan çok kendi erdeminize olan saygınız yüzünden vazgeçin. Kendinize saygı duymaya başlayın, o zaman Seneca'nın hayali öğretmenine ihtiyacınız olmaz.

Baltasar Gracián, 1601-1658

YASAYA UYMAK

Christopher Columbus efsanevi yolculukları için para bulmaya çalışırken etrafındaki birçok insan onun İtalyan aristokrasisinden geldiğine inanıyordu. Bu görüş kâşifin ölümünden sonra oğlu tarafından yazılan ve onu Monferrat'daki Cuccara kalesi kontu, Columbus'un torunu olarak tanımlayan yaşam öyküsüyle tarihe geçmiştir. Daha sonra Columbus'un efsanevi Roma generali Colonius'un ailesinden geldiği ve ilk kuzenlerinden ikisinin sözümona İmparator Constantinople'un torunu olduğu söylenmiştir. Gerçekten tanınmış bir geçmiş. Ama bu bir fanteziden başka bir şey değildi, çünkü Columbus aslında Domenico Columbus'un oğluydu. Domenico, Christopher genç bir adamken şarap dükkânı açıp peynir satarak hayatını kazanan mütevazı bir dokumacıydı.

Soylu geçmişi Columbus'un kendisi yaratmıştı, çünkü erken dönemlerde kaderin onu büyük şeyler için seçmiş ve kanında bir tür soyluluk olduğunu hissetmişti. Buna uygun olarak gerçekten soylu bir aileden geliyormuş gibi yaptı. Ticaret gemilerinde geçen macerasız bir

tüccarlık kariyerinden sonra aslen Cenova'lı olan Columbus. Lizbon'a yerleşti. Soylu geçmişine ait uydurma hikâyeyi kullanarak Portekiz Krallığı'yla çok iyi bağlantıları olan yerleşik bir Lizbon ailesinin kızıyla evlendi.

Karısının akrabalarının aracılığıyla Portekiz kralı II. Joao'yla bir görüşme ayarlayarak Asya'ya daha kısa bir yol bulmayı amaçlayan batı yolculuğu için parasal destek vermesi ricasında bulundu. Yapılacak her türlü keşfin kral adına olacağını duyurmanın karşılığında Columbus bir dizi hak talebinde bulundu: Okyanusun Ulu Amirali unvanı; bulduğu her kara parçası üzerinde valilik ofisi; böyle topraklarla yapılacak gelecekteki ticaretin yüzde onu. Bütün bu haklar miras olarak ailesinin diğer üyelerine geçecek ve tüm zamanları kapsayacaktı. Columbus bu talepleri daha önce yalnızca bir tüccar olmasına, gemicilik hakkında neredeyse hiçbir şey bilmemesine, bir açılış ölçer kullanmamasına ve daha önce hiçbir grubu yönetmiş olmamasına rağmen ileri sürmüştü. Kısacası, teklif ettiği seyahat için hiçbir niteliği yoktu. Dahası, dilekçesi bu planlarını nasıl başaracağına dair hiçbir ayrıntıyı içermiyordu, yalnızca belirsiz vaatler vardı.

Columbus sözlerini bitirdikten sonra II. Joao gülümsedi. Teklifi kibarca geri çevirdi, ama gelecek için kapıyı açık bıraktı. Burada Columbus hiç unutmayaacağı bir şeyi farketmiş olmalıydı: Kral denizcinin taleplerini geri çevirse de bu talepleri dikkate almıştı. Ne Columbus'a gülmüş, ne de geçmişini ve elindeki belgeleri sorgulamıştı. Aslında kral Columbus'un isteklerinin cüretkârlığından etkilenmişti ve kendinden bu kadar emin hareket eden bir adamın yanında kendini rahat hissetmişti. Görüşme Columbus'un içgüdülerinin doğru olduğuna inanmasını sağlamış olmalıydı. Ayı talep ederek konumunu hemen yükseltmişti, çünkü kral kendisi için bu kadar yüksek bir fiyat biçen adamın deli olmadığı takdirde, ki öyle görünmüyordu, bu değere sahip olduğunu düşünmüştü.

Columbus birkaç yıl sonra İspanya'ya taşındı. Portekiz bağlantılarını kullanarak İspanya sarayına ait çevrelerde yükseldi, ünlü yatırımcılardan mali destek aldı ve düklerle, prenslerle aynı masaları paylaştı. Bütün bu insanlara batıya yapacağı yolculuğunu desteklemeleri ricasını ve II. Joao'ya sunduğu hak taleplerini de tekrarladı. Medina Dükü

gibi bazıları yardım etmek istediler, ama ona istediği unvan ve hakları verme yetkileri olmadığı için yardım edemediler. Ancak Columbus geri çekilmek bilmiyordu. Kısa süre sonra yalnızca tek bir insanın onun taleplerini karşılayabileceğini anladı: Kraliçe Isabella. Sonunda 1487 yılında kraliçeyle bir görüşme ayarladı ve kraliçeyi yolculuğun masraflarını karşılaması için ikna edemese de onu etkiledi ve sarayın daimi konukları arasına girdi.

1497'de İspanyollar sonunda yüzyıllar önce ülkenin bir bölümünü ele geçiren istilacı Mağribileri kovmayı başardılar. Hazinesindeki savaş yükü kalkan Isabella sonunda kâşif arkadaşının taleplerine karşılık verebileceğini düşündü; üç gemi, donanım, tayfanın maaşları ve Columbus için mütevazı bir maaşı ödemeye karar verdi. Daha da önemlisi, Columbus'a üzerinde direttiği unvan ve hakları vereceğini garanti eden bir anlaşma hazırlattı. Reddettiği tek madde keşfedilen bütün kararların gelirlerinin yüzde onu maddesiydi; bu da dipnot halinde belirtilmişti. (Bu madde kabul edilirse Columbus ve mirasçıları dünyanın en zengin ailesi olurlardı. Columbus anlaşmadaki dipnotu hiç okumadı.)

Taleplerinin karşılanmasına memnun olan Columbus aynı yıl içinde Asya kanalını bulmak üzere yola çıktı. (Yola çıkmadan önce oraya varmasını sağlaması için bulabildiği en iyi denizcileri işe aldı.) Böyle bir kanal bulunamadı, fakat Columbus ertesi yıl daha da hırslı bir yolculuk için ricada bulundu ve kraliçe kabul etti. O zamana kadar Columbus'un alnında büyük şeylere imza atacağını yazdığını görmüştü.

HIPPOCLEIDES SİCYON'DA

Sonraki kuşakta aile, Sicyon'un efendisi Cleisthenes'in bağlıladığı üstünlükle çok daha ünlü oldu. Cleisthenes'in bütün Yunanistan'daki en iyi erkekle evlenmek isteyen bir kızı vardı, Agarista. Böylece kendisinin savaş arabaları yarışını kazandığı olimpiyatlar sırasında halka bir duyuru yaptı. Her kim kendini Cleisthenes'in damadı olacak kadar iyi görüyorsa altmış gün içinde -ya da isterse daha önce- Sicyon'a gelecekti, çünkü altmışıncı günü izleyen yıl içinde kızını damat adayıyla nişanlamak istiyordu. Cleisthenes'in bu amaç için yapılmış yarış alanı ve güreş ringi vardı. Adaylar gelmeye başladılar,

ülkesinde ya da kendisinde gururlanacağı bir şey olan Yunanlı her erkek... Cleisthenes çok sayıdaki adayın her birine ülkesinin ve ana babasının adını sorarak başladı; sonra onları daha iyi tanımak için bir yıl boyunca evinde ağırladı. Onlarla bazen teker teker, bazen hep birlikte sohbet etti ve erkeksi özelliklerini, mizaçlarını, eğitimlerini ve terbiyelerini görmek için test etti... Fakat en önemli test yemek masasındaki davranışlarıydı. Bütün bunlar onların Sicyon'da kalışı sırasında gerçekleşiyordu ve bütün bu süre boyunca onları çok güzel ağırlıyordu. Şu ya da bu nedenle iki Atinalı, Cleisthenes'i en çok etkiledi ve ikisi arasında Tisander'in oğlu Hippocleides tercih edildi...

En sonunda nişan günü gelmişti ve Cleisthenes seçimini duyurmalıydı. Yüz öküz kurban ederek günün önemini gösterdi ve büyük bir ziyafet verdi. Ziyafete yalnızca adaylar değil, önemli herkes davet edildi. Yemek bittiğinde adaylar müzikle ve topluluk içinde konuşarak birbirleriyle yarıştılar. Bütün bunların içinden şampiyon olarak Hippocleides çıktı, tâ ki şarap içildikçe flüt çalan kişiye bir melodi çalmasını söyleyip onunla dans edene kadar. Kendi zevki için dans ediyor olabilirdi, ama onu izleyen Cleisthenes'in içinde ciddi şüpheler uyanmaya başladı. Kısa bir duraklamadan sonra Hippocleides bir masa istedi; masa gelince üzerine çıkıp önce bazı kısa danslar, ardından Attic dansları yaptıktan sonra amuda kalkıp ayaklarıyla havayı döverek tempo tuttu. Kısa danslar ve Attic dansları yeterince kötüydü; Cleisthenes böyle bir damat sahibi olma fikrinden çoktan vazgeçmiş olsa da, kendini tuttu ve bir öfke patlamasından kaçındı; ama Hippocleides'in ayaklarıyla havada tempo tuttuğunu görünce, "Tisander'in oğlu," diye bağırdı. "Dansınla evliliğini kaçırdın."

Tarihler, Herodotus, M.Ö. V. Yüzyıl

Yorum

Colombus bir kâşif olarak en iyi deyişle orta karardı. Deniz hakkında gemisindeki orta düzeydeki bir denizciden daha az şey biliyordu, keşiflerinin enlem ve boylamını asla belirleyemiyor, adaları büyük kara parçalarıyla karıştırıyor ve tayfasına kötü davranıyordu. Ama bir alanda dâhiydi: Kendini nasıl satacağını iyi biliyordu. Yoksa bir peynir satıcısının oğlu olan düşük seviyeli bir deniz tüccarının en üst düzeydeki kraliyet ailelerinin ve aristokratların gözüne girişi başka nasıl açıklanabilir?

Colombus'un soyluları etkileme konusunda şaşırtıcı bir gücü vardı ve bu kendini sunuş tarzından kaynaklanıyordu. İmkânlarıyla hiç uyuşmayan bir kendine güven duygusu sergiliyordu. Güveni bir sonradangörmenininki gibi saldırgan, çirkin bir kendini sunum değildi, sessiz ve sakin bir özgüvendi. Aslında genellikle aristokratların gösterdiği türde bir özgüvendi bu. Eski tarz aristokrasilerde güçlüler kendilerini kanıtama gereği duymazlardı; soylu oldukları için her zaman daha fazlasını hak ettiklerini bilir ve bunu isterlerdi. O halde Colombus'la birlikteyken ona karşı bir yakınlık hissetmiş olmalıydı, çünkü o da kendini onlar gibi sunuyordu; kalabalığın üstüne çıkıyor, büyük şeyleri hedefliyordu.

Şunu anlayın: Kendi fiyatınızı belirlemek sizin elinizdedir. Kendinizi nasıl sunduğunuz, kendiniz hakkında ne düşündüğünüzü gösterir. Eğer az şey ister, ayaklarınızı sürür ve başınızı öne eğerseniz insanlar bunun sizin karakterinizi yansıttığını düşünürler. Ama bu davranış siz değilsiniz, yalnızca kendinizi diğer insanlara nasıl sunmak istediğinizdir. Siz de kolayca Colombus'un takındığı tavrı takınabilirsiniz: karamsarlığa kapılmama, özgüven ve taç giymek üzere doğmuş olduğunuz duygusu.

Bütün ünlü sahtekârlarda güçlerini borçlu oldukları dikkate değer bir özellik vardır. Gerçek aldatma olayında onlara egemen olan duygu kendilerine inançlarıdır; bu kadar mucizevi şekilde konuşan ve etrafındakilerin ilgisini çeken şey budur.
Friedrich Nietzsche, 1844-1900

GÜCÜN ANAHTARLARI

Birer çocuk olarak hayata büyük bir coşkuyla başlar, dünyadaki her şeyi ister ve bekleriz. Bu, genellikle kariyerlerimize başlarken topluma ilk girişimize kadar sürer. Fakat büyüdükçe yaşadığımız başarısızlıklar ve geri çevrilmeler zaman içinde sertleşen sınırlar oluşturur. Dünyadan daha az şey beklemeye başlayarak gerçekte kendi kendimize zorla koyduğumuz sınırları kabul ederiz. En basit ricalar için bile başımızı eğip özürler dilemeye başlarız. Ufkun öylesine daralmasının

çözümü kendimizi bilerek ters yönde zorlamaktır: başarısızlıkları küçümsemek ve sınırlara aldırılmamak, kendimizi bir çocuk gibi talep edip beklemeye zorlamak. Bunu başarmak için kendi üzerimizde belirli bir strateji uygulamalıyız. Buna Tacin Stratejisi diyebiliriz.

Tacin Stratejisi basit bir neden-sonuç zincirine dayanır: Eğer kadar tarafından büyük şeylere yönlendirilmiş olduğumuza inanırsak bu inanç dışa yansır, tıpkı bir tacin kralın etrafında bir hale yaratması gibi. Dışa yayılan bu ışın kendimize bu kadar güvenmemiz için bir nedeni-miz olması gerektiğini düşünen etrafımızdaki insanları etkiler. Taç giyen insanların isteyebilecekleri ya da başarabilecekleri şeylere karşı bir sınır koyma duyguları yoktur. Bu da dışa yansır. Sınırlar ve kısıtlamalar ortadan kalkar. Taç Stratejisi'ni kullanırsanız ne sıklıkta sonuç verdiğine şaşırırsınız. Örnek olarak, diledikleri her şeyi isteyen ve elde eden mutlu çocukları düşünün. Yüksek beklentileri onların çekici yanısıdır. Yetişkinler onların isteklerini karşılamaktan hoşlanırlar, tıpkı Isabel-la'nın Colombus'un isteklerini karşılamaktan hoşlandığı gibi.

Tarih boyunca, alelade biri olarak doğan insanlar -Bizans'ın Theodora'ları, Colombus'lar, Beethoven'lar, Disraeli'ler- kendi büyüklüklerine yürekten inandıkları için kehaneti doğrulayarak Tacin Stratejisi'ni uygulamayı başarmışlardır. Hile basittir: Kendinize inançla galip gelin. Kendi üzerinizde bir tür aldatmaca yaptığınızı bilerseniz bile bir kral gibi hareket edin. Büyük bir olasılıkla çevreniz de size kral gibi davranacaktır.

Taç sizi diğer insanlardan ayırabilir, ama bu ayrımı gerçek haline getirmek size bağlıdır. Farklı bir şekilde hareket etmelisiniz, etrafınızdakilerden uzak olduğunuzu göstermelisiniz. Farkınızı vurgulamanın bir yolu şartlar ne olursa olsun her zaman ağırbaşlılıkla hareket etmektir. Louis-Philippe diğer insanlardan farklı olduğu duygusunu vermedi, banker kraldı o. Ve uyrukları onu tehdit ettiğinde çöktü. Bunu herkes hissetti ve üzerine hücum etti. Gerçek vakar ve sağlam amaç eksikliğiyle Louis-Philippe sahtekâr gibi göründü ve taç kolayca başından aşağı yuvarlandı.

Görkemli oluş kibirli oluşla karıştırılmamalıdır. Kibir kralın hakkı gibi görünebilir, ama aslında güvensizliği gösterir. Krallara yaraşır tutumun tam tersidir aslında.

1930'da başlayarak Etiyopya'nın kırk yıldan uzun süre hükümdarlığını yapan Haile Selassie bir zamanlar Lij Tafari adında genç bir adamdı. Soylu bir aileden geliyordu, fakat iktidara gelme şansı hiç yoktu, çünkü vekillik sırasında o dönemde tahtta olan Kral II. Menelik'ten çok uzakta bulunuyordu. Yine de erken yaştan itibaren etrafındaki herkesi şaşırtan bir kendine güven ve kraliyet duruşu gösterdi.

Tafari on dört yaşında sarayda yaşamaya başladı ve Menelik'i hemen etkileyip gözdesi haline geldi. Tafari'nin ateş altındaki zarafeti, sabrı ve sakin kendine güveni kralı büyülemişti. Kibirli, ateşli ve kıskanç olan diğer genç soylular bu narin, kitaba bağlı genci itip kakıyorlardı. Ama hiçbir zaman öfkelenmiyordu, bu onun tenezzül etmeyeceği bir güvensizlik işareti olurdu. Etrafında şimdiden bir gün zirveye çıkacağına inanan insanlar vardı, çünkü zaten oradaymış gibi davranıyordu.

Yıllar sonra 1936'da İtalyan faşistler Etiyopya'yı ele geçirip şimdi adı Haile Selassie olan Tafari'yi sürgün ettikleri zaman ülkesinin durumunu anlatmak üzere Birleşmiş Milletler'e başvurdu. Dinleyenler arasındaki İtalyanlar kaba tacizkâr laflar attılar ona, ama o hiç etkilenmemiş gibi mağrur duruşunu sürdürdü. Bu durum düşmanlarını çirkin gösterirken kendisini yüceltti. Gerçekte ağırbaşlılık zor şartlar altında takılacak maskedir: Sanki hiçbir şey sizi etkileyemez gibidir ve tepki verecek bol zamanınız vardır. Bu son derece etkileyici bir duruştur.

Krallara yaraşır tutumun başka kullanımları da vardır. Dolandırıcılar aristokrat görünüşün önemini uzun süredir bilmektedirler; ya insanları silahsız bırakır ve onları daha az şüpheli kılar ya da gözlerini korkutarak savunmaya sokar; Kont Lustig'in bildiği gibi bir enayiye bir kez savunmaya soktuktan sonra sonu gelmiştir. Dolandırıcı Yellow Kid Weil de zengin bir insanın giyim kuşamını üzerinde taşır ve ona uyacak bir kayıtsızlığa bürünürdü. Sihirli bir para kazanma yolunu ima ederek bir kral gibi uzak, mesafeli durur, gerçekte son derece zenginmiş gibi bir kendine güven sergilerdi. Enayiler işin içinde olmak, açıkça sergilediği zenginliğe kavuşmak için yalvarırlardı.

Son olarak, krallara yaraşır tutumu yansıtmanın içerdiği psikolojik hileleri güçlendirmek için etki yaratmanıza yardım edecek dışa yönelik stratejiler vardır. Birincisi, Columbus Stratejisi: Her zaman cüretkâr bir

talepte bulunun. Fiyatınızı yüksek tutun ve tereddüt etmeyin. İkincisi, vakur bir şekilde en üstteki kişinin peşine düşün. Bu sizi hedeflediğiniz başkanla aynı düzleme çıkarır hemen. Davud ve Goliath Stratejisi: Büyük bir rakip seçerek büyük bir görüntü yaratırsınız.

Üçüncüsü, üstünüzdekilere bir tür hediye verin. Bu destekleyicisi olanların kullandığı bir stratejidir. Destekleyicinize bir hediye vererek ikinzin eşit olduğunu söylüyorsunuzdur. Bu eski bir dolandırıcılık hilesidir, almak için verirsiniz. Rönesans yazarı Pietro Aretino, Mantua Dükü'nün sonraki destekçisi olmasını istediği zaman eğer köle ve dalkavuk gibi görünürse dükün kendisinin değersiz olduğunu düşünceğini biliyordu; bu yüzden dükü hediyelerle yaklaştı, bu olayda yakın arkadaşları Titian'ın tablolarını sundu ona. Hediyeleri kabul etmek dük ve yazar arasında bir tür eşitlik yarattı. Dük kendi aristokrat sınıfından biriyle iş yaptığını hissederek rahatladı. Aretino'ya cömertçe para yardımı yaptı. Hediye stratejisi kurnaz ve zekicedir, çünkü yalvarmazsınız: Birinin tesadüfen daha fazla parası olan iki insan arasındaki eşitliği ima eden vakur bir tarzda yardım istiyorsunuzdur.

Şunu hatırlayın: Kendi fiyatınızı belirlemek size kalmış bir şeydir. Az isterseniz tam olarak onu elde edersiniz. Ama daha çoğunu isterseniz dünyanın parasına değer olduğunuz işaretini verirsiniz. Sizi geri çevirenler bile güveniniz için size saygı duyar ve bu saygı sonunda hayal bile edemeyeceğiniz şekillerde yarar sağlar.

İmaj: Taç. Başınıza koyun ve farklı bir tavır içine girin; sakın ama çevreye yayılan bir özgüven sergileyin. Asla şüphe göstermeyin, tacın altında asla vakarınızı kaybetmeyin, yoksa taç size uymaz. Daha değerli biri içinmiş gibi görünür. Taç giyme törenini beklemeyin; en büyük imparatorlar tacı kendileri giyerler.

Otorite: Herkes kendi tarzında soylu olmalıdır. Bütün hareketlerinizin, bir kralın davranışları olmasa da kendi içlerinde değerli olmalarını sağlayın. İşlerinizde saygın, düşüncelerinizde yüce olun ve bütün yaptıklarınızla gerçekte olmasanız da bir kral olmayı hak ettiğinizi gösterin (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Krallara yaraşır güvene sahip olmanın ardındaki fikir kendinizi diğer insanlardan ayırmaktır, ama bunu çok fazla ileri götürürseniz mahvolmanıza neden olabilir. Asla insanları küçümseyerek kendinizi yükselteceğiniz yanılgısına düşmeyin. Kalabalığın üzerinde çok yükselmek de hiçbir zaman iyi bir fikir değildir, kolay bir hedef olursunuz. Ve aristokrat duruşun olağanüstü tehlikeli olduğu zamanlar da vardır.

İngiltere kralı I. Charles 1640'lı yıllarda halkın gözünün monarşi kurumuna karşı açılması durumunu yaşadı. Ülkenin her yerinde Oliver Cromwell'in idaresinde ayaklanmalar başladı. Charles bunları anlayışla karşılayıp reformları desteklese ve kendi gücünden ödünler verseydi tarih farklı olabilirdi. Ama o daha da krallara yaraşır bir tutum içine girdi, gücüne ve ilahi monarşi kurumuna yönelik saldırılar karşısında öfkeye kapıldı. Katı kralcılığı insanları kızdırdı ve ayaklanmalarına hız verdi. Sonunda Charles başını kaybetti. Şunu anlamalısınız: Etrafınıza güven yaymalısınız, kibir veya küçümseme değil.

Son olarak, bazen aşırılığıyla eğlendirici olabilen maddiyatçı bir kabalıkla biraz güç kazanabildiğiniz doğrudur. Ancak bu oyunu sınırların ötesine geçerek kazandığınız, onlardan daha kaba görünerek kendinizi insanlardan ayırdığınız ölçüde giderek tehlikeli olur. Her zaman sizden daha kaba insanlar olacaktır ve bir sonraki dönemde yerinizi sizden daha genç ve kötü olan biri alacaktır.

YASA 35

ZAMANLAMA SANATINDA USTALAŞIN

HÜKÜM

Asla acele eder gibi görünmeyin; acele etmek kendiniz ve zaman üzerindeki kontrol yetersizliğinizi ortaya koyar. Her zaman sabırlı görünün, sanki her şeyin sonunda size geleceğini biliyormuşsunuz gibi. Doğru anın dedektifi olun; zamanın ruhunu, sizi güce götürecek eğilimleri izleyerek yakalayın. Zaman henüz gelmediyse geri çekilmeyi ve doğru zaman geldiğinde acımasızca vurmaya öğrenin.

YASAYA UYMAK

Hayata Katolik İlahiyat Fakültesi mezunu sıradan bir okul öğretmeni olarak başlayan Joseph Fouche 1780'li yılların büyük çoğunluğunu şehir şehir gezip küçük çocuklara matematik öğretmek geçirdi. Fakat kendini hiçbir zaman kiliseye tam olarak adamadı ve rahip olarak yemin etmedi, onun daha büyük planları vardı. Sabırla fırsatın gelmesini beklerken seçeneklerini açık tutuyordu. Ve 1789'da Fransız İhtilali gerçekleşince Fouche artık daha fazla beklemedi; papaz cüppesini çıkardı, saçlarını uzattı ve ihtilalci oldu. Çünkü dönemin özü buydu. Bu önemli anda gemiyi kaçırmak bir felaket demek olurdu. Fouche gemiyi kaçırmadı. İhtilalci lider Robespierre'le arkadaş olarak asi saflarında hemen yükseldi. 1792'de Nantes kasabası Milli Kongre'de (Fransız Cumhuriyeti için yeni bir anayasa oluşturmak için o yıl düzenlenmişti) kendilerini temsil etmek üzere Fouche'yi seçti.

Fouche kongredeki yerini almak üzere Paris'e geldiğinde ılımlılarla radikal Jacobinler arasında büyük bir gedik açılmıştı. Fouche uzun

vadede iki tarafın da zaferle çıkamayacağını sezmişti. Güç ender olarak bir ihtilali başlatanların veya onu sürdürenlerin eline geçerdi; güç ihtilali sonuca erdirenlerde kalırdı. Fouché bu tarafta yer almak istiyordu.

Zamanlama sezisi esrarengizdi. İşe ılımlı olarak başladı, çünkü ılımlıların sayısı daha çoktu. İş XIV. Louis'i idam edip etmemeye gelince insanların kralın kellesini istediklerini gördü, böylece giyotin lehine karar verdi. Artık radikal olmuştu. Ama Paris'teki gerilim son haddine tırmanırken herhangi bir ayrıkçı grupla yakından bağlantılı olmanın tehlikesini gördü ve vilayetlerdeki bir görevi kabul etti, orada bir süre gizlenebilirdi. Birkaç ay sonra Lyons'a genel vali olarak atandı, orada düzinelerce aristokratın idamını denetledi. Ama belirli bir noktada ülkenin ruhsal durumunun değiştiğini farkederek ölümleri durdurdu; elleri kanlı olmasına rağmen Lyons vatandaşları onu kendilerini terör denenen felaketten kurtaran kişi olarak gördü.

O ana kadar Fouché kartlarını zekice oynamıştı, fakat 1794'te arkadaşları Robespierre, Lyons'taki hareketlerinin hesabını vermek üzere onu Paris'e çağırdı. Robespierre terörün ardındaki itici güçtü. Hem sağdan, hem de soldan kelleler gitmişti ve artık güvenmediği Fouché sonraki kelleyi sağlayacak gibi görünüyordu. Bundan sonraki birkaç hafta içinde gerilim sürdü. Robespierre açıkça Fouché'ye sövüp saymasına, onu tehlikeli hırsları olmakla suçlamasına ve tutuklanmasını istemesine rağmen kurnaz Fouché daha dolaylı yollardan çalışıyor, Robespierre'in zorbaca yönetiminden sıkılmaya başlayanlar arasında sessizce destek topluyordu. Fouché zamana karşı yarışlıyordu. Ne kadar uzun süre hayatta kalırsa o kadar çok sayıda memnuniyetsiz vatandaş Robespierre'e karşı kışkırtabilirdi. Güçlü lidere karşı harekete geçmeden önce geniş destek almalıydı. Yaygın Robespierre korkusundan -herkes giyotine giden bir sonraki kişinin kendisi olacağından korkuyordu- faydalanarak hem ılımlılar, hem de Jacobinler arasında taraftar topladı. Çabaları 27 Temmuz'da sonuç verdi, kongre Robespierre'in aleyhine döndü, her zamanki uzun konuşması kesildi. Hemen tutuklandı ve birkaç gün sonra Fouché'ninki değil ama Robespierre'in kellesi sepete düştü.

Fouche, Robespierre'in ölümünden sonra kongreye döndüğünde hiç beklenmedik bir hareket sergiledi. Robespierre'e karşı hazırlanan komplonun öncüsü olarak ılımlılarla oturması bekleniyordu, ama o bir kez daha taraf değiştirip Jacobinlerle oturarak herkesi şaşkınlığa uğrattı. Belki de hayatında ilk kez azınlığın yanında yer alıyordu. Bir tepkinin gelmek üzere olduğunu seziyordu. Robespierre'i idam eden ılımlı grubun gücü eline almak üzere olduğunu ve bu kez radikallere karşı yeni bir terör dönemini başlatacağını biliyordu. Jacobinlerle birlik olurken geleceğin inanç kurbanlarının yanında yer almış oluyordu. Kaybetmek üzere olan takımın yanında yer almak kuşkusuz Fouche için riskli bir kumardı, ama Fouche halkı ılımlılara karşı gizlice kışkırtıp güçten düşmelerini seyredecek kadar bir süre için kellesini koruyabileceğini hesaplamış olmalıydı. Ve gerçekten ılımlılar 1795 yılı Aralık ayında onun tutuklanmasını ve giyotine gönderilmesini istemelerine rağmen aradan çok fazla zaman geçmişti. İdamlar artık insanların gözünde popüler değildi ve Fouche giyotinden bir kez daha kurtulmuştu.

Yeni hükümet, Directoire, kontrolü ele aldı. Ama bu, Jacobin değil, ılımlı bir hükümetti, terörü yeniden dayatan hükümetten daha ılımlı bir hükümet. Radikal Fouche kellesini kurtarmıştı, ama bu kez fazla dikkat çekmemek zorundaydı. Birkaç yıl boyunca kenarda sabırla bekledi, zamanın kendisine karşı duyulan tatsız duyguları hafifletmesini sağladı, sonra Directoire'a yaklaşip yeni bir tutkusu olduğuna ikna etti onları: istihbarat toplama. Hükümet adına çalışan maaşlı casus oldu, işinde üstün başarı gösterdi ve 1799'da emniyet müdürü olarak ödüllendirildi. Bu kez kendisine yalnızca yasal güç verilmekle kalmadı, casusluğunu Fransa'nın her köşesine taşıması istendi; rüzgârın nereden estiğini koklama konusundaki doğal yeteneğini büyük ölçüde güçlendirecek bir sorumluluktan bu. Tespit ettiği ilk sosyal eğilimlerden biri, kaderinin Fransa'nın geleceğiyle iç içe geçtiğini hemen gördüğü küstah genç bir general olan Napoleon'un kişiliğinde ortaya çıkmıştı. Napoleon 9 Kasım 1799'da hükümet darbesi yaptığında Fouche uyuyormuş gibi yaptı. Gerçekten bütün günü uyuyarak geçirdi. Bu dolaylı yardımı için -sonuçta onun işi askeri bir darbeyi önlemektir- Napoleon yeni rejimde de onu emniyet müdürü olarak atadı.

Sonraki birkaç yıl içinde Napoleon, Fouche'ye gitgide daha fazla güvenmeye başladı. Hatta eski ihtilalciye bir unvan bile verdi, Otronta Dükü ve onu büyük bir zenginlikle ödüllendirdi. Ama 1808'e kadar da-
 ima zamanın sesini dinleyen Fouche, Napoleon'un inişte olduğunu hissetti. Fransa için bir tehlike oluşturmayan İspanya'yla boş yere sa-
 vaşması onun önemliyle önemsizi birbirinden ayıramadığının bir işare-
 tiydi. Asla batan gemide kalmayan Fouche, Napoleon'un çöküşünü
 gerçekleştirmek için Talleyrand'la işbirliği içine girdi. Komplonun ba-
 şarisiz olmasına rağmen -Talleyrand kovuldu; Fouche kaldı, ama sıkı
 bir şekilde kontrol altına alındı- kontrolü kaybeder gibi görünen impa-
 ratora karşı artan bir memnuniyetsizlik sözkonusuydu. 1814'e kadar
 Napoleon'un gücü iyice dağıldı ve sonunda müttefikler onu ele geçir-
 diler.

Yeni hükümet XIV. Louis'nin kardeşi XVIII. Louis'nin önderliğindeki
 monarşinin onarılmasından ibaretti. Bir sonraki sosyal değişime karşı
 burnu hep hassas olan Fouche, Louis'nin uzun ömürlü olmayacağını bi-
 liyordu; Napoleon'un yeteneğinin bir parçası bile yoktu onda. Fouche
 bir kez daha ortalıkta gözükmeyerek bekleme oyununu oynadı. Tam
 beklendiği gibi, 1815 yılı Şubat ayında Napoleon hapiste olduğu Elba
 Adası'ndan kaçtı. XVIII. Louis paniğe kapıldı: Politikası Napoleon'un dö-
 nüşü için yaygara koparan vatandaşları soğutmuştu. Louis böylece belki
 de gizlenme yerini koruyan Fouche'ye döndü. Fouche kardeşini giyoti-
 ne gönderen eski bir radikaldi, fakat şimdi Fransa'daki en popüler ve en
 fazla hayranlık duyulan bir politikacıydı. Ama Fouche kaybedenin yanın-
 da yer almazdı. Louis'nin yardım ricasını yardımı gereksizmiş gibi yapı-
 rak -Napoleon'un hiçbir zaman iktidara gelemeyeceğine yemin ederek-
 geri çevirdi (ama bunun tersi olacağını biliyordu). Kuşkusuz kısa bir süre
 sonra Napoleon ve vatandaşlarından oluşan yeni ordusu Paris'i kuşattı.

Saltanatının tehlikede olduğunu görüp Fouche'nin kendisini al-
 dattığını anlayan ve bu güçlü, becerikli adamın Napoleon'un ekibinde
 olmasını istemeyen Kral Louis başbakanın tutuklanıp idam edilmesini
 istedi. 16 Mart 1815'te polis Paris sokaklarından birinde Fouche'nin
 arabasının etrafını sardı. Artık sonu gelmiş miydi? Belki, ama hemen
 değil. Fouche polise eski bir hükümet görevlisinin sokakta tutuklana-

mayacağıını söyledi. Bu hikâyeyi yutan polis onun evine gitmesine izin verdi. O gün daha sonra evine gidip tekrar tutuklandığını kendisine bildirdiler. Fouche başını salladı, ama memurlar evinden ayrılmadan önce son kez yıkanıp üzerini değiştirmesine izin verecek kadar nazik olabilirler miydi? İzin verdiler, Fouche çıktı ve dakikalar geçti. Fouche geri dönmedi. Sonunda polis yandaki odaya girdi, açık camdan aşağı sarkıp bahçeye inen merdiveni buldu.

O gün ve ertesi gün polis Fouche'yi bulmak için Paris'i altüst etti, ama o ana dek Napoleon'un topları uzaklardan duyulur olmuştu. Kral ve kralın bütün adamları şehirden kaçmak zorunda kaldılar. Napoleon şehre girer girmez Fouche kaçtığı yerden çıktı. Celladı bir kez daha kandırmıştı. Napoleon eski emniyet müdürünü selamlayıp ona eski görevini memnuniyetle iade etti yine. Napoleon'un Waterloo'ya kadar iktidarda kaldığı yüz gün boyunca Fransa'yı yöneten aslında Fouche'ydi. Napoleon düşürüldükten ve XVIII. Louis tahta geri döndükten sonra Fouche dokuz canlı bir kedi gibi yeni bir hükümete daha hizmet etti, o ana dek gücü ve nüfuzu o kadar artmıştı ki, kral bile ona meydan okuyamıyordu.

[Pers] Sultanı iki adamı ölüme mahkûm etmişti. Sultanın atını ne kadar sevdiğini bilen adamlardan bir tanesi hayatını bağışlarsa bir yıl içinde ata uçmayı öğreteceğini söyledi sultana. Kendini dünyadaki tek uçan ata binerken hayal eden sultan bunu kabul etti. Diğer adam inanamayan gözlerle arkadaşına baktı. "Atların uçamadığını biliyorsun. Nasıl olup da böyle delice bir fikirle çıkabildin ortaya? Yalnızca kaçınılmazı geciktiriyorsun o kadar." "Pek değil," dedi birinci mahkûm. "Kendime dört özgürlük şansını veriyorum. Birincisi sultan bu yıl ölebilir. İkincisi ben ölebilirim. At ölebilir. Ve dördüncüsü... belki ata uçmayı öğretebilirim!"

Güç Hilesi, R.G.H. Siu, S. 1979

Yorum

Eşi görülmemiş kargaşa döneminde Joseph Fouche zamanlama sanatındaki ustalığıyla hayatta kalmayı başardı. Fouche bize çok sayıda ders veriyor.

Birincisi, zamanın ruhunu tanımak çok önemlidir. Fouche her zaman iki adım ötesine bakıyor, kendisini güce ulaştıracak dalgayı buluyor ve onu kullanıyordu. Daima zamanla birlikte çalışmalı, eğilimleri ve değişimleri beklemeli ve gemiyi asla kaçırmamalısınız. Bazen zamanın ruhu belirsiz olabilir: Onu en gürültülü ve belirgin biçimiyle değil, gizli ve uykuda olduğu zaman tanıyın. Geçmişin enkazına sarılmak yerine geleceğin Napoleon'larını arayın.

İkincisi, hüküm süren rüzgârı tanımak onunla koşmak anlamına gelmez. Herhangi güçlü bir sosyal hareket etkili bir tepki doğurur ve bu tepkinin ne olacağını beklemek akıllıcadır, tıpkı Fouche'nin, Robespierre'in idamından sonra yaptığı gibi. O anın zirveye çıkan dalgasına binmek yerine gelgitin sizi güce geri götürmesini bekleyin.

ALABALIK VE KAYA BALIĞI

Mayıs ayında bir balıkçı elinde yapay bir sinekle Thames Nehri'nin kıyısında balık avlıyordu. Yemi o kadar ustaca attı ki, küçük bir balık ona doğru koşmaya başladı. Annesi küçük balığı durdurdu. "Asla çocuğum, tehlike olasılığı olduğu zaman çok dikkatli ol. Ölümcül olabilecek bir hareket yapmadan önce gerektiği kadar bekle. Şu görünenin gerçekten bir sinek mi, yoksa bir düşmanın dişleri mi olduğunu nereden biliyorsun? Bir başkasının senin için denemesine izin ver. Eğer sinekse muhtemelen ilk saldırıda kaçacaktır, ikinci saldırı o zaman başarıyla olmasa bile güvenle yapılabilir." Sözlerini bitirir bitirmez bir kaya balığı yapma sineği kaptı ve küçük balık için bir örnek oldu.

Masallar, Robert Dodsley, 1703-1764

Son olarak, Fouche'nin inanılmaz bir sabrı vardı. Kılıç ve kalkanınız olan sabır yoksa zamanlamanız başarısız olacak ve kaçınılmaz olarak kaybettiğinizi göreceksiniz. Zaman Fouche'nin aleyhindeyken mücadeleye etmedi, duygusallaşıp haşin bir şekilde sağa sola saldırmadı. Sükûnetini korudu ve kendini göstermedi, sonraki yükselişinde savunma duvarı görevi yapacak olan desteği topladı vatandaşlardan. Ne zaman kendini zayıf bir konumda bulsa zamana göre oynadı, eğer sabırlı olursa zamanın en iyi müttefiki olacağını biliyordu. O halde pençele-

rinizi çıkarıp saldıracığınız zaman olduğu gibi çimenlerin arasına saklanmak ya da bir kayanın altına süzölmek için de zamanı iyi tanıyın.

***Bir yeri tekrar ele geçirebiliriz, ama zamanı asla.
Napoleon Bonaparte, 1769-1821***

GÜCÜN ANAHTARLARI

Zaman, sonsuzluğun sınırsızlığını ve evreni daha dayanılır hale getirmek için bizim yarattığımız yapay bir kavramdır. Zaman kavramını yarattığımız için onu bir dereceye kadar şekillendirebilir, onunla hileler yapabiliriz. Çocuğun zamanı uzun ve yavaştır; bir yetişkinin zamanı ise korkutucu derecede hızlı geçer. O halde zaman değiştirebileceğimizi bildiğimiz algıya bağlıdır. Zaman sanatında ustalaşmada anlamamız gereken ilk şey budur. Eğer duygularımızın neden olduğu içimizdeki kargaşa zamanın hızlı geçmesine neden oluyorsa, buradan olaylara karşı gösterdiğimiz duygusal tepkileri kontrol edebilirsek zamanın çok daha yavaş geçeceği anlamını çıkarabiliriz. Olaylarla başetme şeklimizin böyle değişmesi gelecekle ilgili algımızı uzatır, korku ve öfkenin kapattığı olasılıkları açar, zamanlama sanatında temel gereksinim olan sabrı verir bize.

Uğraşmamız gereken üç tür zaman vardır; her biri beceri ve pratikle çözülebilen sorunlar getirir. İlk olarak *uzun zaman* vardır: sabır ve yumuşak bir rehberlikle idare edilmesi gereken, gereksiz yere uzamış, yıllar uzunluğunda gibi görünen bir zaman. Uzun zamanı idare edişimiz çoğunlukla savunmacıdır, dürtüsel olarak tepki vermeme, fırsatı bekleme sanatıdır bu. Sonra bu zorlanmış zaman vardır: saldırgan bir silah olarak kullanabileceğimiz, rakiplerimizin zamanlamasını bozabileceğimiz kısa bir süre. Son olarak da, bir planın hızla ve zorla bitirilmesi gereken *bitiş zamanı* vardır. Bekledik, doğru anı bulduk, artık tereddüt etmemeliyiz.

Uzun Zaman. Ünlü on yedinci yüzyıl Ming ressamı Chou Yung davranışını sonsuza kadar değiştiren bir hikâye anlatır. Bir kış ayı öğleden sonrasında nehrin karşısında yer alan bir kasabayı ziyaret etmek için yola çıkar. Yanında bazı önemli kitaplarla belgeler götürmek-

tedir ve bunları taşıması için bir genci görevlendirmiştir. Feribot nehrin diğer tarafına yanaşırken Chou Yung bir denizciye kapıları kapanmadan önce kasabaya varıp varamayacaklarını sorar, çünkü kasaba bir mil uzaktadır ve gece yaklaşmaktadır. Denizci gence ve gevşek bir biçimde bağlanmış kâğıtlarla kitaplara bakar. "Evet," diye cevap verir. "Eğer çok hızlı yürümezseniz."

Ama onlar yürümeye başladığı sırada güneş batar. Gece kasabanın dışında kalıp yerli haydutlara yem olmaktan korkan Chou ve genç gittikçe hızlı yürümeye, sonunda koşmaya başlarlar. Birden kitapları bağlayan ip kopar ve belgeler yere yayılır. Onları toparlamak uzun zamanlarını alır ve şehrin kapılarına geldiklerinde vakit çok geç olur.

Hızınızı korku ve sabırsızlıkla zorladığınızda halledilmesi gereken sorunlar ortaya çıkar ve acele etmeseniz harcayacağınız süreden daha fazlasını kaybedersiniz. Acele edenler gittikleri yere daha çabuk varabilirler, ama kâğıtlar her yere saçılır, yeni tehlikeler ortaya çıkar ve kendilerini sürekli bir kriz halinde ve yarattıkları sorunları çözerken bulurlar. Bazen tehlikenin karşısındaymiş gibi davranmamak en iyi harekettir; bekleyin, bilerek yavaşlayın. Zaman geçerken eninde sonunda sizin hayal etmediğiniz fırsatlar sunacaktır.

Beklemek yalnızca kendi duygularınızı değil, eylemi yanlışlıkla sizi hızlı hareket etmeye zorlayabilen çalışma arkadaşlarınızın da duygularını kontrol etmenizi gerektirir. Öte yandan rakipleriniz söz konusu olduğunda aynı hatayı teşvik edebilirsiniz: Eğer siz geri çekilip beklerken onları balıklama soruna sokarsanız müdahale edip kalan parçaları toplamanız gereken uygun an gelecektir. Bu zekice politika on yedinci yüzyıl büyük Japon imparatoru Tokugawa Ieyasu'nun temel stratejisiydi. General olarak hizmet ettiği önceki dik kafalı İmparator Hideyoshi, Kore'ye aceleci bir istila gerçekleştirdiğinde Ieyasu buna katılmadı. İstilanın bir felaket olacağını ve Hideyoshi'nin çöküşünü sağlayacağını biliyordu. Sabırla bir kenarda beklemek, hatta yıllar boyunca beklemek ve doğru an geldiğinde gücü ele geçirecek konumda olmak daha iyiydi, Ieyasu'nun büyük bir ustalıkla yaptığı şey de buydu.

Daha uzun yaşamak ya da o andan daha fazla zevk almak için zamanı bilerek yavaşlatmıyorsunuz, güç oyununu daha iyi oynamak

için yapıyorsunuz bunu. Birincisi, zihniniz bütün o acil durumlardan kurtulduğunda geleceğin daha ileri noktalarını görebileceksiniz. İkincisi, insanların önünüze atacıkları yemlere direnebilecek ve başka bir sabırsız enayi olmaktan kurtulacaksınız. Üçüncüsü, esnek olabilmek için daha fazla yeriniz olacak. Beklemediğiniz ve hızınızı zorlasaydınız kaçıracağınız fırsatlar çıkacak karşınıza. Dördüncüsü, birincisini tamamlamadan ikinci işe geçmeyeceksiniz. Gücünüzün temelini oluşturmak yıllar sürebilir; bu temelin güvenli olduğundan emin olun. Saman alevi gibi bir başarı olmasın sizinki; yavaş yavaş ve emin bir şekilde elde edilen başarı uzun süren tek başarı türüdür.

Son olarak, zamanı yavaşlatmak, biraz uzaklaşmanıza izin vererek ve sizi gelecekteki şeylerin şekillerini görebilmeniz için duygusal olarak daha az yüklü bir konuma yerleştirerek içinde yaşadığınız hayata dair bir bakış açısı sağlar size. Acele edenler genellikle yüzeysel bir olguyu gerçek eğilimlerle karıştırırlar, yalnızca görmek istedikleri şeyi görürler. Nahoş olsa ve işinizi daha da zorlaştırırsa da gerçekten olan şeyi görmek ne kadar iyidir.

Zorlanan Zaman. Zamanı zorlamadaki hile diğerlerinin zamanlamasını bozmaktır: onlara acele ettirmek, bekletmek, hızlarını değiştirmek, zamana dair algılarını bozmak. Siz sabırlı davranırken rakibinizin algısını bozarak kendiniz için zaman kazanmış olursunuz, ki bu da oyunun yarısıdır.

1473'te büyük Türk padişahı Fatih Sultan Mehmed iki ülke arasında yıllardır aralıklı olarak devam eden savaşı durdurmak için Macarları görüşmeye davet etti. Macar elçisi görüşmeleri başlatmak üzere Türkiye'ye geldiğinde Türk yetkililer özür dilediler, Sultan Mehmed uzun süreli düşmanı Uzun Hasan'la çarpışmak üzere başkent İstanbul'dan ayrılmıştı. Ama Macaristan'la acilen barış istiyordu, bu nedenle elçinin cephede kendisine katılmasını istemişti.

Elçi savaş meydanına vardığında Mehmed hızlı rakibinin peşinde doğuya doğru yola çıkmıştı. Bu durum birkaç kez tekrarlandı. Elçi nerede durursa Türkler onun için hoş ama zaman alıcı törenlerle gösterişli ziyafetler veriyor ve hediyeler sunuyorlardı. Sonunda Mehmed,

Uzun Hasan'ı yendi ve elçiyle buluştu. Ama Macaristan'la barış şartları son derece sertti. Birkaç gün sonra görüşmeler sona erdi ve her zamanki koşullar sürdü. Ama bunun Mehmed için bir sakıncası yoktu. Aslında baştan beri bunu planlamıştı. Uzun'a karşı harekâtını planlarken ordularını doğuya göndermenin batı cephesini savunmasız bırakacağını biliyordu. Macaristan'ın zayıflığından ve dikkatini başka yöne çevrili olmasından faydalanmasını önlemek için önce düşmanının önüne barış yemi atmış, sonra onları bekletmişti; bütün bunları kendi şartlarına göre yapmıştı.

İnsanları bekletmek zamanı zorlamanın etkili bir yoludur, ne yapmaya çalıştığınızı anlamadıkları sürece tabii. Saati siz kontrol ederseniz onlar tereddüt içinde beklerler. Karşı etki de aynı biçimde güçlüdür. Rakiplerinizi acele ettirirsiniz. Onlarla işe yavaş başlarsınız, ardından birdenbire baskı uygular, her şeyin bir anda olduğunu hissetmelerini sağlarsınız. Düşünecek zamanı olmayan insanlar hata yaparlar, bu yüzden onlara zaman sınırı koyun. Bu Machiavelli'nin Borgia'da hayran olduğu bir tekniktir. Borgia görüşmeler sırasında birdenbire telaşla bir karar için baskı yapar, rakibinin zamanlamasını ve sabrını altüst ederdi. Kim Borgia'yı bekletmeye cesaret edebilirdi ki?

Ünlü sanat eseri satıcısı Joseph Duveen, John D. Rockefeller gibi kararsız bir alıcıya bir zaman sınırı getirirse -tablo ülkeden çıkmak zorunda, başka bir müşteri daha ilgileniyor- müşterinin tam zamanında alacağını biliyordu. Freud yıllarca hiçbir iyileşme olmaksızın psikanaliz uyguladığı hastaların terapinin bitiş tarihini belirlerse birdenbire mucizevi şekilde iyileştiklerini farketmişti. Ünlü Fransız psikanalist Jacques Lacan bu teknikte bir başka yöntem kullanmıştı: Bazen her zamanki bir saatlik seansları hiçbir uyarıda bulunmaksızın on dakika sonra kesiveriyordu. Bu birkaç kere tekrarlandıktan sonra hasta saatin büyük bir bölümünü bir anlamı olmayan şeyleri anlatarak geçirmektense zamanını en iyi şekilde kullanmayı öğreniyordu. O halde zaman sınırlaması güçlü bir araçtır. Kararsızlığı sona erdirir ve insanları karar vermeye veya konuya gelmeye zorlar; asla sizi onların çekilmez şartların-

da oynamaya zorlamalarına izin vermeyin. Onlara asla zaman vermeyin.

Sihirbazlar ve şovmenler zamanı zorlamada uzmandırlar. Houdini çoğu kez ellerini birkaç dakikada kurtarıyor, ama kaçışını bir saate kadar uzatıyor, seyirciyi terletiyordu. Sihirbazlar zaman algımızı değiştirmenin en iyi yolunun hızı yavaşlatmak olduğunu çok iyi bilmişlerdir her zaman. Kuşku yaratmak zamana ürkütücü bir duraklama getirir. Sihirbazın el hareketleri ne kadar yavaşsa hız yanılması yaratmak, insanların tavşanın birdenbire ortaya çıktığını düşünmelerini sağlamak o kadar kolaydı. On dokuzuncu yüzyıl sihirbazı Jean-Eugene Robert-Houdin bu etkiye özellikle dikkat çekmiştir. "Hikâye ne kadar yavaş anlatılırsa, o kadar kısa görünür."

Yavaş olmak yaptığınız şeyin daha ilginç görünmesini de sağlar, izleyiciler hızınıza uyar, büyülenir. Zamanın zevkle akıp gittiği bir durumdur bu. Hipnotizmacının zaman algısını değiştirmede kullandığı bu tür yanılımaların pratiğini yapmalısınız.

Bitiş Zamanı. Oyunu büyük bir ustalıkla oynayabilirsiniz -hareket etmek için doğru anı beklemek, zamanlamalarını bozarak rakiplerinizi şaşırtmak- ama nasıl bitireceğinizi bilmiyorsanız bunun bir anlamı olmaz. Sabır timsali gibi görünen, ama aslında işleri bitişe getirmekten korkan o insanlardan olmayın. Doğru anda rakibinizin üzerine acımasızca çullanmaya istekli değilseniz sabrın bir değeri yoktur. Sonucun gelmesi için gerektiği kadar bekleyebilirsiniz, ama geldiği zaman hızlı hareket edebilmelisiniz. Rakibinizi felç etmek için hızı kullanın, yapabileceğiniz her türlü hatayı gizleyin, insanları yetki ve kesinlik havasıyla etkileyin.

Yılan oynatıcısının sabrıyla yılanı sakın ve düzenli ritmlerle dışarı çekebilirsiniz. Ama yılan dışarı çıktıktan sonra ayağınızı ölümcül başı üzerinde tutar mıydınız? Son aşamada en ufak bir aksaklık olması için hiçbir zaman iyi bir neden yoktur. Zamanlamadaki uzmanlığınız hakkında ancak bitiş zamanını kullanışınıza bakarak -hızı nasıl değiştirip işleri hızlı ve kesin bir sonuca ulaştırdığınızla- bir hüküm verilebilir.

İmaj: Atmaca. Sabırla ve sessizce gökyüzünde yükseklerde dolaşır, her şeyi keskin gözleriyle görür. Aşağıdakilerin izlendiklerinden haberleri yoktur. Zamanı geldiğinde atmaca ansızın karşı konulamaz bir hızla aşağı doğru süzülür; avı ne olduğunu bile anlamadan kuşun mengeneye benzer pençeleri onu gökyüzüne taşır.

Otorite: İnsanların işlerinde de gelgit vardır, / Yükselen dalga insanı bolluğa taşır, / Bu dalgayı kaçırانların tüm hayat yolculuğu / Yokluk ve acılar içinde geçmeye mahkûmdur (Julius Caesar, William Shakespeare, 1564-1616).

Dizginleri bırakıp zamanın getirdiklerine uymakla kazanılacak bir güç yoktur. Zamana rehberlik etmelisiniz, yoksa acımasız kurbanı olursunuz. Dolayısıyla bu yasanın tersi yoktur.

YASA 36

SAHİP OLAMADIKLARINIZI KÜÇÜMSEYİN: ONLARA ALDIRMAMAK EN İYİ İNTİKAMDIR

HÜKÜM

Önemsiz bir sorunu kabul ederek ona bir varlık ve paye veriyorsunuz. Düşmana ne kadar dikkat ederseniz onu o kadar güçlü yaparsınız; küçük bir hata tamir etmeye çalıştığınızda daha kötü ve daha göze çarpar hale gelir. Bazen işleri olurlarına bırakmak daha iyidir. Eğer istediğiniz, ama sahip olmadığınız bir şey varsa onu küçümsediğinizi gösterin. Ne kadar az ilgi gösterirseniz, o kadar üstün görünürsünüz.

YASAYI ÇİĞNEMEK

Meksikalı asi lider Pancho Villa bir haydut çetesinin şefi olarak işe başlamıştı, ama 1910 yılında Meksika'da ihtilal olunca bir tür halk kahramanı oldu, trenleri soyarak parayı yoksullara dağıttı, cüretkâr yağmalar yaptı ve romantik kaçamaklarla kadınları etkiledi. Maceraları Amerikalılar büyülüyordu; başka bir çağın adamı gibiydi, kısmen Robin Hood, kısmen Don Juan. Ancak birkaç yıllık acımasız bir savaştan General Carranza ihtilalin galibi olarak çıktı; Villa'yı yendi ve adamları evlerine, Chihuahua'nın kuzeyine döndüler. Ordusu dağılınca tekrar haydutluğa dönüp halkın gözünden düştü. Sonunda, belki de çaresizlikten Birleşik Devletler'e, sorunlarının kaynağı olarak suçladığı *gringo*'lara sövüp saymaya başladı.

1916 yılı Mart ayında Pancho Villa, Columbus, New Meksiko'yu istila etti. Kenti yakıp yıkarken o ve çetesi on yedi Amerikan askerini ve sivilleri öldürdü. Başkan Woodrow Wilson birçok Amerikalı gibi Villa'ya hayrandı; ama şimdi haydutun cezalandırılması gerekiyordu. Wilson'ın danışmanları Villa'yı ele geçirmek için Meksiko'ya bir tabur asker göndermesi için ısrar ettiler. Birleşik Devletler gibi büyük bir güç için bölgesini işgal eden bir güce karşılık vermemek en kötü işaret olurdu. Üstelik, diye devam ettiler, birçok Amerikalı, Wilson'ı savaş karşıtı olarak görüyor ve bunun şiddete karşılık vermeme ilkesi olduğundan kuşkulanıyordu; bu nedenle başkanın güç gösterisinde bulunarak cesaretini ve erkekliliğini kanıtlaması gerekiyordu.

Wilson'ın üzerindeki baskı büyüktü ve bir ay geçmeden Carranza hükümetinin de onayıyla on bin kişilik askerini Pancho Villa'yı yakalamak için gönderdi. Bu girişime Cezalandırma Seferi deniyordu ve lideri Filipinler'deki gerillaları ve Amerika'nın güneybatısındaki kızıldenizleri yenen atılğan General John J. Pershing'di. Pershing'in Pancho Villa'yı bulup yeneceği kesindi.

Cezalandırma Seferi sansasyonel bir hikâye haline geldi ve arabalar dolusu Birleşik Devletler muhabiri Pershing'i takip etti. Bu hareketin Amerikan gücünü sınavacağını yazıyorlardı. Askerler en son silahları taşıyor, telsizle iletişim kuruyor ve havadan keşifle destekleniyordu.

İlk birkaç ay içinde askerler Kuzey Meksiko'nun ıssız bölgelerini taramak için küçük birimlere ayrıldı. Amerikalılar Villa'nın ele geçmesini sağlayacak olan bilgi için 50.000 dolar teklif ettiler. Ama haydutluğa dönünce Villa konusunda gözleri açılan Meksika halkı, bu güçlü Amerikan ordusuna meydan okuduğu için yine bir idol haline getirmişti onu. Pershing'e yanlış bilgiler vermeye başladılar: Villa şu köyde ya da bu dağda görülmüştü, uçaklar dağılıyor, taburlar peşinden koşuyordu ama kurnaz haydut her zaman Amerikan ordusunun bir adım ötesinde görünüyordu.

O yılın yaz ayına dek sefere katılan asker sayısı 123.000 kişiye çıkarıldı. İnsanı aptallaştıran sıcaktan, sivrisineklerden, ıssız bölgeden yakınıyorlardı. Zaten iyi gözle bakılmadıkları kırsal kesimde zorlukla

yürürken hem yerli halkı, hem de Meksika hükümetini çileden çıkarıyorlardı. Bir ara Pancho Villa, Meksika ordusuyla girdiği bir çarpışma sırasında aldığı yarayı iyileştirmek için dağdaki bir mağaraya saklanmıştı; bulunduğu yüksek yerden aşağı bakınca Pershing'in yorgun Amerikan askerlerini hedeflerine hiç ulaşmadan dağlarda ileri geri yürüttüğünü gördü.

Villa kışa kadar kedi fare oyununu sürdürdü. Amerikalılar bu işi basit bir güldürü olarak görmeye başladılar; aslında Villa'ya bir kez daha hayran olmaya, güçlü bir ordudan kaçışını sağlayan kaynaklarına saygı duymaya başladılar. 1917 yılı Ocak ayında Wilson nihayet Pershing'e geri çekilme emri verdi. Askerler Amerikan topraklarına geri dönerken asi güçler onları takip ederek Birleşik Devletler ordusunun arka taraflarını korumak için uçaklar kullanmaya zorladılar. Cezalandırma Seferi kendini cezalandırmıştı, en aşağılayıcı türde bir geri çekilmeye dönüşmüştü sefer.

TILKI VE ÜZÜMLER

Aılıktan ölmek üzere olan bir tilki yukardaki asmalardan sarkan mor renkli, leziz üzümleri görür. Öğle yemeği için onları çok ister, ama uzandığında üzümlere yetişemez. "Ah, neyse zaten ekşi görünüyorlar, onları ancak aptallar yer!"

Ağlayıp sızlanmak yerine üzümlerin ekşi olduğunu söylemesi akıllıca değil mi?

Masallar, Jean de La Fontaine, 1621-1695

Yorum

Woodrow Wilson Cezalandırma Seferini güç gösterisi olarak düzenlemişti: Pancho Villa'ya bir ders verecekti ve bu arada dünyaya, büyük ya da küçük hiç kimsenin güçlü Birleşik Devletler'e saldıramayacağını gösterecekti. Sefer birkaç hafta içinde sona erecek ve Villa unutulacaktı.

Durum böyle gelişmedi. Sefer uzadıkça dikkati Amerikalıların yetersizliğine ve Villa'nın zekâsına çaktı. Kısa sürede unutilan şey Villa değil, her şeyi başlatan saldırıydı. Ufak bir kızgınlık uluslararası bir utanca dönüşürken ve öfkeden deliye dönmüş Amerikalılar daha fazla

asker gönderirken takip eden ve takip edilen -ve hâlâ özgür kalmayı başaran- arasındaki dengesizlik olayı bir şakaya dönüştürdü. Ve sonunda ordu aşağılanmış bir şekilde Meksika'dan çıkmak zorunda kaldı. Cezalandırma Seferi başarmaya çıktığı şeyin tersini yapmıştı. Villa'yı yalnızca özgür bırakmakla kalmadı, her zamankinden daha popüler hale getirdi.

Wilson bundan farklı olarak ne yapabilirdi? Carranza hükümetinin Villa'yı kendisi adına yakalaması için baskı yapabilirdi. Buna alternatif olarak, Cezalandırma Seferi başlamadan önce birçok Meksikalı, Villa'dan bıktığı için onlarla sessizce çalışabilir ve haydudu yakalamak için çok daha küçük bir saldırı için desteklerini alabilirdi. Sınırın Amerikan bölümünde bir tuzak hazırlayarak sonraki saldırıyı bekleyebilirdi. Veya olaya şimdilik aldırılmayabilir, Meksikalıların Villa'dan kendi güçleriyle kurtulmalarını bekleyebilirdi.

Şunu hatırlayın: Durumun sizi rahatsız etmesini siz seçiyorsunuz. Sizi kızdıran saldırganı farketmemeyi, durumun sizin için önemsiz ve ilginizi çekmeyecek kadar değersiz olduğunu düşünmeyi seçebilirsiniz kolayca. Bu etkili bir harekettir. Tepki vermediğiniz şey sizi boş bir girişime sürükleyemez. Gururunuz işin içinde değildir. Sinir bozucu bir sineğe verebileceğiniz en iyi ders ona aldırılmayarak unutulup gitmesine neden olmaktır. Eğer aldırılmamak mümkün değilse (Pancho Villa aslında Amerikan vatandaşlarını öldürmüştü), onu yok etmek için gizlice komplo kurun, ama uzaklaşacak ya da kendi kendine ölüp gidecek rahatsız edici bir böceğe bilmeden dikkat çekmeyin hiçbir zaman. Böylesi karışıklıklar için zaman ve enerji harcarsanız bu sizin hatanızdır. Uzun vadede size zarar veremeyecek olan şeyi küçümseme ya da ona sırtınızı dönme kartını oynamayı öğrenin.

Yalnızca düşünün... beni ele geçirmeye çalışmak hükümetinize 130 milyon dolara patladı. Onları zorlu, dağlık tepelik bir ülkeye çektim. Bazen kesintisiz elli millik yol boyunca içecek suları olmadı. Güneş ve sivrisinekten başka hiçbir şey yoktu... Ve hiçbir şey kazanılmadı.

Pancho Villa, 1878-1923

YASAYA UYMAK

1527 yılında İngiltere Kralı VIII. Henry karısı Catherine'den kurtulmak için bir yol bulması gerektiğine karar verdi. Catherine bir oğul, hanedanını sürdürecektir olan bir erkek vâris doğuramamıştı ve Henry bunun nedenini biliyordu. İncil'de bir bölüm okumuştur. "Ve eğer adam kardeşinin karısını alırsa bu iyi bir şey değildir: kardeşinin çıplaklığını açmış olur; çocuksuz kalacaklardır." Henry'yle evlenmeden önce Catherine onun ağabeyi Arthur'la evliydi, fakat Arthur beş ay sonra ölmüştü. Henry uygun zamanı bekleyip ağabeyinin dul karısıyla evlenmişti.

Catherine, İspanya Kralı Ferdinand'la Kraliçe Isabella'nın kızıydı ve onunla evlenerek Henry değerli bir ittifakı sürdürmüş oluyordu. Ancak şimdi Catherine, Arthur'la olan kısa evliliğinin hiçbir zaman gerdeğe girerek tamamlanmadığına Henry'yi ikna etmek zorundaydı. Aksi takdirde Henry ilişkilerini ensest olarak görecektir ve evlilikleri geçersiz olacaktır. Catherine, Arthur'la olan evliliği süresince bakire olarak kaldığında ısrar etti ve Papa VII. Clement bu birliği kutsayarak onu destekledi, ki eğer evliliği ensest olarak görseydi bunu asla yapamazdı. Fakat Catherine, Henry'yle yıllar süren evlilik boyunca bir oğul doğuramadı ve 1520 yılının başlarında menopoza girdi. Krala göre bunun tek bir anlamı vardı: Bakireliği konusunda yalan söylemişti, birliktelikleri aile içi zinaya giriyordu ve Tanrı onları cezalandırmıştı.

Henry'nin Catherine'den kurtulmak istemesinin bir başka nedeni daha vardı: Daha genç bir kadın olan Anne Boleyn'e âşık olmuştu. Ona yalnızca âşık değildi, eğer onunla evlenirse hâlâ yasal bir oğul olacağı umudunu taşıyordu. Dolayısıyla Catherine'le olan evliliğinin iptal edilmesi gerekiyordu. Ama Henry bunun için Vatikan'a başvurmak zorundaydı. Papa Clement evliliği asla iptal etmedi.

1527 yılı yaz ayına kadar Henry'nin olanaksız gerçekleştirilmeye teşebbüs edeceği -Clement'in arzusuna karşın evliliğini iptal edeceği- söylentisi bütün Avrupa'da yayıldı. Catherine gönüllü olarak manastıra girmek bir yana evliliğinden asla vazgeçmiyordu. Ama Henry'nin kendisine özgü stratejisi vardı: Catherine'le aynı yatakta yatmayı bıraktı, çünkü onu yasal karısı olarak değil, yengesini olarak görüyordu. Onu

Arthur'un dul karısının unvanı olan Galler Prensesi olarak çağırılmaya devam ediyordu. Sonunda 1531 yılında onu saraydan çıkardı ve uzak bir kaleye gönderdi. Papa bir Katoliğin karşı karşıya kalabileceği en ciddi ceza olan aforoz etme tehditiyle Henry'ye, Catherine'i saraya geri getirmesi emrini verdi. Henry yalnızca bu tehdide aldırılmamakla kalmadı, Catherine'le olan evliliğinin bittiğinde ısrar edip 1533 yılında Anne Boleyn'le evlendi.

Clement bu evliliği tanımayı reddetti, ama Henry buna aldırılmadı. Artık papanın yetkisini tanıımıyordu; Roma Katolik Kilisesi'yle ilişkisini keserek onun yerine İngiltere Kilisesi'ni kurdu ve yeni kilisenin başı oldu. Yeni kurulan kilise Anne Boleyn'i İngiltere'nin yasal kraliçesi ilan etti.

Papa kitaptaki her türlü tehdidi denedi, ama hiçbir şey işe yaramadı. Henry ona aldırılmıyordu. Clement öfkeden çıldırıyordu, hiç kimse ona böyle saygısızlık etmemişti. Henry onu aşağılamıştı ve yardım alacağı bir güç yoktu. Aforoz etme (sürekli olarak tehdit ettiği, ama yapmadığı bir şeydi) artık önemli değildi.

Catherine de Henry'nin küçümsemesinin yakıcılığını hissediyordu. Savaşmaya çalışmıştı, ama Henry'yle konuşurken sözleri sağır kulaklara hitap ediyor gibiydi, kısa süre içinde de kimsenin kulaklarına hitap etmedi zaten. Saraydan çıkarılan, kral tarafından aldırılmayan, öfke ve düşüklüğünden deliye dönen Catherine yavaş yavaş çöktü ve sonunda 1536 yılında kalp kırıklığının habisi tümörü yüzünden öldü.

Bir keresinde G. K. Chesterton'un ekonomik görüşleri gazetede George Bernard Shaw tarafından kötü eleştirilmişti. Arkadaşları boş yere buna cevap vermesini beklediler. Tarihi Hilare Belloc ona serzenişte bulundu. "Sevgili Belloc," dedi Chesterton. "Ona cevap verdim. Shaw'ın zekâsında bir insan için sessizlik en dayanılmaz cevaptır."

Küçük, Kahverengi Anekdot Defteri, Clifton Fadiman, ed., 1985

Yorum

Bir kişiyi dikkate aldığınızda, her biriniz diğerinin eylem ve tepkilerine göre adım atan bir tür ortak haline gelirsiniz. Bu süreçte insiyatifi-

nizi kaybedersiniz. Bütün etkileşimlerin dinamiğidir bu. Diğer kişiyi tanıyarak, yalnızca kavga etmek için bile olsa, kendinizi onun etkisine açmış olursunuz. Eğer Henry, Catherine'le inatlaşsaydı, kararlılığını zayıflatacak ve eninde sonunda kendisini yoracak sonsuz tartışmalar batağına saplanmış olurdu. (Catherine güçlü, inatçı bir kadındı.) Evliliğinin geçerliliği konusunda Clement'in kararını değiştirmeye ya da onunla görüşüp uzlaşmaya çalışsaydı Clement'in en sevdiği taktiğin çıkmazına girerdi: zaman kazanmak, esneklik vaat etmek, ama sonunda papaların her zaman elde ettiği şeyi elde etmek, yani istediklerini.

Henry bunların hiçbirini kabul edemezdi. Yıkıcı bir güç oyunu oynadı: tam bir küçümseme. İnsanlara aldırılmayarak onları dışlırsınız. Bu onları rahatsız eder ve öfkelenirir; ama sizinle bir alışverişleri olmadığı için yapabilecekleri bir şey yoktur.

Bu, yasanın rahatsız edici yanıdır. Küçümseme kartını oynamak çok güçlüdür, çünkü çatışmanın şartlarını belirlemenize izin verir. Savaş sizin şartlarınızda yapılır. Bu en büyük güç duruşudur: Siz kralsınız ve sizi kızdıran şeye aldırılmıyorsunuz. Bu taktiğin insanları nasıl kızdırdığını izleyin, yaptıklarının yarısı sizin dikkatinizi çekmeye yöneliktir ve kendinizi onlardan uzak tuttuğunuzda düşükrıklığı içinde debelenip dururlar.

İNSANOĞLU: Onu tekmele, seni affedecektir. İltifat et, gerçeği görebilir ya da göremez. Ama ona aldırılmazsan senden nefret edecektir.

İdris Şah, Rüyalar Kervanı, 1968

GÜCÜN ANAHTARLARI

Arzular genellikle çelişkili etkiler yaratır. Bir şeyi ne kadar çok ister, ne kadar peşine düşerseniz sizden o kadar kaçır. Ne kadar ilgi gösterirseniz arzu öznenizi o kadar tiksindirirsiniz. Çünkü ilginiz çok güçlüdür, insanları sıkır, hatta korkutur. Kontrol edilemez arzu sizin zayıf, değersiz, acınası görünmenize neden olabilir.

İstedığınız şeye sırtınızı dönmeniz, hoşlanmadığınızı veya küçümse-
diğinizi göstermeniz gerekir. Bu hedefinizi çıldırtacak olan güçlü bir tep-
kidir. Sizin üzerinizde etki yaratmak için kendi arzularına göre tepki vere-
ceklerdir, belki size sahip olmak, belki de sizi incitmeye yönelik. Eğer si-
ze sahip olmak isterlerse baştan çıkarmanın ilk adımını başarıyla ta-
mamlamış olursunuz. Eğer sizi incitmek isterlerse onları rahatsız etmiş
ve sizin kurallarınızla oynamalarını sağlamış olursunuz (insanlara onları
eyleme geçirmek üzere yem atma konusundaki Yasa 8 ve 39'a bakınız).

Küçük görme kralın ayrıcalığıdır. Gözlerini üzerine çevirdiği, gör-
meye karar verdiği şey gerçekliği olan şeydir; aldırmadığı ve sırtını çe-
virdiği şeyin bir önemi yoktur. Bu, Kral XIV. Louis'nin silahıydı, eğer
sizden hoşlanmazsa orada değilmişsiniz gibi davranır, iletişimin dina-
miğini keserek üstünlüğünü sürdürürdü. Küçümseme kartını oynadığı-
nızda, insanlara düzenli aralıklarla onlarsız yapabileceğinizi gösterdi-
ğiniz güçtür bu.

***Bu bakımdan, tanıdığınız herkesin -kadın ya da erkek-
arkadaşlığından kolayca vazgeçebileceğinizi bilmelerini sağlamanız
akıllıcadır. Bu arkadaşlığınızı güçlendirecektir. Hayır, onlara karşı
olan tutumunuza arasına küçümseme tohumları serpmenizin bir zararı
olmaz; böyle yapmanız arkadaşlığınıza daha fazla değer vermelerini
sağlayacaktır. Chi non stima vien stimato, saygısızlık saygı görmek
içindir, atasözünün İtalyancasıdır. Ama eğer bir kişi hakkında çok iyi
şeyler düşünüyorsak bunu o kişiden bir suç gibi gizlemeliyiz. Bu çok
hoş bir şey değildir, ama doğrudur. İnsanı bir yana bırak, köpek bile
kendisine çok nazik davranılmasından hoşlanmaz!***

Arthur Schopenhauer, 1788-1860

Eğer aldırılmayı seçmek gücünüzü artırıyororsa bunun tersi yak-
laşımın da -sadakat ve bağlılık- sizi çoğu kez zayıflattığı anlamı çıkar
buradan. Zayıf bir düşmana gereksiz dikkat harcamak sizi zayıf gösterir
ve böylesi bir düşmanı ezmeniz ne kadar zaman alırsa düşman o
kadar büyük görünür. Atinalılar M.Ö. 415'te Sicilya Adası'nı fethetmek
üzere yola çıktıklarında dev bir güç zayıf bir güce saldırıyordu. Ama
Sicilya'nın en önemli şehir devleti Sirakuza uzun süreli çatışmayla Ati-

nalıları birbirine düşürerek ününü ve güvenini arttırdı. Sonunda Atina'yı yenerek sonraki yüzyıllar içinde kendine haklı bir ün kazandı. Son dönemlerde Başkan John F. Kennedy, Kübalı Fidel Castro'ya karşı tutumunda aynı hatayı yaptı: Domuzlar Körfezi'ndeki başarısız istilasını Castro'yu uluslararası bir kahraman durumuna getirdi.

İkinci tehlike: Eğer sinir bozan birini ezmede başarılı olsanız, hatıta onda ufak bir yara da açsanız zayıf taraf için sempati toplamış olursunuz. Franklin D. Roosevelt hakkındaki eleştiriler yönetiminin hükümet projelerine harcadığı para konusunda acı bir şekilde şikâyet ediyordu, fakat bu saldırılar Büyük Ekonomik Bunalım'ı sona erdirmeye çalışır görünen halk arasında yankı bulmadı. Rakipleri ne kadar savurgan hale geldiğini göstermek için bir örnek bulduklarını düşünüyorlardı: büyük dikkat ve paralar harcadığı köpeği Fala. Eleştirmenler bu duyarsızlığa -birçok Amerikalı yoksulluk çekerken vergi mükelleflerinin paralarını bir köpek için harcamaya- karşı büyük öfke doluydu. Ama Roosevelt'in bir cevabı vardı: Eleştirmenler savunmasız bir köpeğe nasıl saldırabilirlerdi? Fala'nın savunması hakkında yaptığı konuşma en popüler konuşmalarından biriydi. Bu durumda, zayıf taraf başkanın köpeğiydi ve saldırı geri tepmişti, uzun vadede yalnızca başkanı daha sempatik göstermişti, çünkü çoğu insan doğal olarak "mazlumun" yanında yer alır, tıpkı Amerikan halkının Pancho Villa'ya sempati duyduğu gibi.

MERKEP VE BAHÇIVAN

Merkep bir gün kazayla kuyruğunu kaybeder, bu onun için çok feci bir ıstırap kaynağıdır. Her yerde kuyruğunu arar, tekrar yerine takacağını düşünecek kadar aptaldır. Otlaktan geçer ve bir bahçeye girer. Onu gören bahçivan çiçeklerini ezmesine dayanamayarak büyük bir öfkeyle merkebin yanına gider, kulaklarını kesip bahçeden kovar. Kuyruğunu kaybettiği için yakınan merkep kulaklarının olmadığını görünce daha büyük bir ıstırapa gömülür.

Masallar, Pilpay, Hindistan, IV. Yüzyıl

Hatalarımızı tamir etmek istememiz doğaldır, ama ne kadar çok denersek o kadar kötü hale getiririz. Bazen oldukları gibi bırakmak daha politiktir. 1971'de *New York Times* Birleşik Devletler'in Hindiçini'yle ilgisini konu alan Pentagon Belgeleri'ni yayınladığında Henry Kissinger büyük bir öfke patlaması geçirdi. Nixon yönetiminin bu türlü zarar verici bir sızıntıya karşı savunmasızlığı yüzünden öfkeye kapılarak sonunda sızıntıyı tıkamak için Tesisatçılar olarak adlandırılan bir grubun oluşturulmasına yönelik tavsiyelerde bulundu. Bu grup daha sonra Watergate Oteli'nde Demokrat Parti'nin ofislerine gizlice girip Nixon'ın düşüşünü hazırlayan olaylar zincirini başlatan birimdi. Gerçekte Pentagon Belgeleri'nin yayınlanması idareye yönelik ciddi bir tehdit değildi, ama Kissinger'ın tepkisi onu önemli bir olay haline getirdi. Sorunu halletmeye çalışırken başka bir sorun yarattı: sonunda hükümete çok daha büyük zarar veren güvenlik paranoyası. Pentagon Belgeleri'ne aldırmasaydı yarattıkları skandal sonunda unutulup giderdi.

MAYMUN VE BEZELYELER

Bir maymun avuç dolusu bezelye taşımaktadır. Küçük bir bezelye yere düşer. Onu almaya çalışırken yirmi tanesini düşürür. Yirmi tanesini almaya çalışırken hepsini düşürür. Sonra kendisini kaybederek bütün bezelyeleri her yöne dağıtır ve kaçar.

Masallar, Leo Tolstoy, 1828-1910

Soruna odaklanıp sizin için ne kadar kaygı yarattığını herkese göstererek durumu daha da kötüleştirmek yerine durumu horgören aristokrati oynamak, sorunun varlığını kabul etme tenezzülünde bulunmamak daha akıllıcadır. Bu stratejiyi uygulamanın birkaç yolu vardır.

Birincisi, ekşi üzüm yaklaşımıdır. Eğer istediğiniz ama elde edemediğiniz bir şey varsa yapabileceğiniz en kötü şey o konuda yakınlıkla düşünceliğinize dikkat çekmektir. Çok daha güçlü bir diğer taktik ise sizi baştan beri hiç ilgilendirmemiş gibi davranmaktır. Yazar George Sand'ın destekçileri 1861'de onu Academie Française'nin ilk kadın üyeliğine aday gösterdiklerinde Sand akademinin onu asla kabul etmeyeceğini hemen gördü. Ama şikâyet edip sızlanmak yerine bu eski,

olduğundan fazla değer verilen, ilgisiz gevezeler grubuna ait olmakla ilgilenmediğini söyledi. Küçümsemesi mükemmel bir tepkiydi. Eğer gruba alınmamasına karşı öfke gösterseydi oranın kendisi için ne anlama geldiğini açık etmiş olurdu. Bunun yerine akademiye yaşlı erkekler kulübü damgasını bastı; zamanını onlarla geçirmek zorunda olmadığı için neden kızması ya da düşkürlüğüne uğraması gerekiyordu? "Ekşi üzüm" stratejisi bazen zayıflığın yansıması olarak görülür; fakat gerçekte güçlünün taktiğidir.

İkincisi, sizden aşağıda olan biri size saldırdığında bu saldırının farkına bile varmadığınızı göstererek insanların dikkatini saptırın. Saldırının sizi ne kadar az etkilediğini göstermek için başka bir yöne bakın veya tatlı bir şekilde cevap verin. Benzeri şekilde, kendiniz bir hata yaptığınızda en iyi tepki hafife alarak hatanızı küçümsemenizdir.

Çay seremonisi öğrencisi Japon İmparator Go-Saiin, bütün saray mensuplarının kıskandığı paha biçilemez antika bir çay kâsesine sahipti. Bir gün bir konuğu, Daihagon Tsunehiro yakından inceleyebilmek için kâseyi ışığa götürüp götüremeyeceğini sordu. Kâse masadan ender olarak kaldırılırdı, ama imparator çok keyifliydi ve izin verdi. Ama Dainagon kâseyi verandaya çıkarıp ışığa doğru tuttuğu sırada elinden kaydı ve bahçedeki bir taşın üzerine düşüp paramparça oldu.

Şüphesiz imparator öfkeden deliye dönmüştü. "Onu bu şekilde düşürdüğüm için çok sakarım," dedi Dainagon başını eğerek. "Ama çok büyük bir zarar verilmedi aslında. Bu İdo çay kâsesi çok eskiydi ve daha ne kadar dayanacağını söylemek çok zor, ama zaten halkın yararlandığı bir şey de değildi, bu yüzden böyle kırılmış olmasının büyük şans olduğunu düşünüyorum." Bu şaşırtıcı cevabın etkisi çabuk oldu. İmparator sakinleşti. Dainagon ne ağlayıp sızlanmış, ne de tekrar tekrar özür dilemişti, ama hatasını küçümseyerek kendi gücü ve değerine dair işaret vermişti. İmparatorun da benzeri şekilde aristokrat kayıtsızlıkla tepki vermesi gerekiyordu; öfkesi onu düşük seviyeli ve zavallı biri olarak gösterirdi, Dainagon'un lehine kullanabileceği bir imajdı bu.

Eşitler arasında bu taktik geri tepebilir. Kayıtsızlığınız duygusuz görünmenize neden olabilir. Ama efendinizin yanındayken eğer he-

men ve büyük telaş göstermeden hareket ederseniz çok işe yarar. Öfkeli tepkisi yanınızdan geçip gider ve küçük hesaplar peşinde olmadığını herkese gösterme fırsatı vermiş olursunuz ona.

Bazıları her şey hakkında dedikodu yaparken bazıları da her şey hakkında boşuna telaş eder. Her zaman büyük konuşurlar, [ve] her şeyi ciddiye alırlar, bir kavga çıkarıp, olayı esrarlı hale getirirler. Çok az derdin içinize işlemesine izin vermelisiniz, aksi takdirde kendinize nedensiz kaygı yüklemiş olursunuz. Omzunuzun üzerinden geriye fırlatmanız gereken üzüntüleri ciddiye almak karmaşık bir davranış şeklidir. [O sırada] önemli görünen birçok şey aldırılmadığında önemini yitirir; önemsiz olan şeylerse siz onlara dikkat etmeye başladığınızda korkunç görünür. İşler başlangıçta kolayca yerine oturur, ama sonra böyle olmaz. Birçok durumda, tedavinin kendisi hastalığın nedenidir; işleri olurlarına bırakmak hayatın kuralları içinde en az tatmin veren değildir.

Baltasar Gracián, 1601-1658

Bir hata yaptığımızda ya da dalavere sırasında yakalandığımızda bahaneler bulur ve inkâr edersek suyu bulandırır ve durumu daha da kötüleştiririz. İşleri tersine çevirmek çoğu kez daha akıllıcadır. Rönesans yazarı Pietro Aretino aristokrat soyu konusunda hep övünürdü, ki bu aslında bir hikâyeydi, çünkü aslında bir ayakkabıcının oğluydu. Sonunda bir düşmanı bu utanç verici gerçeği ortaya çıkardığında söylenti hemen ortalığa yayıldı ve kısa süre içinde bütün (o dönemde yaşadığı yer olan) Venedik, Aretino'nun yalanları yüzünden hayretler içinde kaldı. Kendini savunmaya çalışsaydı kendini yalnızca daha da alçaltmış olurdu. Cevabı çok ustacaydı: Gerçekten bir ayakkabıcının oğlu olduğunu, ama bunun yalnızca onun büyüklüğünü gösterdiğini, çünkü toplumun düşük seviyesinden en üst düzeyine çıkmayı başardığını söyledi. O andan itibaren önceki yalanından hiç söz etmedi, onun yerine atalar sözkonusu olduğunda yeni konumunu anlatıp durdu.

Şunu hatırlayın: Can sıkıcı, önemsiz kızgınlıklar ve rahatsızlıklara karşı gösterilecek güçlü tepkiler küçümseme ve horgörmedir. Hiçbir

zaman bir şeyin sizi etkilediğini veya gücendiğinizi göstermeyin, bu yalnızca sizin sorunu kabul ettiğinizi gösterir. Küçümseme ancak soğuk ve duygusuzca servis yapılan bir yemektir.

İmaj: Ufak Bir Yara. Küçüktür, ama acı verir ve can sıkar. Her türlü ilacı denersiniz, şikâyet edersiniz, kaşıyıp kabuğunu kaldırırsınız. Doktorlar yalnızca daha da kötüleştirir, minik bir yarayı ölümcül bir hastalığa dönüştürürler. Keşke yarayı rahat bırakıp iyileşmesi için zaman verseniz ve endişeyi kendinizden uzaklaştırsanız.

Otorite: Küçümseme oyununu nasıl oynayacağınızı öğrenin. En politik intikam çeşididir bu. Çünkü eğer seçkin rakipleri onlara dikkat çekmese haklarında hiçbir şey bilmeyeceğimiz birçok insan var. İlgisizlik gibi bir intikam yoktur, çünkü değersizleri kendi hiçlikleri içinde mezara gömmektir (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Küçümseme kartını özen ve dikkatle oynamalısınız. Çoğu küçük sorun eğer izin vererseniz kendi kendilerine yok olurlar; ama eğer dikkate alırsanız bazıları büyür ve iltihaplanır. Sizden aşağı seviyedeki birine aldirmazsanız onu bir sonraki görüşünüzde ciddi bir rakibiniz olmuştur ve küçümsememiz onu kinci de yapmıştır. Rönesans İtalya'sının ünlü prensleri, babası Papa VI. Alexander'ın ordusunda genç bir general olarak kariyerine başladığında Cesare Borgia'ya aldirmamayı seçtiler. Onlar dikkate almaya karar verdiklerinde çok geç olmuştu; aslan yavrusu artık aslan olmuş, İtalya'nın parçalarını yutuyordu. O halde açıkça küçümseme gösterirken özelde soruna dikkat etmeli, durumunu izlemeli ve yok olduğundan emin olmalısınız. Kanserli bir hücre olmasına izin vermeyin.

Sorunları hâlâ küçükken farketme ve çözümü güç hale gelmeden icabına bakma becerisi geliştirin. Potansiyel olarak felakete götürücü olanla, hafifçe rahatsız edici ve kendi haline bırakırsanız yok olacak bir sıkıntı arasındaki farkı keşfetmeyi öğrenin. Ama her iki durumda da as-

la gözlerinizi tamamen kapamayın. Canlı olduğu sürece tütebilir ve kıvılcımla hayata dönebilir.

ADAM VE GÖLGESİ

Gölgesini yakalamaya çalışan ilginç bir adam vardı. Bir iki adım atar, ama gölge ondan kaçır. Hızını artırır; gölge de öyle. En sonunda koşmaya başlar; gelgelelim o ne kadar hızlı koşarsa gölge de öyle yapar, sanki bir hazineymiş gibi ondan vazgeçmez. Ama durup bir bakın! İlginç arkadaşımız birdenbire arkasını dönüp uzaklaşır. Arkasına bakar; artık gölge onun peşindedir. Çoğu kez gördüğüm kadarıyla kadınlar da bize aynı şekilde davranır. Bir adam bütün gücüyle tanrıçayı yakalamaya çalışır ve yalnızca zaman kaybeder. Bir başkası kadından kaçır; ama hayır, kadın onu izlemekten zevk alır.

Masallar, İvan Kriloff, 1768-1844

YASA 37

İLGİ UYANDIRAN GÖRÜNÜMLER YARATIN

HÜKÜM

Çarpıcı imgeler ve simgesel jestler güç havası yaratır; onlara herkes karşılık verir. O halde etrafınızdakiler için sizin varlığınızı yükseltecek görsel çekiciliği olan ve parlak sembollerle dolu görünüm-ler sahneleyin. Görünüşle gözü kamaşanlar gerçekte ne yaptığınızı farketmezler.

1. YASAYA UYMAK

1780'lerin başlarında Berlin'de Dr. Weisleder'in garip ve olağandışı tıp uygulamalarına dair bir söylenti dolaşmaya başladı. Mucizelerini Berlin'lilerin önünde uzun kuyruklar görmeye başladığı eski bir bira salonunda yapıyordu; körler, topallar, normal tıpla tedavi edilemeyen bir hastalığı olan herkes geliyordu. Doktorun hastaları ayın ışınlarına tuttuğu söylentisi ortalığa yayılınca kısa sürede Berlin'in Ay Doktoru lakabını aldı.

1783'te Dr. Weisleder'in korkunç bir hastalığı olan zengin bir kadını tedavi ettiği söylentisi dolaştı kulaktan kulağa. Doktor birdenbire şöhrete kavuştu. Daha önce yalnızca yoksul Berlin'lilerin bira salonunun dışında bekledikleri görülmüştü; artık salonun dışına muhteşem arabalar park ediliyor, fraklar içindeki centilmenler ve saçları yapılı leydiler güneş batarken caddeyi dolduruyordu. Hafif bir hastalığı olanlar bile sırf meraktan geliyordu. Sırada beklerken yoksul hastalar bu centilmenlere ve leydilere doktorun ancak ay hilal haldeyken tedavi ettiği-

ni açıklıyorlardı. Birçoğu kendilerinin ayın ışınlarından çıkardığı iyileştirme güçleri sayesinde iyileştiklerini ekliyorlardı. İyileştğini hissedenler bile bu güçlü deneyimin etkisiyle tekrar tekrar geliyorlardı.

Bira salonunun içinde garip, etkileyici bir manzara bekliyordu ziyaretçileri: Salonun girişini her sınıftan ve etnik kökenden insanlar dolduruyordu, gerçek bir Babil Kulesi'ydi burası. Salonun kuzey tarafındaki yüksek pencerelerden gümüş rengi ayışığı garip açılardan içeri süzülüyordu. Doktor ve görünüşe göre kendisinin de tedavi yaptığı karısı salonun sonundaki merdivenlerle ulaşılan ikinci katta çalışıyorlardı. Kuyruk merdivenlere yaklaşırken hastalar yukardan bağırsar, çığlıklar duyuyorlar ve belki de kör bir centilmenin birdenbire görmeye başladığı söylentisi ortalığa yayılıyordu.

Bir kez üst kata çıktıktan sonra kuyruk ikiye ayrılıyordu, kuzeye doğru olan oda doktorun, güneye doğru bakan oda yalnızca kadınlarla çalışan karısına aitti. Sonunda saatlerce kuyrukta beklemenin ardından beyler şaşkırtıcı doktorun karşısına çıkıyordu. Doktor birkaç tutam beyaz saç perçemi alınına düşmüş, enerji dolu yaşlıca bir adamdı. Hastayı alıyor (diyelim ki, babası tarafından getirilen küçük bir çocuk) vücudun hasta olan bölümünü açıyor, çocuğu ayın ışığına bakan pencereye doğru kaldırıyordu. Yaralı ya da hastalıklı bölgeyi eliye ovuyor, anlaşılmaz bir şeyler söylüyor, bilgiç bir tavırla aya bakıyor, sonra ücretini alıp çocuğu ve babasını gönderiyordu. Bu arada güneye bakan odada karısı da bayanlarla aynı şeyi yapıyordu; aslında bu çok garipti, çünkü ay aynı anda iki yerde olamazdı, başka bir deyişle, iki pencereden de görülemezdi. Görünüşe göre ayın yalnızca düşüncesi ve sembolü yeterli olmalıydı, çünkü kadınlar şikâyet etmiyorlardı ve daha sonra Ay Doktoru'nun karısının da doktorla aynı iyileştirici güçlere sahip olduğunu güvenle söylüyorlardı.

ANTONY VE KLEOPATRA

(Kleopatra) her şeyden fazla fiziksel görünüşüne ve vücudunun yarattığı büyüye güveniyordu... Altın pupalı bir mavnayla Cyndus Nehri'nde ilerliyor, mor yelkenleri rüzgârda savruluyor, kürekçileri flüt eşliğinde suya daldırdıkları gümüş kürekleri çekiyorlardı. Kleopatra tablolarla gördüğümüz Afrodit giysileri içinde, altın örtülerin serildiği

gölgeliğin altına uzanmıştı. Karşısında, tabloyu tamamlamak için yelpazeleriyle onu serinleten genç çocuklar vardı. Mavnada tayfa yerine Nereid ve Grace'ler gibi giyinmiş olan son derece güzel kadınlar vardı. Bazıları dümenle, bazıları yelkenlerle ilgileniyordu ve bu arada sayısız kâsedan dışarı parfüm kokusu yayılıyordu. Bu manzaraya çok sayıda insan eşlik ediyordu, kimi nehrin kıyısında kraliçeyi takip ediyor, kimileri manzarayı yakalamak için Tarsus şehrinden aşağı iniyordu. Kalabalık yavaş yavaş Antony'nin Kleopatra'yı beklediği pazar yerinden uzaklaştı. Sonunda Antony tek başına kaldı. Her yere Afrodit'in Asya'nın mutluluğu için Dionysus'la dans etmek üzere geldiği söylentisi yayılmıştı. Antony o zaman Kleopatra'ya kendisiyle yemek yemesi için bir davetiye göndermişti. Ama Kleopatra onun gelmesinin daha uygun olacağını düşünmüştü. Böylece Antony iyi niyet ve nezaketini ona sunmak için Kleopatra'yı dinleyip gelmişti. Kendisini kabul etmek için yapılan hazırlıkların sözcüklerin ötesinde muhteşem olduğunu görmüştü, fakat kendisini en çok etkileyen şey olağanüstü ışık düzeniydi. Işıkların çoğu çatıdan sarkıyordu ve kimi kare, kimi üçgen şeklinde olmak üzere öylesine zekice düzenlenmişti, ki insan gözüne bu kadar keyif verecek başka bir manzara olamazdı.

Antony'nin Hayatı, Plutarch, M.S. 46-120

Yorum

Dr. Weisleder tıp hakkında hiçbir şey bilmeyebilir, ama insan doğasını iyi biliyordu. İnsanların her zaman sözcükleri veya mantıklı açıklamaları ya da bilimin gücünün gösterilmesini istemediklerini biliyordu; duygularına yakından hitap edilmesini istiyorlardı. Onlara bunu verir, onlar gerisini yapacaktır, çeyrek milyon mil ötedeki bir kayanın yaydığı ışın tarafından iyileşeceklerine inanmak gibi. Dr. Weisleder'in ilaçlara ihtiyacı yoktu veya ayın gücüne dair uzun söylevlere ya da ışınlarını yükseltmek için aptalca aygıtların hiçbirine. Görünüm ne kadar basit olursa o kadar iyi olacağını biliyordu: yalnızca bir taraftan içeri süzülen ayışığı, cennete giden merdivenler ve doğrudan görül-sün ya da görülmesin ayın ışınları. Herhangi bir ilave efekt ayın tek başına yeterli olmadığı düşüncesini uyandırabilirdi. Ve ay yeterince güç-

lüydü, tarih boyunca olduğu gibi fantezilerin mıknaıısıydı. Kendini yalnızca ayın imajıyla bütünleştiren doktor güç kazanmıştı.

Şunu hatırlayın: Güç arayışınız kestirmelere dayanır. Daima insanların şüphelerini, iradenize direnme arzularını altetmelisiniz. İmajlar son derece etkili kestirmelerdir: Şüphe ve direncin mekânı olan kafayı aşarak doğrudan kalbe hitap ederler. Gözleri etki altına alarak güçlü çağrışımlar yaratır, insanları biraraya toplar ve duyguları etkilerler. Gözlerinde ayın beyaz ışıklarıyla hedefiniz yapmakta olduğunuz uygulamaya karşı kör olur.

Ortaçağlarda sembolistlerin tutumu çok daha belirgindi... Sembolizm düşüncenin bir tür kestirmeden ifadesiydi. İki şey arasındaki dolambaçlı bağlantıları takip edip ilişki aramak yerine, düşünce bir sıçrama yapar ve bağlantıyı neden-sonuç açısından değil önem açısından kurar... Sembolik düşünce maddeler arasındaki ilişkide sınırsızlığa izin verir. Her şey farklı özellikleriyle çok sayıda farklı fikir uyandırır ve bir özelliğın birkaç sembolik anlamı olabilir. En yüksek kavramların binlerce sembolü olabilir. Hiçbir şey yüceyi temsil edecek ve övecek kadar alçakgönüllü değildir. Ceviz İsa'yı sembolize eder; tatlı içi Onun ilahi yapısıdır, yeşil ve etli dış kabuğu Onun insanlığıdır, aradaki sert kabuk haçtır. Böylece her şey düşüncelerini sonsuza yükseltir... Her değerli taş doğal parlaklığının yanısıra sembolik değeriyle parlar. Gül ve saflık benzetmesi şiirsel bir karşılaşmadan ötesini ifade eder, çünkü onların ortak özlerini ortaya çıkarır. Zihinde her bir kavram uyanırken sembolizm mantığı fikirlerin uyumunu yaratır.

Ortaçağın Küçülmesi, Johan Huizinga, 1928

2. YASAYA UYMAK

1536'da geleceğın kralı II. Henri ilk metresini edinmişti, Diane de Poitiers. Diane o sırada otuz yedi yaşındaydı ve Normandiya'nın büyük hizmetkârının dul eşiydi. Henri ise çılgınca yaşamaya yeni başlayan on yedisinde canlı bir gençti. Başlangıçta birliktelikleri yalnızca platonik gibi görünüyor, Henri, Diane'e yoğun bir bağlılık gösteriyor-

du. Ama kısa sürede ortaya çıktı ki, Diane'i her yönüyle seviyordu, onun yatağını genç karısı Catherine de Medici'ninkine tercih ediyordu.

1547'de Kral Francis öldü ve Henri tahta çıktı. Bu yeni durum Diane de Poitiers için bir tehlike oluşturuyordu. Kırk sekiz yaşına yeni girmiş, ünlü soğuk banyoları ve gençlik iksirlerine rağmen yaşını göstermeye başlamıştı; Henri artık kral olduğuna göre belki artık kraliçenin yatağına döner ve diğer kralların yaptığını yapar, Fransız sarayının Avrupa'da kiskanılmasına neden olan güzellerin içinden metresler seçerdi. Sonuçta yalnızca yirmi sekiz yaşındaydı ve büyüleyici bir fiziği vardı. Ama Diane kolayca vazgeçmedi. Son on bir yılda olduğu gibi sevgilisini büyülemeye devam edecekti.

Diane'in gizli silahı her zaman büyük dikkat ettiği semboller ve imajlardı. Henri'yle ilişkisinin başlarında birlikteliklerini sembolize etmek için kendi adının başharfiyle Henri'ninkini birleştirdiği bir motif yaratmıştı. Bu fikir bir tılsım gibi işe yaramıştı: Henri bu işareti her yerde kullanmaya başladı: kraliyet elbiselerinin üzerinde, anıtlarda, kiliselerde, Louvre'un yüzeyinde, sonra da Paris'teki kraliyet sarayında. Diane'in en sevdiği renkler özel olarak giydiği siyah beyazdı ve her mümkün oluşunda bu işaret bu renklerin üzerinde belirirdi. Herkes sembolü ve anlamını biliyordu. Henri tahta çıktıktan kısa bir süre sonra Diane biraz daha ileri gitti. Kendini Roma tanrıçası Diana'yla özdeşleştirmeye karar verdi. Diana geleneksel kraliyet eğlencesi ve Henri'nin özel tutkusu olan av tanrıçasıydı. Aynı şekilde Rönesans sanatında namus ve saflığı sembolize ediyordu. Diane gibi bir kadın için kendini bu tanrıçayla özdeşleştirmek sarayda hemen bu imajları akla getirdi ve ona bir saygı atmosferi sağladı. Henri'yle "iffetli" ilişkisini sembolize etmesi kraliyet metresleri geçmişinin zinayla olan bağlantılarından da ayırdı onu.

Bu çağrışımı kurabilmek için Diane, Anet'deki kalesini tamamen değiştirmekle işe başladı. Binayı yerlebir ederek yerine Roma tapınağını model alan Dorik sütunlu muhteşem bir yapı diktirdi. Diane'in tescilli siyah beyaz renklerinin bir kopyası olan, üzerinde siyah damarların bulunduğu beyaz Normandiya taşından inşa edilmişti bina. Henri'yle kendi adının başharflerinden oluşan sembol sütunlarda, kapılar-

da, pencerelerde, halılarda görünüyordu. Bu arada Diana'nın sembolleri -hilal şeklindeki aylar, geyikler ve av köpekleri- kapıları ve binanın yüzünü süslüyordu. İçerde tanrıçanın hayatından kesitlerin anlatıldığı muazzam goblenler yerlerde ve duvarlarda sergileniyordu. Bahçede ünlü heykeltıraş Goujon'un şu anda Louvre'da bulunan ve Diane de Poitiers'le garip bir benzerlik taşıyan *Diane Chasseresse* heykeli duruyordu. Tablolar ve Diana'nın diğer tasvirleri kalenin her köşesinde yerini almıştı.

Anet kısa süre sonra Diane de Poitiers'in imajını Roma tanrıçası olarak yaymaya başlayan Henri'yi büyüledi. 1548'de çift bir kraliyet kutlaması için Lyons'a gelince kasabalı onları avcı Diana'nın bir tasvirinin bulunduğu bir tabloyla karşıladı. O dönemde Fransa'nın en ünlü şairi Pierre de Ronsard, Diana'nın şerefine şiirler yazmaya başladı, hepsi kralın metresinden esinlenen bir tür Diana kültü yayılmaya başlamıştı. Henri'ye göre Diane kendisine ilahi bir hava vermişti ve kaderinde hayatının geri kalanında ona tapmak vardı. Ve 1559'daki ölümüne dek ona sadık kaldı, onu düşes yaptı, ona sözle ifade edilemeyen bir varlık verdi, ilk ve tek metresine neredeyse dini bir sadakat gösterdi.

Yukarı Kyoto'da yaşayan Sakamotoya Hechigwan adında bir adam vardı... [İmparator] Hideyoshi 1588 yılının onuncu ayında Kitano'da büyük çay seremonisini düzenlerken Hechigwan üç metre uzağa, iki metre yüksekliğinde bir çubuğun üzerine kırmızı bir şemsiye yerleştirdi. Sapın çevresine altmış santimlik bir sazı o şekilde sarmıştı ki, güneşin ışınları ondan yansıyor ve şemsiyenin rengini her yere dağıtıyordu. Hdeyoshi bu görüntüden çok memnun oldu ve ödül olarak Hechigwan'ın vergilerini bağışladı.

Cha-no-yu: Japon Çay Seremonisi, A.L. Sadler, 1962

Yorum

Mütevazı bir aileden gelen Diane de Poitiers, Henri'yi yirmi yıldan uzun bir süre boyunca elinde tutmayı başardı. Henri öldüğünde Diane altmışını geçmişti, ama ona karşı hissettiği tutku yıllar içinde yalnızca artmıştı. Kralı çok iyi tanıyordu. Bir entelektüel değildi, açık hava spor-

larına, özellikle canlı renkli flamaların, göz alıcı biçimde giydirilen atların ve güzel elbiseli kadınların katıldığı at üstünde mızrakla dövüşme turnuvalarına bayılırdı. Henri'nin görsel ihtişama duyduğu sevgi Diane'e çocuksu geliyordu ve bu zayıflığından her fırsatta yararlanmıştı.

En kurnazca olanı da Diane'in tanrıça Diana'yı kendine maletmesi idi. Burada oyunu fiziksel benzerlikten psişik sembol alanına taşımıştı. Kralın metresini güç ve saflık amblemine dönüştürmek büyük bir işti, ama bunu başarmıştı. Tanrıçanın titreşimleri olmaksızın Diane yalnızca yaşlanmakta olan bir fahişeydi. Omuzlarında Diana'nın benzerlik ve sembolizmiyle efsanevi bir güç gibi görünüyordu.

Siz de buna benzer imajlarla oynayabilir, görsel simgeleri kendinizle bütünleştirebilirsiniz, tıpkı Diane'in renkleri ve adının başharflerini taşıyan sembolle yaptığı gibi. Kendinizi diğerlerinden ayırmak için bu tür simgeler bulun. Sonra oyunu ileri götürün. Geçmişten sizin durumunuza uyacak bir imaj ya da sembol bulup bir pelerin gibi omuzlarınıza alın. Bu size efsanevi özellikler kazandıracaktır.

Etrafında bir tür saray oluşturan diğer yıldızların üzerine saçtığı ışık yüzünden, ışınlarını her şeyin üstüne eşit dağıtması yüzünden, her yere getirdiği iyilikler yüzünden, hayat, neşe ve hareket getirmesi yüzünden, hiçbir zaman değişmeyen sürekliliği yüzünden büyük bir lideri temsil etmek için en muhteşem imaj olarak güneşi seçtim.

XIV. Louis, Güneş Kralı, 1638-1715

GÜCÜN ANAHTARLARI

Davanızı anlatmak için sözcükleri kullanmak riskli bir iştir. Sözcükler tehlikeli araçlardır ve çoğunlukla yoldan saparlar. İnsanların bizi ikna etmek için kullandıkları sözcükler gerçekte onlar üzerinde kendi sözcüklerimizle düşünmeye davet eder bizi; bunlar üzerinde uzun süre kafa yorunuz ve çoğu kez onların söylediklerinin tersine inanınız. (Bu ters yapımızın bir parçasıdır.) Ayrıca sözcükler konuşmacının amaçladığı çağrışımların kurulmasına neden olarak bizi kızdırabilirler.

Öte yandan görsellik sözcük labirentini kısa yoldan geçer. Düşünce ve şüphe için bir boşluk bırakmaksızın duygusal bir güç ve çabu-

lukla vurur. Müzik gibi mantıklı, akla uygun düşüncelere atlar. Ay Doktoru'nun tıbbi uygulamalarını destekleyecek kanıtlar sağlamaya, ayın iyileştirme gücünü anlatarak insanları ikna etmeye ve gökyüzündeki bu uzak nesneyle olan bağlantısını açıklamaya çalıştığını hayal edin. Allaha sözçükleri gereksiz kılan çarpıcı görüntüler yaratmayı başarmıştı. Hastalar bira salonuna girer girmez ayın imajı yeterince etkili bir biçimde konuşmuştu.

Şunu anlayın: Sözçükler sizi savunmaya sokar. Eğer kendinizi açıklamak zorunda kalırsanız gücünüz zaten sorgulanmaya başlamıştır. Oysa imaj kendisini bir nimet olarak dayatır. Soruları engeller, güçlü çağrışımlar yaratır, kasıtsız yorumlara direnir, derhal iletişime girer ve sosyal farkları aşan bağlar kurar. Sözçükler tartışma ve bölünmelere neden olur; imajlar insanları biraraya getirir. Gücün en mükemmel araçlarıdır.

İster görsel (Diana'nın heykeli), ister görsel bir şeyin sözel tarifiyle olsun ("Güneş Kralı") sembol de aynı gücü taşır. Sembolik nesne başka bir şeyi ifade eder, soyut bir şeyi ("Diana" imajının namusu temsil etmesi gibi). Soyut kavramlar -safılık, vatanseverlik, cesaret, sevgi-duygusal ve güçlü çağrışımlarla doludur. Sembol tek bir ifade ya da düzinelerce anlamı içeren kestirme bir ifadedir. XIV. Louis tarafından açıklandığı gibi Güneş Kralı sembolünün güzel yanı çağrışımlarının açıklama gerektirmemesi, doğrudan doğruya hitap etmesi, onu bütün diğer krallardan ayırması ve sözçüklerin ötesine uzanan bir tür majesteyi anımsatmasıdır. Sembol sınırsız bir gücü içerir.

Semboller ve imajları kullanmanın ilk adımı diğer duyarlar içinde görmenin önemini anlamaktır. Rönesans'tan önce görmeye diğer duyarların -dokunma, tat alma vb.- nispeten eşit bir düzlemde işlev gördükleri iddia ediliyordu. Ama o zamandan beri görsel olan diğerlerine üstün oldu ve bizim en fazla güvendiğimiz ve dayandığımız duyudur. Gracián'ın dediği gibi: "Gerçek genellikle görülür, ender olarak duyulur." Rönesans ressamı Fra Filippo Lippi, Mağribiler tarafından köle olarak ele geçirildiğinde efendisinin resmini beyaz bir duvara bir parça kömürle çizerek özgürlüğünü kazanmıştı; efendisi resmi gördüğünde böylesi imajlar yaratabilen adamın gücünü hemen anlamış ve Fra Lip-

pi'nin gitmesine izin vermişti. Bu tek imaj sanatçının sözcükleriyle ifade edebileceği bütün iddialarından çok daha güçlüydü.

Maddeleri görsel olarak düzenleme şeklinizi asla ihmal etmeyin. Örneğin, renk gibi etkenlerin muazzam sembolik yankıları vardır. Dolandırıcı Yellow Kid Weil pazarladığı sahte hisse senetlerinin reklamını yaptığı bültenlerine "Kırmızı Harfli Bültenler" adını verip kendisine oldukça pahalıya malolan kırmızı mürekkeple bastırmıştı. Renk bir tür ivedelik, güç ve iyi şans duygusu uyandırıyor. Weil bu tür ayrıntıları kullanacağı hileler için önemli anahtarlar olarak görüyordu, modern reklamcılar ve kitle pazarlayıcıları gibi. Satmaya çalıştığınız herhangi bir şeyin adında "altın" sözcüğünü kullanıyorsanız, örneğin onu altın renginde bastırın. Göz daha baskın olduğu için insanlar renge sözcükten daha fazla tepki vereceklerdir.

Görsellik büyük duygusal güç içerir. Roma imparatoru Constantine hayatının büyük bir bölümünde güneşe bir tanrı gibi tapmıştı; ama bir gün güneşe baktı ve üzerinde bir haç işareti gördü. Haç görüntüsü yeni bir dinin geldiğini ona anlatıyordu. Bunun üzerine kısa bir süre sonra yalnızca kendisini değil, bütün Roma İmparatorluğu'nu Hıristiyan yaptı. Dünyanın bütün vaazları ve dine çevirme çabaları bu kadar güçlü olamazdı. Hemen bugün kendinizi bu şekilde iletecek bir sembol ve imaj bulup kendinizi onunla birleştirin, sınırsız bir güce sahip olacaksınız.

En etkilisi yeni bir bileşimdir: daha önce görülmemiş olan fakat çağrışımları yoluyla yeni fikrinizi, mesajınızı, dininizi açıkça gösteren imajların ve sembollerin birleşmesi. Eski imaj ve sembollerden bu şekilde yenilerinin yaratılmasının şiirsel bir etkisi vardır, izleyicilerin çağrışımları coşar, onlara bir katılım duygusu verir.

Görsel imajlar çoğunlukla sırayla ortaya çıkar ve ortaya çıkış sıraları bir sembol yaratır. Örneğin, ilk ortaya çıkan gücü sembolize eder; merkezdeki imaj merkezi bir önem taşımış gibi görünür.

II. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru General Eisenhower'dan Amerikan askerlerinin Paris'e Nazilerden kurtulduktan sonra girmeleri şeklinde bir emir gelir. Bununla birlikte, Fransız General Charles de Gaulle bunun Amerikalıların Fransa'nın kaderine komuta ettiği anlamına

geleceğini farketmişti. Birçok manevrayla de Gaulle kendisi ve Fransız İkinci Zırhlı Birliği'nin özgürlükçü gücün başında olmasını sağladı. Strateji işe yaradı: Bu tehlikeli numarayı başardıktan sonra müttefikler ona bağımsız Fransa'nın yeni lideri olarak davranmaya başladılar. De Gaulle biliyordu ki, bir lider kendisini kelimenin tam anlamıyla birliklerinin başına yerleştirmelidir. Bu görsel çağrışım ortaya çıkarması gereken duygusal tepki için önemlidir.

Semboller oyununda durum değişir: Büyük olasılıkla artık "Güneş Kralı" gibi durmak veya kendinizi Diana örtüsüyle kuşatmanız mümkün değildir. Ama kendinizi böylesi sembollerle dolaylı olarak bağdaştırabilirsiniz. Ve kuşkusuz, daha yakın geçmişteki öğelerden kendi mitolojinizi yaratabilirsiniz. Burada önemli olan fikir kendinize bir hava, normal görünüşünüzün yaratamayacağı bir atmosfer yaratmanızdır. Diane de Poitiers'in tek başına böylesine parlak güçleri yoktu; çoğumuz kadar insan ve sıradandı. Ama sembol onu insan yığınlarının üstüne çıkardı ve onu ilahi bir varlık yaptı.

Sembollerini kullanmanın aynı zamanda saray mensubuna özgü bir etkisi de vardır, çünkü acımasız sözlerden daha yumuşaktır. Psikoterapist Milton H. Erickson hastayla sözcüklerin yapamadığı şekilde iletişim kuran semboller ve imajlar bulmaya çalışırdı hep. Ciddi biçimde rahatsız olan hastalarla uğraşırken onları doğrudan doğruya sorgulamaz, ilgisiz bir şeyden söz ederdi, örneğin, 1950'lerde yaptığı gibi Arizona çölünde araba kullanmak. Bunu tarif ederken sonunda hastanın sorunu olmasından şüphelendiği şey için uygun bir sembol bulurdu. Eğer hastanın toplumdan dışlanmış olduğunu düşünüyorsa tek başına bir ağaçtan ve rüzgâr tarafından nasıl hırpalandığından söz ederdi. Ağaçla bir sembol olarak duygusal bir bağlantı kuran hasta doktora daha kolay açılırdı.

Sembollerin gücünü ekibinizi ya da grubunuzu bir düzene sokmak, harekete geçirmek ve birleştirmek için kullanın. 1648'de Fransa kralına karşı başlatılan isyanlar sırasında krala sadık olanlar, asileri küçük çocukların büyük çocukları korkutmak için kullandıkları sapanla (Fransızca *frondes*) karşılaştırarak küçük düşürmeye çalıştılar. Kardinal de Retz küçük düşüren bu sözcüğü asilerin sembolü haline dö-

nüştürmeye karar verdi. İsyân *Fronde* olarak ve asiler de *Frondeurs* olarak biliniyordu artık. Şapkalarına sapanı sembolize eden kuşaklar takmaya başladılar ve bu sözcük onların toplanma narası haline geldi. O olmadan asilerin hızı kesilebilirdi. Davanızı temsil etmesi için her zaman bir sembol bulun, çağrışımlar ne kadar duygusal olursa o kadar iyidir.

Semboller ve imajlar kullanmanın en iyi yolu, onları insanları hayran bırakacak ve dikkatlerini nahoş gerçeklerden uzaklaştıracak biçimde organize etmektir. Bunu yapmak çok kolaydır: İnsanlar görkemli, göz alıcı ve efsanevi şeylere bayılırlar. Duygularına hitap edin, sürüler halinde sizin gösterinize koşsunlar. Görsel olan şeyler kalplerine en kolay ulaşanlardır.

İmaj: Haç ve Güneş. Çarmıha germe ve tam parlaklık. Biri diğerinin üstüne binince yeni bir gerçek şekillenir, yeni bir güç ege-men olmak üzeredir. Sembol için bir açıklama gereksizdir.

Otorite: İnsanlar maddelerin yüzeysel görünüşünden her zaman etkilenmişlerdir... [Prens] Yılın uygun zamanlarında insanları festivallerle ve gösterilerle meşgul etmeli, dikkatlerini dağıtmalıdır (Niccolo Machiavelli, 1469-1527).

İmaj ve sembollere aldırılmayarak elde edilecek bir güç yoktur. Bu yasanın tersi düşünülmez.

YASA 38

İSTEDİĞİNİZ GİBİ DÜŞÜNÜN, AMA BAŞKALARI GİBİ DAVRANIN

HÜKÜM

Zamana uymayan davranışlarınızla, geleneksel olmayan fikirleriniz ve sıradışı yollarınızla gösteriş yaparsanız, insanlar sizin yalnızca dikkat çekmek istediğinizi ve onları küçümsediğinizi düşünürler. Kendilerini aşağılanmış hissetmelerine neden olduğunuz için sizi cezalandırmanın bir yolunu bulacaklardır. Orjinalliginizi yalnızca hoşgörölü arkadaşlarınızla ve sizin eşsiz oluşunuzu takdir edecek insanlarla paylaşın.

YASAYI ÇİĞNEMEK

M.Ö. 478 yılında Sparta şehri Persia'ya (bugünkü İran) Spartalı genç soylu Pausanias tarafından yönetilen bir sefer başlattı. Şehir devleti Yunanistan, Persia'nın güçlü bir istilasını yeni püskürtmüştü ve şimdi Pausanias'a, Atina'nın müttefik gemileriyle birlikte istilacıları cezalandırma ve Persia'nın işgal ettiği adalarla sahil kentlerini geri alma emri verilmişti. Hem Atinalıların, hem de Spartalıların Pausanias'a karşı büyük saygıları vardı; çok yetenekli, korkusuz bir savaşçı olarak kanıtlamıştı kendini.

Pausanias ve askerleri şaşırtıcı bir hızla Kıbrıs'ı aldı, sonra Hellespont olarak bilinen Anadolu'ya uzanıp Bizans'ı ele geçirdi. Artık Pers İmparatorluğu'nun bir kısmının hâkimi olarak Pausanias normal gösterişli halinin ötesine geçen hareketlerde bulunmaya başladı. Halkın içi-

ne saçlarını briyantınleyerek, dökümlü Persli elbiseleri içinde ve kendisine eşlik eden Mısırlı muhafız grubuyla çıkmaya başladı. Persli tarzını da oturduğu ve eğlendirilmeyi talep ettiği zengin ziyafetler vermeye başladı. Eski arkadaşlarını görmeyi bıraktı, Pers Kralı Xerxes'le ilişkiye girdi ve özet olarak Persli diktatörün tarzını ve davranışlarını taklit etmeye başladı.

Güç ve başarının Pausanias'ın başını döndürdüğü açıktı. Ordusu -Atinalılar ve Spartalılar aynı şekilde- başlangıçta bunun geçici bir heves olduğunu düşündüler. Hareketlerinde her zaman biraz abartılı olmuştu. Fakat Yunanlıların basit hayat tarzına karşı duyduğu horgörmeyle gösteriş yapmaya başlayıp sıradan Yunanlı askerine hakaret edince çok ileri gittiğini düşünmeye başladılar. Bunun için somut bir kanıt olmasa da karşı tarafa geçtiğine ve bir tür Yunanlı Xerxes olmayı hayal ettiğine dair söylentiler yayılmaya başladı. İsyan olasılığını bastırmak için Spartalılar, Pausanias'ı görevden alıp geri çağırdılar.

Ama Pausanias, Sparta'da bile Persli gibi giyinmeye devam etti. Birkaç ay sonra bağımsız olarak bir kadirge kiralayıp Hellespont'a döndü ve vatandaşlarına Perslilere karşı savaşmaya devam edeceğini söyledi. Ama gerçekte farklı planları vardı: Xerxes'in yardımıyla bütün Yunanistan'ın hükümdarı olmak. Spartalılar onu bir düşman olarak ilan edip yakalanması için bir gemi gönderdiler. Pausanias kendini ihanet suçlamasından kurtarabileceğinden emin olarak teslim oldu. Yargılama sırasında komutan olarak bulunduğu sürece Yunanlılara defalarca hakaret ettiği, örneğin, âdet olduğu üzere birlikte savaştığı askerlerin şehirleri adına değil, kendi adına anıtlar diktiği ortaya çıktı. Ama Pausanias haklıydı: Düşmanla kurduğu çok sayıda bağlantıya rağmen Spartalılar böylesi soylu bir adamı hapsedmeyip serbest bıraktılar.

Artık dokunulmaz olduğunu düşünen Pausanias, Xerxes'e mektup göndermek üzere bir haberci kiraladı, ama haberci mektubu Spartalı yetkililere götürdü. Spartalılar daha fazla şey öğrenmek istiyorlardı, bu yüzden habercinin Pausanias'la tapınakta bir görüşme ayarlamasını istediler. Onlar da bir kenarda saklanıp dinleyeceklerdi. Pausanias'ın yaptığı şey onları şok etti; kendilerinden olan birisi tarafından

davranış biçimlerinin bu kadar utanmazca aşağılandığını hiç duymamışlardı daha önce, hemen tutuklanması için gerekenleri yaptılar.

Pausanias tapınaktan eve dönerken olanları duydu. Saklanmak için başka bir tapınağa kaçtı, fakat yetkililer onu takip ettiler ve her yere nöbetçi koydular. Pausanias teslim olmayı reddetti. Onu kutsal tapınaktan zorla çıkarmayı istemeyen yetkililer sonunda aklıktan ölene dek orada kısıp kalmış durumda tuttular.

ÇOK AZ KİŞİYLE DÜŞÜNÜN, ÇOK FAZLA KİŞİYLE KONUŞUN

Akıntıya karşı yüzmeye çalışırken bir tehlikeyle karşılaşmak çok kolaydır. Yalnızca Sokrat bunu yapmayı deneyebilir. Aynı fikirde olmamak insanlara kırıcı gelebilir, çünkü onların görüşlerini geçersiz bulmak demektir; küskünlerin sayısı ya kınama nedeni olan bazı konularla ya da onu öven kişiyle artar. Gerçek çok az kişi içindir, hata ise adi olan her şey kadar olağandır. Akıllı adam ticarete söylediği şeyle tanınmaz, çünkü orada kendi sesiyle konuşmaz, içinden bir ses buna itiraz etse de evrensel aptallığı seslendirir. Akıllı adam itiraz edilmekten kaçındığı kadar gayretli bir şekilde itiraz etmekten de kaçınır. Düşünce özgürdür; zorlanamaz ve zorlanmamalıdır; sessizliğinizin sığınağına çekilin ve arasıra kendinize bunu bozma izni verseniz de gizli birkaç kişinin himayesinde yapın.

Baltasar Gracián, 1601-1658

Yorum

İlk bakışta Pausanias'ın başka bir kültüre âşık olduğu düşünülebilir, zaman kadar eski bir olgudur bu. Spartalıların âdetlerinden hiçbir zaman hoşnut olmayan Pausanias, Perslilerin lüks ve bedensel zevklere olan düşkünlüğünden çok etkilenmişti. Yunan disiplini ve basitliğinden kurtulma arzusuyla Persli kıyafetleri giyip parfümleri sürüyordu.

İnsanların içinde doğup büyümedikleri kültürü benimseyince düşükleri durum budur. Ama çoğunlukla işin içinde başka bir şey daha vardır: Farklı bir kültüre olan tutkularıyla gösteriş yapan insanlar kendi kültürlerini küçümsediklerini ve aşağıladıklarını ifade etmiş olurlar. Kendilerini yerel âdetleri ve kuralları sorgusuzca kabul eden sıradan insanlardan ayırmak ve üstünlük duygularını ifade etmek için egzotik

olan dış görünüşü kullanırlar. Öyle olmasa onların zevklerini paylaşmayanlara saygı göstererek daha ağırbaşlı hareket ederlerdi. Farklılıklarını bu kadar çarpıcı şekilde gösterme ihtiyaçları, inançlarına dolaylı ve gizli, hatta saldırgan bir biçimde meydan okudukları kişilerin kendilerinden nefret etmelerine neden olur.

Thucydides, Pausanias hakkında yazarken, "Kanunları küçümseyiş ve yabancı davranış biçimlerini taklit edişiyse normal standartlara uymaya isteksiz olduğundan büyük ölçüde şüphelenilmesine neden olmuştur," diyordu. Kültürlerin yüzyıllardır paylaşılan inanç ve idealleri yansıtan normları vardır. Bu şeylerle alay edişinizin cezasız kalmasını beklemeyin. Yalnızca toplumdaki dışlanmayla bile olsa -gerçek bir güçsüzlük konumudur- bir şekilde cezalandırılırsınız.

Birçoğumuz Pausanias gibi egzotik, yabancı olanın çağrısını duyarız. Bu arzuyu ölçüp hafifletin. Yabancı düşünme ve hareket etme tarzlarından aldığınız zevkle gösteriş yapmanız farklı bir güdüyü, arkadaşlarınızdan üstün olduğunuzu gösterme arzunuzu açığa çıkaracaktır.

Bene vixit qui bene latuit: "Kendini iyi saklayan kişi iyi yaşar."

Ovid, M.Ö. 43 - M.S. 18

YASAYA UYMAK

On altıncı yüzyılın sonlarında İtalya'da Protestan Reformasyonu'na karşı şiddetli bir tepki meydana geldi. Karşı-Reformasyon olarak adlandırılan hareket Katolik Kilisesi'nden her türlü sapmanın kökünü kazımaya yönelik Engizisyon'un bir türeviydi. Kurbanları arasında bilim adamı Galileo da vardı, ama daha da büyük bir eziyet çeken kişi keşiş ve filozof Tommaso Campanella'ydı.

Romalı filozof Epicurus'un materyalist öğretisinin takipçisi olan Campanella mucizelere inanmıyordu, cennet ve cehennem de öyle. Kilisenin sıradan halkı korku içinde tutmak için bu tür batıl inançları desteklediğini yazıyordu. Bu tür fikirler ateizmin kıyısında bulunuyordu ve Campanella bunları düşüncesizce ifade ediyordu. 1593'te sapkın

inançları için Engizisyon onu hapsedti. Altı yıl sonra bir tür kısmi serbestlik şekli olarak Napoli'de bir manastıra kapatıldı.

Güney İtalya o dönemde İspanya tarafından kontrol ediliyordu; Campanella bu istilacılarla savaşmak ve onları kovmak için hazırlanan bir komploya katıldı. Onun umudu kendi ütopyik fikirlerine dayanan bağımsız bir cumhuriyet kurmaktı. İspanyol meslektaşlarıyla birlikte çağışan İtalyan Engizisyon Mahkemesi'nin liderleri onu yeniden hapse attı. Bu kez dinsiz fikirlerinin gerçek kaynağını keşfedebilmek için ona işkence de yaptılar; ünlü *la veglia* işkencesine maruz kalmıştı. Bu işkencede kurban çivili bir koltuğun birkaç santim yukarsında çömelmiş vaziyette kollarından bağlı olarak duruyordu. Bu dayanması imkânsız bir durumdu ve kurban zamanla dayanamayıp en ufak bir temasta insanın etlerini parçalayan çivilerin üstüne oturmak zorunda kalıyordu.

Ama bu yıllarda Campanella güç konusunda bir şeyler öğrendi. Sapkınlık yüzünden idam edilme olasılığıyla karşılaşınca stratejisini değiştirdi. İnançlarından vazgeçmeyecekti, ama dış görünüşlerini saklaması gerektiğini biliyordu.

Campanella hayatını kurtarmak için deli numarası yaptı. Engizisyon üyelerinin, inançlarının kontrol edilemez biçimde deli oluşundan kaynaklandığına inanmalarını sağladı. Deliliğinin sahte olup olmadığını görmek için işkenceler bir süre daha devam etti, ama 1603 yılında cezası ömür boyu hapse çevrildi. Bu cezanın ilk dört yılını zindandaki bir duvara zincirlenmiş olarak geçirdi. Bu şartlara rağmen yazmaya devam etti, ama artık fikirlerini doğrudan ifade edecek kadar aptal değildi.

İspanyol Monarşisi adındaki kitabı İspanya'nın gücünü dünya çapında yaymak gibi ilahi bir görevi olduğu fikrini destekliyordu ve İspanyol kralına bunu başarmak için pratik, Machiavellist tavsiyelerde bulunuyordu. Machiavelli'ye olan ilgisine rağmen kitap genelde kendi fikirlerinin tam tersini ifade ediyordu. *İspanyol Monarşisi* aslında tam anlamıyla geleneksel inanca döndüğünü mümkün olan en dikkat çekici tarzda gösterme girişimiydi. İşe yaramıştı: 1626'da, kitabın yayınlanmasından altı yıl sonra papa sonunda Campanella'nın hapisten çıkmasına izin verdi.

Campanella özgürlüğünü kazandıktan kısa bir süre sonra özgür düşünenlere, Machiavellistlere, Calvinistlere ve her türlü sapkınlar saldırdığı *Ateizm Fethedildi* adlı bir kitap yazdı. Kitap dinden sapanların inançlarını ifade ettikleri ve üstün Katolikliğin kendi iddialarıyla bu ifadelere karşılık verdiği tartışmalar biçiminde yazılmıştı. Campanella açıkça görünüyordu ki, değişmişti, bu kitap bunu gösteriyordu. Yoksa göstermiyor muydu?

Sapkınların ağzından çıkan iddialar hiçbir zaman böylesi bir coşkuyla ifade edilmemişti hiç. Yalnızca iddialarını çürütme amacıyla onların tarafındaymış gibi görünerek gerçekte Katolikliğe karşı ortaya atılan bütün savları çarpıcı bir tutkuyla dile getiriyordu. Öte yandan, sözümona yanında olduğu karşı tarafın lehinde ve aleyhindeki ifadeleri söze dökerken bayat klişeleri ve anlaşılması zor bir mantık kullanıyordu. Sapkınların kısa, etkili ifadeleri cesur ve samimi görünüyordu. Katolikliğin uzun iddiaları ise yorucu geliyor ve ikna edici olmuyordu.

Kitabı okuyan Katolikler rahatsız edici ve belirsiz buluyorlar, fakat dinden saptığını veya Campanella'nın hapse atılması gerektiğini iddia edemiyorlardı. Sonuçta Katolikliği savunurken kullandığı iddialar kendi kullandıkları savlardı. Ama sonraki yıllar içinde *Ateizm Fethedildi*, tehlikeli fikirlerini savunmak için Campanella'nın onlar söylemiş gibi gösterdiği iddiaları kullanan ateistlerin, Machiavellistlerin ve özgürlük yanlılarının İncil'i haline geldi. Görünüştaki bu uyum gösterisiyle gerçek inançlarını sempatizanlarının anlayacağı şekilde birleştiren Campanella'nın dersini aldığı anlaşılıyordu.

Akıllı adam iki dibi olan sandık gibidir: Açıkken içine bakınca insan her şeyi göremez.

Sir Walter Raleigh, 1554-1618

Yorum

Korkunç zulmün karşısında Campanella postunu koruyan, kendisini hapisten kurtaran ve inançlarını ifade etmesine izin veren üç strateji kullandı. Birincisi deliymiş gibi yaptı; insanın hareketlerinin sorumluluğunu kabul etmemesinin ortaçağdaki eşdeğeri idi bu, tıpkı bugün kişinin ebe-

veynlerini suçlaması gibi. Sonra kendi inançlarının tam tersini yansıtan bir kitap yazdı. Son olarak ve en zekice olanı, fikirlerini aynı anda hem sakladı, hem de ima etti. Bu eski ama etkili bir hiledir. Tehlikeli fikirleri kabul etmiyor gibi görünürsünüz, ama kabul etmeme sırasında bu fikirlerin ifadelerini bulmalarını sağlar ve onları herkese açıklarsınız. Çoğunluğun kabul ettiği şeye uyar görünürsünüz, fakat bilenler için içindeki istihzayı anlarlar. Bu durumda korunmaktasınızdır.

Toplumdaki belirli değerlerin ve âdetlerin ilk güdülerle bağlantılarını kaybedip ezici hale gelmeleri kaçınılmazdır. Ve her zaman böylesi eziciliğe karşı çıkacak ve zamanın çok ilersindeki fikirleri savunacak olan asiler bulunacaktır. Ama Campanella'nın farketmeye zorlandığı gibi, eğer sizi acı ve işkenceye maruz bırakacaksa tehlikeli fikirlerinizle gösteriş yapmanızın bir anlamı yoktur. İnanç kurbanı olmak bir şeye hizmet etmez, acımasız dünyada yaşamaya devam etmek ve hatta başarılı olmak daha iyidir. Bu arada fikirlerinizi sizi anlayacak olanlar için gizlice ifade etmenin bir yolunu bulun. Her şeyinizi açıkça ortaya sermek yalnızca başınızı derde sokar.

Uzun süre boyunca inandıklarımı söylemedim, söylediğim şeylere de inanmam ve eğer gerçeği söylesem bile o kadar çok yalanın arasına gizlerim ki, bulmak çok zordur.

Niccolo Machiavelli, Francesco Guicciardini, 17 Mayıs, 1521

GÜCÜN ANAHTARLARI

Her zaman yalan söyler ve gerçek düşüncelerimizi gizleriz, çünkü tam özgür ifadeler sosyal bir olanaksızlıktır. Erken yaşlardan itibaren düşüncelerimizi gizlemeyi, huysuz ve güvensiz olanlara duymak istedikleri şeyi söylemeyi, onları gücendirmeyelim diye dikkat etmeyi öğreniriz. Çoğumuz için bu çok doğaldır; çoğu insanın kabul edeceği fikirler ve değerler vardır, tartışmak anlamsızdır. O halde istediğimiz şeye inanırız ama dışarda maske takarız.

Bununla birlikte, bu tür kısıtlamaları özgürlüklerine dayanılmaz bir tecavüz olarak gören, kendi değerlerinin ve inançlarının üstünlüğünü

kanıtlama ihtiyacı duyan bazı insanlar da vardır. Ama sonuçta iddiaları yalnızca birkaç kişiyi ikna eder ve çok daha fazlasını kızdırır. Böyle olmasının nedeni çoğu kişinin fikirlere ve değerlere onlar hakkında düşünmeden inanmasıdır. İnançlarında güçlü bir duygusal içerik vardır. Düşünme alışkanlıkları üzerinde yeniden çalışmak istemezler ve siz onlara iddialarınız yoluyla doğrudan ya da davranışlarınız yoluyla dolaylı olarak meydan okuduğunuzda düşmanca bir tavır takınırlar.

SULAR DEĞİŞTİĞİNDE

Bir zamanlar, Musa'nın hocası Khidr insanoğluna bir uyarıda bulunur. Belirli bir tarihte dünyadaki özel olarak saklanmayan bütün suların yok olacağını söyler. Sonra insanları deliye çevirecek olan yeni su gelecektir. Yalnızca tek bir adam bu tavsiyenin gerçek anlamını kavrar. Suyu biriktirip emin bir yerde depolar ve suyun özelliğini değiştirmesini bekler.

Beklenen tarihte nehirlere akmayı bırakır, kuyulardaki sular kurur ve tavsiyeyi dinleyen adam deposuna gidip sakladığı sudan içer. Sonra suların yeniden akmaya başladığını görür. Başka insanların yanına çıktığı zaman onların eskisine göre tamamen farklı konuştuklarını görür; ama uyarıyı ve olanlara dair bir şey hatırlamıyorlardır. Onlarla konuşmaya çalıştığında kendisinin deli olduğunu düşünüp ona düşmanlık ya da şefkat gösterirler, anlayış değil. Başlangıçta yeni sudan hiç içmemiştir, her gün gidip biriktirdiği sudan içmektedir. Ama sonunda yeni sudan içmeye karar verir, çünkü herkesten farklı yaşamaya, davranmaya ve düşünmeye dayanamaz. Yeni sudan içer ve herkes gibi olur. Sonra depoladığı suyu unuttur ve arkadaşları onu mucizevi bir şekilde yeniden normale dönen bir deli olarak görmeye başlarlar.

Derviş Hikâyeleri, İdris Şah, 1967

Akıllı ve zeki insanlar erkenden öğrenirler ki, geleneksel davranışlar sergileyebilirler ve geleneksel fikirleri onlara inanmak zorunda olmaksızın ifade edebilir. Böyle davranarak elde ettikleri güç sayesinde yalnız kalma ya da toplum dışı bırakılma tehlikesi olmadan istedikleri düşüncelere sahip olmakta ve bunları istedikleri kişilere ifade etmekte

rahat bırakılırlar. Kendilerini güçlü konuma getirdikten sonra daha geniş bir çevreyi fikirlerinin doğruluğuna ikna etmeye çalışabilirler, belki de Campanella'nın istihza ve ima stratejisini kullanarak.

On dördüncü yüzyılın sonlarında İspanyollar, Yahudilere büyük eziyetler yapmaya, binlercesini öldürüp geriye kalanları ülkeden kovmaya başladılar. İspanya'da kalanlar din değiştirmeye zorlandı. Ama sonraki üç yüz yıl içinde İspanyollar kendilerini rahatsız eden bir olguyu farkettiler: Din değiştirenlerin çoğu dışardaki hayatlarını Katolik olarak yaşıyor, ama her nasılsa Yahudilik inançlarını saklamayı, özelde ibadetlerini yapmayı başarıyorlardı. Bu *Marrano*'lar (İspanyolcada domuz anlamına gelen küçültücü bir sözcük) hükümet dairelerinin yüksek düzeylerine ulaştılar, soylularla evlendiler ve dindar Hıristiyanlar gibi göründüler, ama daha ilerki dönemlerde bunların dindar Yahudiler oldukları anlaşıldı. (İspanyol Engizisyon Mahkemeleri özellikle bunları araştırıp bulmak için kurulmuştu.) Yıllar boyunca, haç takarak, kiliselere cömert bağışlarda bulunarak, hatta arasıra Yahudi karşıtı ifadeler kullanarak -ve tüm bu süre zarfında iç özgürlükleri ve inançlarını sürdürebildiler- gerçek düşüncelerini gizleme sanatında ustalaştılar.

Marrano'lar toplumda dış görünüşün önemli olduğunu biliyorlardı. Bu görüş bugün hâlâ geçerlidir. Strateji basittir: Campanella'nın *Ateizm Fethedildi*'de yazdığı gibi topluma uyuyormuş gibi yapın, hatta hâkim görüşün en ateşli savunucusuymuş gibi davranın. Halk arasında geleneksel görünüşe bağlı kalırsanız çok az kişi sizin özelde farklı düşündüğünüze inanır.

Asla kimsenin fikriyle mücadele etmeyin; çünkü çok yaşlı Methuselah'ın yaşına erişseniz bile o kişiyi inandığı bütün o saçmalıklardan vazgeçemezsiniz.

Niyetiniz ne kadar iyi olsa da konuşma sırasında insanların hatalarını düzeltmekten kaçınmak da iyidir; çünkü insanları gücendirmek kolay, hatalarını düzeltmeniz imkânsız değilse bile çok zordur.

Tesadüfen dinlediğiniz iki insanın konuşmasındaki saçmalıklar sizi kızdırıyorsa bir komedideki iki aptalı dinlediğinizi varsayın.

Probatum est.

Dünyaya büyük önem taşıyan konularda ona talimatlar vereceği kavramıyla gelen bir insan postunu deldirmeden kaçabilirse yıldızlara şükretmelidir.

Arthur Schopenhauer, 1788-1860

Sizin zamanınızda çoğunluğun kabul ettiği eski inanışların kaybolacağını hayal etmek gibi bir aptallık yapmayın. Örneğin, Jonas Salk bilimin politika ve protokolü geçtiğine inanıyordu. Böylece çocuk felci aşısını ararken bütün kuralları yıktı; bilimsel topluluğa göstermeden önce keşfini halka açıklayarak, daha önce yolu açan bilim adamlarının hakkını teslim etmeden bütün övgüleri toplayarak kendini bir yıldız yaptı. Halk onu seviyor olabilirdi, ama bilim adamları ondan uzak durdular. Toplumunun geleneksel görüşüne saygısızlık etmesi yalnız kalmasına, yıllarını bu gediği kapamaya çalışarak ziyan etmesine, para ve işbirliği için mücadele etmesine neden oldu.

VATANDAŞ VE YOLCU

"Etrafına bak," dedi vatandaş. "Burası dünyadaki en büyük pazar." "Ah, tabii ki değil," dedi yolcu. "Şey, belki en büyüğü olmayabilir," dedi vatandaş. "Ama en iyisi." "Burada tamamen hatalısın," dedi yolcu. "Diyebilirim ki..."

Yabancıyı gün batımında gömdüler.

Masallar, Robert Louis Stevenson, 1850-1894

Bertolt Brecht modern tarzda bir Engizisyon'a -Amerikan Olmayanların Eylemleri Komitesi- maruz kaldı ve ona büyük bir kurnazlıkla yaklaştı. II. Dünya Savaşı sırasında dönem dönem Amerikan film endüstrisinde çalışan Brecht 1947 yılında komünizm sempatzianı olmasından şüphelenildiği için komitenin karşısında ifade vermeye çağırdı. Komitenin çağırdığı diğer yazarlar komitenin üyelerine horgörüyle ve kendilerine sempati sağlamak için olabildiğince saldırgan davrandılar. Öte yandan, komünizm davası için sadık bir şekilde çalışan Brecht bunun tersi bir oyun oynadı. Sorulara kolayca yorum yapmayı engelleyen belirsiz genellemelerle cevap verdi. Buna Campanella stratejisi diyebiliriz. Hatta Brecht takım elbise bile giymişti -bu onun için çok ender bir şeydi- ve komitenin önemli bir üyesinin purodan hoşlandığını

bildiği için dava sırasında puro içti. Sonunda üyeleri büyüledi ve onu serbest bıraktılar.

Brecht daha sonra Almanya'ya taşındı, orada da farklı türde bir Engizisyon'la karşılaştı. Burada komünistler iktidardaydı ve oyunlarını çöküş halinde ve kötümser bularak eleştiriyorlardı. Onlarla tartışmadı, ama ağızlarını kapatmak için senaryolarında ufak değişiklikler yaptı. Bu arada basılan metinlerin aynı kalmasına dikkat etti. Her iki durumda uyma davranışı göstermesi düşüncelerini değiştirmek zorunda kalmadan, engellenmeksizin çalışması için gerekli özgürlüğü verdi ona. Sonuçta biraz geleneksel görüş oyunu tehlikeli zamanlarda çeşitli ülkelerde rahatça hareket etti ve baskının gücünden daha güçlü olduğunu kanıtladı.

Eğer bir prens Machiavelli'nin öğrencisi olsaydı ona yapmasını tavsiye edeceği ilk şey Machiavellizm karşıtı bir kitap yazmak olurdu.
Voltaire, 1694-1778

Güçlü insanlar yalnızca Pausanias ve Salk'ın hatalarından kaçınmakla kalmaz, zeki tilkiyi oynamayı ve sıradanlık görüntüsü vermeyi de öğrenirler. Bu yüzyıllardır dolandırıcıların ve politikacıların oynadığı oyundur. Julius Caesar ve Franklin D. Roosevelt gibi liderler sıradan insanlarla yakınlık oluşturabilmek için doğal aristokrat davranışlarının üstesinden geldiler. Bu yakınlığı halka liderlerinin farklı statülerine rağmen popüler değerlere sahip olduklarını göstermek için çoğu kez sembolik olan küçük jestlerle ifade ettiler.

Bu uygulamanın mantıksal uzantısı, herkes için her şey olmak gibi paha biçilmez bir yetenektir. Topluma girdiğinizde kendi fikirlerinizi ve değerlerinizi aranızda bırakın, içinde bulduğunuz gruba en uygun olan maskeyi takın. Bismarck bu oyunu yıllarca başarılı bir şekilde oynadı; ne yapmaya çalıştığını anlayan çok az insan vardı ve onlar da bir şey yapacak kadar açık bir şekilde anlamamışlardı. İnsanlar zokayı yutacaktır, çünkü onların fikirlerine sahip olmanız hoşlarına gidecektir. Eğer dikkatli olursanız sizi ikiyüzlü olarak görmezler, çünkü tam olarak ne düşündüğünüzü onlara söylemezseniz sizi nasıl ikiyüzlülükle suçlayabilirler ki? Sizin değerleriniz olmadığını da düşünmezler. Tabii ki değerleriniz var, onlarla birlikteyken onlarla paylaştığınız değerler.

İmaj: Kara Koyun. Sürü kendilerine ait olup olmadığını anlamadığı için kara koyunu dışlar. Bu yüzden kara koyun arkada kalır ya da sürüden ayrılır ve orada da kurtlar tarafından köşeye sıkıştırılıp yutulur. Sürüden ayrılmayın, bunda çok sayıda güvence vardır. Farklılıklarımızı düşüncelerinizde tutun, postunuzda değil.

Otorite: Kutsal olanı köpeklere vermeyin; incilerinizi domuzun önüne atmayın, yoksa ayaklarının altında çiğneyip saldırmak için size dönerler (Jesus Christ, Matta 7:6).

Sivirmeye değer tek an zaten sivrilmiş olduğunuz andır: sarsılmaz bir güç konumuna ulaştığınız ve diğerlerinden farklılığınızı aranızdaki mesafenin bir sembolü olarak gösterebileceğiniz zaman. Lyndon Johnson Birleşik Devletler başkanı olarak bazen tuvalette otururken toplantı yapardı. Başka hiç kimse böyle bir "ayrıcılığı" talep edemeyeceği ve etmeyeceği için Johnson insanlara başkalarının protokollerine ve ayrıntılarına uymak zorunda olmadığını gösteriyordu. Roma İmparatoru Caligula da aynı oyunu oynamıştı. Önemli ziyaretçileri kabul etmek için kadın geceliği ya da bornozu giyerdi. Hatta atını başkan yardımcısı olarak seçecek kadar ileri gitmişti. Ama bu durum geri tepti, insanlar Caligula'dan nefret ettiler ve bu davranışları sonunda iktidardan düşürülmesine neden oldu. Gerçek şu ki, gücün doruklarına ulaşanlar bile en azından biraz sıradanmış gibi yapsalar iyi olur, çünkü bazen popüler desteğin yardımına ihtiyaç duyabilirler.

Son olarak, âdetlere başarıyla karşı çıkan ve kültür içinde canlılığını kaybetmiş geleneklerle alay eden kişiler için her zaman bir yer vardır. Örneğin, Oscar Wilde bu bağlamda önemli bir sosyal güç elde etmiştir: Herkesin yaptığı gibi yapmayı küçümsediğini açıkça gösteriyordu ve halka açık okumalarında insanlar onun yalnızca kendilerini aşağılamasını beklemekle kalmıyor, bunu hoş da karşılıyorlardı. Bununla birlikte, bu ayrıksı rolünün sonunda onu mahvettiğini görüyoruz. Daha iyi bir sonu olsaydı bile sıradışı bir dehaya sahip olduğunu hatırlayın. Eğlendirmek ve memnun etmek yeteneği olmasaydı, dikenleri insanları yalnızca kızdırdı.

YASA 39

BALIK YAKALAMAK İÇİN SULARI KARIŞTIRIN

HÜKÜM

Öfke ve heyecan stratejik olarak ters etkilidir. Her zaman sakın ve tarafsız olmalısınız. Ama kendiniz sakın kalırken düşmanlarınızı kızdırabilirsiniz kesin bir avantaj kazanırsınız. Düşmanlarınızı hazırlıksız yakalayın. Kibirlerinde onları sarsacağınız ve dizginlerini ele alabileceğiniz sıyrıklar bulun.

YASAYI ÇİĞNEMEK

1809 yılı Ocak ayında huzursuz ve endişeli olan Napoleon, İspanya'yla yaptığı savaşı bırakıp aceleyle Paris'e döndü. Casusları ve sırdaşları, dışişleri bakanı Talleyrand'ın emniyet müdürü Fouché'yle birlikte kendisine komplo hazırladığı söylentisini doğruladılar. Şok içinde başkente varan imparator derhal bakanlarını saraya çağırttı. Onları toplantı salonuna aldıktan sonra bir ileri bir geri yürüyüp kendisine karşı savaşan komplocular, hisse senedi piyasasını aşağı çeken spekülâtörler, politikasını geciktiren kanun koyucular ve kuyusunu kazan kendi bakanları hakkında belirsizce konuşmaya başladı.

Napoleon konuşurken Talleyrand şömineye dayanmış tamamen kayıtsız bir tavırla bakıyordu. Talleyrand'a doğrudan doğruya bakarak, "Bu bakanlar şüpheye yer verdikleri an devlete ihanet başlamıştır," dedi Napoleon. "İhanet" sözcüğünü duyar duymaz bakanın korkacağını düşünmüştü. Ama Talleyrand yalnızca gülümserken sakın ve canı sıkılmış gibi duruyordu.

Asılmasına neden olacak bir suçlama karşısında onun böyle son derece sakin görünmesi Napoleon'u çileden çıkardı. Ölmesini isteyen bakanları olduğunu söylerken Talleyrand'a bir adım daha yaklaştı. Talleyrand son derece sakin bir şekilde bakışlarına karşılık veriyordu. Napoleon sonunda patladı. "Sen bir korkaksın," diye haykırdı Talleyrand'ın yüzüne. "İnancı olmayan bir adam. Hiçbir şey dinsel bir anlam taşıyor senin için. Kendi babanı bile satarsın. Seni zenginliklere boğdum, ama bana zarar vermek için yapmayacağın şey yok." Diğer bakanlar şaşkınlık içinde birbirlerine baktılar; bu korkusuz generali, Avrupa'nın büyük bir kısmının fatihini hiç böylesine aklını kaybetmiş olarak gördüklerini hatırlamıyorlardı.

"Bir cam gibi paramparça edilmen gerekiyor," diye devam etti Napoleon ayağını yere vurarak. "Bunu yapacak gücüm var, ama bu zahmete değmeyecek kadar küçük buluyorum seni. Neden seni Tuileries kapılarında astırmadım? Ama bunun için hâlâ zaman var." Yüzü kızarmış, gözleri yerinden fırlamış bir halde, neredeyse soluğu kesilene kadar haykırarak devam etti. "Bu arada ipekli bir çorabın içindeki bir pislikten başka bir şey değilsin sen... Ya karın? San Carlos'un karının sevgilisi olduğunu bana hiç söylemedin?" Talleyrand, "Gerçekten, efendim, bu bilginin majestelerinin haşmetiyle bir ilgisi olduğu aklıma gelmedi," dedi hiç telaşa kapılmadan tamamen sakin bir şekilde. Birkaç hakaretten sonra Napoleon çıkıp gitti. Talleyrand karakteristik topallamasıyla salonu geçti. Bir hizmetkâr paltosunu giymesine yardım ederken diğer bakanlara döndü (hepsi onu bir daha görmeyeceklerinden korkuyorlardı) ve şöyle dedi: "Böyle büyük bir adamın bu kadar terbiyesiz olması ne yazık, beyler."

Napoleon öfkesine rağmen dışişleri bakanını tutuklatmadı. Yalnızca görevlerini elinden aldı ve saraydan kovdu, çünkü bu adam için aşağılanmanın yeterli ceza olduğuna inanıyordu. Çektiği nutka ait dedikodunun -imparatorun nasıl kendini kaybettiği ve Talleyrand'ın sükûnetini ve vakarını koruyarak onu nasıl aşağıladığı- hızla yayıldığına farkında değildi. Bir sayfa çevrilmişti. İnsanlar ilk kez olarak büyük imparatorlarının ateş altında sükûnetini kaybettiğini gördüler. Çöküşe geçtiğine dair yaygın bir kanı vardı. Talleyrand daha sonra, "Bu, çöküşün başlangıcıydı," demişti.

SHIGEMUNE KENDİ ÇAYINI ÖĞÜTÜR

Suwo-no-kami Shigemune çay seremonisine çok düşküdü ve sarayda yargıçlık yaparken kendi çayını öğütürdü. Bunun nedeni şuydu: Bir keresinde çay seremonisinde Eiki adındaki çay tüccarı arkadaşından halkın kendisi hakkında ne düşündüğünü dürüstçe söylemesini istemişti. "Şey," dedi Eiki. "Kanıtlarını çok açık bir şekilde sunamayanlara kızdığını, onları azarladığını söylüyorlar; bu yüzden insanlar davalarını sana getirmekten korkuyorlar ve bunu yapsalar da gerçek ortaya çıkmıyor."

"Ah, bunu bana söylediğine çok memnun oldum," diye cevap verdi Shigemune. "Şimdi düşününce görüyorum ki, insanlarla böyle sert bir şekilde konuşma alışkanlığını edindim; kuşkusuz mütevazı halk ve konuşmaya hazır olmayanlar telaşa kapılıyorlar ve davalarını iyi açıklayamıyorlar. Bunun gelecekte olmamasına dikkat edeceğim." Bu nedenle, Shigemune bundan sonra davaları dinlerken değirmeniyle çağ öğütmeye başladı. Çaya bakarak öfkeli olup olmadığını anlayabiliyordu, çünkü eğer heyecanlanmışsa çay yere uygun tutarlıkta dökülmüyordu. Böylece adalet tam olarak sağlanıyor ve insanlar onun yanından tatmin olarak ayrılıyorlardı.

Cha-no-yu: Japon Çay Seremonisi, A.L. Sadler, 1962

Yorum

Bu gerçekten de çöküşün başlangıcıydı. Waterloo'ya daha altı yıl vardı, ama Napoleon 1812'de Rusya'ya felakete yol açan bir istilaya girişerek ağır bir inişe geçmişti. Talleyrand inişinin işaretlerini ilk gören olmuştu, özellikle de İspanya'yla yaptığı mantıksız savaşta. 1808 yılında bakan Avrupa'nın gelecek huzuru için Napoleon'un gitmesi gerektiğine karar verdi. Ve böylece Fouche'yle bir komplo kurdu.

Komplonun bir hileden başka bir şey olmaması muhtemeldi, Napoleon'un çivisini çıkaracak bir hile. Çünkü tarihteki en pratik iki adamın planlarında yalnızca yarı yola kadar gittiklerine inanmak çok zor. Napoleon'un yanlış bir adım atmasını sağlamak için yalnızca suyu karıştırıyor olabilirlerdi. Ve gerçekten elde ettikleri şey Napoleon'un kontrolü kaybettiğini herkese duyuran bir öfke nöbetiydi. Napoleon'un o öğleden sonraki patlamasının halkın gözündeki imajı üzerinde olumsuz etkisi büyük olmuştu.

Öfkeli tepkideki sorun budur. Başlangıçta korku ve terör yaratabilir, fakat yalnızca bazılarında ve günler geçip bulutlar dağılınca başka tepkiler ortaya çıkar: utanç ve bağıranın kontrolden çıkma kapasitesiyile ilgili huzursuzluk ve söylenenlere karşı duyulan kızgınlık. Kendinizi tutamayarak öfkelendiğinizde hep adil olmayan ve abartılı suçlamalarda bulunursunuz. Böyle birkaç olaydan sonra insanlar sizin gideceğiniz günleri saymaya başlarlar.

Kendisine karşı kurulan bir kompo olasılığı, hem de en önemli iki adamının kurduğu bir komplo karşısında Napoleon'un öfkelenmeye ve endişelenmeye kesinlikle hakkı vardı. Ama bu kadar öfkeli ve bu kadar açık tepki vererek yalnızca uğradığı düş kırıklığını göstermiş oldu. Düş kırıklığınızı göstermeniz olayları şekillendirmedeki gücünüzü kaybettiğinizi belirtir; istediğini elde etmek için isterik nöbete giren çaresiz bir çocuğun tepkisidir bu. Güçlü olan asla bu tür bir zayıflık göstermez.

Napoleon'un bu durumda yapabileceği çok sayıda şey vardı. Önemli ve oldukça zeki iki adamının aleyhine dönmesinin bir nedeni olması gerektiğini düşünebilir ve onları dinleyip bilgi alabilirdi. Onları yeniden kazanmaya çalışabilirdi. Hatta meşum gücünün bir göstergesi olarak onları hapse attırabilir ya da öldürtebilirdi. Ne bir nutuk, ne çocuksu nöbetler, ne utanç verici olan etkiler... yalnızca bağlantıların sessiz ve kesin bir şekilde kesilip atılması.

Şunu hatırlayın: Öfke nöbetleri ne göz korkutur, ne de sadakat doğurur. Yalnızca gücünüz konusunda şüphe ve huzursuzluk yaratır. Bu fırtınalı patlamalar çoğu kez zayıflığınızı açık ederek bir düşüşü haber verir.

Eğer mümkünse hiç kimse için düşmanlık hissedilmemelidir... bir kişiyle öfkeli bir şekilde konuşmak, söylediğiniz şeylerle veya bakışınızla nefret ettiğinizi göstermek gereksiz bir davranıştır; tehlikeli, aptalca, saçma ve kabadır.

Öfke veya nefret, yaptığınız şeyden başka bir şekilde gösterilmemelidir; duygular başka bir şekilde göstermeye çalışmadığınız takdirde eylemlerde çok daha etkili bir biçimde görünecektir. Isırığı zehirli olanlar bir tek soğuk kanlı hayvanlardır.

Arthur Schopenhauer, 1788-1860

YASAYA UYMAK

1920'lerin sonlarına dek Haile Selassie güçlü ve birleştirici bir lidere ihtiyaç duyduğunu düşündüğü Etiyopya'nın tam kontrolünü ele geçirme amacını neredeyse gerçekleştirmişti. İmparatoriçe Zauditu'nun (son kraliçenin üvey kızı) vekili ve tahtın vârisi olarak Selassie birkaç yılını Etiyopya'nın çeşitli askeri liderlerinin gücünü zayıflatarak geçirdi. Artık önünde tek bir engel kalmıştı: imparatoriçe ve kocası Ras Gugsa. Selassie kraliyet çiftinin kendisinden nefret ettiğini ve ondan kurtulmak istediklerini biliyordu, böylece planlarını bozmak için Gugsa'yı kuzey eyaletlerinden Begemeder'in valisi yapıp imparatoriçenin yaşadığı başkentten ayrılmasını sağladı.

Gugsa birkaç yıl boyunca sadık idareciyi oynadı. Ama Selassie ona güvenmiyor, Gugsa ve imparatoriçenin intikam planları yaptıklarını biliyordu. Zaman geçip Gugsa bir hareket yapmayınca komplo olasılığı artıyordu. Selassie ne yapması gerektiğini biliyordu: Gugsa'yı ka-buğundan çıkarıp uyarmak ve hazır olmadan harekete zorlamak.

Kuzey kabilesi Azebu Gallas birkaç yıldır tahta karşı isyan içindeydi, civar köyleri soyup yağmalıyor ve vergi ödemeyi reddediyorlardı. Selassie onları durdurmak için bir şey yapmamış, büyümelerine izin vermişti. Sonunda 1929 yılında Ras Gugsa'ya bir ordu hazırlayarak bu asi kabilenin üzerine yürümesini emretti. Gugsa bunu kabul etti, ama içten içe köpürüyordu; Azebu Gallas'a karşı bir kını yoktu ve onlarla savaşması talebi gururunu incitmişti. Emre itaatsizlik edemezdi, ama bir ordu hazırlarken çirkin bir söylenti yaymaya başladı: Selassie papayla birlik olmuştu, ülkeyi Roma Katoliği ve İtalya'nın bir sömürgesi yapacaktı. Gugsa'nın ordusu genişledi ve askerlerin geldiği kabilelerin bazıları gizlice Selassie'ye karşı savaşmayı kabul etti. 1930 yılı Mart ayında 35.000 kişilik dev bir ordu hücumu geçti, ama Azebu Gallas'ın üzerine değil, güneye, başkent Addis Ababa'ya. Artan gücüyle güven duyan Gugsa, Selassie'yi azledip ülkeyi tekrar gerçek Hristiyanların eline bırakmak için açılan kutsal bir savaşa açıkça önderlik ediyordu artık.

Önündeki tuzağı görmedi. Selassie, Gugsa'dan Azebu Gallas'la savaşmasını istemeden önce Etiyopya kilisesinin desteğini güvence

altına almıştı. Ve ayaklanma başlamadan önce Gugs'a'nın çok önemli birkaç müttefiğine çarpışmaya gelmemeleri için rüşvet vermişti. Asi ordu güneye inerken uçaklar yukardan, üst düzey kilise görevlilerinin Selassie'yi Etiyopya'nın gerçek Hıristiyan lideri olarak tanıdıklarını ve iç savaş çıkarma nedeniyle Gugs'a'yı aforoz ettiklerini duyuran broşürler atıyordu. Bu el ilanları kutsal haclı seferinin ardındaki duyguyu ciddi anlamda körleştirmişti. Savaş yaklaşıp Gugs'a'nın müttefikleri ortaya çıkmayınca askerler kaçmaya başladılar.

Çarpışma başlayınca asi ordu hemen çöktü. Teslim olmayı reddeden Ras Gugs'a çarpışmada öldü. Kocasının ölümüyle perişan olan imparatoriçe birkaç gün sonra öldü. 30 Nisan'da Selassie yeni unvanını açıklayan resmi bir duyuru yaptı: Etiyopya İmparatoru.

MAYMUN VE ARI

Olgun bir armudu yiyen maymuna, armuttan öyle ya da böyle bir parça isteyen bir arı dadanmıştı. İsteğine direnmeye devam ederse öfkesiyle karşılaşacağını söyleyerek maymunu tehdit etti, ama maymun onu defetti. Öfkeli arı sözlü saldırıya geçti, maymunun sükûnetle dinlediği en ağır hakaretleri ettikten sonra şiddet dolu hırsıyla, sonucunu düşünmeden maymunun yüzüne saldırdı. Maymunu öylesine büyük bir öfkeyle soktu ki, silahını dışarı çıkaramadı, kendisini kurtarmak için iğneyi yarada bırakmak zorunda kaldı, böylece verdiği için çok daha fazla acıyla can çekişerek öldü.
Masallar, Jonathan Birch, 1783-1847

Yorum

Haile Selassie her zaman birkaç adım ötesini görürdü. Ras Gugs'a'nın isyanın zaman ve yerini belirlemesine izin verseydi tehlikenin onu kendi şartlarında hareket etmeye zorladığı zamankinden çok daha büyük olacağını biliyordu. Bu nedenle nefret ettiği bir adam için hiçbir anlaşmazlığının olmadığı insanlarla savaştığını isteyerek onun gururunu incitip isyana sürüklemişti. Selassie her şeyi önceden düşünerek Gugs'a'nın isyanının bir yere varmamasını sağladı ve bu isyanı son iki düşmanından kurtulmak için kullandı.

Bu yasanın özü budur: Sular durgunken düşmanınız kendisinin başlatıp kontrol edebileceği eylemi planlayacak zaman ve yere sahiptir. Bu nedenle suları karıştırıp dalgalandırın, balıkların yüzeye çıkmasını sağlayın, onları hazır olmadan harekete geçmeye zorlayın, inisiyatifi ellerinden alın. Bunu yapmanın en iyi yolu kontrol edilemeyen duyguların üzerinde oynamaktır: gurur, kibir, sevgi, nefret. Sular bir kez hareketlendikten sonra küçük balık elinde olmadan yeme doğru zıplar. Düşmanlarınız ne kadar çok öfkelenirlerse o kadar az kontrola sahip olurlar ve sonunda neden olduğunuz anafora kapılıp boğulurlar.

***Bir hükümdar asla öfke yüzünden ordusunu ileri sürmemeli,
bir lider asla hiddeti yüzünden bir savaş başlatmamalıdır.
Sun-tzu, M.Ö. IV. Yüzyıl***

GÜCÜN ANAHTARLARI

Öfkeli insanlar genellikle gülünç görünürler, çünkü öfkeleri, onu ortaya çıkaran şeyle oransızdır. Her şeyi çok ciddiye alırlar, kendilerine yapılan hakaret ya da aşağılamayı abartırlar. En küçük bir şeye karşı o kadar hassastırlar ki, ne kadar çok şeyi kişisel olarak algıladıklarını görmek gülünç hale gelir. Gerçek ise tam tersidir: Hırçınlık güç değildir ve çaresizlik belirtisidir. İnsanlar geçici olarak öfkenizden korkabilirler, ama sonunda size olan saygılarını yitirirler. Bu kadar az özenetimi olan birinin kuyusunu kolayca kazabileceklerini farkederek.

Bununla birlikte, çözüm öfkeli veya duygusal tepkilerimizi bastırmak değildir. Çünkü bastırmak enerjimizi alır ve bizi garip davranışlara iter. Bunun yerine bakış açımızı değiştirmemiz, toplumsal alanda ve güç oyununda hiçbir şeyin kişisel olmadığını bilmemiz gerekiyor.

Herkes içinde bulunulan andan önce gelen olaylar zincirine kapılmıştır. Öfkemiz çoğu kez çocukluğumuzdaki sorunlardan anne babamızın kendi çocukluklarındaki sorunlardan vb. vb. kaynaklanır. Öfkemizin ayrıca başkalarıyla olan ilişkilerimizde, birikmiş düşkünlüğü ve kalp yarasında da kökleri vardır. Bir insan çoğunlukla öfkemizi başlatan kişi gibi görünür, ama durum bundan çok daha karmaşıktır, o insanın bize yaptıklarından çok daha öteye gider. Eğer bir kişi size öfke-

sini kusarsa (ve eğer bu öfke sizin ona yaptığınız şeyle oranlı değilse) bu öfkenin özel olarak size yöneltilmediğini kendi kendinize hatırlatmalısınız, bu kadar kibirli olmayın. Neden çok daha büyüktür, zamanda geriye gider, daha önceki düzinelerce incinmeyi içerir ve aslında anlamaya çalışma zahmetine değmez. Bunu kişisel bir kin olarak görmek yerine, kılık değiştirmiş güç kullanma olarak duygusal patlama, incinmiş duygular ve öfke paravanı altında sizi kontrol etme veya cezalandırma girişimi olarak görün.

Bakış açısındaki değişim güç oyununu daha büyük bir açıklık ve enerjiyle oynamanızı sağlayacaktır. Aşırı tepki vermek ve insanların duygularının tuzağına düşmek yerine onların kontrolü kaybetmelerini kendi lehinize çevirin: Onlar kendilerininkini kaybederken siz kendi aklınıza sahip çıkın.

Milattan sonra üçüncü yüzyılda yapılan Üç Krallık Savaşı'ndaki önemli bir çarpışma sırasında komutan Ts'ao Ts'ao'nun danışmanları bazı generallerinin düşmanla işbirliği yaptığını gösteren bazı belgeler buldular ve onları tutuklatıp idam ettirmesi için ısrar ettiler. Ts'ao Ts'ao bunun yerine belgelerin yakılıp olayın unutulmasını emretti. Çarpışmanın bu önemli anında öfkelenmek veya adalet talep etmek kendisinin aleyhine olurdu. Herhangi öfkeli bir hareket generallerin sadakatsizliğine dikkat çekerdirdi ve bu da askerlerin moralini bozardı. Adalet bekleyebilirdi, zamanı gelince bu generallerin icabına bakacaktı. Ts'ao Ts'ao aklını kullandı ve doğru kararı verdi.

Bunu Napoleon'un Talleyrand'a verdiği tepkiyle karşılaştırın; komployu kişisel olarak algılamak yerine Napoleon oyunu Ts'ao Ts'ao gibi oynamalı, attığı her adımın sonuçlarını dikkatle tartmalıydı. Sonuçta en güçlü tepki Talleyrand'a aldırılmamak veya onu yanına çekip daha sonra cezalandırmak olurdu.

HENDEK YÜCE RAHIP

İkinci sınıf memur olan Kin'yo'nun Yüce Rahip Ryogaku adında çok huysuz bir kardeşi vardı. Manastırının yanında insanların ısırgan Yüce Rahip adını verdikleri büyük bir ısırgan ağacı çıkmıştı. Yüce Rahip, "Bu isim çok sinir bozucu," diyerek ağacı kestirdi. İnsanlar geride kalan kütüğe Kütük Yüce Rahip adını taktılar. Her zamankinden fazla

Öfkelenen Ryogaku kökün dibini kazdırıp attırdı, ama bu kez geride geniş bir çukur kaldı. İnsanlar bu kez Hendek Yüce Rahip demeye başladılar.

Tembellik Üzerine Denemeler, Kenko, Japonya, XIV. Yüzyıl

Öfke yalnızca seçeneklerinizi azaltır ve güçlü olanlar seçenekleri olmadan hareket etmezler. Olayları kişisel olarak almamak ve duygusal tepkilerinizi kontrol etmek üzere kendinizi eğittikten sonra muazzam bir güç konumuna gelmiş olursunuz. Artık diğer insanların duygusal tepkileriyle oynayabilirsiniz. Gururlarıyla oynayarak ya da kolay bir zafer olasılığını yem olarak kullanarak harekete geçirin onları. Kendisinden daha az başarılı bir sihirbaz ona meydan okuduğunda Houdini'nin yaptığı şeyi yapın: Rakibinizi çekmek için belirgin bir zayıflığı ortaya çıkarın (Houdini'nin, Kleppini'nin kelepçenin şifresini çalmasına izin verdiği gibi). Sonra onu kolayca yenebilirsiniz. Ukala birisi karşısında da kendinizi olduğunuzdan zayıf gösterin, onu ani bir eyleme kışkırtın.

Ch'i ordularının komutanı Sun Pin ve onun sadık öğrencisi Suntzu bir keresinde askerlerini, sayıca kendilerinin iki katı olan Wei ordularına karşı hücumla geçirdi. "Ordumuz Wei'ye girdiğinde yüz bin ateş yakalım," diye önerdi Sun Pin. "Sonraki gün elli bin ve daha sonraki gün otuz bin ateş kalsın." Üçüncü günün sonunda Wei generali sevincini belirtti. "Ch'i'nin adamlarının korkak olduğunu biliyordum, yalnızca üç günün sonunda yarısından çoğu kaçtı!" Böylece ağır hareket eden çok sayıdaki piyadesini geride bırakan general hafif donanımlı gücüyle hızla Ch'i'nin kampına doğru ilerledi. Sun Pin'in askerleri, Wei'nin ordusunu dar bir geçide çekmeye çalışarak geri çekildi. Geçide girince onları tuzağa düşürüp yok ettiler. Wei'nin generali ölüp gücünün çoğu dağılınca Sun Pin ordunun geri kalanını kolayca yendi.

Son olarak diyebiliriz ki, öfkeli bir düşmanın karşısında verilecek en iyi tepki tepkisiz kalmaktır. Talleyrand'ın taktiğini izleyin: Diğerini kaybederken sükûnetini koruyan bir adam kadar çileden çıkaran bir şey yoktur. İnsanları sinirlendirmek lehinize olacaksa aristokratvâri, canı sıkılmış bir tavır takının, ne alaycı ne zafer dolu bir tavır içinde olun, yalnızca kayıtsız görünün. Bu onların fitilini ateşleyecektir. Öfke

nöbetiyle kendilerini utandırdıklarında birkaç zafer kazanmış olacaksınız, bunların bir tanesi onların çocuksu davranışı karşısında vakarınızı ve sükûnetinizi korumuş olmanızdır.

İmaj: Balık Gölü. Su berrak ve durgun, balıklar yüzeyin altındadır. Suları karıştırınca ortaya çıkarlar. Biraz daha hareketlendirirseniz öfkelenirler, yüzeye çıkarlar, önlerine ne çıkarsa ısırırlar, taze yem takılmış kanca dahil.

Otorite: Eğer rakibiniz kolay öfkeye kapılan biriye onu kızdırın. Eğer küstah biriye bencilliğini teşvik edin... düşmanı harekete geçirmede becerikli olan biri bunu düşmanın eylemde bulunacağı bir durum yaratarak yapar; düşmanı alacağından emin olduğu bir şeyle onu kandırır. Yemi tutarak düşmanı çeker ve sonra seçkin askerleriyle ona saldırır (Sun-tzu, M.Ö. IV. Yüzyıl).

İnsanların duygularıyla oynarken dikkatli olmalısınız. Düşmanı daha önceden inceleyin. Bazı balıkların gölün dibinde kalması daha iyidir.

Antik Fenike'nin başkenti Tyre'nin liderleri Doğu'yu fethedip suyun üzerinde korunmalı olarak duran kendi şehirlerine saldırmayan Büyük İskender'e karşı dayanabilecekleri konusunda kendilerini güvende hissettiler. İskender'e elçiler göndererek onu bir imparator olarak kabul etmelerine rağmen onun veya güçlerinin Tyre'ye girmesine izin vermeyeceklerini söylediler. Bu kuşkusuz İskender'i çileden çıkardı ve hemen bir kuşatma gerçekleştirdi. Şehir dört ay boyunca ona dayandı, sonunda İskender bu çabaya değmeyeceğini düşündü ve Tyre halkıyla uzlaşabileceğini söyledi. Ama bir kez İskender'e yem atıp kurtulduklarını ve ona karşı dayanabileceklerini düşünüp görüşmeyi reddettiler, hatta elçilerini öldürdüler.

Bu, İskender'i öfkeden deliye döndürdü. Artık kuşatmanın ne kadar süreceği veya ne büyüklükte bir orduya ihtiyacı olduğu fark etmiyordu; kaynakları vardı ve ne gerekiyorsa yapacaktı. Kuşatmasını o

derece güçlendirdi ki, Tyre'yi üç gün içinde ele geçirdi, yerlebir etti ve halkını köle olarak sattı.

Güçlüye yem atıp güçlerini bölmelerini sağlayabilirsiniz, tıpkı Sun Pin'in yaptığı gibi, ama önce suyu test edin. Güçlerinde bir gedik bulun. Eğer bir gedik yoksa -çok güçlülerse- onları kışkırtarak kazanacak bir şeyiniz yoktur, ama kaybedeceğiniz çok şey vardır. Kime yem attığınızı dikkatli bir şekilde seçin ve asla köpekbalıklarının rahatsız etmeyin.

Son olarak, iyi zamanlanmış öfke patlamalarının size yararı olacağı zamanlar vardır, ama öfkeniz sahte ve kontrolünüz altında olmalıdır. Sonra nasıl ve kimin üzerine gideceğinize karar verebilirsiniz. Asla uzun vadede sizin aleyhinize olacak tepkileri kışkırtmayın. Ve daha anlamlı ve ürkütücü olması için öfkenizi ender olarak kullanın. Amaçlı olarak sergilense de eğer patlamalarınız çok sık olursa gücünü yitirir.

YASA 40

BEDAVA YEMEĞE DEĞER VERMEYİN

HÜKÜM

Bedava olarak sunulan şey tehlikelidir, genellikle ya bir hile ya da gizli bir yükümlülük içerir. Kıymetli olan şey için ödeme yapmaya değer. Ödeme yaparak minnettarlık, suçluluk ve dalavereden kurtulursunuz. Ücreti tam olarak ödemek de akıllıcadır, mükemmellikte kestirme yoktur. Paranız konusunda cömert olun ve etrafta dolaşmasını sağlayın, çünkü cömertlik gücün işareti ve müknaatıdır.

PARA VE GÜÇ

Güç alanında her şey bedeliyle değerlendirilir ve her şeyin bir fiyatı vardır. Bedava veya ucuz olarak verilen bir şey genellikle psikolojik bir etiketle gelir: karmaşık bir yükümlülük duygusu, kaliteden ödün verme, bu ödünlerin getirdiği güvensizlik vb. vb. Güçlü olanlar en değerli kaynakları olan bağımsızlık ve manevra alanını korumayı erken öğrenirler. Tam bedel ödeyerek kendilerini tehlikeli bağlantılardan ve endişelerden kurtarırlar.

Para konusunda açık ve esnek olmak size stratejik cömertliğin değerini de öğretir, bu "almak üzere olduğunuzda vermek" diye bilinen eski hilenin bir çeşididir. Uygun hediyeyi vererek alıcıyı yükümlülük altına sokarsınız. Cömertlik insanları -aldatılmaya karşı- yumuşatır. Özgürlük konusunda ün kazanarak insanları kendinize hayran bırakır, bu arada onların dikkatini güç oyunlarınızdan uzaklaştırmış olursunuz. Zenginliğinizi stratejik olarak yayarken diğer saray mensuplarını da büyüler, zevk yaratır ve değerli müttefikler kazanırsınız.

Güç ustalarına bir bakın: Caesar'lar, Kraliçe Elizabeth'ler, Michelangelo'lar, Medici'ler... Aralarında tek bir cimri yoktur. Büyük dolandırıcılar bile hileleri için büyük paralar harcarlar. Sıkı cüzdanlar çekici değildir; baştan çıkarma sırasında Kasanova yalnızca kendini değil cüzdanını da sunuyordu. Güçlü kişiler paranın psikolojik olarak insanları kendine çektiğini ve toplumsal ilişkilerde bir araç olduğunu bilirler. Paranın insani yanını cephanelerindeki bir silah haline getirirler.

Herkes parayla oynayabildiği için binlercesi parayı yaratıcı biçimde stratejik olarak kullanmayı reddetme gibi kendine zarar veren bir durum içine sıkışıp kalmıştır. Bu tipler güç kutbunun diğer tarafını temsil eder ve onları tanımayı öğrenmelisiniz, ya onların zehirli doğalarından korunmak ya da katılıklarını kendi lehinize kullanmak için.

Açgözlü Balık. Açgözlü balık paradan insani tarafı alır. Soğuk ve acımasızdır, yalnızca cansız bilançoğu görür; başkalarını zenginliğe giden yolda ya piyon ya da engel olarak nitelendirir; insanların duygularını ayaklar altına alır ve değerli arkadaşlarına yabancılaşır. Kimse açgözlü balıklarla çalışmak istemez ve yıllar içinde tek başlarına kalırlar, ki bu da onların felaketlerini hazırlar.

Açgözlü balıklar dolandırıcıların tereyağlı ekmeğidir. Kolay para kazanma yemiyle büyülenip yemi, kancayı ve olta kurşununu yutarlar. Onları aldatmak çok kolaydır, çünkü (insanlarla değil) sayılarla o kadar çok zaman harcarlar ki, psikolojiye karşı, kendi psikolojileri dahil, kör olurlar. Ya sizi sömürmeden onlardan kaçın ya da kazancınız için açgözlülüklerinden faydalanın.

Pazarlıkçı İblis. Güçlü insanlar her şeyi maliyetiyle ölçerler, ama yalnızca parasal değil, zaman, gurur ve zihinsel huzurlarının maliyetiyle ölçerler. Ve bu kesinlikle Pazarlıkçı İblis'in yapamadığı şeydir. Değerli zamanını pazarlık için harcar, sürekli olarak başka bir yerde daha az fiyata alabileceği şeyleri düşünüp durur. Her şeyden öte, aldığı ucuz mal genellikle eskidir; belki de masraflı bir tamire ihtiyacı vardır veya yüksek kaliteli bir mala göre çok daha kısa süre içinde yenilenmesi gerekecektir. Bu kovalamacanın bedeli (ucuza alınan malın fiyatı aldatici olsa da) her zaman yalnızca parasal olmaz, zaman ve zihinsel huzura da malolur. Gelgelelim Pazarlıkçı İblis için pazarlık kendi içinde bir sondur; başka bir deyişle, araç değil amaçtır.

Bu tipler yalnızca kendilerine zarar verir gibi görünürler, fakat tutumları bulaşıcıdır. Onlara direnmezseniz daha ucuz fiyat bulmak için daha fazla aramanız gerektiği gibi güvensizlik duygusu aşılarda size. Onlarla tartışmayın ya da değiştirmeye çalışmayın. Yalnızca fiyat, zaman ve iç huzur maliyetiyle mantıksız ucuz mal kovalamacasının maliyetini toplayın.

Sadist. Parasal sadistler güçlerini ortaya koymanın bir yolu olarak parayla acımasız güç oyunları oynarlar. Örneğin, size borcu olan para için sizi bekletirken, parayı havale ettiğini söylerler. Veya sizi işe alır, işin her aşamasına karışır, sizi ülser ederler. Sadistler bir şey için ödeme yapmanın kendilerine satıcıya işkence etme ve onu sömürme hakkı verdiğini sanırlar. Para konusunda saray mensubuna özgü duyguları yoktur hiç. Bu tiplerle ilişkiye girecek kadar şanssızsanız uzun vadede parasal bir kayıp yıkıcı güç oyunlarına karışmaktan daha iyi olabilir.

Rastgele Verici. Cömertliğin güç konusunda kesin bir işlevi vardır: İnsanları çeker, yumuşatır, onlardan kendine taraftar edinir. Rastgele Vericiler cömerttirler, çünkü herkes tarafından seilmeyi ve hayran olunmayı isterler. Ve cömertlikleri o kadar gelişigüzel ve muhtaçtır ki, arzu edilen etkiyi yapmayabilir. Eğer herkese veriyorlarsa alıcı kendini neden özel hissetsin ki? Rastgele Verici'yi hedefiniz yapmak çekici görünse de bu tiplerle herhangi bir ilişkiye giderseniz doyurulamayan duygusal ihtiyaçlarıyla büyük bir sıkıntı hissedersiniz.

GÖMÜLÜ HAZİNE

Aklı zayıf olan birçok insan yerin altında bazı değerli şeyler bulup onlardan kâr edeceğini umar. Maghrib'de hayatlarını normal yollardan kazanamayan birçok Berber "öğrenci" vardır. Ellerinde kenarları yırtılmış ve ya üzerinde Arapça olmayan yazıların bulunduğu ya da gömülü bir hazinenin sahibi tarafından yazılmış bir belgenin tercümesi olduğunu iddia ettikleri kâğıtlarla zengin insanlara yaklaşırlar. Böylece zengini kendilerini kazmak ve define avcılığı yapmak için uzaklara göndermeye ikna ederek ekmek paralarını kazanmaya çalışırlar. Arasına bu hazine avcılarından biri garip bir bilgi getirir veya insanların diğer iddialarına inanmalarını sağlayan büyük

hileleri gösterir, oysa gerçekte büyüyle ilgili bir şey bilmez... Hazine avcılığıyla ilgili olarak söylenen şeylerin bilimsel bir temeli yoktur, gerçek bilgilere de dayanmaz. Hazine bulunsa da bu ender olarak ve tesadüf eseri olur, sistemli araştırmalar sonucunda değil... Bu tür şeylere kanıp acı çeken insanlar hayatlarını kazanma yetersizliklerinden ve bu anlamdaki tembelliklerinden dolayı Tanrı'ya sığınmalıdırlar. Kendilerini saçma hikâyeler ve gerçektışı hikâyelerle meşgul etmemelidirler.

Mukaddime, İbn Haldun, 1332-1406

YASAYI ÇİĞNEMEK

I. Çiğneme

Francisco Pizarro 1532'de Peru'yu fethettikten sonra İnka İmparatorluğu'nun altınları İspanya'ya akmaya başladı ve her sınıftan İspanyol Yeni Dünya'da sahip olunacak zenginliklerin hayalini kuruyordu. Kısa süre içinde Peru'nun doğusunda yılda bir kez geleneksel ayin olarak kendini altın tozuna bulayıp göle dalan kızılderili bir şefin hikâyesi ortalığa yayıldı. Kısa süre içinde ağızdan ağza dolaşan bu söylentiye göre, İnkalardan bile daha zengin olan, sokakları ve binaları altınla kaplı, El Dorado adı verilen bir imparatorluk vardı. Hikâyenin bu ayrıntıları gerçek olmayacak gibi görünmüyordu, çünkü altın tozunu gölde harcamaya gücü yeten bir şef altın bir imparatorluğu yönetiyor olmalıydı. Kısa süre içinde bütün İspanyollar Güney Amerika'da El Dorado'yu aramaya başladılar.

1541 yılı Şubat ayında bu alandaki en büyük sefer Pizarro'nun kardeşi Gonzalo'nun önderliğinde Ekvator'daki Quito'dan ayrıldı. Zırhlar ve renkli ipekli giysiler içinde muhteşem görünüşlü 340 İspanyol, malzemeleri taşımak ve keşif eri görevi yapmak üzere 4.000 kızılderili, 4.000 domuz ve yaklaşık 1.000 köpeğin eşliğinde doğuya doğru yola çıktı. Ama keşif gezisi kısa süre içinde malzemeleri çürütüp yiyecekleri bozan fırtınalı yağmurun etkisi altına girdi. Bu arada, Gonzalo Pizarro yolda karşılaştıkları kızılderilileri sorguluyor, bilgi saklar gibi gördüklerine ya da muhteşem krallığın adını bile duymamış olanlara işkence yapıyor ve köpeklere yem olarak veriyordu. İspanyolların cinayetleri,

Gonzalo'nun öfkesinden kaçmanın tek yolunun El Dorado hakkında hikâyeler uydurmak ve onu olabildiğince uzağa göndermek olduğunu farkedene kızilderililer arasında hızla yayıldı. Gonzalo ve adamları kızilderililerin kendilerine verdiği ipuçlarını takip ettikçe balta girmemiş bir ormanın daha da derinlerine gömüldüler. Kâşiflerin hevesleri kaçmıştı. Üniformaları paramparça olmuştu; zırhları çürümüş olduğu için atmışlardı; ayakkabıları parçalanmış, çıplak ayakla yürümek zorunda kalmışlardı; birlikte yola çıktıkları kızilderili köleler ya ölmüş ya da kaçmışlardı; yalnızca domuzları değil, av köpeklerini de yemişlerdi. Kökler ve meyvelerle yaşar hale gelmişlerdi. Bu şekilde devam edemeyeceklerini farkedene Pizarro nehir yolculuğu riskine girmeye karar verdi ve çürümüş keresteden bir mavna yaptılar. Ama Napo Nehri yolculuğu daha kolay olmadı. Gonzalo nehrin kenarına kamp kurarak yiyeceği olan bir kızilderili yerleşim birimi bulmak üzere keşif erleri gönderdi. Keşif erlerinin geri dönmesini bekledi, bekledi, ama daha sonra onların seferi terkedip nehirde kendi başlarına ilerlediklerini öğrendi.

Yağmur dinmeksizin yağıyordu. Gonzalo'nun adamları El Dorado'yu unutmışlardı; yalnızca Quito'ya geri dönmek istiyorlardı. Sonunda 1542 yılı Ağustos ayında başlangıçta sayıları çok daha yüksek olan yaklaşık yüz adam seferden geri dönmeyi başardı. Quito'da yaşayanlara göre bu sefere katılanlar cehennemden dönmüş gibilerdi, lime lime olmuş paçavralara sarınmışlardı, vücutları yara bere içindeydi ve o kadar zayıflamışlardı ki, neredeyse tanınmayacak haldeydiler. Bir buçuk yıl boyunca yürüyerek, iki bin millik yol katederek dev bir halka çizmişlerdi. Sefere harcanan büyük miktardaki para bir işe yaramamıştı; ne El Dorado'dan, ne de altınlardan bir iz vardı.

CIMRI

Cimri, bütün mal varlığından emin olmak için her şeyini satar ve altına çevirir. Altınlarını yeraltına gömüp arasına ziyaret ederek inceler. Bu hareketi işçilerinden birinin dikkatini çeker ve orada bir hazine olduğundan şüphelenir. Efendisinin sırtı dönükken o noktaya gider ve altını çalar. Cimri dönünce altının yerinde yeller estiğini görür, ağlayarak saçlarını yolar. Onu böyle perişan gören komşusu nedenini öğrenince şöyle der: "Kendini üzme artık, bir taş alıp aynı çukura koy"

ve o taşın altınların olduğunu düşün; çünkü kullanmayı hiç düşünmediğine göre taş da aynı işi görecektir."

Paranın değeri sahip olmakta değil, kullanmaktır.

Ezop Masalları, M.Ö. VI. Yüzyıl

Yorum

Gonzalo Pizarro'nun yaşadığı felaketten sonra bile İspanyollar, El Dorado'yu bulmak için sefer üstüne sefer düzenlediler. Ve onlar da Pizarro gibi köyleri yakıp yağmamış, kızilderililere işkence yapmış, hayal bile edilemez zorluklara katlanmışlar, ama altına daha fazla yaklaşmamışlardı. Böylesi seferlerde harcadıkları parayı hesaplamak bile mümkün değil, fakat araştırmaların boşa gitmesine rağmen fantezinin çekiciliği devam etmiştir.

El Dorado araştırması yalnızca milyonlarca hayata -hem kızilderili, hem İspanyol- malolmakla kalmadı, İspanyol İmparatorluğu'nun yıkılmasına da yardımcı oldu. Altın İspanyolların saplantısı haline gelmişti. İspanya'ya giren altınlar -ki bunlar çok miktardaydı- tarım ya da diğer üretken çabalar için harcanmak yerine, yeni seferler veya lüks şeyler için kullanılıyordu. Bütün İspanyol kasabaları erkekleri altın arayışına gittiği için boşalmıştı. Çiftlikler yıkılmış ve ordusunda Avrupa'daki savaşlar için asker kalmamıştı. On yedinci yüzyılın sonlarına dek bütün imparatorluğun nüfusu yarısından daha aza inmişti; Madrid şehri 400.000'lik nüfustan 150.000'e düşmüştü. Çabalarına karşılık gittikçe daha azını aldığı için İspanya hiçbir zaman toparlanamadığı bir çöküşe girdi.

Güç özdisiplin gerektirir. Zenginlik umudu, özellikle de kolay, ani zenginlik duyguları altüst eder. Birden zengin olan kişi daha fazlasının daima mümkün olduğunu düşünür. Bedava yemek, kucağınıza düşecek para hemen köşebaşındadır.

Bu sanrı içinde açgözlü kişi gücün gerektirdiği her şeyi ihmal eder: özdenetim, insanlara karşı iyi niyet vb. Şunu anlamalısınız: Tek bir istisna hariç -ölüm- servette hiçbir kalıcı değişiklik hemen olmaz. Ani zenginlik ender olarak uzun süreli olur, çünkü sağlam bir şeyin üzerine kurulmamıştır. Para için duyduğunuz tutkunun sizi gerçek gücün koruyucu ve dayanıklı kalesinden çıkarmasına izin vermeyin. Gü-

cü hedefiniz yapın, para size gelen yolu bulacaktır. El Dorado'yu enayiler ve aptallara bırakın.

Japonya'da popüler bir atasözü vardır: "Tada yori takai mono wa nai."

Anlamı ise şudur: "Hiçbir şey bedava verileden daha pahalı değildir."

Söylenmeyen Tarz, Michihiro Matsumoto, 1988

2. Çiğneme

On sekizinci yüzyılın başında İngiliz sosyetesindeki hiç kimse Marlborough Dükü ve Düşesi'nden üstün konumda değildi. Fransızlara karşı başarılı harekâtlar düzenleyen dük Avrupa'nın bir numaralı generali ve stratejisti olarak görülüyordu. Ve karısı düşes çok sayıda manevrayla, 1702'de İngiltere'nin hükümdarı olan Kraliçe Elizabeth'in gözdesi olmayı başarmıştı. 1704'te dükün Blenheim Savaşı'ndaki zaferi onu İngiltere'nin en popüler kişisi heline getirdi ve kraliçe onu şereflelendirmek için Woodstock kasabasındaki geniş bir arazi parçası ve orada bir saray yapmak üzere parayla ödüllendirdi. Planlanan sarayını Blenheim Sarayı olarak adlandıran dük, mimar olarak binalar tasarlanmanın yanısıra oyunlar yazan bir tür Rönesans adamı genç John Vanbrugh'u seçti. Ve böylece 1705 yılı yaz ayında inşaat büyük gösteriş ve umutlarla başladı.

Vanbrugh'da bir tiyatro yazarının mimari anlayışı vardı. Sarayı Marlborough'nun zekâsı ve gücünü gösteren bir anıt olacaktı; suni göller, dev köprüler, zengin bahçeler ve diğer fantastik öğeler saraya dahil edilecekti. Ama ilk günden itibaren düşes bir türlü memnun olmuyordu. Vanbrugh'un yeni bir ağaç dizisine boşuna para harcadığını düşünüyor, sarayın olabildiğince çabuk bitmesini istiyordu. Vanbrugh ve adamlarına her bir ayrıntı için işkence ediyordu. Önemsiz konular için yanıp yakılıyordu. Blenheim'in inşası için parayı hükümetin vermesine rağmen her kuruşu sayıyordu. Sonunda Blenheim ve diğer konularda homurdanıp durması kraliçeyle aralarını açtı. Kraliçe Anne 1711'de onu sarayından kovdu, kraliyet sarayındaki dairesini boşaltmasını istedi. Düşes giderken (konumunu ve kraliyet maaşını yitirmekten dolayı için için köpürüyordu) pirinç kapı tokmaklarına varana kadar dairesindeki her şeyi birlikte götürmüştü.

Sonraki on yıl içinde hükümetten para almak zorlaşınca Blenheim üzerindeki çalışmalar durup durup yeniden başladı. Düşes Vanbrugh'un kendisini mahvetmeye çalıştığını düşünüyordu. Getirilen her taş, her ki-reç için söyleniyor, her bir fazladan bahçe korkuluğunu veya lambriyi sayıyor, ziyankâr işçilere, taşaronlara ve denetçilere atıp tutuyordu. Yorgun ve yaşlı olan Marlborough Dükü son yıllarında saraya yerleşmekten başka hiçbir şey istemiyordu. Ama proje davalar bataklığı içinde çıkmaz-girmişti. İşçiler düşük ücretler için düşesi dava ediyor, o da hemen ardından mimarı dava ediyordu. Bu bitmek bilmez çekişmeler arasında dük sevgili Blenheim'ında bir gece bile geçirmeden öldü.

Marlborough'nun ölümünden sonra 2 milyon sterlinin üzerinde değeri olan geniş bir emlakının olduğu anlaşıldı, sarayın bitirilmesi için yeter de artardı bile. Ama düşes teslim olmuyordu, işçilerin maaşlarının yanısıra Vanbrugh'unkini de vermiyordu ve sonunda mimarı işten attı. Onun yerine geçen adam, Varbrugh'un planlarını harfiyen takip ederek Blenheim'ı birkaç yıl içinde bitirdi. Vanbrugh düşes tarafından içeri alınmadan, muhteşem eserine ayak basamadan 1726 yılında öldü. Romantik hareketin habercisi olan Blenheim mimaride yepyeni bir eğilim başlatmış, ama yaratıcısında yirmi yıllık bir kâbusa neden olmuştu.

PARA

Yusuf İbn Cafer el-Amudi kendisiyle çalışmaya gelenlerden oldukça yüklü paralar alırdı. Yasalara harfiyen uyan seçkin bir adam kendisini ziyaret eder. "Öğretelerinizle büyüledim ve öğrencilerinize uygun terbiyeyi verdiğinizden de eminim. Fakat bilgi için para almak geleneğe uygun değildir. Üstelik yanlış anlaşılabilir." El Amudi şöyle dedi: "Asla hiç bilgi satmadım. Dünyada bilgi için yeterli olacak para yoktur. Yanlış anlamaya gelince, para almaktan vazgeçmek bunu engellemeyecektir, çünkü başka bir konu bulacaktır. Daha çok şunu bilmelisiniz ki, para alan bir adam paraya karşı açgözlü olabilir de, olmayabilir de. Ancak hiç para almayan bir adam öğrencilerinin ruhlarını çalmak gibi büyük bir şüphenin altındadır. 'Bir şey almıyorum,' diyen insanlar belki de kurbanlarının iradesini alıyorlardır."

Dermis Probe, İdris Şah, 1970

Yorum

Marlborough Düşesi için para sadist güç oyunları oynamak için bir araçtı. Para kaybını sembolik güç kaybı olarak görüyordu. Vanbrugh'yla çatışmaları daha da derinlere indi. Adam muhteşem bir sanatçıydı ve düşes onun yaratma gücünü, kendisinin ulaşamayacağı bir alanda ünlü olmasını kıskanıyordu. Onun yeteneklerine sahip olamazdı, ama en ufak ayrıntılar üzerinde işkence ve istismar edecek parası vardı, bunu sırf adamın hayatını mahvetmek için yapıyordu.

Ne var ki, bu tür sadizmin bedeli korkunçtur. Bu örnekte on yılda bitecek inşaatı yirmi yıla çıkardı. Birçok ilişkiyi mahvetti, düşesi saraydan kovdu; (yalnızca Blenheim'da huzurlu bir hayat yaşamak isteyen) düke büyük acı çektirdi, sonsuz davalara yol açtı ve Vanbrugh'un hayatından yıllar çaldı. Son olarak, son sözü yeni kuşaklar söyledi: Vanbrugh bir deha olarak tanınırken düşes cimriliğiyle hatırlandı.

Güçlü insan ruh yüceliğine sahip olmalıdır, hiçbir zaman küçük şeylerle uğraşmamalıdır. Ve para yüce ya da aşağılık oluşun en iyi görüldüğü alandır. O halde en iyisi özgürce harcamak ve cömert olarak kazanmaktır, bunun sonraki kâr getirisi çok büyük olacaktır. Parasal ayrıntıların, insanların sizi nasıl algıladığına ilişkin resmin tamamına engel olmasına asla izin vermeyin. Kızgınlıkları uzun vadede sizin için daha zararlı olacaktır. Ve sizin için çalışan yaratıcı insanların işlerine karışmak istiyorsanız en azından onlara iyi para ödeyin. Paranız bozun eğmelerini güç gösterinizden daha iyi sağlayacaktır.

YASAYA UYMAK

1. Uyma

Mütevazı bir ayakkabıcının oğlu olan Pietro Aretino yazdığı yakıcı yergilerle ün kazanmıştı. Ama her Rönesans sanatçısı gibi işine karışmazken kendisine rahat bir hayat sağlayacak olan bir destekçiye ihtiyaç duyuyordu. Aretino 1528 yılında bu destekçi bulma oyununda yeni bir strateji kullanmaya karar verdi. Roma'dan ayrılarak kendisini tanıyan çok az kişinin olduğu Venedik'e yerleşti. Biriktirmeyi başardığı önemli miktarda parası vardı, ama başka bir şeyi yoktu. Bununla bir-

likte, yeni evine taşınır taşınmaz kapılarını zengin ve yoksula açarak ziyafetlerle, eğlencelerle onları ağırladı. Her bir gondolcuyla arkadaş olarak onlara cömert bahşişler verdi. Sokaklarda parasını özgürce harcadı, dilencilere, öksüzlere, çamaşırcı kadınlara verdi. Şehrin sıradan vatandaşları arasında Aretino'nun yalnızca harika bir yazar değil, güçlü bir adam -bir lord- olduğuna dair söylentiler yayıldı.

Sanatçılar ve nüfuzlu adamlar kısa sürede Aretino'nun evini ziyaret etmeye başladılar. Birkaç yıl içinde ünlü biri haline geldi; Venedik'e gelen yüksek mevki sahibi hiç kimse Aretino'yu ziyaret etmeden oradan ayrılmayı düşünmezdi bile. Aretino her türlü hediye ve paranın alıcısı haline geldi. Dükler ve düşesler, varlıklı tüccarlar, papalar ve prensler onun gözüne girmek için yarışıyorlar ve onu türlü hediyeye boğuyorlardı.

Aretino'nun para harcama tarzı kuşkusuz stratejikti ve bu strateji bir tılsım gibi işe yaramıştı. Ama gerçek para ve rahatlık için büyük destekçilerin dibi olmayan ceplerine ihtiyaç duyuyordu. Olasılıkları tarayarak sonunda bakışlarını son derece zengin Mantua Markisi'ne çevirdi ve markiye adadığı epik bir şiir yazdı. Bu, destekçi arayan yazarların ortak kullandıkları bir taktikti. Adadıkları şey karşılığında kendilerine ufak bir maaş bağlanırdı, bu maaş bir şiir daha yazmalarına yeterdi, böylece hayatlarını sürekli bir kölelik içinde geçirirlerdi. Ama Aretino güç istiyordu, düşük bir maaş değil. Bir şiirini markiye adanmış olabilirdi, ama bunu ona bir armağan olarak verecekti. Böylece kendisinin maaş arayan düşük nitelikli kiralık bir yazar olmadığını, markiyle eşit düzeyde olduğunu ima etmiş olacaktı.

Aretino'nun hediye dağıtımaları burada bitmedi. Venedik'in en büyük iki sanatçısının, heykeltıraş Jacopo Sansovino ve ressam Titian, yakın arkadaşı olarak bu adamların kendisinin hediye verme planına katılmalarını istedi. Aretino onun üzerinde çalışmaya başlamadan önce markiye araştırdı ve zevklerini çok iyi bir biçimde öğrendi; Sansovino ve Titian'a hangi konuların markiye memnun edeceğini söyledi. Sonra markiye üçünün adına hediye olarak bir Sansovino heykeli ve Titian tablosu gönderdiğinde adam büyük bir keyifle onların yanında yer aldı.

Sonraki birkaç ay boyunca Aretino başka hediyeler de gönderdi, markinin değer vereceğini bildiği hediyeler: kılıçlar, eyerler, Venedik'in uzmanlık alanı olan vitraylar. Kısa süre içinde Titian ve Sansovino'ya markiden hediyeler gelmeye başladı. Strateji daha da ileri gitti; Aretino'nun bir arkadaşının damadı Mantua'da hapisteydi, Aretino markiyi onu serbest bırakmaya ikna etti. Aretino'nun zengin bir tüccar olan arkadaşı Venedik'te nüfuzlu biriydi; Aretino markide oluşturduğu iyi niyeti kullanarak bu adamın minnettarlığını satın almıştı ve adam ne zaman elinden gelse Aretino'ya yardım ediyordu. Nüfuz halkası gitgide genişliyordu. Aretino sarayla olan ilişkilerinde de kendisine yardımcı olan markinin büyük politik gücünden faydalanıyordu.

Bununla birlikte, sonunda ilişki zorlanmaya başladı, çünkü Aretino markinin kendisinin cömertliğine daha iyi karşılık vermesi gerektiğini düşünüyordu. Ama yalvararak ya da sızlanarak kendini küçük düşüremezdi. İki adam arasındaki hediye değiş tokuşu ikisini eşit hale getirdiği için para konusunu açmak doğru olmazdı. Markinin çevresinden kendini çekti ve başka bir zengin av aramaya başladı, önce Fransız Kral Francis, ardından Medici'ler, Urbino Dükü, İmparator V. Charles ve diğerleri üzerinde odaklandı. Sonuç olarak çok sayıda destekçisi olması hiçbirine boyun eğmemesi anlamına geliyordu ve gücü bir lordun gücüyle kıyaslanamayacak kadar büyük görünüyordu.

ALEV RENGİ PELERİN

Mısır'daki Cambyses harekâtı sırasında birçok Yunanlı şu ya da bu nedenle bu ülkeyi ziyaret ettiler; bazıları tahmin edileceği gibi ticaret için, bazıları orduda hizmet vermek için ve diğerleri de sırf meraktan.

Yalnızca görmek için gelenlerin arasında Aeaces'in oğlu, Samos'lu Polycrates'in sürgündeki kardeşi Syloson da vardı. Syloson, Mısır'dayken olağanüstü bir şansa sahip oldu. Memphis caddelerinde alev rengi bir pelerine dolaşırken, Cambyses'in muhafızlarından olan ve henüz bir önem taşımayan Darius'la karşılaştı. Darius'un gözü ona çarpınca pelerine sahip olmak isteyerek Syloson'ın yanına gidip ona bir teklifte bulundu.

Darius'un pelerine sahip olmak için duyduğu aşırı heyecanı farkedene Syloson şöyle dedi: "Bunu parayla satmıyorum, ama sahip olman gerekiyorsa bedava verebilirim." Darius çok sıcak bir şekilde teşekkür

edip pelerini aldı. Syloson o sırada yalnızca aptalca iyi huyu nedeniyle pelerini kaybettiğini düşünüyordu; sonra Cambyses'in ölümü, Magus'a karşı isyan ve Darius'un tahta çıkışı olayları meydana geldi. Syloson, Mısır'dayken alev renkli pelerin isteğini hemen yerine getirdiği adamın Pers kralı olduğu haberini aldı. Susa'ya koştu, kraliyet sarayının girişine oturdu ve kralın iyilikseverleri listesine eklenmeyi talep etti. Nöbetçi muhafız bu isteği Darius'a iletti, Darius şaşkınlıkla onun kim olabileceğini düşündü. "Tabii ki, yeni tahta çıktığım için Yunanistan'da hizmetimi borçlu olmadığım kimse olamaz. Buraya çok azı geldi henüz ve bir Yunanlıya bir şey borçlu olduğumu hiç hatırlamıyorum. Ama onu yine de getirin, ne istediğini öğreneyim." Muhafız Syloson'ı saraya soktu, yorumcular kim olduğunu ve kralın iyiliği için ne yaptığını sorduklarında Darius'a pelerin hikâyesini anlattı ve ona pelerini verenin kendisi olduğunu söyledi. "Efendim," dedi Darius. "Siz çok cömertsiniz, çünkü benim hiç gücüm yokken bile bana bir hediye verdiniz, gerçekte küçük olabilir, ama bugün bana verilen en gösterişli hediyeler kadar minnettarlığı hak ediyor. Bunun karşılığında sana sayamayacağın kadar çok gümüş ve altın vereceğim, böylece Daruis'a, Hystaspes'in oğluna bir yıllık yaptığın için asla pişman olmayacaksın." Syloson, "Efendimiz," diye cevap verdi. "Bana altın ya da gümüş vermeyin, ama Samos'u benim için kurtarın. Orası benim memleketim ve Oroetes kardeşim Polycrates'i öldürdüğü için şu anda sizin hizmetkârlarınızdan birinin elinde. Samos'u bana hediye edin, ama adadaki kimsenin ölmesine ya da köle olmasına izin vermeyin." Daruis, Syloson'ın isteğini kabul etti ve Otanes'in komutasında bir orduyu Syloson'ın dediği her şeyi yapması için Samos'a gönderdi.

Tarihler, Herodotus, M.Ö. V. Yüzyıl

Yorum

Aretino paranın iki temel özelliğini anlamıştı: Birincisi, gücü getirmesi için ortada dönmesi gerekiyordu. Paranın satın alması gereken şey cansız nesnelere değil, insanlar üzerindeki güçtü. Parayı sürekli olarak sürümde tutarak Aretino sonunda masraflarını karşılamanın da ötesine geçen ve gitgide genişleyen bir güç halkasını satın almış oldu.

İkincisi, Aretino hediye anahtar özelliğini anlamıştı. Hediye vermek siz ve alıcının en azından eşit seviyelerde olduğunuzu ya da sizin

alıcıdan daha üstün olduğunuzu gösterir. Hediye aynı zamanda minnettarlık veya yükümlülüğü de içerir; örneğin, arkadaşlarınız size bedava bir şey teklif edince karşılığında bir şey beklediklerinden ve bunu elde etmek için sizi minnettar bırakmaya çalıştıklarından emin olabilirsiniz. (Bu mekanizmanın bilincinde olabilir ya da olmayabilirler, ama mekanizma bu şekilde çalışır.)

Aretino özgürlüğü üzerinde bu tür engellerden kaçmıştır. Güçlü kişinin ödeme yapmasını bekleyen bir hizmetçi gibi hareket etmek yerine bütün dinamiği tersine çevirdi. Bu, hediye vermeye başladığı, kendisini en yüksek toplumsal seviyelere taşıyan noktaydı. Hayatının sonuna kadar Avrupa'nın en ünlü yazarı haline geldi.

Şunu anlamalısınız: Para güç ilişkilerini belirleyebilir, ama bu ilişkilerin sahip olduğunuz para miktarına bağlı olması gerekmez; parayı kullanma şeklinize de bağlıdır. Güçlü insanlar özgürce verirler, nesnelere çok güç satın alırlar. Henüz bir servetiniz olmadığı için düşük konumu kabul ediyorsanız sonsuza kadar bu konumda kalabilirsiniz. Aretino'nun İtalyan aristokrasisi üzerinde oynadığı hileyi siz de oynayın. Kendinizi eşit gibi görün. Efendiyi oynayın, özgürce verin, kapılarınızı açın, paranızı ortada dolaştırın ve parayı güce çeviren simya yardımıyla güç paravanı yaratın.

2. Uyma

1820'lerin başında Baron James Rothschild, Paris'te bir servet edindiğinde başa çıkılması en zor sorunla karşılaştı. Fransız sosyetesinin tamamen dışında olan bir Alman Yahudisi olarak yabancı düşmanı üst sınıf Fransızların saygısını nasıl kazanabilirdi? Rothschild gücün önemini bilen bir adamdı, servetinin kendisine bir statü sağlayacağını biliyordu, fakat sosyal açıdan dışlanırsa ne gücünün, ne de servetinin uzun süreli olmayacağını biliyordu. Bu yüzden zamanın sosyetesine baktı ve onların kalplerini neyin kazanabileceğini sordu kendi kendine.

Yardımseverlik mi? Fransızlar başka hiçbir şeye daha az önem vermiyorlardı. Politik nüfuz mu? Ona zaten sahipti ve tek etkisi insanların ondan daha fazla şüphelenmesiydi. Tek zayıf noktanın ne olduğunu buldu: can sıkıntısı. Monarşinin yeniden onarılması sürecinde

Fransız üst sınıfının canı sıkılmıştı. Böylece Rothschild inanılmaz miktarlarda paraları onları eğlendirmeye harcamaya başladı. Bahçelerini ve balo salonunu planlamak için Fransa'nın en iyi mimarlarını işe aldı; Paris'in şimdiye kadar tanık olduğu en zengin ziyafetleri hazırlaması için en ünlü Fransız şef olan Marie-Antoine Careme'yi tuttu; partiler bir Alman Yahudisi tarafından verilse de hiçbir Fransız geri çeviremiyordu. Rothschild'in haftalık gece partileri gitgide daha fazla sayıda insanı çekmeye başladı. Sonraki birkaç yıl içinde bir yabancıнын gücünü güvence altına alan tek şeyi kazandı: sosyal kabul.

Yorum

Stratejik cömertlik destek tabanı oluşturmada her zaman büyük bir silahtır, özellikle de bir yabancı için. Ama Baron Rothschild daha da zekiydi; onunla Fransızların arasındaki engeli oluşturan şeyin parası olduğunu, kendisinin çirkin ve güvenilmez görünmesine neden olduğunu biliyordu. Bunun üstesinden gelmenin en iyi yolu kelimenin tam anlamıyla muazzam rakamlar harcamak, Fransız kültürüne ve sosyetesine paradan daha fazla değer verdiğini göstermekti. Rothschild'in yaptığı şey Kuzeybatı Amerika'da verilen ünlü *potlatch* ziyafetlerine (misafirlere hediyelerin dağıtıldığı ve eşyanın tahrip edildiği parti) benziyordu. Bir kızilderili kabilesi servetini görkemli festivaller ve şenliklerde harcayarak diğer kabileler üzerindeki gücünü sembolize ederdi. Gücünün tabanı para değil, harcama yeteneği ve festival sırasında zarar gören her şeyin yerine konacağına dair üstünlük inancıydı.

Son olarak, baronun partileri kendisinin yalnızca Fransa'nın iş hayatına değil, sosyetesine de karışma isteğini yansıtıyordu. Partileri sırasında para harcayarak gücünün paranın ötesine geçip çok daha değerli kültür alanına girdiğini göstermeyi umuyordu. Rothschild para harcayarak sosyal kabul elde etmiş olabilir, fakat elde ettiği destek tabanı tek başına paranın alamayacağı bir tabandı. Servetini güvence altına almak için "ziyan etmesi" gerekiyordu. Stratejik cömertlik özet olarak budur: zenginliğinizi yalnızca nesnelere satın almak için değil insanların kalplerini kazanmak için de esnek bir şekilde kullanma, işe koşma yeteneği.

3. Uyma

Rönesans Floransa'sının Medici'leri büyük güçlerini bankacılıktan kazandıkları servetle elde etmişlerdi. Ne var ki, yüzyıllık bir cumhuriyet olsa da Floransa'da paranın gücü satın aldığı fikri şehrin bütün gururlu demokratik değerlerine karşı geliyordu. Ailenin büyük ün kazanan ilk üyesi Cosimo de Medici kendini pek belli etmeyerek bunu aşmıştı. Zenginliğiyle hiçbir zaman övünmemişti. Fakat torunu Lorenzo 1470'de reşit olana dek ailenin serveti artık saklanamayacak kadar büyümüş ve nüfuzu da farkedilir hale gelmişti.

Lorenzo bu sorunu, o zamandan beri büyük serveti olan insanlara yardım eden kendine özgü bir dikkat çelme stratejisiyle aşmıştı; tarihin tanıdığı en ünlü sanat destekçisi oldu. Yalnızca tablolar üzerinde bol miktarda para harcamakla kalmadı, genç sanatçılar için İtalya'nın en iyi çıraklık okullarını açtı. Genç Michelangelo ilk kez bu okullardan birinde Lorenzo'nun dikkatini çekti ve Lorenzo genç sanatçıyı gelip kalması için evine davet etti. Leonardo da Vinci'yle aynı şeyi yaptı. Onun kanatları altına girdikten sonra Michelangelo ve Leonardo, Lorenzo'nun cömertliğine ekibindeki en sadık sanatçılar olarak karşılık verdiler.

Lorenzo ne zaman bir düşmanla karşılaşsa desteğini silah olarak kullanırdı. Floransa'nın geleneksel düşmanı Pisa 1472'de isyan etmekle tehdit ettiğinde Lorenzo bir zamanlar şehrin gurur ve sevinç kaynağıyken artık ihtişamını kaybetmiş olan üniversitesine paralar akıtarak halkını yatıştırdı. Pisa'lıların aynı zamanda kültüre olan sevgilerini besleyen ve savaş arzularını körelten bu sinsi manevraya karşı bir savunmaları yoktu.

Yorum

Lorenzo'nun sanatı sevdiğine hiç kuşku yoktu, ama sanatçıları desteklemesinin pratik bir işlevi de vardı ki, bu işlevin çok iyi farkındaydı. O dönemde Floransa'da bankacılık belki de en az hayranlık duyulan bir para kazanma yoluydu ve kesinlikle saygı gören bir güç kaynağı değildi. Sanat ise karşı kutuptaydı, yarı dinsel üstünlük kutbu.

Sanat için para harcayan Lorenzo insanların çirkin zenginlik kaynağı konusundaki fikirlerini yumuşatıyor, kendini soylu davranış içinde gizliyordu. Stratejik cömertliğin dikkati tatsız bir gerçekten uzaklaştırmak ve kendini sanat ya da din örtüsüyle sarmalamaktan daha iyi bir kullanımı yoktur.

Para hiçbir zaman kandırılarak elinizden alındığı zamanki kadar lehinize kullanılamaz; çünkü o zaman bir vuruşta akıl satın almış

olursunuz,

Arthur Schopenhauer, 1788-1860

4. Uyma

XIV. Louis paranın stratejik gücü konusunda bir kartalın gözlerine sahipti. Tahta çıktığında güçlü aristokratlar monarşi tarafında dikenli bir çalı olduklarını gösterdiler ve isyan duygusuyla için için köpürdemeye başladılar. Louis saraydaki konumlarını sürdürmek için büyük miktarlarda paralar harcamalarını sağlayarak bu aristokratları yoksullaştırdı. Onları geçimleri için krallığa muhtaç bırakarak pençeleri arasına aldı.

Louis daha sonra stratejik cömertlikle soyluları dizleri üstüne çöktürdü. Mekanizma şöyle işliyordu: Nüfuzunu kazanmasının şart olduğu ya da halletmesi gereken sorunlar çıkararak inatçı bir saray mensubuyla karşılaştığında büyük zenginliğini toprakları yumuşatmak için kullanıyordu. Önce adama aldırıp endişelenmesini sağlıyordu. Sonra adam birdenbire oğluna iyi maaşlı bir iş verildiğini veya kendi bölgesine cömertçe para aktırıldığını ya da uzun süredir istediği bir tablonun kendisine hediye edildiğini görüyordu. Hediyeler Louis'nin ellerinden akarcasına çıkıyordu. Sonunda Louis baştan beri ihtiyaç duyduğu iyiliği istiyordu. Bir zamanlar kralı durdurmak için her şeyi yapacağına yemin eden adam savaşıma arzusunu yitirdiğini görüyordu. Açıkça verilen rüşvet onu asi yapabiliirdi; bu ise çok daha sinsicedi. Hiçbir şeyin kök salamayacağı sert bir zeminle karşılaşan Louis tohumlarını ekmeden önce toprağı yumuşatıyordu.

Yorum

Louis paraya karşı tutumlarımızda derinlere kök salan duygusal bir öğenin bulunduğunu farketmişti, çocukluğa kadar uzanan bir öge. Biz çocukken anne babamıza karşı duyduğumuz her türlü karmaşık duygu hediyelerin etrafında merkezleniyordu; bize hediye verilmesini sevgi ve onay işareti olarak algılıyorduk. Bu duygusal öge hiçbir zaman kaybolmaz. Parasal veya başka türde bir hediye alıcısı olan kişi birdenbire bir çocuk kadar hassas olur, özellikle de hediye yetkili birinden geldiğinde. Ellerinde olmadan kendilerini açarlar; iradeleri zayıflar, tıpkı Louis'nin toprağı yumuşattığı gibi.

Başarılı olması için hediye beklenmedik bir zamanda gelmesi gerekir. Kayda değer olmalıdır, yani daha önce hiç böyle bir hediye verilmemiş olmalı ya da soğuk bir davranışın ardından gelmelidir. Belirli bir kişiye ne kadar sık verirseniz bu silah o kadar körleşir. Ani, beklenmedik, bir kerelik bir hediye çocuğunuzu şımartmaz; onu kontrolünüz altında tutar.

HEDİYE BALIK

Lu'nun başbakanı Kung-yi Hsiu balıklara çok düşküdü. Bu nedenle bütün ülkedeki insanlar büyük bir özenle balık alır, ona hediye ederlerdi. Fakat Kung-yi hediyeleri kabul etmezdi. Kardeşi bu durumdan yakınıp şöyle dedi: "Gerçekte balık seviyorsun. Neden hediye verilen balıkları kabul etmiyorsun?" Kung-yi cevap olarak, "Bana verdikleri balıkları kabul etmememin tek nedeni balık sevmem olmam. Eğer balıkları kabul edersem onlara karşı yükümlülük altına girerim. Bir kez onların yükümlülüğü altına girdikten sonra bazen kanunları saptırmam gerekir. Kanunları saptırırsam başbakanlıktan atılırım. Başbakanlıktan atıldıktan sonra kendime balık alamayabilirim. Bunun tersine onlardan balık kabul etmezsem ve başbakanlıktan atılmazsam kendime her zaman balık alabilirim," dedi.

Han-Fei-tzu, Çinli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl

5. Uyma

On yedinci yüzyılda Edo (Tokyo'nun eski adı) şehrinde oturan anti-ka satıcısı Fushimiya bir keresinde köyün çayevinde durmuştu. Bir fin-

can çayın tadını çıkardıktan sonra birkaç dakika fincanı inceledi ve sonunda parasını ödeyip fincanı da beraberinde götürdü. Onu seyreden yerli bir zanaatkâr Fushimiya çıkana kadar bekledi, sonra çayevinin sahibi olan yaşlı kadına yanaşıp bu adamın kim olduğunu sordu. Kadın ona adamın Japonya'nın en ünlü uzmanı, Izumo lordunun antika satıcısı olduğunu söyledi. Zanaatkâr dışarı koşup Fushimaya'yı buldu ve eğer Fushimiya öyle olduğunu düşündüyse çok değerli olması gerektiğini düşünerek fincanı kendisine satması için yalvardı. Fushimiya içtenlikle bir kahkaha attı. "Bizen'e ait sıradan bir fincan sadece," diye açıkladı. "Ve hiçbir değeri yok. Ona bakmamın nedeni buharın garip bir şekilde içinde asılı kalmasıydı, bir sızıntı olup olmadığını merak ettim. (Çay seremonisine düşkün olanlar doğadaki garip ya da tesadüfi güzelliklerle çok ilgilenirlerdi.) Zanaatkâr hâlâ çok ilgileniyor olduğu için Fushimiya fincanı ona bedava verdi.

Zanaatkâr fincanı evirdi çevirdi, yüksek bir değer biçecek bir uzman bulmaya çalıştı, ama hepsi onu eski, sıradan bir fincan olarak tanımlayınca bir yere ulaşamadı. Kısa süre içinde kendi işini ihmal eder olmuş, yalnızca fincanı ve getirebileceği serveti düşünür hale gelmişti. Sonra dükkânında onunla konuşmak için Edo'ya Fushimiya'yı bulmaya gitti. Bu fincanın çok değerli olduğuna inanmasını sağlayarak istemeden bu adama büyük acı çektirdiğini farkedenden Fushimiya kibarlık ederek 100 ryo (altın) verdi adama. Fincan aslında sıradan bir şeydi, ama zanaatkârı bu saplantısından kurtarmak ve çabalarının boşa gittiğini düşünmemesini istiyordu. Zanaatkâr ona teşekkür edip yoluna gitti.

Fushimiya'nın fincanı satın alışına dair haber ortalığa yayıldı. Japonya'daki her satıcı fincanı satmasını istemeye başladı, çünkü 100 ryo'ya aldığı fincan çok daha değerli olmalıydı. Fincanı aldığı durumu açıklamaya çalıştı, fakat satıcılar vazgeçmiyordu. Fushimiya sonunda dayanamayıp fincanı satışa çıkardı.

Açık artırma sırasında iki alıcı aynı anda 200 ryo teklif etti ve önce hangisinin teklif ettiği konusunda kavgaya başladılar. Kavgaları sırasında fincanın bulunduğu masaya çarptılar ve fincan yere düşüp parçalara ayrıldı. Açık arttırma sona erdi. Fushimiya fincanın parçalarını

topladı, yapıştırdı ve olayın sona erdiğini düşünüp bir yere sakladı. Bununla birlikte, yıllar sonra büyük çay ustası Matsudaira Fumai dükânını ziyaret edip artık bir efsane haline gelmiş olan fincanı görmeyi istedi. Fumai fincanı inceledi. "Parça olarak bir değeri yok," dedi. "Ama bir çay ustası duygu ve arkadaşlığa malın asıl değerinden daha fazla itibar eder." Fincanı yüksek bir bedel ödeyerek satın aldı. Sıradan bir işçilikten daha az değer taşıyan, tutkalla yapıştırılmış fincan Japonya'nın en ünlü nesnesi haline geldi.

Yorum

Bu hikâye ilk olarak paranın önemli bir yönünü göstermektedir: Onu yaratan, anlam ve değerini veren insandır. İkincisi, parayla ilgili amaçlarda saray mensubunun en fazla değer verdiği şey duygusal olaylar ve bunların içine işlenmiş olan duygulardır, bunlar onlara sahip olmaya değer kılan şeylerdir. Buradan alınacak ders basittir: Hediyeleriniz ve cömertlik hareketiniz duygusallıkla ne kadar oynarsa o kadar etkilidir. Yüklü bir duyguyla oynayan veya hassas bir noktaya dokunan bir nesne ya da kavram, sizin pahalı ama cansız bir hediye için savurduğunuz paradan çok daha güçlüdür.

Parayı yalnızca verebilecek olandan ve başkalarından para tırtıklayacaklarını sandıkları bir hilede bana katılmaya istekli olanlardan alırım. Parayı yalnızca para olduğu için isterler. Ben bana sağlayacağı zevk ve lüks için istiyorum. Onlar ender olarak insan doğasıyla igilenirler. Arkadaşları hakkında çok az şey bilirler... ve onlara hiç aldırılmazlar. İnsan doğasını titiz bir şekilde inceleselerdi, arkadaşlarıyla dostluğa daha fazla ve her şeye gücü yeten dolarların peşinde koşmaya daha az önem verselerdi bu kadar kolay hedef olmazlardı.

"Yellow Kid" Weil, 1875-1976

6. Uyma

Çay seremonisinin varlıklı taraftarı Akimoto Suzutomo bir keresinde uşağına 100 ryo (altın para) verdi ve belirli bir satıcının teklif ettiği bir çay kâsesini almasını söyledi. Uşak kâseyi gördüğünde o kadar

edeceğinden şüphelendi ve uzun süren bir pazarlıktan sonra fiyatı 95 ryo'ya indirmeyi başardı. Günler sonra Suzutomo kâseyi kullanmaya başlayınca uşak gururla yaptığını anlattı.

"Ne büyük cahilsin sen!" diye cevap verdi Suzutomo. "Birisinin 100 ryo istediği bir kâse ancak aile yadigârı olabilir ve böyle bir şey ancak aile paraya sıkışınca satılır. Ve bu durumda 150 ryo bile verecek birini bulmayı umut ederler. Peki onların bu duygularını düşünmeyen birisi nasıl bir insan olabilir? Ayrıca 100 ryo verdiğin bir antikaya sahip olmaya değer, fakat yalnızca 95 ryo eden şey cimri bir izlenim bırakır. Bu yüzden o kâseyi bir daha gösterme bana!" Ve kâseyi dolaba kilitleyip bir daha dışarı çıkarmadı.

Yorum

Daha az ödemek için ısrar ettiğinizde beş ryo'dan tasarruf etmiş olabilirsiniz, ama neden olduğunuz aşağılama ve yarattığınız cimri izlenim her şeyden güçlü bir ganimet olan ününüze malolacaktır. Tam fiyatı ödemeyi öğrenin, sonunda çok daha fazla şey tasarruf etmenizi sağlayacaktır.

7. Uyuma

On yedinci yüzyılın başlarında Japonya'da bir grup general büyük bir çarpışmadan önce tütsü koklama yarışması düzenleyerek hoşça vakit geçiriyorlardı. Her katılımcı yarışmayı kazananlar için bir ödül ortaya sürdü: oklar, yaylar, eyerler ve bir savaşçının gıpta edeceği diğer şeyler. Ünlü Lord Date Masamune tesadüfen oradan geçiyordu ve yarışmaya katılmak için onu kandırdılar. Ödül olarak kemerinden sarı sukabağını önerdi. Herkes güldü, çünkü kimse bu ucuz şeyi kazanmak istemiyordu. Sonunda ev sahibinin uşağı sukabağını kabul etti.

Ama parti sona erdiğinde generaller çadırın dışında sohbet ederlerken Masamune muhteşem atını getirip uşağa verdi. "İşte, al," dedi. "Sukabağından bir at çıktı." Şaşkın generaller Masamune'nin hediyesini küçümsediklerine pişman oldular.

Yorum

Masamune şunu anlamıştı: Para sahiplerine, başkalarına zevk verme yeteneği kazandırır. Bunu ne kadar yapabilirseniz o kadar hayranlık uyandırırınız. Sukabağından bir at çıkarabilirsiniz gücünüzü en üst düzeyde göstermiş olursunuz.

İmaj: Nehir. Kendinizi korumak veya kaynak biriktirmek için baraj yaparsınız. Ama su kısa sürede pis kokulu ve bulaşıcı hastalık taşıyor hale gelir. Yalnızca en iğrenç canlı türleri böyle durgun sularda yaşayabilir; üzerlerinde hiçbir şey yolculuk etmez, bütün ticaret durur. Barajı yok edin. Su akıp dolaştığında daha da büyük halkalar halinde bolluk, refah ve güç yaratır. İyi şeylerin gelişip büyümesi için nehir akmalıdır.

Otorite: Cimri olan büyük bir adam büyük bir aptaldır ve yüksek konumda bulunan bir adam para hırsı kadar zararlı bir kusura sahip olamaz. Cimri adam ne ülkeleri fethedebilir, ne de bir lordun gücünü elde edebilir, çünkü birlikte istediklerini yapabilecekleri çok sayıda arkadaşı yoktur. Arkadaşı olmasını isteyenler sahip olduğu şeyleri sevmemeli, uygun hediyeler aracılığıyla arkadaşlar kazanmalıdır; çünkü miktatsız demiri gizlice kendine çektiği gibi bir adamın verdiği altın ve gümüş de insanların kalbini çeker (The Romance of the Rose, Guillaume de Lorris, c. 1200-1238).

Güçlü olan, bedava teklif edilen şeyde bir hile olduğunu hiç unutmaz. Karşılık istemeden iyilik yapan arkadaşlarınız daha sonra onlara ödeyeceğiniz paradan çok daha değerli bir şey isteyeceklerdir. Pazarlıkta gizli sorunlar vardır, hem maddi, hem manevi. O halde ödemeyi öğrenin ve iyi ödeyin.

Öte yandan, bu yasayı diğer taraftan uygularsanız harika adlatmaca fırsatları verir. Bedava yemek yemi dolandırıcıların sürekli kullandıkları bir hiledir.

Hiç kimse bu alanda çağımızın en başarılı dolandırıcısı Joseph Weil, "Yellow Kid"den daha başarılı değildir. Yellow Kid hilelerini müm-

kün kılan şeyin insanların açgözlülüğü olduğunu çok erken öğrenmişti. "Hiçbir şey karşılığında bir şey alma arzusu," diye yazmıştı bir keresinde. "Ben ve diğer dolandırıcılarla karşılaşanlara çok pahalıya malolmuştur. İnsanlar hiçbir şey karşılığında bir şey alamayacaklarını öğrendiklerinde -ki ben bundan şüpheliyim- suç azalacak ve daha büyük bir uyum içinde yaşayacağız." Yıllar boyunca Weil insanları kolay para kazanma umuduyla baştan çıkarmanın pek çok yolunu bulmuştu. "Bedava" arazi sunardı... kim böyle bir teklife karşı koyabilir ki? Sonra saf kişiler satışı tescil ettirmek için 25 bin dolar ödemeleri gerektiğini öğrenirlerdi. Arazi bedava olduğu için yüksek bedele değer gibi görünürdü ve Yellow Kid sahte tescilden binlerce dolar kazanırdı. Karşılık olarak enayisine sahte bir anlaşma verirdi. Başka zamanlarda, enayilere sonucun önceden belirlendiği at yarışlarından ya da birkaç hafta içinde yüzde 200 değer kazanacak olan hisse senetlerinden söz ederdi. Hikâyelerini uydururken enayilerin gözlerinin bedava yemek umuduyla büyüyüşünü seyrederdi.

Alınacak ders basittir: Hilelerinizi kolay para kazanma olasılığı üzerine kurun. İnsanlar tembeldir ve onun için çalışmak yerine servetin kucaklarına düşmesini isterler. Küçük bir bedel için nasıl milyonlar kazanılacağına dair tavsiyeler satın (P.T. Barnum'un daha sonra yaptığı gibi), bu küçük bedel binlerce enayiyle çarpılınca bir servet edecektir. İnsanları kolay para kazanma umuduyla kandırın, onlar üzerinde daha fazla kandırmaca yapacak durumunuz olacaktır, çünkü açgözlülük kurbanlarınızın gözünü her şeye karşı kör edecek kadar güçlüdür. Ve Yellow Kid'in söylediği gibi eğlencenin yarısı ahlaki bir ders vermektir: Açgözlülük bir yere götürmez.

YASA 41

BÜYÜK ADAMIN AYAKKABILARINI GIYMEKTEN KAÇININ

HÜKÜM

İlk önce olan şey her zaman daha iyi ve daha sonra gelenden daha orijinal görünür. Eğer başarılı bir adamın arkasından geliyorsanız veya ünlü bir anne ya da babanız varsa onlardan daha iyi olmak için iki katı çalışmanız gerekecektir. Onların gölgelerinde kaybolmayın, yoksa kendi yapımınız olmayan bir geçmişin içine tükülür kalırsınız. Akışı değiştirerek kendi adınızı ve kimliğinizi yerleştirin. Hükmeden babayı yok edin, mirasını kötülerin ve kendi tarzınızla parlayarak güç kazanın.

YASAYI ÇİĞNEMEK

XIV. Louis elli beş yıllık muhteşem bir saltanattan sonra 1715'te öldüğünde bütün gözler torununa odaklandı ve gelecekte XV. Louis olacak olan bu torun yeni kral seçildi. O zaman yalnızca beş yaşında olan bu çocuk Güneş Kralı kadar büyük bir lider olacak mıydı? XIV. Louis ülkeyi iç savaşın eşiğinden Avrupa'nın en göze çarpan gücü haline getirmişti. Saltanatının son yılları zor olmuştu -yaşlı ve yorgundu- ama bu çocuğun ülkeyi yeniden canlandıracağı ve XIV. Louis'nin atmış olduğu sağlam temellerin üzerine eklemeler yapacağı umuluyordu.

Bu amaçla çocuğa devlet yönetimi sanatında, Güneş Kralı'nın mükemmel hale getirdiği yöntemler konusunda ders verecek Fransa'nın en iyi akıl hocaları tutuldu. Bu eğitimde hiçbir şey ihmal edilme-

di. Fakat XV. Louis 1726'da tahta çıktığında ani bir değişiklik geçirdi. Artık ders çalışmak veya diğerlerini memnun etmek ya da kendini kanıtlamak zorunda değildi. Güç ve zenginlik emrinde, büyük bir ülkenin zirvesinde duruyordu. İstedğini yapabiliyordu.

İktidarının ilk yıllarında kendini zevke verdi, hükümeti güvendiği bakanı Andre-Hercule de Fleury'e bıraktı. Bu çok az endişe yarattı, çünkü daha gençliğinin baharındaydı ve de Fleury iyi bir bakandı. Ama yavaş yavaş ortaya çıktı ki, bu yalnızca bir geçiş dönemi değildi. Louis'nin ülke yönetimiyle hiç ilgilenmiyordu. En büyük endişesi Fransa'nın parasal durumu veya İspanya'yla olası savaş tehlikesi değil can sıkıntısıydı. Canının sıkılmasına dayanamıyordu ve geyik avlamadığı ya da kızları kovalamadığında zamanını *kumar oynayarak*, bir gecede büyük miktarlar kaybederek geçiriyordu.

Saray her zamanki gibi kralın zevkini yansıtıyordu. Kumar ve görkemli partiler saplantı haline gelmişti. Saray mensuplarının Fransa'nın geleceği konusunda bir kaygıları yoktu; enerjilerini kralı büyülemek için harcıyor, kendilerine hayat boyu gelir getirecek olan unvanları dolaylı yollardan elde ediyorlardı, çünkü hükümetteki işler çok az çalışma gerektiriyor, ama dev maaşlar getiriyordu. Parazitler saraya hücum etti ve devletin borçları kabardı.

1745'te Louis çekiciliği, zekâsı ve iyi bir evlilikle yükselmeyi başaran orta sınıf kökenli Madame de Pompadour'a âşık oldu. Madame de Pompadour resmi kraliyet metresi oldu; aynı zamanda Fransa'nın zevk ve moda konusunda söz sahibi olan hakemi haline geldi. Ama Madame'in politik hırsları da vardı ve sonunda ülkenin resmi olmayan başbakanı haline geldi; Fransa'nın en önemli bakanlarını işe alıp kovma gücünü Louis değil, o elinde bulunduruyordu.

Louis büyürken yalnızca daha fazla oyalayıcıya ihtiyaç duyuyordu. Versailles'in bahçesine Fransa'nın en güzel genç kızlarını barındıran bir genelev, Parc aux Cerfs'i inşa ettirdi. Yeraltı geçitleri ve gizli merdivenler Louis'in her saatte oraya girmesine izin veriyordu. 1764'te Madame de Pompadour öldükten sonra kraliyet metresi olarak yerini alan Madame de Barry kısa süre içinde saraya hâkim oldu ve kendisinden önceki Pompadour gibi devlet işlerine karışmaya başladı. Eğer bir bakan onu memnun edemezse kovulurdu. Bir fırıncının kızı olan du

Barry, Fransa'nın dışişleri bakanı ve en yetenekli diplomatu olan Etienne de Choiseul'ü kovmayı başardığında bütün Avrupa hayretler içinde kalmıştı. De Choiseul, du Barry'e çok az saygı göstermişti. Zaman geçtikçe hilekârlar ve şarlatanlar Versailles'da yuvalanmaya ve Louis'nin ilgisini astroloji, büyü ve hileli iş anlaşmaları konusuna çekmeye başladılar. Yıllar önce Fransa'yı devralan küçük ve nazlı çocuk büyüdüğüçe çok daha kötüleşti.

Louis'nin iktidarına atfedilen slogan "*Après moi, le deluge*", "Benden sonra tufan"dı. Gerçekten Louis 1774 yılında sefahatten yorgun düşerek öldüğünde ülkesi ve mali durumu korkunç bir karışıklık içindeydi. Torunu XVI. Louis umutsuzca reform ve güçlü bir lider ihtiyacı içinde olan bir ülkeyi miras olarak almıştı. Ama XVI. Louis dedesinden bile daha zayıftı ve yalnızca ülkenin ihtilale doğru gidişini izlemekle kaldı. 1792 yılında Fransız İhtilali'yle getirilen cumhuriyet monarşinin sonunu ilan etti ve krala yeni bir isim verdi: "Son Louis." Bir kaç ay sonra giyotinin önünde diz çöktü, az sonra kopacak olan başında Güneş Kralı'nın taçta biriktirdiği parıltı ve gücün hiçbirini kalmamıştı.

İLK OLMANIN MÜKEMMELLİĞİ

Başkaları kendilerinden önce gelmese birçok insan işlerinde zümrüdüanka kuşu gibi parlardı. İlk olmak büyük bir avantajdır; şöhret de olursa iki katı güzeldir. İlk gidenler doğuştan şöhreti yakalarlar, takip edenlerse ikinci oğul gibi daha zayıf konumlarla memnun olmaya çalışırlar...

Solomon akıllı bir şekilde pasifliği seçti ve savaş gibi şeyleri babasına bıraktı. Seyri değiştirmekle daha kolay kahraman oldu...

Ve muhteşem II. Philip'imiz bütün dünyayı sağduyu tahtından yönetti.

Eğer yenilmez babası bir enerji modeliyse Philip sağduyu örneğiydi...

Bu tür bir yenilik akıllılarda iyi bir yer edinmeye yardımcı olmuştur.

Dâhiler kendi sanatlarını bırakmaksızın sıradan yolu terkeder ve yaşlanmış mesleklerde bile tanınmaya doğru yeni adımlar atarlar.

Horace epik şiiri Virgil'e, Martial de lirik şiiri Horace'a teslim etti.

Kendi türlerinde birinci olmayı umarak Terence komediyi seçti,

Persius da hicvi. Cesurlar asla zahmetsiz işe teslim olmazlar.

Kahramanların Cep Aynası, Baltasar Gracián,

çev. Christopher Maurer, 1996

Yorum

XIV. Louis 1640'ların sonunda iç savaşa yaklaşan bir ülkeden Avrupa'nın en büyük gücünü yarattı. Büyük generaller onun yanında titrerlerdi. Bir aşçı bir keresinde yemeği hazırlamada hata yapmış ve kralın öfkesine maruz kalmaktansa intihar etmeyi yeğlemiştir. XIV. Louis'nin birçok metresi vardı, fakat onların güçleri yatak odasında bitiyordu. Sarayını çağın en parlak zekâlarıyla doldurmuştu. Gücünün sembolü Versailles Sarayı'ydı, atalarının sarayı Louvre'ü reddederek çok uzaklarda kendi sarayını inşa ettirdi. Avrupa'nın bütün güçlerinin kısılandığı ve hayranlıkla ziyaret edildiği Versailles'ın iktidarının en gösterişli noktası olmasını sağladı. Kısacası, Louis büyük bir boşluğu alıp -Fransa'nın çürümekte olan monarşisi- kendi sembolleri ve parlak gücüyle doldurdu.

Öte yandan XV. Louis büyük bir şeyi miras olarak alan veya büyük bir adamın ayak izlerini takip edenlerin kaderini simgelemektedir. Bir oğul ya da halefin kendisine bırakılan büyük bir temel üzerine bir şeyler inşa etmesinin kolay olduğu düşünülür, ama güç alanında bunun tam tersi doğrudur. Nazlı, şımarık oğul mirası her zaman saçıp savurur, çünkü babasında varolan boşluğu doldurma ihtiyacıyla işe başlamamıştır. Machiavelli'nin dediği gibi ihtiyaç insanı harekete geçiren şeydir ve ihtiyaç ortadan kaybolduktan sonra geriye yalnızca çürüme ve dağılma kalır. Güç deposunu doldurma ihtiyacı duymayan XV. Louis kaçınılmaz olarak atalete düştü. Güneş Kralı'nın otoritesinin sembolü olan Versailles Sarayı benzersiz bayağılığın zevk sarayı haline geldi, bir tür Bourbon krallığının Las Vegas'ı gibi. Fransa'nın ezilen halkının kralla ilgili olarak nefret ettiği, ihtilal sırasında zevkle yıktığı her şeyi temsil etmeye başladı.

XV. Louis'nin, Güneş Kralı gibi bir adamın oğlu ya da vârisini bekleyen tuzaktan kaçmasının tek bir yolu vardı: Psikolojik olarak sıfırdan başlamak, geçmiş ve mirasını küçümsemek ve tamamen yeni bir yöne dönerek kendi dünyasını yaratmak. Seçeneğiniz olduğu varsayılırsa durumdan tamamen kaçınmak, kendinizi güç boşluğunun olduğu bir yere, gökyüzündeki bir yıldızla rekabet etmek zorunda kalmadan kargaşadan bir düzen yaratabileceğiniz bir yere yerleştirmeniz daha

iyi olur. Güç diğer insanlardan daha büyük görünmeye bağlıdır ve babanızın, kralın veya atalarınızın gölgesinde kaybolduğunuzda böyle bir varoluşu gerçekleştiremezsiniz.

Saltanatı kalıtsal yapmaya başladıklarında çocuklar hemen babalarından daha düşük bir konuma inerler; babalarının meziyetlerine ulaşmayı denemekten çok uzak oldukları için bir prensin tembellik, şımarıklık ve her türlü diğer zevk konularında herkesi geçmesi gerektiğini düşündüler.

Niccolo Machiavelli, 1469-1527

YASAYA UYMAK

Büyük İskender'in genç bir adamken önüne geçemediği bir duygusu vardı: babası Makedonya Kralı Philip'e karşı duyduğu yoğun bir nefret. Philip'in kurnaz, dikkatli yönetme tarzından, abartılı konuşmalarından, içki içmesinden, fahişelerle düşüp kalkmasından, güreş ve diğer zaman harcama faaliyetlerinden nefret ediyordu. İskender baskın olan babasının tamamen tersi olması gerektiğini biliyordu; kendisini cesur ve pervasız olmak için zorlayacak, dilini kontrol edecek, birkaç kelime konuşan bir adam olacak ve hiçbir şöhret getirmeyen zevklerin peşinde değerli zamanını harcamayacaktı. İskender babasının Yunanistan'ın büyük bölümünü fethetmesine de kızıyordu. "Babam benim için olağanüstü bir şey kalmayana kadar fethetmeye devam edecek," diye yakınmıştı bir keresinde. Başka güçlü adamların oğulları zenginliği miras olarak almak ve zevkli bir hayat yaşamaktan memnunken İskender yalnızca babasını geçmeyi, onun başarılarını aşarak Philip'in adını tarihten silmeyi istiyordu.

İskender babasından ne kadar üstün olduğunu göstermek için sabırsızlanıyordu. Tesalyalı bir at satıcısı Bucephalus adında ödüllü bir atı satmak için Philip'e getirdi. Kralın seyislerinin hiçbiri atın yanına yaklaşamıyordu, çok vahşiydi at. Philip böylesi yararsız bir canavarı getirdiği için satıcıya kızdı. Olayı gören İskender surat asarak yorumda bulundu. "Onu idare edecek beceri ve hevesleri olmadığı için harika bir atı kaybediyorlar!" Bunu birkaç kez tekrarlayınca Philip sonunda dayanamayıp ata binmesi için ona meydan okudu. Atın sahibini geri

çağırırken oğlunun kötü bir şekilde düşüp ders almasını diliyordu. Ama dersi verecek olan İskender'di; yalnızca Bucephalus'a binmekle kalmadı, dörtnala koşturmayı bile başardı ve kendisini daha sonra Hindistan'a kadar götürecektir şekilde evcilleştirdi. Saray mensupları çılgınca alkışlıyordu, ama Philip içten içe köpürüyor, karşısında oğlunu değil gücüne bir rakip görüyordu.

İskender'in babasına meydan okuması daha da cüretkârlaştı. Bir gün ikisi bütün sarayın önünde hararetli bir tartışma yaptılar ve Philip oğluna vuracakmış gibi kılıcını çıkardı; ama sarhoş olduğu için sendeledi. İskender babasını işaret edip alay etti. "Makedonyalı erkekler, Avrupa'dan Asya'ya geçmeye çalışan şu adama bakın. Düşmeden bir masadan ötekine geçemiyor."

İskender on sekiz yaşındayken kızgın bir saray mensubu Philip'i öldürdü. Hükümdarın katledildiği Yunanistan'da yayıldıkça şehirler bir biri ardına Makedonyalı liderlerine karşı isyana başladılar. Philip'in danışmanları artık kral olan İskender'e dikkatle ilerlemesi, Philip'in yaptığı gibi yapması ve kurnazlıkla fethetmesi tavsiyelerinde bulundular. Ama İskender işleri kendi bildiği gibi halledecekti. Krallığın en uzak bölgelerine kadar gitti, asi kentleri bastırdı ve imparatorluğu acımasız bir etkinlikle birleştirdi.

Genç asi yaşlanırken babasıyla olan mücadelesi çoğu kez azalır ve yavaş yavaş meydan okumak istediği adam gibi olmaya başlar. Ama İskender'in babasına karşı olan nefreti Philip'in ölümüyle sona ermedi. Yunanistan'ı yatıştırdıktan sonra gözlerini Persia'ya dikti. Burası Asya'yı fethetme hayali kuran babasından kaçan bir ödüldü. Eğer Perslileri yenersen İskender sonunda şan ve şöhrette babasını geçmiş olacaktır.

İskender 35.000 kişilik bir orduyla sayısı bir milyonu aşan Pers ordusuyla karşılaşmak üzere Asya'ya geçti. Perslilerle savaşa girmeden önce Gordium kentine gitti. Burada kentin tapınağında karaniya ağacının kabuğundan yapılmış bir halatla bağlanmış olan antika bir savaş arabası vardı. Efsaneye göre bu kördüğümü çözen -Gordion düğümü- kişi dünyayı yönetecekti. Bu dev ve karmaşık düğümü çözmeyi pek

çok insan denemişti. İskender düğümü çıplak elleriyle çözemeyeceğini farkedip kılıcını çıkardı ve tek bir darbeye düğümü ikiye ayırdı. Bu sembolik jest dünyaya onun işlerini başkaları gibi halletmeyip kendi yolunu açacağını gösteriyordu.

İki ordu arasındaki sayı farkına rağmen İskender, Perslileri ele geçirdi. Birçok kişi onun artık durmasını bekliyordu; bu çok büyük bir zaferdi, şöhretini sonsuza kadar güvence altına almıştı. Ama İskender kendi işleriyle de babasıyla kurduğu gibi ilişki kuruyordu: Persia'yı ele geçirmesi geçmişi temsil ediyordu ve o asla geçmiş zaferlere dayanmayı ya da geçmişin geleceği gölgede bırakmasını istemiyordu. Hindistan'a yöneldi, imparatorluğunu bilinen bütün sınırların ötesine taşıdı. Yalnızca kızgın ve yorgun askerleri daha ileri gitmesine engel oldu.

PERICLES'İN HAYATI

Pericles genç bir adamken insanlarla karşılaşmaktan kaçardı. Bunun bir nedeni, zorba Pisistratus'a belirgin bir şekilde benzetilmesiydi; Pericles'in çekici sesi ve konuşmasının akıcılığı konusunda yorumda bulunan yaşlılar ikisi arasındaki benzerlikle hayrete düşüyorlardı. Zengin olması, seçkin bir aileden gelmesi ve son derece güçlü arkadaşlara sahip olması sıradan halk tarafından dışlanma korkusunu gerçek haline getirmişti. Kariyerinin başlangıcında politikada yer almadı, kendini askerliğe adadı, bu alanda büyük cesaret ve girişimcilik gösterdi. Bununla birlikte, Aristides'in öldüğü, Themistocles'in sürgün edildiği ve Cimon'un uzak harekâtlara katılmadığı zamanlar geldi. O zaman Pericles sonunda kendini halkın partisine bağlamaya ve son derece aristokrat olan yapısına ters düşmesine rağmen zengin ve az sayıda olanlar yerine yoksul ve çok sayıda olanların davasını üstlenmeye karar verdi. Diktatörlüğü hedeflediğinden şüphelenilmesinden korkuyordu; bu yüzden Cimon'un soylulara güçlü bir şekilde sempati duyduğunu ve onun aristokrat partinin idolü olduğunu görünce kısmen kendini korumak, kısmen de rakiplerine karşı güçlü olmak için kendini halka sevdirmeye başladı. Artık yeni bir hayat tarzına başlamıştı. Pazar yerine ve meclise gidenden başka bir caddede yürüdüğü görülmedi.

Pericles'in Hayatı, Plutarch, M.S. 46-120

Yorum

İskender tarihte son derece sıradışı bir tipi temsil ediyor: şöhret ve güçte babasını aşan ünlü ve başarılı bir adamın oğlu. Bu tipin sıradışı olmasının nedeni basittir; baba genellikle büyük bir serveti, krallığı elde etmeyi başarır, çünkü çok az ya da hiçbir şeyle işe başlamıştır. İçindeki umutsuz istek başarılı olması için zorlar, kurnaz veya tezcanlı olmakla kaybedecek bir şeyi ve rekabet edeceği ünlü bir babası yoktur. Bu adamın kendine inanmak için nedeni vardır, kendi tarzının en iyisi olduğuna inanır, çünkü işe yaramıştır.

Böyle bir adam oğlu olduğunda baskıcı ve acımasız olur. Kendi derslerini hayata kendisinden tamamen farklı şartlarda başlayan oğluna öğretmeye çalışır. Oğlunun yeni bir yöne gitmesine izin vermek yerine oğlunu kendi yoluna sokmaya çalışır, belki de Philip'in İskender'in attan düşmesini istediği gibi gizlice başarısız olmasını diler. Babalar oğullarının gençliğini ve kuvvetini kıskanır, onları kontrol edip baskı altında tutmaya çalışırlar. Böyle adamların oğulları korkak ve tedbirli olma eğilimindedir, babalarının kazandıklarını kaybetmekten çok korkarlar.

İskender'in acımasız stratejisini benimsemediği oğul babasının gölgesinden asla çıkmaz: Geçmiş kötüle, kendi krallığını yarat, onun aynı şeyi sana yapmasına izin vermeden babanı gölgede bırak. Maddi olarak sıfır noktadan başlayamıyorsanız -mirası reddetmek aptallık olur- geçmişin ağırlığını atarak ve yeni bir yöne girerek en azından psikolojik olarak sıfırdan başlayabilirsiniz. İskender doğuştan gelen ayrıcalıkların güç için engel olduğunu içgüdüsel olarak anlamıştı. O halde geçmişe karşı, yalnızca babanız ve onun babası konusunda değil, daha önceki başarılarınız konusunda da, acımasız olun. Yalnızca zayıflar başarılarıyla yetinip geçmişteki zaferlerin üzerine titrerler; güç oyununda hiçbir zaman dinlenme yoktur.

GÜCÜN ANAHTARLARI

Birçok eski krallıkta, örneğin, Bengal ve Sumatra'da, kral birkaç yıl ülkeyi yönettikten sonra vatandaşları onu idam ederdi. Bu kısmen

bir tür yenilenme töreniydi, ama aynı zamanda çok fazla güçlenmesini önlemek için de yapılırdı, çünkü kral genellikle kendi oğulları ve başka ailelerin zararına kalıcı bir düzen kurmaya çalışırdı. Ve bu yüzden ya ölene kadar dövülür ya da uzun törenlerle idam edilirdi. Artık burada olmadığı için başarıları başını döndüremeyeceğinden tanrı olarak tapılabilirdi ona. Bu arada saha kendi kurallarını koymasına için yeni ve genç olan için temizlenirdi.

Krala veya baba figürüne karşı duyulan çelişkili, düşmanca duygular babalarını tanımayan kahramanların efsanelerinde ifade bulur. Musa sazların arasında terkedilmiş olarak bulunmuştu ve anne babasını hiç tanımamıştı; rekabet edeceği veya kendisini kısıtlayacak bir babası olmadığı için gücün doruklarına ulaşabilirdi. Herkül'ün dünyevi bir babası yoktu, tanrı Zeus'un oğluydu. Büyük İskender hayatının daha sonraki bölümlerinde babasının Makedonyalı Philip değil, tanrı Jüpiter Ammon'un olduğu hikâyesini yaymıştı. Bu tür efsaneler insan babayı yok eder, çünkü baba geçmişin yıkıcı gücünü simgeler.

Geçmiş, gencin kendi dünyasını yaratmasına engel olur; o da babasının yaptığını yapmalıdır, babası ölse ya da gücünü yitirse bile. Kahraman atalarına yağıcılık yapmalı, geleneklere ve kendisinden önce gelenlere teslim olmalıdır. Geçmişte başarılı olan şey şartlar büyük ölçüde değişse bile şimdiki zamana taşınmalıdır. Geçmiş aynı zamanda kahramanı kaybetmekten ödünün koptuğu, onu çekingen ve tedbirli yapan bir mirasla da aşağı doğru çeker.

Güç bir boşluğu doldurma, geçmişin ölü ağırlıklarından kurtulan alanı kaplama yeteneğine bağlıdır. Ancak baba figüründen uygun bir şekilde kurtulduktan sonra yeni bir düzen kurmak için gerekli olan boşluğu bulabilirsiniz. Bunu başarmak için benimseyebileceğiniz birkaç strateji vardır: kralın idam edilmesindeki dürtünün toplumsal olarak kabul edilebilir şekillere yönlendirilerek şiddetini gizleyen çeşitli yollar.

Belki geçmişin gölgesinden kurtulmanın en basit yolu yalnızca küçümsemek, kuşaklar arasındaki düşmanlık üzerinde oynamak, genci yaşlıya karşı kıskırtmaktır. Bunun için uygun eski bir figüre ihtiyacınız olacak. Değişime hararetle karşı çıkan bir kültürle karşı karşıya

olan Mao Tse-tung, Çin kültüründeki saygıdeğer Konfüçyüs'ün buyurucu varlığına karşı duyulan kızgınlığın bastırılışını kışkırtmaya çalışmıştı. John F. Kennedy geçmişte kaybolmanın tehlikelerini biliyordu; başkanlığını kendisinden önce gelen Dwight D. Eisenhower'inkinden ve Eisenhower'in kişiselleştirdiği 1950'lerden tamamen farklılaştırdı. Örneğin, Kennedy sıkıcı ve babaya özgü golf oyununu oynamaz, bunun yerine Beyaz Saray'ın bahçesinde futbol oynardı. Yönetimi her yönüyle cansız Eisenhower'in tersine gençlik ve kuvveti temsil ediyordu. Kennedy eski bir gerçeği keşfetmişti: Gençler yaşlılara karşı kolayca kışkırtılabilir, çünkü dünyada kendi yerlerini edinmek isterler ve babalarının gölgelerine kızarlar.

Atalarınızla aranıza koyacağınız mesafe, kendi reklamını yapabilmek için, çoğu kez biraz sembolizmi gerektirir. Örneğin, XIV. Louis, Fransız krallarının geleneksel sarayını reddettiğinde böyle bir sembol yaratarak kendi Versailles Sarayı'nı inşa ettirdi. İspanya Kralı II. Philip o zamanlar her yerden uzak olan El Escorial Sarayı'nı, yani güç merkezini inşa ederken aynı şeyi yapmıştı. Ama Louis oyunu biraz daha ileri götürdü. O babası ya da ataları gibi bir kral olmayacak, taç giymeyecek veya asa taşımayacak ya da tahtta oturmayacaktı, kendisine ait semboller ve merasimlerle yeni türde azametli bir otorite kuracaktı. Louis atalarının merasimini geçmişin gülünesi anıları haline getirdi. Onun örneğini takip edin. Asla atalarının izinden giden biri gibi görünmeyin. Bunu yaparsanız onları asla aşamazsınız. Sizi ayıran tarz ve sembolizmi yerleştirerek farkınızı fiziksel olarak göstermelisiniz.

PAUL MORPHY'NİN SORUNU

Satranççı biraz tanıyan birisi savaş sanatının oyuna dönüştürülmüş hali olduğunu bilir ve gerçekten fatih William'dan Napoleon'a kadar çok sayıda ünlü askeri liderin en sevdiği eğlencedir satranç. Rakip ordular arasındaki çekişmede gerçek savaşta kiyle aynı strateji ve taktik ilkeleri kullanılır, aynı öngörü ve tahmin gücü gereklidir, rakibin planlarını tahmin etmede aynı kapasite şarttır ve kararların sonuçlarıyla takip edildiği titizlik de daha acımasız olmalıdır. Bundan da öte, oyuncuyu harekete geçiren bilinçdışı güdünün yalnızca bu tür oyunların mücadelecilik niteliğine duyulan sevgi olmadığı açıktır, daha

da korkutucu olan baba-cinayet sevgisidir. Amaç şahı ele geçirip hareketsiz kılmaktır. "Şahmat" kelime anlamıyla "şah ölü" demektir. Satranç oynamanın bilinçdışı güdüsü konusundaki bilgimiz, sunduğu şeyin yalnızca babadan kabul edilebilir bir şekilde kurtulma isteği olabileceğini söylemektedir bize...

Morphy'nin [on dokuzuncu yüzyıl satranç şampiyonu] daha üstün satranç alanlarına çıkış yolculuğuna kendisi için büyük bir şok olan babasının ani ölümünden bir yıl sonra başlamasının anlamlı olduğuna şüphe yoktur. Zekice yüceltme çabasının, Shakespeare'in Hamlet ve Freud'un Rüyaların Yorumu eserleri gibi, bu kritik olaya bir tepki olduğunu varsayabiliriz.

Morphy'nin başarısının gördüğü büyük ilgi hakkında bir şeyler söylenmeli, çünkü onun daha sonraki çöküşünün Freud'un Die am Erfolge scheitern ("Başarıyla mahvolanlar") adı altında tarif ettiği tipe uyup uymadığını akla getiriyor. Başka bir deyişle, Morphy halkın dikkati büyük başarısının üzerine çevrilince kendi cüretkârlığından mı korkmuştu? Freud çok büyük başarının gerilimine dayanamayan kişilerin çöktüklerini, çünkü başarıya gerçekte değil, hayal dünyasında dayanabildiklerini belirtmiştir. Rüyada babayı içdiş etmek bunu gerçekte yapmaktan çok farklıdır. Gerçek durum bilinçdışı suçluluğu bütün gücüyle kışkırtır ve bunun cezası zihinsel çöküş olabilir.

Paul Morphy'nin Sorunu, Ernest Jones, 1951

Julius Caesar'ın ardından gelen Roma imparatoru Augustus şunu çok iyi anlamıştı: Caesar müthiş bir general, gösterileri Romalıları eğlendiren tiyatro oyuncusu özelliğine sahip bir yönetici, Kleopatra'nın çekiciliğiyle baştan çıkan uluslararası bir elçiydi, yani efsanevi bir şahsiyetti. Bu yüzden Augustus kendi tiyatrovârî eğilimlerine rağmen Caesar'la onu aşarak değil kendini ondan farklılaştırarak rekabet etmeye çalıştı; gücünü Roma sadeliğine dönüştürdü, hem tarz hem de mal açısından yalın ve tutumlu bir yaşantıya dayandırdı. Caesar'ın insanları peşinden sürükleyen coşkulu varlığına karşılık Augustus sessiz ve erkek-si bir ağırbaşlılık içindeydi.

Ezici bir atayla ilgili olan sorun manzaranızı geçmişin sembolleriy-le doldurmasıdır. Kendi adınızı yaratacak bir yeriniz yoktur. Bu durum-

la başatmek için boşluk arayışı içine girmelisiniz, kültürde boş bırakılmış olan ve sizin parlayacak ilk kişi olacağınız alanlar.

Atinalı Pericles devlet adamı olarak kariyerine başlamak üzere olduğu sırada Atina politikasında olmayan tek bir şeyi aradı. Onun çağındaki büyük politikacıların çoğu kendilerini aristokraziyle birleştirmişlerdi; Pericles'in de aristokrat eğilimleri vardı. Ama o şehrin demokratik unsurlarını seçti. Seçiminin inançlarıyla bir ilgisi yoktu, ama ona harika bir kariyerin yolunu açtı. Zorunlu olarak halk adamı oldu. Geçmişin ve şu anın büyük liderleriyle dolu bir arenada rekabet etmek yerine varlığını gölgeleyecek bir gölgenin bulunmadığı yerde kendisi için bir isim edinecekti.

Ressam Diego de Velazquez mesleğine başladığında incelik ve teknik bakımından kendisinden önce gelen Rönesans ressamlarıyla rekabet edemeyeceğini biliyordu. Bu nedenle o zamanın standartları için kaba ve sert olan tarzda, daha önce hiç görülmemiş bir şekilde çalışmayı seçti. Ve bu tarzda mükemmel hale geldi. Kendilerini geçmişten kurtarmak isteyen İspanyol kraliyet sarayı ressamı vardı; Velazquez'in tarzının yeniliği onları büyüledi. Çoğu insan gelenekleri bu kadar cesurca bozmaya korkarlar, ama eski tarzları bozup kültürü yeniden canlandıranlara karşı da gizliden gizliye hayranlık duyarlar. Bu nedenle boşluğa girerek kazanılacak güç bu kadar büyüktür.

Tarih boyunca yinelenen inatçı bir aptallık vardır ve bu güce ulaşmada ciddi bir engeldir: eğer sizden önceki kişi A, B ve C'yi yaparak başarılı olduysa siz de aynı şeyi yaparak onların başarılarını tekrarlayabilirsiniz şeklindeki batıl inanç. Bu yaklaşım yaratıcı olmayanları ayartır, çünkü kolaydır, çekinginlik ve tembelliklerine hitap eder. Ama şartlar kendilerini asla aynı biçimde tekrar etmez.

General Douglas MacArthur, II. Dünya Savaşı sırasında Filipinler'deki güçlerin komutasını üstlenince bir yardımcısı kendisinden önceki komutanların uyguladıkları bazı örnekleri, onlar için başarılı olan yöntemleri anlatan bir kitap verdi ona. MacArthur bu kitaptan kaç kopya olduğunu sordu. Asistan altı tane olduğunu söyledi. "Peki," dedi general. "O kitapları alıp yak, altısını birden. Ben örneklere bağlı kala-

mam. Bir sorun çıktığında kararı o anda veririm, derhal." Geçmişe yönelik olarak bu acımasız stratejiyi benimseyin. Bütün kitapları yakın ve kendinizi şartlara o anda tepki vermek üzere eğitin.

Kendinizi sizden önce gelenlerden ya da baba figüründen ayırdığınıza inanabilirsiniz, ama yaşlandıkça isyan ettiğiniz baba haline gelmemek için son derece uyanık olmalısınız. Mao Tse-tung genç bir adamken babasından hiç hoşlanmıyordu ve onunla mücadelesi sırasında kendi kimliğini buldu ve yeni değerler sistemi kurdu. Ama yaşlandıkça babasının tarzı içine nüfuz etmeye başladı. Mao'nun babası elle yapılan işlere zekâdan daha fazla değer veriyordu; Mao genç bir adamken bununla alay ediyordu, ama yaşlandıkça bilinçsiz olarak babasının görüşüne döndü ve bütün bir Çinli entelektüel kuşağını işçiliğe koşturdu, rejime büyük zararları dokunan korkunç bir hataydı bu. Şunu hatırlayın: Siz babanız değilsiniz. Kendinizi yaratmak için yıllar harcadıktan sonra kontrolü elden bırakıp geçmişin hayaletlerinin -babanız, alışkanlıklarınız, tarih- geri dönmesine izin vermeyin.

RESSAM PİETRO PERUGİNO'NUN HAYATI, (1450-1523)

Yoksulluğun bazen yetenekliler için ne kadar yararlı olduğu ve seçtikleri her işte mükemmel olmalarına nasıl yardım ettiği Pietro Perugino'nun yaşamında çok açık görülebilir. Yeteneğiyle saygın bir yer kazanmak arzusuyla korkunç koşulları Perugia'da bırakarak Floransa'ya geldi ve orada yoksulluk içinde aylarca yaşadı; başka yatağı olmadığı için bir sandığın üzerinde uyudu; geceyi gündüze çevirdi ve büyük bir coşkuyla kendini mesleğine verdi. Resim onun ikinci doğası haline geldikten sonra Pietro'nun tek zevki sanatı üzerinde çalışmak ve sürekli olarak resim yapmaktı. Ve gözlerinin önünde her zaman yoksulluk dehşeti olduğu için para kazanmak zorunda olmasa yapma zahmetine katlanmayacağı şeyler yapıyordu. Belki zenginlik mükemmelliğe giden yolu kendisi ve yeteneği için kapamıştı, tıpkı yoksulluğun açtığı gibi, ama böylesine çaresiz ve düşük bir konumdan çıkmak istediği için ihtiyaçları onu mahmuzluyordu; mükemmelliğin en yüksek noktasına olmasa da en azından iyi yaşayabileceği bir düzeye çıkabilirdi. Bu nedenle tek bir günü rahatlık içinde geçirir ve dinlenebilirse, soğuğa, açlığa,

rahatsızlığa ve utanca aldırılmıyordu. Her zaman şöyle diyordu: "Kötü havanın ardından mutlaka iyi hava gelmeli ve iyi havalarda ihtiyaç duyulan günler için evler yapılmalı."

Ressamların Hayatları, Giorgio Vasari, 1511-1574

Son olarak, XV. Louis'nin hikâyesinde bildirildiği gibi bolluk ve refah bizi tembel ve hareketsiz kılar; gücümüz güvence altındayken hareket etmemize gerek yoktur. Bu ciddi bir tehlikedir, özellikle başarı ve güce erken yaşlarda kavuşanlar için. Örneğin, oyun yazarı Tennessee Williams, *Glass Menagerie*'yle belirsizlikten şöhrete doğru hızla yol aldığını farketti. "Bu başarıdan önce yaşadığım hayat dayanıklılık gerektiren, dişle tırnakla didinmeyi gerektiren bir hayat tarzıydı, ama iyi bir hayattı, çünkü insan organizması bu tür bir hayat için yaratılmıştır. Bu mücadelenin ne kadar canlılık enerjisi gerektirdiğini mücadele ortadan kaybolana dek farketmemiştim. En azından artık güvenlikliydim. Oturdum, kendime baktım ve birden depresyona girdim." Williams sinir krizi geçirmişti, belki de onun için gerekliydi böylesi. Psikolojik bozukluk sınırına yaklaşınca eksi canlılığıyla yazmaya başladı yeniden ve *A Streetcar Named Desire*'ı (*Arzu Tramvayı*) yazdı. Fyodor Dostoyevski aynı şekilde ne zaman başarılı bir roman yazsa kazandığı parasal güvencenin yaratma eylemini gereksiz kıldığını hissediyordu. Bütün tasarrufunu kumarhaneye götürüp her kuruşu kaybetmeden masadan kalkmıyordu. Yoksulluğa dönünce yeniden yazmaya başlıyordu.

Bu kadar aşırılığa gitmek gerekli değil, ama refahla şişman ve tembel olmak yerine psikolojik olarak birinci kareye geri dönmek için hazırlıklı olmalısınız. Pablo Picasso bu sorunun başarıyla üstesinden gelebiliyordu, ama ancak resim yapma tarzını sürekli olarak değiştirerek, çoğu kez kendisini daha önce başarılı yapan şeyi tamamen bozarak. İlk başarılarımız bizi ne kadar sık olarak kendimizin karikatürü haline dönüştürür. Güçlü insanlar bu tuzakları bilirler; Büyük İskender gibi kendilerini yeniden yaratmak için mücadele ederler. Babanın geri gelmesine izin verilmemelidir; yolun her adımından uzaklaştırılmalıdır.

İmaj: Baba. Çocukları üzerinde dev bir gölge oluşturur, öldükten çok uzun süre sonra bile onları geçmişe bağlayarak, gençlik heveslerini yok ederek ve kendisinin izlediği aynı, eski yolu takip etmelerini isteyerek tutsak eder. Birçok hilesi vardır. Her dönemde onu yok etmeli ve gölgesinden çikmalısınız.

Otorite: Büyük bir insanın gölgesine girmemeye dikkat edin, onu aşmak için iki katı başarı göstermeniz gerekir. Takip edenler taklitçiler olarak kabul edilir. Ne kadar çaba gösterirlerse gösterinler bu yükten asla kurtulamazlar. Mükemmel olmak için yeni bir yol, şöhrete giden yenilikçi bir yol bulmak sık rastlanmayan bir beceridir. Dikkati çekmenin birçok yolu vardır ve hepsi sık kullanılan yollar değildir. En yeni olanları zorlu olabilir, ama büyüklüğe götüren kestirmelerdir bunlar (Baltasar Gracián, 1601-1658).

Büyük bir önderin gölgesi bir hile olarak seçilmişse kendi lehinize kullanılabilir. Sizi güce ulaştırdıktan sonra atılabilen bir taktiktir bu. III. Napoleon, Fransa'nın ilk başkanı ve ardından imparatoru olmak için ünlü büyükamcası Napoleon Bonaparte'in adını ve efsanesini kullandı. Ama bir kez tahta çıktıktan sonra geçmişine bağlı kalmadı; kendi saltanatının ne kadar farklı olacağını hemen gösterdi ve halkın kendisinden Napoleon Bonaparte'in ulaştığı yükseklerle çıkmasını beklememesi konusunda çok dikkatli davrandı.

Geçmiş çoğu kez aşımaya degecek unsurlara, kendinizi öne çıkarma ihtiyacı yüzünden reddetmenin aptallık olduğu niteliklere sahiptir. Büyük İskender bile babasının ordusunu düzenlemedeki becerisini kabul etmiş ve ondan etkilenmiştir. İşleri sizden öncekilerden farklı biçimde yapışınızla gösteriş yapmak çocukça bir davranıştır, kontrolü kaybetmiş gibi görünmenize neden olur, eylemlerinizin kendi içinde bir mantığı yoksa tabii.

Avusturyalı imparatoriçe Maria Theresa'nın oğlu II. Joseph annesinin yaptığının tam tersini yaparak gösteriş yapıyordu; sıradan bir vatandaş gibi giyiniyor, saray yerine hanlarda kalıyor, "halkın imparatoru" gibi hareket ediyordu. Öte yandan Maria Theresa görkemli bir aris-

tokrattı. Sorun şuydu ki, yıllarca deneyimlerinden öğrendikleriyle ülkeyi akıllıca yöneten imparatoriçe de seviliyordu. Sizi doğru yöne götürecektürde zekâ ve içgüdüünüz varsa asiye oynamak tehlikeli olmayabilir. Ama II. Joseph'in annesine kıyasla olduğu gibi vasatsanız sizden önce gelenlerin gerçek şeylere dayanan deneyim ve bilgilerinden faydalanmanız daha iyidir.

Son olarak, gençlerden, sizin güç alanındaki gelecek rakiplerinizden gözlerinizi ayırmamanız çoğu kez akıllıcadır. Tıpkı sizin babanızdan kurtulmaya çalıştığınız gibi onlar da aynı hileyi size yapacak, başardığınız her şeyi küçümseyeceklerdir. Siz geçmişe isyan ederek yükselirken aşağıdan yükselenlere dikkat edin ve aynı şeyi size yapmalarına izin vermeyin.

Ünlü Barok ressam ve mimarı Pietro Bernini genç potansiyel rakipleri bulup çıkarmada ve onları gölgesinde tutmada ustaydı. Francesco Borromini adındaki genç taş ustası Bernini'ye mimari taslaklarını gösterdi. Bernini onun yeteneğini hemen farkederek Borromini'yi yardımcısı olarak işe aldı. Bu durum genç adamı sevinçten deliye döndürmüştü, ama bu yalnızca onu el altında tutmak için bir taktikti, böylece onun üzerinde psikolojik oyunlar oynayabilir ve içinde bir tür aşağılık kompleksi yaratabilirdi. Gerçekten de Borromini'nin yeteneğine rağmen Bernini daha ünlüdür. Borromini'ye uyguladığı stratejiyi hayat boyu kullanmıştı; örneğin, büyük heykeltıraş Alessandro Algardi'nin kendisini gölgede bırakacağından korkarak Algardi'nin yalnızca asistanı olarak iş bulmasını ayarlamıştı. Ve Bernini'ye isyan edip kendi yoluna gitmek isteyenler kariyerlerinin mahvolduğunu görmüşlerdir.

YASA 42

ÇOBANI VURUN, KOYUNLAR DAĞILACAKTIR

HÜKÜM

Sorun çoğunlukla tek bir güçlü bireyden kaynaklanıyor olabilir: kışkırtıcı, kendini beğenmiş, iyi niyet sömürücüsü. Bu tür kişilere hareket edecek yer vererseniz diğerleri bunların etkilerine kapılacaktır. Neden oldukları sorunların katlanarak çoğalmasına izin vermeyin, bunlar düzeltilemeyecek kadar kötüdür. Onları tek başlarına bırakarak ya da uzaklaştırarak etkisiz hale getirin. Darbeyi sorunun kaynağına indirin, koyunlar dağılacaktır.

1. YASAYA UYMAK

M.Ö. altıncı yüzyılın sonuna doğru Atina şehir devleti politikalarını onlarca yıldır hâkim kılan darkafalı bir dizi hükümdarı tahttan indirdi. Onun yerine yüzyılın üzerinde bir süre için hüküm sürecek olan demokrasiyi getirdi, gücünün kaynağı ve en büyük başarısı olan demokrasiyi. Ama demokrasi gelişirken Atinalıların daha önce hiç karşılaşmadığı bir sorun da gelişti: Düşmanlarla çevrili küçük bir şehrin birlik ve beraberliğiyle ilgilenmeyen, bu şehrin daha büyük şöhret kazanması için çalışmayan, yalnızca kendilerini, hırslarını ve küçük hesaplarını düşünenlerle nasıl başa çıkacaklardı? Atinalılar bu insanların eğer rahat bırakılırlarsa bozgunculuk yapacaklarını, şehri hiziplere ayıracaklarını, endişe doğuracaklarını biliyorlardı ve bunların hepsi demokrasilerin mahvolmasına götürürdü onları.

Şiddetli cezalar Atinalıların yarattığı yeni, uygar düzene uymuyordu artık. Bunun yerine vatandaşlar müzmin bencillerle başatmak için daha tatmin edici ve daha az vahşi başka bir yol buldular: Her yıl pazar yerinde toplanacak ve bir çanak çömlek parçasının (*ostrakon*) üzerine şehirden on yıllığına sürgün edilmesini istedikleri bir kişinin adını yazacaklardı. Eğer altı bin oy içinde belirli bir isim ortaya çıkarsa o kişi on yıllığına sürgün edilecekti. Eğer kimse altı bin oy almazsa adı yazılı olan en çok *ostraka* alan kişi sürgün edilecekti (*ostrasizm*). Bu kovma töreni bir tür festival haline geldi. Hizmet etmeleri gereken grubun üstüne çıkmak isteyen sinir bozucu, kaygı yaratıcı bireylerin sürgün edilmesi ne büyük zevk olmalı.

490 yılında Atina tarihinin en büyük generallerinden biri olan Aristides, Marathon Savaşı'nda Perslileri yenmeye yardımcı oldu. Bu arada savaş alanının dışında, bir hâkim olarak adilliği ona bir takma ad kazandırmıştı: "Adil." Ama yıllar geçtikçe Atinalılar ondan hoşlanmaya başladılar. Dürüstlüğü konusunda öylesine gösteriş yapıyordu ki, halk bunun üstünlük duygusunu ve sıradan insanları küçümseyişini gizlediğini düşünüyordu. Atina politikasında her yerde ve her an bulunuşu sevimsiz hale gelmişti; vatandaşlar onu "Adil" olarak çağırılmaktan bıkmıştı. Onun aralarında en sonunda bölünmeye neden olacak tipte -yargılayan, mağrur- biri olduğundan korkuyorlardı. M.Ö. 482'de Aristides'in Perslilerle sürmekte olan savaştaki paha biçilemez uzmanlığına rağmen yeterli *ostraka*'yı toplayıp onu sürdüler.

Aristides'in sürgün edilmesinden sonra General Themistocles şehrin önde gelen lideri oldu. Ama kazandığı çok sayıda şeref ve zafer kendisini sarhoş etti, o da ukalâ ve buyurgan oldu, Atinalılara sürekli olarak kazandığı savaşlardan, inşa ettiği tapınaklardan, önlediği tehlikelerden söz etmeye başladı. O olmaksızın şehrin mahvolacağını söyler gibiydi. Ve böylece M.Ö. 472'de Themistocles'ın adı *ostraka*'da çıktı ve şehir bu zehirli varlıktan kurtuldu.

Beşinci yüzyılda Atina'daki en büyük politik figür kuşkusuz Pericles'di. Birkaç kez sürgünle tehdit edilmesine rağmen insanlarla yakın bağlantılarını sürdürerek bu kaderden kaçtı. Belki de çocukken en sevdiği öğretmeninden bir ders almıştı. Eşsiz Damon zekâsı, müzik

becerileri ve güzel konuşma yeteneğiyle bütün Atinalıları geride bırakmıştı. Pericles'i yönetme sanatında eğiten Damon'du. Ama o da sürgün edildi, çünkü üstün olduğunu yayan havası ve sıradan insanlara karşı gösterdiği aşağılayan tavrı çok fazla kızgınlığa yol açmıştı.

Yüzyılın sonuna doğru Atina'da Hyperbolus adında bir adam yaşadı. Dönemin çoğu yazarı onu şehrin en değersiz vatandaşı olarak tarif ediyordu. İnsanların kendisi hakkında ne düşündüklerine aldırmıyordu ve hoşlanmadığı kim varsa iftira ediyordu. Bazılarını eğlendiriyor, ama çok daha fazlasını kızdırıyordu. M.Ö. 417'de dönemin önde gelen iki politikacısı, Alcibiades ve Nicias'a karşı öfkeyi kıskırtma fırsatının eline geçtiğini gördü. Bu iki adamdan birinin sürgün edilmesini ve o adamın yerine yükselmeyi umuyordu. Kampanyası başarılı olacak gibi görünüyordu. Atinalılar, Alcibiades'in gösterişinden ve kaygısız yaşantısından hoşlanmıyorlardı, Nicias'ın da zenginliği ve mesafeli duruşuna karşı dikkatliydi. İkisinden birinin sürgün edileceğinden emin görünüyorlardı. Ama Alcibiades ve Nicias başka zaman düşman olmalarına rağmen kaynaklarını birleştirdiler ve sürgünü Hyperbolus'a çevirmeyi başardılar. İğrençliğinin ancak sürgünle durdurulabileceğine inanıyorlardı.

Daha önce sürgün edilenler yenilmesi zor olan güçlü adamlardı. Ama Hyperbolus alçak bir soytarıydı ve Atinalılar onun sürgün edilmesinin, sürgünün değerini düşürdüğünü düşündüler. Böylece neredeyse yüz yıl boyunca Atina'daki barışın anahtarlarından biri olan bu uygulamaya son verdiler.

Yorum

Eski Yunanlıların bugün bilinmeyen sosyal içgüdüleri vardı; geçen yüzyıllar bunları köreltmıştır. Atinalılar asosyal davranışın içerdiği tehlikeleri hissetmiş ve böylesi bir davranışın kendini diğer şekillerde nasıl gizlediğini görmüşlerdi: kendi standartlarını sessizce diğerlerine dayatmaya çalışan sizden-daha-kutsalım tutumu; sıradan iyinin kesesinden mağrur hırs; üstünlükle övünme; sessiz entrikalar; ölümcül iğrençlik. Bu davranışların bazıları toplumsal hizipleşme ve bozgunculuk yaratarak şehrin birliğini bozabilirdi, bazıları normal halkın kendini aşağı hissedip kıskançlık duymasına neden olarak demokratik ruhu

mahvedebilirdi. Atinalılar bu şekilde davranan insanları yeniden eğitime veya onları bir şekilde bir grup içine almaya ya da yalnızca başka sorunlar yaratmaya neden olacak şiddetli cezalar uygulamaya çalışmadılar. Çözüm çabuk ve etkiliydi: onlardan kurtulmak.

Herhangi bir grup içinde sorunun izi çoğu kez tek bir kaynağa, her zaman bozgunculuk yapıp kendi huzursuzluğunu gruba bulaştıran mutsuz ve müzmin biçimde tatminsiz kişiye kadar sürülebilir. Siz daha neden etkilendiğinizi anlamadan tatminsizlik yayılır. Bir mutsuzluk düğümünü diğerinden ayırmak ya da olayın nasıl başladığını görmek olanaksız hale gelmeden önce harekete geçin. Öncelikle, buyurgan veya sürekli şikâyet eden davranışlarıyla sorun yaratanları tanıyın. Onları farkettikten sonra değiştirmeye ya da doyurmaya çalışmayın, yalnızca durumu daha da zorlaştırmış olursunuz. Dolaylı ya da doğrudan onlara saldırmayın, çünkü doğaları zehirlidir ve sizi yok etmek için yeraltında çalışırlar. Atinalıların yaptıklarını yapın, çok geç olmadan onları sürün. Girdabın deliği haline gelmeden gruptan ayırın. Kaygı uyandırmalarına ve bozgunculuk yapmalarına fırsat vermeyin; hareket alanı tanımayın. Bir kişinin acı çekmesine izin verin, böylece diğerleri huzur içinde yaşayacaktır.

***Ağaç devrilince maymunlar dağılır.
Çin Atasözü***

2. YASAYA UYMAK

1296 yılında Katolik Kilisesi'nin kardinalleri yeni bir papa seçmek için Roma'da buluştular. Eşsiz derecede akıllı olduğu için Kardinal Gaetani'yi seçtiler; böyle bir adam Vatikan'ı büyük bir güç haline getirebilirdi. Gaetani, VIII. Boniface adını alarak kısa sürede kardinallerin kendisi hakkındaki yüksek fikirlerini hak ettiğini kanıtladı. Hareketlerini önceden dikkatle planladı ve istediklerini yapmak için hiç durmadı. Bir kez iktidara geldikten sonra çabucak rakiplerini yenip papalık eyaletlerini birleştirdi. Avrupalı güçler ondan korkmaya başladılar ve onunla görüşmesi için delegeler gönderdiler. Avusturya'nın Alman kralı Alb-

recht Boniface'e biraz toprak bile verdi. Her şey papanın planına göre gidiyordu.

Ama bir parça plana uymuyordu, İtalya'nın en zengin bölümü Tuscany. Eğer Boniface, Tuscany'nin en güçlü şehri Floransa'yı fethedebilirse bölge onun olurdu. Ama Floransa güçlü bir cumhuriyetti ve onu yenmesi zor olacaktı. Papa kartlarını çok becerikli bir şekilde oynamalıydı.

Floransa iki rakip gruba ayrılmıştı, Siyahlar ve Beyazlar. Beyazlar kısa süre önce hızla güce ve zenginliğe ulaşan tüccar aileleriydi; Siyahlar ise daha eskiden beri paralı olanlardı. İnsanların kendilerini sevmeleri yüzünden Beyazlar şehrin kontrolünü elde tutuyorlardı ve bu Siyahları gitgide daha fazla kızdırmaya başlamıştı. İki grup arasındaki düşmanlık daha da acı bir hal alıyordu.

Boniface bu noktada fırsat yakaladı: Siyahların kontrolü ele almalarına yardım etmek üzere planlar yapacak ve Floransa elinin altında olacaktı. Durumu incelerken tek bir adam üzerinde odaklandı: ünlü yazar, şair ve Beyazların ateşli taraftarı Dante Alighieri. Dante her zaman politikayla ilgilenmişti. Cumhuriyete hararetle inanıyor ve vatandaşlarını korkaklıkla suçluyordu. Aynı zamanda şehrin en iyi konuşan hatiplerinden biriydi. Boniface'in Tuscany'nin kontrolünü ele geçirmek için planlar yapmaya başladığı yıl olan 1300 yılında Dante'nin vatandaşları Floransa'nın en yüksek mevkisi için ona oy vererek şehrin altı önemli adamından biri yaptılar onu. Görevinin altıncı ayında Siyahlara ve papanın bozgunculuk yapmak için giriştiği bütün işlere karşı durdu.

Ama 1301 yılında Boniface'in yeni bir planı vardı. Tuscany'ye düzen getirmeye yardım etmesi için Fransa kralının güçlü kardeşi Charles de Valois'i çağırdı. Charles Kuzey İtalya'ya doğru yürürken, Floransa korku ve endişeyle için için kaynarken Dante hemen ortaya çıkarak insanları topladı, boyun eğişlerine hararetle karşı koydu ve vatandaşları silahlandırıp papayla kuklası Fransız prene karşı direnmek üzere örgütlenmeye çalıştı. Boniface öyle ya da böyle Dante'yi etkisiz hale getirmek zorundaydı. Bu nedenle bir taraftan Charles de Valois'le Floransa'yı tehdit ederken diğer taraftan da zeytin dalı, yani görüşme olasılığını sınırlayarak Dante'nin yemi yutmasını umuyordu. Ve gerçekten

Floransalılar Roma'ya bir delege göndererek barış görüşmeleri yapmaya karar verdiler. Bu görevi yerine getirmek üzere tahmin edileceği gibi Dante'yi seçtiler.

Bazıları papanın onu uzaklaştırmak için bir tuzak kurduğunu söyleyerek Dante'yi uyardılar, ama o Roma'ya yine de gitti, Fransa ordusu Floransa kapılarına vardığı sırada Roma'ya ulaştı. Güzel konuşmasının ve mantığının papayı kazanacağından ve şehri kurtaracağından emindi. Ama papa şairle ve Floransalı delegelerle karşılaşır karşılaşmaz birçoklarına yaptığı gibi onlara da gözdağı verdi. "Benim önümde diz çökün!" diye bağırdı ilk karşılaşmalarında. "Bana teslim olun! Yüreğimde barışı sağlamaktan başka bir şey olmadığını söylemek istiyorum size." Papanın güçlü varlığından etkilenen Floransalılar onun Floransalıların çıkarlarına sahip çıkacağına dair sözünü dinlediler. Papa daha sonra onlara eve dönmelerini ve görüşmeleri sürdürmek için geride birini bırakmalarını söyleyerek bu adamın Dante olmasını istedi. Son derece kibar bir şekilde konuşuyordu, ama aslında bu söylediği bir emirdi.

Böylece Dante, Roma'da kaldı. O ve papa diyaloglarını sürdürürken Floransa parçalandı. Beyazları toplayacak kimse olmadığı ve Charles de Valois papanın parasını kullanarak rüşvet verdiği ve bozgunculuk yaptığı için Beyazlar dağıldı, bazıları görüşme talebinde bulunurken bazıları karşı tarafa geçti. Artık bölünmüş ve kendinden emin olmayan bir düşmanla karşı karşıya kalan Siyahlar onları birkaç hafta içinde kolayca yok ederek şiddetli bir intikam aldılar. Sonunda Siyahlar gücü sağlam bir biçimde ele geçirince papa Dante'yi Roma'dan gönderdi.

Siyahlar suçlamalara cevap vermesi ve yargılanması için eve çağırıldılar. Şair bunu reddedince Beyazlar eğer bir daha Floransa'ya ayak basacak olursa görüldüğü yerde yakılmasını emrettiler. Böylece Dante korkunç bir sürgün hayatı yaşamaya başladı, sevdiği şehirde şerefini kaybederek İtalya içinde dolanıp durdu, bir daha Floransa'ya hiç dönmedi, ölümünden sonra bile.

KURLAR VE KOYUNLAR

Bir zamanlar, kurtlar gelecekte aralarında bir barış olabilir umuduyla koyunlara bir elçi gönderdiler. "Neden," dediler. "Bu ölümcül mücadeleyi sürdürmek zorundayız? Bunun nedeni hep o kötü köpekler; sürekli olarak bize havlıyorlar ve bizi kışkırtıyorlar. Onları gönderin, artık ebedi arkadaşlık ve barışımız için bir engel kalmasın." Aptal koyunlar söz dinlediler, köpekleri gönderdiler ve en iyi koruyucusundan yoksun kalan sürü hain düşmanları için kolay bir av oldu.

Ezop Masalları, M.Ö. VI. Yüzyıl

Yorum

Boniface, Dante'yi uzaklaştırmak için bir bahane bulursa Floransa'nın çökeceğini biliyordu. Kitaptaki en eski kartı oynadı: bir taraftan tehdit ederken diğer elle zeytin dalı uzatmak... ve Dante bu tuzağa düştü. Şair bir kez Roma'ya geldikten sonra papa onu gerektiği kadar tuttu orada. Çünkü Boniface güç oyunundaki en önemli kuralları kavramıştı: Tek bir kararlı kişi, bir asi ruh, bir koyun sürüsünü bir aslan sürüsüne çevirebilirdi. Bu yüzden sorunu çıkararı diğerlerinden ayırdı. Onları bir arada tutacak şehrin omurgası olmadan koyunlar hemen dağıldılar.

Dersi iyi öğrenin: Çok başlı düşman gibi görünen şeyi her yönden kamçılıyarak zaman kaybetmeyin. Önemli olan tek başı bulun, irade gücü veya akli ya da en önemlisi karizması olan kişiyi bulun. Ne pahasına olursa olsun o kişiyi uzaklaştırın, çünkü o ortalıktan kaybolduktan sonra gücü etkisini yitirecektir. Bu ayırma fiziksel (sürgün veya saraydan çıkarılma), politik (destek tabanını daraltmak) veya psikolojik (iftira ve ima yoluyla gruptan dışlama) olabilir. Kanseri tek bir hücreyle başlar; tedavi edilemeyecek kadar yayılmadan kesip atın.

GÜCÜN ANAHTARLARI

Geçmişte bütün bir devlet bir kral ve bir avuç dolusu bakanı tarafından yönetilirdi. Yalnızca seçkin tabakanın kullanabileceği gücü vardı. Yüzyıllar boyunca güç gittikçe daha fazla yayıldı ve demokratik ha-

le geldi. Ama bu artık grupların güç merkezleri olmadığına, gücün birçok kişi arasında dağıldığına ilişkin yaygın bir yanlış anlama meydana getirdi. Bununla birlikte, aslında gücün niceliği değişti, niteliği değil. Milyonların ölüm kalımı üzerindeki güce komuta eden çok az sayıda kudretli hükümdar olabilir, ama daha küçük alanlara hükmeden ve dolaylı güç oyunları, karizma vb. yoluyla iradelerini uygulayan binlerce ör.amsız hükümdar vardır geride. Her grupta güç bir veya iki kişinin ellerinde yoğunlaşır, çünkü burası insan doğasının hiç değişmediği bir alandır. İnsanlar güneşin yörüngesindeki uydular gibi tek bir kişi etrafında biraraya gelir.

Bu tür güç merkezinin artık olmadığı gibi bir yanılısamaya inanmak, sonsuz sayıda hata yapmak, enerji ve zaman kaybetmek, hedefe asla vuramamak demektir. Güçlü insanlar asla zamanı boşa harcamazlar. Dışta oyuna uygun olarak oynarlar, güç birçokları arasında paylaşılmış gibi yaparlar, fakat içte gözler kartları elinde tutan birkaç kişi üzerinde odaklanmıştır. Üzerinde çalıştıkları kişiler bunlardır. Sorun ortaya çıktığında altta yatan nedeni ararlar, kargaşayı çıkaran, toplumdan dışlanmasının ya da sürgün edilmesinin suları tekrar durultacağı tek bir güçlü karakteri ararlar.

THEMİSTOCLES'İN HAYATI

Themistocles'in vatandaşlarının kıskançlıkları o düzeye erişti ki, onunla ilgili her türlü iftiraya kulak verir oldular ve bu yüzden Themistocles halkına başarılarını hatırlatmak zorunda kaldı, tâ ki onlar buna dayanamayana kadar. Kendisinden şikâyetçi olan birine şöyle demişti bir keresinde: "Aynı adamdan bu kadar sık iyilik görmekten neden sıkıldın?" Üstelik Artemis tapınağını yaptırdığı sırada insanları gücendirdi, çünkü yalnızca tavsiye vermede en akıllı tanrıça Artemis'i -Atinalı ve Yunanlılara en iyi tavsiyeleri verenin kendisi olduğu imasında bulunuyordu- model almakla kalmadı, tapınak için Melite'deki evinin yakınındaki bir alanı seçti... Böylece Atinalılar sonunda onu sürgün ettiler. Büyük ününü ve otoritesini aşığılamak için ostrasizmi kullandılar. Bu, gücünü acımasız olarak değerlendirdikleri veya demokrasinin eşitlik ilkesine uymadığını düşündükleri herkese uyguladıkları bir alışkanlıktı.

Themistocles'in Hayatı, Plutarch, 46-120

Dr. Milton Erickson aile terapisi uygulamalarında eğer aile dinamiği bozulmuşsa veya işlevsizse kargaşaya neden olan, sorunu çıkaran tek bir kişi olduğunu görürdü çoğu kez. Seanslarında bu çürük elmayı yalnızca birkaç adım da olsa diğerlerinden ayrı oturtarak sembolik olarak soyutlardı. Yavaş yavaş diğerleri de bu üyenin sorunlarının kaynağı olduğunu görürlerdi. Sorunu çıkaranın kim olduğunu bir kez bulduktan sonra onu diğer insanlara göstermek büyük bir işi halledecektir. Grup dinamiğini kimin kontrol ettiğini kavramak önemli bir farkedıştır. Şunu unutmayın: Ortalığı karıştıranlar grubun içinde saklanarak çalışırlar, eylemlerini diğerlerinin arasında gizlerler. Onların hareketlerini görünür kılan, rahatsız etme güçlerini yitireceklerdir.

Strateji oyununda anahtar öge düşmanın gücünü soyutmaktır. Satrançta şahı köşeye sıkıştırmaya çalışırsınız. Bir Çin oyununda düşman güçlerini küçük ceplere sıkıştırmaya çalışır, onları hareketsiz ve etkisiz hale getirirsiniz. Düşmanlarınızı soyutmak yok etmekten çoğu kez daha iyidir, daha az zalim görünürsünüz. Ama sonuç aynıdır, çünkü güç oyununda soyutlama ölüm demektir.

En etkili soyutlama şekli kurbanlarınızı güç tabanlarından ayırmaktır. Mao Tse-tung yöneten seçkin tabakada birini ortadan kaldırmak istediğinde o kişiyle doğrudan doğruya yüzleşmezdi; adamı soyutmak için sessizce ve sinsice çalışırdı, güçlerini bölüp ondan uzaklaşmalarını sağlar ve desteğini küçültürdü. Adam kısa süre içinde kendi kendine ortadan kaybolurdu.

Mevcudiyet ve görüşün güç oyununda büyük önemi vardır. Ayartmak için, özellikle de ilk başlarda sürekli olarak mevcut olmanız veya öyleymişsiniz duygusunu yaratmanız gerekir; eğer çok sık ortadan kaybolursanız büyü bozulacaktır. Kraliçe Elizabeth'in başbakanı Robert Cecil'in iki rakibi vardı: kraliçenin gözdesi Essex Kontu ve eski gözdesi Sir Walter Raleigh. Her ikisini de İspanya'ya karşı mücadelede bir göreve göndermek üzere çabaladı; onlar saraydan uzak kalınca ahtapotvâri kollarını kraliçenin etrafına doladı, en üst düzey danışmanı olarak konumunu sağlamlaştırdı, kraliçenin Raleigh ve kontu karşı duyduğu sevgiyi zayıflattı. Buradan alınacak ders iki yönlüdür: Birinci-

si, saraydan ayrılmanız sizin için tehlike anlamına gelir ve kargaşa anında sahneden asla ayrılmamalısınız, çünkü yokluğunuz güç kaybınızı hem sembolize eder, hem de ona neden olur; ikincisi, önemli anlarda düşmanınızı saraydan uzaklaştırmak büyük bir hiledir.

Soyutlamanın başka kullanımları da vardır. İnsanları baştan çıkarmaya çalıştığınızda onları her zamanki sosyal bağlarından koparmak akıllıcadır. Bir kez tek başlarına kaldıktan sonra size karşı savunmasızdırlar ve mevcudiyetiniz büyür. Benzeri şekilde, dolandırıcılar çoğu kez hedeflerini normal çevrelerinden ayırmanın, artık kendilerini rahat hissetmedikleri yeni çevrelere sokmanın yollarını ararlar. Burada kendilerini zayıf hisseder ve aldatmacaya daha kolay kanarlar. O halde soyutlama, insanları baştan çıkarmak ya da kandırmak için etkiniz altına almanın güçlü bir yoludur.

Kendilerini gruptan ayırmış güçlü insanlar görürsünüz hep. Belki güçleri başlarını döndürmüştür ve kendilerini üstün görürler; belki de sıradan insanlarla konuşma becerisini yitirmişlerdir. Şunu hatırlayın: Bu onları çaresiz duruma düşürür. Güçlü olabilirler, ama bu tür insanlar kullanıma açıktır.

Keşiş Rasputin, Çar Nicholas ve Çariçe Alexandria üzerindeki gücünü onların halktan son derece kopmuş olmaları sayesinde kazanmıştı. Alexandria yabancıydı ve özellikle sıradan insanlardan uzaktı; Rasputin kraliçenin gözüne girmek için köylü kökenli oluşunu kullandı, çünkü kraliçe uyruklarıyla iletişim kurmayı gerçekten istiyordu. Sarayın iç muhitine bir kez girdikten sonra Rasputin kendini vazgeçilmez kıldı ve büyük güç kazandı. Doğruca merkezi hedefleyerek Rusya'da gücü idare eden tek kişiye odaklandı (çariçe kocasının üzerinde hâkimiyet kurmuştu) ve kraliçeyi soyutlamaya gerek olmadığını gördü, çünkü bu iş zaten hallolmuştu. Rasputin stratejisi size büyük güç getirebilir; her zaman yüksek konumlarda bulunan, ancak toplumdan kopmuş olan insanları arayın. Onlar kucağınıza düşen elma gibidirler, kolayca ayarılabilirler ve sizi hemen güce ulaştırırlar.

Son olarak, çobanı vurmanızın nedeni bu eylemin koyunların umudunu herhangi bir mantıklı düşüncenin ötesinde kırmasıdır. Her-

nando Cortes ve Francisco Pizarro ufak güçlerini Aztek ve İnka İmparatorluğu'na yönelttiklerinde birkaç cephede savaşma hatasını yapmadılar, karşılarındaki gücün büyüklüğünden de yılmadılar; kralları Moctezuma ve Atahualpa'yı ele geçirdiler. Büyük bir imparatorluk ellelerine düştü. Liderleri gittikten sonra merkezi yerçekimi yok olmuştu; etrafında dönecekleri bir şey kalmadı ve her şey dağıldı. Liderleri hedef alın, onları çökertin, bu kargaşada ortaya çıkacak olan sonsuz fırsatları arayın.

İmaj: Semirmiş Koyun Sürüsü. Bir iki koyun çalmak için değerli zamanınızı harcamayın; koyunlara bekçilik eden köpeklere saldırarak hayatınızı veya uzuvlarınızı tehlikeye atmayın. Çobanı hedef alın. Onu uzaklaştırın, köpekler de onu izleyecektir. Onu ortadan kaldırırsanız, sürü dağılacaktır; koyunları tek tek toplayabilirsiniz artık.

Otorite: Eğer yay kullanacaksanız en sağlamını seçin. Eğer ok kullanacaksanız en uzununu seçin. Biniciyi vurmak için önce atını vurun. Bir çeteyi ele geçirmek için önce liderini yakalayın. Bir ülkenin sınırları olduğu gibi adam öldürmenin de sınırı vardır. Eğer düşmanın saldırısı durdurulabilirse [başına indirilen bir darbeyle], neden gerekenden fazla yaralı ya da ölü verilsin? (Çin şairi Tu Fu, Tang Hanedanı, VIII. Yüzyıl.)

"Birisine vermeniz gereken zararı o şekilde vermelisiniz ki, intikam alacağından korkmanız için gerek kalmamalıdır," diye yazmıştır Machiavelli. Eğer düşmanınızı çevresinden ayırmak için harekete geçerseniz bunun karşılığını verecek silahı olmamasını sağlayın. Başka bir deyişle, bu yasayı uygularsanız, üstün konumda uygulayın, böylece öfkeden korkacak biri olmasın.

Abraham Lincoln'ün Birleşik Devletler başkanı olarak halefi Andrew Johnson, Ulysses S. Grant'ı hükümetinin başbelası olarak görmüştü. Bu yüzden onu gönderme hareketinin bir girişi olarak Grant'ı çevresinden ayırdı. Ama bu yalnızca büyük generali öfkeden deliye

döndürmeye neden oldu. Bu duruma Cumhuriyetçi Parti'de bir destek tabanı oluşturarak ve sonraki başkan olarak tepki verdi. Grant gibi bir adamı intikam peşine düşürmek yerine elde tutmak çok daha akıllıca olurdu, çünkü böylece daha az zarar verebilirdi. Öfkeli bir düşman yaratmak yerine insanları kendi tarafınızda tutmanın daha iyi olduğunu görebilirsiniz, çünkü böylelikle onları izleyebilirsiniz. Onları kendinize yakın tutarak gizlice destek tabanını yavaş yavaş azaltabilirsiniz, böylece onları kesip atmak gerektiğinde o kadar sert ve hızlı bir şekilde düşerler ki, kendilerine ne olduğunu bile anlayamazlar.

YASA 43

DİĞERLERİNİN KALPLERİ VE ZİHİNLERİ ÜZERİNDE ÇALIŞIN

HÜKÜM

Baskı sonunda size karşı işleyecek olan bir tepki yaratır. Diğerlerini sizinle aynı yönde hareket etmek istemelerini sağlayacak şekilde ayartabilirsiniz. Ayartılan kişi sizin sadık pençeniz haline gelir. Ve insanları ayartmanın yolu psikolojileri ve zayıflıkları üzerinde çalışmaktır. Duyguları üzerinde çalışarak, sevdikleri ve korktukları şeylerden faydalanarak direnci yumuşatın. İnsanların kalplerine ve zihinlerine aldırılmazsanız sizden nefret etmeye başlarlar.

YASAYI ÇİĞNEMEK

XV. Louis'nin saltanatının sonlarına doğru bütün Fransa değişim ister olmuştu. Kralın torunu ve seçilmiş vâris XVI. Louis, Avusturya imparatoriçesinin on beş yaşındaki kızıyla evlendiğinde Fransa umut vaat eder bir gelecek gördü. Genç gelin Marie-Antoinette güzeldi ve hayat doluydu. XV. Louis'nin sefahatıyla dolu olan sarayın havasını hemen değiştirdi; onu henüz görmemiş olan sıradan insanlar bile onun hakkında hararetle konuşuyorlardı. Fransızlar XV. Louis'ye söz geçiren metreslerden bıkmışlardı ve yeni kraliçelerine hizmet etmek için sabırsızlanıyorlardı. 1773'te Marie-Antoinette ilk kez Paris sokaklarında dolaşınca kalabalık alkışlayarak arabasının etrafına toplandı. Annesine, "Çok az şey karşılığında bu kadar büyük bir sevgi kazanacak bir konumda olmak ne büyük şans," diye yazmıştı.

1774'te XV. Louis öldü ve XVI. Louis tahta çıktı. Marie-Antoinette kraliçe olur olmaz kendisini en sevdiği zevklere bıraktı: ülkedeki en pahalı elbiseleri ve mücevherleri ismarlayıp giymek; saçlarını tarihteki en özenli şekilde yaptırarak saçlarının kendisinden neredeyse bir metre yukarda durmasını sağlamak; sürekli olarak maskeli balolar ve eğlenceler düzenlemek. Bütün bu kaprislerini yerine getirirken masrafla ya da faturaları kimin ödediğiyle ilgilenmiyordu.

Marie-Antoinette'in en büyük zevki, Versailles'ın arazisindeki şato olan Petit Trianon'da kendi ağaçlarıyla özel bir Cennet Bahçesi tasarlamak ve yaratmaktı. Petit Trianon'daki bahçeler, elle ağaçlara ve taşlara yapıştırılan yosunlar dahil olmak üzere olabildiğince "doğal" olacaktı. Pastoral görünümü arttırmak için kraliçe bölgedeki en iyi inekleri sağan köylü sütçüleri; kraliçenin tasarlanmasına yardım ettiği özel köylü kıyafeti içindeki peynir yapımcıları ve çamaşırcıları; boyunlarında ipek papyonlarla koyun güden çobanları işe aldı. Ahırları denetlediğinde kraliyet seramik atölyelerinde yapılan porselen vazolara süt sağılmasını izliyordu. Vakit geçirmek için Petit Trianon'un etrafındaki ormanda çiçek toplar veya "iyi köylülerinin işlerini" yapmalarını izlerdi. Saray ayrı bir dünya haline gelmişti, saray mensupları onun seçtiği gözdelemlerle sınırlıydı.

Her yeni kaprisle Petit Trianon'u devam ettirmenin masrafları büyüyordu. Bu arada Fransa'da kıtlık ve yaygın bir memnuniyetsizlik vardı. Sosyal olarak halktan kopmuş saray mensupları bile öfkeden köpürüyorlardı, kraliçe onlara çocuk gibi davranıyordu. Yalnızca gözdelemleri önemliydi ve onların sayıları da gitgide azalıyordu. Ama Marie-Antoinette bunun için endişelenmiyordu. Saltanatı sırasında bakanların raporlarını bir kez bile okumamıştı. Bir kez bile vilayetleri gezip insanları etrafına toplamamıştı. Bir kez bile Paris'lilerin arasına karışmamış, onlardan delege kabul etmemişti. Bunların hiçbirini yapmamıştı, çünkü bir kraliçe olarak halkının kendisine sevgi borçlu olduğunu ve karşılık olarak onları sevmesinin gerekmediğini düşünüyordu.

1784'te kraliçe bir skandala karıştı. Bir dolandırıcılığın bir parçası olarak Avrupa'dan pahalı bir elmas kolye onun adına alındı ve dolan-

dırıcıların yargılanması sırasında savurgan hayat tarzı ortaya döküldü: İnsanlar onun elbiseler, mücevherler ve maskeli balolara ne kadar para harcadığını öğrendiler. Ona bir takma ad -"Bayan Zarar"- taktılar ve o andan itibaren insanların artan kızgınlığının hedefi haline geldi. Opera salonundaki locasında yerini aldığında insanlar onu ısıklarla selamladılar. Saray bile ona karşı dönmüştü. Çünkü o muazzam harcamalar yaparken ülke mahvolmaya doğru gidiyordu.

Beş yıl sonra 1789'da eşsiz bir olay gerçekleşti: Fransız İhtilali. Kraliçe endişelenmedi, insanların küçük isyanlarına izin vermiş gibi görünüyordu; kısa süre sonra durulurdu ve o eski zevklerini sürdürmeye başlardı yine. O yıl insanlar Versailles'a yürüdü, kraliyet ailesinin sarayı bırakıp Paris'te ev tutmalarını istedi. Bu, asiler için bir zaferdi, ama kraliçeye açtığı yaraları sarması ve insanlarla bağlantıya girmesi için bir fırsat teklifiydi. Ama kraliçe dersini almamıştı. Paris'te kaldığı sürece saraydan bir kez bile ayrılmadı. Uyrukları cehennemde çürüye-bilirdi.

1792'de ihtilal monarşinin sonunu resmen ilan edince kraliyet çifti saraydan hapishaneye taşındı. Ertesi yıl XVI. Louis dava edildi, suçlu bulundu ve giyotinle idam edildi. Marie-Antoinette de aynı kaderi beklerken neredeyse hiç kimse onu savunmadı, saraydaki eski arkadaşlarından hiçbiri, Avrupalı diğer hükümdarlardan (kendi ülkelerinin kraliyet aileleri olarak ihtilalin bir işe yaramadığını göstermek için her türlü nedeni olan hükümdarlar) hiç kimse, Avusturya'daki kendi ailesi, hatta şu anda tahtta oturan kendi ağabeyi bile. Dünyanın paryası haline gelmişti. Nihayet 1793 yılı Ekim ayında giyotinin önünde diz çökerken bile pişman değildi ve küstahtı.

Yorum

Başlangıçtan itibaren Marie-Antoinette en tehlikeli tutumu takınmıştı. Avrupa'da genç bir prensesken sürekli olarak iltifat ve tatlı sözler duyuyordu. Fransız sarayının gelecekteki kraliçesi olarak herkesin dikkatinin odak noktasıydı. Başka insanları büyülemeyi veya memnun etmeyi, onların psikolojisiyle ilgilenmeyi hiç öğrenmemişti. İstediklerini

yapmak için çalışması, hesaplama yapması veya kurnaz olmayı ya da ikna etme sanatını kullanması gerekmemiştir. Ve hayatının ilk günlerinden itibaren her istediği yapılan herkes gibi duyarsız bir canavar haline gelmişti.

Marie-Antoinette bütün ülkenin memnuniyetsizliğinin odak noktası olmuştu, çünkü yalnızca aldatmak amacıyla bile olsa sizi baştan çıkarmak için bir çaba göstermeyen veya sizi ikna etmek için girişimde bulunmayan biriyle karşılaşmak çok sinir bozucudur. Ve onun geçmiş zamanı temsil ettiğini ya da ender görüldüğünü düşünmeyin. Onun temsil ettiği tip bugün her zamankinden daha yaygındır. Bu tipler kendi balonları içinde yaşarlar, kral veya kraliçe olarak doğduklarını ve herkesin kendilerine dikkat etmek zorunda olduğunu düşünürler. Başka kimsenin görüşlerini ve duygularını düşünmezler, Marie-Antoinette'in kendinden emin küstahlıklarıyla insanları ezer geçerler. Çocukken şımartılıp nazlı yetiştirilenler yetişkin hale geldiklerinde hâlâ her şeyin kendilerine gelmesini beklerler; kendi cazibelerinden emin oldukları için başkalarına çekici görünmek, ayartmak veya yumuşak bir şekilde ikna etmek için bir çaba harcamazlar.

Güç alanında bu tür tutumlar felakete götürür. Her zaman etrafınızdakilere ilgi göstermeli, psikolojik durumlarını anlamaya çalışmalı, sözcüklerinizi onları ayartacağını ve baştan çıkaracağını bildiğiniz şekilde ayarlamalısınız. Yeriniz ne kadar yüksekse aşağıınızda bulunanların yürekleri ve zihinlerine önem verme gereksiniminiz o kadar büyüktür. Böylece yüksekteki yerinizi koruyacak bir destek tabanı yaratmış olursunuz. Bu taban olmaksızın gücünüz zayıflar ve en ufak bir şans değişikliğinde altınızdakiler memnuniyetle gözden düşmenize yardım ederler.

CYRUS'UN HİLESİ

Perslileri en iyi nasıl isyana sürüklerim diye düşünen Cyrus amacına en iyi uyduğunu gördüğü şu planı hazırladı: Bir parşömen kâğıdı rulosuna Astyages'in kendisini Pers ordusunun başına atadığını yazdı; sonra Perslileri topladı, önlerinde ruloyu açarak yazılanları

okudu. "Ve şimdi de sizin için bir emrim var: Her erkek denetlemeye bir bıçakla gelecek..."

Emre uyuldu. Bütün erkekler bıçaklarıyla toplandılar ve Cyrus'un sonraki emri, gün bitmeden önce belirli bir toprak parçasının dikenler ve çalılarla dolu dört bin metrekarelik bir alanını temizlemektir. Bu da yapıldıktan sonra Cyrus ertesi gün banyo yapıp yine gelmelerini emretti. Bu arada Cyrus tüm Pers ordusunu bir ziyafetle eğlendirme hazırlığı içinde babasının bütün keçilerini, koyunlarını ve öküzlerini kesti, bulabildiği şarap ve ekmeği getirdi. Ertesi gün konuklar toplanınca çimenin üzerine oturup keyiflerine bakmaları söylendi.

Yemekten sonra Cyrus hangisini -dünkü çalışmayı mı, bugünkü eğlenceyi mi- tercih ettiklerini sordu; bir gün önceki azabın bugün aldıkları zevkten çok uzak olduğunu söylediler. Bu Cyrus'un istediği cevaptı, hemen üzerine atladı ve aklındakileri açıklamaya başladı.

"Persli erkekler," dedi. "Beni dinleyin: Emirlerime itaat ederseniz, başınızı bir daha el işçiliğine çevirmek zorunda kalmadan bugünkü gibi binlerce zevkin tadını çıkarırsınız; ama eğer itaatsizlik ederseniz dünkü iş, yapmaya zorlanacağınız çok sayıda işin bir örneği olacak.

Tavsiyemi tutun ve özgürlüğünüzü kazanın. Özgürlüğünüzün sorumluluğunu amaç edinmiş kişi benim ve başka her şeyde olduğu gibi savaşta da Medes'in eşitisiniz. Size söylediğim şey gerçek.

Gecikmeyin, Astyages'in boyunduruğundan hemen kurtulun." Persliler, Medes'e tabi olmalarına uzun süredir kızıyorlardı. Sonunda bir lider bulmuşlardı ve özgürlük şansını büyük bir coşkuyla karşıladılar...

Cyrus'un denetimi altında Medeslere karşı ayaklandılar ve o andan itibaren Asya'nın hâkimi oldular.

Tarihler, Herodotus, M.Ö. V. Yüzyıl

YASAYA UYMAK

M.S. 225'te eski Çin'de bulunan Shu'nun hükümdarının usta stratejisti ve başbakanı tehlikeli bir durumla karşı karşıya geldi. Wei Krallığı kuzeyden Shu'ya tüm gücüyle saldırıyordu. Daha da tehlikelisi Wei, Shu'nun güneyindeki Kral Menghuo tarafından yönetilen barbar devletlerle de ittifak oluşturmuştu. Chuko Liang kuzeyde Wei'ye karşı savunmaya geçmeden güneyden gelen bu belayla uğraşmak zorundaydı.

Chuko Liang güneydeki barbar eyaletlere hücumla hazırlanırken kampındaki bilge kişi ona bazı tavsiyelerde bulundu. Bölgeyi güçle yatıştırmanın olanaksız olduğunu söyledi. Liang muhtemelen Menghuo'yu yenerdi, ama Wei'yle uğraşmak üzere kuzeye döner dönmez Menghuo yeniden saldırıya başladı. "Kalpleri kazanmak şehirleri kazanmaktan daha iyi; silahlar yerine yüreklerle savaşmak daha iyi. Umarım bu insanların kalplerini kazanmayı başarırısın," demişti. "Düşüncelerimi okudun," diye karşılık verdi Chuko Liang.

Liang'ın beklediği gibi Menghuo güçlü bir saldırı başlattı. Ama Liang bir tuzak hazırladı ve Menghuo dahil, ordusunun büyük bir bölümünü ele geçirmeyi başardı. Bununla birlikte tutsakları cezalandırmak veya idam etmek yerine onları kraldan ayırdı, prangalarını çıkardı, yiyecek ve şarapla ağırladı, sonra onlara hitaben bir konuşma yaptı. "Hepiniz dürüst ve namuslu insanlarsınız," dedi. "Eminim hepinizin evde sizi bekleyen anne babanız, karınız, çocuklarınız vardır. Kuşkusuz sizin kaderiniz için gözyaşı döküyorlardır. Sizi serbest bırakıyorum, böylece eve, sizi sevenlere dönebilirsiniz." Adamlar gözyaşlarıyla Liang'a teşekkür ettiler; sonra Menghuo'yu çağırttı. "Eğer seni serbest bırakırsam ne yapacaksın?" diye sordu. "Ordumu tekrar toparlayacağım," diye cevap verdi kral. "Ve hilekâr bir savaş için senin üzerine salacağım. Beni ikinci defa yakalarsan üstünlüğünü kabul edeceğim." Liang yalnızca Menghuo'yu serbest bırakmakla kalmadı, ona bir at ve eyer de hediye etti. Öfkeli askerleri neden bunu yaptığını merak ederken Liang onlara şöyle dedi: "Bu adamı cebimden çıkardığım bir şey gibi kolaylıkla yakalayabilirim yeniden. Onun kalbini kazanmaya çalışıyorum. Bunu yaptığımda barış güneye kendiliğinden gelecek."

Menghuo söylediği gibi yeniden saldırdı. Ama Liang'ın çok iyi davrandığı askerleri ona isyan ettiler, onu yakalayıp Liang'a getirdiler. Liang daha önce sorduğu soruyu yeniden sordu. Menghuo adil bir şekilde yenilmediğini, yalnızca kendi askerleri tarafından aldatıldığını söyledi; yeniden savaşacaktı, ama üçüncü kez yakalanırsa Liang'ın üstünlüğünü kabul edecekti.

Sonraki aylarda Liang, Menghuo'yu tekrar tekrar yendi, üçüncü, dördüncü ve beşinci kez yakaladı. Menghuo'nun askerleri gitgide daha tatminsiz hale geliyordu, savaşmak için arzularını kaybetmişlerdi. Ama Chuko Liang'ın Menghuo'dan teslim olmasını her isteyişinde büyük kral başka bir bahaneyle karşılık veriyordu: "Bana hile yaptın, kötü şans yüzünden kaybettim vb. vb. Eğer beni yeniden yakalarsan yemin ederim seni aldatmayacağım." Ve Liang onu serbest bırakıyordu.

Liang, Menghuo'yu altıncı kez yakalayınca krala yeniden aynı soruyu sordu. "Eğer beni yedinci kez yakalarsan, sana sadık kalacağım ve seni aldatmayacağım." "Çok güzel," dedi Liang. "Ama bir daha yakalarsam serbest bırakmayacağım seni."

Menghuo ve askerleri krallığın en uzak köşesine, Wuge bölgesine kaçtı. Bu kadar çok yenilen Menghuo'nun tek bir umudu kalmıştı geriye; çok büyük ve zalim bir ordusu olan Wuge kralı Wutugu'dan yardım isteyecekti. Wutugu'nun savaşçıları asma yapraklarıyla sıkı bir şekilde örülüp petrolde bekletilmiş ve kurutulmuş, hiçbir şeyin nüfuz edemeyeceği zirhlar giyiyorlardı. Wutugu yanında Menghuo'yla güçlü ordusunu Liang'ın üstüne sürdü. Büyük strateji ustası bu kez korkmuş görünüyordu, adamlarını hemen geri çekti. Ama yalnızca Wutugu'yu tuzağa çekiyordu. Kralın adamlarını dar bir geçitte köşeye sıkıştırdı, sonra etraflarında ateşler yaktı. Ateş askerlere ulaştığında Wutugu'nun bütün ordusu alevler içinde kaldı, zirhlarındaki petrol kuşkusuz son derece kolay parlamıştı. Hepsi yok oldular.

Liang, Menghuo ve maiyetini dar vadideki katliamdan ayırmayı başarmıştı. Kral yedinci kez yakalandı. Bu kıyımdan sonra mahkûmunun karşısına tekrar çıkmaya dayanamazdı. Tutuklu krala bir elçi gönderdi. "Sizi serbest bırakma emrini verdi bana. Eğer yapabilirseniz ona karşı bir ordu daha toplayıp yenmeye çalışın." Hıçkırıklarla ağlayan kral yere çöktü, elleri ve dizlerinin üstünde Liang'a doğru emekledi, kendini Liang'ın önüne attı. "Oh ulu kralım," diye ağladı Menghuo. "Siz cennetin kralısınız. Güneyliler bir daha sizin idarenize direnmeyecekler." "Artık teslim oluyor musun?" diye sordu Liang. "Ben, oğullarım ve

torunlarım sizin sınırsız, hayat veren affınızdan çok etkilendi. Nasıl teslim olmayız?"

Liang, Menghuo'yu büyük bir ziyafetle şereflendirdi, onu yeniden tahta çıkardı, fethedilmiş topraklarını tekrar onun idaresine verdi, sonra gücünün hiçbir kısmını geride bırakmayarak ordusuyla kuzeye döndü. Liang asla geri dönmedi, buna gerek kalmadı. Menghuo onun en sadık ve sarsılmaz müttefiği olmuştu.

YUMUŞAK İKNA SANATI

Rüzgâr ve güneş hangisinin daha güçlü olduğu konusunda tartışıyorlardı. Yoldan geçen birinin elbiselerini çıkarmasını hangisi sağlarsa onu galip ilan etmeye karar verdiler. İlk önce rüzgâr denedi. Fakat onun şiddetli esişleri adamın elbiselerine biraz daha sıkı sarınmasına neden oldu ancak ve biraz daha sert esince adam soğuktan rahatsız olarak fazladan bir atkı sardı boynuna. Sonunda rüzgâr denemekten yoruldu ve adamı güneşe teslim etti. Güneş önce yumuşak bir sıcaklıkla parladı, bu adamın paltosunu çıkarmasını sağladı. Sonra öylesine hararetle parladı ki, adam dayanamayıp soyundu ve en yakındaki nehre yıkanmaya gitti. İkna güçten daha etkilidir.

Ezop Masalları, M.Ö. VI. Yüzyıl

Yorum

Chuko Liang'ın iki seçeneği vardı: Güneydeki barbarları tek bir darbeye ezmek ya da sabırla ve yavaşça onları yanına çekmek. Düşmanından güçlü olan çoğu insan birinci seçeneği seçer ve ikinciyi hiç düşünmez, fakat gerçekten güçlü olanlar daha ileriye düşünürler; ilk seçenek hızlı ve kolay olabilir, ama zaman içinde yenilenlerin kalbinde çirkin duygular oluşur. Kızgınlıkları nefrete dönüşür; bu tür bir düşmanlık sizi sürekli olarak tetikte tutar, enerjinizi kazandığınızı korumak için harcarsınız, paranoyak ve savunmacı hale geçersiniz. İkinci seçenek daha zor olsa da size yalnızca huzur getirmekle kalmaz, potansiyel bir düşmanı destek sütunu haline getirir.

Bütün karşılaşmalarınızda bir adamı geri atın; hesap yapacak zaman ayırın, hedefinizin duygusal durumunu ve psikolojik zayıflığını an-

lamaya çalışın. Zor kullanmak yalnızca dirençlerini arttıracaktır. Çoğu insan için kalp anahtardır. Onlar çocuk gibidirler, duygularıyla yönetilirler. Onları yumuşatmak için sertliği acımayla yumuşatın. Temel korkularını, hatta sevgilerini kullanın: özgürlük, aile vb. Onları bir kez çözümledikten sonra hayat boyu süren bir dostunuz, ateşli ve sadık bir müttefikiniz olacaktır.

Hükümetler yalnızca yığınlar halindeki insanları görürler; ama bizim insanımız düzensiz de olsa oluşumlar değil, bireylerdir... Bizim krallığımız her bir kişinin zihninde yatar.
Akılın Yedi Dayanağı T. E. Lawrence, 1888-1935

GÜCÜN ANAHTARLARI

Güç oyununda, kendi çıkarlarına olmadığı takdirde size yardım etmek için hiçbir nedeni olmayan insanlarla kuşatılmış durumdasınız. Ve onların çıkarlarına hitap edecek bir şeyiniz yoksa onları düşman yapma olasılığınız büyüktür, çünkü sizi yeni bir rakip, yeni bir zaman kaybı olarak göreceklerdir. Bu hüküm süren soğukluğun üstesinden gelenler bir yabancıнын yüreğini ve zihnini açacak olan anahtarı bulan, baştan çıkararak kendi köşesine götüren, eğer gerekirse direncini kırmak için yumuşatanlardır. Ama çoğu insan oyunun bu yönünü hiç öğrenmez. Yeni birisiyle karşılaştıklarında bir geri adım atıp bu kişiyi benzersiz kılan şeyin ne olduğunu görmeye çalışmak yerine kendileri hakkında konuşurlar, kendi iradelerini ve önyargılarını dayatmaya çalışırlar. Tartışır, övünürler ve kendi güçleriyle gösteriş yaparlar. Bunu bilmeyebilirler, ama gizlice bir düşman, bir direnç duvarı yaratmış olurlar, çünkü sizi bireyselliğinize, psikolojinize aldırılmamasından daha fazla kızdıracak bir şey yoktur. Kendinizi cansız ve gücenmiş hissetmenize neden olurlar.

Şunu hatırlayın: İkna etmenin anahtarı insanları yumuşatmak ve yavaşça çözümlenmeye çalışmaktır. İki koldan yaklaşarak baştan çıkarın onları. Duyguları üzerinde çalışın ve entelektüel zayıflıklarından faydalanın. Onları herkesten ayıran (bireysel psikolojileri) ve herkesle

paylaştıkları (temel duygusal tepkileri) şeylere karşı tetikte olun. Birincil duyguları hedefleyin: sevgi, nefret, kıskançlık. Bir kez duygularını harekete geçirdikten sonra kontrollerini azaltmış olursunuz, böylece ikna edilmeye karşı daha hassas duruma gelirler.

Evreni değiştiren bir adam bunu liderler üzerinde çalışarak değil, kitleleri harekete geçirerek başarmıştır. Liderler üzerinde çalışmak entrika işidir ve ancak ikincil sonuçlara götürür. Oysa kitleler üzerinde çalışmak dünyanın yüzünü değiştiren dâhinin dokunuşudur. Napoleon Bonaparte, 1769-1821

Chuko Liang rakip krallığın önemli bir generalini, Liang'ın korkunç düşmanı Ts'ao Ts'ao'yla ittifaka girmekten vazgeçirmek istediğinde Ts'ao Ts'ao'nun zalimliğini sayıp dökmedi veya ona ahlaki konularda saldırmadı. Bunun yerine Ts'ao Ts'ao'nun generalin güzel karısının peşinde olduğunu ileri sürdü. Bu generalin midesine bir yumruk yemiş gibi olmasına neden oldu ve onu kazanmasını sağladı. Mao Tse-tung benzeri şekilde her zaman popüler duygulara hitap etmiş, en basit terimlerle konuşmuştur. Kendisi eğitilmiş ve iyi okuyan biri olarak konuşmalarında hep benzetmeler kullanmış, halkın en derin kaygılarını dile getirmiş ve halka açık toplantılarda düşüncükçüklerini dile getirmeye teşvik etmiştir onları. Belirli bir programın pratik bir yönünü tartışmak yerine bunun onları en ilkel, en kullanışlı biçimde nasıl etkileyeceğini tarif ederdi. Bu yaklaşımın yalnızca okuması yazması olmayan ve okula gitmemiş insanlar üzerinde etkili olacağını düşünmeyin, herkes üzerinde işe yarar. Hepimiz ölümlüyüz ve aynı korkunç kaderi paylaşıyoruz; hepimizde aynı bağlanma ve ait olma arzusu vardır. Bu duyguları kışkırtırsanız kalpleri kazanırsınız.

Bunu yapmanın en iyi yolu çarpıcı bir sarsıntıdır. Tıpkı kendisinden en kötü şeyi bekleyen tutsakları doyurup serbest bırakan Chuko Liang'ın yaptığı gibi bir sarsıntı. Onları derinden sarstı, kalplerini yumuşattı. Eğer acı beklerler ve siz onlara zevk verirseniz kalplerini kazanırsınız. Herhangi türde bir zevk yaratmak aslında genellikle başarı getirir size, tıpkı korkuyu hafifletip güvence sağlamak ya da vaat etmek gibi.

BÜYÜK İSKENDER'İN HAYATI

Pers kralı Darius'un uzun süren eziyetli takibi askerleri öylesine hırpalamıştı ki, çoğu vazgeçmeye hazır, özellikle de su ihtiyacı yüzünden. Onlar böyle sıkıntı çekerken, bir nehirden aldıkları suyu merkeplerinin üzerindeki deri heybelerde taşıyan bazı Makedonyalılar öğle vakti tesadüfen İskender'in olduğu yere vardılar ve onun neredeyse susuzluktan ölmek üzere olduğunu görüp bir miğfere su doldurarak ona sundular... İskender miğferi eline alıp etrafına bakındı, ellerini uzatmış hevesle suya bakanları görünce tek bir damla bile içmeden teşekkür ederek suyu geri verdi. "Eğer," dedi. "Ben tek başıma içersen diğerleri cesaretlerini kaybedecekler." Askerler onun bu konuda kendine hâkim oluşunu ve yüce gönüllüğünü görür görmez hep birden kendilerini ileri götürmesi için haykırıp atlarını kırbaçladılar. Böyle bir kralları olduğu için yorgunluk ve susuzluğa meydan okuduklarını ve kendilerini neredeyse ölümsüz olarak gördüklerini söylüyorlardı.

Büyük İskender'in Hayatı, Plutarch, 46-120

Sembolik jestler çoğu kez sempati ve iyi niyet için yeterlidir. Örneğin, kendini feda etme jesti, sizin de çevrenizdekiler kadar acı çektiğinizi gösterme. Sizin acı çekişiniz sembolik ya da hafif ve onlarınki gerçek olsa da insanlar sizinle özdeşleştirecektir. Bir gruba girdiğinizde iyi niyetinizi gösterin; daha sonra gelecek sert hareketler için grubu yumuşatın.

T.E. Lawrence, I. Dünya Savaşı sırasında Ortadoğu'da Türklerle savaşırken bir deneyim yaşadı: Ona göre geleneksel savaş değerini kaybetmiş gibi görünüyordu. Eski moda asker cansız bir maşaymış gibi emirler aldığı dev orduların içinde değerini yitirmişti. Lawrence bunu tersine çevirmek istiyordu. Ona göre her askerin zihni fethedilmesi gereken bir krallıktı. Sadık, psikolojik olarak güdülenmiş bir asker, bir kukladan daha sert ve yaratıcı bir biçimde savaşırdı.

Lawrence'ın algısı, pek çoğumuzun kendini yabancılaşmış ve isimsiz hissettiği, otoriteden şüphe duyduğu bugünün dünyasında daha da doğrudur. Bütün bu hissettiklerimiz açık güç oyunlarını daha da tehlikeli ve ters etkili yapar. Sizin tarafınızda bulunanları cansız maşalar yapmak

yerine onlara sağladığınız nedenle ikna edin ve heyecanlandırın. Bunu başarmak için bireysel psikolojileriyle uğraşmanız gerekir. Bir kişi üzerinde işe yarayan bir taktiğin diğeri üzerinde de işe yarayacağını düşünmeyin sakın. Onları harekete geçirecek olan anahtar bulmak için önce onların açılmalarını sağlayın. Ne kadar çok konuşurlarsa hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları şeyler hakkında o kadar çok şey söylerler, bunlar onları harekete geçireceğiniz kollar ve lövyelerdir.

İnsanların zihinlerini güvence altına almanın en kolay yolu bir eylemin onlara nasıl fayda sağlayacağını olabildiğince basit bir biçimde göstermektir. Çıkar en güçlü güdüdür. Önemli bir neden zihinleri ele geçirebilir, ama ilk heyecan anı geçtikten sonra ilgi söner, kazanılacak bir şey yoksa. Çıkar en sağlam temeldir. En çok işe yarayan neden, dikkat çekici biçimde çıkara hitap etmek yerine soylu bir paravan kullanmaktır.

İnsanların zihinlerine en iyi hitap eden kişiler çoğu kez sanatçılar, entelektüeller ve daha şair ruhlu olanlardır. Bunun nedeni fikirlerin benzetmeler ve duygulu ifadeler yoluyla daha kolay iletilebilmesidir. O halde insanların zihinlerine hitap edebilecek olan en azından bir sanatçı veya entelektüelin cepte bulunması her zaman iyi bir politikadır. Krallar depolarında her zaman bazı yazarları bulundurlardı. Büyük Frederick, Voltaire'i (tâ ki kavga edip ayrılana dek), Napoleon, Goethe'yi kazanmıştı. Bunun aksine, III. Napoleon'un Fransa'dan kovduğu Victor Hugo gibi yazarları dışlaması artan sevimsizliğine ve düşüşüne katkıda bulunmuştu. Dolayısıyla ifade yeteneği olanları dışlamak tehlikeli, onları yatıştırıp kullanmak yararlıdır.

Son olarak, sayılar oyununu oynamayı öğrenin. Destek tabanınız ne kadar genişse gücünüz o kadar büyüktür. XIV. Louis dışlanmış, bağıllığını yitirmiş bir kişinin hoşnutsuzluk alevi yakabileceğini anlayarak yanında çalışanlardan en alt seviyede olanlara kendini sevdirmişti. Siz de her seviyeden müttefik kazanmalısınız sürekli olarak, onlara ihtiyacınızın olduğu zaman kaçınılmaz olarak gelecektir.

İmaj: Anahtar Deliği. İnsanlar sizi dışarda bırakmak için duvarlar örerler; asla içeri girmek için zorlamayın, duvar içinde duvarlarla karşılaşsınız ancak. Bu duvarlarda kapılar vardır, kalplere ve zihinlere giden kapılar ve bunların minik anahtarları vardır. Anahtar deliğinden bir göz atın, kapıyı açan anahtarı bulun. Zorla giriş gibi çirkin bir durumla karşılaşmadan onların iradesine giden yolu bulmuş olursunuz böylece.

Otorite: İkna etme yolundaki zorluklar, sözlerimi ona göre sarfedebilmek için ikna edilenin kalbini bilmemde yatar... Bu nedenle kim tahtın önünde iknaya çalışırsa, kalbini kazanmadan önce hükümdarın sevgi ve nefret duygularını, gizli istek ve korkularını dikkatle gözlemlemelidir (Han-fei-tzu, Çinli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl).

Bu yasanın tersi yoktur.

YASA 44

AYNA ETKİSİYLE ELLERİNİ KOLLARINI BAĞLAYIP ÇİLEDEN ÇIKARIN

HÜKÜM

Ayna gerçeği yansıtır, ama aldatmaca için mükemmel bir araçtır. Düşmanlarınıza ayna tuttuğunuz, onların yaptığının aynısını yaptığınız zaman stratejinizi anlayamazlar. Ayna Etkisi onlarla alay eder ve aşağılar, aşırı tepki vermelerine neden olur. Ruhlarına ayna tutarak onların değerlerini paylaştığınız yanılsamasıyla onları baştan çıkarırsınız; hareketlerine ayna tutarak onlara iyi bir ders verirsiniz. Çok az kişi Ayna Etkisi'nin gücüne direnebilir.

AYNA ETKİLERİ: Ön Tipoloji

Aynaların bizi rahatsız etme özelliği vardır. Aynada yansımamıza bakarken çoğunlukla görmek istediğimiz şeyi görürüz, yani gördüğümüzde en rahat ettiğimiz imajımızı. Çok yakından bakmama eğilimindeyizdir, kırışıklıklara ve lekelerle aldırmayız. Ama yansıyan imaja iyi bakarsak kendimizi başka insanların bizi gördüğü gibi, diğer insanların arasındaki bir insan, öznenen çok bir nesne gibi gördüğümüzü hissedebiliriz. Bu duygu içimizin ürpermesine neden olur, kendimizi görürüz, ama dışardan, bilincimizi dolduran düşünce ve ruh olmaksızın. Bir maddeyizdir.

Ayna Etkisi'ni kullanırken, diğer insanların hareketlerini yansıtarak, onları rahatsız etmek ve kızdırmak için hareketlerini taklit ederek bu rahatsız edici gücü yeniden yaratırız. Alay edilmiş, kopyalanmış,

ruhsuz bir nesne haline getirilmiş hissettikleri için öfkelenirler. Ya da aynı şeyi biraz farklı olarak yaparlar ve ellerinin kollarının bağlandığını hissederler, arzularını ve isteklerini mükemmel bir şekilde yansıtmışsınızdır. Bu aynaların narsistik gücüdür. Her iki durumda da, Ayna Etkisi hedeflerinizi öfkelenirse de, büyülese de onları rahatsız eder ve o andan itibaren onları kullanacak ya da baştan çıkaracak güce sahipsinizdir. Etki büyük güç içerir, çünkü en ilkel duygular üzerinde çalışır.

Güç alanında dört temel Ayna Etkisi vardır.

Etkisiz Hale Getirme Etkisi. Antik Yunan mitolojisinde Gorgon Medusa'nın saçlarının yerinde yılanlar, dışarı sarkan bir dili, devasa dişleri ve ona bakan herkesi korkudan taşla çeviren çirkin bir yüzü vardı. Ama kahraman Perseus bronz kalkanını parlatarak ayna haline getirip aynadaki yansımanın kendisine rehberlik etmesiyle Medusa'ya gizlice yanaşıp başını kesebildi. Kalkan bu örnekte bir aynaysa ayna da aynı zamanda bir tür kalkandı: Medusa, Perseus'u göremiyordu, yalnızca kendisinin yansıyan hareketlerini görüyordu ve kahraman bu perdenin arkasından gizlice çıkıp onu yok etti.

Bu, Etkisiz Hale Getirme'nin esasıdır: Düşmanlarınızın yaptığını yapın, hareketlerini elinizden geldiğince taklit edin, ne yapmak üzere olduğunuzu anlayamazlar; aynanızla kör olmuşlardır. Sizinle başetme stratejileri sizin onlara her zamanki tarzınızla tepki vermenize dayanır; onlarla taklitçilik oyunu oynayarak stratejilerini etkisiz hale getirin. Bu taktiğin alaycı, hatta çileden çıkaran bir etkisi vardır. Hepimiz sözlerimizi aynen tekrarlayarak bizimle dalga geçen çocuklara ait çocukluk deneyimlerimizi hatırlarız; bir süre sonra, ki bu süre pek uzun değildir, yüzlerine bir yumruk indirmek isteriz. Bir yetişkin olarak daha sinsice çalışarak rakiplerinizi hâlâ bu şekilde rahatsız edebilirsiniz; kendi stratejinizi aynayla saklayabilir, görünmez tuzaklar kurabilir veya rakiplerinizi sizin için planladıkları tuzağa itebilirsiniz.

Bu etkili teknik Sun-tzu zamanından beri askeri stratejide kullanılmıştır; bizim zamanımızda çoğu kez politik kampanyalarda görülür. Kendiniz için belirli bir stratejinizin olmadığı durumlarda kendinizi gizlemeniz için yararlı olur. Bu Savaşçının Aynası'dır.

Etkisiz Hale Getirme'nin tersine dönmüş hali Gölge'dir. Onlara görünmeden rakiplerinizin her hareketini gölgelersiniz. Onların stratejilerini, daha sonra, her hareketlerine engel olabileceğiniz zaman etkisiz hale getirecek bilgiyi toplamak için Gölge'yi kullanın. Gölge etkilidir, çünkü diğerlerinin hareketlerini takip etmek onların alışkanlıklarına ilişkin değerli bilgiler kazandırır. Gölge dedektifler ve casuslar için önemli bir hiledir.

Narcissus Etkisi. Gölün yüzeyinde kendi hayalini gören Yunanlı genç Narcissus bu hayale âşık olur. Bunun kendi yansıması olduğunu, bu nedenle aşkının gerçekleşmeyeceğini öğrenince umutsuzluğa kapılıp kendini sulara atar ve boğularak ölür. Her birimizin benzeri sorunu vardır: Kendimizi çok severiz, ama bu sevgi bizim dışımızdaki sevgi nesnelere dışladığı için sürekli olarak tatmin edilmeden ve doyurulmadan kalır. Narcissus Etkisi bu evrensel narsisizmi kullanır. Diğer insanların ruhlarının derinliklerine bakın; en gizli arzularının, değerlerinin, zevklerinin, ruhlarının gerçek anlamlarını ortaya çıkarın; sonra kendinizi bir tür ayna hayaline çevirerek bu gerçekleri onlara yansıtın. Ruhlarınızı onlara yansıtabilmeniz onlar üzerinde büyük güç kazandırır size; hatta bir nebze sevgi bile hissedebilirler.

Bu başka bir insanı fiziksel olarak değil, psikolojik olarak taklit etme yeteneğidir ve son derece güçlüdür, çünkü bir çocuğun doyurulmamış özsevgisini kullanır. Normal olarak insanlar bizi kendi deneyimlerinin, kendi zevklerinin bombardımanına tutarlar. Olayları ender olarak bizim gözümüzle görme çabası gösterirler. Bu can sıkıcıdır, ama aynı zamanda büyük bir fırsat da yaratır: En derindeki duygularını yansıtarak o kişiyi anladığınızı gösterebilirseniz çok daha fazla büyülenir ve etkisiz hale gelir, çünkü bu çok ender gerçekleşir. Bunu onların iyiliği ve kendi hilekâr amaçlarınız için uyduruyor olsanız da hiç kimse dış dünyada bu kadar uyumlu bir biçimde yansıtılma duygusuna direnemez.

Narcissus Etkisi hem toplumsal hayatta, hem de iş hayatında harikalar yaratır; bize hem Baştan Çıkara'nın, hem de Saray Mensubunun Aynası'nı kazandırır.

Ahlaki Etki. Sözel tartışmanın gücü son derece sınırlıdır ve çoğu kez istenen şeyin tersini yaratır. Gracian'ın söylediği gibi: "Gerçek çoğu kez görülür, ender olarak duyulur." Ahlaki Etki fikirlerinizi hareketleriniz aracılığıyla göstermek için harika bir yoldur. En basit haliyle, onlara kendi ilaçlarını tattırarak bir ders verirsiniz.

Ahlaki Etki'de diğer insanların size yaptıklarına ayna tutarsınız ve bunu o şekilde yaparsınız ki, aynen onların size yaptığı şeyi yaptığınızı farkederler. Sizin şikâyet edip sızlandığınızı duymak yerine, ki bu yalnızca savunmalarını arttırır, davranışlarının kötü olduğunu hissederler. Ve kendilerine yansıtılan hareketlerinin sonuçlarını hissederken sosyal olmayan davranışlarıyla başkalarını nasıl incittiklerinin ya da cezalandırdıklarının en derin anlamıyla farkına varırlar. Utanmalarını istediğiniz özelliklerini nesnelleştirin ve aptallıklarına bakıp ders alabilecekleri bir ayna yaratın. Bu teknik çoğu kez eğitimciler, psikologlar, nahoş ve bilinçsiz davranışla uğraşmak zorunda olan herkes tarafından kullanılır. Öğretmenin Aynası'dır bu. Bununla birlikte, insanların size karşı olan davranış şekillerinde gerçekte yanlış bir şey olsun ya da olmasın bu davranışı onların kendilerini suçlu hissetmelerini sağlayacak şekilde geri yansıtma çoğunlukla sizin lehinizdir.

Sanırsal Etki. Aynalar korkunç derecede aldatıcıdır, çünkü gerçek dünyaya baktığınız duygusunu yaratırlar. Ama aslında yalnızca bir parça cama bakıyorsunuzdur, bu da herkesin bildiği gibi dünyayı tam olarak olduğu gibi gösteremez: Aynadaki her şey tersine dönmüştür. Lewis Carroll'ın kitabında Alice aynadan geçince arkadan-öne doğru bir dünyayla karşılaşır ve bu yalnızca görsel değildir.

Sanırsal Etki bir nesne, yer ya da kişinin mükemmel bir kopyasını yaratmaktan gelir. Bu kopya bir tür model olarak işlev görür; insanlar onu gerçek olarak alırlar, çünkü gerçek maddenin fiziksel görünüşüne sahiptir. Bu sizi kandırmak için gerçek dünyayı taklit eden dolandırıcıların en seçkin tekniğidir. Aynı zamanda kamuflej gerektiren herhangi bir alanda da uygulamaları vardır. Bu, Hilekârın Aynası'dır.

TÜCCAR VE ARKADAŞI

Bir tüccar bir gün büyük bir yolculuğa çıkmayı arzuladı. Çok zengin olmadığını düşünerek, "Gitmeden önce mal varlığımın bir kısmını şehirde bırakmalıyım, böylece yolculuğum sırasında kötü şansla karşılaşsam dönüşümde param olur," dedi kendi kendine. Bu amaçla varlığının önemli bir kısmını oluşturan çok sayıda demir çubuğu bir arkadaşına emanet ederek yokluğu sırasında onları saklamasını istedi; sonra yolculuğa çıktı. Kısa bir süre sonra yolculuğunda kötü şanstan başka bir şeyle karşılaşmayarak evine döndü; ilk yaptığı şey arkadaşına gitmek ve demirini istemek oldu: fakat arkadaşı bir borcunu ödemek için demiri satmıştı ve tüccara şöyle dedi: "Demirini kilitli bir odaya koydum, orada kendi altınım kadar güvende olacağını sanıyordum; ama kimsenin aklına gelmeyecek bir kaza oldu, odadaki bir fare hepsini yiyip bitirdi." Cahil numarası yapan tüccar cevap verdi. "Gerçekten çok büyük bir talihsizlik, ama farelerin demiri çok sevdiğini duymuştum; daha önce ben de aynı şeye maruz kalmıştım onlar yüzünden, bu nedenle de bu sıkıntıya daha kolay katlanabilirim." Bu cevap arkadaşını son derece sevindirdi, tüccarın demiri farenin yediğine bu kadar kolay inanması onu çok memnun etmişti; bütün şüpheleri yok etmek için ertesi gün arkadaşıyla yemek yemek istedi. Tüccar kabul etti. Oradan ayrıldıktan sonra şehrin ortasında arkadaşının çocuklarıyla karşılaştı; bir çocuğu eve götürüp bir odaya kilitledi. Ertesi gün büyük ıstırap çekiyor gibi görünen arkadaşına gitti, sanki bilmiyormuş gibi nedenini sordu. "Ah sevgili arkadaşım," dedi diğeri. "Affını rica ederim, çocuklarımdan birini kaybettim." "Ah, bunu duyduğuma çok üzüldüm; dün buradan ayrıldıktan sonra pençelerinde bir çocuk olan bir baykuş gördüm, ama seninki miydi, değil miydi bilmiyorum."

"Seni aptal, gülünç yaratık!" dedi arkadaşı. "Böyle berbat bir yalan söylemeye utanmıyor musun? En fazla bir iki kilo ağırlığındaki bir baykuş yirmi beş kiloluk bir çocuğu taşıyabilir mi?"

"Neden bu kadar şaşırдың ki?" diye sordu arkadaşı. "Sanki bir farenin yüz tonluk demirleri yiyebildiği bir ülkede bir baykuşun yalnızca yirmi beş kilo olan bir çocuğu taşıması o kadar garipmiş gibi!" O zaman

arkadaşı tüccarın sandığı kadar aptal olmadığını anladı ve ona yaptığı şey için affını dileyerek demirin bedelini ödedi ve çocuğunu geri aldı.
Masallar, Pilpay, Hindistan, IV. Yüzyıl

AYNA ETKİLERİNE UYMAK

1. Uyma

1815 yılı Şubat ayında Napoleon, Avrupa'nın müttefik güçleri tarafından hapiste tutulduğu Elba Adası'ndan kaçtı ve Fransız milletini kışkırtan bir şekilde Paris'e döndü. Her sınıftan vatandaşları ve askerleri yanına alarak kendisinin yerine gelen XVIII. Louis'yi tahttan indirdi. Bununla birlikte, tekrar iktidara geldiği mart ayına kadar Fransa'nın durumunun çok kötü bir biçimde değiştiği gerçeğiyle yüz yüze geldi. Ülke mahvolmuştu, diğer Avrupa ülkeleri arasında bir müttefiği yoktu, en sadık ve önemli bakanları da ya onu terketmiş ya da ülkeden gitmişlerdi. Eski rejimden bir tek Joseph Fouche -eski emniyet müdürü- kalmıştı.

Napoleon önceki iktidarı döneminde kirli işlerini yapması için Fouche'ye güvenmişti, ama bakanını hiçbir zaman tam olarak çözememişti. Bütün bakanları hakkında bilgi almak için bir yığın ajan tutmuştu, böylece her zaman onlardan üstün oluyordu, ama kimse Fouche hakkında bir şey bulamamıştı. Yanlış bir şey yaptığından şüphelenilince bakan öfkelenmiyor ya da suçlamaları kişisel olarak almıyordu; boyun eğdi, baş salladı, gülümser ve anın gereklerine uyarak bukalemun gibi renk değiştirirdi. Başlangıçta bu biraz hoş ve çekici göründü, ama bir süre sonra bu güvenilir adam tarafından atlatıldığını düşünen Napoleon'u düş kırıklığına uğratmaya başladı. Zaman zaman en önemli bakanlarını, Talleyrand dahil olmak üzere kovmuş, ama Fouche'ye hiç dokunmamıştı. Böylece tekrar iktidara geldikten sonra 1815'te yardıma gereksinim duyduğu Fouche'yi yeniden emniyet müdürü olarak atamaktan başka seçeneği olmadığını düşündü.

Yeni iktidarı birkaç haftalıkken Napoleon'un casusları Fouche'nin Avusturyalı Metternich dahil olmak üzere yabancı ülkelerin bakanlarıyla

la gizli bağlantılar içinde olduğuna inandıklarını söylediler. Bu en değerli bakanının kendisini düşmanlara satmasından korkan Napoleon çok geç olmadan gerçeği öğrenmeliydi. Fouché'yle doğrudan yüzleşemezdi, kişi olarak adam bir yılan kadar kaygandı. Sağlam kanıtlara ihtiyacı vardı.

Bu kanıt nisan ayında gelmiş gibiydi. İmparatorun özel polisi Fouché'ye bilgi vermek üzere Paris'e gelmiş olan Viyanalı bir adamı yakalamıştı. Napoleon adamın kendisine getirilmesini istedikten sonra itirafıta bulunmazsa onu hemen oracıkta vuracağını söyledi; adam hemen çözümlü Fouché'ye Metternich'den gelen bir mektubu verdiğini söyledi. Mektup görünmeyen bir mürekkeple yazılmıştı ve Basel'de gerçekleştirilecek olan gizli bir toplantıya özel ajanları çağırıyordu. Napoleon buna uygun olarak kendi ajanlarından birinin bu toplantıya sızmasını emretti. Eğer Fouché gerçekten onu aldatmayı planlıyorsa suçüstü yakalanacak ve asılacaktı.

Napoleon sabırsızlıkla ajanının dönmesini bekliyordu, ama ajan birkaç gün sonra ortaya çıkıp Fouché'nin bir komploya karıştığını gösterecek hiçbir şey bulamadığını rapor etti. Aslında oradaki diğer ajanlar Fouché'nin kendilerine kazık atmasından, baştan beri Napoleon için çalışıyor olmasından şüpheleniyorlardı. Napoleon buna bir an için bile inanmadı, her nasılsa Fouché onu yine atlatmıştı.

Fouché ertesi sabah Napoleon'u ziyaret etti. "Bu arada, efendim, birkaç gün önce Metternich'den bir mektup aldığımı size hiç söylemedim; aklım daha önemli şeylerle doluydu. Üstelik elçi bana mektubun okunabilmesi için gerekli tozu vermeyi ihmal etti... İşte mektup." Fouché'nin kendisiyle oyun oynadığından emin olan Napoleon patladı. "Sen bir hainsin, Fouché! Seni astırmalıyım." Fouché'ye bağırma devam etti, ama kanıt olmadan onu kovamadı. Fouché imparatorun bu sözlerine yüzünde şaşkın bir ifadeyle karşılık veriyordu yalnızca, ama içten içe gülüyordu, çünkü baştan beri yansıtma oyunu oynuyordu.

Bir düşmanla uğraşıp çekişirken ilerleyemediğinizi farkettiğinizde bu durum "içinize işler" ve düşmanla adeta yekvücut olursunuz. Birbirinize iyice dolanmışken uygun bir teknik kullanarak mücadeleyi kazanabilirsiniz... Düşmanın nasıl "içine işleyeceğinizi" bilerek çoğunlukla kesin bir zafer elde edebilirsiniz, oysa ondan ayrıлып uzaklaştığınızda kazanma şansınızı kaybedersiniz.
Beş Halka Kitabı, Miyamoto Musashi, XVII. Yüzyıl

Yorum

Fouche, Napoleon'un etrafındakiler hakkında casusluk yaptırdığını yıllardır biliyordu. Bakan bu oyundan, kendi casuslarına Napoleon'un casuslarının casusluğunu yaptırarak, böylece Napoleon'un kendisine karşı takınabileceği tavrı etkisiz hale getirerek kurtulmuştu. Basel'deki toplantı konusunda durumu tam tersine bile çevirmişti. Napoleon'un ikili ajanını bildiği için Fouche'nin de sadık bir ikili ajan gibi görünmesini sağlayacak şekilde ayarlamıştı durumu.

Fouche etrafındakilerin aynası olarak büyük kargaşa zamanlarından güçlenerek ve gelişerek çıkmıştı. Fransız İhtilali sırasında radikal bir Jacobin'di; terörden sonra ılımlı bir cumhuriyetçi oldu; Napoleon'un komutası altında sadık bir emperyalist oldu ve Napoleon onu soylu yaparak Otranto Dükü unvanını verdi. Eğer Napoleon insanlar hakkında kötü bir şeyler bulma silahını eline aldıysa Fouche de herkesin yanısıra Napoleon hakkında da kötü şeyler bulabilirdi. Bu kendisine imparatorun planları ve arzularını önceden tahmin etme fırsatını verdi, böylece patronu henüz söze dökmeden onun duygularını seledirebiliyordu. Fouche hareketlerini ayna stratejisiyle gizleyerek eylem sırasında yakalanmaksızın saldırgan hamleler bile planlamıştı.

Bu etrafınızdakileri yansıtmanın gücüdür. Birincisi, insanlara onların düşünce ve hedeflerini paylaştığınız duygusunu verirsiniz. İkincisi, eğer gizli niyetleriniz olduğundan şüphelenirlerse ayna sizi onlardan korur, stratejinizin ne olduğunu anlamalarına engel olur. Sonunda bu onları kızdıracak ve rahatsız edecektir. İkili oynayarak onların planladıkları şeyi önce siz yapın, inisiyatiflerini çalın, bu onları çaresiz kıla-

caktır. Ayrıca onları nasıl ve ne zaman rahatsız edeceğinizi seçme yeteneğini de kazanırsınız, gücün başka bir alanı. Aynı zamanda ayna sizin zihinsel enerjinizi korur; yalnızca başkalarının hareketlerini yansıtmak kendi stratejinizi geliştirmeniz için gereken alanı sağlar size.

TİLKİ VE LEYLEK

Bir gün Bay Tilki yemeğe Bayan Leylek'i davet eder. Yemek fazla özenli değildir, kabalık âdeti olduğu üzere çok güzel bir yemek hazırlamamıştır tilki. Aslında düz bir tabakta sunulan yulaf çorbasından ibarettir yemek. Bir dakika içinde muzip tilki tabağı siler süpürür; bu arada gagasıyla çabalayan leylek bir lokma bile alamamıştır. Bu zalim eşek şakasının intikamını almak için leylek tilkiyi ertesi hafta yemeğe davet eder. "Memnun olurum," der tilki. "Konu arkadaşlarım olunca gururda asla ısrar etmem." Ertesi hafta tam gününde ev sahibinin evine gider ve hemen her şeyi övmeye başlar. "Ne zevk! Ne güzellik! Ve yemekler harika kokuyor!" Büyük bir iştahla masaya oturur (tilkiler her zaman yemeye hazırdır) ve lezzetli etin kokusunu içine çeker. Yemek et kavurmasıdır ve uzun boyunlu, dar ağızlı bir sürahide servis yapılmaktadır, tam hak ettiği gibi! Leylek kolayca yerken, gagasıyla yemeğin tadını çıkarırken, tilkinin ağız yanlış şekilde ve büyüklüktedir. İnine boş mideyle, kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırılmış, kulakları düşmüş bir şekilde ve yüzü bir tavuk tarafından yakalanmış bir tilki gibi kıpkırmızı olarak döner.

Seçilmiş Masallar, Jean de La Fontaine, 1621-1695

2. Uyuma

Kariyerinin başlangıcında Atinalı hırslı bir devlet adamı olan General Alcibiades (M.Ö. 450-404) gücünün kaynağı haline gelen altedilmesi zor bir silah geliştirdi. Başkalarıyla her karşılaşmasında ruh yapılarını ve zevklerini seziyor, sonra hareketlerini onların en derindeki arzularını yansıtmak şeklinde biçimlendiriyordu. Onların değerlerinin herkesinkinden üstün olduğu, amacının onları kendine örnek almak ya da hayallerini gerçekleştirmelerine yardım etmek olduğu fikriyle onları baştan çıkarıyordu. Cazibesine çok az kişi direnebiliyordu.

Onun büyüüne kapılan ilk kişi filozof Sokrat'tı. Alcibiades, Sokrat'ça sadelik ve dürüstlük idealinin zıttını temsil ediyordu. Savurgan bir hayat yaşıyordu ve tamamen ilkesizdi. Ama ne zaman Sokrat'la karşılaşsa yaşlı adamın akli başındalığını yansıtıyor, Sokrat'a uzun yürüyüşlerde eşlik ediyor, yalnızca felsefe ve erdemden söz ediyordu. Sokrat da saf değildi, Alcibiades'in hayat tarzının farkındaydı. Ama bu yalnızca kendisini memnun eden bir mantığa karşı hassas duruma düşmesine neden oluyordu. Yalnızca benim yanımdayken bu adam erdemli etkiye boyun eğiyor; yalnızca benim böyle bir gücüm var onun üzerinde, diye düşünüyordu. Bu duygu Alcibiades'in ateşli hayranı ve taraftarı olan Sokrat'ı sarhoş etti, bir gün savaşta bu genç adamı kurtarmak için hayatını tehlikeye bile attı.

Atinalılar, Alcibiades'in en büyük hatip olduğunu düşünüyorlardı, çünkü dinleyenlerin şiddetli arzularına hitap edebilme ve bu arzuları yansıtmaya yeteneği vardı. En ünlü konuşmalarını, Atina'ya büyük zenginlik ve kendisine sınırsız şöhret getireceğini düşündüğü Sicilya'nın istilasına destek vermek için yaptı. Konuşmaları genç Atinalıların, atalarının zaferlerinin sırtından geçinmek yerine kendileri için toprak fethetme tutkularını dile getiriyordu. Ama aynı zamanda daha yaşlı erkeklerin, Atina'nın Yunanlıları Persia'ya götürdüğü ve sonra bir imparatorluk yarattıkları ihtişamlı günlere ait nostaljilerini de yansıtmaktaydı sözleri. Şimdi bütün Atinalılar Sicilya'yı fethetme hayalini kuruyorlardı; Alcibiades'in planları onaylanmıştı ve seferin komutanı oldu.

Bununla birlikte Alcibiades, Sicilya'yı istila ettiğinde bazı Atinalılar onu kutsal heykellere saygısızlık etmek gibi uydurma iddialarla suçladılar. Eve dönerse düşmanlarının onu idam edeceklerini biliyordu, böylece son dakikada Atina filosunu terketti ve Atina'nın amansız düşmanı Sparta'nın tarafına geçti. Spartalılar bu büyük adamı yanlarına aldılar, fakat şöhretini biliyorlardı ve ona karşı dikkatliyidiler. Alcibiades lüksü seviyordu; Spartalılar sade ve tutumlu yaşama tapan savaşçı insanlardı ve Alcibiades'in gençlerini bozacağından korkuyorlardı. Ama Sparta'ya gelen Alcibiades'in hiç de bekledikleri gibi olmaması onları çok rahatlattı; saçlarını süslemiyordu (onlar gibi), soğuk banyo yapı-

yordu, düşük kaliteli ekmeğe yiyor ve etsuyu içiyor, basit giysiler giyiyordu. Spartalılara göre bu durum onların hayat tarzını Atinalılarınkinden üstün görmeye başladığını gösteriyordu; kendilerinden üstün olmasına rağmen Spartalı olarak doğmak yerine Spartalı olmayı seçmişti, bu nedenle hepsinden çok saygı duyulmalıydı ona. Ne yazık ki, Alcibiades çekiciliğini dizginlemeyi ender olarak düşünüyordu; Sparta kralının karısını baştan çıkardı ve hamile bıraktı. Bunu halk duyunca bir kez daha hayatını kurtarmak için kaçmak zorunda kaldı.

Bu kez Alcibiades, Persia'nın tarafına geçti. Birdenbire Sparta'nın sadeliğinden en ufak ayrıntısına kadar Perslilerin zengin hayat tarzını benimsedi. Kuşkusuz Yunanlı Alcibiades'in kendi kültürü yerine onlarınkini seçmesi çok sevindiriciydi, onu şeref, toprak ve güç yağmuru na tuttular. Aynayla ayarıldıktan sonra bu kalkanın arkasında Alcibiades'in ikili oynadığını farketmediler. Alcibiades aynı zamanda Spartalılarla yaptıkları savaşta gizlice Atinalılara yardım ediyor, böylece geri dönmeyi çok istediği ve M.Ö. 408'de kabul edildiği şehirle yeniden kaynaşıyordu.

ÇALINTI MEKTUP

Birinin ne kadar akıllı veya aptal, iyi veya kötü olduğunu ya da o andaki düşüncelerinin neler olduğunu anlamak istediğimde yüzüme tam onunki gibi bir ifade yerleştiririm ve bu ifadeyle eşleşmek istercesine zihnimde veya kalbimde ne tür duyguların ve düşüncelerin uyandığını görmek için beklerim.

Edgar Allan Poe, 1809-1849

Yorum

Alcibiades politik kariyerinin başlarında güce yaklaşımını tamamen değiştiren bir keşifte bulundu. Renkli ve güçlü bir kişiliği vardı, fakat fikirlerini diğer insanlara zorla anlattığında birkaç kişiyi kazanırken çok daha fazlasını kaybediyordu. Çok sayıda insan üzerinde hâkimiyet kazanmanın sırrının renklerini kabul ettirmek değil, bukalemun gibi etraftakilerin renklerini almak olduğunu inanmaya başlamıştı. İnsanlar

bir kez bu hileye düştükten sonra uyguladığı hileler insanlar için görünmez oluyordu.

Şunu anlayın: Herkes kendi narsisistik kabuğu içine sarınmıştır. Kendi egonuzu onlara kabul ettirmeye çalıştığınızda bir duvar yükselir, direnç artar. Ama yansıtma yaparak onları bir tür narsisistik vecd haline sokarsınız; kendi ruhlarının ikili duvarına bakıyorlardır artık. Bu ikili gerçekte kendi bütünlüğü içinde sizin tarafınızdan üretilmiştir. Onları baştan çıkarmak için aynayı kullandığınızda üzerlerinde büyük güce sahip olursunuz.

Bununla birlikte, aynanın sürekli kullanımında bazı tehlikeler vardır. Alcibiades'in örneğinde insanlar kendilerini daha büyük hissettiler, sanki egoları ikiye katlanmıştı. Ama Alcibiades gittikten sonra kendilerini boş ve eksik hissettiler; onun kendilerini yansıttığı gibi başka insanları da yansıttığını gördüklerinde eksilmiş değil aldatılmış hissettiler. Alcibiades'in Ayna Etkisi'nin aşırı kullanımı bütün insanların kendilerini kullanılmış hissetmelerine neden oldu, böylece sürekli olarak bir yerden diğerine kaçmak zorunda kaldı. Hatta Alcibiades, Spartalıları o kadar kızdırdı ki, sonunda onu öldürdüler. Çok ileri gitmişti. Ayartanın Ayna Etkisi dikkat ve seçicilikle kullanılmalıdır.

LORENZO DE' MEDİCİ PAPAYI AYARTIR

Lorenzo [de' Medici] Papa Innocent'in halihazırda kendisi için duyduğu saygıyı arttırmak ve arkadaşlığını, mümkünse sevgisini kazanmak için hiçbir fırsatı kaçırmazdı. Papanın zevklerini öğrenmek için çeşitli zahmetlere katlanarak bu zevkleri uygun bir biçimde tatmin etti... Ona en sevdiği şaraptan gönderdi... papa hastayken acısını kendisininmiş gibi hissettiğini anlatan, "bir papa istediği her şeydir" gibi cesaret verici ifadelerle onu teşvik eden, papanın politikasını benimsediğini gösteren mektuplar gönderdi. Innocent, Lorenzo'nun kendisine gösterdiği ilgiden çok memnuniyet duymuş ve iddialarına ikna olmuştu... Hatta onun fikirlerini o kadar çok benimsemişti ki, küskün Ferrarese elçisinin söylediği gibi: "Papa Muhteşem Lorenzo'nun gözleriyle uyuyordu."

Medici'nin Evi: Yükselişi ve Çöküşü, Christopher Hibbert, 1980

3. Uyma

1652'de kısa süre önce dul kalmış olan Barones Mancini ailesini Roma'dan, kardeşi Fransız başbakanı Kardinal Mazarin'in koruma ve etkisine güvenebileceği Paris'e taşıdı. Baronesin beş kızı içinde dördü güzellik ve coşkulu ruh halleriyle sarayı büyülediler. Kardinal Mazarin'in göz alıcı ünlü yeğenleri Mazarinette'ler olarak bilinmeye başladılar ve kısa sürede bütün önemli saray faaliyetlerine davet edildiler.

Kızlardan biri Marie Mancini bu iyi talihi paylaşmıyordu, çünkü onda kardeşlerinin güzelliği ve zarafeti yoktu, annesinin yanısıra Kardinal Mazarin bile ondan hoşlanmıyordu, çünkü aile imajını bozuyordu. Daha az utanç kaynağı olacağı bir manastıra girmesini istediler, ama o reddetti. Bunun yerine kendini çalışmalarına verdi. Latince ve Yunanca öğrendi, Fransızcasını mükemmel hale getirdi ve müzik becerilerini geliştirdi. Ender durumlarda aile onun saray toplantılarına katılmasına izin verdiğinde kendini akıllı bir dinleyici olmak üzere eğitti, insanların zayıflıklarını ve gizli arzularını anlamaya çalıştı. Ve sonunda 1657'de Kral XIV. Louis'le tanıştığında (Louis on yedi, Marie on sekiz yaşındaydı) ailesi ve dayısına nispet olsun diye bu genç adamı kendine âşık etmenin bir yolunu bulmaya karar verdi.

Bu böylesine sade görünüşlü bir kız için olanaksız gibi görünüyordu, fakat Marie geleceğin kralını yakından inceledi. Kızkardeşlerinin uçarıklarının onu memnun etmediğini gördü, etrafındaki hilekârlık ve küçük hesaplar peşindeki politikacılıktan öğrendiğini de farkettiler. Başlangıç olarak kralın doymak bilmez bir şekilde okuduğunu bildiği romantik romanlar, şiirler ve oyunlara gömüldü. Louis onunla konuşmaya başladığında genç adamın ruhuna hitap eden konulardan söz açtı: şu moda veya bu dedikodu konusu değil, saray aşkları, büyük şövalyelerin başarıları, geçmiş kralların ve kahramanların soyluluğu. Onun şöhrete karşı duyduğu susuzluğu olmayı çok istediği yüce ve saygıdeğer bir kral imajı yaratarak giderdi. Onun hayalgücünü kıskırttı.

Geleceğin Güneş Kralı, Marie'nin yanında uzun zaman geçirdikçe sonunda anlaşıldı ki, saraydaki en beklenmedik kadınına âşık olmuş-

tu. Kralın Marie Mancini'ye aşırı ilgi göstermesi annesi ve kızkardeşlerini dehşete düşürüyordu. Louis onu askeri harekâtlara götürüyor ve savaşta çarpışmasını izleyebileceği bir yere yerleştiriyordu. Marie'yle evlenip onu kraliçe yapacağına bile söz vermişti.

Bununla birlikte, Mazarin kralın Fransa'ya hiçbir diplomatik veya kraliyet ittifakı getirmeyecek bir kadın olan yeğeniyle evlenmesine asla izin vermezdi. Louis, İspanya ya da Avusturya prensesiyle evlenecekti. 1658'de Louis baskıya dayanamayıp hayatının ilk romantik bağlantısını koparmak zorunda kaldı. Bunu büyük bir üzüntüyle yaptı ve hayatının sonunda farkettti ki, hiç kimseyi Marie Mancini'yi sevdiği kadar sevmemişti.

Wittgenstein'in tartışmaya girdiği birisinin düşüncelerini okumak gibi olağanüstü bir yeteneği vardı. Diğer düşüncelerini söze dökmeye çalışırken Wittgenstein bunun ne olduğunu anlar ve onun için ifade ederdi. Bazen esrarengiz görünen bu gücünü uzun süreli ve sürekli araştırmayla olanaklı hale getirdiğinden eminim.

Ludwig Wittgenstein: Anılar, Norman Malcolm, 1958

Yorum

Marie Mancini baştan çıkaranın oyununu mükemmel oynamıştı. Önce bir adım geri atıp avını inceledi. Baştan çıkarma genellikle ilk adımda başarısız olur, çünkü çok atılgandır; ilk hareket her zaman geri çekilme olmalıdır. Kralı uzaktan inceleyen Marie onu diğerlerinden ayıran şeyleri saptadı: yüksek idealleri, romantik yapısı, politikayı küçümsemesi. Marie'nin sonraki adımı Louis'nin bu gizli isteklerini yansıtmaktı, olabileceği şeyi görmesini sağlamaktı, tanrısal bir kral!

Bu aynanın birkaç işlevi vardı. Ona bakacağı bir ikiz vererek Louis'nin egosunu tatmin etmek, aynı zamanda özel olarak onun üzerine öylesine odaklanıyordu ki, Marie'nin yalnızca kendisi için var olduğu duygusunu veriyordu. Çevresinde yalnızca kendi çıkarlarını gözetken hilekâr saray mensupları bulunduğu için bu sadık davranıştan etkilenmemek elinde değildi. Son olarak Marie'nin aynası ulaşacağı bir ideal oluşturmuştu onun için: ortaçağ sarayının soylu şövalyesi. Hem ro-

mantik, hem de hırslı olan bir kişi için hiçbir şey birisinin kendisine idealleştirilmiş yansımasını tutması kadar başdöndürücü olamazdı. Aslında Güneş kralı imajını yaratan Marie Mancini'ydi, gerçekten Louis daha sonra bu parlak imajın meydana getirilmesinde onun oynadığı rolü kabul etmişti.

Bu, Ayartanın Aynası'nın gücüdür: Hedefin zevklerini ve ideallerini yansıtarak onun psikolojisine olan dikkatinizi, herhangi bir atılgan takipçiden daha büyüleyici olan dikkati gösterir. Diğer kişiyi başkalarından ayıran şeyin ne olduğunu ortaya çıkarın, sonra bunu yansıtacak aynayı kaldırın. İdeallerini yansıtarak güç ve büyüklük fantezilerini besleyin, buna dayanamayacaklardır.

Bir doktor hastalarına karşı saydam ve ayna gibi olmalı, kendisine gösterilenden başka bir şey göstermemelidir.

Sigmund Freud, 1856-1939

4. Uyma

1538'de annesi Helena'nın ölümüyle Çar IV. İvan (veya Korkunç İvan) sekiz yaşında öksüz kaldı. Önündeki beş yıl boyunca soylu sınıfın, ülkeye korku salmasını izledi. Arasına genç İvan'la alay edip ona taç giydirir, eline asasını verir ve tahta çıkarırlardı. Küçük çocuğun ayakları koltuğun kenarından sarkarken kahkahalar içinde onu alıp kucaktan kucağa fırlatır, onlara kıyasla çaresizliğini görmesini sağlardı.

İvan on üç yaşındayken aristokratların liderini cesurca öldürdü ve tahta çıktı. Sonraki birkaç on yıl içinde soylu sınıfın gücünü bastırmaya çalıştı, ama ona meydan okumaya devam ettiler. 1575 yılına kadar Rusya'yı geliştirme ve düşmanları yenme çabaları onu çok yordu. Bu arada halk sonsuz savaşıardan, gizli polisten, yenilmeyen acımasız aristokratlardan şikâyet ediyordu durmadan; kendi bakanları hareketlerini sorgulamaya başlamıştı. Sonunda canına tak etti. 1564'te tahtı geçici olarak bıraktı, halkını kendisini iktidara geri çağırılmaya zorladı. Sonra stratejiyi bir adım ileri götürdü ve tahtı terketti.

İvan yerine geçmesi için generallerinden Simeon Bekbulatovich'i seçti. Ama Simeon kısa süre önce Hıristiyanlığa geçmesine rağmen doğuştan Tatar'dı ve onun tahta çıkması İvan'ın uyrukları için bir hakaretti, çünkü Rusla Tatarları aşağı ve kâfir olarak görüyorlardı. Ama yine de İvan aristokratlar dahil bütün Rusların yeni hükümdara itaat etmesini emretti. Ve Simeon Kremlin'e taşınırken İvan Moskova'nın eteklerinde mütevazı bir evde yaşamaya başladı. Bazen sarayı ziyaret edip tahtın önünde eğilip selam veriyor, diğer aristokratların arasında oturuyor ve Simeon'dan bazı iyilikler diliyordu.

Zaman içinde görüldü ki, Simeon kralın bir eşiydi. İvan gibi giyiniyordu, İvan gibi hareket ediyordu, ama gerçek bir gücü yoktu, çünkü kimse ona gerçekten itaat etmezdi. Küçük bir çocukken tahta çıkarak İvan'la dalga geçtiklerini hatırlayacak kadar yaşlı olan aristokratlar aradaki bağlantıyı görebiliyorlardı: İvan'ın zayıf bir kral olduğunu hissetmesini sağlamışlardı, şimdi o kendi zayıf kralını tahta çıkararak onların hareketini yansıtıyordu.

İki uzun yıl boyunca İvan, Simeon aynasını Rusya halkına tuttu. Ayna şöyle diyordu: "Sızlanmalarınız ve itaatsizliğiniz beni gerçek gücü olmayan bir kral yaptı, bu yüzden ben de size gerçek gücü olmayan bir kralı yansıtıyorum. Bana saygı göstermediniz, ben de size aynı şeyi yapacağım, Rusya'yı dünyanın maskarası haline getireceğim." 1577'de yeterince cezalandırılmış olan aristokratlar Rusya halkı adına bir kez daha tahta dönmesi için yalvardılar İvan'a. 1584'te ölümüne kadar çar olarak yaşadı ve komplolar, şikâyetler Simeon'la birlikte sona erdi.

Yorum

1564'te tahttan çekilmekle tehdit ettikten sonra İvan'a mutlak güç verilmişti. Ama bu güç, daha fazla kontrol için rekabet eden toplumun her kesimi -aristokratlar, kilise, hükümet- tarafından yiyip bitirilmişti. Dıştaki savaşlar ülkeyi yormuş, içteki çekişmeler artmış ve İvan'ın tepki verme girişimleri horgörmeye karşılanmıştı. Rusya öğrencilerin açıkça öğretmene güldüğü şamatacı bir sınıfa dönmüştü. Sesini yükseltse veya şikâyet etse yalnızca dirençle karşılaşıyordu. Onlara bir

ders vermesi, kendi ilaçlarını tattırması gerekiyordu. Simeon Bekbulatovich bunu yapmak için kullandığı aynaydı.

Tahtın alay ve tikslenme nesnesi olduğu iki yıl boyunca Rus halkı dersini aldı. Konumunun her zaman görmesi gereken saygı ve şerefi kendisine teslim ederek çarlarını geri istediler. İktidarının geri kalanı boyunca Rusya ve İvan iyi geçindiler.

Şunu iyi anlayın: İnsanlar kendi deneyimleri içine tıklıp kalmışlardır. Onların duyarsızlıkları konusunda şikâyet ettiğinizde bunu anlıyor görünürler, ama içlerinde etkilenmemiş, hatta biraz daha dirençli hale gelmişlerdir. Gücün hedefi insanların size karşı olan direncini kırmaktır. Bunun için hilelere ihtiyacınız vardır ve hilelerden biri onlara bir ders vermektir.

İnsanlara sözel olarak bağıra çağıra nutuk çekmek yerine davranışlarını yansıtan bir tür ayna yaratın. Bunu yaparken onlara iki seçenek verirsiniz: Size aldırmayabilirler veya kendileri hakkında düşünmeye başlayabilirler. Ve size aldırmasalar bile bilinçaltılarına daha sonra köklenecek olan bir tohum serpmiş olursunuz. Bu arada davranışlarını yansıtırken biraz karikatür ve abartı eklemekten korkmayın, İvan'ın bir Tatarı tahta çıkararak yaptığı gibi; bu onların gözünü açacak ve kendi davranışlarının saçmalığını görmelerini sağlayacak baharattır.

5. Uyma

Stratejik terapinin öncüsü Dr. Milton Erickson bir tür ayna etkisi yaratarak hastalarını etkili ama dolaylı yoldan eğitirdi sık sık. Hastanın kendi gerçeğini görmesini sağlamak için değişime karşı gösterdiği direnci ortaya getirmeden durumu bir benzetmeyle açıklamaya çalışırdı. Örneğin, cinsel sorunu olan çiftleri tedavi ederken psikoterapinin geleneksel doğrudan yüzleşme ve sorunu açığa vurma yönteminin yalnızca eşlerin direncini arttırdığını ve kayıtsızlıklarını keskinleştirdiğini görüyordu sık sık. Bunun yerine karı kocayı genellikle sıradan olan başka konulara çekiyor, cinsel çatışma için bir benzerlik bulmaya çalışıyordu.

Bir çiftin seansında karı koca yeme alışkanlıklarından söz ediyordu, özellikle akşam yemekleri sırasındaki alışkanlıklarından. Kadın acelesiz yaklaşımdan hoşlanıyordu -yemekten önce bir içki, biraz meze, sonra küçük bir ana yemek, hepsi yavaş, medeni bir hızda. Bu kocayı kızdırmıyordu, o yemeğin hemen bitmesini ve doğruca ana yemeye girişmeyi istiyordu, ne kadar büyük olursa da o kadar iyiydi. Bu sohbet sürdükçe çift yataktaki sorunlarını farketmeye başladılar. Ama bu bağlantıyı yaptıkları an Dr. Erickson konuyu değiştirip gerçek sorunun tartışılmasından kaçındı.

Çift Dr. Erickson'ın kendilerini daha yeni tanımaya başladığını ve asıl sorunla bir sonraki görüşmelerinde doğrudan doğruya uğraşacağını düşündüler. Ama ilk seansın sonunda Dr. Erickson onlara birkaç gün sonra her ikisinin de arzusunu birleştiren bir yemek ayarlamalarını söyledi. Kadın yavaş yemek yiyecek ve koca tabağını istediği kadar dolduracaktı. Eşler doktorun yumuşak rehberliği altında hareket ettiklerini farketmeden kendi sorunlarının bir modeliyle karşılaşacaklar ve bu modele göre sorunlarını kendileri çözecek ve geceyi doktorun umduğu şekilde bitireceklerdi, iyileşmiş yemek dinamiklerini yatağa yansıtarak.

Şizofrenlerin kendi yarattıkları ayna fantezi dünyası gibi daha ciddi sorunlarla uğraşırken Dr. Erickson her zaman aynanın içine girip onun içinde çalışırdı. Bir keresinde Hazreti İsa olduğunu düşünen -çarşafı bedenine sarıyor, içinde gizli anlamlar taşıyan belirsiz sözler söylüyor, diğer hasta ve çalışanları sonsuz Hıristiyanlık propagandası bombardımanına tutuyordu- bir hastayı tedavi etmişti. Hiçbir terapi ve ilaç işe yaramıyor gibiydi, tâ ki Dr. Erickson bir gün hastaya yaklaşmış, "Anladığıma göre marangozluk deneyiminiz varmış," diyene kadar. Hazreti İsa olarak hastanın böyle bir deneyimi olduğunu söylemesi gerekiyordu. Dr. Erickson, İsa elbisesini giymesine izin vererek hemen kitaplıklar ve diğer faydalı şeyler yapma işine koşturdu onu. Sonraki birkaç hafta içinde hasta bu projeler üzerinde çalışırken zihni Hazreti İsa fantezileriyle daha az meşguldü ve işine daha fazla odaklanmıştı. Marangozluk işi öncelik kazanmaya başladıkça ruhsal değişim etkisini

gösterdi. Dini fanteziler varlığını sürdürdü, ama arka plana kayarak adamın toplum içindeki işlevlerini yerine getirmesini sağladı.

Yorum

İletişim dilin temeli olan metaforlar ve sembollere bağlıdır. Metafor somut ve gerçek olana tutulan bir tür aynadır; sözcüklerin sözlük anlamlarının betimlediğinden daha açık ve derin bir şekilde ifade eder çoğu kez. Diğer insanların başa çıkılmayan iradeleriyle uğraşırken doğrudan iletişim çoğu kez yalnızca direnci artırır.

Bu en açık bir şekilde insanların davranışları hakkında, özellikle de sevişmek gibi hassas konularda, şikâyet ettiğinizde olur. Eğer Dr. Erickson gibi bir benzetme, durumun sembolik bir modelini yaratır ve diğer kişiye rehberlik ederseniz çok daha uzun süren bir değişim yaratırsınız. Hazreti İsa'nın da anladığı gibi belirsiz ifadelerle konuşmak çoğu kez insanlara ders vermenin en iyi yoludur, çünkü insanların gerçeği kendi kendilerine farketmelerine izin verir.

Fantezi dünyasında kaybolmuş (akıl hastanelerinde yaşamayan) insanlarla uğraşırken asla aynalarını kırarak gerçeğe itmeyin onları. Bunun yerine o dünyaya girin, içerde onların kurallarına göre işlev görün, yumuşak bir şekilde rehberlik ederek girdikleri aynalı salondan çıkarın onları.

6. Uyma

On altıncı yüzyıl büyük çay ustası Takeno Sho-o bir evin yanından geçerken ön kapının yanında genç bir adamın çiçekleri suladığını gördü. İki şey Sho-o'nun dikkatini çekmişti: birincisi, adamın işini yapmadaki zarafeti; ikincisi, bahçede açmış olan çarpıcı güzellikteki güldü. Durup Sen no Rikyu adındaki genç adama kendini tanıttı. Sho-o kalmak istiyordu, fakat önceden verilmiş bir sözü vardı ve acele etmesi gerekti. Ama gitmeden önce Rikyu ertesi sabah çay içmeye davet etti onu. Sho-o mutlulukla bu daveti kabul etti.

Sho-o ertesi sabah bahçe kapısını açtığında tek bir çiçeğin bile kalmadığını görerek dehşete kapıldı. Her şeyden öte bir gün önce in-

celemeye vakit bulamadığı gülü görmek için gelmişti; düşkırıklığı içinde oradan ayrılmayı düşündü, ama bahçe kapısında durup Sen no Rikyu'nun çay odasına girmeye karar verdi. İçeri girer girmez şaşkınlık içinde donup kaldı. Önünde tavandan sarkan bir vazoda vardı ve vazoda bahçenin en güzel gülü duruyordu. Sen no Rikyu bir şekilde konuşunun zihnini okumuştur ve etkili bir jestle bugün konukla ev sahibinin mükemmel bir uyum içinde olacağını göstermişti.

Sen no Rikyu hepsinin içinde en ünlü çay ustası olmuştu; onun ayırıcı özelliği kendini konuklarının düşünceleriyle uyumlu hale getirmek ve bir adım ötesini düşünüp zevklerine hitap ettiği konuklarını büyülemek şeklindeki esrarengiz yeteneğiydi.

Bir gün Sen no Rikyu çay seremonisinin hayranı, ama aynı zamanda canlı bir mizah duygusuna sahip olan Yamaşhina Hechigwan tarafından çaya davet edilmişti. Rikyu, Hechigwan'ın evine vardığında bahçe kapısının kapalı olduğunu gördü, ev sahibini aramak için kapıyı açtı. Kapının diğer tarafında birisinin önce bir hendek kazıp sonra üstünü dikkatle bir bezle ve onun üzerine serpiştirdiği toprakla örttüğünü gördü. Hechigwan'ın bir şaka planladığını düşünüp doğrudan hendeğin içine doğru yürüdü ve bu arada elbiselerini çamurladı.

Açıkça dehşete kapılan Hechigwan koşarak dışarı çıktı ve açıklamayan bir nedenle önceden hazırlanmış olan banyoya soktu Rikyu'yu. Rikyu çay seremonisinde Hechigwan'a katıldı, ikisi de oldukça eğlenip meydana gelen olay için gülüştüler. Sen no Rikyu daha sonra bir arkadaşına Hechigwan'ın şakalarını daha önceden duyduğunu anlattı. "Ev sahibinin isteklerine uymak her zaman bir insanın amacı olması gerektiği için çukura bilerek bastım ve toplantının başarılı olmasını sağladım. Çay hiçbir zaman yalnızca yaltakçılık değildir, ama ev sahibiyle konuşun uyum içinde olmadığı yerde çay olamaz." Mağrur Sen no Rikyu'yu hendeğin dibinde görmek Hechigwan'ı derinden memnun etmişti, ama Rikyu da ev sahibinin arzusuna uyararak ve bu şekilde eğlendiğini görerek zevk almıştı.

Yorum

Sen no Rikyu ne bir sihirbaz, ne de kâhindi; etrafındakileri dikkatle izliyor, gizli bir arzuyu açığa çıkararak gizli jestleri takip ediyor, sonra arzu edilen imajı ürettiyordu. Sho-o gülle büyülediğini hiç söylememiş olsa da Rikyu bunu gözlerinde okumuştur. Eğer bir insanın arzularını yansıtmak bir hendeğe düşmek anlamına geliyorsa öyle olsun. Rikyu'nun gücü Saray Mensubunun Aynası'nın becerikli kullanımında yatıyordu, bu da diğer insanların içini görme yeteneğini veriyordu kendisine.

Saray Mensubunun Aynası'nı kullanmayı öğrenin, çünkü size büyük güç getirecektir. İnsanların gözlerini inceleyin, hareketlerini takip edin. Gizli ve ender doyurulan arzulara ilişkin ayrıntıları farkedip hatırlayın: giyim kuşam, arkadaş seçimi, günlük alışkanlıklar, çabucak sarfedilen ifadeler. Hepsini özümleyin, yüzeyin altında neyin yattığını ortaya çıkarın, sonra kendinizi onların ifade edilmemiş benliklerini yansıtan bir aynaya dönüştürün. Bu gücün anahtarı şudur: Diğer kişi sizden anlayış istememiştir, güle olan hayranlığından söz etmemiştir ve bunu ona yansıttığınızda aldığı zevk daha da artar, çünkü istenmemiş bir şeydir bu. Şunu hatırlayın: Sözsüz iletişim, dolaylı iltifat, en büyük gücü içerir. Kimse Saray Mensubunun Aynası'na direnemez.

7. Uyma

Olağanüstü dolandırıcı Yellow Kid Weil en zekice hilelerinde Sah-tekârın Aynası'nı kullanmıştır. En cüretkâr olanı Muncie, Hindistan'da bir bankayı yeniden yaratmasıydı. Weil bir gün Muncie'deki Merchant Bank'ın taşındığını gazetede okuyunca boşveremeyeceği bir fırsatın karşısına çıktığını düşündü.

Weil banka mobilyalarının, memur bölmelerinin bile hâlâ yerinde durduğu eski Merchant binasını kiraladı. Para çantaları satın aldı, bankanın ismini bunların üzerine yazdırdı, çelik halkalarla doldurdu ve memurların arkasına, diğer para yığınlarının -eşit boyda kesilen gazete kâğıtlarını saklayan gerçek paralar- yanına etkileyici bir biçimde dizdi. Banka çalışanları ve müşteriler olarak kumarbazlar, at yarışı bahisçile-

ri, civardaki genelevlerde çalışan kızları ve başka çeşitli işbirlikçileri kiralağı. Hatta banka güvenlik görevlisi olarak azılı bir haydutu tuttu.

Bankanın teklif ettiği sertifika yatırımı komisyoncusu olduğunu iddia ederek Weil suya olta atıp en uygun zengin enayiye kancayı takacaktı. Bu adamı bankaya getirip müdürü görmek istediğini söyledi. Banka "görevlisi" beklemeleri gerektiğini söyledi ki, bu da işin gerçekçiliğini artırıyordu, banka müdürünü görmek isteyen biri her zaman beklerdi. Onlar beklerken banka hummalı bir faaliyet içindeydi. Kılık değiştirmiş genelev kızları ve at yarışı bahisçileri içeri girip çıkıyor, hesap açıyor, ödeme yapıyor, gelip geçerken de sahte güvenlik görevlisine başlarıyla selam veriyorlardı. Gerçeğin bu mükemmel kopyasıyla uyutulan enayi hiç endişelenmeden 50.000 dolar yatırdı bu sahte bankaya.

Weil terkedilmiş bir yat kulübüyle, boşaltılmış bir simsarlık bürosuyla, taşınmış bir emlak ofisiyle ve tamamen gerçekçi bir kumar kulübüyle aynı şeyi yıllarca tekrarladı.

Yorum

Gerçeğin yansıtılması büyük bir aldatıcı güce sahiptir. Doğru üniforma, mükemmel aksan, uygun destekler vb. olursa aldatmaca çözülemez, çünkü gerçeğin taklidinin içine işlenmiştir. İnsanların inanmak için yoğun bir arzu ve ihtiyacı vardır; ilk içgüdüleri iyi oluşturulmuş bir paravana güvenmek, onu gerçek sanmaktır. Sonuç olarak gördüğümüz her şeyin gerçekliğinden şüphe duyarak yaşayamayız, bu çok yorucu olur. Alışkanlık olarak görünüşleri kabul ederiz ve bu sizin kullanabileceğiniz bir saflıktır.

Bu oyunda en önemli olan şey ilk andır. Eğer enayinizin şüpheleri aynanın yansımısını gördüğü ilk anda ortaya çıkıyorsa bastırılmış olarak kalacaktır. Bir kez sizin aynalar salonunuza girdikten sonra gerçeği sahteden ayıramayacak ve onu aldatmak gitgide daha kolay hale gelecektir. Şunu hatırlayın: Dünyanın yüzeylerini inceleyin ve bunları alışkanlıklarınızda, tarzınızda, giyiminizde yansıtmayı öğrenin. Et yiyen bir bitki gibi, şüphe duymayan böcekler için civardaki bütün diğer bitkilere benzeyeceksiniz.

İmaj: Perseus'un Kalkanı. Parlatılarak ayna haline gelmiş. Medusa sizi göremiyor, yalnızca kendi çirkinliği ona yansıyor. Böyle bir aynanın arkasında aldatılabilir, alay edebilir ve kızdırabilirsiniz. Tek bir darbeyle Medusa'nın şüphelenmeyen başını gövdesinden ayırırsınız.

Otorite: Askeri operasyon işi düşmanın niyetiyle aldatıcı bir biçimde uyuşturmaktır... önce ne istediklerini kurnazca kestirin ve onlardan önce onu elde edin. Disiplini sürdürün ve düşmana uyarlayın... Böylece önce bir hizmetçi gibisinizdir, size kapılarını açarlar; sonra kaçak bir tavşan olursunuz, düşman size yetişemez (Suntzu, IV. Yüzyıl).

BİR UYARI: AYNA TUTULMUŞ DURUMLARA KARŞI DİKKAT EDİN

Aynalar büyük güç barındırır, ama ayna tutulan durumların tehlikeleri de vardır, özellikle bir önceki durumu çoğunlukla tarz ve yüzeyel görünüş bakımından yansıtan ya da tamamen benzer görünen durumlar. Etrafınızdakiler bunu çok iyi anlar ve eskiden olanla sizi karşılaştırırken siz tam olarak farkında olmadan böyle bir duruma geri dönebilirsiniz. Çoğu kez ya sizin konumunuzda daha önce bulunan kişiden daha zayıf görünerek ya da o kişinin geride bıraktığı nahoş çağrışımlarla lekelenerek bu karşılaştırmadan zarar görürsünüz.

1864'te besteci Richard Wagner, Kuğu Kralı ya da Deli Kral olarak bilinen Bavyera kralı II. Ludwig'in emriyle Münih'e taşındı. Ludwig, Wagner'in en büyük hayranı ve en cömert destekçisiydi. Gücünün büyüklüğü Wagner'in başını döndürmüştü, kralın koruması altında Münih'e yerleştikten sonra istediği her şeyi söyleyip yapmaya başladı.

Kralın onun için satın aldığı gösterişli bir eve taşındı. Bu ev II. Ludwig'in büyükbabasının başını belaya sokup tahtı bırakmasına neden olan ünlü fahişe Lola Montez'in eski evine çok yakındı. Bu bağlantının kendisine de bulaşabileceği uyarısı yapıldığında Wagner yalnızca alay

ıltı. "Ben Lola Montez değilim," dedi. Ama kısa süre içinde Münihliler, Wagner'e akıtılan hediye ve bağışlara kızmaya başladılar ve ona bir lakap taktılar: "İkinci Lola" veya "Lolette." Bilinçsiz olarak Lola'nın izlerini takip etmeye başladı; müsrifçe para harcıyor, müziğin dışındaki işlere karışıyor, hatta politikaya burnunu sokuyor ve kabine randevuları konusunda krala tavsiyelerde bulunuyordu. Bu arada Ludwig'in Wagner için duyduğu sevgi çok yoğun ve bir krala uygun değildi, tıpkı büyükbabasının Lola Montez için duyduğu sevgi gibi.

Sonunda Ludwig'in bakanları kendisine bir mektup yazdılar. "Majesteleri tarihi önem taşıyan bir yol ayrımında bulunuyorlar. Sadık insanlarınızın sevgi ve saygısıyla Robert Wagner'in 'arkadaşlığı' arasında seçim yapmak zorundasınız." 1865 yılı Aralık ayında Ludwig arkadaşından gitmesini ve bir daha hiç dönmemesini istedi. Wagner dikatsiz bir biçimde Lola Montez'in yansımasına koymuştu kendini. Bir kez bu hale geldikten sonra yaptığı her şey Bavyeralılara o korkunç kadını hatırlatır olmuştu ve bu konuda yapabileceği hiçbir şey yoktu.

Bu tür çağrışımlardan veba gibi kaçın. Yansıtılmış durumlarda yansımalar ve size bağlanacak olan çağrışımlar üzerinde çok az kontrolunuz vardır ya da hiç yoktur ve kontrolunuz dışındaki her durum tehlikelidir. Bu kişi ya da olayın olumlu çağrışımları olsa bile onlara ulaşamazsınız, çünkü geçmiş bugünden daha iyi gibi görünür. Eğer insanların sizi geçmişteki bir olay ya da kişiyle bağdaştırdığını farkerseniz kendinizi o anıdan kurtaracak ve yansımayı parçalayacak her şeyi yapın.

YASA 45

DEĞİŞİMİN GEREKLİ OLDUĞUNU ÖĞÜTLEYİN AMA ANİ VE BÜYÜK DEĞİŞİMLERDEN KAÇININ

HÜKÜM

Herkes soyut olarak değişimin gereğini anlar, ancak gündelik düzeyde insanlar alışkanlıklarına bağlı yaratıklardır. Çok fazla yenilik travmatiktir ve isyana neden olur. Eğer bir güç konumunda ye niyseniz ya da güç tabanı oluşturmaya çalışan bir yabancıysanız işlerin eski yapılış şekillerine saygı duyduğunuzu gösterin. Değişim gerekiyse geçmişin yumuşak bir şekilde iyileştirilmesiymiş gibi gösterin.

YASAYI ÇİĞNEMEK

1520 yılının başlarında İngiltere kralı VIII. Henry karısı Catherine Aragon'dan boşanmaya karar verdi, çünkü kendisine bir erkek evlat veremiyordu, ayrıca genç ve çekici Anne Boleyn'e âşık olmuştu. Papa II. Clement boşanmaya karşıydı ve kralı aforoz etmekle tehdit etti. Kralın en güçlü bakanı Kardinal Wolsey de boşanmak için bir neden göremiyordu; kralı böylesine isteksizce desteklemesi konumuna ve kısa sürede de hayatına mal oldu.

Henry'nin kabinesindeki bir adam, Thomas Cromwell, kralın yalnızca boşanma arzusunu desteklemekle kalmadı, gerçekleştirmek için bir de fikir attı ortaya: geçmişle bağları tamamen koparmak. Roma'yla bağları kopararak ve kendini yeni kurulan İngiliz Kilisesi'nin başı yapı-

rak Catherine'den boşanıp Anne'le evlenebilirdi. 1531 yılına kadar Henry bunu tek çözüm olarak gördü. Cromwell'i bu basit, ama harika fikri için ödüllendirmek amacıyla bir nalbantın oğlu olan bu adamı kraliyet meclis üyesi yaptı. 1534'e kadar Cromwell kralın sekreteri oldu ve tahtın arkasındaki güç olarak İngiltere'nin en güçlü adamı haline geldi. Ama Cromwell için Roma'yla bağları koparmak kralın bedensel arzularının doyurulmasının ötesine geçiyordu. Katolik Kilisesi'nin çöküşü ve varlığının kralla hükümetin eline geçişiyle İngiltere'de yeni bir Protestan düzen hayal ediyordu. Aynı yıl içinde İngiltere'deki kiliselerin ve manastırların tam olarak incelenmesini başlattı. Ve ortaya çıktığına göre kiliselerin yüzyıllardır biriktirdiği paralar onun hayal ettiğinden çok daha büyüktü; casusları ve ajanları şaşırtıcı rakamlarla ortaya çıkarıyorlardı.

Cromwell hilelerini mantıklı göstermek için İngiliz manastırlarının yolsuzluğuna, gücü istismar etmelerine, hizmet etmeleri gereken insanları sömürmelerine dair hikâyeler yaydı ortalığa. Manastırları kapatmak için parlamentonun desteğini alarak mal varlıklarını ele geçirmeye ve birer birer kapatmaya başladı. Aynı zamanda reformları dini törenlerle tanıtarak ve Katolikliğe bağlı kalanları cezalandırarak Protestanlığı zorla kabul ettirmeye başladı. Neredeyse bir gecede İngiltere yeni bir resmi dine dönmüştü.

Ülkeyi bir terör dalgası kapladı. Bazı insanlar reformlardan önce son derece güçlü olan Katolik Kilisesi'nin uygulamalarından dolayı acı çekmişti, ama çoğu İngilizin Katoliklikle ve rahatlatıcı geleneksel ayinleriyle güçlü bağları vardı. Kiliselerin yıkılışını, Meryem Ana ve azizlerin resimlerinin parçalanışını, vitraylı camların kırılışını ve kilisenin hazinesine el konuşunu dehşet içinde seyrediyorlardı. Zor durumlarda imdatlarına yetişen manastırlar olmayınca yoksullar sokaklara döküldüler. Dilenci sınıfının sayısı eski keşişlerin katılımıyla daha da arttı. Üstüne üstlük Cromwell bu dini reformlar için yüksek vergiler koydu.

1535 yılında Kuzey İngiltere'de şiddetli isyanlar Henry'yi tahtından indirmekle tehdit etti. Ertesi yıla kadar asileri bastırdı, fakat Cromwell'in reformlarının bedelini de ödemeye başladı. Kralın kendisi bu

kadar ileri gitmeyi düşünmemişti hiç, yalnızca boşanmak istemişti. Artık kralın Cromwell'in yasakladığı vaftiz ve diğer törenleri iade ederek reformları yavaşça geriye almaya başlamasını seyretme sırası Cromwell'deydi.

Gözden düşmeye başladığını sezen Cromwell 1540'da son bir zar atışıyla Henry'nin gözüne yeniden girmeye karar verdi. Krala yeni bir eş bulacaktı. Henry'nin üçüncü karısı Jane Seymour birkaç yıl önce ölmüştü ve yeni genç bir kraliçe arıyordu. Onu bulan Cromwell oldu: Alman prensesi ve Cromwell için en önemlisi de bir Protestan olan Anne of Cleves. Cromwell'in görevlendirmesiyle ressam Holbein, Anne'in gururunu okşayan bir tablo yaptı; Henry tabloyu görünce âşık olup onunla evlenmeyi kabul etti. Cromwell yeniden kralın gözüne girmiş gibiydi.

Bununla birlikte, ne yazık ki, Holbein'in tablosu son derece idealleştirilmişti ve kral prensesle tanıştığında hiç memnun kalmadı. Cromwell'e karşı öfkesine -önce kötü tasarlanmış reformları, şimdi de kendisine çekici olmayan Protestan bir eş bulunduğu için- artık hâkim olamıyordu. O yılın haziran ayında Cromwell tutuklandı, aşırı Protestan ve sapkın oluşu yüzünden yargılanıp Kule'ye gönderildi. Altı hafta sonra geniş ve coşkulu bir kalabalığın önünde cellat kafasını kesti.

Yorum

Thomas Cromwell'in basit bir fikri vardı: Kilisenin gücünü ve zenginliğini dağıtmak ve İngiltere'de Protestanlık için temel hazırlamaktı. Ve bunu acımasızca kısa bir süre içinde yapacaktı. Hızlı reformlarının acı ve kızgınlığa neden olacağını biliyordu, ama bu duyguların birkaç yıl içinde yok olacağını düşünmüştü. Daha da önemlisi, kendisini değişimle özdeşleştirerek yeni düzenin lideri olacak, kralı kendisine bağımlı hale getirecekti. Ama bu stratejide bir sorun vardı: masanın kenarlarına çok sert vuran bir bilardo topu gibi onun reformları da geri tepmiş ve kontrolden çıkmıştı.

Güçlü reformlar başlatan bir adam çoğu kez herhangi bir memnuniyetsizliğin günah keçisi haline gelir. Ve sonunda reformlarına kar-

şı gösterilen tepkiler onu tüketir, çünkü değişim kendi iyiliği için bile olsa insanoğlu için rahatsızlık vericidir. Dünya her zaman güvensizlikle dolu olduğundan daha rahat kılmak için tanıdık yüzlere tutunur, alışkanlıklar ve gelenekler geliştiririz. Değişim hoş olabilir, hatta bazen soyut olarak arzu edilebilir, ama çok fazla değişim kaygı yaratır, o da düzeyin altında fokurdar ve sonunda patlar.

Asla etrafınızdakilerin muhafazakârlıklarını küçümsemeyin. Güçlü ve kemikleşmiştir. Yeni bir fikrin baştan çıkararak büyüsünün mantığınıza gölgelemesine izin vermeyin. İnsanların dünyayı sizin gibi görmelerini sağlayamayacağınız gibi, onları acı dolu değişimlerle geleceğe zorla sokamazsınız. İsyan edeceklerdir. Eğer reform gerekiyorsa ona karşı tepki bekleyin; değişikliği gizlemenin ve zehiri tatlandırmanın yollarını bulun.

NOEL NEREDEN GELİYOR

Yeni yılı kutlamak eski bir gelenektir. Romalılar 17 ve 23 Aralık tarihleri arasında hasat tanrısı Satürn'e adanan festivali, Saturnalia'yı kutlardı. Yılın en keyifli festivali olurdu bu. Bütün çalışma ve ticaret durur, caddeler kalabalık ve karnaval atmosferiyle dolardı. Köleler geçici olarak serbest bırakılır ve evler defne dallarıyla süslenirdi.

İnsanlar birbirlerini ziyaret eder, hediyeler getirirlerdi.

İsa'nın doğumundan çok uzun zaman önce Yahudiler sekiz günlük Işık Festivali'ni [aynı dönemde] kutlardı. Ayrıca Almanların da yalnızca yaz ortasında değil, güneşin yeniden doğuşunu kutladıkları ve bereket tanrıları Wotan'la Freyja, Donar'la (Thor) Frey'e saygılarını sundukları, kışın en uzun gününde de büyük bir festival düzenlediklerini inanılırdı. İmparator Konstantin (M.S. 306-337) Hristiyanlığı Roma'nın imparatorluk dini olarak ilan ettikten sonra bile, ışık ve bereket öğeleri Hristiyanlık öncesi kış ortası kutlamalarının önemli bir parçası olarak kaldı. 274 yılında Roma imparatoru (M.S. 214-275) Aurelian resmi bir güneş-tanrı Mithras kültü oluşturarak doğumgünü olan 25 aralığı milli tatil ilan etti. Ari ışık tanrısı, Mithras kültü Persia'dan Anadolu, Yunanistan, Roma ve Almanya topraklarının yanısıra İngiltere'ye kadar yayıldı. Çok sayıda tapınak kalıntısı bu tanrının, özellikle Romalı lejyonlardan bereket,

barış ve zafer getiren olarak gördüğü saygının büyüklüğünü göstermektedir. Bu yüzden M. S. 354'te Papa Liberius'un (352-366) başkanlığında Hristiyan kilisesinin Mithras'ın doğumgününü seçerek 25 aralığı Hazreti İsa'nın doğumgünü olarak ilan etmek zekice bir hareketti.

Neue Zürcher Zeitung, Anne-Susanne Rischke, 25 Aralık 1983

YASAYA UYMAK

Mao Tse-tung 1920'lerde genç bir komünistken Çin'de Komünistlerin zaferinin ne kadar düşük bir olasılık olduğunu bütün arkadaşlarından daha iyi biliyordu. Sayılarının azlığı, askeri deneyim eksikliği ve küçük silah cephaneleriyle, Çin'in yoğun köylü nüfusunu kazanmadıkça Komünist Parti'nin başarı umudu yoktu. Ama Çinli köylülerden daha muhafazakâr, gelenekleri daha kökleşmiş kimse var mıydı? Dünyanın en eski uygarlığı ihtilal ne kadar şiddetli olursa olsun gücünü asla yitirmeyecek bir tarihe sahipti. Konfüçyüs'ün fikirleri 1920'lerde filozofun hayatta olduğu altıncı yüzyıldaki kadar canlıydı. Mevcut sistemin baskısına rağmen köylü kesim komünizmin bilinmezliği için geçmişin derine kök salmış değerlerinden vazgeçer miydi?

Mao'nun gördüğü şekliyle çözüm basit bir aldatmacadan ibaretti: İhtilali geçmişin örtüleriyle gizle, insanların gözlerinde rahatlatıcı ve yasal görünmesini sağla. Mao'nun en sevdiği kitaplardan biri, Çinli Robin Hood ve haydut çetesinin yozlaşmış monarşiyle mücadeleleri sırasındaki kahramanlıklarını anlatan çok popüler ortaçağ Çin romanı *Suyun Sınırı*'ydi. Çin'de Mao zamanında aile bağları her türlü bağdan üstündü, çünkü Konfüçyüs'çü baba ve en büyük oğulun hiyerarşisi sağlam bir şekilde yerinde duruyordu; ama *Suyun Sınırı* daha üstün bir değeri anlatıyordu: haydut çetelerinin içindeki dostluk bağları, insanları kandan öte bağlayan davanın soyluluğu. Romanın mazlumu desteklemeye bayılan Çinliler üzerindeki duygusal yankıları büyük oldu. O halde Mao mücadelesini zulüm gören köylülerle kötü imparator arasındaki ebedi çatışmaya benzeterek, devrimci ordusunu *Suyun Sını-*

rı'ndaki haydut çetesinin bir uzantısı olarak sunacaktı tekrar tekrar. Geçmişin komünist davayı sarmalayıp meşru hale getirmesini sağladı; köylüler geçmişte kökleri olan bir grupla kendilerini rahat hisseder, hatta desteklerdi.

Parti iktidara geldikten sonra bile Mao partiyi geçmişle bağdaştır-maya devam etti. Kendini kitlelere Çinli Lenin olarak değil, sevilen *Üç Krallığın Öyküsü* adlı tarihi romanda göze çarpan biçimde öne çıkan üçüncü yüzyılda yaşamış olan strateji uzmanı modern Chuko Liang olarak sundu. Liang büyük bir generalden çok daha öteydi; şairdi, filozoftu ve ahlaki dürüstlük sembolüydü. Bu yüzden Mao kendisini stratejiyi felsefeyle karıştıran ve yeni ahlak kurallarını anlatan Liang gibi şair-savaşçı olarak sundu. Çin'in savaşçı devlet adamı geleneğinden gelen bir kahraman gibi gösterdi kendini.

Kısa süre içinde Mao'nun konuşma ve yazılarındaki her şey eski Çin tarihiyle bağlantılı hale geldi. Örneğin, üçüncü yüzyılda ülkeyi birleştiren büyük İmparator Ch'in'i hatırlatıyordu. Ch'in, Konfüçyüs'ün çalışmalarını yakmış, Çin Seddi'ni sağlamlaştırıp tamamlamış ve Çin'e adını vermişti. Ch'in gibi Mao da ülkeyi birleştirmiş ve baskıcı geçmişe karşı cesur reformlar yapmıştı. Ch'in geleneksel olarak iktidarı kısa süren şiddetli bir diktatör olarak görülüyordu; Mao'nun harika stratejisi bu durumu tersine çevirmek, Ch'in'i yeniden yorumlamak, yönetimini bugünün Çinli halkının gözünde makul göstermek ve Mao'nun kendisinin yarattığı yeni düzenin şiddetini haklı göstermek için onu kullanmaktı.

1960 yılındaki başarısız Kültürel Devrim'den sonra Mao'nun bir zamanlar en iyi arkadaşı olan Lin Piao'nun en büyük düşmanı olduğu Komünist Parti'de bir güç mücadelesi başladı. Kendi felsefesiyle Lin'inki arasındaki farkı kitlelere duyurmak için Mao bir kez daha geçmişi kullandı; rakibini, onun sürekli olarak alıntılar yaptığı Konfüçyüs'ün temsilcisi olarak sundu. Ve Konfüçyüs geçmişin muhafazakârlığını ifade ediyordu. Öte yandan Mao kendisini, Han-fei-tzu'nun yazılarında örneklenen ve Legalizm olarak bilinen antik felsefi hareketle bağdaştırdı. Legalistler, Konfüçyüs'ün ahlaki kurallarını küçümsüyorlardı; yeni bir düzen yarat-

mak için şiddetin gereğine inanıyorlardı. Güce tapıyorlardı. Mao mücadelede kendisine ağırlık kazandırmak amacıyla, gençleri eski kuşağa karşı çılgınca bir isyana sürüklemek için Konfüçyüs'çülüğün konularını Legalizme karşı kullanarak Konfüçyüs aleyhinde ülke çapında bir propaganda başlattı. Bu görkemli içerik oldukça sıradan bir güç mücadelesini kuşattı; Mao bir kez daha kitlelerin desteğini ve rakiplerine karşı zafer kazandı.

Yorum

Kimse geçmişe karşı Çinlilerden daha derin bağlarla bağlı değildir. Reformun önündeki bu büyük engelin karşısında Mao'nun stratejisi çok basitti: Geçmişe karşı mücadele etmek yerine bunu kendi lehine çevirdi, radikal Komünistleri Çin tarihindeki romantik kişilerle bağdaştırdı. *Üç Krallık Savaşı* hikâyesini Birleşik Devletler, Sovyetler Birliği ve Çin arasındaki mücadeleye göre kurgulayarak kendine Chuko Liang rolünü verdi. Çinlilerin hayran olacak bir baba figürü olmadan yapamadıklarını anlayarak imparatorların yaptığı gibi kitlelerin kültvâri hayranlığını hoş karşıladı. İleriye Doğru Büyük Adım'la korkunç bir hata yaptıktan sonra (modernleşmeyi ülkeye zorla sokmaya çalışıp kötü bir şekilde başarısız olmuştu) bu hatayı bir daha tekrarlamadı. O andan itibaren kökten değişimler geçmişin rahat giysileriyle örtülmeliydi.

Alınacak ders basittir: Geçmiş güçlüdür. Daha önce olanlar daha büyük görünür; alışkanlık ve tarih her eyleme bir ağırlık kazandırır. Bunu kendi lehinize kullanın. Tanıdık olanı yaktığınızda bir boşluk yaratırsınız; insanlar bu boşluğu doldurmak için hücum edecek olan kargaşadan korkarlar. Ne pahasına olursa olsun böyle bir korku yaratmaktan kaçınmalısınız. Ne kadar uzak olursa olsun rahatlatıcı ve tanıdık bir varlık yaratmak için geçmişten ağırlık ve meşruluk ödünç alın. Böylesi eylemlerinize romantik çağrışımlar kazandıracak, mevcudiyetinize katkıda bulunacak ve girişimde bulunduğunuz değişimin yapısını gizleyecektir.

Yeni bir düzeni başlatmak ve sürdürmekten daha zor olan, başarı şansı daha düşük ve idare etmesi daha tehlikeli olan bir şey yoktur.
Niccolo Machiavelli, 1469-1527

GÜCÜN ANAHTARLARI

İnsan psikolojisi birçok ikiliği içinde barındırır. Bunlardan biri, insanların değişimin gerektiğini anlamalarına, kurumlar ve bireyler için arasına yenilenmenin ne kadar önemli olduğunu bilmelerine rağmen kendilerini kişisel olarak etkileyen değişimler karşısında rahatsız olmalarıdır. Değişimin gerektiğini bilirler ve yenilik can sıkıntısından kurtulmalarını sağlar, fakat derinlerde bir yerde geçmişe tutunurlar. Soyutta değişirler veya yüzeysel bir değişimi arzularlar, ama özdeki alışkanlıklarını bozan bir değişim onları derinden rahatsız eder.

Hiçbir devrim ona karşı güçlü bir tepki olmadan gerçekleşmez, çünkü uzun vadede yarattığı boşluk bu tür boşlukları bilinçsiz olarak ölüm ve kargaşayla bağdaştıran insan için çok rahatsız edicidir. Değişim ve yenilenme fırsatı insanları devrim tarafına doğru çeker, ancak coşkuları bir kez yok oldu mu, ki bu olacaktır, kesin bir boşlukla kalırlar. Geçmişe özlem duyarak gizlice geri dönmek için açık bir kapı bırakırlar.

Machiavelli'ye göre, değişiklik vaaz eden ve getiren bir peygamber silaha sarılarak hayatta kalabilir. Kitleler kaçınılmaz bir şekilde geçmişe özlem duyarken güç kullanmaya hazırlıklı olmalıdır. Ama silahlı bir peygamber eğer derhal eskilerin yerini alacak yeni bir değerler grubu ve törenleri yaratmaz ve değişimden korkanların kaygılarını yatıştırmazsa uzun ömürlü olmaz. Bir tür dolandırıcılık oyunu oynamak daha kolay ve daha kansızdır. İstedığınız kadar değişim konusunda vaaz verin, hatta reformlarınızı gerçekleştirin, ama eski olayların ve geleneklerin rahatlatıcı görünümünü verin onlara.

Çinli imparator Wang Mang insanların düzen için yanıp tutuştukları, ki bu düzen Konfüçyüs tarafından temsil edilmişti kendilerine, büyük bir tarihi kargaşa döneminde ortaya çıkmıştı. Bununla birlikte, iki

yüzyıl kadar önce İmparator Ch'in, Konfüçyüs'ün yazılarını yaktırmıştı. Birkaç yıl sonra bazı metinlerin mucizevi bir şekilde kurtulduğuna, bir alimin evinde saklı olduğuna dair bir söylenti yayıldı ortalığa. Bu metinler gerçek olamazdı, ama Wang'a istediği fırsatı sağladı. Önce onlara el koydu, sonra yazıcılarının ülkeye kabul ettirmek istediği değişimi destekleyecek bölümleri aralara sıkıştırılmalarını sağladı. Metinleri dağıttıktan sonra Konfüçyüs, Wang'ın reformlarını onaylamış gibi göründü ve insanlar kendilerini daha rahat hissettiler ve reformları daha kolay bir şekilde kabul ettiler.

Şunu anlamalısınız: Geçmişin ölü ve gömülmüş olduğu gerçeği size onu yeniden yorumlama özgürlüğünü verir. Davanızı desteklemek için olgularda ufak tefek değişiklikler yapın. Geçmiş içine sizin satırlarınızı ekleyebileceğiniz bir metindir.

Eski bir unvanı kullanmak veya bir grubun sayısını aynı tutmak gibi basit bir hareket sizi geçmişe bağlayacak ve sizi tarihin yetkisiyle destekleyecektir. Machiavelli'nin kendisinin gözlemlediği üzere Romalılar bu hileyi monarşiyi cumhuriyete çevirdiklerinde kullandılar. Kralın yerine iki devlet başkanı getirmiş olabilirler, ama krala on iki subay hizmet ettiği için başkanlara hizmet etmek üzere aynı sayıyı korudular. Kral yılda bir kez halkı heyecanlandıran büyük bir gösteriyle bir kurban töreni sergilerdi; cumhuriyet bu uygulamayı da korudu, yalnızca "Kralın Kurbanı" adını verdikleri özel bir törene dönüştürdüler. Bu ve benzeri jestler halkı tatmin etti ve monarşinin geri dönmesi için bağırıp çağırımlarına engel oldu.

Değişimi gizlemedeki bir başka strateji, gürültülü ve halka açık olarak geçmişin değerlerine destek gösterilerinin sergilenmesidir. Gelenekler konusunda aşırı tutucu görünün, geleneklere ne kadar aykırı olduğunuzu çok az kişi farkedecektir.

Rönesans Floransa'sının yüzyıllık yaşındaki bir cumhuriyeti vardı ve geleneklerini bozan herkesten şüpheleniyordu. Cosimo de' Medici cumhuriyetin coşkulu bir taraftarı gibi görünürken gerçekte ülkeyi varlıklı ailesinin kontrolü altına almak için çalışıyordu. Medici'ler şeklen

cumhuriyet görüntüsünü koruyorlardı; özde ise güçsüzleştiriyorlardı. Geleneğin bekçisiymiş gibi görünürken sessizce radikal bir değişimi gerçekleştirdiler.

Bilim kendini tutuculuktan ve alışkanlığın mantıksızlığından korur görünen bir gerçeği aradığını iddia eder. Bu, yenilik kültürüdür. Fakat Charles Darwin evrim fikirlerini yayınladığında dini otoritelerden çok diğer bilim adamlarından itiraz geldi. Kuramları çok fazla önyargıya meydan okuyordu. Bağışıklık sistemi konusundaki radikal yenilikleriyle Jonas Salk da aynı duvara çarpmıştı, tıpkı fiziği tamamen değiştiren Max Planck gibi. Planck daha sonra karşı karşıya kaldığı bilimsel itirazları yazdı. "Yeni bilimsel gerçek rakiplerini ikna ederek ve ışığı görmelerini sağlayarak zafer kazanmıyor, daha çok, rakipler sonunda ölüyor ve yeni kuşak tanıdık olduğu bir şeyle büyüyor."

Doğuştan gelen bu tutuculuğa cevap saray mensubunun oyununu oynamaktır. Bilimsel kariyerinin başlangıcında Galileo bunu yaptı; daha sonra daha yüzleşmeci hale geldi ve bunun bedelini ödedi. Bu yüzden geleneğe sözde destek verin. Devriminizde geçmişe dayanır gibi gösterilebilecek öğeleri tanımlayın. Doğru şeyleri söyleyin, uyum gösterisi yapın ve bu arada kuramlarınızın radikal çalışmayı yapmalarını sağlayın. Görüntülerle oynayın ve geçmiş protokole saygı duyun. Bu her alan için geçerlidir, bilim bir istisna değildir.

Son olarak, güçlü insanlar dönemin ruhuna dikkat ederler. Eğer reformları o dönemin çok ötesindeyse çok az kişi anlayacaktır. Bu nedenle kaygı doğuracak ve yanlış yorumlanacaklardır. Yaptığınız değişimler olduğundan daha az yenilikçi gibi görünmelidir. İngiltere sonunda Cromwell'in arzuladığı gibi Protestan bir ülke haline geldi, ama kademeli evrim yüzyıldan uzun sürdü.

Dönemin havasını izleyin. Eğer fırtınalı bir dönemde çalışıyorsanız geçmişe, rahatlığa, geleneğe ve geleneksel törenlere dönüş vaazları vererek güç kazanabilirsiniz. Öte yandan durgunluk dönemlerinde reform ve devrim kartınızı oynayın, ama kıskırttığınız şeylere karşı uyanık olun. Devrimi bitirenler ender olarak başlatanlardır. Görünüşlerle oy-

nayarak ve yeniliklerinizi geçmiş üzerine inşa ederek, karşılaşacağınız kaçınılmaz tepkilerden önce davranmadığınız takdirde bu tehlikeli oyunda başarılı olamazsınız.

İmaj: Kedi. Alışkanlık yarattığı, tanıdık olanın sıcaklığına bayılır. Alışılmış hareketlerini bozup alanını karıştırırsanız kontrol edilemez ve psikotik hal alır. Alıştığı hareketlerini destekleyerek yaptırın. Eğer değişim gerekiyorsa kediyi geçmişin kokusunu canlı tutarak aldatın; tanıdığı nesnelere stratejik yerlere koyun.

Otorite: Bir devletin hükümetinde reform yapmayı arzulayan ya da bunun için girişimde bulunan ve bunun kabul edilmesini isteyen kişi en azından eski şekillere benzerliği korumalıdır; böylelikle kurumlar eskisinden tamamen farklı olsa da insanlara bir değişiklik olmamış gibi görünür. İnsanların büyük çoğunluğu sanki gerçekmiş gibi görünüşten tatmin olurlar (Niccolo Machiavelli, 1469-1527).

Geçmiş uygun gördüğünüz şekilde kullanılacak bir cesettir. Eğer geçmişte olanlar sert ve acı vericiyse kendinizi geçmişle bağdaştırmanız özkıyıma yöneliktir. Napoleon iktidara geldiğinde Fransız İhtilali herkesin zihninde yeniydi. Eğer inşa ettiği saray XVI. Louis ve Marie-Antoinette'inkiyle bir benzerlik taşıyorsa saray mensupları bütün zamanlarını kelleleri için endişelenerek geçirirlerdi. Napoleon bunun yerine akli başındalığını ve gösteriş yapmadığını gösteren bir saray kurdu. Çalışma ve askeri erdemlere değer verdiği bir adamın sarayiydi bu. Bu yeni şekil uygun ve güven-vericiydi.

Başka bir deyişle, zamana dikkat edin. Ama şunu anlayın: Geçmişten büyük bir farklılık yaratırsanız ne pahasına olursa olsun boşluk görüntüsünden kaçının, yoksa korku yaratırsınız. Çirkin bir yakın tarih bile boşluğa tercih edilir. Bu boşluğu hemen yeni geleneksel törenler ve şekillerle doldurun. Bunlar insanları yatıştırarak ve tanıdık hale gelerek kitleler arasındaki konumunuzu güvence altına alacaktır.

Son olarak söylemeliyiz ki, sanat, moda ve teknoloji, gücün geçmişten bir kopuş yaratmaktan ve gelişmiş görünmekten geldiği alanlar gibi görünürler. Gerçekten böyle bir strateji büyük güç getirebilir, fakat birçok tehlikesi de vardır. Yeniliklerinizin bir başkası tarafından aşılması kaçınılmazdır. Çok az kontrolunuz vardır, daha genç ve canlı birisi aniden yeni bir yöne girer ve sizin dün cesurca yaptığınız yeniliğin bugün tatsız ve sıkıcı görünmesine neden olur. Sonsuza dek birbirine yetişmece oynarsınız; gücünüz önemsiz ve kısa ömürlüdür. Gücünüzü daha sağlam bir şeyin üzerine inşa etmeyi istersiniz. Geçmiş kullanmak, geleneklerde ufak tefek değişiklikler yapmak, altüst etmek için gelenek göreneklerle oynamak yaratımınıza geçici bir cazibeden fazlasını katacaktır. Baş döndürücü değişiklik süreçleri, geçmişe özlemin kaçınılmaz olarak geri döneceği gerçeğini gizleyecektir. Sonuç olarak, geçmiş kendi amaçlarınız için kullanmak onu tamamen kesip atmaktan -boş ve kendini yıkmaya yönelik bir harekettir bu- daha fazla güç kazandıracaktır size.

YASA 46

ASLA ÇOK MÜKEMMEL GÖRÜNMEYİN

HÜKÜM

Başkalarından daha iyi görünmek her zaman tehlikelidir, ama en tehlikelisi hiçbir hatası ya da zayıflığı yokmuş gibi görünmektir. Kıskançlık sessiz düşmanlar yaratır. Kıskançlığı azaltmak, daha insani ve yaklaşılabilir görünmek için arasıra hata yapmak ve zararsız kusurları kabul etmek akıllıcadır. Yalnızca tanrılar ve ölümler cezasını çekmeden mükemmel görünebilirler.

YASAYI ÇİĞNEMEK

Joe Orton her ikisinin de oyunculuk öğrencisi olarak 1953'te kayıt oldukları Londra Dramatik Sanatlar Kraliyet Akademisi'nde Kenneth Halliwell'le tanıştı. Kısa sürede sevgili oldular ve aynı eve taşındılar. O sırada yirmi beş yaşında olan Halliwell, Orton'dan yedi yaş büyüktü ve daha kendine güvenli görünüyordu; ama ikisi de aktör olarak fazla yetenekli değildi; mezun olduktan sonra Londra'daki rutubetli bir apartman dairesine yerleştiler ve oyunculuktan vazgeçip yazar olarak birlikte çalışmaya karar verdiler. Halliwell'in aldığı miras ikisinin de birkaç yıl çalışmadan yaşamasına yetiyordu ve başlangıçta yazdıkları hikâyelerin ve romanların ardındaki itici güç de oydu; o Orton'a söylüyor, Orton metinleri yazıyor, arasıra kendi fikirlerini veya satırlarını ekliyordu. İlk çabaları yayınevlerinden biraz ilgi gördü, ama sonra bu ilgi söndü. Vaat ettikleri umut bir yere götürmüyordu.

Sonunda paraları bitti ve çift iş aramak zorunda kaldı. Birlikte çalışmalarını daha az coşkulu ve daha enderdi artık. Gelecek karanlık görünüyordu.

1957'de Orton kendi başına yazmaya başladı, ama sevgililer beş yıl sonra düzinelerce kütüphane kitabını tahrif etme yüzünden altı aylığına hapse girene kadar yazar kişiliğini bulamadı (belki bu rastlantı değildi: O ve Halliwell dokuz yıldır ilk kez ayrılmışlardı). Hapisten İngiliz sosyetesini için duyduğu küçümsemeyi fars şeklinde tiyatro oyunları ile ifade etmeye kararlı olarak çıktı. O ve Halliwell tekrar aynı eve taşındılar, ama bu kez roller değişmişti. Orton yazarken fikir sunmak ve yorumlarda bulunmak Halliwell'e düşmüştü.

1964'te Joe Orton *Bay Sloane'ı Eğlendirmek* adlı oyununu tamamladı. Oyun Londra West End'de oynadı ve harika eleştiriler aldı. Birdenbire muhteşem bir yazar çıkmıştı ortaya. Artık başarı baş döndürücü bir hızla birbiri ardına geliyordu. Orton 1966'da *Ganimet* adlı oyunuyla büyük bir başarı sağladı ve giderek tutulmaya, kısa sürede her yerden iş yağmaya başladı. Orton'un, kendilerine bir film senaryosu yazması için cömert bir ödeme yapan Beatles dahildi bunlara. Her şey yukarıyı işaret ediyordu, Orton'un, Kenneth Halliwell'le olan ilişkisi dışında her şey. Çift hâlâ birlikte yaşıyorlardı, ama Orton başarılı oldukça Halliwell bozulmaya başlamıştı. Sevgilisinin dikkatin odağı oluşunu izlerken bir oyun yazarının bir tür asistanı haline gelmenin verdiği aşağılık duygusunu yaşıyordu. 1950'lerde parasıyla Orton'u desteklemişti, şimdi Orton onu destekliyordu. Bir partide veya arkadaşlar arasında insanlar doğal olarak Orton'a yöneliyorlardı, çekiciydi ve ruh hali neredeyse her zaman canlıydı. Yakışıklı Orton'un aksine Halliwell kel ve sakardı, savunmacı oluşu insanların ondan uzak durmasına neden oluyordu.

Orton'un başarısıyla çiftin ilişkisi gittikçe daha da kötüledi. Halliwell'in ruh hali birlikte yaşamalarını olanaksız kılıyordu. Orton ondan ayrılmayı istediğini söylemiş ve çok sayıda başka ilişki yaşamıştı, ama sonunda hep eski dostuna ve sevgilisine dönmüştü. Halliwell'e bir ressam olarak kariyerine başlamasına yardımcı olmaya çalıştı, hatta

çalışmalarını sergilemesi için bir galeri bile ayarladı, fakat sergi bir fiyaskoydu ve bu yalnızca Halliwell'in aşağılık duygusunu arttırmaya yaramıştı. 1967 yılı Mayıs ayında çift birlikte kısa bir tatil için Tangier, Fas'a gittiler. Yolculuk sırasında Orton günlüğüne şunları yazmıştı: "Oturup ne kadar mutlu olduğumuzdan konuşuyoruz. Ve kuşkusuz uzun süremeyeceğinden. Bedelini ödemek zorundaydık. Belki de çok fazla mutlu olduğumuz için uzak bir felaketten etkilenecektik. Genç, iyi görünüşlü, sağlıklı, ünlü, nispeten zengin ve mutlu olmak kesinlikle doğaya aykırı."

Halliwell dışta Orton kadar mutlu görünüyordu. İhteyse hiddetten köpürüyordu. Ve iki ay sonra 10 Ağustos 1967'de Kenneth Halliwell, Orton'un *Uşağın Gördüğü* (kuşkusuz başyapıtıydı) adlı eserine son düzeltmeleri yapmasına yardım ettikten sonra sabah erkenden başına çekiçle arka arkaya darbe indirerek Joe Orton'u öldürdü. Sonra yirmi bir tane uyku ilacı içip intihar ederken geride şöyle bir not bıraktı: "Orton'un günlüğünü okursanız her şey anlaşılır."

AÇĞÖZLÜ ADAMLA KISKANÇ ADAMIN HİKÂYESİ

Açğözlü adamla kıskanç adam bir kralla karşılaşır. Kral onlara, "İkinizden biri benden bir şey isteyebilir ve ona verebilirim, ama aynı şeyden diğerinize iki katı vermek kaydıyla," der. Kıskanç adam kendisinin aldığından iki katı fazla alacağı için arkadaşını kıskanıp ilk seçen olmak istemez ve açğözlü adam da ilk seçen olmak istemez, çünkü sahip olunacak ne varsa kendisinin olsun istiyordu. Sonunda açğözlü olan adam kıskanç adamı ilk seçimi yapması için zorlar. Böylece kıskanç adam kraldan bir gözünü çıkarmasını ister. Yahudi Kıssaları, Yedi Ölümcül Günah, Solomon Schimmel, 1992

Yorum

Kenneth Halliwell kötüye gidişini akıl hastalığı olarak göstermeye çalışmıştı, ama Joe Orton'un günlüğünün ona açıkladığı şey gerçektir: Hastalığının özündeki şey kıskançlıktı, saf ve basit kıskançlık. Halliwell'in gizlice okuduğu günlükler çiftin eş düzeyde çalıştıkları günlerini ve tanınma mücadelelerini anlatıyordu. Orton başarıyı yakaladıktan

sonra günlükler Halliwell'in içine kapanıp sürekli bir şeyler düşünmesini, partilerde yaptığı kaba yorumlarını, artan aşağılık duygusunu anlatır olmuştur. Orton bütün bunları kınamanın eşliğindeki bir küçümsemeyle yazmıştı.

Günlükler Halliwell'in, Orton'un başarısına karşı duyduğu huysuzluğu açık hale getirmişti. Sonunda onu tatmin edecek tek şey Orton'un kendi başına başarısızlığa uğramasıydı, belki başarısız bir oyun olabilirdi, böylece geçmişte yaptıkları gibi başarısızlıklarını birbirleriyle paylaşırlardı. Tersine gerçekleştiğinde -Orton daha başarılı ve popüler oldukça- Halliwell ikisini tekrar eşit hale getirecek şeyi yaptı. Ölümle eşitledi ikisini. Orton'un ölümüyle neredeyse arkadaşı kadar ünlü oldu, ölümünden sonra tabii.

Joe Orton sevgilisinin kötüye gidişini yalnızca kısmen anlayabilmişti. Halliwell'e resim sanatında bir kariyer edinmesi için yardım etmesi neler hissettiğini göstermişti: yardımseverlik ve suçluluk duygusu. Kendi başarısını küçümseyebilir, bazı hatalar yapabilir, Halliwell'in kıskançlığını giderebilir ya da sorunun aslını farkettikten sonra Halliwell'den bir yilandan kaçır gibi, ki gerçekten kıskançlık yılanıydı - kaçabilirdi. Kıskançlık birisini yiyip bitirirken yaptığınız her şey yalnızca kıskançlığın büyümesine ve günden güne daha da gelişmesine neden olur. Sonunda saldıracaktır.

Bir hayran kendini vererek mutlu olamayacağını düşündüğünden hayran olduğu şeyleri kıskanmayı seçer. Bu nedenle başka bir dil konuşur, gerçekten hayran olduğu şeyi aptal, tatsız ve acayip olarak adlandırır. Hayranlık kendini mutlulukla vermek, kıskançlıkta kendini mutsuzca kabul ettirmektir.

Soren Kierkegaard, 1813-1855

Yalnızca küçük bir azınlık hayat oyununda başarılı olabilir ve bu azınlık kaçınılmaz olarak kıskançlık yaratır çevrelerinde. Başarı sizi bulduğunda en fazla korkmanız gereken insanlar kendi çevrenizdekilerdir, arkada bıraktığınız arkadaşlar ve tanıdıklar. Aşağılık duygusu onları yiyip bitirir; başarınızı düşünmeleri yalnızca onların durağanlık duy-

gularını arttırır. Filozof Kierkegaard'ın "mutsuz hayranlık" adını verdiği kıskançlık kontrolü ele geçirir. Görmeyebilirsiniz, ama bir gün hissedersiniz; eğer kıskançlığı giderme stratejilerini, tanrısal başarılarından biraz feragat etmeyi öğrenirseniz bu durum değişir. Ya görkeminizi arasına bırakın, bilerek bir kusur, zayıflık veya kaygı ortaya koyun ya da başarınızı şansa bağlayın; veya yalnızca yeni arkadaşlar edinin. Kıskançlığın gücünü asla küçümsemeyin.

İnsanın yetenek ve becerilerini gizlemesi büyük bir yetenek ve beceri ister.

La Rochefoucauld, 1613-1680

YASAYA UYMAK

Floransa'nın zenginlik ve refahını borçlu olduğu tüccar sınıfı ve esnaf birliği, kendilerini soyluların baskısından koruyan bir cumhuriyet kurmuşlardı. Üst düzey mevkiler birkaç aydan fazla tutulamadığı için kimse uzun süreli bir hâkimiyete sahip olamıyordu ve bu politik grupların sürekli olarak kontrol için mücadele etmeleri anlamına gelse de sistem zorba hükümdarları ve darkafalı diktatörleri dışarda tutuyordu. Medici ailesi çok fazla dikkat çekmeden bu sistem içinde birkaç yüzyıl boyunca yaşamıştı. Eczacılar olarak mütevazı köklere sahiplerdi ve tipik orta sınıf vatandaşlarıydılar. Giovanni de' Medici'nin bankacılıktan orta karar bir servet kazandığı on dördüncü yüzyılın sonlarına kadar hesaba katılacak bir güç olarak ortaya çıkmamışlardı.

Giovanni'nin ölümü üzerine oğlu Cosimo aile işini devraldı ve bu konudaki yeteneğini hemen gösterdi. İşletme onun kontrolü altında gelişti ve Medici'ler Avrupa'daki en göze çarpan bankacı ailelerden biri olarak ortaya çıktılar. Ama Floransa'da bir rakipleri vardı. Şehrin cumhuriyetçi sistemine rağmen bir aile, Albizzi'ler, hükümetin kontrolünü tekeline almayı başarmış, önemli makamları kendi adamlarıyla doldurmalarına izin veren dostlar edinmişlerdi. Cosimo bununla savaştı, hatta Albizzi'lere üstü kapalı destek bile verdi. Aynı zamanda Albizzi'ler güçleriyle caka satarken Cosimo arka planda kaldı.

Bununla birlikte, sonunda Medici serveti aldırılmazlık edilemeyecek kadar büyüdü ve bu aileden gözü korkan Albizzi'ler 1433'te hükümetteki kollarını kullanarak cumhuriyeti devirme komploları kurma suçlamasıyla Cosimo'yu tutuklattılar. Albizzi grubundan bazıları Cosimo'nun idamını istiyordu, diğerleri bunun iç savaşa neden olacağından korkuyordu. Sonunda onu Floransa'dan sürgün ettiler. Cosimo bu cezaya karşı koymadı; sessizce şehri terketti. Bazen uygun zamanı beklemenin ve fazla dikkat çekmemenin daha iyi olduğunu biliyordu.

Sonraki yıl içinde Albizzi'lerin diktatörlük kurmakta olduklarına dair korku uyanmaya başladı. Bu arada zenginliğini lehine kullanan Cosimo sürgünden bile Fronsada'daki olaylar üzerinde etkisini kullanıyordu. Şehirde bir iç savaş çıktı ve 1434 yılı Eylül ayında Albizzi'ler iktidardan düşürülerek sürgüne gönderildiler. Cosimo hemen Floransa'ya döndü, konumunu onardı. Ama bu kez hassas bir durumla karşı karşıya kaldığını farkettiler. Eğer Albizzi'ler gibi hırslı görünürse sonunda işini tehdit eden itirazlara ve kıskançlığa neden olurdu. Öte yandan eğer kenarda oturursa Albizzi'ler gibi başka bir grubun yükselmesine ve başarıları yüzünden Medici'leri cezalandırmasına neden olurdu.

Cosimo sorunu iki şekilde çözdü: Anahtar konumundaki vatandaşların nüfuzunu satın almak için gizlice zenginliğini kullandı ve onunla olan bağlantılarını gizlemek için orta sınıf arasından dikkatlice seçilen bütün müttefiklerini yüksek hükümet makamlarına getirdi. Onun artan bu politik nüfuzundan şikâyet edenler vergi yoluyla baş eğmeye zorlandı veya malları Cosimo'nun banker müttefikleri tarafından ellerinden alındı. Cumhuriyet yalnızca ismen kalmıştı. Dizginler Cosimo'daydı.

Kontrolü ele geçirmek için gizlice çalışırken halkın önündeki Cosimo başka bir tablo çiziyordu. Floransa sokaklarında dolaşırken mütevazı bir şekilde giyiniyor, kendisine yalnızca bir uşak yardım ediyordu; yaşlılar ve yüksek makamda çalışan memurlarla karşılaşınca hürmetkâr bir şekilde selam veriyordu. At yerine katıra biniyordu. Floransa'nın dışişlerini otuz yıldan uzun bir süredir kontrol etmesine rağmen halk için önem taşıyan hiçbir konuda alenen konuşmuyordu. Yardım

derneklerine para bağışlıyor ve Floransa'nın tüccar sınıfıyla olan bağlarını sürdürüyordu. Floransa'lıların şehirden duydukları gururu besleyen her türlü kamusal binayı paraca destekliyordu. Fiesole yakınında kendisi ve ailesi için bir saray inşa ettirirken Brunelleschi'nin çizdiği şatafatlı tasarıları geri çevirip mütevazı Floransa kökenli Michelozzo tarafından çizilen sade yapıları seçti. Saray Cosimo'nun stratejisinin sembolüydü: dışta sadelik, içte zarafet ve gözalıcı bolluk.

Cosimo otuz yıllık idareden sonra 1464 yılında öldü. Floransa'lı vatandaşlar ona büyük bir mezar inşa etmek ve görkemli bir cenaze töreni yapmak istiyorlardı, ama o ölüm yatağında "herhangi bir şaşaa veya gösteri olmadan" gömülmek istedi. Altmış yıl kadar sonra Machiavelli, Cosimo'nun bütün prensler içinde en akıllısı olduğunu belirtti: "Çünkü her saat başı görünen olağandışı şeylerin bilinçli olarak yapılan ve hileyle örtülen şeylerden nasıl daha fazla kıskanıldığını biliyordu."

ENVY, AGLAUROS'A İŞKENCE EDER

Tanrıça Minerva, Envy'nin (Haset) evine gider, karanlık ve iğrenç çamurlu eve. Ev vadilerin derinliklerinde gizlenmiştir, güneş asla içine girmez, hiç rüzgâr esmez; dondurucu soğuğun içine işlediği, hiç ateşin yanmadığı, koyu karanlığa sarılı kasvetli bir ev... Minerva evin önünde durur... mızrağının ucuyla kapılara dokunur ve kapılar şiddetle açılıp Envy'İ ortaya çıkarır. Envy kötülüğünü beslediği yılan etinden oluşan yemeğini yemektedir. Bunu gören Minerva gözlerini kaçıır. Ama diğeri yerden kalkar, yarı yenmiş cesetleri bırakır ve sürüklenen adımlarla dışarı çıkar. Muhteşem güzelliğiyle parlak zırhının içindeki kraliçeyi görünce inler...

Envy'nin yüzü hastalık derecesinde beyazdır, bütün vücudu zayıf ve yıpranmıştır; korkunç derecede şaşıdır, dişleri renkli ve çürümüştür, yeşil renkli zehirli göğüslerinden ve dilinden zehir akmaktadır.

Yalnızca acı çekenin görünüşü onu gülümsetebilir. Uykunun rahatlığını hiç bilmez, fakat kaygı ve korkuyla sürekli uyanıktır, insanların iyi şansına üzüntüyle bakar ve bu görüntüyle gitgide zayıflar. Başkalarını kemirerek ve kemirilerek kendi acısının kaynağı

kendisidir. Minerva tiksintisine rağmen onunla kısaca konuşur. "Zehrini Cecrop'un kızlarından birine akıt, adı Aglauros. Senden istediğim bu." Başka bir söz etmeden mızrağıyla yere vurup yeryüzünden ayrılır, göğe doğru uçar. Diğeri gözünün ucuyla tanrıçanın gözden kayboluşunu izler, Minerva'nın planı başarılı olacağı için öfkelidir. Sonra dikenli çalılıarın sarmaladığı eşyalarını alır, koyu renk elbiselerini giyer ve yola çıkar. Nereye gitse çiçekli alanları çiğner, çimenleri soldurur, ağaçların tepelerini kurutur, nefesiyle insanları, evlerini ve şehirlerini lekeler, tâ ki sonunda zekâ ve zenginlik, huzur ve refah evine varana dek. Gözyaşı için bir neden göremeyince kendini ağlamamak için zor tutar.

Cecrop'un kızının odasına girince Minerva'nın emrini yerine getirir. Kızın göğsüne kötülük dolu elini değdirir, kalbini sivri dikenlerle doldurur, siyah ve kötü zehirini kemiklerine yayar, zehirini kalbine akıtır. Sıkıntısının nedeninin çok uzakta olmaması için Aglauros'un gözlerinin önüne bir hayal serer: kız kardeşinin şanslı evliliğinin [tanrı Merkür'le] ve yakışıklı tanrının hayalini... ve hepsinin görkemini abartır. Böylece Aglauros bu tür düşüncelerle acı çeker ve sakladığı kıskanç öfke kalbini yer. Gece gündüz iç çeker, devamlı berbat haldedir ve buz parçasının güneşte eriyip gitmesi gibi o da ağır ağır çökmektedir. Kız kardeşinin şansı ve iyi talihi düşüncesiyle içinde yanan ateş alev almayan otların yakılması gibidir, ama yine de ateşle yok olurlar.

Başkalaşım, Ovid, 43 M.Ö. -18 M.S.

Yorum

Cosimo'nun yakın arkadaşı, kitapçı Vespasiano da Bisticci onun hakkında bir keresinde, "Ne zaman bir şeyi başarmak istese kıskançlıktan olabildiğince kaçmak için inisiyatifin kendisinde değil, başkalarında olduğunu göstererek başarıyordu bunu," demişti. Cosimo'nun en sevdiği ifadelerden biri şuydu: "Kıskançlık sulanmaması gereken bir tohumdur." Kıskançlığın demokratik bir çevrede sahip olduğu gücü anlayan Cosimo büyüklük görüntüsünden kaçındı. Bu, büyüklüğün bastırılması gerektiği veya yalnızca vasatların hayatta kalacağı anlamına gelmez; yalnızca görüntü oyununun oynanması gerekir. Kitlelerin

sinsi kıskançlığı oldukça kolay bir şekilde giderilebilir: Tarz ve değerler bakımından onlardan biri gibi görünün. Altınızdakilerle ittifak yapın ve ihtiyacınız olduğunda desteklerini kazanmak için onları güç konumlarına yükseltin. Asla zenginliğinizle gösteriş yapmayın ve hangi dereceye kadar nüfuz sağladığınızı dikkatle saklayın. Diğerlerinin fikrini kabul ettiğiniz görüntüsünü yaratın. Cosimo de' Medici bu oyunu mükemmel oynamıştı. Kimse gücünün büyüklüğünü ölçemezdi, mütevazı dış görünüşü gerçeği saklıyordu.

Sizi diğerlerinin üstüne çıkararak niteliklerle gösteriş yaparak hayranlık kazandığınızı düşünene kadar aptal olmayın. Diğerlerinin aşağı konumlarının farkına varmalarını sağlayarak yalnızca "mutsuz hayranlık" veya kıskançlık doğurursunuz. Bu kıskançlık onları yer bitirir ve sizin göremediğiniz şekillerde kuyunuzu kazarlar. Aptallar zaferleriyle gösteriş yaparak kıskançlık tanrılarına meydan okur. Güç tanrısı diğerleri üzerinde üstünlük görüntüsünün gerçekliği yanında ne kadar önemsiz olduğunu bilir.

Ruhun bütün bozuklukları içinde kıskançlık kimsenin itiraf edemediği bir tanesidir.

Plutarch, M.S. 46-120

GÜCÜN ANAHTARLARI

İnsanoğlu aşağılık duygularıyla başa çıkmada zorlanır. Üstün bir başarı, yetenek veya gücün karşısında çoğu kez rahatsız ve huzursuz oluruz; bunun nedeni çoğunlukla şişirilmiş bir kendilik duygumuzun olmasıdır ve bizi aşan insanlarla karşılaştığımızda aslında vasat olduğumuz ya da en azından düşündüğümüz kadar parlak olmadığımız açık hale gelir. Benlik imajımızdaki bu bozulma çirkin duygulara yol açmaksızın uzun süre kalmaz. Başlangıçta kıskançlık duyarız. Üstün olan kişinin yeteneği veya becerisine sahip olsak mutlu olurduk. Ama kıskançlık bizi ne rahatlık, ne de eşitliğe yaklaştırır. Sosyal olarak kabul görmediği için bu duyguyu kabul de edemeyiz, kıskançlık hissetmek aşağılık duygusu hissetmeyi kabul etmektir. Yakın arkadaşlarımızı-

za gizli, gerçekleştirilmemiş arzularımızı itiraf edebiliriz ama kıskançlık duygumuzu asla açıklamayız. Böylece yeraltına gider. Birçok şekillerde gizleriz, bunu bize hissettiren kişiyi kötölemek gibi. Benden zeki olabilir, ama ahlakı ya da vicdanı yok, deriz. Ya da daha fazla gücü olabilir, ama bunun nedeni sahtekârlık yapmasıdır. Eğer ona kara çalmazsak belki aşırı derecede överiz onu, bu da kıskançlığın girdiği kılkılardan biridir.

Kıskanç biri bu sırrını şehvetli bir günahkâr kadar dikkatle saklar; kendini maskeleyerek ve gizlemek için sonsuz hile ve oyun mucidi haline gelir. Bu nedenle başkalarının için yiyip bitiren üstünlüklerini sanki görmemiş, duymamış, hiç farkında değilmiş gibi bilmezden gelebilir. O usta bir taklitçidir. Öte yandan bütün gücüyle işbirliği yapmaya çalışır ve bu nedenle herhangi bir ortamda herhangi bir üstünlüğün ortaya çıkmasına engel olur. Eğer yine de bir üstünlük ortaya çıkarsa onu belirsizlik, aşırı eleştiri, alaycılık ve iftirayla kaplar, tıpkı bir kurbağanın deliğinden zehir fıskırtması gibi. Buna karşılık aynı tür etkinlikler için sürekli olarak önemsiz, vasat, hatta alt düzeyde olan insanları yükseltir.
Arthur Schopenhauer, 1788-1860

Kötü, yıkıcı kıskançlık duygusuyla başa çıkmada birkaç strateji vardır. Birincisi, sizi bir şekilde geçecek insanlar olduğu ve sizin onları kıskanabileceğiniz gerçeğini kabul etmek. Ama bu duygunun kendinizi onlarla eşit hale getirmek veya aşmak için itici güç oluşturmasını sağlayın. Kıskançlığı içe çevirirseniz ruhunuzu zehirler; dışa döndürün, sizi*yükseklere ulaştırın.

İkincisi, şunu anlamalısınız ki, siz güç kazanırken altınızdakiler sizi kıskanıyor. Bunu göstermeyebilirler, ama bu kaçınılmazdır. Saf bir şekilde size gösterdikleri yüzü kabul etmeyin; eleştirilerinin satır aralarını, alaycı ifadelerini, sırttan bıçaklama işaretlerini, sizi düşüş için hazırlayan aşırı övgüleri, gözlerindeki kızgın bakışları okuyun. Kıskançlıkla ilgili sorunun yarısı çok geç olana kadar farkına varamayışımızda yatar.

Son olarak, insanların sizi kıskandıklarında sinsice aleyhinize çalışacaklarını bilin. Yolunuza önceden göremeyeceğiniz veya kaynağını bulamayacağınız engeller koyarlar. Kendinizi bu tür bir saldırıya karşı korumanız zordur. Ve bir kişinin size karşı olan duygularının kökeninde kıskançlık yattığını farkedene dek çok geç olur. Bahaneleriniz, sahte alçakgönüllülüğünüz durumu yalnızca daha da kötüleştirir. Kıska.ıçlığı baştan yaratmamak, oluştuktan sonra kurtulmaktan çok daha kolay olduğu için büyümeden önce önüne geçme stratejisi oluşturmalısınız. Kıskançlığı doğuran çoğu kez kendi hareketleriniz, kendi bilinçsizliğinizdir. Kıskançlığı yaratan bu hareketlerin ve niteliklerin farkına vararak sizi yiyip bitirmeden önce bu canavarın dişini kırabilirsiniz.

Kierkegaard kıskançlığı yaratan ve ortaya çıktığında kıskananlar kadar suçlu olan insan tipleri olduğuna inanmıştır. En belirgin tipi hepimiz biliriz: Başlarına şansın ya da planlarının yardımıyla iyi bir şey geldiği an böbürlenmeye başlarlar. Aslında insanların kendilerini aşağı hissetmelerini sağlamaktan zevk alırlar. Bu tip açıktır ve ümitsizdir. Bununla birlikte, kıskançlığı daha sinsi ve bilinçsiz şekillerde doğuran ve başlarına gelen belalardan kısmen sorumlu olan tipler de vardır. Örneğin, büyük bir doğal yeteneği olan insanlar için kıskançlık çoğu kez bir sorundur.

Sir Walter Raleigh, İngiltere kraliçesinin sarayındaki en zeki insanlardan biriydi. Bilim adamı olarak yeteneği vardı, dönemin en güzel yazıları arasında tanınan şiirler yazardı, büyük bir liderdi, girişimciydi, harika bir deniz kaptanıydı ve hepsinden öte cazibesıyla kraliçenin gözdesi haline gelen yakışıklı, gösterişli bir saray mensubuydu. Ama nereye gitse yolu insanlar tarafından kapanıyordu. Sonunda korkunç bir şekilde gözden düştü, hatta hapse girdi, sonra da celladın baltasıyla karşılaştı.

Raleigh diğer saray mensuplarından gelen inatçı muhalefeti anlamıyordu. Yalnızca becerilerinin ve niteliklerinin derecesini gizlemek için bir çaba göstermediğini anlamamakla kalmıyor, bunları herkese zorla kabul ettiriyor, çok yönlülüğüyle övünüyor, insanları etkileyip arkadaş edindiğini sanıyordu. Aslında sessiz düşmanlar, onun yanında

kendini aşağı hisseden ve bir hata yaptığı an onu mahvetmek için elinden geleni yapacak olan düşmanlar kazanıyordu. Sonunda idam edilmesinin nedeni hainlikti, ama kıskançlık yıkıcılığını maskeleyerek için bulabileceği her türlü örtüyü kullanır.

MEZARIN TRAJEDİSİ

[Papa Julius, Michelangelo'nun mezarı için yaptığı tasarımı ilk gördüğünde] o kadar memnun oldu ki, Floransa'lı Alamanno Salviati'ye bu iş için bin düka ödemesini söyleyerek onu gerekli mermerleri çıkarması için hemen Carrara'ya gönderdi. Michelangelo dağlarda iki işçi ve atıyla yiyecekten başka bir şeyi olmadan sekiz aydan fazla kaldı... Yeterince mermer çıkarılıp seçildikten sonra onları sahile götürerek işçilerden birinin gemiye yüklemesi için bıraktı.

Kendisi Roma'ya döndü.

...Mermerlerin miktarı muazzamdı, bu nedenle haber bütün meydana yayıldı. Mermerler herkes için büyük bir hayranlık ve Michelangelo'ya sınırsız iyilik bahşeden papa için büyük bir neşe kaynağıydı; ve Michelangelo onlar üzerinde çalışmaya başladıktan sonra tekrar tekrar onu ziyaret etti ve onunla tıpkı kardeşiyle konuşur gibi mezardan ve diğer şeylerden söz etti. Ve ona daha kolay gidebilmesi için Corridore'dan Michelangelo'nun evine asma köprü yapılmasını emretti, böylece onu özel olarak ziyaret edebilecekti.

***Bu çok sayıda ve sık yapılan iyilikler (sarayda çoğu zaman olduğu gibi) kıskançlık ve kıskançlıktan sonra da sonsuz kaygı nedeniydi, çünkü papanın sevdiği mimar Bramante papaya hayattayken mezar yaptırmanın uğursuzluk getirdiğine dair hikâyeler anlatarak onun kararını değiştirmesine neden oldu. Kıskançlık kadar korku da harekete geçiriyordu Bramante'yi, çünkü Michelangelo'nun sağduyusu kendisinin birçok hatasını ortaya çıkarıyordu...**

Michelangelo'nun bu hataların farkında olduğundan hiç kuşkusu bulunmadığı için hep onu Roma'dan uzaklaştırmaya, en azından papanın gözünden düşürmeye ve bu sayede kazanabileceği şöhreti yok etmeye çalışıyordu. Mezartaşı konusunda başarılı oldu. Kuşkusuz Michelangelo'nun ilk tasarladığı şekliyle bu işi bitirmesine izin verilseydi, kendi değerini gösterebileceği bu kadar geniş bir alan

**elde ettikten sonra, ne kadar ünlü olursa olsun hiç kimse sahip
olduğu bu yeri ondan alamazdı.**

Vita di Michelangelo, Ascanio Condivi, 1553

Sir Walter Raleigh'in yarattığı kıskançlık en kötüsüdür: Doğal yeteneği ve zarafetiyle doğurmuştur kıskançlığı. İnsanlar paraya ulaşabilir; güce de öyle. Ama üstün zekâ, iyi görünüş, çekicilik... bunlar kimşenin kazanamayacağı özelliklerdir. Doğal olarak mükemmel olan kişi parlaklığını gizlemek için çok çalışmalı, kök salmadan kıskançlığı gidermek için bir iki kusur sergilemelidir. İnsanlar gerçekte sizden nefret ederken onları doğal yeteneklerinizle büyülediğinizi düşünmek yaygın ve acemice yapılan bir hatadır.

Güç alanındaki büyük tehlike servette ani bir artıştır, beklenmedik bir terfi, nereden çıktığı belli olmayan bir zafer ya da başarı. Bunun eski arkadaşlarınız arasında kıskançlık doğuracağı kesindir.

Başpiskopos de Retz 1651'de kardinallik konumuna yükseldiğinde eski çalışma arkadaşlarının çoğunu kendisini kıskandığını çok iyi biliyordu. Aşağıdakileri dışlamanın aptallık olduğunu kavrayarak kişisel değerini küçümsemek ve başarısında şansın rolünü vurgulamak için elinden geleni yaptı. İnsanları rahatlatmak için sanki hiçbir şey değişmemiş gibi mütevazı ve saygılı bir şekilde davrandı. (Gerçekteyse kuşkusuz daha önce olduğundan çok daha büyük bir güce sahipti.) Bu akıllıca politika "bana karşı gelişen ve bütün sırların içinde en gizlisi olan kıskançlığı azaltarak iyi bir etki yaptı," şeklinde yazmıştı daha sonra. De Retz örneğini takip edin. Mutluluğunuzu diğer insanlar tarafından da ulaşılır kılmak ve kıskançlık duygusunun daha hafif olmasını sağlamak için ne kadar şanslı olduğunuzu vurgulayın. Ama insanların gerçeği kolayca görebileceği sahte bir alçakgönüllülük numarası yapmaya kalkışmayın. Bu yalnızca onları biraz daha kıskanç yapacaktır. Hareket iyi olmalıdır; alçakgönüllülüğünüz ve geride bıraktıklarınıza karşı açık oluşunuz samimi görünmelidir. Samimiyetsiz oluşunuza dair en ufak bir ipucu yeni statünüzün daha bunaltıcı olmasına yol açacaktır. Şunu hatırlayın: Yükselmiş konumunuz nedeniyle eski arkadaşları-

nızı dışlamanın size bir yararı olmayacaktır. Güç, kıskançlığın sessizce kemirdiği geniş ve sağlam bir destek tabanı gerektirir.

Herhangi türde bir politik güç kıskançlık yaratır ve bunu kök salmadan gidermenin en iyi yolu hırssız görünmektir. Korkunç İvan öldüğünde Boris Godunov ülkeyi yönetebilecek tek kişi olduğunu biliyordu. Ama eğer bu mevkiyi çok ister görünürse aristokratlar arasında kıskançlık ve şüphe yaratacağının farkındaydı, bu yüzden tacı yalnızca bir kere değil, birkaç kez reddetti. İnsanların tahta çıkması için ısrar etmelerini sağladı. George Washington da önce Amerikan ordusunun başkomutanı olma görevini sürdürmeyi reddederek, sonra da başkan olmaya direnerek aynı stratejiyi büyük başarıyla kullanmıştı. Her iki durumda da kendisini her zamankinden daha popüler kılmıştı. İnsanlar, pek istekli görünmeyen birine kendilerinin verdiği gücü kıskanmazlar.

Hiç kimse ciddi bir biçimde kıskançlığını itiraf etmiş midir? Kıskançlıkta öyle bir şey vardır ki, herkes tarafından bunun dolandırıcılık suçundan bile daha utanç verici olduğu hissedilir. Ve insanlar onu yalnızca reddetmekle kalmaz, zeki bir insana yüklendiğinde kuşku duyma eğilimi gösterir. Ne var ki, yerleştiği yer zihinde değil, kalpte olduğu için hiçbir zekâ derecesi ona karşı bir garanti sağlamaz.

Billy Budd, Herman Melville, 1819-1891

Elizabeth dönemi devlet adamı ve yazar Sir Francis Bacon'a göre, güçlülerin en akıllıca politikası sanki sorumlulukları bir yük ve tavizmiş gibi kendileri için bir tür acıma duygusu yaratmaktır. Halkın iyiliği için üzerine büyük yük alan bir adamı nasıl kıskanabilir insan? Gücünüzü mutluluk kaynağı olmak yerine bir tür kendini feda etme görüntüsüyle gizlerseniz daha az kıskanılır hale getirirsiniz. Sorunlarınızı vurgularsanız potansiyel bir tehlikeyi (kıskançlık) ahlaki destek kaynağına (acıma) dönüştürürsünüz. Benzeri bir manevra iyi şansınızın etrafınızdakilere de faydalı olacağı imasında bulunmaktadır. Bunu yapmak için

cüzdancınızı biraz açmanız gerekebilir. İnsanların Atina'nın politik arenasında kazanmış olduğu güce insanların kızmalarına engel olmak için her şekilde bol miktarda para dağıtan varlıklı General Cimon gibi. Kıskançlığı gidermek için yüksek bir bedel ödedi, fakat sonunda şehirden sürgün edilmekten kurtuldu.

Ressam J. M. W. Turner başarısına en büyük engel olarak gördüğü diğer ressamın kıskançlığını gidermek için vermenin başka bir yolunu buldu. Kimseninkiyle kıyaslanamayan renk becerilerinin sergilerde tablolarını kendisinin yanına asmaktan korkmalarına neden olduğunu fark ederek korkularının kıskançlığa döneceğini ve sonunda sergi açacağı galeri bulamayacağını düşündü. Bu nedenle meslektaşlarının iyi niyetini kazanmak için tablolarının renklerini isle geçici olarak soldurduğunu bilinmektedir.

Gracián kıskançlığı gidermek için güçlünün zayıflık göstermesini, önemsiz sosyal potlar kırmasını ve zararsız kusurlar sergilemesini tavsiye eder. Sizi kıskananlara dikkatlerini daha önemli günahlarınızdan saptıracak bir şeyler verin. Şunu hatırlayın: Önemli olan gerçektir. Görünüşlerle oynayabilirsiniz, ancak sonuçta önemli olana sahip olacaksınız, yani gerçek güce. Bazı Arap ülkelerinde bir erkek kıskançlık uyandırmaktan kaçınarak Cosimo de Medici'nin yaptığını yaparak zenginliğini yalnızca evinin içinde göstermiştir. Bu bilgeliği kendi karakterinize uygulayın.

Kıskançlık ve kötülüğe karşı nasıl zafer kazanacağınızı bilin. Burada küçümseme akıllıca olsa da pek önemli değildir; büyüklük göstermek daha iyidir. Sizin hakkınızda kötü şeyler söyleyen biri çok fazla övülemez; kıskancı düş kırıklığına uğratan ve ıstırap çektiren meziyetlerin ve becerilerin ortaya çıkardıklarından daha kahramanca bir intikam yoktur. Karşılaşılan her iyi şans kötü niyetlinin boynundaki ipin biraz daha sıkılması demektir; kıskanılanın cenneti, kıskananın cehennemidir. İyi şansınızı düşmanınız için zehre çevirmek onlara verebileceğiniz en ciddi cezadır. Kıskanç adam yalnızca bir kez değil, kıskandığı insanın her övgü dolu söz duyduğunda tekrar ölür;

kıskanılanın şöhretinin ölümsüzlüğü kıskananın cezasının büyüklüğüdür; biri şöhrette ölümsüzdür, ikincisi mutsuzlukta. Birisi için ölümsüzlüğü seslendiren şöhret trampeti, kendi kıskançlığı içinde boğulan diğeri için ölümün habercisidir.
Baltasar Gracián, 1601-1658

Kıskançlıkların gizlenme şekillerine dikkat edin. Aşırı övgü neredeyse her zaman sizi öven kişinin sizi kıskandığını gösteren bir işarettir; ya sizi düşürmek için tuzak kuruyorlardır -övgülerine ulaşmanız olanaksız olacaktır- ya da arkanızdan bıçaklarını biliyorlardır. Aynı zamanda, sizi aşırı eleştirenler veya size iftira edenler de büyük bir olasılıkla sizi kıskanıyordur. Davranışlarını kılık değiştirmiş kıskançlık olarak değerlendirirseniz karşılıklı çamur atma ve eleştirilerini ciddiye alma tuzağından kurtulursunuz. Değersiz varlıklarına aldırmayarak intikam alın.

Sizi kıskananlara yardım etmeye ya da iyilik yapmaya çalışmayın; lütfettiğinizi düşünürler. Joe Orton'un Halliwell'e çalışmalarını sergilemek için galeri bulmasında yardım etmesi yalnızca sevgilisinin aşağılık ve kıskançlık duygularını yoğunlaştırmıştı. Kıskançlık kendini kıskançlık olarak gösterdiğinde tek çözüm çoğu kez kıskançların yanından kaçarak kendi yarattıkları cehennemde pişmelerine izin vermektir.

Son olarak, bazı çevrelerin kıskançlığı diğerlerinden daha kolay ortaya çıkardığının farkında olun. Kıskançlığın etkileri, eşitlik cilasının bulunduğu meslektaşlar ve arkadaşlar arasında daha ciddidir. Kıskançlık ayrıca açık güç oyunlarının küçümsendiği demokratik çevrelerde de yıkıcıdır. Böyle durumlara karşı aşırı hassas olun. İsveçli vergi yetkilileri film yapımcısı Ingmar Bergman'ın ensesinden ayrılmıyorlardı, çünkü göze çarpmanın uygun görülmediği bir ülkede göze çarpıyordu. Böyle durumlarda kıskançlıktan kaçınmak neredeyse olanaksızdır ve zarif bir şekilde kabul edip hiçbir şeyi kişisel olarak almamaktan başka yapacak bir şey yoktur. Thoreau'nun söylediği gibi: "Kıskançlık bütün üstünlerin ödemesi gereken bir vergidir."

İmaj: Yabani Ot Bahçesi. Onları beslemeyebilirsiniz, fakat siz bahçeyi suladıkça yayılırlar. Nasıl olduğunu görmezsiniz ama çirkin bir biçimde güzel olan hiçbir şeyin büyümesine izin vermeyerek kontrolü ele geçirirler. Çok geç olmadan gelişigüzel bir biçimde sulamayın. Kıskançlık yabani otlarını beslenecek hiçbir şey vermeyerek tahrip edin.

Otorite: Arasına karakterinizde zararsız bir kusuru açığa çıkarın.

Kıskançlar konusunda dikkatli olmanın nedeni dolaylı davranmaları ve kuyunuzu kazmak için sayısız yol kullanmalarıdır. Ama dikkatle yanlarından geçip gitmeniz yalnızca kıskançlıklarını kötüleştirecektir. Dikkatli olduğunuzu hissederler ve bu da bir başka üstünlük işareti olarak hanenize yazılır. Bu nedenle kıskançlık kök salmadan önce harekete geçmelisiniz.

Bununla birlikte, sizin hatanız olsun ya da olmasın kıskançlık bir kez başladı mı, zıt yaklaşımı benimsemek bazen en iyisidir. Sizi kıskananları son derece horgördüğünüzü gösterin. Mükemmelliğinizi gizlemek yerine belirgin hale getirin. Her yeni zaferin kıskanç kişiyi kıvrandıracak bir fırsat olmasını sağlayın. İyi şansınız ve gücünüz yaşayan cehennemleri olur onların. Eğer kuşku duyulamaz güç pozisyonunu elde ederseniz kıskançlıklarının üzerinizde bir etkisi olmaz ve en iyi intikamı alırsınız. Siz kendi gücünüzle özgürken onlar kıskançlıkları içine sıkışıp kalmışlardır.

Michelangelo, Papa Julius'u mezarı için onun plan çizmesinden vazgeçiren zehirli mimar Bramante'ye karşı bu şekilde zafer kazanmıştı. Bramante, Michelangelo'nun tanrısal becerilerini kıskanıyordu ve bu zaferinin üstüne -bırakılan mezar projesi- yenisini eklemek isteyerek papayı Michelangelo'ya Sistine Kilisesi'nin duvarlarını boyama işini vermeye zorladı. Bu proje yıllar sürecek, Michelangelo bu arada mükemmel heykellerini yapamayacaktı. Dahası, Bramante, Michelan-

gelo'nun resim konusunda heykelde olduğu kadar başarılı olduğunu düşünmüyordu. Kilise onun kusursuz sanatçı imajını bozacaktı.

Michelangelo tuzağı gördü ve işi geri çevirmek istedi, ama papayı reddedemezdi, bu yüzden şikâyet etmeksizin kabul etti. Ama sonra daha yüksek noktalara tırmanmak için Bramante'nin kıskançlığını kullandı, Sistine Kilisesi projesini en mükemmel işi haline getirdi. Bramante orayı her görüşünde ya da duyusunda kendi kıskançlığıyla daha fazla ezildi: kıskanç kişiden alabileceğiniz en tatlı ve uzun etkili intikam.

YASA 47

AMAÇLADIĞINIZ HEDEFİ AŞMAYIN; ZAFERE ULAŞTIĞINIZDA NE ZAMAN DURACAĞINIZI BİLİN

HÜKÜM

Zafer anı genellikle en büyük tehlike anıdır. Zaferin ateşiyle kendini beğenmişlik ve aşırı özgüven amaçladığınız hedefi geçmeye zorlayabilir sizi ve ileri giderek yendiğinizden çok düşman edirsiniz. Başarının sizi sarhoş etmesine izin vermeyin. Strateji ve dikkatli planlamanın yerini alacak bir şey yoktur. Bir hedef belirleyin ve ona ulaştığınızda durun.

YASAYI ÇİĞNEMEK

M.Ö. 559'da Cyrus adında genç bir adam Persia'nın dağılmış kabilelerinden geniş bir ordu toparlayıp Medes kralı olan büyükbabası Astyages'e hücumla geçti. Astyages'i kolayca yendi, Medea ve Persia'nın kralı olarak taç giydi ve Pers İmparatorluğu'nu oluşturmaya başladı. Zaferler art arda birbirini izledi. Cyrus, Lydia hükümdarı Croesus'u yendi, sonra İonian Adalarını ve diğer küçük krallıkları fethetti; Babil şehrine yürüyüp talan etti. Artık Dünyanın Kralı Büyük Cyrus olarak biliniyordu.

Babil'in zenginliklerini ele geçirdikten sonra Cyrus gözlerini doğuya, Hazar Denizi'ndeki geniş bölge olan Massagetai'nin yarı barbar kabilelerine dikti. Kraliçe Tomyris tarafından yönetilen vahşi savaşçı ırk

Massagetai, Babil'in zenginliklerinden yoksundu, ama Cyrus kendisinin insanüstü ve yenilmez olduğuna inanarak yine de saldırmaya karar verdi. Massagetai'yi ele geçirip imparatorluğunu uçsuz bucaksız hale getirecekti.

M.Ö. 529'de Cyrus, Massagetai krallığına bir geçit olan geniş Araxes Nehri'ne yürüdü. Batı kıyısında kamp kurarken Kraliçe Tomyris'ten bir mesaj aldı. "Medes Kralı," diyordu kendisine. "Bu girişimden vazgeçmenizi tavsiye ediyorum, çünkü sonuçta sizin için iyi olup olmayacağını bilmiyorsunuz. Siz kendi halkınızı yönetin ve benim de kendi halkımı yönettiğimi görmeye katlanın. Ama kuşkusuz benim tavsiyemi tutmayacaksınız, çünkü istediğiniz en son şey barış içinde yaşamaktır." Ordusunun gücünden emin olan ve kaçınılmaz savaşı geciktirmek istemeyen Tomyris askerleri nehrin kendisinin bulunduğu tarafa çekmeyi, eğer istediği buysa Cyrus'un suyu güvenle geçip onun ordusuyla doğu yakasında savaşmasını teklif etti.

Cyrus kabul etti, ama düşmanla doğrudan doğruya karşılaşmak yerine bir oyun oynamaya karar verdi. Massagetai pek lüks bilmezdi. Cyrus Nehri geçip doğu yakasında kamp kurduktan sonra bol et, lezzetli yiyecekler ve sert şarabın bulunduğu zarif bir ziyafet masası kurdurdu. Sonra en zayıf askerlerini kamp yerinde bırakıp ordusunun geri kalanını nehre çekti. Geniş bir Massagetai müfrezesi kısa sürede kampa saldırdı ve şiddetli bir çarpışmada bütün Persli askerleri öldürdü. Sonra geride kalan muhteşem yemeklerin etkisinde kalarak tıka basa yiyip içtiler. Daha sonra da kaçınılmaz bir şekilde uykuya daldılar. Pers ordusu o gece kampa geri döndü, uyuyan askerlerin birçoğunu öldürdü ve geriye kalanını esir aldı. Esir alınanlar arasında Tomyris'in oğlu Spargapises adındaki genç general de vardı.

Kraliçe olanları öğrenince Cyrus'a bir mesaj göndererek ordusunu yenmek için hile yapmasından ötürü onu azarladı. "Şimdi beni dinle," diye yazıyordu. "Bunu senin iyiliğin için tavsiye ediyorum. Oğlumu geri ver ve ordun hâlâ sağlamken ülkemi terket ve Massagetai'nin üçüncü bölümü üzerinde kazandığın zaferle mutlu ol. Eğer reddedersen efendimiz güneş adına yemin ederim ki, bu pisboğazlığın için içe-

bileceğinden daha fazla kan veririm sana." Cyrus onunla alay etti. Oğlunu serbest bırakmayacaktı. Bu barbarları ezecekti.

Kraliçenin oğlu serbest bırakılmayacağını anlayınca aşağılanmaya dayanamadı ve kendini öldürdü. Oğlunun ölümü kraliçeyi çok etkiledi. Krallığındaki bütün güçleri toparlayıp onları intikamcı bir ruh haline soktuktan sonra Cyrus'un askerleriyle şiddet dolu ve kanlı bir çarpışmaya girdi. Sonunda Massagetai üstün geldi. İçinde buldukları öfkeli ruh haliyle Pers ordusunun büyük bir bölümünü yok edip Cyrus'u da öldürdüler.

Tomyris savaştan sonra askerlerine Cyrus'un cesedini bulmaları için savaş alanını taramalarını istedi. Bulduğu zaman başını kesip insan kanıyla dolu bir şarap tulumunun içine soktu ve, "Seni ele geçirmeme rağmen sen hain bir şekilde oğlumu alıp beni mahvettin. İşte gör, tehdidimi yerine getiriyorum, istediğin kadar kan içebilirsin," diye haykırdı. Cyrus'un ölümünden sonra Pers İmparatorluğu çabucak dağıldı. Küstah bir hareket Cyrus'un bütün iyi işlerini mahvetmişti.

KENDİNİ BEĞENMİŞ HOROZ YAVRUSU

İki horoz yavrusu gübre yığını üzerinde kavga etmektedir. Bir tanesi güçlüdür, diğerini yener ve gübre yığınından aşağı atar. Bütün tavuklar bu horozun başına toplanıp onu övmeye başlarlar. Horoz güç ve şöhretinin yandaki bahçe tarafından da bilinmesini ister. Ahırın tepesine çıkar, kanatlarını çırpar ve yüksek sesle öter. "Hepiniz bana bakın. Ben galip horozum. Dünyadaki başka hiçbir horoz benim gücüme sahip değildir." Bir kartal onu pençeleriyle öldürüp yuvasına taşıırken horoz daha sözlerini bitirmemişti bile.

Masallar, Leo Tolstoy, 1828-1910

Yorum

Zaferden daha çok sarhoş edici ve daha tehlikeli bir şey yoktur.

Cyrus büyük imparatorluğunu bir öncekinin yıkıntıları üzerine kurdu. Yüzyıl kadar önce güçlü Asur İmparatorluğu tamamen yok edilmiş, bir zamanlar şahane olan başkenti Nineveh'ten geriye kuma gömülü enkaz kalmıştı. Asurlular bu kaderle karşılaşmışlardı, çünkü şanslarını çok fazla

zorlamış, zaferlerinin amacını ve yaptıkları masrafı unutana kadar şehirleri birbiri ardına yıkmışlardı. Aşırı genişlemişler ve sonunda birleşip onları yok edecek kadar çok sayıda düşman yaratmışlardı.

Cyrus, Asurlular dersine aldirmamış, bilgelerin ve danışmanların tavsiyelerine kulak asmamıştı. Bir kraliçeyi gücendirmiş olmasını önemsememişti. Zaferleri başını döndürmüş, mantığını örtmüştü. Zaten çok geniş olan imparatorluğunu güçlendireceğine daha da ileri gitmişti. Her durumu farklı olarak değerlendirmek yerine bildiği yöntemleri kullandığı sürece bir önceki sonucu alacağını düşünmüştü.

Şunu anlamalısınız: Güç alanında, mantığınız size rehberlik etmelidir. Anlık bir neşe veya duygusal zaferin hareketlerinizi etkilemesine ya da rehberlik etmesine izin vermeniz ölümcül olabilir. Başarıya ulaştığınızda geri adım atın. Dikkatli olun. Zafer kazanmanızda rol oynayan şartları gözönüne alın ve asla aynı hareketleri tekrarlamayın. Tarih zaferler kazanmış imparatorlukların kalıntılarıyla, durmayı ve kazançlarını sağlamlaştırmayı öğrenemeyen liderlerin cesetleriyle doludur.

ÇAPRAZ SORGULAMA SIRASI

Bütün çapraz sorgulamalarınızda... en önemli şeyin durulacak en iyi yeri belirlemek olduğunu hatırlatmama izin verin. Hiçbir şey sorgulamanızı zaferle kapamanızdan daha önemli olamaz. Birçok avukat tanığı ciddi bir çelişkide yakalayıp başarılı olmuştur; ancak bununla tatmin olmayıp sorgulamaya devam edenler sorgulamayı zayıflatırlar, tâ ki jüri üzerinde daha önceki avantajlarının bıraktığı etki tamamen kaybolana dek.

Çapraz Sorgulama Sanatı, Francis L. Wellman, 1913

YASAYA UYMAK

Tarihteki hiç kimsenin konumu kralın metresinkinden daha hassas ve güvencesiz değildir. Sorun çıktığı zaman dayanacakları gerçek veya yasal güç tabanları yoktur; etrafları heyecanla gözden düşmesini bekleyen kıskanç saray mensuplarıyla doludur; son olarak da gücü-

nün kaynağı genellikle fiziksel güzelliği olduğu için bütün kraliyet metresleri için bu düşüş kaçınılmaz ve nahoştur.

Fransa Kralı XV. Louis saltanatının ilk günlerinden itibaren resmi metresler tutmaya başlamıştı. Her kadının iyi talihi ender olarak birkaç yıldan uzun sürerdi. Derken Jeanne Poisson adındaki, dokuz yaşındayken bir falcının kendisine bir gün kralın gözdesi olacağını söylediği orta sınıf vatandaşı Madame de Pompadour geldi. Bu saçma bir rüya gibiydi, çünkü kraliyet metresleri hemen her zaman aristokratların içinden çıkardı. Jeanne yine de kralı baştan çıkaracağına inandı ve bunu yapmak onda bir saplantı haline geldi. Kralın metreslerinin sahip olmak zorunda olduğu becerileri edinmeye başladı -müzik, dans, oyunculuk, ata binme- ve her birinde büyük başarı kazandı. Genç bir kadın olarak alt düzeyde bir soyluyla evlendi ve bu kendisine Paris'deki en iyi salonlara giriş izni verdi. Güzelliği, yetenekleri, çekiciliği ve zekâsına dair söylentiler hızla yayıldı.

Jeanne Poisson, Voltaire, Montesquieu ve zamanın diğer büyük beyinleriyle arkadaş oldu, ama küçük bir kızken koyduğu hedefi asla gözünden kaçırmadı: kralın kalbini kazanmak. Kocasının kralın sık sık gittiği ormanda bir şatosu vardı. Orada bol bol vakit geçirmeye başladı. Kralın hareketlerini bir şahin gibi takip ederek en çarpıcı elbisesi içinde yürürken ya da muhteşem at arabası içinde gezerken "tesadüfen" ona rastlamayı kesin hale getirdi. Kral onu farketmeye başladı, avda yakaladıklarından hediyeler gönderdi ona.

1744'de kralın o zamanki metresi Düşes de Chateauroux öldü. Jeanne harekete geçti. Kralın olacağı her yere gitmeye başladı: Versailles'daki maskeli balolara, operaya, yollarının kesişeceği her yere ve dans etme, şarkı söyleme, ata binme ve cilveleşme becerilerini gösterebileceği yere. Kral sonunda onun çekiciliğine kapıldı ve 1745'te Versailles'daki bir törende bu yirmi dört yaşındaki orta sınıf bankacının kızı resmen kralın metresi olarak tanıtıldı. Kendisine sarayda bir oda verildi, kralın gizli merdivenler ve arka kapı yoluyla her zaman girebileceği bir oda. Saray mensuplarının bazıları düşük seviyeli birini seçtiği

için ona kızgın olduklarından kral kendisini markiz yaptı. Artık Madame de Pompadour olarak bilinecekti.

Kral en ufak bir can sıkıntısından aşırı derecede rahatsız olan bir insandı. Madame de Pompadour onu büyüü altında tutmanın eğlendirmek anlamına geldiğini biliyordu. Bu amaçla Versailles'da kendisinin de rol aldığı tiyatro gösterileri sahneye koydu sürekli olarak. Gösterişli av partileri, maskeli balolar ve yatak odasının dışında oyalanmasını sağlayacak her şeyi düzenledi. Bütün Fransa için sanat destekleyicisi, zevk ve moda hâkimi haline geldi. Saraydaki düşmanları her başarısıyla artar oldu, ama Madame de Pompadour onlara bir metres için tamamen yeni bir şekilde engel oluyordu: aşırı kibarlık. Düşük seviyeli olarak doğduğu için ona kızan züppeleri çekiciliği ve zarafetiyle kazandı. En olağandışı olanı da kraliçeyle arkadaş olması ve XV. Louis'nin ona daha fazla zaman ayırması ve daha nazik bir şekilde davranması için ısrar etmesiydi. Kraliyet ailesi bile isteksizce destekler olmuştu onu. Şöhretini taçlandırmak için kral onu düşes yaptı. Etkisi politikada bile hissediliyordu. Gerçekten unvansız dışişleri bakanı olmuştu.

751'de Madame de Pompadour gücünün doruklarındayken en kötü krizi yaşadı.

Konumunun verdiği sorumluluk yüzünden fiziksel olarak zayıflayarak kralın yataktaki taleplerini karşılamanın son derece zor olduğunu gördü. Bu genellikle metreslerin sonunun geldiği andı, yani güzellikleri sona ererken pozisyonlarını koruma mücadelesi verirlerdi. Ama Madame de Pompadour'un bir stratejisi vardı: Kral Versailles Sarayı'nın bahçesinde bir genelev, Parc aux Cerfs'i inşa ettirmeye teşvik etti. Burada kral bölgenin en güzel kızlarıyla gönül eğlendirebilirdi.

Madame de Pompadour cazibesinin ve politik sezgilerinin kendisini kral için vazgeçilmez kıldığını biliyordu. Gücü ve yeteneklerinin hiçbirine sahip olmayan on altı yaşında bir kızdan korkacak ne vardı? Fransa'daki en güçlü kadın olmaya devam ettiği sürece yatak odasındaki konumunu kaybetse ne olurdu? Bu pozisyonunu sürdürebilmek

için kraliçeyle daha yakın arkadaş oldu ve birlikte kiliseye gitmeye başladılar. Saraydaki düşmanları onu kralın resmi metresi konumundan düşürmek için komplo kurdularsa da kral onu tutmaya devam etti, çünkü onun sakinleştirici etkisine ihtiyacı vardı. Yalnızca felaket getiren Yedi Yıllık Savaş'taki rolü çok fazla eleştiriye hedef olunca halkla ilgili işlerden yavaş yavaş geri çekti kendini.

Madame de Pompadour'un sağlığı her zaman hassas olmuştu ve kırk üç yaşında öldü. Metres olarak saltanatı eşsiz bir yirmi yıl boyunca sürmüştü. "Herkes tarafından özlendi, çünkü kendisine yaklaşan herkese karşı nazik ve yardımseverdi," diye yazmıştı Dük de Croy.

HADDİNİ AŞAN GENERAL

Buna benzer birçok olay okuruz; cesaretiyle efendisi için bir ülke fetheden, düşmanı yenerek kendisi için büyük bir ün kazanan ve askerleri için büyük ganimet toplayan bir general, ister istemez düşmaninkiler kadar askerleri ve prensin uyrukları arasında kazandığı büyük şöhretle prensi için endişe kaynağı olur. İnsan doğası şüpheci olduğu kadar hırslı da olduğu ve insanın iyi talihine sınır koymadığı için, generalin zaferiyle prensin zihninde birden beliren şüphenin kibirli bir ifade ve küstah bir hareketle şiddetlenmesi olanaksız değildir; bu nedenle prens bu generalin hırsına karşı kendini korumayı düşünecektir. Ve bunu yapmak için ortaya çıkan çareler ya generali öldürtmek ya da prensin askeri ve halkıyla kazandığı zaferle gelen şöhretten onu mahrum etmektir; bunu yapmanın yolu da generalin zaferinin cesareti ve becerisi sayesinde değil, şansın ve düşmanın korkaklığıyla veya harekâta generalle birlikte savaşan diğer subayların basiretiyle kazandığını kanıtlamak için her çareye başvurmaktır.

Ağaca tırmanan biri olarak ün kazanmış olan bir adam birisinin yüksek bir ağaca tırmanmasına rehberlik ediyordu. Adamın üst dalları kesmesini emretti ve bu sırada adam büyük tehlike altındayken uzman sesini çıkarmadı. Yalnız adam aşağı inerken dalların ucuna uzanınca uzman bağırdı. "Dikkat et! Adımlarına dikkat et!" Ona sordum. "Neden böyle dedin, o yükseklikten aşağı bile atlayabilirdi isteseydi."

"Önemli olan da bu," dedi uzman. "Adam başdöndürücü yükseklikte bulunduğu ve dalların kırılma tehlikesi olduğu sürece zaten o kadar korkuyordu ki, bir şey söylemeye gerek yoktu. Hatalar hep insanlar kolay noktalara geldiklerinde yapılır." Bu adam orta sınıftan geliyordu, fakat sözleri bilgeliğin ilkelerine mükemmel uyuyordu. Futbolda da zor bir yerden başladığınızda sonraki atışın daha kolay olacağını düşündüğünüz zaman topu kaçıracağınız kesindir, derler.

Tembellik İlgili Yazılar, Kenko, Japonya, XIV. Yüzyıl

Yorum

Gücün geçiciliğinin farkında olan kralın metresleri, kralı ele geçirdikten sonra bir tür çılgınlık içine girerlerdi çoğu kez. Kaçınılmaz düşüşten sonra kendilerini korumak için olabildiğince para biriktirmeye çalışırlardı. Ve saltanatlarını olabildiğince sürdürmek için saraydaki düşmanlarına karşı acımasız davranırlardı. Başka bir deyişle, durumları onların mahvolma nedeni olan açgözlülük ve kinciliği gerektirirdi. Madame de Pompadour herkesin başarısız olduğu yerde başarılı olmuştu, çünkü iyi şansını asla zorlamamıştı. Kralın metresi olarak güçlü konumunu saraydaki diğer insanlara gözdağı vermek için kullanmak yerine onların desteğini kazanmaya çalışmıştı. En ufak bir açgözlülük ya da küstahlık göstermemişti. Metres olarak fiziksel görevlerini yerine getiremediği zaman bir başkasının yatakta kendi yerini alacak olması düşüncesinden rahatsız olmamıştı. Yalnızca biraz strateji uyguladı, kralı genç sevgililer edinmesi için teşvik etti, daha genç ve güzel oldukları için daha az tehdit unsuru oluşturmuyorlardı, çünkü cazibe ve kültürde onunla yarışamazlardı.

Başarı insanların kafalarında garip oyunlar oynar. İnsanlar gücüne meydan okuduğunda sizi daha düşman tavırlı ve duygusal yaparken aynı zamanda kendinizi incitilemez hissetmenize de neden olur. Duruma iyi uyum yapamaz olursunuz. Başarıınızda stratejiniz ve planlamanız yerine karakterinizin daha fazla rol oynadığına inanmaya başlarsınız. Madame Pompadour gibi zafer anınızın strateji ve kurnazlığa daha fazla dayanmanızın, güç tabanınızı sağlamlaştırmanızın, başarıınızda şans ve şartların rolünü kabul etmenizin, iyi şansınızdaki de-

ğişikliklere karşı tetikte olmanızın gerektiği an olduğunu farketmelisiniz. Saray mensubunun oyununu oynamanız ve güç yasalarına her zamankinden fazla dikkat etmeniz gereken zaman zafer anıdır.

***En büyük tehlike zafer anında ortaya çıkar.
Napoleon Bonaparte, 1769-1821***

GÜCÜN ANAHTARLARI

Gücün kendi ritmi ve kalıpları vardır. Oyunda başarılı olanlar kalıpları takip edenler, isteğe göre değiştirenler ve kendileri tempoyu belirlerken insanları hazırlıksız yakalayanlardır. Stratejinin özü sonra geleni kontrol etmektir ve zafer mutluluğu sonra meydana gelecek olanları kontrol etme yeteneğinizi iki şekilde bozar. Birincisi, başarınızı tekrarlama eğiliminde olduğunuz kalıplara borçlusunuzdur. Bir an durup bunun sizin için en iyi yön olup olmadığını düşünmeksizin aynı yönde ilerlersiniz. İkincisi, başarı başınızı döndürür ve sizi duygusal yapar. Kendinizi incitilemez hissederek kazandığınız zaferi sonunda bozan saldırgan hareketler yaparsınız.

Alınacak ders basittir: Güçlüler ritimlerini ve kalıplarını değiştirirler, seyri farklılaştırırlar, şartlara uyarlar ve doğaçlama yapmayı öğrenirler. Dans eden ayaklarının kendilerini ileriye götürmesine izin vermek yerine geri adım atıp nereye gittiklerine bakarlar. Sanki kanlarında zafer sarhoşluğunu gideren bir panzehir vardır, bu panzehir duygularını kontrol etmelerini ve başarıya ulaştıklarında bir tür zihinsel duraklamaya girmelerini sağlar. Kendilerini sakinleştirirler, olanları düşünecek zaman verirler kendilerine, başarılarında şartların ve şansın rolünü incelerler. Ata binme okullarında söyledikleri gibi atı kontrol etmeden önce kendinizi kontrol etmeyi öğrenmelisiniz.

Şans ve şartlar güçte her zaman önemli rol oynar. Bu kaçınılmazdır ve gerçekte oyunu daha da ilginç hale getirir. Ama düşündüğünüzün tersine iyi şans kötü şanstın daha tehlikelidir. Kötü şans sabır, zamanlama ve en kötüsü için hazır olma ihtiyacı hakkında değerli ders-

ler verir; iyi şans sizi zıt yönde düşünmeye iter, zekânızın sizi sonuna kadar götüreceğini düşünmenize yol açar. Talihiniz kaçınılmaz bir şekilde dönecektir ve bu olduğunda tamamen hazırlıksız yakalanabilirsiniz.

Machiavelli'ye göre, Cesare Borgia'yı mahveden şey budur. Borgia birçok zafer kazanmıştı, gerçekten zeki bir stratejistti, ama iyi şansla sahip olmak gibi kötü bir şans vardı. Babası bir papaydı. Sonra şansı kötüye döndüğünde -babasının ölümü- hazırlıksız yakalandı ve edindiği çok sayıda düşman onu yiyip bitirdi. Sizi yükselten veya başarınızı onaylayan iyi şans gözlerinizi açmanızı sağlayan anı getirir. Şans çarkı sizi yukarıya çıkardığı kadar kolay bir biçimde ezip geçer de. Eğer düşüş için hazırlanırsanız olanların sizi mahvetmesi daha az olasıdır.

Başarı elde eden insanlar bir tür hummaya yakalanırlar ve sakin olmaya çalıştıklarında bile altlarındaki insanlar çoğu kez hedeflerini aşip tehlikeli sulara girmeye zorlar onları. Bu insanlarla uğraşmak için bir stratejinizin olması gerekir. Yalnızca ılımlı olma nutukları çekmeniz sizi zayıf ve darkafalı olarak gösterir; zaferi takip edemez görünmeniz gücünüzü azaltır.

Atinalı general ve devlet adamı Pericles M.Ö. 436'da Karadeniz etrafında bir dizi deniz harekâtı sürdürürken elde ettiği kolay zaferler Atinalıların para arzularını alevlendirdi. Mısır'ı fethetme, Persia'yı aşma, Sicilya'ya doğru denize açılma hayalleri kurmaya başladılar. Pericles bir yandan bu tehlikeli duyguları dizginlemeye çalışıyor, öte yandan kazanacağını bildiği küçük çarpışmalara girerek onları besliyor, başarı ivmesini koruyan bir görünüm yaratıyordu. Pericles'in bu oyunu oynama becerisi öldüğünde olanlarla ortaya çıktı. Demagoglar kontrolü ele geçirdiler, Atina'yı Sicilya'yı istilaya ittiler ve tek bir hareketle bir imparatorluğu yıktılar.

Gücün ritmi çoğu kez zor kullanmayla kurnazlığın dönüşümlü olarak uygulanmasını gerektirir. Çok fazla zor kullanma karşı hareket doğurur; çok fazla kurnazlık ne kadar kurnazca olursa olsun önceden

tahmin edilebilir. Efendisi Shogun Oda Nobunaga adına çalışan, on altıncı yüzyıl Japon generali (gelecekteki imparator) Hideyoshi, bir keresinde zorlu General Yoshimoto'nun ordusuna karşı çarpıcı bir zafer kazandı. Shogun daha da ileri gitmek, başka bir güçlü düşmanı yenmek istedi, fakat Hideyoshi ona eski bir Japon atasözünü hatırlattı. "Bir zafer kazandığında, miğferinin kayışlarını sık." Hideyoshi için bu, zor kullanmadan kurnazlık ve dolaylı harekete geçiş, bir dizi hileli ittifaklarla düşmanlarını birbirine düşürme zamanıydı. Bu şekilde aşırı saldırgan görünerek gereksiz muhalefet doğurmaktan kaçınırdı. O halde zafer kazandığınızda susup bekleyin ve düşmanı uyutarak hareket-sizliğe sevkedin. Bu ritm değişiklikleri son derece etkilidir.

Hedefinin ötesine geçen insanlar genellikle sadakatlerini kanıtlayarak efendilerini memnun etme arzusuyla harekete geçerler. Ancak aşırı çaba efendinizin sizden şüphelenmesi riskine maruz bırakır sizi. Makedon kralı Philip'in komutasındaki generaller birkaç kez askerlerini büyük bir zafere ulaştırdıktan hemen sonra gözden düşme ve rütbelerinin indirilmesi gibi durumlarla karşılaştılar; Philip bir zafer daha kazanırlarsa astları olarak kalmak yerine kendisine rakip olacaklarını düşünmüştü. Bir efendiye hizmet ederken zaferlerinizi dikkatle ölçüp biçmeniz, şöhreti onun kazanmasını sağlamanız ve onu asla huzursuz etmemeniz akıllıca olacaktır. Güvenini kazanmak için katı bir itaat örneği sergilemeniz de akıllıcadır. M.Ö. dördüncü yüzyılda son derece sert bir asker olduğu bilinen Çinli General Wu Ch'i'nin altında bulunan bir yüzbaşı savaş henüz başlamadan ileri atılıp birkaç düşman başıyla geri döndü. Ateşli coşkusunu gösterdiğini düşünüyordu, ama Wu Ch'i etkilenmemişti. "Yetenekli bir subay," dedi general içini çekip adamın kafasının kesilmesini isterken. "Ama itaatsiz."

Küçük bir başarının daha büyük bir başarı şansını mahvedebileceği bir başka an, efendi ya da üstünüzün size bir iyilik yaptıkları zamandır. Daha fazlasını istemek tehlikeli bir hatadır. Güvensiz görünüyorsunuz; belki bu iyiliği hak etmediğinizi hisseder ve şansınız varken alabildiğiniz kadar almayı, bir daha bu şansını bulamayacağınızı düşü-

nürsünüz. Uygun tepki iyiliği kibar bir şekilde kabul edip geri çekilmek olur. Daha sonraki bir iyiliği istemeden hak etmelisiniz.

Son olarak, durduğunuz anın çarpıcı bir önemi vardır. Son gelen şey ünlem işareti gibi aklınızda kalır. Bir zaferden sonra durarak yürüyüp gitmekten daha iyi bir an olamaz. Devam ederseniz etkiyi azaltma, hatta yenilme riski doğar. Sorgulama avukatlarının söylediği gibi: "Her zaman zaferle bırakın."

İmaj: Gökten Düşen Icarus. Babası Deдалus oğlunun labirentten ve insan etiyle beslenen yarı boğa yarı insan şeklindeki Minotaur'dan kaçabilmesi için ona balmumundan kanatlar yapar. Bu kaçış zaferi ve uçuş duygusuyla coşan Icarus o kadar yükseğe çıkar ki, güneş kanatlarını eritir ve denize düşerek ölür.

Otorite: Prenslar ve cumhuriyetler zaferle tatmin olmalıydılar, çünkü daha fazlasını amaçladıklarında genellikle kaybederler. Düşmana karşı aşağılayıcı bir dil kullanma zafer küstahlığından veya sahte zafer ümidinden kaynaklanır, ki sahte zafer ümidi insanı sözlerinde olduğu kadar hareketlerinde de sık yanıltır; çünkü bu sahte ümit zihni ele geçirirken insanı hedefinden ileri götürür ve kesin olmayan daha iyi için kesin olan iyiyi feda etmesine neden olur (Niccolo Machiavelli, 1469-1527).

Machiavelli'nin söylediği gibi, bir insanı ya tamamen tahrip edin ya da tamamen rahat bırakın. Yarı ceza vermek veya hafif yaralamak yalnızca acımasızlığı zaman içinde büyüyecek ve intikam alacak bir düşman yaratmış olursunuz. O halde bir düşmanı yendiğinizde zaferinizi tamamlayın. Onu yok edinceye kadar ezin. Zafer anında kendinizi yendiğiniz düşmanı ezmekten değil, başka düşmanlara doğru ilerlemekten alıkoyun. Düşmanınıza karşı acımasız olun, ama haddinizi aşılıp yeni düşmanlar yaratmayın.

Zaferden sonra her zamankinden daha fazla dikkatli olanlar vardır. Zaferden sonraki tedbirliliğiniz asla tereddüt etmenize veya ivme

kaybetmenize yol açmamalı, yalnızca ani bir harekete girişmenize karşı güvence olmalıdır. Öte yandan bir olgu olarak ivmeye olduğundan fazla değer verilir. Başarılarınızı kendiniz yaratırsınız ve eğer başarılar birbiri ardına gelirse bu sizin kendi marifetinizdir. İvmeye inanmak sizi yalnızca duygusal yapar, stratejik hareket etmeye daha az istek duyarsınız ve aynı yöntemleri daha fazla tekrarlama eğiliminde olursunuz. İvmeyi dayanacak daha iyi bir şeyleri olmayanlara bırakın.

YASA 48

ŞEKİLSİZLİĞE BÜRÜNÜN

HÜKÜM

Bir şekil alarak, görünür bir plan yaparak kendinizi saldırıya karşı açmış olursunuz. Düşmanınızın kavrayacağı bir şekil almak yerine kendinizi her yere uyabilir ve hareketli kılın. Hiçbir şeyin kesin ve hiçbir yasanın sabit olmadığı gerçeğini kabul edin. Kendinizi korumanın en iyi yolu su kadar akıcı ve şekilsiz olmaktır; asla ıstıkrar ve uzun kalıcı düzen üzerine bahse girmeyin. Her şey değişir.

YASAYI ÇİĞNEMEK

M. Ö. sekizinci yüzyıla kadar Yunan şehir devletleri o kadar genişlemiş ve zenginleşmişti ki, artan nüfusu karşılayacak toprakları kalmamıştı. Böylece denize döndüler, Anadolu'da, Sicilya'da, İtalya yarımadası, hatta Afrika'da sömürgeler kurdular. Sparta şehrininse denize çıkışı yoktu ve dağlarla çevriliydi. Akdeniz'e çıkışları olmadığı için Spartalılar hiçbir zaman denizcilikle ilgilenen insanlar olmamışlardı; bunun yerine etraflarındaki şehirlere dönmüş ve yüz yıl süren bir dizi vahşi, şiddetli çatışmadan sonra vatandaşlarına yeterli toprak sağlayan geniş bir bölgeyi fethetmeyi başarmışlardı. Ne var ki, bu çözüm yeni, daha ürkütücü bir sorun doğurmuştu. Fethettikleri bölgeleri nasıl ellerinde tutacak ve koruyacaklardı? Yönettikleri alt gruplar sayıca kendilerinden bire on daha üstündüler. Kuşkusuz bu kalabalık kendilerinden korkunç bir intikam alabilirdi.

Sparta'nın çözümü savaş sanatına adanmış bir topluluk yaratmaktı. Spartalılar komşularından daha sert, daha güçlü ve daha ateşli olacaklardı. İstikrarı ve hayatta kalmalarını sürdürmenin tek yolu buydu.

Bir Spartalı çocuk yedi yaşına geldiğinde annesinden alınıp savaşmayı ve en katı disipline alışmayı öğrendiği askeri bir kampa yerleştiriliyordu. Çocuklar sazdan yapılmış yataklarda yatıyorlardı; bütün bir yıl boyunca giyecek tek bir elbiseye izin veriliyordu. Hiçbir sanat üzerinde çalışmıyorlardı; gerçekten Spartalılar müziği yasaklamış ve gerekli olan elişlerini yapmak için yalnızca kölelere izin vermişlerdi. Spartalıların öğrettiği tek beceri savaşa ait olanlardı. Zayıf olarak görülen çocuklar dağlarda ölüme terkediliyordu. Sparta'da hiçbir para ya da ticaret sistemine izin verilmiyordu; kazanılmış zenginliğin bencillik ve bozgunculuk yaratacağına, savaş disiplinlerini zayıflatacağına inanıyorlardı. Spartalıların yaşamlarını kazanmalarının tek yolu, çoğunlukla devletin sahip olduğu topraklarda kölelerin yapmasına izin verdikleri tarımdı.

Spartalıların tek amaçlılıkları dünyadaki en güçlü piyadeleri yaratmalarını sağlamıştı. Mükemmel bir düzen içinde yürüyebilir ve kıyaslanamaz bir cesaretle savaşılıyorlardı. Birbirlerine iyice sokularak oluşturdukları sık saflar on katı büyüklükte bir düşman ordusunu yenmelerini sağlardı, tıpkı Termopylae'de Perslileri yenerek kanıtladıkları gibi. Spartalı konvoy yürüyüşü düşmanın içine korku salardı; hiçbir zayıflığı yok gibi görünürdü. Fakat Spartalılar kendilerini güçlü savaşçılar olarak kanıtlandılarsa da bir imparatorluk oluşturmayla bir ilgileri yoktu. Yalnızca fethetmiş oldukları yerlere sahip olmak ve istilacılara karşı savunmak istiyorlardı. Sparta'nın yerleşik düzenini korumada son derece başarılı olan sistemde tek bir değişiklik yapmadan onlarca yıl geçirmişlerdi.

Spartalıların savaşçı kültürlerini geliştirdikleri dönemde bir başka şehir eşit üne kavuşuyordu: Atina. Sparta'nın tersine Atina denize alıştı, ama sömürgeler kurmak için değil, ticaret amacıyla kullanıyordu

denizi. Atinalılar büyük tüccarlar olmuşlardı; para birimleri, ünlü "delikli paraları" Akdeniz'de yayılmıştı. Katı Spartalıların tersine her soruna büyük bir yaratıcılıkla çözüm buluyor, duruma uyum sağlıyor, inanılmaz bir hızla yeni toplumsal biçimler ve sanatlar yaratıyorlardı. Toplumları sürekli bir değişim halindeydi. Güçleri arttıkça savunmacı zihinli Spartalılar için bir tehdit oluşturmaya başladılar.

M.Ö. 431'de Atina'yla Sparta arasında çok uzun süredir gelişmekte olan savaş sonunda patlak verdi ve yirmi yedi yıl sürdü. Şans çoğu kez beklenmedik bir biçimde değiştikten sonra Spartalı savaş makinesi zaferle çıktı. Spartalılar artık bir imparatorluk kurdular ve bu kez kabuklarında kalamadılar. Kazandıklarından vazgeçerlerse yenik Atinalılar yeniden toplanıp onlara tekrar saldırırlardı ve onca yıl süren savaş boşa gitmiş olurdu.

Savaştan sonra Atina'nın parası Sparta'ya aktı. Spartalılar politika veya ekonomide değil, savaş konusunda eğitilmişlerdi; hiç alışık olmadıkları için zenginlik ve onun eşlik ettiği hayat tarzı onları baştan çıkardı ve etkisi altına aldı. Spartalı valiler Atina topraklarını idare etmeye gönderildi; evden uzak oldukları için bozulmanın en kötü şeklini yaşadılar. Sparta, Atina'yı yenmişti, ama Atinalı yaşam tarzı yavaş yavaş Spartalıların disiplinini bozuyor ve katı düzenini gevşetiyordu. Bu arada Atinalılar imparatorluklarını kaybetmeye alışıyor, kültürel ve ekonomik bir merkez olarak başarılı olmaya çalışıyorlardı.

Yerleşik düzenindeki değişimle sersemleyen Sparta gitgide zayıfladı. Atina'yı yendikten otuz yıl sonra Thebes şehriyle yaptığı önemli bir savaşı kaybetti. Neredeyse bir gecede bu güçlü ülke çöktü ve bir daha toparlanamadı.

Askeri sanatlarda startejinin anlaşılmasız olması, şeklin gizlenmesi ve hareketlerin beklenmedik olması önemlidir, böylece onlara karşı hazırlık olanaksız hale gelir. İyi bir generalin mutlaka kazanmasını sağlayan şey, iz bırakmayan bir hareket tarzının uygulanışı ve düşündüklerinin çözülemesiz oluşudur.Yalnızca şekilsizlik etkilenemez. Bilgeler anlaşılmasızlık içinde gizlenirler, böylece duyguları

çözülemez; şekilsizlik içinde hareket ederler, böylece sınırları geçilmez.

Huainan Ustalarının Kitabı, Çin, M.Ö. II. Yüzyıl

Yorum

Türlerin evriminde koruyucu zırh hemen her zaman felaket anlamına gelmiştir. Birkaç istisna olmasına rağmen, kabuk genellikle içinde muhafaza edilen hayvan için bir çıkmaz sokak olmuştur; yarattığı yavaşlatır, yiyecek arayışını zorlaştırır ve hızlı hareket eden avcılar için bir hedef haline getirir. Denize ve gökyüzüne alışık olan, hızlı ve tahmin edilemez şekilde uçan hayvanlar çok daha güçlü ve güvendedir.

Ciddi bir sorunla karşılaşıncı -daha üstün saydakileri kontrol etmek- Sparta kendini çevreden korumak için kabuk geliştirmiş olan bir hayvan gibi hareket etmişti. Ama Spartalılar güvenlik uğruna hareket kabiliyetlerini feda etmişlerdi. Değişmezliklerini üç yüz yıldır koruyorlardı, ama ne pahasına? Savaş dışında bir kültürleri yoktu, gerilimi azaltacak bir sanatla uğraşmıyorlardı, yerleşik düzenleri konusunda sürekli bir kaygı yaşıyorlardı. Komşuları denize alışırken, sürekli hareket dünyasına alışmayı öğrenirken Spartalılar kendilerini sistemlerinin içine gömmüşlerdi. Zafer idare edecek yeni topraklar anlamına geliyordu, ki bunu istemiyorlardı. Yenilgi ise savaş makinelerinin sonu demektir, bunu da istemiyorlardı. Yalnızca durağanlık hayatta kalmalarına izin verirdi. Ama dünyadaki hiçbir şey sonsuza dek sabit kalmaz ve korunma için geliştirdiğiniz kabuk bir gün mahvolmanıza neden olur.

Sparta olayında onları yenen Atina'nın orduları değil, paraları olmuştur. Para gitme fırsatı olan her yere akar; kontrol edilemez veya belirlenmiş bir kalıba uyması sağlanamaz. Yapısı gereği düzensizdir. Ve uzun vadede para Sparta'nın sistemine girerek ve koruyucu zırhını çürütürken Atina'yı fatih yapmıştır. İki sistem arasındaki savaşta, Atina yeni şekiller alacak kadar esnek ve yaratıcıydı, Sparta ise çatlayacak kadar katılaştı.

İster hayvanlar, isterse kültürler ve insanlar için olsun dünyanın çalışma şekli budur. Dünyanın acımasızlığı ve tehlikesi karşısında her

türlü organizma koruma geliştirir: zırh örtüsü, katı bir sistem, rahatlatıcı bir geleneksel ayin. Kısa vadede işe yarayabilir, fakat uzun vadede felaket anlamına gelir. İnsanlar sistemlerle çökerler ve işleri esnek olmayan tarzda yapma biçimi hızlı hareket edemez, değişimi hissedemez ve ona uyamaz. Gittikçe daha yavaş hareket ederek dinazorların yoluna girerler. Hızlı hareket etme ve uyum sağlamayı öğrenin, yoksa yenip yutulursunuz.

Bu kaderden kaçmanın en iyi yolu şekilsizliğe bürünmektir. Hiçbir canlı avcı göremediği şeye saldırmaz.

KESİK KULAKLI KÖPEK

"Nasıl bir suç işledim ki, efendim kulaklarımı böyle kesti?" diye üzgün bir şekilde sordu çoban köpeği. "Benim gibi iddialı bir köpek için ne utanç verici bir durum! Yüzümü arkadaşlarıma nasıl gösteririm ben şimdi? Oh! Canavarlar kralı veya daha iyisi zorbası, kim sana böyle davranmaya cesaret edebilir?" Şikâyetleri asılsız değildi, çünkü o sabah efendisi genç arkadaşımızın canhıraş çığlıklarına rağmen uzun sarkık kulaklarını barbarca kesmişti.

Yıllar içinde ilerledikçe kesilerek kaybettiğinden çok daha fazlasını kazandığını gördü; doğal olarak başkalarıyla savaşmaya eğilimli olduğu için kulakları birçok yerinden parçalanmış olarak dönerdi eve. Kavgacı bir köpek hep kulaklarını yaralardı. Başkalarına ne kadar az tutunacak yer bırakırsak o kadar iyi olur. İnsanın savunacak yalnızca bir noktası olduğunda ancak kaza korkusuyla korunmalıdır. Örneğin, çoban köpeğini ele alın, çivili boyunluğuyla silahlanmış ve kuş kadar kulağa sahip olduğu için onunla karşılaşan bir kurt nereye saldıracağını bilemez.

Masallar, Jean de La Fontaine, 1621-1695

YASAYA UYMAK

II. Dünya Savaşı sona erdiğinde ve 1937'de Çin'i işgal eden Japonya sonunda püskürtüldüğünde Chiang Kai-shek komutasındaki Çinli Milliyetçiler nefret ettikleri rakipleri olan Çinli Komünistleri yok et-

me zamanının geldiğine karar verdiler. 1935'te Komünistleri Uzun Yürüyüş'e soktuklarında neredeyse başarılı olmuşlardı. Sayılarını büyük ölçüde azaltan zorlu bir geri çekilme olmuştu Komünistler için. Komünistler Japonya'ya karşı verilen savaş sırasında bir şekilde toparlanmalarına rağmen onları şimdi yenmek zor olmayacaktı. Yalnızca kırsal bölgedeki boş alanları kontrol ediyorlardı, gelişmiş silahları yoktu, dağda savaşmadan başka askeri deneyimleri veya eğitimleri yoktu ve Japonların geri çekilmesinden sonra almayı başardıkları Mançurya hariç Çin'in hiçbir önemli bölümü kontrolleri altında değildi. Chiang en iyi güçlerini Mançurya'ya bağlamaya karar verdi. Önemli şehirlerini ele geçirecek ve bu endüstriyel bölgedeki üslerden dağılarak Komünistleri uzağa sürecekti. Mançurya düştükten sonra Komünistler çökecekti.

1945 ve 1946 yıllarında plan mükemmel işledi. Milliyetçiler önemli Mançurya şehirlerini ele geçirdiler. Ama bu önemli harekât karşısında Komünistlerin stratejisi bir anlam ifade etmiyordu. Milliyetçiler zorlamaya başladığında Komünistler, Mançurya'nın en uzak köşelerine dağıldılar. Küçük birimleri Milliyetçi orduları taciz ediyor, bir noktada tuzağa düşürüyor, başka bir noktada beklenmedik biçimde geri çekiliyorlardı, ama o kadar dağınıklardı ki, saldırmak çok zordu. Bir kasabayı ele geçirip birkaç hafta sonra vazgeçiyorlardı. Ne geri muhafız, ne de öncü kuvvet kullanıyorlardı. Cıva gibi hareket ediyor, asla bir yerde kalmıyorlardı, şekilsizlerdi ve yakalanmaları çok güçtü.

Milliyetçiler bunu iki şeye bağlıyorlardı: üstün bir güç karşısında korkaklık ve stratejide deneyimsiz oluş. Komünist lider Mao Tse-tung bir generalden çok şair ve filozoftu, Chiang ise Batı'da savaş eğitimi almıştı ve Alman askeri yazar Carl von Clausewitz'in takipçisiydi.

Fakat sonunda Mao'nun saldırılarında bir kalıp şekillendi. Milliyetçiler şehirleri alıp Komünistlere genelde Mançurya'nın işe yaramaz boş alanlarını bıraktıktan sonra Komünistler şehirleri kuşatmak için bu geniş alanları kullandılar. Chiang bir şehirden bir diğerini desteklemek için ordu gönderirse Komünistler kurtarma ordusunu kuşatma altına alıyorlardı. Chiang'ın güçleri giderek birbirinden ayrı küçük birimlere

iniyor, erzak sağlama ve iletişim kanalları kesiliyordu. Milliyetçilerin hâlâ üstün ateş güçleri vardı, fakat hareket edemezlerse bunun ne anlamı vardı ki?

Milliyetçi askerleri bir tür terör dalgası kapladı. Ön cephelerden uzak olan komutanlar Mao'ya gülebiliyorlardı, ama askerler Komünistlerle dağlarda savaşmışlar ve ele geçmezliklerinden korkmaya başlamışlardı. Bu askerler artık şehirlerinde oturup hızlı hareket eden, su kadar akışkan düşmanlarının her yandan saldırmalarını izliyorlardı. Sanki milyonlarcası geliyordu. Komünistler askerlerin ruhlarını da kuşatma altına almış, morallerini çökertmek ve onları kaçmaya zorlamak için propagandayla bombardımana tutuyorlardı.

Milliyetçiler teslim olmaya başladı. Kuşatılmış ve terkedilmiş şehirleri doğrudan bir saldırı olmadan düşmeye başladı; birbiri ardına hızla düştüler. 1948 yılı Kasım ayında Milliyetçiler Mançurya'yı Komünistlere bıraktılar; bu teknik olarak üstün olan Milliyetçi ordusu için aşağılayıcı bir darbeydi. Ertesi yıla kadar Komünistler bütün Çin'in kontrolünü ele geçirmişlerdi.

Baştan çıkarıcı ve en sonunda her zaman ölümcül olan bir yol koruyucu bir zırh geliştirmektir. Bir organizma kendini gizleyerek, hızla kaçarak, etkin karşı saldırıyla, türünün başka bireyleriyle saldırı ve savunma için birleşerek, ayrıca kendini sert plakalarla ve dikenlerle kuşatarak koruyabilir... Zırh deneyimi hemen her zaman başarısız olur. Bunu uygulayan yaratıklar hantaldırlar, nispeten yavaş hareket etmek zorundadırlar. Bu nedenle çoğunlukla sebzeyle beslenme zorunda bırakılmışlardır; böylece daha çabuk "işe yarayan" hayvanı gıdayla beslenen rakiplerine karşı dezavantajlıdırlar. Koruyucu zırhın sürekli olarak başarısız olması daha düşük evrimsel düzeyde bulunanlarda bile irade gücünün bedensel zayıflığın üstesinden geldiğini göstermektedir. İnsanda en mükemmel şekilde örneklenen zafer bu türde bir zaferdir.

Bilimsel Kuram ve Din, E.W. Barnes, 1933

Yorum

Savaş stratejisine en çok yaklaşan iki oyun satranç ve bir Asya oyun olan "go"dur. Satrançta oyun tahtası küçüktür. Go ile karşılaştırılınca saldırı nispeten çabuk gelir. Geri çekilmek veya piyon feda etmek ender olarak işe yarar. Go çok daha az biçimseldir. 361 kesişmeyle geniş bir kareler sistemi üzerinde oynanır, neredeyse satrançın altı katı büyüklüktedir. Siyah beyaz taşlar (her taraf için bir renk) oyun tahtasındaki kesişme yerlerinde nereye isterseniz teker teker konur. Bütün taşlarınız (her bir taraf için 52 adet) tahta üzerine konduktan sonra amaç daire içine alarak rakibinizin taşlarını soyutmaktır.

Go oyunu -Çin'de *wei-chi* denir- üç yüz hamleye kadar sürebilir. Strateji satrançtan daha kurnazca ve daha akıcıdır; taşlarınız başlangıçta ne kadar karmaşık bir şekil yaratırsa rakibinizin stratejinizi anlaması o kadar zor olur. Belirli bir alanı kontrol etmek için savaşmak girdiğiniz sıkıntıya değmez. Daha geniş bağlamda düşünmeniz, sonunda oyuna hâkim olmak için bir bölgeyi feda etmeye hazırlıklı olmanız gerekir. Peşinde olduğunuz şey kemikleşmiş bir pozisyon değil hareketlilik. Hareketlilikle rakibinizi dar alanlarda soyutlayabilir, sonra daire içine alabilirsiniz. Amaç rakibinizin taşlarını satrançta olduğu gibi doğrudan doğruya ortadan kaldırmak değil, bir tür felç ya da çöküşe neden olmaktır. Satranç doğrusaldır, pozisyon yönelimli ve saldırgan; go doğrusal değil akıcıdır. Saldırganlık, kazananın rakibinin taşlarını artan bir hızla kuşattığı oyununun sonuna dek dolaylıdır.

Çinli askeri stratejistler yüzyıllardır go oyunundan etkilenmişlerdir. Atasözleri defalarca savaşa uygulanmıştır; Mao Tse-tung *wei-chi*'nin tutkunuydu ve bu oyunun kuralları onun stratejilerine işlenmişti. Örneğin, *wei-chi*'nin bir anahtar kavramı oyun tahtasının genişliğini lehinize kullanmak, her yöne yayılmak, böylece rakiplerinizin hareketlerinizi basit bir çizgisel hat üzerinde kavrayamamasıdır.

"Her Çinli," diye yazmıştır Mao. "Milliyetçilerle yapılan bu çapraz savaş modeline bilinçli olarak atmalıdır kendini." Go'da adamlarınızı bu çapraz şekle göre dizin, rakibiniz ne yapmaya çalıştığınızı anlamaya çalışırken aklını kaybetsin. Ya sizi takip ederek enerjisini zıyan eder

veya Chiang Kai-shek gibi yetersiz olduğunuzu varsayar ve kendini korumaz. Ve eğer Batılı stratejinin tavsiye ettiği gibi tek bir alana yoğunlaşırsa kuşatma için oturup bekleyen bir ördek konumuna düşer. *Wei-chi* tarzı savaşta şaşırtmak ve cesaret kırmak için zihin oyunları, propaganda ve sinir bozma taktikleriyle düşmanın beynini kuşatma altına alırsınız. Bu Komünistlerin stratejisidir: düşmanın yönünü şaşırtmasına ve korkmasına neden olan belirgin şekilsizlik.

Satranç doğrudan ve doğrusalken eski go oyunu, savaşların dolaylı olarak, geniş, birbirine gevşek bir biçimde bağlı olan alanlarda yapıldığı bir dünyayla ilişkilidir. Stratejileri soyut ve çok boyutludur, zaman ve ötesinde bir düzlemde yer alır, yani stratejistin zihninde. Bu akıcı savaş biçiminde harekete pozisyondan daha fazla değer verirsiniz. Hızınız ve hareketliliğiniz eylemlerinizin önceden kestirilmesini olanaksızlaştırır; düşmanınız sizi anlayamayınca sizi yenmek için bir strateji geliştiremez. Belirli noktalara sabit kalmak yerine bu dolaylı savaş şekli dışa yayılır, tıpkı gerçek dünyanın geniş ve bağlantısız yapısını kendi lehinize kullanışınız gibi. Buhar gibi olun. Rakiplerimize saldıracak sağlam bir şey vermeyin; sizi takip ederken, ele geçmezliğinizle başa çıkmaya çalışırken kendilerini tüketmelerini izleyin. Yalnızca şekilsizlik düşmanlarınızı gerçekten şaşırtmanıza izin verir; sizin nerede olduğunuzu ve ne yaptığınızı anladıklarında çok geç olacaktır.

Bizimle savaşmak istediğinizde buna izin vermeyiz ve bizi bulamazsınız. Ama biz sizinle savaşmak istediğimizde kaçmanıza izin vermeyiz ve dürüstçe vururuz... ve sizi yok ederiz... Düşman ilerler, biz geri çekiliriz; düşman kamp kurar, biz taciz ederiz; düşman yorulur, biz saldırırız; düşman geri çekilir, biz takip ederiz.

Mao Tse-tung 1893-1976

GÜCÜN ANAHTARLARI

İnsanoğlu sürekli şekiller yaratmasıyla ayırt edilir. Duygularını ender olarak doğrudan ifade ederken onları dil aracılığıyla ya da toplum-

sal olarak kabul edilebilir tarzda biçimlendirir. Şekil olmaksızın duygularımızı ifade edemeyiz.

Bununla birlikte yarattığımız şekiller sürekli olarak değişir; tarz, moda gibi zamanın ruh halini temsil eden bütün insani olgularda görülür bu değişiklik. Önceki kuşaklardan miras olarak aldığımız şekilleri sürekli olarak değiştiririz; bu değişiklikler hayat ve canlılık işaretidir. Gerçekten, değişmeyen şeyler, katılaştan şekiller bize ölüm gibi görünmeye başlar ve onları yok ederiz. Bunu en açık biçimde gençler gösterir. Toplumun onlara kabul ettirdiği şekillerle rahatsız olarak, belirlenmiş bir kimliği reddederek, kendilerini ifade etmek için çeşitli maskeleri ve duruşları deneyerek karakterleriyle oynarlar. Bu şekil motorunu çalıştıran, tarzda sürekli değişiklik yaratan canlılıktır.

Güçlüler genellikle gençliklerinde yeni bir biçim yoluyla yeni bir şeyi ifade etmede büyük yaratıcılık göstermiş olanlardır. Toplum onlara güç verir, çünkü bu tür yeniliğe karşı açlık duyar ve ödüllendirir. Sorun daha sonra, tutucu ve sahiplenici olmaya başladıklarında ortaya çıkar. Artık yeni biçimler yaratma hayali kurmazlar; kimlikleri oturmuştur, alışkanlıkları katılaştırmıştır ve katılıkları onları kolay hedef haline getirir. Herkes bir sonraki hareketlerini bilir. Saygı talep etmek yerine can sıkıntısı doğururlar. Sahneden in aşağı!" deriz. "Daha genç birisinin bizi eğlendirmesine izin ver." Geçmişe kilittlendiğimizde güçlü komik görünür; aşırı olgunlaşmış, ağaçtan düşmeyi bekleyen meyvalardır.

Güç ancak şekillerinde esnekse gelişir. Şekilsiz olmak biçimsiz olmak anlamına gelmez; her şeyin bir şekli vardır, bundan kaçmak olanaksızdır. Gücün şekilsizliği suyun, civanın şekilsizliği gibidir, etrafında ne varsa onun şeklini alır. Sürekli olarak değişir, hiçbir zaman tahmin edilemez. Güçlüler sürekli olarak şekil yaratırlar ve güçleri değişebildikleri hızdan kaynaklanır. Şekilsizlikleri ne yaptıklarını anlamayan, dolayısıyla saldıracak somut bir şeyi olmayan düşmanın gözündedir. Bu gücün önde gelen duruşudur: yakalanamaz, istediği her şeyle girebilen ve bu yeteneğini Olimpos Dağı'nda kargaşa yaratmak için kullanan tanrı Merkürü gibi hızlı ve ele avuca sığmaz.

TAVŞAN VE AĞAÇ

Bilge kişi ne eski yolları takip eder, ne de bütün zamanlar için sabit olan bir yol geliştirir, o daha çok çağının gereklerini inceler ve onlarla uğraşmaya hazırlanır.

Sung'da tarlayı süren bir adam ve tarlasında bir ağaç gövdesi vardı.

Bir keresinde hızla koşan bir tavşan bu ağaç gövdesine çarpıp boynunu kırdı ve öldü. Böylece adam sabanını bir kenara koyup başka bir tavşanın daha gelmesini umarak ağaca bakmaya başladı. Ama başka bir tavşan yakalayamadı ve Sung halkı kendisiyle alay etti.

Birinin yaşadığı çağın halkını eski krallıkların politikalarıyla yönetmek istediğini varsayalım, bu kişi aynen ağacı seyreden kişinin yaptığı yapılmaktadır.

Han-fei-tzu, Çinli Filozof, M.Ö. III. Yüzyıl

İnsan buluşları daha az maddesel, daha zihinsele, yani soyutlamaya doğru evrilir. Bu evrim bu yüzyılda soyutlama ve kavramsallaştırmanın keşfini yapmış olan sanatta belirgindir; zaman içinde daha az açıkça şiddet içeren, daha karmaşık, dolaylı olan ve kafa gerektiren politikada da görülebilir. Savaş ve strateji de bu kalıbı takip etmektedir. Strateji karadaki orduların idaresiyle, onları düzenli şekillerde konuşturmayla başlamıştır; karada strateji nispeten iki boyutludur ve topografiyle kontrol edilir. Fakat bütün büyük güçler sonunda ticaret ve sömürgeleşme için denize inmiş ve ticaret yollarını korumak için denizde savaşmayı da öğrenmek zorunda kalmışlardır. Deniz savaşları muazzam bir yaratıcılık ve soyut düşünme gerektirir, çünkü savunma hatları sürekli olarak değişmektedir. Usta kaptanlar bölgenin kelimenin gerçek anlamıyla akıcılığına uyma ve düşmanı soyut, beklenmedik bir biçimde şaşırtma yetenekleriyle ayırt ederler kendilerini. Onlar üçüncü boyutta çalışmaktadır, yani zihinle.

Karaya geri dönersek, gerilla savaşları da soyuta doğru evrimi göstermektedir. T. E. Lawrence bu tür bir savaşın ardındaki stratejiyi geliştiren ve uygulamaya koyan belki de ilk modern stratejistti. Fikirleri, yazılarında *wei-chi*'nin Batılı eşdeğerini bulan Mao'yu etkilemiştir.

Lawrence bölgeleri için Türklerle savaşan Araplarla çalışıyordu. Ortaya attığı fikir Arapların içinde buldukları geniş çöle karışmaları, asla bir hedef oluşturmamaları, hiçbir zaman tek bir yerde toplanmamalarıydı. Türkler bu buhara benzer orduyla savaşmaya çalışırken dağılarak zayıflamış, bir yerden diğerine giderken enerji kaybetmişlerdi. Silah güçleri daha üstündü, ancak Araplar kedi-fare oyunuyla inisiyatifi ellerinde tutuyorlar, Türklere tutunacak bir şey vermeyerek morallerini bozuyorlardı. "Çoğu savaş yakın temas savaşıdır... Bizimki uzak temas savaşı olmalıdır," diye yazmıştı Lawrence. "Düşmanı bilinmeyen, uçsuz bucaksız çölün sessiz tehdidiyle baş başa bırakmalı, saldırana kadar kendimizi açık etmemeliyiz."

Bu en üst strateji şeklidir. Yakın temas savaşları çok tehlikeli ve masraflı olmaya başlamıştı; dolaylı oluş ve yakalanmama çok daha az bedelle çok daha iyi sonuçlar vermiştir. Aslında en önemli maliyet zihinseldir; güçlerinizi dağınık şekillerde dizmek ve düşmanınızın aklını ve psikolojisini bozmak düşünme gerektirir. Ve hiçbir şey onları şekilsizlikten daha fazla kızdırıp yönlerini şaşkırtamaz. Uzak temas savaşlarının hâkim olduğu bir dünyada şekilsizlik esastır.

General Rommel yaratıcı zekâsıyla Patton'a üstün gelmişti... Rommel askeri biçimsellikten kaçınıyordu. İlk çarpışma dışında belirli bir planı olmazdı; şartlar ortaya çıktıkça onlara uygun taktikler geliştirdi. Şimşek hızıyla karar verirdi, fiziksel olarak faal zihnine uyan bir hızla sahipti. Haşin kum denizinde özgür bir çevreymiş gibi hareket edebilirdi. Rommel, Afrika'daki İngiliz birliklerini darmadağın edince kıtanın kuzey bölümü önünde tümüyle açılmıştı. O da Berlin'deki yetkililerden bağımsız olarak, hatta Hitler'In kendisinden gelen emirlere bile kulak asmadan Kuzey Afrika'nın büyük bir bölümünü kontrol altına alana ve Kahlre'yl ayakları dibinde titretene dek birbirini ardına başarılı operasyonlar gerçekleştirdi.

Savaş Kazanma Sanatı, James Mrazek, 1968

Şekilsizliğin birinci psikolojik gereği hiçbir şeyi kişisel olarak almamak üzere kendinizi eğitmenizdir. Hiçbir zaman savunma göster-

meyin. Savunmacı davrandığınızda duygularınızı gösterir, açık bir şekilde oluşturunuz. Rakipleriniz hassas bir nokta bulduklarını farkedeler. Ve tekrar tekrar vururlar. Bu yüzden hiçbir şeyi kişisel olarak almak üzere eğitin kendinizi. Kimsenin sizi desteklemesine izin vermayın. Tutulamayan kaygan bir top gibi olun. Kimsenin sizi neyin sınırlendirdiğini veya zayıf noktanızın nerede bulunduğunu anlamasına izin vermeyin. Yüzünüzü şekilsiz bir maske haline getirin, dolap çeviren rakiplerinizi ve meslektaşlarınızı çileden çıkarıp yönlerini şaşırtın.

Baron James Rothschild bu tekniği kullanan bir adamdı. Paris'te, yabancılar karşı kesinlikle dostça davranmayan bir kültürde yaşayan bir Alman Yahudisi olarak Rothschild hiçbir saldırıyı kişisel olarak almadı veya hiçbir şekilde incindiğini göstermedi. Dahası nerede bulunuyorsa oranın politik iklimine uyum sağladı: XVIII. Louis'nin katı resmi monarşisinde, Louis-Philippe'in orta sınıf iktidarında, 1848 demokrasi ihtilalinde, 1852'de taç giyen Louis-Napoleon'un iktidarında. Rothschild hepsini aynı şekilde kabul etti ve içlerine karıştı. İkiyüzlü veya fırsatçı gibi görünmek umurunda değildi, çünkü kendisine parası için değer veriliyordu, politikası için değil; parası güç birimiydi. O asıl şeklini hiç göstermeyip uyum sağlar ve gelişirken, yüzyıla son derece zengin başlayan büyük aileler dönemin karmaşık değişimleri ve şansın ters dönüşüyle mahvolmuşlardı.

Tarih boyunca şekilsiz idare etme biçimi tek başına saltanat süren kraliçeler tarafından en becerikli şekilde uygulanmıştır. Bir kraliçe kraldan çok daha farklı bir konumdadır; kadın olduğu için uyruklarının ve saray mensuplarının onun yönetme yeteneğinden, karakterinin gücünden kuşku duyması olasıdır. Bir ideolojik mücadelede bir tarafı tutarsa duygusal bağlılıkla hareket ettiği söylenir. Duygularını bastırma ve erkek gibi otoriteri oynasa daha da kötü eleştirilir. O halde kraliçeler ya doğaları gereği ya da deneyimle esnek bir yönetim biçimi geliştirirler ki, sonunda erkeksi yönetimden daha güçlü olduğu görülür.

Şekilsiz idare tarzını örnek oluşturan iki kraliçe İngiliz Kraliçe Elizabeth ve Rus İmparatoriçe Katerina'dır. Katolikler ve Protestanlar arasındaki şiddetli savaşlar sırasında Elizabeth ılımlı bir yol izledi. Kendisi-

ni bir yana bağlayacak ve zamanla ülkeye zarar verecek olan ittifaklardan kaçındı. Savaşacak kadar güçlü olana dek ülkesini barış halinde tutmayı başardı. İnanılmaz uyum sağlama yeteneği ve esnek ideolojisi sayesinde onun iktidarı tarihteki en görkemli iktidarlardan biri olmuştur.

Katerina da doğaçlama yönetim tarzı geliştirmiştir. Kocası İmparator II. Peter'ı görevden aldıktan sonra 1762'de Rusya'nın tek hâkimi olduğunda kimse onun uzun ömürlü olacağını düşünmemiştir. Ama önceden düşünülmüş hiçbir fikri, politikasını kabul ettirecek hiçbir felsefesi ya da kuramı yoktu. Bir yabancı olmasına rağmen (Almanya'dan gelmişti), Rusya'nın ruh halini ve yıllar içinde nasıl değiştiğini çok iyi anlıyordu. "İnsan bir ülkeyi öyle yönetmelidir ki, halkı o kişinin yapmasını emrettiği şeyleri yapmayı kendilerinin istediğini düşünmelidir," demiştir. Bunu gerçekleştirmek için her zaman halkın arzularının bir adım ötesinde olması ve direndikleri şeylere uyum sağlaması gerekmiştir. Konuyu asla zorlamayarak çok şaşırtıcı kısa süre içinde Rusya'yı yeniden şekillendirmiştir.

Bu kadınsı, şekilsiz idare etme tarzı zor şartlar altında gelişme yolu olarak ortaya çıkmış olabilir, fakat bu yönetimin altında hizmet verenler için son derece çekicidir. Akıcı olduğu için halkın itaat etmesi nispeten kolaydır, çünkü daha az zorlandıklarını, hükümdarlarının ideoloji önünde daha az eğildiklerini hissederler. Aynı zamanda bir ideolojiye bağlanmanın kapadığı seçenekleri de açmaktadır. Bir tarafa bağlanmaksızın hükümdarın bir düşmanı diğerine karşı kışkırtmasını sağlar. Katı hükümdarlar güçlü görünebilirler, ama zamanla katlıkları sinirleri yorar ve çevreleri onları sahneden itmenin bir yolunu bulur. Esnek, şekilsiz hükümdarlar çok daha fazla eleştirileceklerdir, fakat buna dayanırlarsa insanlar onlarla daha fazla özdeşleşecektir, çünkü onlar da halkları gibidirler; rüzgârla değişirler, şartlara açıklardır.

Sıkıntılar ve gecikmelere rağmen gücün nüfuz edebilir oluşu genellikle sonunda galip gelir, tıpkı Atina'nın parası ve kültürüyle Sparta üzerinde zafer kazandığı gibi. Kendinizden daha güçlü ve katı biriyle

çatışma içine girdiğinizde anlık bir zafer kazanmalarına izin verin. Üstünlüklerine saygı gösterir gibi görünün. Sonra şekilsiz ve uyabilir olarak yavaşça ruhlarına girmeye çalışın. Böylece onları hazırlıksız yakalarsınız, çünkü katı insanlar doğrudan darbelere karşı savunmaya hazırlıklıdırlar, oysa gizli ve dolaylı olanlar karşısında çaresizdirler. Böyle bir stratejide başarılı olmak için bukailemunu oynamanız gerekir; yüzyeyle uyumlu olun, düşmanınızı içerden yıkın.

KARAKTER ZIRHI

Modern dünyanın talep ettiği içgüdüsel ketlenmeyi (inhibisyon) sürdürmek ve bu ketlenmeden doğan enerji durulmasıyla başa çıkmak için egonun değışmesi gerekir. İnsanın benliği, ihtiyaçla dış dünyanın yarattığı korku arasında sürekli olarak aynı ya da benzeri çatışmalara maruz kaldıkça, başka bir deyişle tehlikelere açık olunca katılaşıır. Bu süreçte otomatik olarak işlev gören bir tepki tarzı geliştiriir, yani "karakterini" kazanır. Bu, duygusal kişiliğın kendini bir zırha sarması, dış dünyadan gelen darbeler kadar iç ihtiyaçların sürekli baskısını da zayıflatıp gidermek için sert bir kabuk geliştirmesi gerekir. Bu zırh kişiyi hoş olmayana karşı daha az duyarlı yapar, ama aynı zamanda cinsel dürtüyü ve saldırgan hareketi sınırlar, böylece başarı ve zevk alma kapasitesini azaltır. Egonun daha az esnek, daha katı hale gelmesinin ve enerji ekonomisini düzenleme yeteneğinin bu zırhın büyüklüğüne bağlı olduğunu söylüyoruz.

Wilhelm Reich, 1897-1957

Japonlar yüzyıllardır yabancıları nezaketle kabul etmekte, yabancı kùltürlere ve etkilere karşı açık görünmektedirler. 1577'de Japonya'ya gelen ve yıllarca orada yaşayan Portekizli rahip Joao Rodriguez şunları yazmıştır: "Japonların Portekizli olan her şeyi deneyip kabul etmeye istekli oluşları beni hayrete düşürdü." Sokaklarda üzerlerinde Portekizli kıyafetleri, boyunlarında boncuklar ve kalçalarında haçlarla do-laşan Japonlar görmüştü. Bu, değışmeye yatkın zayıf bir kùltür gibi görünebilir, ancak Japonların çevreye uyma yeteneği aslında ülkeyi askeri bir istilayla zorla kabul ettirilecek yabancı bir kùltüre karşı koru-

muştı. Portekizlileri ve diğer Batılıların, Japonların üstün bir kültüre teslim olduğuna inanmalarını sağlamıştı, oysa Japonlar gerçekte yabancı kültürün tarzı yalnızca giyilip çıkarılacak bir moda olduğunda uyuyorlardı. Yüzeyin altında Japonların kültürü geliyordu. Japonlar yabancı kültüre karşı katı olsalar ve onlarla savaşmaya çalışsalar da Batı'nın Çin'e verdiği zararlara maruz kalabilirlerdi. Bu şekilsizliğin gücüdür; saldırgan tepki vereceği, saldıracığı bir şey vermez.

Evrimde büyüklük genellikle yok olmaya doğru ilk adımdır. Genişlemiş ve şişmiş olanın hareket kabiliyeti yoktur, ama sürekli olarak kendini beslemek zorundadır. Zeki olmayanlar genellikle büyüklüğün güç anlamına geldiğine inandırılırlar, ne kadar büyük olursa o kadar iyidir.

483'te Persli Kral Xerxes tek kolay bir harekâtle ülkeyi fethedebileceğine inanarak Yunanistan'ı işgal etti. Sonuçta tek bir istila için biraraya getirilmiş en büyük orduya sahipti; tarihçi Herodotus beş milyon üzerinde olduğunu tahmin etmiştir. Persliler, Yunanistan'ı karada yenmek amacıyla Hellespont'u (Çanakkale Boğazı) geçmek için bir köprü yapmayı tasarlamışlardı. Yunanlıların denize kaçmalarına engel olmak için aynı büyüklükteki donanmaları da Yunan gemilerini limanda sıkıştıracaktı. Plan kesin görünüyordu, fakat Xerxes istilaya hazırlanırken danışmanı Artabanus efendisini endişe verici bir şüpheye karşı uyardı. "Dünyanın en büyük iki gücü size karşı," dedi. Xerxes güldü... onun dev ordusuna hangi güç eş olabilirdi ki? "Hangileri olduğunu söyleyeyim," diye cevap verdi Artabanus. "Kara ve deniz." Xerxes'in filosunu alacak kadar geniş olan güvenli bir liman yoktu. Ve Persliler ne kadar toprak ele geçirir ve erzak sağlanacak alan ne kadar genişlerse bu büyük orduyu beslemenin maliyeti o kadar yıkıcı olacaktı.

Danışmanın bir korkak olduğunu düşünen Xerxes istilaya devam etti. Fakat Artabanus'un tahmin ettiği gibi denizdeki kötü hava korunmak için hiçbir limana giremeyecek kadar geniş olan Pers filosunun büyük bir kısmını yok etti. Bu arada karada Pers ordusu yoluna çıkan her şeyi yakıp yıkıyor, bu da beslenmeyi olanaksız hale getiriyordu, çünkü verilen zarar tarımsal ürünleri ve yiyecek depolarını da

kapsıyordu. Aynı zamanda ağır hareket eden kolay bir hedefti. Yunanlılar, Perslilerin yönünü şaşkırtmak için her türlü hileli manevraya başvuruyorlardı. Xerxes'in Yunanlılara yenilgisi büyük bir felaketti. Hikâye büyüklük için hareket kabiliyetini feda edenler için semboliktir. Esnek ve hızlı olan hemen her zaman kazanır, çünkü daha çok stratejik seçeneği vardır. Düşman ne kadar büyükse çöküşünü sağlamak o kadar kolay olur.

Şekilsizlik ihtiyacı yaşlandıkça artar, çünkü gitgide kendi tarzımızı oluşturmuş ve çok katı bir şekil üstlenmişizdir. Hareketlerimiz önceden tahmin edilebilir, bu her zaman yıpranmışlığın ilk işaretidir. Ve tahmin edilebilirlik komik görünmemize neden olur. Alay etme ve küçümseme hafif saldırı biçimleri gibi görünse de gerçekte güçlü silahlardır ve sonunda güç temelini aşındıracaktır. Size saygı duymayan bir düşman cesaret kazanır ve cesaret en küçük hayvanı bile tehlikeli yapar.

Marie-Antoinette'in örneklediği şekliyle on sekizinci yüzyıl Fransız sarayı katı formaliteye o kadar ümitsizce bağlanmıştı ki, sıradan bir Fransız bunun aptalca bir kalıntı olduğunu düşünüyordu. Asırlarca ömrü olan bu kurumun yıpranması ölümcül hastalığın ilk işaretiydi, çünkü insanların monarşiye olan bağlarının sembolik gevşemesiydi bu. Durum kötüye gittikçe Marie-Antoinette ve Kral XVI. Louis geçmişe bağlılıklarında daha da katı hale geldiler ve giyotine giden yollarını kısalttılar. İngiltere kralı I. Charles da 1630'larda İngiltere'de oluşan demokratik değişime aynı tepkiyi vermiştir. Parlamentoyu dağıttı ve saray törenleri resmi ve mesafeli hale geldi. Her türlü önemsiz protokole bağlı kalarak eski yönetim biçimine dönmek istedi. Katılığı yalnızca değişim arzusunu arttırdı. Kuşkusuz kısa süre içinde yıkıcı bir iç savaşta devrildi ve sonunda kafasından oldu.

Yaşlandıkça geçmişe daha da az dayanmalısınız. Karakterinizin aldığı şeklin kalıntı gibi görünmesine engel olun. Bu, gençlerin modasını taklit etme meselesi değildir, bu da aynı derecede gülünç olur. Daha çok, kafanızın her duruma, hatta zamanı geldiğinde yerinizi gençlere bırakmak gibi kaçınılmaz değişime bile uymasındır. Katılık sizi yalnızca bir kadavra gibi gösterecektir.

Ama şunu asla unutmayın ki, şekilsizlik stratejik bir duruştur. Taktiksel sürprizler için yer verir size; düşmanınız bir sonraki hareketinizi tahmin etmeye çalışırken stratejilerini açık ederler, kendilerine kesin bir dezavantaj yaratırlar. İnişiyatifi size verir, düşmanınızı hiçbir zaman hareket edemeyip hep karşılık verme durumunda bırakır. Şunu hatırlayın: Şekilsizlik bir araçtır. Onu kendini akışa kaptırmayla ya da kaderin cilvelerine teslim olmayla karıştırmayın. Şekilsizliği iç huzur sağladığı için değil, gücünüzü arttıracacağı için kullanın.

Son olarak, her yeni duruma uyum sağlamak, olayları kendi gözlemlerinizle görmeyi ve çoğu kez insanların size satmaya çalıştığı tavsiyelere aldırılmamanın anlamına gelir. Sonunda diğerlerinin nutuk çektiği yasaları ve size ne yapmanız gerektiğini söyleyen kitapları ve yaşlıların bilgece tavsiyelerini bir kenara bırakmanız anlamına gelir. "Şartları idare eden yasalar yeni şartlarla ortadan kaldırıldı," diye yazmıştı Napoleon. Bu demektir ki, her yeni durumu ölçmek size bağlıdır. Başka insanların fikirlerine çok fazla güvenerseniz sizin olmayan bir şekle girersiniz. Diğer insanların akıllarına çok fazla saygı göstermek kendi akınlınızı yıpratır. Geçmişe karşı acımasız olun, özellikle kendi geçmişinize karşı ve size dışardan yamanan felsefelere saygı göstermeyin.

İmaj: Merkürü. Kanatlı haberci, ticaret tanrısı, hırsızların, kumarbazların ve hız yoluyla aldatanların koruyucu azizi. Merkürü doğduğu gün harpı icat etti; o akşama kadar Apollo'nun sığırını çaldı. İsteddiği her şekle girerek dünyayı hızla dolaşır. Adını taşıyan sıvı metal gibi, ele geçmeye, tutulamayana vücut verir; o şekilsizliğin gücüdür.

Otorite: Bu nedenle bir orduyu düzenlemenin en iyi yolu onu şekilsizlikle tamamlamaktır. Savaşta zafer tekrar etmez, ama şeklini sonsuz bir biçimde uyarlar... Bir askeri gücün sürekli bir biçimi yoktur, suyun da sürekli bir şekli olmadığı gibi. Rakibe göre değişerek ve uyum sağlayarak zafer kazanma yeteneğine deha denir (Sun-tzu, M.Ö. IV. Yüzyıl).

Dağılmak ve soyut bir kalıp yaratmak için alanı kullanmak, sizin açınızdan değerli olduğunda gücünüzün yoğunluğundan vazgeçmeniz anlamına gelmemelidir. Şekilsizlik düşmanınızın her yerde sizi aramasını, fiziksel olduğu kadar zihinsel güçlerini de dağıtmalarını sağlar. Ama sonunda onlarla karşılaştığınızda güçlü, şiddetli bir darbe indirin. Mao Milliyetçilere karşı bu şekilde başarılı olmuştur. Güçlerini küçük, ayrı birimlere bölmüş, sonra güçlü bir saldırıyla kolayca üstün gelmişti. Burada yoğunlaşma yasası egemendir.

Şekilsizlikle oynadığınızda sürecin üstünde kalın ve uzun vadedeki stratejinizi zihninizde tutun. Bir şekliniz varken saldırırsanız yoğunluğu, hız ve gücü kullanın. Mao'nun söylediği gibi: "Sizinle savaştığımız zaman kaçamamanızı sağlarız."

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

- Aesop. *Fables of Aesop*. Translated by S. A. Hanford. New York: Penguin Books, 1954.
- Bloodworth, Dennis and Ching Ping. *The Chinese Machiavelli*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 1976.
- Bowyer, J. Barton. *Cheating: Deception in War and Magic, Games and Sports, Sex and Religion, Business and Con Games, Politics and Espionage, Art and Science*. New York: St. Martin's Press, 1982.
- Castiglione, Baldesar. *The Book of the Courtier*. Translated by George Bull. New York: Penguin Books, 1976.
- Clausewitz, Carl von. *On War*. Edited and translated by Michael Howard and Peter Paret. Princeton: Princeton University Press, 1976.
- Elias, Norbert. *The Court Society*. Translated by Edmund Jephcott. Oxford: Basil Blackwell Publishers, 1983.
- de Francesco, Grete. *The Power of the Charlatan*. Translated by Miriam Beard. New Haven: Yale University Press, 1939.
- Haley, Jay. *The Power Tactics of Jesus Christ and Other Essays*. New York: W.W. Norton, 1989.
- Han-fei-tzu. *The Complete Works of Han-fei-tzu*. Translated by W.K. Liao. 2 volumes. London: Arthur Probsthain, 1959.
- Herodotus. *The Histories*. Translated by Aubrey de Sélincourt. New York: Penguin Books, 1987.
- Isaacson, Walter. *Kissinger: A Biography*. New York: Simon & Schuster, 1992.
- La Fontaine, Jean de. *Selected Fables*. Translated by James Michie. New York: Penguin Books, 1982.
- Lenclos, Ninon de. *Life, Letters and Epicurean Philosophy of Ninon de Lenclos, The Celebrated Beauty of the 17th Century*. Chicago: Lion Publishing Co., 1903.

- Ludwig, Emil. *Bismarck: The Story of a Fighter*. Translated by Eden and Cedar Paul. Boston: Little, Brown, 1928.
- Machiavelli, Niccolò. *The Prince and The Discourses*. Translated by Luigi Ricci and Christian E. Detmold. New York: Modern Library, 1940.
- Mao Tse-tung. *Selected Military Writings of Mao Tse-tung*. Beijing: Foreign Languages Press, 1963.
- Millan, Betty. *Monstrous Regiment: Women Rulers in Men's Worlds*. Windsor Forest, Berks, U.K.: Kensal Press, 1983.
- Montaigne, Michel de. *The Complete Essays*. Translated by M. A. Screech. New York: Penguin Books, 1987.
- Mrazek, Col. James. *The Art of Winning Wars*. New York: Walker and Company, 1968.
- Nash, Jay Robert. *Hustlers and Con Men*. New York: M. Evans and Co., 1976.
- Nietzsche, Friedrich. *The Brith of Tragedy and The Genealogy of Morals*. Translated by Francis Golfing. Garden City: Doubleday Anchor Books, 1956.
- Orioux, Jean. *Talleyrand: The Art of Survival*. Translated by Patricia Wolf. New York: Knopf, 1974.
- Plutarch. *Makers of Rome*. Translated by Ian Scott-Kilvert. New York: Penguin Books, 1965.
- *The Rise and fall of Athens*. Translated by Ian Scott-Kilvert. New York: Penguin Books, 1960.
- Rebhorn, Wayne A. *Foxes and Lions: Machiavell's Confidence Men*. Ithaca: Cornell University Press, 1988.
- de Retz, Cardinal. *Memoirs of Jean François Paul de Gondi, Cardinal de Retz*. 2 vols. London: J. M. Dent & Sons, 1917.
- Sadler, A. L. *Cha-no-yu: The Japanese Tea Ceremony*. Rutland, Vermont: Charles E. Tuttle Company, 1962.
- Scharfstein, Ben-Ami. *Amoral Politics*. Albany: State University of New York Press, 1995.
- Scheibe, Karl E. *Mirrors, Masks, Lies and Secrets*. New York: Praeger Publishers, 1979.
- Schopenhauer, Arthur. *The Wisdom of Life and Counsels and Maxims*. Translated by T. Bailey Saunders. Amherst, New York: Prometheus Books, 1995.

- Senger, Harro von. *The Book of Stratagems: Tactics for Triumph and Survival*. Edited and translated by Myron B. Gubitz. New York: Penguin Books, 1991.
- Siu, R. G. H. *The Craft of Power*. New York: John Wiley & Sons, 1979.
- Sun-tzu. *The Art of War*. Translated by Thomas Cleary. Boston: Shambhala, 1988.
- Thucydides. *The History of the Peloponnesian War*. Translated by Rex Warner. New York: Penguin Books, 1972.
- Weil, "Yellow Kid." *The Con Game and "Yellow Kid" Weil: The Autobiography, of the Famous Con Artist as told to W.T. Brannon*. New York: Dover Publications, 1974.
- Zagorin, Perez. *Ways of Lying: Dissimulation, Persecution and Conformity in Early Modern Europe*. Cambridge: Harvard University Press, 1990.